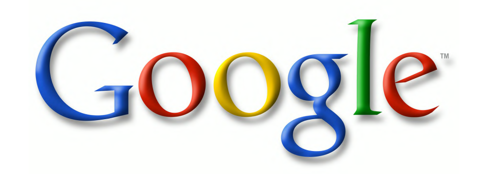

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

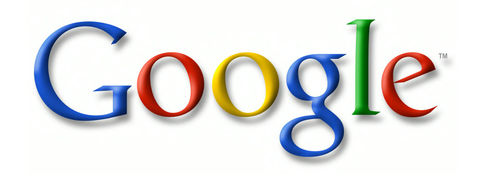
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

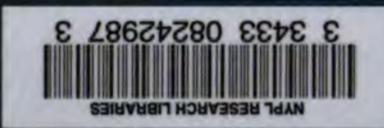
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

3 3433 08242987 3
NYPL RESEARCH LIBRARIES

Dagh-Register

gehouden int

Casteel Batavia

vant passerende daer ter plaetse als over geheel Nederlandts-India

Anno 1624—1629.

Uitgegeven door het Departement van Koloniën onder toezicht

VAN

MR. J. E. HEERES,
Adjunct-Archivaris bij 's-Rijks Archief te 's-Gravenhage.

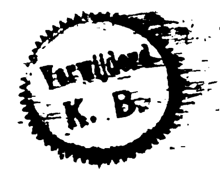
MET EEN INLEIDING

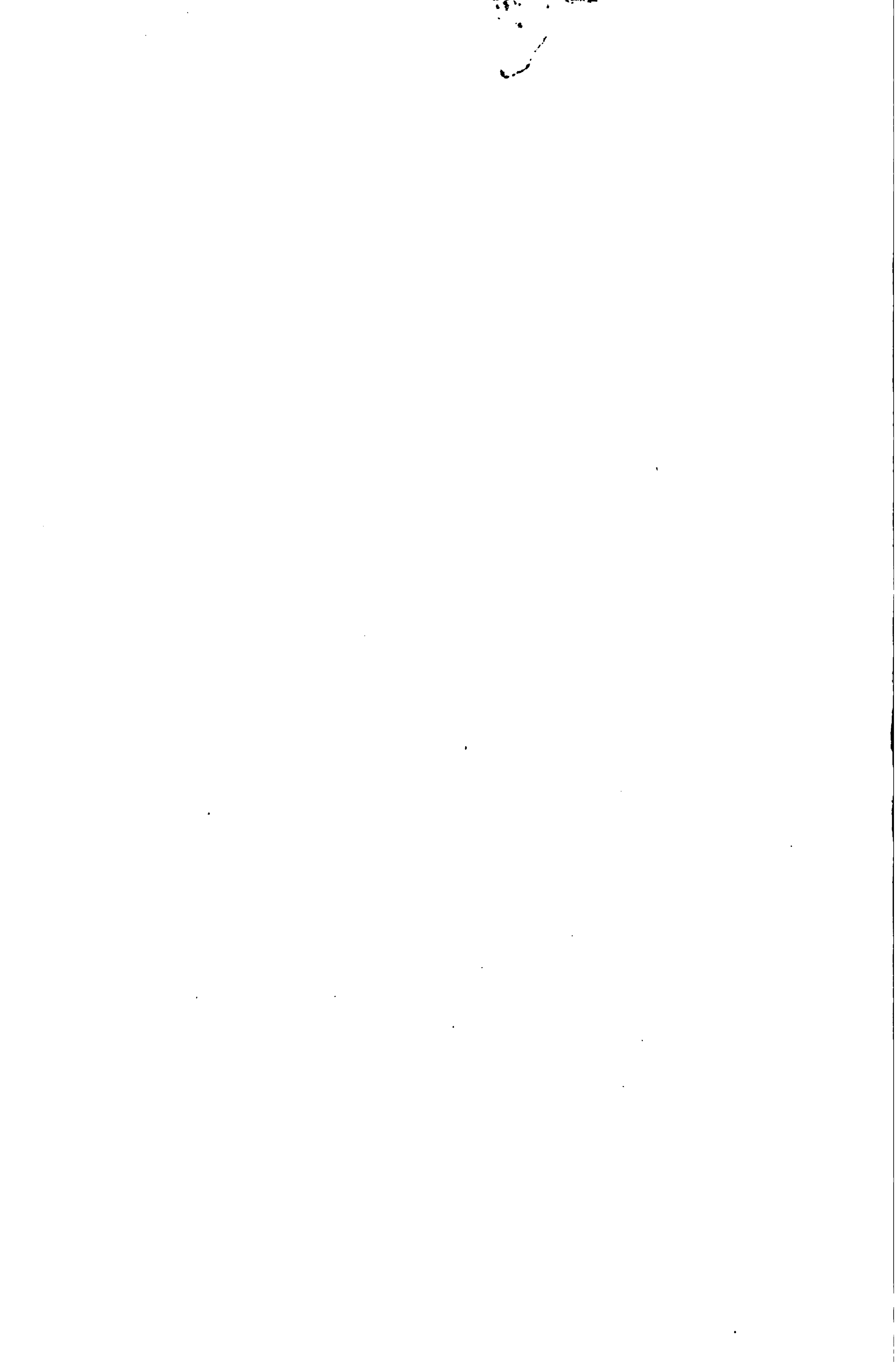
VAN

JHR. MR. TH. VAN RIEMSDIJK,
Algemeen Rijksarchivaris.

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1896.

BIBLIOTHEEK VAN DE 2e KAMER DER STATEN-GENERAAL

Dagh-Register

gehouden int

Casteel Batavia

vant passerende daer ter plaetse als over geheel Nederlandts-India

Anno 1624—1629.

Uitgegeven door het Departement van Koloniën onder toezicht

VAN

MR. J. E. HEERES,

Adjunct-Archivaris bij 's-Rijks Archief te 's-Gravenhage.

MET EEN INLEIDING

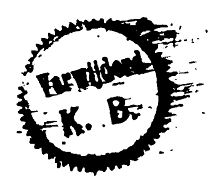
VAN

JHR. MR. TH. VAN RIEMSDIJK,

Algemeen Rijksarchivaris.

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1896.

BIBLIOTHEEK
VAN DE 2e KAMER DER
STATEN-GENERAAL

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
307677A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1927 L

DE 'S-GRAVENHAAGSCHE BOEK- EN HANDELSDRUKKERIJ,
VOORHEEN:
GEBR. GIUNTA D'ALBANI.

INLEIDING.

De dagregisters, gehouden in het Kasteel Batavia, van hetgeen aldaar en in Nederlandsch-Indië voorviel, worden sedert 1887 door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen met medewerking van de Nederlandsch-Indische Regeering en onder toezicht van M J. A. van der Chijs te Batavia uitgegeven. Deze registers, berustende in 's Landsarchief te Batavia, beginnen met het jaar 1640 en vormen, vooral na het jaar 1659, eene min of meer volledige serie, die met het jaar 1807 eindigt. Het ligt in de bedoeling van het Genootschap die journalen naar tijdsorde achtereenvolgens te doen afdrukken. In het Rijksarchief te 's-Gravenhage bevinden zich onder de bescheiden van de Kamers Amsterdam en Zeeland der Oost-Indische Compagnie ook eenige dier dagregisters, welke te Batavia ontbreken en daaronder de oudste en belangrijkste. Het behoeft geen betoog, dat ook deze laatsten het licht behooren te zien. Nadat te Batavia het oudste daar aanwezige register van 1640—1641 gedrukt en de Directie over de uitgave van die deelen in Augustus 1887 met mij in overleg getreden was, verklaarde ik mij gaarne bereid wat door het Genootschap geleverd werd te completeeren door voor het in druk geven van het hier aanwezige zorg te dragen. Het kwam mij echter geraden voor hiertoe niet over te gaan, dan nadat er te Batavia nog eenige jaargangen zouden zijn verschenen. Toen de jaren 1640—1641, 1653, 1659, 1661, 1663, 1664 achtereenvolgens het licht hadden gezien, heeft Zijne Excellentie de Minister van Koloniën in 1894 zich bereid verklaard voor den druk van de hier aanwezige registers eene som beschikbaar te stellen. Dientengevolge is de uitgave van de oudste dier journalen onder het toezicht van Mr J. E. Heeres, Adjunct-Archivaris bij het Rijksarchief en met de zorg voor de Oost-Indische afdeeling

van de oud-koloniale archieven belast, tot stand gekomen. De wijze van bewerking, die hierbij is in acht genomen, heeft hij in het hiernavolgende Voorwoord uiteengezet. Dit overzicht geeft een denkbeeld van het plan, dat bij de uitgave ook van de volgende deelen zal worden gevolgd. Over den aard en de historische belangrijkheid der Bataviaasche dagregisters behoef ik niet in bijzonheden te treden, daar dit onderwerp reeds behandeld is door Mr J. A. van der Chijs in het Voorwoord, dat aan het dagregister van 1640—1641 voorafgaat.

TH. VAN RIEMSDIJK.

VOORWOORD.

In het Voorwoord, waarmede M[r] J. A. van der Chijs het Dagh-Register gehouden int Casteel Batavia over 1640—1641 (het eerste der door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen gepubliceerde) bij het publiek inleidde, kon hij melden, dat de volgende jaargangen dier in vele opzichten merkwaardige documenten in het oud-koloniaal archief te 's-Gravenhage berustten: 1624—1629, 1631—1632 (3), 1634—1636, 1647—1648, 1656—1657 en 1766. Bij het inventariseeren van het archief kwam mij later dat van 1793 nog in handen. Van deze jaargangen worden thans 1624 tot 1629, in één deel samengevat, den beoefenaars onzer koloniale geschiedenis aangeboden. Achtereenvolgens zullen nog zes deelen verschijnen: 1631—1634, 1636, 1647—1648, 1656—1657, 1766, 1793.

Wat de wijze van uitgeven betreft, heb ik mij geheel gehouden aan het plan, gevolgd door Mr Van der Chijs, om de eenvoudige reden, dat de onder mijn toezicht te verschijnen dagregisters slechts dienden ter completeering van de te Batavia reeds gepubliceerde of nog te publiceeren, dat zij dus daarmede één geheel dienden uit te maken: vandáár ook dat ik almede den titel van die publicaties heb overgenomen. Had ik mij ten dezen niet gebonden gerekend, ik zou eenigszins anders te werk zijn gegaan. Zóó zoude ik zonder twijfel hier en daar coupures hebben aangebracht, omdat het mij voorkomt, dat zonder schade voor de geschiedbeoefening bekortingen plaats hadden kunnen hebben, al ware het b.v. alleen door weg te laten de data, waarop niets der vermelding waardig is gebeurd. Doordat ik mij aan mijn voorbeeld wilde houden, hetwelk de stukken weergeeft, zooals zij zijn gevonden, was van den aanvang af ook beslist, dat ik niet zoude volgen de regelen van het Historisch Genootschap omtrent het

uitgeven van handschriften (1); en ditmaal was het mij aangenaam, mij zelf de handen gebonden te zien, daar mij het opvolgen dier regels steeds minder gewenscht voorkomt. Plaats- en persoonsnamen zijn dus gebleven, zooals zij werden aangetroffen. In het Register van persoons- en plaatsnamen heb ik, evenals de heer Van der Chijs dit heeft gedaan, getracht de namen in de tegenwoordige spelling te schrijven, en eenige uniformiteit daarin aan te brengen. Gelukt is mij dit echter niet overal; menigmaal heb ik daarom de namen slechts in hunne in het handschrift aangetroffen spelling terug kunnen geven. Tot gemak van den lezer heb ik in noten aan den voet der bladzijden verwezen naar die litteratuur van den laatsten tijd, waaraan archiefonderzoekingen ten grondslag hebben gelegen. Die litteratuur is nog al verspreid: ik meende daarom met het plaatsen dier noten geen geheel onnut werk te verrichten. Natuurlijk ben ik hier niet volledig geweest; ik heb mij bepaald tot de werken van grooteren omvang.

Wat den inhoud betreft, de nu uitgegeven Dagregisters bieden veel belangrijks. De laatste periode van diën strijd tusschen de Nederlandsche en Engelsche Compagniën, welke in het eerste kwart der zeventiende eeuw werd gevoerd, wordt uitvoerig daarin behandeld. Haast al te uitvoerig op den eersten aanblik. Maar juist die wijdloopigheid, juist dat zaniken geeft duidelijk den toestand weer: de eigenlijke strijd was reeds gestreden, de naweeën lieten zich gelden, vooral ten nadeele der Engelschen. Ofschoon ook hier twee partijen keven, die beide schuld hadden, kan ik de meeste schuld toch maar niet aan onze landgenooten geven. Hunne houding is, wil het mij voorkomen, minder onsympathiek en kleingeestig — onsympathiek en kleingeestig blijft ook zij — dan die hunner concurrenten. Kwalijk verborgen spijt dat de gehate tegenstanders hun te machtig waren straalt door in wat deze spraken en deden. En dat zij dit waren, was zoo klaar als de dag. De Engelschen moesten het voorloopig opgeven. Pogingen, zich op een der eilanden in de omgeving van Java te vestigen, mislukten deels door de waakzaamheid der Nederlanders, deels door de ongezondheid van Poeloe Lagoendi, waar zij ten slotte in December 1624 zich

(1) De nieuwe voorschriften daaromtrent, welke in deel XVII der *Bijdragen en mededeelingen* van genoemd genootschap zijn gepubliceerd, kende ik nog niet, toen deze dagregisters ter perse gingen.

hadden nedergelaten, maar waarvan zij reeds in Mei 1625 naar Batavia moesten terugkeeren, in zóó treurigen toestand, dat de hulp der Nederlanders ten behoeve van dien terugtocht moest worden ingeroepen. In 1628 verlieten zij ook Batavia: Bantam werd nu hunne hoofdvestiging op Java.

Verder wordt onze aandacht vooral getrokken door wat het Dagregister van 1624 mededeelt omtrent onze verhoudingen met China, die leidden tot onze vestiging op Formosa. Ook over dit eiland behelst deze uitgave verschillende gegevens, waaronder gewichtige. Deze berichten winnen te meer in belangrijkheid, nu de publicaties uit de oud-koloniale archieven over dezen tijd tot nog toe bijna uitsluitend den Maleischen Archipel betreffen en men ten aanzien der betrekking van de Nederlanden tot het Azië daarbuiten gewoonlijk slechts was aangewezen op tweede hands bronnen of op niet altijd betrouwbare litteratuur (1). Het geldt eveneens voor wat wij hier vernemen omtrent Siam, Japan, Bengalen, de Kust van Koromandel, Surat, Perzië, Arabië, enz. Aan den anderen kant hebben juist ten gevolge der genoemde publicaties over den Archipel de Dagregisters voor de geschiedenis der Nederlanders in dat eilandenrijk veel van hun belang verloren. Toch worden daardoor enkele gapingen aangevuld en kunnen ze nog met vrucht bestudeerd worden ook naast de uitgaven van De Jonge en Tiele.

Eindelijk worden wij nader ingelicht omtrent de verhouding der Oost-Indische Compagnie tot de vertegenwoordigers van andere Europeesche volkeren in het Oosten, tot Portugeezen, Spanjaarden, Franschen en Deenen. Daarnaast zijn de Dagregisters een vruchtbare bron voor personalia. Kortom hun belang wettigt volkomen hunne uitgave, ook als men volmondig erkent, dat er kaf onder 't koren schuilt.

J. E. HEERES.

In noot 2 op bladz. 140 leze men achter „Dezelfde als Simsuan” de woorden of als „Simsou (bladz. 246, enz.)?”.

---

(1) Tiele's opstellen in de *Bijdragen van het Koninklijk Instituut voor Indische taal-, land- en volkenkunde* over de „Europeërs in den Maleischen Archipel” behandelen wel onze verhoudingen tot China, maar loopen slechts tot 1623.

DACHREGISTER van tgene hier in Batavia tsedert pmo January aº 1624 gepasseert is gelyck mede verscheyden tydingen van andere Quartieren becomen &a.

Januarius.

Pmo *dº* Maendach syn hier binnen tfort eerlyck ingehaelt de twee Chineesche gesanten van den Gouverneur vande provintie van Hoccheo aenden Ed. Hr Generael gesonden met namen Hwi Wangsan alias Soepi, Tansouwing alias ([1]) beyde voerende den tytel van Lotsia. Ende geschiede dinhalinge op dusdaniger vougen.

Dº gesanten wierden uyt haer logement van den Baliouw deser stede ende sommige uyt Collegie van Schepenen midtsgaders den Ontfanger Generael van de Incomsten deses Coninckrycx neffens den Sabandar ende 3 a 4 Oppercoopluyden met 4 oliphanten ende 10 a 12 paerden tot aen de poorte vant fort geconvoyeert alwaer affgetreden ende vanden president vanden Achtbaren dagelycxschen Rade, den fiscael ende sommige gecommitteerde uyt voorseyden Rade vriendelyck gewellecomt ende ingehaelt synde, voorts passeerden midden door twee ryen gewapende soldaten vande poort aff tot aen de sale daer gemelten raet dagelycx vergadert, alwaer by voornoemde president ingeleyt ende met banket ontrent een halff ure onthaelt synde, voorts van twee raden van Indien van daer gehaelt ende in de sale voor den Ed. Hr Generael ende synen raet gebracht syn geweest. Ende na reciprocque congratulatien hebben de gemelte gesanten eenen brieff op een breet bart int Chinees geschreven (vanden Gouverneur vande provincie van Hoccheo comende) met behoorlycke eerbiedingh aenden Ed. Heer Generael overgelevert waer van de substantie was, dat ons uyt de jurisdictie van China dienden te transporteren by aldien den Chineeschen Handel tot Batavia oft elders begeerden te voorderen ende soo daer toe niet verstaen conden soude het Batavia schadelyck wesen, maer soo Pehou verlieten, de Chineesen tot Batavia wel tracteerden ende niet meer met onse schepen in China quamen, souden veele Chineesche coopluyden trachten naer Calappa ([2]) te comen handelen.

Hare voordere commissie, soo voorseyde Gesanten mondelinge verclaerden, was om te vernemen off den Ed. Hr Generael van des Commandeurs Reyerssen proceduren op de Custe van China ([3]) wel geinformeert was ende off voorseyden

---

(1) Oningevuld.
(2) Naam voor Djakatra (Batavia), ook wel voor Java.
(3) In 1622. — Zie hierover P. A. Tiele (*De Europeërs in den Maleischen Archipel*) in de Bijdragen tot de Taal- Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië, XXXVI (1887), bldz. 291–296.

commandeur deur last van den Ed. H_r Generael een fort op Pehou in de jurisdictie van China geleyt hadde. Item om voorder aen te dienen hoe voorseyden Commandeur den Chineeschen handel eerst met vruntschap in Pehou versocht had ende nadat hem sulcx uyt crachte van douwe wetten affgeseyt was (alsoo deselve aen geene vremde natie in de jurisdictie van China handel ofte residentie gedoogen) veel joncken genoomen, verbrant, veel Chineesen gevangen ende verscheyden vyandtlycke tochten op tlant van China gedaen hadde. Item hoe voorseyden Commandeur naderhant weder tot stilstant van wapenen gecoomen synde in persoone voor den Gouverneur van Hoccheo geweest ende andermael den handel in Pehou versocht hadde. Item hoe d° Gouverneur hem buyten de jurisdictie van China handel belooft hadde wanneer van Pehou met syne schepen ende volck vertrocken soude wesen. Item hoe den Commandeur sich voor den Gouverneur geexcuseert hadde, sonder naerder ordre van den generael van Pehou niet te mogen scheyden ende dien volgende oock versocht dat den Gouverneur eenige gesanten met joncken naer Batavia wilden seynden omme met den Generael over tverlaten van Pehou ende verkiesing van een ander handel plaets buyten de jurisdictie van China gelegen te commen tracteren. Dus verre hebben haer de gesanten voor dat mael verclaert ende waren voorts bereyt om tot allen tyden alst den Ed. Hr Generael gelieven soude in naerder conferentie te treden ende naer eenige complementen namen haer affscheyt ende wierden weder met soodanigen eer uytgeleyt tot aen haer logement gelyck sy van daer ingehaelt waren.

2 *d°* Dingsdach niet sonders gepasseert.

3 *d°* Woonsdach des nachts is tjacht de Hase met advysen naer Nederlant vertrocken gemant met 25 coppen voor 8 maenden geprovideert; den Coopman was Jan van Meldert, Schipper Teunis Jacobsz. Engel, de ladinge was

1659 sacken peper
7333 ℔ benzuin
36000 ℔ Ebbenhout.

4 *d°* Donderdach wert schryvens becomen van den Coopman Jan de Rycke leggende voor Bantam ([1]) dat den pangoran Ratu eenige Javanen van Angior hadde doen halen ende tot Bantam gevangen setten om dat peper tot Batavia te coop gebracht hadden ende dat pangoran Gedee hart aen hield om d° Javanen metter doot te straffen, maer dat Ratu Gabang ende andere daer tegen waren ende haer tot een amende soo veel gelts hadde doen betalen als sy haren peper tot Batavia vercocht hadden. Item dat den pangoran eenige Chineesen hadde doen apprehenderen omme dat tot Batavia aengeweest ende gehandelt hadden, alsoo alleene licentie versocht ende vercregen hadden om naer Cherebon te mogen gaen handelen.

---

(1) Over onze verhouding met Bantam in die dagen zie men J. K. J. De Jonge: *De Opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost-Indië*, V (II) ('s-Gravenhage, Amsterdam, MDCCCLXX), bldz. LXIV, vv., en de daarmede in verband staande „onuitgegeven stukken".

Item dat aen boort van onse schepen eenige Javanen van Bantam welcke peper tegen 4 realen de sack veylden ende aen boort presenteerden te leveren, seggende deselve niet te derven naer Batavia voeren alsoo sulcx by den pangoran op den hals verboden was. D° de Rycke was van opinie men die wel om 3 a 2¾ realen de sack becomen soude.

5 *d°* Vrydach is hier een gesant vanden tommogon van Damack met een brieff aen den Ed. Hr Generael gecomen daerinne voorseyden tommogon d Hr Generaels vruntschap ernstelyck versocht mitsgaders als d Ed. Hr Generael eenige gesanten aen den Mattaram (1) gelieven soude te seynden dat men hem doch voor een ander gebruycken wilde om de selve voor den Coninck Anglagga te brengen.

Item versocht dat men een schip naer Damack om rys senden wilde, hy beloofde tselve metter haest aff te laden ende sont in teycken van vruntschap een vereeringe van 300 gantings rys.

6 *d°* Saterdach arriveert alhier van Jamby sonder stengen ende heel ledich t Engels schip den Beer.

7 *d°* Sondach is d Ed. Hr Generael vergeselschapt met syne raden in Compa van de twee boven gemelte gesanten tot Bencon, der Chineesen overste, opt middachmael te gast geweest.

8 *d°* Maendach arriveert alhier vande West Cust van Sumatra t jacht St. Nicolaes niet meer verhandelt hebbende als 207 bharen peper.

9 *d°* Dingsdach is hier van Bantam aengecomen den Chineesen Nachoda Simkock ende heeft den Ed. Hr Generael uyt den name van Lackmoy geboodtschapt hoe nu wel eenich volck naer Bantam seynden mocht, dat voorseker by den jongen Coninck geadmitteert werden ende audientie becomen souden. Item dat voor eerst met geen andere bootschap voor pangoran Ratu dienden te comen als alleen dat den Ed. Hr Generael vernomen hadde, hoe by Ratu nu t gouvernement overgenomen was ende alsoo synen vader altoos een vrient vande Nederlanders ware geweest dat den Hr Generael sich seer verblyde hy tgouvernement nu aenvaert hadde, dat hem geluck wenschte ende tot een teycken van goede genegentheyt een vereeringe sondt ende hiermede mocht den gesant ophouden ende syn affscheyt nemen; dry a vier dagen daer aen soude dan d° gesant weder aen lant gaen ende den pangoran andermael begroeten ende met eenen vragen off niet met allen aen den Hr Generael begeerde geseyt te hebben, alsoo voorgenomen hadde eersdaechs naer Batavia te vertrecken.

10 *d°* Woonsdach is ten huyse van d Engelsen geweest d Hr Jaques Specx, geaccompangeert met Adriaen Willemssen Goeree ende Jacob van Dooreslaer (2) omme den President van d Engelsen Gecommitteerde (3) alhier aen te dienen:

(1) Over onze verhouding tot Mataram zie men De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. LXVI vv. en de daarmede in verband staande „onuitgegegeven stukken".

(2) Secretaris van den Raad van Indië.

(3) Over onze verhouding met de Engelschen zie men De Jonge, *Opkomst*, IV (I), Inleiding, en V (II), bldz. II vv. en de daarmede in verband staande „onuitgegeven stukken".

1en Hoe den Ed. Hr Generael tegen aenstaende saterdach voorgenomen hadde tschip Amsterdam naer Amboina ende Banda aff te seynden.

2en Hoe syne Edt vanden coopman de Rycke liggende op de schepen voor Bantam schryvens ontvangen hebben dat de Javanen van Bantam gepresenteert hadden de peper tegen 4 realen de sack aen boort te bestellen, maer dat de Rycke daer inne niet hadde willen handelen sonder naerder ordre, synde van opinie dat hy den peper wel om dry ende mogelyck om 2¾ becomen sonde, gelyck by synen brieff (welcke den President Brockedon verthoont wierd) voorder was blyckende wat d Engelsen van dese tydinge dochte ende off haer niet en geliefde imandt van harent wegen op de Nederlantsche schepen voor Bantam te committeren om neffens do de Rycke notitie te nemen vanden peper welcke daer aen boort sonde mogen gebracht worden.

3en Alsoo tusschen t Nederlants Comptoir Batavia ende d Engelse Compa noch een loopende rekeninge was openstaende versocht d Hr Specx dat den president geliefde imandt te committeren om voorseyde rekeninge te lequideren ende sooveel mogelyck was te vereffenen.

4en Alsoo den Ed. Hr Generael aen de gecommitteerde van d Eerw. Engelse Compa toegeseyt hadde, hunne schulden welcke sy pretendeerden onder de Pouloronders uytstaende te hebben in rekeninge vande gemeene lasten te laten valideren soo wanneer behoorlyck bewys daer van deden ende hun pro rato van dien in de vruchten vande Moluccos, Amboina ende Banda portie te laten genieten, voorderde d Hr Specx den Engelsen president dit behoorlyck bescheyt aff om haar pro rato de vruchten te leveren aleer met de schepen naert Nederlant versonden wierden. Item voorderde haer de voorseyde Specx aff hoe haer de rekeninge van de cruyt spillinge in Banda beviel ende off sy te vreden waren hare portie in de vruchten pro rato van dien mede te ontfangen.

1en Op alle welcke den president ten antwoorde gaff te weten dat aen den Ed. Hr Generael passage souden versoecken voor haer volck in Amboina ende Banda noch synde om met onse schepen herwaerts te comen ende dat tot dien eynde eenen brieff aen haer volck schryven ende van daer op ontbieden souden.

2en Op het tweede poinct souden haer beraet nemen ende den Hr Generael bescheyt laten weten.

3en Op het derde vonden mede geraden de rekeninge te liquideren ende alles hier te vereffenen wat men conde.

4en Seyden dat naerder bewys ende distinctie van hare schulden van Pouloron doen souden, wat de rekeninge vant gespilde cruyt in Banda aengingh sy en verstonden niet dat men den Gouverneur yets soude toeleggen tot haren laste om te mogen verschieten doch ten quam hier niet op aen, daer was noch veel meer op verscheyden plaetsen aff te doen als dit; sy souden dit teen met tander renvooyeren, doch so men haer eenige vruchten doen wilden sy waren bereyt die op rekeninge tontfangen.

11 *d*° Donderdach is hier binnen tfort verschenen Mr Henry Hauly geaccompangeert met John Goningh ende George Bruey ende hebben op het tweede poinct, haer op den 10en voorgedragen, wegen den Engelsen president antwoorde gebracht, hoe sy gansch ondienstich achteden om den peperhandel ende openinge van Bantam te voorderen datter eenige peper aen boort vande schepen voor Bantam ontfangen soude werden, maer dat men de Javanen behoorde teenemael aff te wysen ende niet meer aen boort noch oock selffs tot Jaccatra te laten comen om haren peper aldaer te laten vercoopen, sustineerende dat men Bantam ter degen moeste besluyten ende niet soo nu ende dan alst haer gelieft peper te laten uytvoeren ende alsoo middel van sustent te geven om langer tegen ons uyt te harden maer dat men haer soo naeuw moeste besetten tot dat teenemael tot behoorlycke negotiatie ende openinge condescendeerde.

Den Ed. Hr Generael ende Raet vande Nederlantsche Compa (om d opinie van d Engelsen niet teenemael te verwerpen hoe wel de selve uyt geen oprechte gront procedeerde) stonden toe dat men een maent ofte ses weken lanck aen boort vande schepen voor Bantam geen peper aennemen souden, maer dat men alle de Javanen, welcke daer souden mogen presenteren aen boort van de schepen peper te leveren, te rugge wysen off naer Batavia raden sal te gaen om door dien middel te onderstaen oft het die van Bantam ernst sy haren peper te willen vercoopen dan off sulcx maer geschiet om ons den pols te tasten ende onse graecheyt te vernemen.

Hier in stemde d° Hauley met syn bygevoechde mede, doch waren van opinie dat men die van Bantam oock tot Batavia niet meer als aen de schepen behoorde te gedoogen, om haer des te minder sustent te geven ende haer door d° middel des te langer in hun obstinaetheyt te voeden ende bleef provisionnelyck voor desen gemelten tyt gearresteert dat men in een maent ofte ses weken geen peper aende schepen voor Bantam aennemen soude ende dien tyt om synde soude men over de sake met den anderen als dan naerder connen delibereren.

12 *d*° Vrydach niet sonders gepasseert.

13 *d*° Saterdach is van hier naer Japara t Engels schip de Mane om te verdubbelen vertrocken.

14 *d*° Sondach niet sonders gepasseert.

15 *d*° Maendach is van hier naer Amboina ende Banda vertrocken t schip Amsterdam met 400 lasten rys, verscheyden coopmanschappen ende gemant met 90 coppen behalven 20 vrye lieden welcke met 50 slaven daer mede gelicentieert was over te varen; item 400 cust sielen welcke tot peuplatie van voorseyde eylanden alsmede om de vruchten daer op wassende te benificeren, innewaerts aen met voorseyde schip gesonden wierden.

16 *d*° Dingsdach arriveert hier ter rhede den Commandeur Bruystens met de jachten van de vry burgery genaemt den Diamant ende de Rendevous, hadden onderwegen int keeren van Bengale ontrent Tanassery verovert een Portugees

navett van 100 lasten comende van St Thomee, gaende naer Tanassery met sout ende ontrent met 70 a 80 packen cleeden geladen.

17 *d°* Woonsdach niet sonders gepasseert.

18 *d°* Donderdach is hier ter rhede gecomen de voorgemelte prys van Bruystens.

Item t Wapen van Hoorn ende de fluyt de Mackereel van Jamby mede brengende t samen ontrent 350 lasten peper.

19 *d°* Vrydach
20 *d°* Saterdach
21 *d°* Sondach
22 *d°* Maendach } niet sonders gepasseert.

23 *d°* Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam t jacht den Haringh met water voor de schepen aldaer ter rhede op de wacht liggende.

Item syn hier by den Ed. Hr Generael binnen t fort opt middachmael te gast geweest de twee gesanten van China ende na dat de maeltyt gedaen was diende haer d Ed. Hr Generael aen hoe dat binnen corten dagen eenige schepen naer Nederlant vertrecken souden, dat derhalven van haer gaerne eenich voorslach aengaande daccomodatie tot den handel van China verstaen souden omme aen den prince van Hollant daer van te mogen schryven. Naer dat de voorschreven gesanten eerst verhaelt hadden in wat manieren den Commandeur Reyerssen met den ouden Tonya van Hoccheo geaccordeert was, namentlyck dat tot naerder ordre vanden Ed. Hr Generael in Pehou wel blyven mocht, dat ondertusschen met syne schepen in Teyowan soude gaen liggen, dat syne ondersaten daer soude laten comen handelen ende alderhande provisie toebrengen, item dat geene joncken naer Manilha soude licentieren te gaen, mitsgaders dat ondertusschen twee joncken naer Batavia soude seynden met dese twee gesanten om met den Ed. Hr Generael vant verlaten van Pehou ende t verkiesen van een ander handel plaets daer ontrent te contracteren, vougende de voorseyde gesanten eyndelinge daer by, hoe last hadden niet veele woorden ofte redenen te gebruycken maer int corte te seggen waer het op stont, t welck was (soo sy seyden) by aldien d Ed. Hr Generael Pehou verlaten wilde ende in Teyowan ofte eenige andere plaetsen daer ontrent begeerde te gaen resideren, wanneer sulcx maer buyten de jurisdictie van China was, dat de Chinesen met ons aldaer souden comen handelen ende van Manilha blyven.

D Ed. Hr Generael antwoorde daerop dat het ons om t'dorre eylant van Pehou niet te doen was, dat daer soo vele schepen op de custe van China waren, veel min om iets in de jurisdictie van China te pretenderen, maer dat alleene daer gesonden waren om den handel te versoecken ende dien mogende becommen, t sy dan op eenige naer gelegen bequame plaetsen buyten de jurisdictie van China, dat het dan wel soude wesen ende alsdan Pehou wel begeerden te verlaten.

Dit beviel de gesanten gansch wel ende was het gene (soo sy seyden)

den Touya alleen begeerden. D Ed. H^r Generael verhaelde haer voorder hoe over 22 jaren de Nederlanders op de Custe van China geweest waren ende den handel versocht hadden doch dat tot geen audientie hadden connen comen ende dien volgende sonder iets te vercrygen affgewesen waren. Nu waren de voorseyde Hollanders weder op de Custe van China gekeert ende hadden wat harder op de poorten van China geklopt ende dat alleen om gehoort te worden ende den handel te verkrygen. Item vraechde d Ed. H^r Generael mede, hoe by quam, den ouden Touya syne gedane beloften aenden Commandeur Reyerssen niet naergecomen hadde ende waerom de Chinesen in Teyowan niet en waren commen handelen, maer dat ter contrarie eenige joncken noch naer Manilha ende andere quartieren gelicentieert hadde? Hier dienden voorseyde gesanten op dat den ouden Touya, Toutock &ª vertrocken ende andere in hare plaetsen gecomen waren die wat harder als de voorgaende gepitsjaert moesten hebben, doch daer was niet aen gelegen; men behoefde daer op niet te achten; t gene den ouden Touya belooft ende toegeseyt hadde dat soude gelden ende staet grypen, als maer van hier derwaerts goet bescheyt ginck, want alle t gene den ouden Touya gehandelt hadde was niet uyt syn selven geschiet (soo sy seyden) maer uyt last ende met voorweten van des Conincx Raet selver, sulcx dat men daer niet eens aen te twyffelen ofte te vreesen hadden, dat de nieuwe t gehandelde van d'ouwe vermach te verwerpen, dewyle van soo hooger hant quam. D Ed. H^r Generael vraechde de gesanten voorder wie van beyden dan eerst beginnen soude, te weten wy Pehou te verlaten off sy den handel t openen, daer op ten antwoorde gaven dat wy geen difficulteyt behoefden te maken om Pehou te verlaten off sy den handel t openen, want soo den handel niet en bequamen soo bleeff voorseyde eylant even wel geexposeert om van ons weder geoccupeert te werden. D Ed. H^r Generael diende daerop als sy alschoon den handel eerst openden dat daer oock geen voordeel mede verliesen conden, want soo sy ons waren brachten wy gaven haer weder gelt; bevonden sy naer een wyle handelens dat wy Pehou niet en verlieten soo conden sy den handel weder als te voren sluyten sonder eenige advantagie daer door verlooren te hebben. Dit was waer, antwoorden d° gesanten, ende den Touya soude hiermede oock wel te vreden wesen, eerst den handel op een ander plaets topenen, daerby vougende dat sy geen reden hadden yets anders te pretenderen ende het haer ook veel proffytelycker ende voor China accomodabelder wesen sal naer by der hant hare coopmanschappen te dryven als soo verre over see met peryckel naer Manilha te loopen, daer doch maer een reyse int jaer ende in Teyowan wel 5 reysen met minder inconvenienten ende peryckel doen conden. Een vande gesanten seyde mede, by aldien dit jaer de Chineesche joncken ontrent Manilha niet genomen ende soo vele Chinesen niet gevangen hadden, dat dit mousson noch wel 10 joncken naer Batavia souden gecomen hebben ende nu mogelyck maer 2 a 3 comen sullen, alsoo t aenhalen ende vangen vande Chinesen in Manilha grooten affkeer ende schrick causeren

soude. In somma sy concludeerden dat alles wel volgen soude ende hieldent voor genoechsaem veraccordeert; by aldien wy maer aenden Touya in soodaniger vougen onse meyninge te kennen gaven, seer wel soude hy te vreden wesen ende ongetwyffelt soude den handel daer op volgen, in sonderheyt als hy verstaen sal, wy Pehou bereyt syn ende beloven te verlaten, wanneer ons den handel eerst openen.

24 *d°* Woonsdach arriveert hier vande W Custe van Sumatra t Engels jacht de Discouvre met ontrent (1) Bharen peper.

25 *d°* Donderdach } niet sonders gepasseert.
26 *d°* Vrydach }

27 *d°* Saterdach is hier ter rhede gecomen seker Portugees navett, by onse cruyssende jachten ontrent Pulo Timon verovert, groot ontrent 15 lasten, geladen met suyker, schiltpadtshoorn, alluyn ende ander rommelingh, comende van Manilha naer Malacca, genaemt Madre de Dios.

Na den Capn van voorseyt navett Manuel de Silva genaempt, ons berichte, souden de saken in Manilha belangende de commercye heel sober staen; daer waren (soo hy seyde) in twee jaren geen Chineese joncken geweest; onder t vaste lant van Chiampa lagen (soo hy seyde) 30 a 40 joncken die uyt vreese van de Hollanders, ontrent Ilha Formosa houdende, sonder convoy van die van Manilha niet dorsten incomen; daer waren dit jaer geene schepen uyt Japàn ofte Maccau als een Portugees scheepken met gout ende syde gearriveert, noch oock geene van daer naer Japan ofte China vertrocken. Uyt Nova Spania was een scheepken met ontrent 200,000 realen van 8ten gecomen daer op noch twee a dry volgen souden ende waren soo hy seyde veel Spaengaerden van daer naer Nova Spania metter woon vertrocken. Verhaelde wyders verstaen te hebben dat van Goa een armade van 20 gallioenen ende 40 cleyne schepen gaen soude om Ormus te recupereren ende dat den Gouverneur van Manilha eenige galioenen ende galeyen armeerde om in Augusto toecomende de Hollanders op de custe van China te gaen vernestelen, ten ware uyt Europa van een Generaele Vrede geadviseert wierde, daer seer naer haeckten ende sonder welcken (soo hy seyde) den staet van Indien voor haer geheel verloren was, daer by vougende dat desen jaere van Manilha dry navetten naer gelegentheyt versien vertrocken waren om de Moluccos te secoureren.

Item dat twee spaensche compien soldaten van 100 coppen ider naer Maccau gesonden waren ende dat de stat tegen dassaulten van d'Hollanders vast met eenen steenen muer versterct wierdt.

28 *d°* Sondach }
29 *d°* Maendach } niet sonders gepasseert.
30 *d°* Dingsdach }

---

(1) Oningevuld.

31 d^o Woonsdach syn van hier naer t vaderlant vertrocken de schepen Leyden, Tholen ende t Wapen van Delft, daer over voor commandeur ginck d Hr Frederick Houtman, Eerste Raet van Indien, t samen synde gemant met 318 coppen te weten:

Leyden met	122
Tholen met	75
t Wapen van Delft met . . .	121
t samen . . .	318 coppen.

Hare principaelste ladinge was peper, noten, folie ende diamanten &a te weten in:

Leyden	15533	sacken peper,
"	4415	sockels folie,
"	104730	℔ noten muscaten,
"	1800	stucx witte sattynen,
"	407¾	caraet diamanten,
"	46	stucx besar steenen,
"	10	uncen ambre grys,
"	8¼	catty muscus,
"	141	picol Japans coper,
Tholen	7748	sacken peper,
"	245	sockels folie,
"	83143	℔ noten muscaten,
"	10000	stucx porceleyn,
Delft	17389	sacken peper,
"	228	sockels folie,
"	96568	℔ noten muscaten,
"	41	packen indigo sirchees,
"	230	picol Japans cooper.

Item arriveerde op dato van Bantam t jacht den Haringh daer mede den Coopman Jan de Rycke advyseerde hoe van verscheyden aen boort comende Javanen bericht was dat pangoran Gedee dagelyckx hard aen hield om de gevangene Chineesen die tot Batavia peper gebracht hadden met der doot gestraft te hebben, daer de pangorans Ratu, Gabang, ende Aria Papate hun tegen opposeerden, seggende Ratu, hadde allen dus lange naer Gedees pypen moeten danssen, hy wilde nu in t Gouvernement gekent syn ende syn humeuren gevolcht hebben, welcke oppositie tegen Gedee geen weynige blytschap onder de gemeente gecauseert soude hebben.

Gemelte Javanen hadden de Rycke voorder aengedient hoe pangoran Ratu geheel tot vrede inclineerde ende dat die ongetwyffelt succederen soude by aldien den Hr Generael daer mede toe verstaen wilde, daer op haer de Rycke gedient

hadde dat daer int minste niet aen te twyffelen en was vermidts haer d Ed. Hr Generael soo verscheyden reysen door expresse gesanten vrede hadde doen aenbieden welcke telckens vruchteloos ende sonder audientie affgewesen waren, daerop de Javanen repliceerden sulcx onder t gouvernement van pangoran Gedee doch t sedert noyt geschiet te syn.

Voorders adviseerde de Rycke dat hem twee a dry dagen daer naer twee andere Javanen aen boort tydinge gebracht hadden hoe ditto Chineesen tegen wil ende danck van pangoran Gedee alt samen gerelaxeert waren ende affirmeerden wyders t seggen vande voorgaende als dat pangoran Ratu geheel tot vrede genegen was, daer op de Rycke haer vragende wat kennisse sy daer van hadden; gaven ten antwoorde dat sy den pangorans Ratu, Gabang, ende Aria Papate daer over in t hoff met den anderen hadde hooren discoureren ende beraetslagen ende dat Ratu geseyt soude hebben, soo den Ed. Hr Generael genegen was met hem in vruntschap te contracteren waerom tot noch toe geen gesanten van Batavia voor hem verschenen waren omme van vrede te spreken, daerop d° de Rycke gedient hadde hoe d Ed. Hr Generael tot soodanigen intentie verscheyden beseyndingen gedaen hadde die telkens sonder gehoor affgewesen waren. Ende in gevalle Ratu sulcx in ernst mochte syn, dat van synder syden naer Batavia behoorde te seynden, sich sterck makende by aldien d Ed. Hr Generael vernam, Ratu de sake recht meende dat eerlange de vrede volgen soude, daerop de Javanen repliceerden sulcx tot disreputatie ende cleynachtinge van pangoran Ratu strecken soude even eens off hy minder als pangoran Gedee ware. Ende de Rycke hier op seggende sulcx met d eerste gelegentheyt aen den Ed. Hr Generael te sullen advyseren, doch voor syne Edt indignatie te vreesen by aldien de sake contrarye uytvallen, mochte riepen de Javanen dat sy moesten haram (dat is vervloeckt) wesen by soo verre hem met praetgiens trachten t abuseeren ende vouchden daer by, soo d Ed. Hr Generael opt schryven van de Rycke resolveren soude, imandt te seynden dat doch de selve met brieven hoe eer hoe liever dispacheren wilde; soude sulcx den pangoran Ratu ten hoogsten aangenaem syn.

Februarius.

Pmo Donderdach }
2 d° Vrydach } niet sonders gepasseert.
3 d° Saterdach }

4 d° Sondach is hier van Jamby wel aengecomen t jacht Jamby in hebbende 374 picol 65 catty peper.

Per missive van den Coopman Cunst met d° jacht becomen verstont men

dat den Coninck van Jamby in groote vreese stont voor den indrangh vanden Atchynder die hem met ettelycke praeuwen in de reviere van Jamby verthoont hadde ([1]), welcken volgende gemelten coninck aende Nederlanders ende Engelsen assistentie versocht hadde om neffens hem naer Quala Ihoor aff te dryven ende den vyandt aldaer thooft te gaan bieden, met toeségginge, soo wie hem te hulpe quam, soo Jamby in salvo bleeff, den handel ende immuniteyt van tol voor dry jaren genieten soude, op welcke belofte d Engelsen, die alreede met al hunne goederen int jacht de Koster geembarcqueert waren, den Coninck tot meerder secours ingewillicht hadden 100 gewapende Jambynesen in hun voorseyt jacht over te nemen ende neffens syne magisteyt den vyandt naer beneden te gemoet te gaen, doch dat de Nederlanders soo om de schaersheyt vande presente macht als mede om dat al hun goederen noch aen lant synde den rooff ende brant, indiense vertrocken, geexposeert bleven, sich daer van aenden coninck geexcuseert hadden. Derhalven by den Coninck om de Nederlanders tot hulpe te persuaderen gepresenteert was, soo Jamby thooft boven hield, dat de risico van hunne goederen op hem nemen ende de schade die in hun absentie lyden mochten met 10 a 20,000 realen restoureren wilde. Welcken volgende d Engelsen, om s konings gratie taucuperen, de macht der Nederlanders sufficant genoech geoordeelt, de selve tot syne Magesteyts hulpe aengeport ende geraden hadden de aengeboden reparatie van schaden dien lyden mochten taccepteren. Doch dat sy siende de Nederlanders om moverende consideratien ten lesten mede tot s konincx versoeck condescendeerden hare belofte van assistentie aen syne Magesteyt gebroken ende ter contrarien de Nederlanders om haer lyff te salveren geraden hadden van lant te gaen, hun goederen tabandonneren ende in haer jacht over te comen, om gesamentlyck aff te dryven ende om een heen comen te sien, tot welcken fyne sy oock de Jambyneesen vanden Coninck (volgens de toesegginge der Engelsen) aen haer jacht om tenbarcqueren gesonden met piecken ende geladen pistolen daer van geweert, met degens op sy geloopen ende andere hostile acten daer tegen gepleecht hadden.

Daer over den Coninck haer synen bodem verboden, den handel naer desen teenemael geinterdiceert ende alsse opt geruchte van des Atchynders retraite met haer ommeslach ende goederen weder te lande quamen, daer van geweert, doch door veel biddens als mede door intercessie van den coopman Cunst selve naer 2 a 3 dagen gelicentieert hadde, weeder als voor henen in haer logie te mogen resideren.

5 *d°* Maendach niet sonders gepasseert.

6 *d°* Dingsdach is hier uyt Japan wel aengecomen t Engels schip de Boul daer mede schryvens becomen van d oppercoopluyden Camps ende Nieuroode,

---

(1) Vgl. Tiele-Heeres: *Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederlanders in den Maleischen Archipel*, II ('s-Gravenhage, Nijhoff, 1890), bldz. XXVI, v.. en de daarmede in verband staande „documenten".

te weten een copie van sekeren brieff by S[r] Camps aen den Ed. H[r] Generael per tschip den Engelsen Beer over de Piscadores gesonden in substantie als volcht te weten.

Voor eerst advyseerde gemelten Camps, dat 200 stucks halve lakenen, te weten 100 roode, 50 swarte ende 50 gecoulenrde, aen dry Japansche cooplnyden op leverantie vercocht ende daer voren 1000 ducaten op de hant ontfangen hadde, welcke lakenen hy versocht hem met den eersten van hier gesonden mochten werden.

Voorder advyseerde Camps, hoe de Portugesen in Japan veel calomnien ende leugens vande Nederlanders om de selve by syne Magesteyt suspect ende hatich te maken uytgestrooyt hadden, doch dat den vloeck op haer eygen cop gevallen ende haer tot een toe (?) aengeseyt was, soo wel die gesetene Portugesen van Nangesacque als die van buyten quamen handelen, dat op lyffstraffe uyt Japan vertrecken souden ende dat daerentegen de Nederlanders in goeden aensien ende willecom by den Keyser waren.

Item advyseerde, dat de navale macht in Manilha niet meer als 6 a 7 schepen sterck was neffens 2 galeyen, doch dat het haer aen geen volck gebrack. Item dat uyt Nova Spania dit jaer twee schepen in Manilha waren gearriveert, daer van teene met den Spaenschen ambassadeur in Satsuma heel reddeloos ende sonder masten aengecomen was. Wat d° ambassadeur aen den Keyser te versoecken hadde, was noch niet tseker; den roep ginck dat gesonden was om libre exercisy van religie voorde Roomsche christenheyt te procureren, doch was apparent dat syn hooft soude stooten, alsoo syne magesteyt sich een formeel vyandt vande Christenheyt ende insonderheyt vande paperye vertoonde. De Spaengaerden souden volgens t gemelte schryvens in Manilha voorgegeven hebben, syne Magesteyt van Spanien op den Gouverneur van Manilha seer tonvreden was, om dat geen meerder devoir int bevryden van syne custen voor de Nederlanders aengewent hadde, soo dat de mare sterck liep, de macht van Manilha uytcomen soude, soo onse schepen haer daer ontrent begaven, maer om ons iewers te comen besoecken, dat daer toe geen last hadden, doch dat den Coninck den Gouverneur opt hoochste gerecommandeert hadde, Cavita ende de geheele Cust wel te bewaren.

Par missive van Nieuroode verstont men, dat dit mousson een groote quantite syde ende syde waren, soo van Maccau met 7 navetten als van China met 30 a 40 jonckiens, item van Cauchyn China met een Japansche joncke, mitsgaders een van Tonckyn ende andere plaetsen, in Japan op een slappe marct gebracht was.

Gemelte navetten van Maccauw souden buyten Ilha Formosa omgeloopen ende daerom by onse cruyssende jachten gemist syn.

Nyenroode was van advyse, om Maccau affbreuck te doen ende de vaert van daer op Manilha, Japan, Malacca ende elders te beletten, dat het gestadich

met een tamelycke macht beset moeste werden. Op de Chineesen van Canton die met haer vaertuych de see daer omher schier bedecken, soude seer groote advantagie insonderheyt van volck te becomen syn.

Wijders advyseerde Nieuroode, dat Maccauw vast bemuert ende met bolwercken versterckt wierdt ende dat van Manilha ettelyck canon neffens een comp[ie] van 100 coppen derwaerts gesonden was.

Item dat de Portugesen ende Nederlanders den Keyzer met dordinaire schenckagie hadden wesen begroeten, doch dat de Portugesen met langh uytstel qualyck ende de Nederlanders met goede ende corte expeditie wel ontfangen ende affgevaerdicht waren geweest.

De Portugesen van Maccau souden (soo Nieuroode schryft) een requeste by haer gehadt hebben, om aen den Keyser te presenteren, vol opgehoopte leugenen tegen de Nederlanders als onder anderen, datse de gantsche see onveyl maeckten ende selffs de Japansche joncken met s Keysers pas varende aenhaelden ende plonderden, doch hadden met haer valsche pratycken niet gewonnen, maer selffs een generael bannissement gekregen, dat alle Portugesen soo ingesetenen als vremdelingen tegen t Japansche nieuwe jaer haer vyt het Ryck van Japan souden hebben te transporteren neffens een Edict dat hun vrouwen ende dochters daer blyven moesten ende de vaders alleen vermochten hunne sonen mede te nemen, welck rigoreus edict vanden Keyser een groot jammer ende gekerm tusschen man ende vrouw, vader ende kint causeerde die soo vanden anderen moesten scheyden.

Item souden den Spaenschen ambassadeur die met syn schenckagie van een gouden service, 150 picol syde, een coetswagen met paerden ende 4 muylen, neffens andere presenten meer, in Satsuma lach, naer Edo om audientie gesonden doch noch geene becomen hebben.

Geen Japansche coopluyden mochten naer Manilha varen, geene Japansche ofte Chineesche coopluyden, dat Christenen syn, mogen op lyffstraffe uyt Japan vertrecken; wierden alle opgeschreven.

Item geenige Japansche joncken mochten Portugesche stuerluyden voeren.

In somma den Keyser scheen de gantsche Roomsche Christenheyt uyt syn lant te willen setten.

Men seyde mede, dat de Portugesen twederkeeren in Japan niet verboden was, maer dat daer wel weder souden mogen comen handelen sonder daer eenige residentien gelyck voor desen te hebben, maer dat by Japansche borgers dat geene kristenen syn souden vermogen te logeren.

Den Cap[n] Moor vande Portugesche natie met noch 2 a 3 andere vande voornaemste Portugesen saten noch gevangen wegen seker proces t haren laste over tvervoeren van de papen.

S[r] Camps was op 21 November 1623 van een coortse naer twee dagen sieckte gestorven.

d'Engelsen hadden in Firando hun contoir gelicht ende alles wat conden mede genomen, uytgeseyt sommige schulden.

Naer Siam waren 3 Japansche joncken vertrocken, soodat voor onse Comp[ie] apparent inden handel van hertevellen aldaer niet veel te doen sal vallen.

Op dato naer den middach syn hier int fort verschenen M[rs] John Goningh ende Joseph Cockram ende hebben aen d Ed. H[r] Generael antwoorde op de Nederlantse acte vanden 24 ende 26 January A° 1624 overgelevert.

7 *d°* Woonsdach vertreckt van hier naer Bantam t jacht den Haringh omme onse schepen aldaer ter rhede op de wacht liggende met water ende verversinge te provideren gelyck mede om tpassante in Bantam uyt daen boort comende Javanen ofte Chineesen te vernemen.

Op dato arriveert mede uyt tvaerwater van Malacca tjacht S[t] Lourens mede brengende een Siamsche joncke geladen met sout ende rys ontrent Linga by onse crussende jachten verovert, alsoo gepresumeerdt wierd de selve naer Malacca wilde.

Den Nachoda van voorseyde joncke neffens twee andere vande principaelste voor den Ed. H[r] Generael gebracht synde verclaerden, hoe met hunne joncke ende ingeladen coopmanschappen getracht hadden naer Ihoor ende Jamby ende niet naer Malacca te loopen om hunnen handel te dryven, doch dat door contrarien wint ende stroom misleyt synde geweest, voorseyde plaetsen gemist ende voor by gedreven hadden tot ontrent Linga, alwaer van onse jachten als in een suspect vaerwater voor eene prinse aengetast ende alsoo met hun joncke herwaerts aengebracht waren, waer oppe by den Ed. H[r] Generael ende raden naerder geletth ende ingesien synde dat de goederen ende coopmanschappen in d° joncke bevonden soo dienstich voor Ioor ende Jamby als voor Malacca, sy de voorseyde Syammers licentie provisionneel te vergunnen omme hunne goederen alhier te mogen beneficeren ende aen de meest biedende te vercoopen met voordere aanbiedinge dat in gevalle deselve tot den ordinairen prys ende martganck onder de borgerye niet conden venten sulcx int fort souden mogen aendienen, alwaer hun de selve ten behoorlycken pryse affgenomen ende betaelt souden werden. Welcken volgende aen den Sabandar oock ordre gegeven wierd dat de selve voorseyde Siammers alomme int beneficeren ende vercoopen van hunne goederen behulpsaem wesen ende te recht helpen sonde alsoo men verhoopte door soodanige middelen van accomodatie als andersins de geseyde aenhaelinge gevouchelyck geexcuseert ende versacht ende de Siamsche als andere uytheemsche trafficquanten tot accresement ende progres van Batavia aengelockt mitsgaders vande vaerwaters van vyanden plaetsen herwaerts aen gediverteert souden connen werden.

8 *d°* Donderdach }
9 *d°* Vrydach } niet sonders gepasseert.

10 *d°* Saterdach syn de bovengemelte aengehaelde Syammers alhier int fort verschenen ende versochten, alsoo hun joncke een leck gekregen hadde,

dat doch met den eersten tot de beneficie ende vercoopinge van hunne ingeladen goederen ende coopmanschappen geholpen endo voor schade bevryt mochten werden, welcken volgende hun door ordre vande Ed. H^r Generael presentatie gedaen wierd van de selve in een van onse schepen over te nemen, soo lange hare joncke gereet ende geholpen syn soude ofte deselve, soo inden prys eens conden werden, voor de Comp^ie te behouden.

11 d° Sondach niet sonders gepasseert.

12 d° Maendach is hier een praeuw met 7 Javanen aengecomen, medebrengende van Celebar (soo sy seyden), een plaets gelegen op de W. Cust van Sumatra, ontrent 60 picol peper; den Ed. H^r Generael, door den Sabandar van voornoemde Javanen hare comste verwitticht synde, geeft ordre, aen den Engelsen president als voor desen daer van behoorlycke weete te doen. Welcken volgende den coopman Maeu sich ten huyse van d Engelsen vervoucht ende den president Brockedon de comste van voorseyde praeu ende peper neffens de vertooninge vant monster aengedient ende aengesecht, soo syne Ed^t tot den coop van voorseyde peper gesint was, dat imandt neffens hem senden wilde, omme met de Javanen over den coop van dien te contracteren, waer oppe de gemelten president den coopman Mr. Richard Haselwood ten huyse van d° Maeu gesonden heeft, alwaer voorseyde Javanen door den Sabander gebracht waren, de welcke, gevraecht synde naer den prys van haren peper, negen realen voor tpicol geeyscht hebben, daerop de coopluyden Maeu ende Haselwood vyff boden tot welcken prys de Javanen niet willende verstaen hebben eyndelinge de voorseyde coopluyden hun bodt op den ouden prys tot 6 R. tpicol verhoocht, waertoe de Javanen niet connende resolveren, wierd by d° coopluyden gestemt, alsoo van hunne respective principalen geenen voorderen last hadden, dat ider de syne t gepasseerde soude aendienen ende wat by deselve daer op gedisponeert soude werden, dat malcanderen op naermiddach ter voorseyder plaetsen daervan souden spreken. Welcken volgende d° Mauw t selve binnen gecommuniceert hebbende is hem geordonneert van d Engelsen te verstaen, wat naerder ordre ende resolutie vanden Engelsen president gebootschapt soude werden, omme sich daer mede te conformeren ofte naerder raport te doen naer sich de saken souden mogen gedragen.

Des naer middachs is by den Engelsen president in plaetse vanden voorseyde Haselwood een assistent gesonden ende alsoo voorseyde Maeu om eenige affairen int fort was is d° assistent sonder hem te spreken ofte iets voorders topenbaren naer huys gegaen, sulcx dat de sake daerby op huyden is blyven berusten.

De loopende tydingen van Bantam brachten mede dat pangoran Gedee heel sieckelyck syn soude; tgevolch leert den tyt.

Is op dato mede aen dofficieren ende tgemeene scheepsvolck vande jachten Batavia, den Diamant, den Robyn, de Peerl ende t fregat de Brack, by sommige

borgers deser stede onder de vlagge ende commandement van S_r Hendrick Bruystens inde jaren 1622 ende 23 met bestellinge op den algemeynen vyandt geequipeert, de toegeleyde schenckagie per resolutie vanden 5en February 1624 voldaen dewelcke met groote dancksegginge ende contentement soo vande hoofden als t gemeene volck geaccepteert is.

13 *d*° Dingsdach is ten huyse vanden coopman Maeu d Engelsen assistent, welcke daechs te voren sonder d° Maeu te spreken daer geweest hadde, wederom verschenen vragende wat naerder ordre op de coop vanden peper, van Celebar naer tvoorgeven der Javanen gebracht, ontfangen hadde, waer op Maeu geantwoort hebbende, dat geen anderen last becomen hadde; d° assistent seyde dat oock by den Engelsen president daerover niets anders als daechs te voren gedisponeert was. Ondertusschen wierd vernomen dat den Chineeschen ambassadeur Wangsang, jegenwoordich alhier op Batavia synde, de selve al te samen tegen 11½ R. van 8ten t picol opgekocht hadde.

14 *d*° Woonsdach niet sonders gepasseert.

15 *d*° Donderdach is van hier naer Japara vertrocken tjacht de Vos met een cargasoen van *f* 11979,11,12, omme tselve aldaer aen hout te besteden ende tegen de comste van een groot schip gereet te hebben vermidts het selve soo tot verdubbelingh van verscheyden schepen als andere publicque timmeragien alhier aen lant noodich is.

16 *d*° Vrydach arriveert alhier uyt de Piscadores t fregat Mocha, inhebbende 12 kistgiens Japans berch silver ider van 2000 Realen van achten neffens eenige syde ende syde waren monterende voorseyt cargasoen te samen ontrent de 70000 gulden als per factura.

Onder andere advysen, per d° jacht vanden Commandeur Reyerssen van de Custe van China becomen, wierd verstaen hoe den oppersten Regent van Hocheo seker placcaet hadde doen publiceeren daer by allen Chineesen verboden wierd met de Nederlanders in Pehou ende Packan (alias Teyowan) eenige coophandel te dryven, gelyck per volgende copie vant placcaet in onse tale overgesett te sien is, luydende van woorde tot woorde als volcht, te weten:

Donerste van

Tangh-a-con-wan heeft van den Hay-Hong-tou-ty last om duytvarende joncken te visiteren.

Den Hay-Hong-touty van t Siong-tSio-Hoe heeft dit bevel vanden Hay-tau ende den Hay-tau vanden Combon ontfangen.

Den Conbon (opperste Regent vande provintie van Hoccheo) laet de Hollantsche schepen in Pehou synde weten, hy niet begeert, sy hier ende daer int lant van China comen.

Heeft mede verboden, dat geene Chineese joncken naer Packan (alias Teyowan) varen, alsoo de Chineesen liegen, seggende datse derwaerts gaen om te visschen, daer se ondertusschen met de Hollanders in Packan coophandel dryven.

Tset-y (naeste Raet vanden Combon) heeft voordesen geseyt dat niemant met de Hollanders mocht handelen, maer soo wanneer het geoorloft wierd met haer te handelen, dat ider een dan die het geliefde derwaerts soude mogen gaen.

De Hollantsche schepen hauenen noch in Pehou; na Packan mach ider even wel gaen visschen, maer al besoecken de wachters de joncken ende dat daer niet als sout ende rys in vinden, connen sy even wel niet lorrendrayen? derhalven hout uwe joncken noch wat binnen ende en gaet niet naer Packan.

Als de Hollantsche van Pehou vertrocken syn, sal ider een weder na Packan varen mogen die willen. .

Den Hay-Hong-tou-ty van t Siangh Sieuw segt verstaen te hebben, dat de Chineesen in Pehou ende Packan steels wyse met de Hollanders gaen handelen ende by aldien de Hollantsche schepen langer in Pehou blyven havenen ende ick daer over de Chineesen niet toestaen, naer Pehou ende Packan te gaen, sal de gemeente niet misnoecht wesen ende qualyck daer van spreken?

Derhalven om dit voor te comen, isser imandt, die na Packan begeert te varen, mach sulcx van te vooren aendienen, op dat gevisiteert werde oft iets meer als rys ende sout ter nootdruff mede neemt ende gevisiteert synde sal alsdan wel mogen derwaerts varen.

Soo de joncken (nadat behoorlyck besocht ende geene coopmanschappen daerin gevonden syn) even wel steels wyse yets uytvoeren, dat moet syn beloop hebben.

Op dese voorverhaelde manieren sullen alle joncken naer Packan mogen varen; maer geene joncken wert toegestaen naer Pehou te mogen gaen.

Datum in China den vyffden dach inde negende maent, synde naer onse rekeninge den 26 September A° 1623, een ofte 2 dagen min ofte meer onbegrepen.

Den Raet in Pehou, ingesien ende geventileert hebbende, hoe beswaerlyck met soodanige proceduren der Chineesen den handel voor ons te obtineren soude syn, hadde met eenparige advysen geraden gevonden, de schepen Groningen, den Sampson, Muyden ende Erasmus onder tcommandement vanden oppercoopman Francx naer de riviere van Chincheo te seynden met ordre aen voorseyde Francx, dat eerst ende al voren by alle gevouchelycke middelen met den Chineesen te sprake ende in onderhandelinge van vrede trachten souden te comen, aleer met eenige hostile attentaten tegen deselve voortvaren soude, welcke volgende voorseyde vlote in gemelte reviere op den 28 October 1623 wel gearriveert ende onder teylant de Pagode geseth, mitsgaders by d overhoofden de witte vlagge uytgesteken synde, seker Chinees coopman, Quitsuan genaemt, aen boort gecomen was, de welcke uyt d onse verstaen hebbende, dat om vrede ende den handel te versoecken quamen, geseyt hadden, dat hare comste seer willecom was, vermidts vele cooplieden, welcke by den oorloge neringloos saten ende hunne middelen verloren, t samen gespannen ende honderlinge besloten hadden, aen den

Combon van Hoccheo by requeste te versoecken, dat met ons in Teyowan vermogen souden te gaen handelen. Item dat sommige uyt de verarmde ende door den oorloge berooyde gemeente aen sekeren heremydt int geberchte woonachtich (welcken de Chineesen voor heylich ja voor een propheet estimeerden ende wiens proffessie niet anders was als arme ende bedruckte menschen te soulageren ende hare saken by den grooten te hanthaven, daer inne oock sonderlingh veel vermocht) hun beclach hadden wesen doen wegen den overlast welcken dagelycx by den oorloch waren lydende, mitsgaders syne intercessie daerover bij den grooten instantelyck versocht, vougende voorseyde Quitsuan daerby, indien men syne woorden niet geloofden, dat den heremydt geen swaricheyt maken soude, selver aen boort te comen omme mondelinge met hem te mogen spreken, sulcx dat den 5en November gemelten Quitsuan neffens den heremyt aen boort verschenen was, mede brengende eenen brief vanden Toutock in substantie aldus luydende, te weeten:

Hoe van goederhant onderricht was, dat d onse daer gecomen waren om de Chineese joncken ende ander vaertuych te vernielen; item dat d onse noch capitael noch coopmanschappen om mede te handelen in haer schepen hadden, ende bij aldien daerinne geabuseert was, dat donse aen desen heyligen man (op wien sich volcomentlyck vertroude) haer meyninge ongeveynsdelyck souden verclaren.

Daer op by donsen gerepliceert synde dat niet anders als waer voor haer gelt ende den vryen handel versochten, den heremyt geseyt hadde, soo sulcx van herten meenden, dat ons versoeck billick ende hy bereyt was by den Conbon voor ons t inderdiceren, mitsgaders de sake tot een gewenscht eynde ende effect te brengen, daermede hun affscheyt nemende naer lant gekeert waren. Na 5 a 6 dagen was den gemelten Quitsuan weder aen boort comen bootschappen, hoe den Toutock d onsen, om met minder moeyten aff ende aen te connen varen, gelicentieert hadde, al wast met de gantsche vlote, dicht onder de stadt te mogen comen, op welcke aenbiedinge de jachten Muyden ende Erasmus ontrent de stadt affgecomen ende geanckert synde, was voorseyde Quitsuan neffens een mandoryn met verversinge aen boort verschenen, versoeckende twee a dry van onse hoofden aen lant comen wilden, omme met den Toutock in onderhandelinge te treden, waarop d onsen, om d onbequaemheyt van hunne tolcken desen haren voorslach beleefdelyck gerefuseert hebbende, versochten dat 2 a 3 mandoryns tot voorseyde besoinge aen boort vande schepen mochten comen, waer over naer 2 a dry dagen 2 mandoryns met brieven van credentie vanden Toutock aen boort verschenen waren, inhoudende dat alles, wat met dese gesanten reciproquelyck goetgevonden ende besloten soude werden, by den Toutock staet grypen soude, welcken volgende een provisioneel accordt voorden tyt van een jaer getroffen wierd, daarvan darticulen in substantie aldus waren luydende, te weten:

Dat de Chinesen ons in Teyowan soo veel coopmanschappen ende syde waren toebrengen souden, als ons by der hant hebbende capitael soude connen toelangen.

Item dat van dit noorder mousson noch 4 a 5 geladen joncken onder onse protextie ende convoy naer Batavia souden vertrecken, neffens eene gequalificeert persoon omme met den Ed. Hr Generael van een eeuwigen peys te spreken, midts dat door tusschen schryven vanden Commandeur Reyerssen syne Edt tot het verlaten van Pehou verstaen soude willen.

Item dat geduerende taccordt geene joncken naer Manilha, Cauchyn China, Cambodia, Patana, Jamby, Androgiery & souden verseylen ende die sulcx op haer eygen ban ende boet bestaen wilden, dat hun by onse schepen daer over aengetast synde niet te beclagen souden hebben.

Welcke artyckelen aldus met mutuel goetvinden geconcipieert synde, hadden de Chineesen andermael versocht, dat sich 2 a 3 van onse hoofden (onder cautie van soo veel mandoryns tot ostagiers aen boort te laten) aen lant vervougen wilden, omme deselve int Chineesch ende Nederlants geschreven in presentie vanden Toutock ider met syn gewoonelycke singnature tonderteyckenen ende solemnelyck te besweren, allegerende voor redenen dat daer mede alle misverstanden in toecomende voorgecomen conden werden, ten welcken aensien des anderen daechs dry mandoryns aen boort gecomen waren, mede brengende tgewoonelyck vryteycken van dry pylen, daermede sich opt ernstich versoeck vanden Toutock d oppercoopluyden vande jachten Muyden ende Erasmus neffens de schipper van d° Muyden op vry geleyde aen lant begeven hadden, midts conditie dat voorseyde mandoryns thaerder wedercomste aen boort in versekeringe blyven souden. Donsen aen lant gecomen synde, waren seer vriendelyck gewellecomt ende met een statelycke swite van mandoryns naer tpaleys vanden Toutock geconvoyeert geweest, gelyck mede t bootsvolck aen straut met alderhande lieffelycke kost ende dranck soo minnelyck onthaelt, dat droncken souden geworden hebben, soo den schipper van Erasmus d selve niet doen vallen ende neffens hem naer boort doen keeren hadde, alsoo vermoeden kreech, de Chinesen iets quaets int sin hadden ende dat seker mandoryn, die onder schyn van meer spys te sullen gaen halen, gesuborneert was, soldaten te gaen halen, om haer altsamen den clop te geven, welcken aenslach den Chineesen aen lant misluckt synde hadden des avonts aen boort van Erasmus sekeren vergiftigen kost ende dranck doen seynden, daer van matroos des nachts soude hebben barsten moeten ende t selve metter doot becoopen, by aldien door violente brakingen niet miraculeuselyck hadde gesalveert geweest. Den avont gevallen ende onse gecommitteerde niet weder aen boort verschenen synde, wierd dostagiers naer doorsake van dien gevraecht, de welcke ten antwoorde gegeven hadden, dat se int hoff

vanden Toutock goede ciere maeckten ende vrolyck waren, het welck int dachquartier wel anders vernomen wierd, als wanneer met 50 brandende joncken te gelyck opt lyff van onse jachten waren commen dryven, invougen dat Muyden daervan in den brant besett synde, aengesteken ende met man ende muys mitsgaders de Chineesche ostagiers gesprongen was, sonder dat men sekerlyck conde weten, off daervan imant by de Chineesen gesalveert ofte gevangen sy. Item dat Erasmus door merckelycke hulpe Godes ende cloeckmoedicheyt vant scheepsvolck den brant geuytet ende wonderbaerlyck ontcomen was.

Den commandeur Reyerssen, van dese eervergeten trouwbreucke der Chineesen tegen donse per den Engelsen Beer, van Japan gecomen ende Chincheo en passant aengeloopen, verwitticht synde, hadde met den raet aldaer besloten, de schepen Groeningen, den Samson ende Erasmus voor de reviere van Chincheo heel reddeloos ende swack van volck liggende, op tontbieden omme de selve na de presente constitutie van saken wederom te versien ende neffens soo veel jachten als bequamelyck souden connen uytmaken, andermael voor de reviere van Chincheo ende langs de custe van China te verseynden omme de trouwloose Chineesen den oorloogh op nieuw aen te doen ende soo veele mogelyck de vaert op Manilha te sluyten. Item t Chineesche vaertuych alomme te vernielen, alle bayen ende revieren langs de Custe van China aen te doen ende menichte van volck sien te becomen. Item om opt jongste vant noorder mousson naer Maccau te verseylen, om op de Portugesche navetten die van Japan (volgens d advysen vanden oppercoopman Camps in Firando) derwaerts souden vertrecken te passen.

De Commandeur Reyerssen was van advyse, soo wy inde Picadores noeyt gefortificeert hadden, dat ongetwyffelt den handel in Teyowan al lange geobtineert souden hebben, daer als nu weynich apparantie toe was. Item was van gevoelen, dat de Chineesen de meeste affbreuck te doen soude syn, soo men ter bequamer tyt eenige schepen als jachten om de noort Cust van China sondt met ordre om alle custen, havenen ende bayen aen te doen, datter ongetwyffelt veel vaertuych te vernielen ende een ontallycke menichte van volck soude te becomen syn.

Ons fort in Pehou lach alreede in syn vier punten ende was van buyten met planckeu besett, uyt geseyt de gardyn aen de lantsyde de welcke met steen ende calck (omme tegen de harde winden ende felle slachregenen aldaer int regenmousson vallende te beter te bestaen) vast opgetrocken wierd; de siecken soo binnen tfort als op de schepen waren jegenwoordich vry minder als t voorleden jaer, den toevoer voor desen van orangeappelen ende andere vervarsinge uyt China hadde de siecken seer verquict ende meest op de been geholpen; wat effecten den jegenwoordigen benauden tyt aldaer baren sal sullen naer desen vernemen. Ondertusschen advyseerde den Commandeur, dat het volck, in see comende, door gebreck van vervarsinge met menichten inviel, in vougen dat de schepen tot groote verachteringe vande voorhebbende desseynen by wylen sonder iets verricht te hebben naer Pehou keeren moesten.

Onse macht van volck soo in Pehou als op de schepen Groeningen, Out Delft ende tjacht Victoria was jegenwoordich, soo siecken als gesonden, niet meer als 280 blancke coppen, neffens 40 onduytsche, soo Bandanesen, mesticen als Genseratten. De schepen d Engelse Beer, Orangie ende tjacht Erasmus, op den 20en January 1624 naer de reviere van Chincheo om revengie te soecken verseylt, waren met 190 coppen gemant.

Item was Teywan soo te water als te lande met 100 blancke coppen neffens 16 Bandanesen voorsien.

Den Commandeur wenschte, noch met 100 coppen soldaten gesecondeert mochte werden, om eenige macht naer Manilha uyt cruysen te seynden, derhalven van hier met den allereersten alle mogelycke assistentie versocht, soo van verversinge, volck, schepen als alderhande scheeps ende chrygs gereetschappen, alsoo de mare sterck liep, dat die van Manilha ende Maccau ons souden comen vernestelen ende de Chineesen dagelycx seer dreychden, onse schepen met menichte van branders alomme te vernielen.

Wyders wierd uyt de becomen advysen vanden Commandeur Reyerssen verstaen, hoe volgens de gegeven ordre van Batavia op den suythoeck vanden inganck vande baey van Teyowan (als synde de bequaemste plaetse hem tot noch toe bekent) een vastigheyt van sant ende bamboesen, sterck genoech tegen dinwoonders, soo maer brantvry en ware, hadde beginnen op te werpen, daer toe hem van dinwoonders alle faveur ende hulpe int beginsel beweesen ende toegestaen was, dat bamboesen ende ander nootlyckheden (welcke de Chinesen voor geldt weygeren te brengen) vryelyck int bosch mochten laten hacken. Item dat voorseyde inwoonders donsen genoodicht hadden, met haer lantwaert in naer haer woonplaetsen te trecken, omme vruntschap te maken, gelyck oock geschiet ende int werck gestelt was, doch dat doort opreuyen van de Chineesen d inwoonders tegen d onse haest verandert ende ons volck, t welck om bamboesen gesonden was, met hasegayen ende flitsbogen vyandtlyck vervolcht ende dry vande selve dootgeschoten hadden, doch dat d onse niet tegenstaende met de begonnen fortificatie voortgevaren waren ende deselve alreede in syn deffentie gebracht hadden. Doorsake van voorseyde querelle der inwoonders tegens d onse wierd den Chineesen toegeschreven, dewelcke niet gaerne sagen, dat d onse met die van Teyowan in den handel van hertevellen geraken souden. Daerenboven waren de selve seer jelours over de vasticheyt by d onsen aldaer opgeworpen, welckers voortganck in alle manieren sochten te beletten. Sommige Chineesen, welcke ontrent het geseyde fort resideerden, by d onse aengetast ende affgevraecht synde, off door hunlieder toe doen de inwoonders tegen d onse alsoo verbittert ende tot vyantschap opgeruyt waren, excuseerden hun, nieuwers van te weten ende beloofden, indien men se gaen liet, dat dagelycx met vervarsinge aent fort wilden comen.

Van d inwoonders van Teyowan waren in voorseyt gevecht 4 dootgeschoten

ende 6 swaerlyck gequetst het welcke soo grooten schrick onder de selve gecauseert hadde dat by d onse t sedert geene vande selve vernomen hadden.

De baey van Teyowan (na den Commandeur schryft) is seer bequaem voor 10, 11 a 12 voeten diepgaende schepen om daer in te comen, heeft boven de 14 a 15 voeten waters niet, doch is int noorder mousson wel soo bequaem, vermidts een opper wal is ende men op 4, 5, 6 a 7 vadem setten can achter een reciff dat verre in zee streckt.

Ontrent voorseyde baey in Teyowan is een stadt gelegen, by d inwoonders Solang genaemt, welckers beschryvinge (gelyck die int journael by donsen in Teyowan gehouden geannotteert is) goet gevonden hebben van woorde tot woorde hier by te vougen luydende als volcht, te weten:

De vleck ofte plaets Solang gelegen op Formosa in de baey van Teyowan is sober gepeupleert ende bewoont met seer wilde ende barbarische menschen, door den bant grooter van postuer als onse natie; gaen naeckt, syn sonder schaemte, de vrouwen willen een weynich eerlycker als de mans syn; hebben voor hare schamelheyt een mattyen van lies oft een linnen cleetgien ontrent een span breet, syn schroomachtich voor vremde natien, t welck niet om te verwonderen en is, alsoo overdach by haer mannen niet en comen ende op haer selven huys houden, tsy 2 a 3, oock 4 by den anderen; als de mans met haer vereenigen willen, t welck niet anders als by nacht en geschiet, moeten by haer gaen, t welck voor sommige een quartier uyrs, ja oock ½ ure gaens is, ende niet anders als int doncker, want caerssen noch olie gebruycken, loopen met een brandende stroowis door thuys, welcke conversatie met de vrouwen niet langer duert als een ure 2 a 3, naer hebben connen bespeuren.

Eenige vremde natien ofte vrunden haer versoeckende, schynt de meeste cares te wesen, die malcanderen aendoen, dat se de selve brengen inde huysen daer hare vrouwen woonen, t welck ons is gebeurt van een die voor de principaelste aldaer geacht wiert, welcke ontrent het huys comende, daer syn vrouw woonachtich was, eenen jongen voor uyt sondt om een woort 2 a 3 met haer te mogen spreken; na dat uyt den tolck verstonden, liet syn vrouw vragen off binnen comen mocht, twelck sy hem consenteerden ende syn daer over binnen gegaen.

In haer huyshouden syn seer sober, principael in eten en in drincken, want men haer niet een degelycke maeltyt

siet doen, niet anders dan van rys met water gekoockt, diese soo lange staen laten dat se goor wert, daer toe een claentyen groene gember (die daer in abondantie valt) ende gesouten viskens eten die de vrouwen in der nacht langs de revier met manden gaen vangen, oock speck dat garstich is, onbequaem om te eten. Wanneer men eerst in haer huysen comt, daer de mans woonen, die als de vrouwen 2 a 3 a 4 by den anderen woonen, hebben oude vrouwen by haer die t huys op houden, dat naer ick meen hare moeders syn, comen met dry derley dranck van rys gekoockt in aerde potgiens brengen om te drincken, die niet veel bysonders ende als goor wey is smakende, ja sommige als varkensdraff, onnatuerlyck om drincken, gelyck haer cost oock is om t eten, laten niet aff om de selve te bieden oft men moet se proeven; sy eten oock veel harte vleysch twelck daer in overvloet is. De voorseyde oude vrouwen die het huys vande mannen als geseyt is ophouden syn geheele nachten doende met pady te stampen, haer dranck te koocken als andersins, dat ick niet anders en weet wanneer dat rusten. De mannen doen geen werck als de vloer ende de baley om t huys te vegen.

De voorseyde vleck ofte plaets is ongevaerlyck ½ myl de revier opwaerts ende een quartier uyrs lantwaert in gelegen, is seer vruchthaer, maer en wert niet beplant, besaeyt ofte bearbeyt; t gene dinwoonders daervan becomen wast uyt de natuer, behalven rys ende milie, dien se een weynich sayen, want werden door de Chineesen van rys ende sout geassisteert, siri, pinangh, clappus, bonannes, limoenen, citroenen, miloenen, calbassen, suykerriet als ander schoone fruytboomen synder in abondantie, maer en worden door haer niet besnoeyt ofte gehavent; oock en hebben se geen wetenschap van cocus boomen te tifferen. Herten synder in groote menichte daerse seer op bedreven syn om te schieten; tvleesch ende vellen daer van droogende t welck de Chineesen van haer om een leur ende seur coopen ofte ruylen, doordien geen kennisse van gelt hebben. Daer is naeulyckx in voorseyde vleck een huys, daer mannen in woonen, oft hebben 1 a 2 a 3 ja sommigen 5 a 6 Chineesen by haer in, diese seer onder den sweep houden ende dreygen se, alsse geen deech willen, dadelyck t hair aff te snyden, desgelyckx werdense vande Chineesen gequelt, door dien haer

niet spysen connen ofte moesten haer handen beter te werck stellen. De Chineesen dreygen haer dadelyck verlegen te laten van sout, waer door se onder subjectie van haer staen.

Int minste en hebben niet connen bespeuren, dat eenige overhoofden onder haer luyden syn, gelyck ons door den tolck oock is geseyt. De meeste isser soo veel als de minste. Hier in bestaet hare valiantheyt, waerdoor in extim geraken, te weten die ten oorloogh gaende (gelyck de mannen niet anders en doen) de meeste hoofden van hare vyanden thuys brengen, werden de treffelyckste onder haer geacht, welcke hoofden [zij] t hair affdoen, door cloven, op haer manier chierlyck toemaken ende te pronck stellen, t hair aen snoeren vlechten, hangent op rieden boven de hoofden; soo lange de mans ten stryde gaen ende by haer vrouwen kinderen genereren, brengen se die om den hals tot der tyt toe dat niet meer ten oorloogh trecken, t welck is (na aen den anderen hebben gesien) alsse ontrent 34 a 36 jaren out syn; de vrouwen (na connen bemercken) syn seer cuys, gantsch niet tot hoerdom genegen, bevallich ende vriendelyck int spreken, proportieus van lichaem ende besneden van tronie als onse natie, ende syn castangie bruyn van verwen; de vrouwen ende mannen dragen langh haer, den baert cael geschoren, gebruycken in haer tael Maleysche woorden als tegen eten: mackan; vercken: baboya; vier: api, als meer andere woorden, soo dattet (door dien oock veel Chinees spreken) een gebroken ende gemengde tael is; de mans syn seer jelours op haer vrouwen, sien niet gaerne dat men eenige gemeenschap daermede hout, syn nieusgierich om ons hayr ende lichaem te sien, wanneer by haer comen, nemen onsen hoet aff ende ontcnoppen twambuys, als men t hebben wil; hare huysen daer se inne woonen staen 5 a 6 voeten boven de aerde, seer net van buyten gemaeckt met bamboesen die daer in groote menichte wassen, wert aldaer anders geen hout als een weynich creupel bos gevonden; haer huysen syn van binnen als schueren, leech sonder eenigen huysraet, niet anders daer in hebbende als de hoofden ende t gebeente van hare vyanden, daermede sy langs der straten als kinderen gaen spelen, twelck alle haer substicie is diese weten te gebruycken; hebben oock eenige papen ende 7 kercken van bamboesen gemaeckt, besteken met cakebeenderen van herten ende verckens die daer met menichte syn;

hare papen doen geen sermoen int openbaer, dan alleen de gene die ten stryde gaen, hebben twee schiltpadden ontrent een voet groot aent eynde met een hout aan malcanderen vast gemaeckt, op ider staet een wipken aent eynde met een houten cloot van een vuyst groot, bindende met hout op haren navel, trecken den buyck uyt ende in, bedryven daer wonder sotte kueren mede voor hare kercken, principaellyck alst volle ende affgaende mane is, syn dan altyt twee uren voor dach doende ende scheydender, alst dach wert, wederom uyt; wanneer eenige menschen sterven werden tot pulver verbrant; thien a 12 dagen eer se ten stryde gaen hangen hare schilden op een vande plaetsen daer de kercken staen ten toon; haer geweer is een hasegay ende flitsboogh met een paring op de syde, daer seer ras mede omme gaen. Dit is t gene hebben gesien ende ten deele ons door den tolck (die goet Portugees conde) geseyt, t gene hem vraechden.

Eyndelingh wierd door mondeling rapport vanden coopman van t fregat Mocha verstaen, hoe d° fregat uyt de Piscadores met 17 gesonde coppen ende 8 siecken neffens 40 veroverde Chineesen (dewelcke by den Commandeur Reyerssen om op Batavia te brengen mede gegeven waren) vertrocken synde, d° Chineesen, naer dat twee dagen hadden geseylt, smorgens het volck vant dachquartier t welck alleene boven was overrompelt, 4 vande selve vermoort ende over boort gesmeten, den stierman met 8 a 9 wonden deerlyck gequest ende den man te roer het beckeneel tot diep in de hersenen door gehouden hadden. Item hoe de selve met sabels ende scheeps piecken de cayuyte bestormt, de luycken alsins besett ende t volck vant nachtquartier twelck beneden int ruym was ondergehouden hebbende, alsoo m^rs vant bovenschip geworden waren, in vougen dat de trompetter welcke opt rumoer met syn sabel boven wilde springen int luyck den hals met syn eygen geweer seer naby aff gehouwen ende alsoo weder int ruym geworpen was, waerover die van beneden haer beste met schieten doende de Chineesen soodanigen schrick (soo t scheen) aengejaecht hadden, datse voor de cayuyte den schipper met hooge woorden quamen belooven, hy soude syn volck beneden stil houden, sy wilden niemant meer misdoen, men soude haer maer te lande setten, sy wilden t fregat alsdan vredelyck syns weechs laten gaen. Op welcke belofte de schipper uyt de cayuyte gecomen synde, hadden de Chineesen hem neffens alle die boven waren soo gequeste als ongequeste met de handen op den rugge gebonden ende hem tot des naermiddachs alsoo laten sitten, wanneer se hem los maeckten om op de seylen toe te sien, blyvende de reste gebonden ende het onderschip even naeuw bewaert by de Chineesen, den cours naer lant gesett ende d eylanden van Maccau aengedaen synde, hadden de Chineesen een

visscher aen boort geroepen, die met syn chianpan 2 a 3 van haer aen een jonck die daer ontrent lach oversette, de welcke ter stont weder aen boort gecomen synde, bootschapten dat met den schipper van d° jonck voor 100 realen tot costgelt geaccordeert waren, wilde men die opbrengen sy souden altsamen ruymen ende tfregat onbeschadicht passeren laten; onderwylen dat voorseyde somme gefourniert wierd, was t fregat al seylende aen de gront geraect ende begonde te stooten, t welck by t volck int ruym vernomen synde, hadden onder tgroote luyck een vaetgen met boscruyt in brant gesteken ende t luyck daermede doen opspringen, van welcken slach de Chineesen soo verschrickt wierden dat hun al te samen over boort begaven, eenige verdroncken, eenige met swemmen gesalveert synde, door welcke subite verlossinge t scheepsvolck geencouragieert synde, terstont alle devoir aengewent hadden omme de brant te uyten ende de seylen weder by te maken, in vougen dat het fregat door Godes genade met een labber coeltjen uyt den wal wederom vanden gront ende in see geraeckt was sonder dat aen de pomp eenich onraet vernomen wierd. Twee vant schipsvolck, een man ende een jongen, die mede soot scheen door verbaestheyt over boort gesprongen waren wierden by de Chineesen (soo d onse van verre sagen) t lantwaert in geleyt.

Op dato arriveerde alhier een joncke van Cambodia, inhebbende partye groff porceleyn, was, benzuyn, arack, gesouten speck, ende ander snuysteryen meer.

17 *d°* Saterdach
18 *d°* Sondach } niet sonders gepasseert.

19 *d°* Maendach arriveert alhier van Bantam t jacht den Haringh mede brengende 20 persoonen, soo Javanen als Chineesen, te weten 10 mannen, 8 vrouwen, twee kinderen, altsamen van Bantam overgecomen met tydinge dat wegen de schaersheyt van rys, binnen Bantam jegenwoordich synde, noch vele Javanen als Chineesen gesint waren hun eersdaechs herwaerts te transporteren.

Par missive van Hans de Rycke in dato den 18 February 1624 met d° jacht becomen verstont men dat pangoran Ratu verscheyden praeuwen naer Japara om rys gesonden hadde; item dat de rys binnen Bantam niet minder als 2 gantang per reael ende noch qualyck te becomen was.

Wyders advyseerde de Rycke, dat onlangs een Javaen, van pangoran Ratu geapposteert, aen boort van onse schepen geweest ende gevraecht hadde, off by den Ed. H^r^ Generael noch niemant gecommitteert was, om met den pangoran vanden pays te tracteren, daerop de Rycke geantwoort hadde, dat zijne Ed. tot soodanigen beseyndinge ongetwyffelt wel verstaen sonde, by aldien sich versekeren mochte, dat deselve niet weer soo clackloos sonder gehoor (gelyck voordesen meermaelen geschiet was) affgewesen soude werden. Want daeruyt niet anders als onmin ende vyantschap resulteren conde, daerby vougende dat den pangoran door ervaringe genoechsame kennisse behoorde te hebben van syne Ed^ts^ goede intentie, vermidts de Bantamsche praeuwen tot Batavia vrij acces

hadden ende de Bantammers hunne negotie aldaer neffens andere uytheemsche trafficquanten ongemolesteert mochten dryven, daerop voorseyde Javaen geantwoort hadde, alsoo pangoran Gedee jegenwoordich seer cranck ende naer tscheen op syn verscheyden lach, daerom oock eenigen tyt herwaerts binnen Bantam geen raet gehouden was, dat niet sekers vande sake seggen conde, doch evenwel niët en twyffelde, soo eenige gesanten van Batavia met soodanige ordre quamen, off souden audientie becommen.

T' jacht den Haringh van Cracketou comende (soo verre het de schepen Leyden, t Wapen van Delft ende Tholen naer tvaderlant vertreckende geconvoyeert hadde) waren en passant eenige Javanen van Angier met peper aen boort gecomen, daer van by den coopman van d° jacht ettelycke sacken tot 1½ Rl. de sack gecocht waren, gelyck mede aende schepen voor Bantam geschiet was, alwaer by voorseyde de Rycke 12 sacken tot gelycken pryse gekocht ende met d° jacht herwaerts aen gesonden waren.

Op dato is door ordre vanden Ed. H^r^ Generael by d H^r^ Jaques Specx, Raet van Indien, vergeselschapt met Adriaen Willemssen Goedree, president van den achtb. dagelycxen raet, ende Jacob van Dooreslaer aende gecommitteerde van d Eerw. Engelse Comp^ie^ alhier antwoorde op sekere Engelse acte in dato 28 January 1623 stilo angliae schriftelyck overgelevert.

20 *d*° Dingsdach niet sonders gepasseert.

21 *d*° Woonsdach is van hier naer Amboina ende Banda den fluyt Edam met 30 Nederlantsche coppen gemant ende 200 Cust sielen voor Banda ophebbende tseyl gegaen

Item de schepen d Eenhoorn ende Swarten Beer naer Grissey vertrocken om swalpen, balcken ende ander timmerhout aldaer te procureren.

22 *d*° Donderdach syn hier van Jamby ter rhede gecomen d Engelse schepen d'Anna, volladen met peper; de Coster met ontrent 60 last d° ende een jonckien by d Engelsen op de reviere van Jamby om aff ende aen te varen gebruyckt geweest.

23 *d*° Vrydach }
24 *d*° Saterdach } niet sonders gepasseert.

25 *d*° Sondach is van hier naer Bantam vertrocken t jacht den Haringh, omme de schepen aldaer ter rhede met water te provideren ende met eenen t passante in Bantam te vernemen.

Op dato syn alhier van Jamby ter rhede gecomen de jachten Westcappel, mede brengende 925 picol 76 catty peper, ende de Fortuyn uyt t vaerwater van Malacca.

Per advysen met d° jachten becomen wierd verstaen, alsoo den roep van dAtchynders comste grooten schrick onder de Mannecabers gecauseert hadde, dat jegenwoordich seer weynich peper, ja in een maent off anderhalff geen 400 picol in alles affgebracht was, doch stonde te verhopen, dat eerlange beteren

soude, alsoo de mare sterck liep, dat die van Androgiery geassisteert met eenige Mannecabers den Atchynder 1300 mannen affgeslagen ende wederom uyt Androgiery verdreven hadden (1).

Voorder adviseerde den coopman Cunst, hoe den schipper van tjacht de Coster hem gecommuniceert hadde, dat Mr Robbert Jansson (ten tyde hy aen d° Cunst consent gegeven hadde, om onse middelen int jacht de Coster (2) voor den overval vanden Atchynder te mogen salveren) op hem versocht soude hebben, dat ons gelt ende cleeden welcke in voorseyde jacht gescheept waren onder den ballast smyten ende peper daer op laden wilde, omme actie te mogen hebben van ons deselve alsse weder geeyscht souden werden te onthouden ende ons door soodanigen middel met leege handen sittende vanden peperhandel te frustreren ende de selve voor dEngelsen alleen open te houden, in vougen dat d° Jansson tegen den schipper die sulx weygerde te doen geprotesteert soude hebben vande groote interest welcke d Engelse compie by soodanigen weygeringh was lydende in een sake daer mede de Nederlanders soo grooten schade was te doen.

26 *d*° Maendach arriveert alhier van Cambodia een jonck mede brengende partye rys, sout, benzuyn, neffens eenige andre cleynicheden.

27 *d*° Dingsdach }
28 *d*° Woonsdach } niet sonders gepasseert.
29 *d*° Donderdach }

Martius.

Pmo Vrydach arriveert alhier een gesant van Cheribon mede brengende eenen brieff vanden ouden ende jongen coninck aldaer, inhoudende een vriendelycke groetenisse aenden Ed. Hr generael neffens aenbiedinge van syne assistentie tegen den pangoran van Bantam, by aldien deselve (volgens de loopende geruchten in Cheribon) yets vyandtlyckx tegen Batavia attenteren wilde.

2 *d*° Saterdach niet nottabels gepasseert.

3 *d*° Sondach arriveren alhier tjacht Schoonhoven ende tfregat Brootchia van Suratte ende tjacht den Haringh van Bantam. Per tschip Schoonhoven (volladen met 499 packen diversse sorteringe cattoene cleeden) wierd

(1) Vgl. Tiele—Heeres: *Bouwstoffen*, II, bldz. XXVI, en de daarmede in verband staande „documenten."

(2) Een Engelsch schip.

verstaen, hoe tschip Heusden (bij den admirael Dedel uyt de vlote van diffentie voor Goa aff geveerdicht) den 12en Meert 1623 voor Mocha wel gearriveert was ende t Nederlants comptoir aldaar onder den coopman de Milde in slechten stant gevonden hadde, namentlyck hoe den Basscha ofte Gouverneur van Jemen op de schade, welcke hy pretendeerde in syne tollen by taenhalen vande Moorsche schepen door Weesp ende den Sanson A° 1621 geleden te hebben, alle des Compies middelen aangeslagen, mitsgaders hoe schandelyck ende barbarisch met ons volck aldaer geleeft ende tselve in gevanckenis genomen hadde, soodat Heusden op den 10en Mey sonder eenige handelinge ende hope van Compies goederen ende volck te recouvreren van daer heeft moeten scheyden. D° Gouverneur sustineerde dat ten tyde van synen voorsaet 300000 realen van 8ten van tol ingecomen ende by synen tyt in een jaer niet meer als 60000 Realen ontfangen waren, soo dat noch 240000 door ons toedoen te cort quam, waer tegen op goede rekening alle des Compies goederen naer hem genomen hadde, die naer syn seggen omtrent 60000 emporteerden, in vougen hem noch 180000 resteeren souden vande welcke hy mede satisfactie pretendeerde. Naer de calculatie vanden coopman de Milde souden daengeslagen Compies goederen in Mocha monteren in alles ter somme van 74237¼ realen.

Onder cautie van ostagiers was den coopman Hubrecht Fisnich met des Basschas licentie aen lant geweest ende hadde met finesse (doch met des Bassas kennisse die een spiering liet volgen om een cabeliauw te vangen) ontrent noch 10000 Realen van 8ten in contant noch onder den coopman de Milde berustende in handen becomen ende aen boort gebracht, synde alles wat van Compies middelen in Mocha gerecouvreert was.

Den 20 Juny was voorseydt schip Heusden voor Ormus ter rhede gecomen, den coopman Visnich met een cargasoen van ontrent hondert ende veertich duysent guldens gelant ende voort naer Spahan daer mede vertrocken om tegen Persische syde te verhandelen.

Den coopman vanden Broecke hadde op 16 November 1623 tot voorderinge van voorseyde Persischen handel derwaerts gesonden de schepen Weesp ende de Vrede met een cargasoen (naer gissingh) omtrent de 150000 guldens aldaer waerdich.

De Portugesen (soo men voorder verstont) hengelen seer met fregatten ende ander cleyn vaertuych in de Golfo van Persien ontrent Ormus ende benouwen de Persiaen te water seer, soo dat van Ormus niet dan by nacht naer tvaste lant derven oversteken. In Suratte liep de tydinge dat de Portugesen de waterplaets ofte teylant Querumi weder ingenomen hadden ende veler opinie was, soo den Persiaen geen assistentie van Europische natien bequame, dat sy Ormus metter tyt weder vermeesteren souden.

Wyders wierd uyt dadvysen van vanden Broecke verstaen hoe d Engelsen in Suratte opentlycke uytgaven dat alle hare schepen vande suyt dit jaer daer comen souden, tot welcken eynde in Brotchia over de 5000000 ma-

moden aen broot hadden laten backen ende dat voorts alle andere mantimenten op cochten die becomen costen, twelck met het geruchte dat lange voor desen hier geloopen heeft, te weten dat dEngelsen met al haer volck ende schepen naer Suratte vertrecken souden, over een schynt te comen.

D engelsen hadden voor Suratte over verscheyden geleden schaden ende injurien sommige Moorsche schepen van diversse quartieren aengehaelt ende hun met vyandtlycke attentaten tegen de selve gecandt.

Daer over donsen in Suratte gesuspecteert synde, als offse met d Engelsen daccort waren, eenigen tyt in groot molest geseten hadden, doch waren d Engelsen eyndeling tot nieuw veidrach ende vorderlyke conditien met die van Suratte gecomen, soo datse haer verlaten comptoiren weder omme begonden te rechten ende de selve met cargasoenen tot vervolch vanden handel te provideren.

Dengelsen hadden in Suratte vier schepen met namen den Willem (op 3 October uyt Engelant aldaer gearriveert)

groot	350 lasten,
Den Dolphyn	300 lasten,
de Reformation	150 lasten,
de Blessingh	400 lasten,

Van dese vier lach de Dolphyn inde ladingh voor Engelant. Den gouverneur van Cambaya hadde donse in Agra met gewelt affgedrongen te betalen 13225 Ropias monterende in hollantsche munte *f* 16531 welcke hy sustineerde by die vant schip Weesp int jaer 1621 uyt seker Chauls schip genomen te wesen.

Vanden Broecke was van advyse, soo men dry handige schepen ende een jacht uytmaeckte ende aen elcke syde van Babelmandel een, als mede een voor Aden, gebruyckte mitsgaders alles wat inden wech quam aenhaelde, dat men daer mede de Mooren in toom houden ende misschien tot restitutie van daengehaelde Comp[e] goederen in Mocha constringeren soude.

Van Bantam per tjacht den Haringh (mede brengende 13 persoonen soo mannen als vrouwen) verstont men dat daen boort comende Javanen diversse tydingen aen den coopman de Rycke gebracht hadden, te weten sommige seyden dat pangoran Ratu alsnoch wachtende was op een beseyndinge van Batavia omme vande pays te tracteren ende sommige dat den pangoran, als de Bantamsche praeuwen ende vaertuych jegenwoordich naer verscheyden plaetsen om rys gesonden wederom gecomen souden syn, eenen aenslach op Batavia voorhadde, om dat te vermeesteren.

Op dato is mede ten huyse van d Engelsen geweest Jacob van Dooreslaer ende heeft aen den Engelsen president behandicht sekere missive van Suratte per t jacht Schoonhoven aen den selven gesonden.

Item heeft d° Dooreslaer aen den president (volgens syn versoeck) overgelevert copie vande geconcipieerde rekeningen der speceryen ende gemeene ongelden van den jare 1622 inde Moluccos, Amboina ende Banda

gevallen, daarvoor gemelten president den Ed. Hr Generael dede bedancken.

4 d° Maendach comt alhier een praeuw van Bantam daer mede hun thien Javanen herwaerts transporteerden, soo mannen, vrouwen als kinderen, bootschappende dat dagelycx noch meer soodanige overloopers volgen souden.

Op dato syn ontrent 10 uren inden avont door ordre vanden Ed. Hr Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerde alhier geweest doppercoopman de Witt ende Jacob van Dooreslaer omme aen den president aldaer seker packet met brieven by sijne Edt aen onse Heeren Mayores geconsingeert te behandigen ende met eenen te versoecken, dat het selvige by doverhoofden vant schip d Anna, naer Engelant vertreckende, overgenomen ende wel bestelt mochte werden twelck d° president, die naer syn rustplaets al vertrocken was, door synen dienaer liet aenseggen, dat geschieden soude, derhalven voorseyt packet in presentie vanden Engelsen predicant Jacobus Rindeus aen den dienaer van den president overgelevert wierd.

5 d° Dinsdach niet nottabels gepasseert.

6 d° Woonsdach arriveert alhier ter rede van de W. Cust van Sumatra t Engels schip d'Abigael, inhebbende ses a seven bhaer peper. Den Oppercoopman Jaques Colyn met d° Abigael comende bracht tydinge hoe t schip N. Seelant, comende van Atchyn, den 22 January ontrent 3 glasen inden avont tusschen deylanden vande Mintano ende de Goede Fortuyne op seker verborgen clippe dry vadem onder water verseylt, geborsten ende met ontrent 7700 sacken Atchynschen peper mitsgaders met alles wat daer meer inne was gesoncken ende verongeluckt is, sonder iets anders als tvolck daer aff geberght te hebben, waervan nu met gemelte Abigael 45 coppen quamen, sullende met seker gekocht jonckien dagelycx noch 46 volgen, welcke doverhoofden van d Abigael difficulteerden over te nemen, om dat de Nederlanders dan meer als eens soo sterck geweest souden syn als d Engelsen.

Op dato syn voorseyde Colyn ende Jacob van Dooreslaer door ordre van den Ed. Hr Generael ten huyse van dEngelsen geweest ende hebben den president voor daccomodatie ende toverbrengen van ons schip breuckich volck uyt syne Edt name bedanckt ende met eenen versocht dat d Hr president ordre geliefde te geven omme ons volck van hun boort te mogen halen, daertoe gemelten president terstont een ordonnantie verleende welcken d' Dooreslaer medebracht.

Item is voorseyde Dooreslaer andermael door ordre vanden Ed. Hr Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerde alhier geweest omme den president aen te dienen dat syne Edt wel genegen was, een advys briefken vant verongelucken van N. Seelant aen de heeren Meesters te seynden, daertoe den president gelieven soude aen doverhoofden vant schip d Anna (t welck om syn reys naer Engelant te vervorderen vande rhede al affgeseylt ende onder deylanden gesett lach) t ordonneren, dat tselve van ons volck, die daermede naer boort van d Anna souden seylen, overgenomen ende neffens t andere

packet wel bestelt mochte werden, daer toe d° Dooreslaer insgelycx een ordonnantie vanden president mede bracht.

Op dato arriveert mede met een praeuw van Bantam Intche Monda, tijdinge brengende, hoe vanden Grooten binnen Bantam verstaen hadde, by aldien d Ed. H^r Generael tot een beseyndinge aen pangoran Ratu resolveren conde, dat de selve ongetwyffelt audientie becomen ende niet wederom als voordesen affgewesen souden werden.

7 *d°* Donderdach met sonders gepasseert.

8 *d°* Vrydach hebben sich door ordre vanden Ed. H^r Generael ten huyse van d Engelsen gecommitteerde alhier vervoucht d H^r Jaques Specx, Raet van Indien, vergeselschapt met Adriaan Willems Goeree, president vanden achtbaren dagelycxen Rade deses forts, ende Jacob van Dooreslaer ende heeft voorseyde heer Specx den E. president Thomas Brockedon aldaer aengedient, dat Intche Monda eenigen tyt geleden met licentie van den Ed. H^r Generael naar Bantam vertrocken ende op eergisteren weder van daer hier gearriveert was, schynende naer syn seggen dat, by aldien den H^r Generael jegenwoordich eenige beseyndingen van hier naer pangoran Ratu dede, dat voorseker soude gehoort ende niet als voor desen affgewesen werden, twelck d Ed H^r Generael goet gedacht hadde, den H^r president te communiceren, omme syn advys te verstaen, hoe men hier in behoort te handelen; daarop d° president antwoorde, daer is alreede soo dickwils aensprake sonder vrucht gedaen, ende wat sekerheyt isser nu meer van gehoort te sullen worden als voor desen. Waer oppe gerepliceert wierd, het schynt dat se tot Bantam de voorige aenspraken aen deen syde willen stellen, seggende t selve aenden onden ende niet aen pangoran Ratu gedaen te syn, die deselve niet soude affgeslagen hebben, soo eenige onder syn Gouvernement aen hem gesonden waren geweest, schijnende Intche Monda, op eenige beloften vande Grooten aldaer, by naer van gehoort te werden, soude willen versekeren; waer de gemelte president wederomme op seyde, t is waer, aen pangoran Ratu is noeyt gesonden geweest, maer by aldien tot vrede ofte gehoor te geven genegen was, soude tselve wel met eenich schryven betoonen: daer op hem gedient wierd, tschynt, den trots wederhout hem, ende soude die schande van eerst aen te soecken niet geerne lyden, waer over schynt eenen middelwech by den grooten gepractiseert werdt, slaende Inthe Monda voor, dat hy met Jan Con (1) ende alsulcken gedeputeerden meer, als men van hier soude willen seynden, mette eerste gelegentheyt naer Bantam soude vertrecken, aldaer aen lant gaen, ende eerst mette Grooten comuniceren, datter eenige gesanten van Batavia, omme pangoran Ratu te begroeten, met een present gesonden, ende inde schepen waren, de welcke bereyt syn om aen lant te comen, by aldien pangoran Ratu d'selve soude willen hooren, daer oppe dan voorder door tusschen

(1) Een voornaam Chinees te Batavia.

spreken van den Grooten t consent om aen lant by hem te comen, wel volgen sal, ende soude Intche Monda dan mette tydinge, dat d onse aen lant comen mochten, weder aen boort varen, seggende d° heer Specx dat dit Intches voorslagen syn, ende de groote hoope van een goede uytcomste syn gevende. Wat hierop soude volgen, moest den tyt leeren, daer op de gemelte president seyde, dat hy mette syne hier over soude delibereren ende metten Hr Generael comen spreken, gelyck hy seyde voorgenomen te hebben metten Hr Generael te comen spreken wegen de saken van Jamby, daer het heel slecht ginck, seggende, by aldien den Atchynder in Jamby comt, sullen voorseker die van Jamby altsamen de vlucht nemen, besluytende den president eyndelingh, naer eenige andere propoosten wegen de gestaltenis vanden Coninck van Ihoor, dat op Maendach by den Ed. Hr Generael soude comen, soo het gelegen quame, twelck aengenomen wierd den Ed. Hr Generael te rapporteren.

9 *d°* Saterdach }
10 *d°* Sondach } niet sonders gepasseert.

11 *d°* Maendach vertreckt van hier naer Japara t schip Zierickzee omme de geprocureerde ladinge aldaer van alderhande timmerhout in te nemen ende herwaerts aen te brengen. Item arriveert van Palimban een joncke, in hebbende (1).

Op dato comt mede hier ter rhede vande Cust Choromandel t schip t Wapen van Rotterdam inhebbende een cargasoen van 175 packen cleeden, 1561 caraet diamanten, 270000 ℔ salpeter neffens 630 slaven ende slavinnen.

Uyt dadvysen met d° schip becomen wierd verstaen, hoe den Zercheyl ende synen substituyt, den Moorsen gouverneur van Masilipatan, den gouverneur ende directeur van Uffelen op gesochte actien in apprehentie genomen ende tot groote schade vande Nederlantse Compie smadelyck getracteert, mitsgaders de dienaers van onsen huyse aldaer schandelyck mishandelt ende de coopluyden gewoon met ons te handelen met vele slagen gemarteliseert ende daer en boven den voorseyden van Uffelen, al eer hem van syne gevanckenisse ontslaen wilde, vyff duysent pagoden uyt Compies middelen ende vande voorseyde coopluyden een groote somme gelts onder tytel van gepretendeerde amende by violente extorcie affgedrongen hadde. In vougen dat den Gouverneur van Uffelen wegen t barbarisch ende onmenschelyck tractement, hem by de Mooren in syn gevanckenisse tot Golcondael aengedaen, geheel indispoost ende sieckelyk wederom tot Masilipatan gekeert was.

Item compareerden int fort den E. Thomas Brockedon, president vande Eerw. Engelsche Compie alhier, geaccompangeert met Mr Hauley ende John Goningh ende wierd by den Raet van deffentie goet gevonden ende eenstemmich gearresteert, dat men opt rapport ende toesegginge van Intche Monda, geschoren Chinees, van ongetwyffelt gehoor by den pangoran Ratu te sullen becomen,

(1) Oningevuld.

soo men tot een beseyndinge naer Bantam resolveren conde, den voornoemden Intche Monda, neffens Jancon, Chinees alhier woonachtich, mitgaders van wedersyden een gecommitteerde met een jacht van hier naer Bantam sal laten vertrecken, omme te onder staen, wat effect de voorseyde toesegginge van Intche Monda noopende daensprake met Bantam sorteren sal.

Item wierd mede gearresteert dat men met deerst vertreckende schepen naer Jamby de respective coopluyden aldaer ordonneren sal voortaen de resolutien ende geraemde ordren by den Raet van deffentie opt redres vanden peperhandel aldaer te observeren ende in allen deelen sinceerlyck naer te comen.

12 *d*° Dingsdach niet notabels gepasseert.

13 *d*° Woonsdach comt hier ter rhede tresterende scheepsvolck vant verongeluckte schip N. Seelant met een gekochte jonck in Ticco, sterck synde t samen 37 blancke koppen ende 4 swarten.

Op dato compareerden int fort d Engelsen president, neffens Henry Hauley ende John Goningh, oppercoopluyden, de welke aenden Ed. H^r^ Generael versochten, by aldien syne Ed^t^ tot eenige hostiliteyt tegen die van Masilipatan in revengie vande tiranicque ende onlydelycke procedures bij den Moorsen Gouverneur tegen d onse aldaer gepleecht resolveerde, dat in sulcken gevalle de hare aldaer eenigen tyt te vooren gewaarschout mochten werden om hun volck ende goederen te versekeren. Daer op dH^r^ Generael den president diende, dat alhier niet absoluytelyck seggen conde, wat aldaer by d onsen voorgenomen soude mogen werden, alsoo t selve aenden raet aldaer remitteren soude, doch dat ordre soude geven, soo d onse resolveerden, die van Masilipatan toffenderen ende t comptoir te lichten, dat haer volck eenige tyt te voren souden waerschouwen.

14 *d*° Donderdach comt hier ter rhede met de jachten Armuyden ende Paliacatte uyt t vaerwater van Malacca den oppercoopman Fredrick Cistgiens, inbrengende seker Portugees navett by hem ontrent Pedra Brancka verovert, comende van Maccauw naer Malacca, Nossa seignora da Guia genaemt.

15 *d*° Vrydach niet notabels gepasseert.

16 *d*° Saterdach vertreckt van hier naer Bantam (volgens resolutie vanden 11 deser) t jacht de Haringh mette gecommitteerden vande respective Comp^ien^ neffens Intche Monda ende Lim Lacco omme daensprake metten Pangoran naerder te prepareren.

Item vertreckt van hier met commissie den cap^n^ Wigger Janssen Visscher naer de Straet van Malacca omme aldaer met de jachten de Paerl ende Cleyn Batavia, by de vrye lieden geequipeert, op den algemeynen vyandt te kruyssen.

17 *d*° Sondach
18 *d*° Maendach
19 *d*° Dingsdach } niet sonders gepasseert.
20 *d*° Woonsdach
21 *d*° Donderdach

22 *d*° Vrydach arriveert albier uyt tvaerwater van Malacca tjacht Cleyn Seelant.

23 *d*° Saterdach ⎫
24 *d*° Sondach ⎭ niet sonders gepasseert.

25 *d*° Maendach verschenen int casteel de E. Thomas Brockedon, president wegen dEerw. Engelse Comp[ie] alhier, geaccompangeert met M[r] Hauley ende John Goningh, oppercoopluyden, ende heeft gemelte president den Ed. H[r] Generael aengedient, dat van meyninge was eersdaechs een schip naer Jamby te verseynden ende soo syne Ed[t] derwaerts iets te schryven hadde, dat sulcx by dese occasie presenteerde te bestellen. Waervoor syne Ed[t] den voornoemden president bedanckte, seggende dat van gelycken eerstdaechs een schip naer Jamby hadde voorgenomen te verseynden, welcken volgende d° president versocht dat de respective comisen in Jamby vant jongste geresolveerde by den Raet van deffentie noopende den prys, incoop, ende deelinge van den peper mochten geadverteert ende haer de ordre conform de voorseyde resolutie toegesonden werden twelck van wedersyden belooft wierde.

Wyders verhaelde d° president hoe dat op huyden seker Engelsman met een praeuw van Japara was gecomen, dewelcke onderwegen ontrent 80 praeuwen die naer Bantam wilden ontmoet hadde ende loopende tijdinge bracht dat den Mattaram wel 2 duysent soo chorabs, praeuwen als ander vaertuych gereet liet maken met intentie om daer mede naer Batavia te comen ofte (naer dat andere seyden) naer Bantam ofte naer Surabaya te sullen gaen.

Item seyde d° president tydinge gekregen te hebben, dat het Engels schip de Maen, voor Japare jegenwoordich liggende, soo leck geworden was, dat van des selffs behoudenisse teenemaal gewanhoopt wierd.

Item was blyde, dat wy jegenwoordich daer twee schepen hadden, seyde dat int schip de Maen 52 stucken groff geschutt waren, t welck syn volck, op een eylant voor Japara liggende (niet tegenstaende wy aldaer, soo expresselyck seyden, twee schepen hadden) souden halen ende haer opt selve verstercken, sonder dat d° president aen den Ed. H[r] Generael versochte, t gene sijn volck uyt voorseyde schip de Maen souden mogen bergen, in onse schepen overgenomen ende herwaerts aen gevoert mochten werden.

26 *d*° Dingsdach arriveert alhier van Bantam t jacht den Haring met elff overgecomen Chineesen ende Javanen, soo mannen als vrouwen. Hans de Rijcker advyseerde met d° jacht, hoe den pangoran Ratus nu eenigen tyt (gelyck den roep ginck) op de vrede beseyndinge van Batavia gewacht ende tot noch toe daer van niet vernomen hebbende, tonvreden ende gestoort geworden, mitsgaders met den synen in communicatie gecomen was, hoe men de Nederlantsche schepen voor Bantam liggende gevouchlijckst vermeesteren ende affloopen conde, off sulcx oock met gewelt van volck ende praeuwen te verrichten soude syn &[a]. Waerop sommige hem geraden souden hebben, sulcx onder schijn van handel bequame-

lijck conde geeffectueert werden ende dat men maer eenige gevangenen die voor desen meermaels met vervarsinge aende schepen geweest waren, nu met peper aen boort behoefde te seynden; deselve souden, door soodanigen middel over getreden synde, de schepen opt onversienst overrompelen ende daer binnen alles vermoorden connen.

Item arriveerden met d° jacht van Bantam de gecommitteerde van de respective Comp[ien], neffens Intche Mouda ende Lim Lacco, den 10 d° gesamentlyck om aensprake met Bantam te versoecken derwaerts gesonden, welcker wedervaren aldaer ter rhede in volgende verhael gelesen can worden, luydende van woorde tot woorde als volcht te weten:

Ady 19 Marty in t jacht den Haringh voor Bantam wel gearriveert; snachts isser een Chinees aen boort gecomen, te weten aen t schip Enchuysen, dwelcke van Bantam gecomen was van Simsuan, Sinees, om te sien off Intche Mouda van Batavia mede gecomen was. D° geschoren Chinees by Intche Mouda' comende, heeft tot d° Mouda geseyt dat dien nacht niet aan lant soude comen, maer dat hy aen boort soude blyven tot den toecomenden nacht ende dat alsdan Simsuan selve persoonlyck aen boort soude comen, om Intche Mouda van alles te adverteren vant gene dat aen lant passeerde. Watter van worden sal, sal den tyt leeren.

20 *d°* snachts is Simsuan, Chinees, van Bantam, aen boort gecomen, alsoo hy aen lant verstaen hadde, als datter gecommitteerde van Batavia met Intche Mouda gecomen waren wt last van den Ed. H[r] Generael als mede van den H[r] president van de Engelsen om te sien offer eenige apparentie soude mogen wesen om bij den pangoran Ratu tot gehoor te comen; heeft d° Simsuan ons tot antwoorde gegeven, niet en twyffelden, off den Pangoran soude wel gehoor geven ende meynden vastelyck, als den Ed. H[r] Generael ende den H[r] president van d Engelschen geliefden eenige gecommitteerde aen lant te seynden om selffs by syne ConinckIycke maiesteyt te gaen, twyffelt niet off het soude wel succederen ende alles ten besten comen, waerop wy tot antwoorde gaven, niet gesonden waren om aen lant te gaen, voor dese tyt alleenlyck om te sien ende hooren de rapporten die der van lant souden mogen comen, off pangoran Ratu eenichsins genegen was om tot gehoor te comen ofte eenich bewys van vruntschap ofte tsiap aen boort te seynden; ingevalle syne ConinckIycke

Magesteyt genegen is ende ons luyden goet bescheyt soude mogen geven, souden alsdan dadelyck weder naer Batavia vertrecken ende den Ed. Hr Generael ende den president van d Engelsen van alle dese saken rapport doen ende dat alsdan den Ed. Hr Generaal ende Hr president van d Engelsen wederom eenige gecommitteerde souden seynden, om alsoo door de genade Godes tot een gewenste vrede ofte pays te mogen geraken.

Simsuan, dit voorige wel gehoort ende oock verstaen hebbende, dat het de last van den Ed. Hr Generael als oock de heer president vande Engelsen, heeft ons tot antwoorde gegeven dat in alles syn beste doen sal omme met de orancays van alle dese saken te pitsjaren, want hy eenige vande principaelste orancaeys op syn hant heeft, als Kay Kindul, Kay Halla Catty, Kay Lura, Kay Lackmoy ende andere meer die naer syn seggen by pangoran Rattu vry wat connen uytrichten; is alsoo vanden selven nacht weder naer Bantam gegaen ende heeft belooft binnen twee a dry dagen ons van alles te laten adverteren van t gene datter aen lant soude mogen gepasseert syn.

23 d° snachts isser een Chinees aen boort gesonden, comende van Simsuan, de welcke ons tydinge brachte, als dat Simsuan mette voornoemde orancays aen lant gepitsjaert hadde van wegen de gecommitteerde vanden Ed. Hr Generael als mede vanden Hr president vande Engelsen, tot wat eynde sy luyden gecomen waren om te sien offer eenige apparentie soude mogen wesen om tot gehoor by den pangoran Ratu te comen, waerop d° Chinees ons tot antwoorde gaff, de gecommitteerde dieder souden mogen gesonden werden van den Ed. Hr Generael als mede den heer president vande Engelsen, dat syne magesteyt wel genegen was, om die te hooren ende dat se vry aen lant souden mogen comen, sonder dat haer yets beschadicht ofte te cort gedaen sal werden.

Dit vorige wel verstaen hebbende vanden voornoemden Chinees, hebben wy luyden met malcanderen daer over gedisponeert, twyffelende oft het inderdaet soo niet soude mogen wesen, als wy vanden Chinees wel verstaen hadden, om U Edt ende den heer president van d Engelsen daarvan te onderrichten; hebben derhalven met Intche Mouda, Jancon, Lim Lacco gepitsjaert ende haer voor gehouden

het voor geseyde vanden Chinees ende dat wij daer van geen goet genoegen hadden alleenelyck op d° Chinees syn seggen, maar dat wy liever hadden, dat Intche Mouda selffs persoonelyck aen lant soude mogen gaen, om het selve te vaster ende sekerder te gelooven ende dat het d Ed. H[r] Generael ende den E. H[r] president vande Engelsen tsamen te aengenamer soude syn om een goet bescheyt van alles te becomen, waerover d° Intche Mouda seer graech aen lant gaen wilde om selffs te sien ende te hooren, oft het alles inder daet soo was als den Chinees geseyt hadde ende is alsoo des anderen daechs snachts aen lant gevaren.

24 *d°* Intche Mouda aen lant comende is Cay Lura Cay Pabien by Intche Mouda gecomen ende hem gevraecht waer hy van daen gecomen was, seyde Intche Mouda vant schip wegen den Ed. H[r] Generael ende den president van d Engelsen gesonden was ende voorts wat sijn last was; hebben de boven schreven orancays hem tot antwoorde gegeven, dat sy by den pangoran Ratu soude gaen ende syne Magesteyt sulcx aendienen, syn daerover de voornoemde orancays naer pangoran Ratu gegaen ende syne majesteyt sulcx aengedient, waer over syne magesteyt den Raet ontboden heeft ende is selffs inde pitsjaringh geweest ende heeft Intche Mouda laten weten, dat hy soo lange wachten soude tot dat de pitsjaringh gedaen was; de pitsiaringh gedaen synde, syn de voornoemde orancays by Intche Mouda gecomen ende hem geseyt als dat gepitsjaert was dat de gecommitteerde, die d Ed. heeren souden mogen seynden, vry ende liber aen lant souden comen ende dat syne magesteyt wenschte om pays ende vrede ende den handel, gelyck voor desen geweest is, ende voorts alles gelyck den Chinees hier voren snachts geseyt hadde is alles inderdaet by Intche Mouda soo bevonden ende is alsoo weder aen boort gecomen.

Syn magesteyt versocht mede, off den Ed. H[r] Generael ende den H[r] president van dEngelsen eenige ambassadeur soude mogen seynden, met (1) begeert, datter eenige vremde natien van Chineesen ofte andere gesonden worden; alleenelyck Hollanders ende Engelsen soude syne

(1) Niet?

magesteyt seer lieff ende aengenaem wesen. Was onderteyckent Hans de Rycker, Govert Pieterse Sael, Hans Putmans, George Willougbie ende Philips Barnart.

Op dato vertrock van hier naer Damack, Japare ende Candael den sabandar Cornelis van Maseyck met de jachten Purmerent ende Cleyn Jamby om op eenige van gemelte plaetsen goede quantite rys voor de benoodichde burgerye alhier te procureren, alsoo in lange geen praeuwen met rys uyt des Mattarams lant alhier verschenen waren ende de geruchten daer en boven sterck liepen dat den Mattaram een groote armade was toe rustende, waer over den uytvoer van rys uyt syn lant scherpelyck verboden soude syn om in geen gebreck van proviande voor syn leger te vervallen; item om te vernemen wat vande loopende geruchten vandes Mattarams toerustinge was.

27 *d°* Woonsdach vertreckt van hier met tschip tWapen van Rotterdam naar de Custe Choromandel d H^r^ Jacob Dedel, Raet van Indien, geaccompangeert met den oppercoopman Adriaen Willemssen Goeree, met commissie ende bysondere instructie omme soo voor daencomste van syne E. op d° Custe de geresen questien aldaer tusschen den onsen ende den Moorschen Gouverneur niet beslecht ende ter neder gelecht syn, de saken als opperhooft aldaer by der hant te nemen ende de selve by alle accomodable ende gevouchelycke middelen ten meesten dienste van de Generaele Comp^ie^ sien tappayseren ofte naer gedragentheyt van saken ter gelegender tyt daer van revengie te nemen.

28 *d°* Donderdach heeft sich door ordre vanden Ed. H^r^ Generael ten huyse van d Engelse Gecommitteerde alhier vervoucht den E. Jaques Specx, Raet van Indien, neffens Hendrick Arentsz Vapour, oppercoopman, ende Jacob van Dooreslaer, omme te vernemen hoe den president tot de beseyndinge naer Bantam om aensprake tot vrede te versoecken genegen was, mitsgaders te onderstaen hoe tot Jambys conservatie tegen dinvasie vanden Atchynder gesint was, welcke poincten by den gemelten h^r^ Specx den Engelsen president voorgedragen synde, d° president voor antwoorde gaff, dat tot de beseyndinge van Bantam wel genegen was ende gaerne sien soude, de selve metten eersten voortganck sorteerde; noopende dassistentie vanden Jambinees tegen den Atchynder conde daertoe in dese conjunctie om verscheyden moverende insichten niet wel resolveren, doch wat het redres op den peperhandel in Jamby belangende, achte seer noodich, t selve hoe eer hoe liever by der hant genomen wierde ende om op alles te beter ordre te mogen stellen, beloofde d° president op morgen, by aldien het den Ed. H^r^ Generael gelegen syn soude, int fort te compareren, om op teen ende tander met syne Ed^t^ ten meesten dienste vande respective Comp^ien^ te helpen disponneren.

29 *d°* Vrydach verscheen int fort d Engelsen president Thomas Brockedon neffens Mr Henry Hauley ende Joseph Cockram ende wierd by den Raet van diffentie geresolveert, op dingsdach toecomende tot voorder aensprake met Bantam

van wedersyden twee persoonen te committeren, mitsgaders dat de voorgaende arresten opt redres vanden peperhandel in Jamby andermael gerenoveert ende by de comisen vande respective Comp^ien aldaer sinceerlyck onderhouden souden werden ende alsoo geen eenparige conclusie tot Jambys conservatie ende diffentie tegen den Atchynder getroffen conde werden, wierdt niet te min goet gevonden, dat, soo d Atchynsche macht daer ontrent verscheen, de coopluyden vande respective Comp^ien haer gesamender hant, soo sulcx geraden vonden, by den veltoversten vanden Atchynder vervougen ende om redenen in resolutie verhaelt versoecken souden Jambys verschooninge ende soo daer naer niet luysteren wilde, dat hun dan niet voorder met de sake bemoeyen maer duytcomste aensien souden.

30 *d°* Saterdach arriveert alhier tschip den Engelsen Beer uyt de Piscadores, hebbende in comp^ie vande jachten Orangie ende Erasmus langs de Custe van China tusschen Chincheo ende deylanden van Maccauw gekruyst ende 159 Chinesen, daeronder dry vrouwen ende negen kinderen, op verscheyden lanttochten verovert, waervan d° Beer 93 alhier mede bracht, synde de reste opt schip de Hope twelck aent suyt eynde vant Eylant Aynam daer by geraeckt ende swack van volck was, overgeset. Voorseyde Beer was met d° Hope in comp^ie gecomen tot onder deylanden van Batavia alwaer snachts voor syn arrivement alhier vanden anderen geraeckt waren.

31 *d°* Sondach arriveert alhier van Japara, t jacht de Vos mede brengende 800 plancken; de tydinge, met d° jacht becomen, confirmeerden de loopende geruchten van des Mattarams preparaten ten oorloogh, doch sonder sekerheyt werwaerts het gemunt was.

— — —

Aprilis.

P^mo Maendach vertreckt van hier naer Japara t Engels schip de Boul tot assistentie vant reddeloose ende lecke schip de Maen t welck om te vertimmeren derwaerts gesonden was.

2 *d°* Dingsdach vertrocken van hier tot bevorderinge vanden peperhandel naer Jamby t jacht den Hasewint met een cargasoen van cleeden, monterende *f* 18265.10. Item naer de W. Cust van Sumatra de jachten de Mackereel, den Haringh ende St Nicolaes, alle geladen met Geuseratsche ende Cormandelsche cleeden, loot, stael, &^a.

Item arriveert alhier van Japan over de Piscadores tschip de Hope, inhebbende dry kisten gemunte realen, dry kisten fyn silver ende 15 d° Japans

silver, partye hout werck, coper, iser ende andere cleynicheden. Item mede brengende neffens de 66 veroverde Chineesen, welcke uyt den Engelsen Beer daer in overgeset waren, vyff Japansche vrouluyden van Firando.

Vuyt de missive van Sr Cornelis van Nieuroode in dato 12 January 1624, van Firando met d° Hope becomen, wierd verstaen hoe den Spaenschen ambassadeur (waer van hier voren verhaelt is) van Satsuma naer den Keyser met syne presenten welcke op 100000 ducaten geschat wierden vertrocken was; van syn weder varen aldaer was nog geen sekerheyt in Firando becomen.

Den Gouverneur van Nangesacquy was mede noch te hooff ende wierd met groot verlangen naer syn wedercomst gewacht om sekerheyt te hebben, hoet met de gearresteerde Portugesen affgeloopen was.

Van de Chineesche vrybuyters joncken, die haer lantsluyden vaertuych naer Japan gevolcht waren, wasser twee in Satsuma gehavent ende waren by den heer aldaer 48 vrybuyters gevangen ende naer Nangesacqui gesonden, doch was noch onseker hoet met de selve afloopen soude.

Nieuwroode was van advyse, datter groote advantagie op de Chineesen te halen soude syn, by aldien men met de Chineesche vrybuyters aenspande ende met hulpe van de selve de Custe van China alomme infesteerde; hem waren (soo hy schryft) tvoorleden jaer, met tschip Groeningen ende den Beer om de Noort vervallen synde, groote dingen vande selve gepresenteert.

Vuyt de missive vanden Commandeur Reyerssen uyt Pehou in dato 20 February, par de Hope ontfangen, verstont men hoe jegenwoordich onse macht soo van schepen als volck op de Custe van China seer sober was, dat naeuwelycx eenige exploiten aldaer byderhant genomen ende vervolcht conden werden, derhalven den commandeur versocht met den eersten van hier met bequame jachten als volck gesecondeert mochte werden.

De Portugesche fregatten ryck geladen souden (volgens d advysen van Nieuroode) in de maent van Meert uyt Japan naer Macao vertrecken, doch by voorseyde gebreck soude daer qualyck op gepast connen werden; naer Manilha souden oock niet connen by brengen eenige macht te seynden om op de Chineesche joncken derwaarts gaende te cruyssen, te meer alsoo den Gouverneur van Manilha van den Coninck van Spanien opt hoochste belast was syne Custe voor de Hollanders te versekeren.

Den Commandeur was van advyse, by aldien de twee Chineesche gesanten met hunne joncke tot Batavia gearriveert waren, dat met de selve alhier op te houden ongetwyffelt wel wat goets, tsy dan tot verlossinge van donse in China ofte tot openinge van den handel in Teyowan, te verrichten soude syn, alsoo het twee machtige coopluyden ende mannen van aensien in haer lant syn, by welckers detentie alhier men ginder lichtelyck met de Chineesen ter spraeck soude connen comen.

Naer de saken haer laten aensien (schryft den Commandeur) soude men

Pehou noch verlaten ende in Teyowan noch den handel versoecken moeten, alsoo Pehou een dorre plaets sy, daer looff noch gras ende niet anders als brack water te vinden en is. In de riviere van Chincheo dicht aent vaste lant van China soude wel een abondante ende bequame plaetse met 6 a 700 coppen t incorporeren, doch seer beswaerlyck om te bewaren syn, ten ware met een continueel sterck garnisoen, daer mede den handel noch niet geobtineert ende de Comp[ie] seer belast syn soude.

De Piscadores waren jegenwoordich (onbegrepen de schepen Orangie ende Erasmus welcke tusschen Chincheo ende Maccauw noch uyt cruyssen waren) niet meer versien soo te water als te lande als met 370 ende Teyowan met 134 soo blancke als swarte coppen, altsamen redelyck gesont.

Den 8[en] February passato hadde sich aenden buyten hoeck vande noordelyckste eylanden een vlote van 40 a 50 oorloogs joncken vertoont, daerinne (naert seggen van sommige Chinesen) een mandoryn was, Engsoepy genaemt, dewelcke last soude hebben om met d'onsen wederom ter sprake ende in stilstant van wapenen te comen, daervan als noch niet vernomen wierd; t succes leert den tyt.

3 *d°* Woonsdach vertreckt van hier over Siam naer de Piscadores t schip N. Hollant omme voor de benoodichde cust van China in Siam soo veel rys ende andere vervarsinge te procureren als boven de ladinge vande 40000 stucx herte vellen, t voorleden jaer in Siam op leverantie gekocht, bequamelyck sal connen voeren.

4 *d°* Donderdach vertrocken van hier naer Bantam (volgens resolutie vanden 29 Marty laestleden) t Engels jacht d Abigael ende ons jacht Mocha met 2 gecommitteerde van wedersyden neffens Intche Mouda, Jancon ende Lim Lacco, Chineesen, omme uyt name vanden Ed. H[r] Generael ende den president van d Eerw. Engelse Comp[ie] alhier den pangoran Ratus in syn nieuw Gouvernement geluck te wenschen, mitsgaders hem een tamelycke vereeringe van ontrent 100 R. waerdye te doen. Ende voorts te onderstaen, wat apparentie datter was soo tot dopeninge vanden peperhandel als vernieuwinge van doude vruntschap tusschen ons ende die van Bantam.

5 *d°* Vrydach niet souders gepasseert.

6 *d°* Saterdach vertreckt van hier naer Atchyn tot bevorderinge vanden peperhandel aldaer t schip t Wapen van Hoorn met een cargasoen van cleeden als andersins monterende *f* 71046.4.6.

7 *d°* Sondach niet notabels voorgevallen.

8 *d°* Maendach vertrocken van hier naer de bocht van Patana de jachten den Witten Beer ende W. Cappel met een cargasoen van cleeden als andersins, monterende 63696.10.17 tot bevorderinge vanden peperhandel aldaer.

Item syn op dato byden Ed. H[r] Generael opt middagmael te gast geweest de twee Chineesche gesanten. Naer de maeltyt wierden de poincten aen-

gaende dopeninge vanden Chineeschen handel ende tverlaten van Pehou (welcke op den 23 January tusschen syne Ed^t ende d° gesanten verhandelt waren) weder in discourssen opgehaelt, gerenoveert ende met sonderlingh contentement van wedersyden (gelyck te voren) geconfirmeert.

9 *d°* Dingsdach vertrecken van hier naer de Cust Choromandel d'Engelsche schepen t Hert ende d'Unite, om in Trangabary hun ladingh van peper te procureren ende (gelyck de geruchten gingen) int lant vanden Nayck van Tangiahor een fortgen op te werpen, alsoo den gemelten nayck haer daer toe seer genoodicht soude hebben.

Item vertreckt naar de W. cust van Sumatra t Engels jacht den Diamant om de peperhandel aldaer te bevorderen.

10 *d°* Woonsdach niet sonders gepasseert.

11 *d°* Donderdach compareerden int Casteel d Engelse president Thomas Brockedon, geaccompaengieert met doppercoopluyden Hanley ende Goningh, ende hebben den Ed. H^r Generael curieuselyck affgevordert, tot wat eynde de seylen alomme op de Nederlantsche schepen alhier ter rhede aengeslagen wierden, offer eenich onraet gevreest wierdt; wenschte daer mede kennisse van te hebben.

Daer op hun by syne Ed^t geantwoort wierdt, alsoo de geruchten van des Mattarams stercke toerustinge ten oorloge dagelycx seer toenamen, sonder te weten werwaert het gemunt was, dat sulcx geschiede om des te gereeder op ons hoede te mogen wesen, by aldien des Mattarams desseyn naer Batavia streckten ende by noodt van brant als andersins met de schepen te mogen aff ende aenseylen, daer op den president seyde dat tot sulcx oock op d Engelse schepen last geven soude.

12 *d°* Vrydach niet notabels voorgevallen.

13 *d°* Saterdach arriveerden alhier van Bantam t Engels jacht d Abigael ende ons fregat Mocha, mede brengende de gecommitteerde vande respective Comp^{ien}, derwaerts den 4^{en} deser om aensprake by den pangoran van Bantam te versoecken, gesonden, doch waren sonder audientie affgewesen, gelyck int volgende verhael vant gepasseerde tusschen d° gecommitteerden ende die van Bantam breeder gesien can werden, luydende van woort tot woort als volcht, te weten:

> Op den 5^{en} Apuril syn alhier met t fregat Mocha voor Bantam wel gearriveert; des nachts is een Chinees aen ons boort gecomen, gesonden van Simsuan, Chinees, brengende twee brieven aen Intche Mouda, als ons mede mondelyck verclaerde, als dat pangoran Ratu met syne principale hadde gebitsjaert, soo eenige gesanten van wegen den Ed. H^r Generael als mede den E. H^r president van d Engelsen gecomen waren, de selve vryelyck aen lant te comen ende gehoor souden geven, maer dat Intche Mouda niet vooruyt ofte mede aen lant soude comen; doorsake,

soo sy seyden, alsoo vande Mattarams volck te syn. D° gecommitteerde Engelsen op den 6^{en} d° gearriveert synde, hebben haer het bovenstaende gepitsjaerde verwitticht, gelyck sy selffs mede van Intche Mouda, Jancon, Lim Lacco verstaen hebben.

Waer over wy ondergeschreven gecommitteerde goet gevonden ende geresolveert hebben omme op morgen ten 7^{en} uren ons te samen aen lant te vervougen ende te sien wat sullen connen verrichten.

Den 6ten smorgens is Simsuan, Chinees, persoonelyck aen boort geweest, ons rapporteerende als ons boven staende resolutie hy niet twyffelende ja versekert, dat alles absoluytelyck soude volgen ende gehoor by den pangoran crygen.

Den 7^{en} d° des morgens ten 7 uren syn wy gecommitteerde te samen aen lant gevaren; by lant comende syn ons het volck van den Tabien (?) aen boort gecomen, ons belastende daer aen ancker te blyven liggen, tot dat sy den Coninck van onse comste souden verwittigen, alwaer wy tardeerden tot den 12 vren, verhopende licentie te vercrygen om aen lant by syne magesteyt te comen; ten twaelff vren synder twee praeuwen met volck aen ons boort gecomen, waeronder den tommogon was gesonden van pangoran Ratu om te vragen wat ons begeerde ofte versoeck was, waer op wy haer onse last volgens dordre van UEd[t] te kennen gaven; sy ons meyninge verstaen hebbende, seyden t selve den pangoran te verwittigen. Wy vraechden haer, off wy wel mochten aen lant comen, om op de baleye te wachten, op dat wy uyt de hitte van de sonne souden wesen; gaven tot antwoorde neen, maer soo wy heet waren, dat wy een seyl over de slouppe souden trecken.

Sachter middachs ontrent den 4 vren sy[n] de selve persoonen ons weder verschenen, dewelcke seydsn, onse bootschap aen pangoran Ratu gedaen te hebben, daerop d antwoorde vanden pangoran Ratu was, dat om by hem te comen niet conde geschieden, seggende dese naervolgende woorden int maleys: Menadap p[r] pangran tyda d Jady, noch tweemael verhalende tida dapat, ten derden tida bole; maer paeys als voor desen was den pangoran toe genegen; wy daer op antwoordende tot die intentie gecomen te syn, haer voorder vragende wat pangoran Ratu daer mede meende

met bedame same douloe, dat haer geliefde ons de rechte intentie daer van te seggen; sy antwoordende: sappa tauw, oock weder verhalende, dat dit d antwoorde vanden pangoran Ratu was ende anders niet: men adap pangran tyda bole bedamme samme douloe bole; gaven oock geen groot gehoor vande schenckage die wy voor hem brachten, dus wy hoorende haere antwoorde ende het cleyne respect tot de gecommitteerden, gevoelden dat de rapporten van Simsuan als andere Chineesen meer waren streckende van begeericheyt tot pays dan waerachticheyt van versekertheyt, waerop wy resolveerden ende seyden tot de gesanten van den Coninck, als dat wy anders niet begeerden dan pays ende eenicheyt als voor desen ende dat den pangoran ons wilde een gratieuse antwoorde geven ten aensien dat den Ed. H[r] Generael ende den Ed. H[r] president van de Engelse gecommitteerde persoonen van qualite gesonden hadde, om met syne magesteyt te bitsjaren, oock niet alleenlyck gesonden waren sonder kennisse, maer gehoort hebbende door de rapporten van sommige persoonen, dat pangoran Ratu genegen was tot vruntschap ende eenicheyt met de Duytsche ende Engelsche als voormaels, dat wy den naesten dach op de rhede souden blyven liggen om te sien oft syne majesteyt beliefde ons een gratieuser antwoorde te geven ende wat praeuwen ofte volck sy aen boort geliefden te seynden souden vryelyck onbeschadicht gaen ende comen voor dien dach, maer soo geen antwoorde dien dach conden becomen, waeren geresolveert snachts daer aen tseyl te gaen naer Batavia ende syn op die tyt alsoo van haer gescheyden.

Op den 8[tem] d° savons synder twee praeuwen aen boort gecomen ende gesonden van Cay Senepate, den anderen van Simsuan, Chinees, met een brieff van Jancon, inhoudende, als dat pangoran Ratu niet absolutelyck gepitsjaert en hadde, waer over, soo sy seyden, dat Kay Senepate den Mang Koulo, Batat tommagon para ende pangran Manduyra te samen gebitsjaert hadden, dat sy pangoran Ratu ende Gedee affgevraecht hadde, waerom hy de gecommitteerde die aen hem gesonden waren van wegen den Ed. H[r] Generael als den heer president van d Engelsen geen gehoor en wilden geven ende datter morgen een generale ende absoluyte pitsjaringe soude geschieden van wegen den pays met de Hollanders ende Engelsen ende

beloofden ons tselve des avonts te verwittigen; versochten derhalven dat wy daer op tot morgen souden blyven liggen ende soo daer gebitsjaert wierd om ons audientie te geven, ons tselve des avonts te advyseren ende soo geen advys en brachten, blyckelyck soude wesen dat niet en conden accorderen, om ons audientie te geven ende alsdan wel mochten vertrecken

Waerop wy gecommitteerde hebben geresolveert dien tyt te verbeyden ende duytcomste te verwachten.

Op den 9en des avonts is den selven persoon van Simsuan, Chinees, aen boort gecomen ons anders niet advyserende dan eenige praetgiens, als volcht, dat Simsuan hadde verstaen van Abdul Salam dat den Pangoran geseyt hadde, soo de Capn Moors vande Duytschen ende Engelschen met hem pays begeerden te maken, eenen brieff met de gecommitteerde te seynden ende haer meyninge daer op te verclaren; op alsulcke slechte antwoorde hebben geresolveert om van desen nacht t seyl te gaen.

Was onderteykent Fredrick Gouwenaer, Hans de Rycker, George Willougbie ende George Christiaen &a.

14 do Sondach }
15 do Maendach } niet sonders gepasseert.

16 do Dingsdach vertrecken van hier naer tvaerwater van Malacca, omme onder tbeleyt vanden E. Fredrick Cistgiens op den algemeynen vyant by noorden Malacca te cruyssen, t schip Haerlem met 80 coppen ende de jachten Paliacatte ende Brotcha ider met 30 coppen gemant, mitsgaders voor 8 maenden gevictaillgeert; wat voorder ordre dese vlote mede gegeven sy, can by d instructie int copieboeck op den 15en deser gesien worden.

17 do Woonsdach }
18 do Donderdach } niet sonders gepasseert.

19 do Vrydach vertreckt van hier recht door naer de Piscadores t jacht de Fortuyne, geladen met 20 vaten vleesch ende speck, 8 amen olie, 2 liggers wyn, 5 liggers arack, mitsgaders 15 lasten rys tot provisioneel ontsett vande benoodichde Custe van China. Ende transporteerden sich met do jacht derwaerts twee Chineesen, dienaers vande Chineesche Gesanten jegenwoordich alhier synde, met brieven aen den Combon van Hoccheo ende verscheyde andere groote Meesters, inhoudende hun wedervaren t sedert haer vertreck van Chincheo tot hier toe mitsgaders haer voorder gebesongeerde met ons over d'openinge vanden Chineeschen handel, tverlaten van Pehou ende tstabileren van een handel plaetse in Tayowan &a.

20 do Saterdach vertreckt van hier naer Bantam den oppercoopman vande

Wercke met het schip den Engelsen Beer, in hebbende verversinge ende provisie van water als andersins voor de schepen aldaer ter rhede op de wacht liggende.

Item alsoo syne Ed[t] verwitticht was van sommige disordren ende ongeregeltheden welcke by doverhoofden vande schepen aldaer op de wacht liggende begaen wierden, soo int menagieren vande amonitie van oorloge als victualie, was d° vande Wercke commissie verleent omme informatie van saken te nemen, mitsgaders op alles redres ende goede ordre (by aldien eenige dergelycke abuysen begaen wierden) te stellen ende de schuldige herwaerts aen te brengen mitgaders selve (des noot synde) aldaer te blyvén.

21 *d°* Sondach arriveert alhier van Grissy t jacht den Swarten Beer inhebbende 341 balcken, 2900 bos rottangh, 1000 bossen pady, 36 koebeesten ende 11 paerden; uyt het schryvens met d° jacht becomen wierd verstaen hoe t gewas van pady vermidts den swaren slachregen, dit mousson aldaer gevallen, jegenwoordich seer schaers was ende dat den Mattaram 30000 mannen uytgesonden soude hebben, om al tgewas van pady onder tgebiet vanden Coninck van Surabaya te vertreden, doch was d° Coninck des Mattarams comste wel getroost, vermidts sich met den Coninck van Arosbaya sterck gemaeckt hadde ende tot mutueel onderstant met den selven geaccordeert was.

22 *d°* Maendach niet sonders gepasseert.

23 *d°* Dingsdach voeren des morgens met een tyngang ontrent 30 vrye swarten naer den hoeck van Carowang, om aldaer int bosch hout ende bamboesen te hacken, dewelcke daermede besich synde van sommige Javanen (apparent visschers daer ontrent sich onthoudende) besprongen ende aengetast wierden, in vougen dat dry vant geselschap der swarten op de plaets doot bleven.

24 *d°* Woonsdach }
25 *d°* Donderdach } niet sonders gepasseert.
26 *d°* Vrydach }

27 *d°* Saterdach vertreckt van hier naar Atchyn t Engels schip de Discouvre tot bevorderinge vanden peperhandel aldaer; met d° schip gaet schryvens vanden Ed H[r] Generael aenden oppercoopman Jaques Colyn, met t Wapen van Hoorn op den 6[en] deser derwaerts vertrocken.

Item arriveert op dato van Damack den sabandaer Corn. van Maseyck met de jachten Purmerent ende Jamby volladen tsamen met 130 lasten rys.

D° sabandaer was vanden Gouverneur van Damack minnelyck onthaelt geweest ende hadde in 5 dagen tyts syne ladinge van rys becomen; noopende de toerustinge vanden Mattaram ten oorloge, gemelten sabandaer rapporteerden, de geruchten in Damack sterck liepen, dat den Mattaram het hooft naer Surabaya ende Madura soude hangen ende gesint was syne macht derwaerts te wenden; tsucces leert den tyt.

28 *d°* Sondach naer den middach ontrent 4 vren ontstack alhier binnen

de stadt aen de west syde vande Heeren straet op de groote riviere uyt sekere Chineesche huysinge eenen brant welcke ongevaerlyck 8 a 9 huysen tot den gront toe wech nam, synde meest van bamboesen ende atap tsamen geset.

29 *d°* Maendach keerde hier van Japara t Engels schip de Mane voor desen derwaerts gesonden om te verdubbelen, twelcke wegen desselffs groote leckte ende swackheyt aldaer niet en heeft connen geschieden.

30 *d°* Dingsdach compareerden alhier int fort d Engelse coopluyden John Goningh ende Richard Haselwood ende hebben den Ed. Heer Generael van wegen haren president aengedient, hoe verstaen hadden, twee van haer volck aen een van onse schepen hier ter rhede waren, versoeckende dat haer de selve mochten ter hant gestelt werden, mitsgaders dat men haer met twee last smidtskolen ende twee jnns (?) tot kielhalinge van haer schip de Maene wilde gerieven, daerop haer den Ed. H^r^ Generael diende, waer te wesen dat aen boort van onse schepen twee Engelsen gedetineert wierden, niet als overloopers van haer ofte van eenige andere met haren vryen wille tot ons gecomen, maer met seker Portugees scheepken, comende van Maccauw by onse cruyssende jachten verovert. Syn Ed^t^ was noch niet ten rechten geinformeert, in wat manieren sy met de Portugesen, onse vyanden, gevaren, mitsgaders hoe hun int veroveren vande prys tegen donse gedragen hadden; syne Ed^t^ sonde sich daervan informeeren ende den president daer naer op syn versoeck antwoorde laten weten; wat de smidtskolen ende jnns (?) belangde, soo het mogelyck was ende eenichsins gederft conde werden, sonde haer sijn Ed^t^ door den aequipage meester daer aen doen helpen.

Mayus.

P^mo^ Woonsdach arriveert van Grissy t jacht den Eenhoorn, geladen met 114 balcken, 130 swalpen ende 21 koebeesten. Uyt doverhoofden van d° jacht wierd verstaen, hoe dat den roep van des Mattarams desseyn werwaerts dselve gemunt was, noch onseker ginck, seggende eenige naer Surabaya ende Madura ende andere naer Batavia ofte Bantam.

2 *d°* Donderdach arriveert van Bantam tschip den Engelsen Beer, mede brengende een overgeloopen Chinees ende Javaen, mitgaders schryvens van Hans de Rycker, daer by hy advyseert, hoe hem aen boort van sekeren geapposteerden Chinees van Simsuan aengedient was dat doorsake waer omme de gecommitteerde vande respective Comp^ien^, op den 4^en^ Apuril laestleden naer Bantam om aensprake by den pangoran te versoecken gesonden, sonder audientie

affgewesen waren, geweest soude syn omdat Intche Monda voor desen int prepareren vanden wech tot daenspraeke den pangoran onder anderen soude aengedient hebben (om hem te meer vande goede genegentheyt vanden Ed. H^r^ Generael tot de vrede te versekeren) hoe syne Ed^t^ alsnu vergiffenis versocht vant quaet welcke de Nederlanders Bantam voor desen mochten aengedaen hebben ende alsoo de Gecommitteerden, doen jongst te Bantam quamen, daer van niet en vermaenden, soude den pangoran daerover seer tonvreden geweest syn ende haer ongehoort affgewesen hebben.

Item 2 a dry dagen daernaer (schryft de Rycker) was een Javaen aen boort gecomen die hem seyde tselve aengehoort te hebben, ten tyde aen pangoran Ratu daencomste der respective gecommitteerde tot Bantam gebootschapt was, dat ditto pangoran alle de Grooten van Bantam beroepen hebbende, vande selve raet gevordert hadde, wat men in desen gevalle, nu de gecommitteerde van Batavia om vrede te maken weder verschenen waren, voor t beste by der hant behoorde te nemen; wat syne genegentheyt aenginck, die soude tot vrede wel strecken, daerop pangoran Gedee geseyt hadde, dat syn consent daer geensins toe verleenen wilde ende by aldien Ratu enckel genegen was om vrede te maken ende tryck van Bantam naderhant eenige onheylen daervan overcomen mochten, dat daeraen ontschuldich wilde syn.

Vyff dagen naer desen was een ander Javaen met twaelff sacken peper aen boort verschenen, den welcken de Rycker (naer dat hem synen peper tot twee realen de sack affgekocht hadde) onder anderen vraechde, waerom dat pangoran Ratu tot geen vrede verstaen wilde, daerop den Javaen geantwoort hadde, dat den gemeenen roep ginck, sulcx van pangoran Gedee alleen tegen gehouden wierde.

3 *d*^o^ Vrydach hadden de koewachters van d Engelse Comp^ie^ alhier ontrent Nancque dry Javanen bejegent de welcke op dato by haer alhier ingebracht ende door dEngelsen president voort alhier overgelevert syn. Tot wat intentie gemelte Javanen hun hier soo naer by der hant begeven hebben, is uyt haerlieder examen (daer men mede besich is) noch niet gebleken.

4 *d*^o^ Saterdach syn by den advocaet fiscael de twee veroverde Engelsen met het Portugees fregat, Nossa Sengnora de Guia genaemt, aenden Engelsen president (volgens syn versoeck vanden 30^en^ Marty laestleden) overgelevert, gelyck by dacte daervan synde gesien can werden. Hoe voorseyde Engelsen in handen vande Portugesen geraect syn ende wat hun voorder by de selve wedervaren is, tot dat by donse verovert syn, can insgelycx by dautentycke acte van hare vrywillige confessie gesien werden.

Op dato arriveert van Amboina ende Banda tjacht van de vrylieden, Cambodia genaemt, daermede mondelinge tydinge becomen, hoe de saken in gemelte quartieren over al wel stonden. Item hoe de schepen Woerden, Amsterdam ende de fluyt Edam aldaer in salvo gearriveert waren ende eyndelingh hoe

het jacht Woerden, volladen met Bandaneesche speceryen, Amboina en passant aengeloopen was ende dat hetselve ontrent 7 a 8 dagen naer d° jachts vertreck van Amboina (twelck in den tyt van twaelff dagen van daer geseylt comt) herwaerts aen volgen soude.

5 *d°* Sondach vertreckt naer Patana ende Sangora t jacht de Brack, by sommige vrylieden uytgerust om hunnen particulieren handel op voorseyde plaetsen daer mede te dryven.

6 *d°* Maendach vertreckt naer Patana ende Siam daengehaelde Siamsche joncke van anachoda Chy, op den 7en February laestleden by t jacht St Lourens alhier ingebracht.

7 *d°* Dingsdach niet notabels gepasseert.

8 *d°* Woonsdach vertrecken van hier om coraelsteen de schepen Bantam ende den Engelsen Beer.

9 *d°* Donderdach
10 *d°* Vrydach
11 *d°* Saterdach } niet sonders gepasseert.
12 *d°* Sondach
13 *d°* Maendach

14 *d°* Dingsdach heeft sich door ordre van syne Edt ten huyse van den Engelsen president alhier vervoucht Jacob van Dooreslaer ende in absentie vanden gemelten president den E. Henry Hauley aengedient, alsoo d Ed. Hr Generael nu twee a dry reysen op strate van seker Engelsman met het presenteren van requesten over restitutie van sekere somme realen, hem (soo hy remonstreerde) ten onrechten by den ballieuw inde gevanckenisse affgenomen, geimportuneert was, dat den president gelieven soude ordre te stellen, sulcx naer desen niet meer geschieden mochte, maer dat syn volck, wanneer iets te doleren hadden, aent collegie van schepenen ofte den dagelycxen Raet deses forts addresseren wilden, daer hun goet kort recht geschieden soude ende opdat den gemelten doleant sich niet te beclagen soude hebben, hadde syne Edt hem met 20 kroonen vereert, niet omdat syne Edt verstont, den selven daer toe gerechticht te wesen, maer uyt een liberale gifte, welcke aendieninge voorseyde Hauley, den president (die qualyck te passe was) ginck adverteren, brengende weder voor antwoorde, dat het versoeck vanden Ed. Hr Generael soude naer gecomen werden.

15 *d°* Woonsdag
16 *d°* Donderdach } niet sonders gepasseert.

17 *d°* Vrydach arriveerde alhier van Japare met syn joncke nachoda Radia Chindra, inhebbende 40 lasten rys; bracht tydinge, hoe den Mattaram sich met 30000 man ten oorloogh toe gerust hadde, daer onder 7000 steec ende schoot vry souden syn, item 4000 muskettiers, 8000 karren ende 500 soo fregatten als praeuwen. Den pangoran van Pathy hadde sich tegen den Matta-

ram opgeworpen, waer over de spraeck ginck, dat t gemelte leger naer Pathy (om de rebellen te dwingen) sonde gaen, aleer tdesseyn op Surabaya ende Arosbaya (daer van voren soo dickwils verhaelt is) voortganck nemen soude.

18 d° Saterdach niet sonders gepasseert.

19 d° Sondach vertreckt van hier naer Cambodia t jacht Cambodia, by sommige vrylieden uyt gerust om hunnen particulieren handel aldaer te dryven.

20 d° Maendach }
21 d° Dingsdach } niet sonders gepasseert.

22 d° Woonsdach comt alhier tydinge, hoe sekere ses ofte seven Spaengaerden, als mesticen, neffens thien swarten, de welcken op hun versoeck geconsenteert was, binnen d eylanden van d Onrust tot ontrent den hoeck van Ontong Java te mogen gaen visschen ende by voor vallende occasie oock eenige advantagie op Javanen van Bantam te soecken, naar Bantam overgeloopen ende by den pangoran aldaer wel ontfangen waren.

23 d° Donderdach }
24 d° Vrydach }
25 d° Saterdach }
26 d° Sondach } niet sonders gepasseert.
27 d° Maendach }
28 d° Dingsdach }
29 d° Woonsdach }

30 d° Donderdach becomt men tydinge met diversse praeuwen, van Japara ende des Mattarams seesteden comende, hoe tvaerwaeter tusschen Cheribon ende Batavia seer onveyl was van seeroovers die t passerende vaertuych aenhaelden en plonderden.

Onder anderen verstont men mede, hoe Chily Jamby, comende van Jamby naar Japara, in 't gemelte vaerwater vermoort was, sonder dat men trechte bescheyt weten conde by wien t feyt geperpetreert mochte syn; sommige syn van gevoelen, dat syn eygen volck de handen aen hem geleyt ende vermoort hebben.

31 d° Vrydach vertreckt van hier naer Bantam 't jacht den Eenhoorn met vervarsinge voor onse schepen aldaer ter rheede ende om met eenen t passante in Bantam te vernemen.

———

Junius.

Pmo Saterdach arriveerde alhier van Japara ende Damack t Engels schip de Boul.

2 d° Sondach niet sonders gepasseert.

3 d° Maendach arriveerde alhier van Solor t jacht Goa met omtrent 352 picol sandelhout ende 33 slaven.

4 d° Dingsdach arriveerde alhier van Japara t schip Zierikzee met 128 lasten rys, partye houtwerck, koebeesten &a.

De geruchten, naer de rapporten der ouerhoofden vant geseyde schip, van des Mattarams desseyn op Arosbaya ende Surabaya continueerden als noch.

5 d° Woonsdach niet sonders gepasseert.

6 d° Donderdach heeft den Ed. H Generael in geselschap van syne Raden neffens sommige oppercooplnyden ende andere officieren de twee Chineesche gesanten te paerde uyt playsieren geleyt ende haer de landouwe omher Batavia vertoont.

7 d° Vrydach syn hier de twee Chineesche gesanten te gast geweest opt scheytmael van d. Hr Martinus Sonck, die den Commandeur Reyerssen op de Custe van China sal gaen verlossen.

8 d° Saterdach niet sonders gepasseert.

9 d° Sondach arriveert alhier van Amboina ende Banda t jacht Woerden, geladen met 317000 ℔ noten muscaten, 317 sockels folye, 53952 ℔ giroffel nagelen ende 24000 realen in contant.

Item mede brengende de geabandonneerde restanten van d Engelse Compie op Amboina, synde de selve by den magistraet aldaer wettelyck geinventariseert ende aenden Engelsen president alhier geconsingeert.

Uit de becomen advysen van Amboina (1) verstont men, hoe de geruchten vant voorleden jaer (dat de Spaengaerden met een galey, item de Cerammers, de gevluchte Bandanesen ende Papouen met 80 correcorren, item die van Loehoe, Combello, Lessidy, Lissebatte, Boano, Kelang, Souly, Boero ende andere, met noch andere 30 correcorren, t samen 140 correcorren ende een galey, in lingue op onsen staet van Amboina iets souden voornemen) den Gouverneur Speult met een macht van 25 correcorren ende dry jachten op de wacht voor Hatuwa was gaen liggen, alsoo den roep ginck dat de Cerammers met haere macht ende twee galeyen al aen Tobo op de cust van Ceram gearriveert waren, doch verstaen hebbende, dat donse met haer macht op de wacht lagen, hadden haer de vyanden voorts stil gehouden.

---

(1) Over Ambon zie men Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. VII, vv., en de daarop betrekking hebbende „documenten".

10 d^o Maendach hebben haer den coopman ende schipper vant jacht Woerden ten huyse van dEngelse gecommitteerde alhier vervoucht ende den president aengedient, hoe by hun sekere goederen, dEngelse Comp[ie] toebehoorende ende aenden president by d overheyt van Amboina geconsingeert, medegebracht waren, versoeckende, alsoo last hadden haer schip te lossen ende sich met de voorseyde goederen, die op den overloop stonden, verlegen vonden, dat den president geliefde ordre te geven, de selve van haer boort gelicht ende ter plaetse, daer syne E. die begeerde, gebracht mochten werden, daer van den president voor antwoorde gaff, dat van geen Engelse goederen van Amboina comende wiste nochte dat oock tot d overvoeringe der selver herwaerts aen geen ordre gegeven hadde, daer by vougende, hem met de selve niet te willen bemoeyen; hadden sy eenige goederen ingenomen, sy mochten daervoor raden ende naer haer believen daer mede handelen.

11 d^o Dingsdach vervouchden sich andermael den coopman ende schipper vant jacht Woerden ten huyse van dEngelse gecommitteerden alhier, den president aendienende dat doch geliefde ordre te stellen, dat de geseyde Engelse goederen van haer boort gehaelt ende sy daer van ontlast mochten werden, daerop den president haer als daechs te voren repliceerde.

12 d^o Woonsdach vertrecken van hier naer de Custe van China onder t beleyt van d H[r] Martinus Sonck de jachten Arnemuyden ende Purmerende neffens de twee joncken van de Chineesche gesanten, welcke met 300 Chineesen gelicentieert syn te vertrecken.

Item arriveerde van Bantam t jacht den Eenhoorn, medebrengende 12 overgecomene Chineesen neffens twee vrouwen.

Vuyt dadvysen met het geseyde jacht becomen, wierd verstaen hoe binnen Bantam doude praetgiens van pangoran Ratus goede genegentheyt tot vrede ende Gedees opstinaetheyt daertegen als noch waren continuerende.

Item dat de Spaengaerden, mesticen als swarten (daervan hier voren op den 22 May verhaelt is), tot Bantam gearriveert ende by den pangoran gelicentieert waren, naer Malacca te mogen vertrecken.

Item dat den toevoer van peper uyt Angier alsnoch continueerden, in vougen dat den coopman de Rycke alreede 200 sacken becomen hadde. Item dat den coopman toesegginge hadde van eersdaechs noch tweehondert ofte meer sacken peper van Angier te sullen becomen.

13 d^o Donderdach wierden door den coopman ende schipper vant jacht Woerden d Engelse gecommitteerde alhier over hare naerlaticheyt int aenvaerden der goederen, met tgemelte jacht van Amboina voor dEngelse Comp[ie] alhier gebracht, voor tgerechte deser stede geciteert, alwaer dEngelsen geinjungeert wert, binnen tweemael vier en twintich vuren de voorseyde goederen te doen lossen, gelyck int appoinctement boeck van schepenen breeder gesien can werden.

14 d^o Vrydach niet sonders gepasseert.

15 d° Saterdach compareerden alhier in t fort dEngelse coopluyden John Goningh, Richard Haselwood ende John Coop ende hebben door ordre van haren president aen de H^r Jaques Specx overgelevert seker acte van doleantie over de onbetamelycke procedures (gelyck sy sustineeren) by de magestraet deser stede in de sake tusschen haer ende doverhoofden vant jacht Woerden tegens haer gehouden.

16 d° Sondach niet sonders gepasseert.

17 d° Maendach vertreckt van hier naer Bantam met vervarssinge voor de wacht houdende schepen aldaer t jacht den Eenhoorn, mitsgaders om tpassante tot Bantam uyt daen boort comende Javanen als Chineesen te verstaen.

Item vervouchden haer op dat° door ordre van syne Ed^t ten huyse van d Engelse gecommitteerde alhier Jacob van Dooreslaer ende Willem van Wel ende hebben aenden president aldaer weder overgelevert de origineele Engelse acte van doliantie, op den 16 d° door ordre vanden president aen d H^r Specx behandicht ende was de gemelte acte in margine by den Ed. H^r Generael ende synen raet gerenvoyeert, gelyck inde geautentiseerde copye daer van synde te sien is.

18 d° Dingsdach werden door den coopman ende schipper vant jacht Woerden d Engelse gecommitteerde alhier over haere naerlaticheyt int aentvaerden der boven gemelte goederen andermael voor den magistraet deser stede gedaecht, van welcken haer voor de laeste reyse geinjungeert wert, de gemelte goederen binnen vier en twintich vuren te doen lossen ofte, soo efter in gebreke comen te blyven, dat dan de magestraet selve tot laste van dEngelse gecommitteerden daer toe ordre geven ende deselve doen lossen sal, gelyck int appoinctement boeck van schepenen breeder gesien can werden.

19 d° Woonsdach wert den Ed. H^r Generael door seker vrye swart alhier openinge gedaen, hoe de overgeloopen Spaengaerden, mesticen als swarten, naer Bantam (daer van hier voren vermelt is) inde reviere van Carawangh dicht onder Batavia met eenich vaertuych gecomen waren ende dat se, geassisteert van twee a dry hondert Javanen van Bantam, een aenslach op de stadt voor hadden, diese daenstaende nacht voorgenomen hadden teffectueren, op welcke aendieninge (die vermidts de by gevouchde circumstantien apparent scheen) syn Ed^t dadelyck ordre gegeven heeft, dat dH^r Specx geassisteert met den ballouw neffens 30 a 40 soldaten hun naer de aengewesen plaetse vervougen souden omme tdesseyn der overloopers te beletten, welcken volgende dH^r Specx met syn gevolch by donckeren avondt naer de geseyde plaetse uytgegaen synde ende doverloopers int bosch op haer leger plaetse achterhaelt ende betrapt hebbende de selve verjaecht ende op de vlucht gedreven syn.

20 d° Donderdach arriveert alhier uyt Engelant t schip de Caerles, gemant met 180 coppen ende in October 1623 van Londen tseyl gegaen, hebbende in Apuril voorleden aen de Cabo de Boa Esperance gerescontreert t Engels schip den Dolphijn, mitsgaders ons jacht Heusden, comende beyde van Suratte om

naer Europa te gaen; uyt d overhoofden vant gemelte schip verstont men, dat se int affseylen vande Cabo vier seylen vernomen hadden, de welcke by ons gegist werden Dordrecht naer Suratte, de Leeuwinne naer de Cust gaende, mitsgaders Hollandia ende Gouda naer Batavia comende geweest te syn; d'Almogenden gelieve de selve voorts in salvo te geleyden.

21 *d*° Vrydach arriveerde alhier uyt tvaderlant t advys jacht de Tortelduyff, by de Camer van Amsterdam geaequipeert ende den 16^en^ November 1623 met 25 coppen uyt Texel geseylt, hebbende onderwegen dry man verlooren, synde de reste gansch machteloos vant scheurbuyck, in vougen dat het gemelte jacht van doverhoofden vant schip de Charles, comende van Engelant ende tselve ontrent de Straet Sunda bejegenende, met ses Engelse matrosen geassisteert is geweest.

22 *d*° Saterdach vertreckt van hier tot assistentie vande wacht houdende schepen voor Bantam t jacht Cleen Armuyden, om opt uyt comende Bantamsche vaertuych aldaer te kruyssen.

Item alsoo dEngelse gecommitteerden alhier, niet tegenstaende verscheyden aenmaningen tot den ontfangh van hare herwaerts aen gebrachte Amboinsche restanten door den magistraet deser stede aen hen gedaen, daer inne naerlatich syn gebleven, is eyndelyck soo verre geprocedeert, dat d overheyt vant jacht Woerden, geassisteert vanden balliouw ende sommige gecommitteerde uyt t collegie van schepenen, present haren secretaris de voorseyde questieuse Engelse goederen doen lossen, mitsgaders op de galderye van dEngelse logie onder t dack int drooge (alsoo hun aenwysinge van bequamer plaetse gerefuseert wierd) doen opwercken ende deselve, na dat d Engelsen d'aengeboden leveringe daer van, t ware dan int gros, onder stuck ende nomber, volgens de notitie by coopman ende schipper geteyckent, ofte int particulier, by de specificatie daer van synde, geweyggert hadden, onder protestatie tot hare verantwoordinge aldaer gelaten heeft.

23 *d*° Sondach vertreckt van hier tot versterckinge van onse cruyssende vloot in t vaerwater by noorden Malacca t jacht Cotchyn, gemant met 40 coppen, met ordre aen den commandeur Cistgiens, omme sich met de geheele vloot tegen ultimo October naer Jamby te vervougen ende voort naer te comen soodanigen ordre als men tegen den geprefigeerden tyt van hier derwaerts seynden sal.

24 *d*° Maendach vervouchden sich ten huyse van d Engelse gecommitteerde alhier Anthony Caen, baliouw deser stede, den president Thomas Brockedon aendienende, hoe hem dagelycx verscheyden clachten voor quamen over de insolentien ende diefstallen welcke by nacht ende ontyde vande swarten (by nacht aende westsyde vande riviere woonachtich) begaen wierden, sonder te weten by wien de schult was, off het d onse ofte de syne mochten syn, wes halven den president gelieven soude, de swarten in syne E. dienst synde binnen

synen pagger te huysvesten, omme soo veel mogelyck alle inconvenienten voor te comen.

Item alsoo d H^r Generael de erven, voor desen by den president tot woonplaetse synder swarten begrepen ende alreede met een timmeragie van bamboesen opgetrocken, aen seker borger alhier, die de selve met een steenen huysinge gesint was te betimmeren, vergundt hadde, soude den H^r president gelieven te verclaren, wat voor de aengevangen timmeragie voor syne swarten was pretenderende, opdat hem naer behooren daervan vergoedinge mochte gedaen werden.

Daer op den president repliceerde, dat niet van sins was, om sich den brant ende andere ongevallen niet subject te maken, de swarten binnen synen pagger te logeren; wat het optrecken vande swarte hutten belangde, alsoo dat niet om t lyff hadde, dat oock daervan niet eyschen conde; wat derve aengingh, daer mocht men naer welgevallen mede handelen &^a.

Item compareerden alhier in t fort dEngelse coopluyden Andre Coggins ende George Christmans ende hebben door ordre van haren president aen dH^r Specx behandicht seker acte, waer by aen dEd. H^r Generael versochten, datter eenige gequalificeerde persoonen tot de visite ende waerderinge der goederen, die hun (soo sy sustineerden) voorleden saterdach met gewelt opgedrongen waren, gecommitteert mochten werden, gelyck by dacte breeder gesien can werden.

Item syn door ordre vanden Ed. H^r Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerden alhier geweest, Anthony van Diemen, boeckhouder vande Generaele Rekeningen van Indien, ende Jacob van Dooreslaer, ende hebben aen den president aldaer overgelevert antwoorde op twee Engelse acten in dato 7 ende 14 Juny, 1624: stilo Angliae, waer by dEngelse gecommitteerden andermael aende magistraet deser stede, ende soo haer daer by gegraveert vinden, aen den dagelycken raet deses forts gerenvoyeert werden.

25 *d^o* Dingsdach vertreckt van hier naer de Custe Choromandal t schip Schoonhoven, met een cargasoen bestaende in 10000 Realen van 8ten Japans berchsilver, 10000 ℔ giroffel nagelen, 20000 ℔ noten muscaten, 25 cassen Japansche campher, partye benzuyn, loot, muscus, &^a, monterende tsamen *f* 44372.18.10.

Op dato is ten huyse van d Engelse gecommitteerden alhier geweest Hendrick Bruystens, out balliouw ende president van schepenen deser stede, ende heeft het versoeck vanden president Thomas Brockedon daechs te voren door Mrs Haselwood ende Hil, aen hem gedaen (namentlyck dat hy, Bruystens, neffens Pieter Adriaenssen Cranenbroeck, schepen deser stede, int particulier als nabueren by d'openinge der questieuse goederen van Amboina gebracht, ende haer (naer sy seggen) met gewelt opgedrongen, present wilden syn) beleefdelycken affgeslagen, seggende sulcx buyten ordre ende weten vande magestraet niet vermochten te

doen, alsoo se als gecommitteerde schepenen tot de visite ende waerderinge der gemelte goederen, ten tyde de selve in haer logie gebracht wierden, aldaer verschenen waren, ende alsnu geen kennisse dragen conden van goederen van Amboina gebracht, vermidts de selve nu al eenige dagen onder den president waren berustende, ende oversulcx niet weten conden, hoe ondertusschen met deselve gehandelt mocht syn, gelyck by dacte daervan synde breeder te sien is.

26 *d°* Woonsdach niet sonders gepasseert.

27 *d°* Donderdach arriveert alhier van Bantam tjacht den Eenhoorn; uyt dadvysen, daer mede becomen, verstont men, hoe donsen aldaer met een tyngang slaechs geweest hadden tegen een opgeboeyde wel gemonteerde Javaensche praeuw, by pangoran Gedee tot convoy uyt gerust vande gedistincerde praeuwen met peper naer Malacca, doch was gemelte oorloogs praeuw by donsen aenden wal geyaecht.

Wyders wierdt verstaen, datter 4 groote praeuwen om naer Malacca met peper te vertrecken seylreet lagen. Item datter noch andere 40 praeuwen gereet gemaeckt wierden, omme met het uyt gaen vande Javaensche vasten te volgen.

Op dato arriveerde van Jamby tjacht de Hasewindt met 1006 picol 68 catty peper.

Vuyt dadvysen daer mede becomen verstont men, dat dAtchynsche macht, sonder iets op Jamby geattenteert te hebben, sich geretireert ende Androgiery verlaten soude hebben.

28 *d°* Vrydach }
29 *d°* Saterdach } niet sonders gepasseert.

30 *d°* Sondach vertreckt van hier tjacht Mocha, om seker Spaens navett, St Nicolaes genaemt, by tjacht de Paerl, de vrylieden toebehoorende, inde Straet van Malacca verovert, op te soecken, ende tselve met ververversinge ende water (daer het vermidts syne trage comste van Jamby herwaerts, aparent om benoodicht moet syn) te assisteren ende voorts te recht te helpen.

Item arriveert alhier van Banda tschip Amsterdam met 117 sockels folye, synde Amboina mis gedreven.

Item tjacht Gouda byden Gouverneur van Amboina, neffens tjacht Pera in de Straet van Bouton opt Maccassersche vaertuych uyt cruyssen gesonden, synde door harde storm vant ander jacht affgedwaelt ende herwaerts aengedreven.

Julius.

P^mo^ Maendach }
2 *d°* Dingsdach } niet sonders gepasseert.

3 *d°* Woonsdach vertreckt van hier over de Piscadores naer Japan tschip tWapen van Seelant met 4 kisten contant realen.

Item van Jamby t Engels schip de Boul.

Item arriveert alhier vande Custe Choromandel t fregat de Muys, synde den 24en Marty van Paliacatta vertrocken; uyt dadvysen daermede becomen wierd verstaen, hoe den Gouverneur van Uffelen op den 1en February passato overleden was.

Item van Suratta t Engels schip de Willem sonder eenich cargasoen; naer men uyt doverhoofden vant gemelte schip verstaet soude den Engelsen president in Suratte neffens alle de principalste Engelsen aldaer vande Mooren gevanckelyck gedetineert werden.

4 *d*° Donderdach arriveerde alhier vande W. Cust van Sumatra de fluyt de Mackereel, volladen met 767 bhaer, 112 catty peper, meest in Indrapura verhandelt.

5 *d*° Vrydach arriveerde alhier van Suratte t jacht Weesp, in hebbende 271 packen verscheyden sorteringe Guseratsche cleeden.

De geruchten vander Engelsen detentie in Suratte wierden by doverhoofden vant gemelte jacht geconfirmeert.

6 *d*° Saterdach vertreckt van hier naer de W. Cust van Sumatra t Engels jacht d'Abigael.

7 *d*° Sondach niet sonders gepasseert.

8 *d*° Maendach vertreckt van hier naer de W. Cust van Sumatra t jacht den Hasewindt tot bevorderinge vanden peper handel aldaer met een cargasoen cleeden van *f* 17071.14.2.

Item syn door ordre vanden Ed. Hr Generael ten huyse van dEngelse gecommitteerde alhier geweest dHr Jaques Specx, Raet van Indien, neffens den oppercoopman Francoys Lemmens, ende Jacob van Dooreslaer, ende heeft gemelten Specx den president Thomas Brockedon, geassisteert met Mrs Hauley, Goningh ende Henson, aengedient, hoe syne Edt soo door dadvysen van donsen voor Bantam als uyt de rapporten van sommige overgecomene Chineesen van daer verstaen hadde, dat den pangoran van Bantam syne onderdanen licentie soude vergunt hebben, omme naer Malacca te mogen gaen handelen ende haren peper aldaer te benificeren, in vougen datter alreede 4 groote praeuwen, om eersdaechs derwaerts met peper geladen te vertrecken, seylreet lagen ende noch andere 40 praeuwen gereet gemaect wierden, omme met het uyt gaen vande vasten te volgen, schynende den pangoran door sulcken middel te willen onderstaen, ofte om sich van synen opgehoopten peper tontlasten ofte om met sulcken uytgeven tot nieuwe aensprake ende versoeck van handel (gelyck voor desen) te doen resolveren, doch alsoo de praeuwen alreede gereet gemaeckt syn, souden de respective Compten byt vervoeren vanden peper merckelyck connen geprejudiceert ende in hare desseynen gefrustreert werden. Waerover, omme den pangoran in syne desseynen te prevenieren ende t uytvoeren vanden peper soo sulcx onderstaen wierde te beletten, hadde syne Edt naer de constitutie van

onse presente macht boven de twee ordinare schepen ende een jacht aldaer ter rhede liggende noch een armade, soo van schepen, jachten als tyngans, om op morgen avont derwaerts te vertrecken, doen prepareren; te weten een schip, dry a 4 jachten ende 6 tyngans, alle wel gemant om daer mede de rhede sooveel mogelyck te besetten, alle uytvoer als incomen te beletten ende het vaertuych aen te halen, die yets met cracht souden willen onderstaen, weshalven zyne Ed[t] ons gecommitteert hadde omme de heeren sulcx aen te dienen ende met eenen te versoecken, dat hun E. gelieven soude, van haerder syde mede alsulcken macht neffens donse te fournieren, als haer E. naer gelegentheyt soude connen uytmaken. Op welcke aendieninge den president voor antwoorde gaff, alsoo jegenwoordich maer de schepen de Charles (noch meest, gelyck die van Engelant gearriveert was, volladen liggende) mitsgaders t schip den Willem (onlangs van Suratte gecomen ende hoochnoodich synde verdubbelt te werden) by der hant hadden, dat oversulcx voor dees tyt niet vermochten eenige macht uyt te maken om by donse te vervougen, welcke antwoorde gemelten H[r] Specx aennam, syne Ed[t] te sullen rapporteren, daerby vougende, dat de H[r] Generael dan de gemelte macht van onser syder ten dienste van beyde de Comp[ien] op morgen avont naer Bantam gesint was te verseynden.

9 *d°* Dingsdach arriveert t fregat Mocha, gerescontreert hebbende ontrent Lucipare t Engels jacht de Roose comende van Jamby ende bootschappende, hoe tveroverde Spaensche navett, tot welckers opsoeckinge tgemelte fregat op den 30 Juny passato uytgesonden was, door contrary mousson ende harden windt niet connende opcomen, masteloos ende sonder anckers naer Jamby gekeert was, alwaer het selve noch vertoefde.

10 *d°* Woonsdach vertrecken van hier tot naerder ende naeuwer besetting van Bantams rhede onder t commandement vanden oppercoopman Francoys Lemmens t schip dEenhoorn gemant met 45 coppen, mitsgaders Cleen Seelant met 20 ende t jacht Goa met 25 coppen, item 6 tyngans ider met 14 coppen, soo soldaten als matroosen, synde voor twee maenden gevictaelgeert.

11 *d°* Donderdach arriveert alhier van Jamby t Engels jacht de Roose geladen met 1000 picol peper.

12 *d°* Vrydach vertreckt van hier naer Jamby t jacht de Torteldnyff tot bevorderinge vanden peperhandel aldaer met een cargasoen van cleeden ende 4000 Realen van 8[ten] in contant monterende tsamen *f* 24625.5.4.

14 *d°* Sondach vertreckt van hier naer Bantam tot assistentie vande vlote aldaer t fregat Mocha, met 18 coppen gemonteert.

15 *d°* Maendach niet sonders gepasseert.

16 *d°* Dingsdach compareerden int fort dEngelse coopluyden Hauley, Goningh ende Heyns, overleverende aen syne Ed[t] sekere acte van doleantie over de onbetamelycke procedures van donsen in Suratten tot groot nadeel van dEngelse Comp[ie] (gelyck sy sustineerden) gehouden met het uytwerpen van

den princen vlagge, mitsgaders tstellen van 5 a 6 Nederlantsche coppen op eenige Genseratsche joncken, om de selve tegen dEngelse in protectie te nemen ende voor hare desseynen te versekeren, met een vrage daer by, te weten, off het by ons verstaen wert, wettelyck te syn ofte niet voor ider vande respective Compien, in questieuse saken tegen den anderen te protegeren wien men wil ofte imandt wie hy sy, wesende een vyandt, gelyck naerder by doriginele Engelse acte gesien can werden.

Item arriveerde vant vaderlant tschip Hollandia, by de Camer van Amsterdam geaequipeert ende den 6ten January passato uyt Texel geseylt met 330 sielen, te weten

92 soldaten	hiervan syn op de reyse overleden	17 soldaten.
183 matrosen assistenten		28 matrosen.
12 vrouwen		1 vrouwen.
40 jonge dochters		3 jonge dochters.
3 kinderen		1 kinderen.

17 *d°* Woonsdach arriveerde vant vaderslant tschip Gouda, by de Camer van Amsterdam geaequipeert ende den 6ten January passato uyt Texel geseylt met 348 coppen, te weten

101 soldaten	hier van syn op de reyse overleden	4 soldaten.
181 matrosen assistenten		13 matroosen.
15 vrouwen		vrouwen.
41 jonge dochters		2 jonge dochters.
10 kinderen		kinderen.

De schepen Dordrecht ende de Leeuwinne, in compie van Hollandia ende Gouda tot de Cabo de Boa Esperance toe gecomen, waren naer Suratte, te weten Dordrecht, ende de Leeuwinne naer de Cust Choromandel, op den 11en May passato vande Cabo de Boa Esperance vertrocken.

Vertreckt van hier naer de W. Cust van Sumatra de fluyt de Mackereel tot bevorderinge vanden peperhandel aldaer met een cargasoen van cleeden ende 2000 Realen van 8ten in contant, monterende tsamen *f* 34769.31.14.

18 *d°* Donderdach vertreckt van hier naer Jamby t jacht Woerden met een cargasoen van cleeden ende 4000 Realen van 8ten in contant, monterende tsamen *f* 39552.19.3 ende daer beneffens oock eenige provisien voor tcomptoir aldaer, mitsgaders voor de fluyt (de Mackereel) seg Gorcom, jegenwoordich in de riviere van Jamby inde ladinge liggende.

19 *d°* Vrydach arriveert alhier een praeuw van Candael met een brieff aen syne Edt vanden Tommogon Bauraxa neffens een schenckagie van 200 gangtans candaelsche rys.

Gemelten tommogon advyseerde, dat den Pangoran Ingallaga gansch genegen was, by soo verre hem passagie voor syn leger door onse juredictie vergunt mochte werden, om een exploit op Bantam voor te nemen, waer over den

tommogon syne Ed[t] aen ried, dat metten eersten aen syn maiesteyt eene ambassade affvaerdigen soude, omme met den selven van tyt ende gelegentheyt tot soodanigen exploit te handelen.

Wat des Mattarams tocht op Surabaya ende Arosbaya belangde, daer was (soo den tommogon schryft) tusschen die van Madura ende des Mattarams leger eenen harden slach gelevert geweest, in vougen dat die van Madura den wyck tot in haer stadt genomen ende aen des Mattarams volck goede hope van volcomen victorye eerlang over haer gegeven hadden; t succes leert den tyt.

20 d° Saterdach } niet sonders gepasseert.
21 d° Sondach }

22 d° Maendach vervouchden haer ten huyse van dEngelse gecommitteerden alhier den oppercoopman Isaacq de Bruyne ende Jacob van Dooreslaer ende hebben uyt name vanden Ed. H[r] Generael aen den Engelsen coopman John Goningh in absentie vanden president overgelevert antwoorde op de Engelse acte van doleantie in dato den 6[en] July stilo Angliae.

23 d° Dingsdach vertreckt naer Bantam t fregat de Muys, in hebbende een cargasoen voor Siam omme int jacht Cleyn Seelant aldaer in de vlote op de wacht liggende over gescheept ende van daer voorts naer Syam gesonden te werden.

Item arriveerde van Bantam t jacht Cleen Arnemuyden mede brengende twee overgeloopen mans persoonen ende een vrouw neffens een aengehaelde Bantamse visscher.

Item een missive vanden commandeur Lemmens, de welcke advyseerde dat die van Angier met den toevoer van peper ter sluyck alsnoch continueerden, in vougen datter op den thienden deser 160 sacken aen boort gebracht ende belofte hadde eersdaechs noch 2000 sacken te sullen leveren.

Item den pangoran hadde de gevangen Bantammers, die voor desen tegen t verbott peper aen boort vande schepen gebracht ende met donsen gehandelt hadden, alt samen gerelargeert onder strickt verbant van sulcx naer desen niet meer te sullen onderstaen, weshalven oock t edict van geen peper aen onse schepen uyt te mogen voeren gerenoveert was.

Item d onsen hadden tegen dry Bantamsche praeuwen, de welcke, soo de mare sterck liep, expresselyck tot convoy vande overgeloopen Spaengaerden ende mesticen (daer van hiervooren gementionneert was) naer Malacca uytgerust waren, hantgemeen geweest ende twee der selver aen den wal gejaecht, in welck gevecht een corporael van onser syden doot bleeff.

24 d° Dingsdach } niet sonders gepasseert.
25 d° Woonsdach }

26 d° Vrydach vertreckt van hier naer Bantam t jacht Cleen Arnemuyden met provisie van water als andersins voor de wachthoudende schepen aldaer.

Item vertreckt van hier naer Suratte t Engels schip de Willem, by welcke gelegentheyt syne Ed[t] aenden directeur vanden Brocke schryft.

27 *d°* Saterdach arriveert alhier van Bantam t fregat de Muys op den 23^{en} deser derwaerts met een Siams cargasoen gesonden om in t jacht Cleyn Seelant overgescheept te werden, t welck men verstont, op den 25^{en} deser van Bantams rhede naer Siam affgevaerdicht was.

Vant gepasseerde voor als binnen Bantam wierd met tgemelte fregat niet sonders vernomen.

Item arriveert alhier van Macassar t Engels jacht de Roobock, voor desen om rys derwaerts gesonden, doch midts het quade gewas aldaer niet dat de pyne waert was medebrengende.

28 *d°* Sondach
29 *d°* Maendach
30 *d°* Dinsdach
31 *d°* Woonsdach
} niet sonders gepasseert.

Augustus.

P^{mo} Donderdach verschenen in t fort d'Engelse coopluyden Hauly ende Goningh ende hebben uyt name van haren president versocht dat syne Ed^{t} haer in dese conjuncture, dat seer om rys benoodicht waren, met 20 lasten rys geliefde te assiteren; haer schip de Roobock, op den 27^{en} July van Macassar alhier gearriveert, was voor desen derwaerts om provisie van rys te procureren gesonden, doch hadde midts het schaerse ende qualyck geslaechde gewas niet connen becommen, gelyck thun oock in Japara, daer tgemelte schip en passant aen geweest hadde, om gemelte oorsake mede misluct was, in vougen dat naeulycx 14 dagen provisie van rys by haer logie resteerde.

Wyders versochten, dat hun restitutie gedaen mochte werden van sekere sware touwen ende cabels, daerse voor desen onse schepen mede geassisteert ende de selve alsnu tot uytrustingh van haer eygen schepen hoochnoodich hadden.

Item, alsooder noch sekere loopende rekeninge tusschen tcomptoir Batavia ende haerluyden open stont, datter een dach tot liquidatie ende vereffeingh van dien beraemt mochte werden.

Daer op haer uyt last vanden Ed. H^{r} Generael by d H^{r} Jaques Specx geantwoort wierd, dat syne Ed^{t} goet gevonden hadde, haren noot van rys met thien lasten voor eerst te hulpe te comen.

Item alsoo met de jongste schepen sober ontsett van cabels ende touwen van Europa becomen hadden, dat het syne Ed^{t} in de jegenwoordige gelegentheyt lieff soude syn, soo haren president sich voor de selve met contant geliefde

te laten genoegen, daer op Mr Hauley repliceerde, dat insgelycx van Engelant met haer schip de Chaerles niet dat de pyne waert was van cabels ende touwen becomen ende oversulcx de selve voor haer schip de Maen, datse metten eersten voorgenomen hadden te verseynden, als andersins wel van nooden hadden; het soude haer, seyde dH^r Specx, de voldoeninge daer van met contant voor dees tyt gelieven aen te nemen; men soude soo haest middel bequamen, haer luyden weder accomoderen ende niet verlegen laten.

Ende noopende de loopende rekeningh tusschen haer luyden ende ons comptoir alhier, dat men, als dH^r president gelegen soude syn, daer over in naerder conferentie met den anderen comen ende ondertusschen pertinente specificatie ider van syn competentie schriftelyck stellen conde, om de selve ter gelegender by een comste gereet te hebben.

2 *d*° Vrydach arriveerde alhier uyt de Strate van Bouton t jacht vande vrye lieden, de Rendevous genaemt.

Per missive, met tgemelte jacht becomen vande oppercoopman Jan Carstensz, inde geseyde Strate door ordre vanden Gouverneur Speult op de Macassaren cruyssende, wierd verstaen, hoe den gemelten Karstensen door last van gemelten Gouverneur met een vereeringh van dry vaten boscruyt ende ses musketten voor den Connick van Bouton verschenen hadde, die de schenckage seer aengenaem was geweest ende hem Carstensen met 2000 gewapende mannen minnelyck in doen halen hadde; eensdeels uyt liefde die den Coninck (soo hy hem verluyden liet) den Ed. H^r Generael was toe dragende ende andersdeels op hope dat hy tegen t gewelt der Maccassaren (¹) (die hem tegen taenstaende wester mousson dapper dreychden) by wege van onse assistentie beschermt ende in protextie genomen mochte werden.

Vuyt tjournael by de gemelte vryelieden op haer voyage gehouden, wierd onder anderen gesien, hoe deselve onder Celebes een Portugees jacht van 40 lasten, van Macassar naer Ternaten met cleeden ende rys gaende, aen strant geyaecht hadden, daer de Portugesen, om de goederen in der Nederlanders handen niet te laten comen, de brant ter stont in staken, den welcke de vrylieden, door stilte verhindert synde daer by te comen, niet tydelyck connen blussen, soo datter niets dat de pyne waert was gesalveert wierd.

3 *d*° Saterdach }
4 *d*° Sondach } niets notabels gepasseert.

5 *d*° Maendach arriveert alhier van Bantam t jacht Cleyn Arnemuyden met een missive vanden commandeur Lemmens, daer by versocht, alsooder dagelycx inde vlote veel siecken invielen, dat noch met eenich volck tot versterckinge vande jachten als t ander vaertuych gesecondeert mochte werden.

---

(1) Vgl. over onze verhouding tot Makassar, Boeton enz. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XX, vv., en de daarop betrekking hebbende „documenten".

6 d° Dingsdach } niet sonders gepasseert.
7 d° Woonsdach }

8 d° Donderdach vertreckt van hier naer Bantam t jacht Cleyn Arnemuyden met 20 soldaten boven t ordinary schipsvolck tot versterckinge vande vlote, aldaer op de wacht liggende.

9 d° Vrydach vertrecken van hier naer des Mattarams seesteden t schip Zierikzee ende t fregat Fortuyntyen tot bevorderinge ende opsamelingh van goede quantite rys, daeromme altsamen uytermaten seer benoodicht syn.

Met tgemelte schip is den oppercoopman Jan Vos met een vereeringh van een Arabisch paert beneffens eenige menudentien in ambassade aenden Mattaram affgevaerdicht, soo tot continuatie van vruntschap als voorcominge van onse quaetgunders calomnien by syne Maiesteyt, alsmede om by wege van dien ons desseyn van rys opsamelingh deste gewenster effect te doen sorteren (1).

10 d° Saterdach vertrecken van hier naer Suratte ende Persien tot bevorderinge vande negotie aldaer de schepen Zuythollant ende N. Bantam, mitsgaders t jacht Weesp met een cargasoen bestaende in 44000 realen van 8ten in Japans silver, partye noten, nagelen, folye, loot, campher, root corael als andersins monterende tsamen *f* 204656.17.9.

11 d° Sondach } niet sonders gepasseert.
12 d° Maendach }

13 d° Dingsdach vertreckt van hier naer Siam t Engels jacht de Roobock, om rys ende andere provisien (naer men verstaet) te procureren.

Item arriveert alhier vande W. Cust van Sumatra t jacht St Nicolaes met 602 bhaer, 52 catty peper ende ontrent 2300 fl. aen restanten van cleeden.

14 d° Woonsdach is door ordre vanden Ed. Hr Generael ende syneu Raet een algemeynen bid ende vastendach in dese Republicque van Batavia als mede op de schepen hier ter rhede gecelebreert, om Godt almachtich voor syne groote genade aen ons lieve vaderlant int algemeyn mitsgaders aenden staet der Generale Compie alhier in Indien int bysonder tot noch toe beweesen te dancken, alsmede om syne Magesteyt aen te roepen, dat de selve gelieve soo int weereltlycke als int geestelycke onsen staet hier in Indien, alsmede ons lieve vaderlant met synen godtlycken ende miltrycken segen soo langer soo meer by te woonen.

Naer den middach even voorden aenvang vande predicatie ontstack aen doost syde vande Heerenstrate eenen brant, welcke de teerlingen vande gemelte straet by oosten met de Princestraet ende by westen met de groote riviere belent tusschen de tweede ende derde dwarsgrachten aen wedersyden tot de gront toe wech nam, uytgesondert dry a vier steenen huysingen met harde daecken, daer den brant niet op en heeft connen hechten, sonder dat men voor

(1) Vgl. De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. 40.

seker weet, waer den brant van geprocedeert sy; de schade daer door geleden ginck principalyck over de Nederlantse borgerye.

15 d° Donderdach } niet sonders gepasseert.
16 d° Vrydach }

17 d° Saterdag arriveert alhier van Bantam t schip Enchuysen, synde syns onvermogentheyts ende groote leckheyts halven, neffens t jacht Goa tot syne assistentie, van daer op ontboden, om alhier gesloopt ende aende wal geleyt te werden.

Vuyt d'advysen vanden commandeur Lemmens daarmede becomen wierd verstaen, hoe die van Angier, welcken aen donsen belofte gedaen hadden van 2000 sacken peper metten eersten te sullen leveren, van haer heygen volck verraden ende aen den pangoran van Bantam over tvervoeren vanden peper aen onse schepen aengebracht waren, in vougen dat het vaertuych voor Angier in de ladingen liggende by die van Bantam neffens den peper daerin bevonden aengeslagen, t volck in apprehentie genomen ende den pangoran van Angier daerover in groote swaricheyt ja in peryckel vant leven geraeckt was, sulcx dat donse van alle den gereeden peper in Angier, daer onder wel 2000 sacken den gemelten pangoran toebehoorende waren, niet meer als 150 sacken met een geeschappeerde tyngan becomen hadden.

Voorders advyseerde den commandeur, hoe den rys ende andere lyfftochten bynnen Bantam by dese laeste naeuwer besettinge tot extremen pryse geresen waren, in vougen dat 1½ gantangs witten ende twee gantangs graeuwen rys een reael van 8ten golden, over welcke benautheyt de verarmde gemeente aenden pangoran dolerende voor antwoorde becomen hadden, dat soo lange ider ingeseten hooft voor hooft dagelycx een banannes gebeuren mocht, dat het oock soo lange tegen de Nederlanders uytgehouden moeste werden. Wat daerop volgen wil leert den tyt.

18 d° Sondach des avonts syn onder t commandement vanden vaendrich vant garnisoen alhier uytgesonden naer den hoeck van Carawangh ses van onse tyngans, ider met 10 soldaten ende dry matroosen gemant, om te onderstaen, wat advantagie datter op sommige Bantamsche praeuwen die daer omher opt Batavische vaertuych van visschers als andersins uyt rooven gesonden waren te becomen soude syn, alsoo dagelycx van verscheyden Chineesche visschers mitsgaders van sommige Javanen, met vivres ende ander vervarsinge van Cheribon ende ander daer ontrent gelegen plaetsen comende, geklaecht wierd, hoe t vaerwater by oosten Batavia seer onveyl ende naeulycx voor haer te gebruycken was, synde sommige Chineesen alreede hun vaertuych ende netten, soo se met visschen besich waren, ontjaecht ende affhandich gemaeckt.

19 d° Maendach niet sonders gepasseert.

20 d° Dingsdach wert syn Ed^t door seker vryman, comende met een jonck uyt Banda, behandicht een missive in dato 2 Augusto 1624 vanden opper.

coopman Jan Carstensz, onder t suyt eynde van Saleyer geschreven, waer by verstaen wierd, hoe gemelten Carstens van Amboina met de jachten Pera ende Gouda naerde Strate van Bouton op de Macassaren ende andere onse vyanden uyt cruyssen gesonden, in de Bocquerones dry Macassersche joncken aengehaelt ende daer inne twee bahar nagelen, eenige steelen van nagelen ende gepekelde noten verovert, mitsgaders dertich Macassaren int gevecht doot geschoten ende thien gevangen genomen hadde.

Item hoe gemelten Carstens tot dry verscheyden tochten met 16 muskettiers op teylant Saleyer gelant ende aldaer ses champans, vier groote correcorren ende wel 60 praeuwen vernielt ende verbrant hadde, welcke nederlage die van Saleyer niet weynich smerten sonde.

Op dato vervouchden haer door ordre van den Ed. H[r] Generael ten huyse van dEngelse gecommitteerde alhier dh[r] Jaques Specx, Raet van Indien, Anth° van Diemen, boeckhouder vande Generale rekeningen van Indien, ende Jacob van Dooreslaer ende hebben den president aldaer in syne indispositie ende sieckte, welcke (naer men verstont) dagelycx meer ende meer toenam, uyt syne Edt[e] name besocht ende den selven aengeboden, by aldien iets by t fort ofte op onse nieuw aengecomen schepen ter rhede was, daer toe syne E. lust hadde, dat sulcx vryelyck soude laten weten ende daeromme seynden mocht, waerover den president syne Ed[t] doende bedancken voort by den coopman Goningh naer eenige loopende propoosten noopende des pangorans van Bantam persoon ende obstinaetheyt gevraecht is, off oock de Bantammers ofte die van Angier met den steelswysen toevoer van peper aen onse schepen voor Bantam alsnoch continueerden, daer op d H[r] Specx repliceerde, dat onder anderen mede van syne Ed[t] gelast was, den president aen te dienen, alsoo in onse wachthoudende schepen voor Bantam ontrent 900 sacken soo nu ende dan by nacht ende ontyde aen boort gebracht ende deen door dander ten pryse van 1½ R., 2 ende 2¾ Realen de sack ingekocht ende vergadert, doch wegen donbequaemheyt der gemelte schepen voor t nat werden niet al te wel daerin versekert waren, oft niet geraden soude syn (alsoo syne Ed[t] voorgenomen hadde op morgen een schip naer Bantam te verseynden), dat men den vergaderden peper aldaer met dese gelegentheyt herwaerts ontboot ende off de heeren tot den ontfangh vande helft van dien gesint souden syn, op welcke aendieninge d Engelsen een wyle stil geswegen ende ondertusschen eenige andere propoosten voorgehaelt hebbende, soo noopende des presidents swackheyt ende doorsake van dien, alsmede vanden jongsten brant alhier, mitsgaders vande quade geruchten van seker voornamelyck Chinees coopman deser stede, daer den president seyde voor syn perticulier aen ten achteren te comen, d H[r] Specx eyndelingh andermael gevraecht heeft, wat d Heeren vande herwaerts ontbiedinge vanden gemelten peper docht, oft goet ware, daer mede voort te varen ende oft dheeren gesint souden syn, de helft van dien tontfangen, daerop alsdoen M[r] Hauwley ten antwoorde gaff, by aldien

dEd. H^r Generael ons de helft vande peper in vruntlycke respecten doet aenbieden, wy syn te vreden ende gewillich, ons contingent daervan tontfangen, maer in gevalle sulcx geschiet, om ons by wege vanden ontfangh der selver in de lasten van Bantams besettinge (daertegen al over jaer ende dach geprotesteert hebben) te doen treden ende vervallen, soo connen wy tot den ontfangh van dien geensins verstaen. Waerop d H^r Specx seyde, wat de questie tusschen ons ende de heeren aengaende Bantams besettinge belangde, daervan moeste uyt Europa van onse reciprocque principalen de decisie verwacht werden ende soo lange vande M^rs noch geen contrary ordre vernomen was, vont syne Ed^t goet de heeren haer contingent vanden Bantamschen peper te doen aenbieden, waermede naer reciprocque groetenissen ende eerbiedicheyt vanden anderen gescheyden ende henen gegaen syn.

21 *d*° Woonsdach vertreckt van hier naer Bantam tschip den Engelsen Beer tot versterckinge vande vlote aldaer in plaetse vant onvermogent ende onbequame schip Enchuysen, op den seventhienden deser van Bantam hier gearriveert.

Item keert de vaendrich Deutekom vande tocht, daer hy in dato 12^en deser met ses tyngans uytgesonden was om de roovers te vernestelen, die geseyt wierden omtrent Carawang op tvaertuych naer Batavia comende te houden, doch hadden nergens geen gewach ofte ongemack van roovers vernomen.

22 *d*° Donderdach arriveert alhier den gesante van Cheribon, dewelcke aen den Ed. H^r Generael uyt name vanden jongen Coninck van Cheribon versocht, met een lanck vogelroer gedient te mogen werden, beneffens eenich boscruyt, mede brengende tot een erkentenisse een schenckagie van vyff corven orangie appelen.

Wat de novos van des Mattarams leger aenginck, gemelte gesante verclaerde, dattet seker ginck, hoe by des Mattarams volck vyff steden op t eylant Madura, te weten Madoura, Arosbaya, Beleya, Samphaa ende Pacadiauangh, ingenomen waren ende noch maer twee steden resteerden ingenomen te werden, te weten Pamacassan ende Songenap, daerhenen d inwoonders vande veroverde steden (synde naer gissingh omtrent 60000 menschen sterck) gevlucht waren.

Item hoe twee duysent vande gevluchte Maduresen in des Mattarams leger, synde omtrent 50000 sterck, als desperate gevallen waren ende daer inne een amock makende, den Mattaram een groote nederlage gecauseert hadden, in vougen datter 17 vande grootste officieren vanden Mattaram, daeronder oock de Generael vant leger beneffens den tommogon van Damack ende andere Grooten, mitsgaders wel 6000 minder persoonen, doot gebleven waren.

Den Mattaram hadde naer de voorseyde nederlage syn leger, twelck eerst 50000 coppen sterck was, met noch 80000 op een nieuw versterckt ende syn lant vanden minsten tot den meesten soo van volck ontbloot, dat naeulyckx imandt anders als syne Maiesteyt ende eenige vrouspersoonen daarin resteerden.

Voor Surabaya hadde den Mattaram onder t beleyt vanden tommogon Alap Calap 20000 man by provisie gesonden, om de lantvruchten ende tgewas daeromher te vernielen ende tlant te verderven, tot der tyt toe dat derwaerts syn macht ten principalen wenden soude, doch die van Surabaya verstaen hebbende tgoet succes vanden amock der Maduresen hadden oock 800 man uyt de haren uytgemaeckt ende de selve op eenen morgenstont voor sonnen opganck op des Mattarams volck doen uytvallen, dewelcke insgelycx groote advantagie daerop becomen ende vele vande selve dootgeslagen hadden.

Voorders verclaerde de voorseyde gesant, hoe tgewas van rys in des Mattarams lant dit jaer gansch qualyck geslaecht was, doch datter niet tegenstaende noch wel 20000 last soude gewonnen werden, daermede het sich selven genoech bedroopen ende sustineren souden sonder vande seesteden yets wes van rys te sullen behouven.

Tsoude ongeveerlyck noch wel twee maenden moeten aenloopen naer des gesants seggen, aleer men eenigen toevoer van rys alhier soude connen becomen, vermidts het vaertuych vant minste tot tmeeste by kans altemael tot gemelten tocht versonden was, soodat ondertussen niemant soude derven onderstaen, eenigen rys uyt te voeren, soo lange tleger niet op ontboden ende thuys gekeert was.

Eenige dagen herwaerts de besicheyt der Engelschen by daech ende nacht vernomen synde met vervoeren ende laden van groote menichte plancken, bamboesen ende andere gereetschappen in haer schip de Charles, sonder dat men vernemen conde tot wat eynde, is op dato vuyt een Engels vaendrich verstaen, dat se voor souden hebben, iwers op haer selven te gaen fortificeren, doch werwaerts sy t begrypen sullen ende gemunt hebben, can men noch niet voorseker verstaen; t vervolch leert den tyt.

23 *d*° Vrydach niet sonders gepasseert.

24 *d*° Saterdach vertreckt van hier naer de W. Cust van Sumatra tjacht St. Nicolaes om syn ladinge in rys aldaer te procureren.

25 *d*° Sondachs vertreckt van hier dH^r^ Jan van Gorcom met de jachten Goa ende de Muys naer Bantam, om vandaer voorts met soodanigen schip ende jachten uyt de vloote aldaer, als syne E. ende den Raet goetvindensullen, ter gedistineerder plaetse by resolutie vanden 23^en^ deser te vertrecken ende aldaer te bevorderen alsulcken desseyn, als byr gemelte esolutie gearresteert ende goet gevonden is ([1]).

26 *d*° Maendach arriveert tjacht Mocha van Bantam, daermede een Chinees overcomt, die by nacht in een waterbaly aen boort van onse schepen aldaer overgecomen was, voor tydinge gevende, dat den pangoran voor desen onder

([1]) Vgl. De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. XLIV.

tbeleyt van Quiey Lackmoy ontrent 150 oorloogs praeuwen uytgesonden gehadt heeft, denwelcke altsamen ingecomen synde, wederom andere 70 praeuwen op een nieuw tot belett ende aenhalinge vant vaertuych, dat naer Batavia wilde, uytgesonden hadde, vande welcke alreede veertich praeuwen, nadat se eenige Chineesche visschers in Batavia woonachtich haer vaertuych ende netten ontjaecht hadden, binnen Bantam ingecomen waren.

Item dat den pangoran, met vergiftige wortelen in Tanahara doen brengen ende inde riviere aldaer, doen proberen hadde, wat daermede om de wateren te vergiftigen soude connen uytgerecht werden, in vougen dat in de voorseyde reviere menichte van visschen daervan gestorven waren, welck succes den pangoran oock hadde doen resolveren, om met de voorseyde wortelen de riviere van Batavia te laten vergiftigen ende door dien middel groote sieckte ende affbreuck onder de gemeente alhier tewege te brengen.

Item dat den pangoran de Chineesen, in Bantam noch synde, den handel op Batavia niet meer wilde toestaen, sulcx dat de selve genootsaeckt wierden, hun meest met den lantbouw als andersins te erneren ende de kost te soecken, t welck haer beswaerlyck viel ten aensien van de weynige winst ende dierte van rys, welcke tot twee gantangh per reael aldaer vercocht wierd.

27 d° Dingsdach verstaet men uyt sommige Engelsen een dubieuse tydinge vant eylant, daer die van d Engelse Comp^ie voor souden hebben, op haer selven te gaen fortificeeren, d eene seggende dat het op Poulo Bessy, ontrent 16 mylen van Bantam soude syn, alsoo se dat voor een gelegen plaetse hielden om den peper van Bantam te becomen, daerover sy met die van Bantam al in accordt souden staen ende andere voorgevende dat het op een eylant ½ myle buyten de strate gedyen soude, alwaer se gelegenheyt souden hebben om den handel ende toevoer vande W. Cust van Sumatra tot haer te trecken, item noch andere dat het op Carimon, een eylant inde Straet van Malacca, gemunt was.

28 d° Woonsdach vertreckt van hier t Engels schip de Charles, geladen met allerhande plancken, swalpen, bamboesen, schoppen, manden ende andere gereetschappen, sonder dat men tot noch toe sekerheyt heeft connen weten, werwaerts het desseyn van d Engelsen is streckende.

Niettegenstaende op het vertreck van d° schip, twelck (volgens dusantie tot noch toe op de schepen van diffentie geobserveert) de vlagge vande groote stenge voerende, alhier ter reede geen ander Engels schip om de vlagge in desselffs plaetse te voeren gebleven is ende t Engels schip de Mane aen t eylant naest d'Onrust in de verdubbelingh noch blyft liggen, heeft syne Ed^t goetgevonden, om van onser syden de geraemde ordre by den Raet van diffentie niet te infringeren, dat men onse beurte vande vlagge op de voorstenge te voeren tot den negenden van toecomende maent, als synde den bestemden dach vander admiraelschappen veranderinge, sal laten continueren.

29 d° Donderdach vertreckt van hier naer Bantam t fregat Mocha tot

versterckinge vande vlote aldaer, welcke midts het vertreck van dH^r Gorcom naer de Straet Sonda vry verswackt is geweest.

30 *d°* Vrydach niet sonders gepasseert.

31 *d°* Saterdach arriveert alhier van Bantam t jacht Cleen Armuyden; de novos daermede becomen waren niet sonders, als alleenelyck datter binnen den tyt van dry a vier dagen naeuwelycx geene visschers wtgevaren waren, daervan verstaen wierd, d oorsake te wesen, dat den Pangoran veel praeuwen gereet liet maken, omme naer d oost te verseynden met een ambassadeur, sonder dat men sekerlyck weten conde waer henen.

September.

P^mo Sondach vertreckt van hier naer Bantam met vervarsinge van water t schip den Swarten Beer omme voort t passante in Bantam te vernemen ende met tydinge herwaerts aentekeeren.

2 *d°* Maendach arriveert alhier over Atchyn, van Suratte t Engels schip de Reformatie, groot ontrent 200 lasten, geladen met vivres ende nae men vernemen conde geen cleeden inhebbende; met t gemelte schip becomt men schryvens vanden oppercoopman Jaques Colyn, jegenwoordich in Atchyn tot bevorderinge vanden peperhandel liggende, daerby hy advyseert, hoe wegen de schaersheyt vanden inlantschen peper aldaer, mitsgaders den tragen ende onsekeren toevoer van dien uyt andere quartieren, als Ticco ende Priaman, geen vaste rekeninge te maken en sal syn van met syn scheepsladinge tegen den tyt der beseyndinge naer t vaderslant dit jaer alhier te sullen verschynen, te meer alsoo hy schryft, hem door der Engelsen liberael spelen met contanten in den handel seer geincomodeert ende geprejudiceert wert, dewelcke onlangs voor syne comste in Atchyn met haer schip de Reformatie van Suratte sonder cleeden, doch (naer se voorgaven) met groote partye contanten, wel ter somme van 180000 realen van 8ten, ende daernaer op den 1^en July pas^to met t schip de Discouvre van Batavia aldaer gearriveert waren, advyserende voorders, hoe doverhoofden vant gemelte schip de Discouvre den Coninck van Atchyn voor waerachtige tydinge gecommuniceert hadden, dat op hun vertreck van Batavia t lant alhier geheel in roere ende den Mattaram wel met twee duysent praeuwen ende meer op de beenen was, omme de Nederlanders daervan te dryven, daarby vougende, hoe haren president ende den raet den trots ende hoochmoet der Nederlanders daer sy domineren ende meesters syn, niet langer connende verdragen, volcomentlyck geresolveert waren van Batavia op te breken ende op een bysondere

plaetse, haer by den Mattaram vergundt ontrent Bantam, op haer selven te gaen versterckcn.

Wat de Nederlanders voor een volckien waren, haddense op de Custe Choromandel ende inde Moluccos met het onrecht vaerdich ombrengen van soo vele Engelse coopluyden genoechsaem bewesen.

Op welcke aendieninge der Engelsen den Coninck niet weynich gealtereert synde, den gemelten Colyn ontboden ende tegen hem geseyt hadde, seer verwondert te syn over de menichvuldige clachten van onredelyck bedryff ende moetwillige proceduren, die hem vanden Nederlantschen Generael doorgaens ter ooren quamen.

Daerop Colyn gerepliceert hadde, dat den Nederlantschen Generael (vyant synde van alle questien) tot verscheyden tyden met d Engelsen verdragen, doch t verdrach vander Engelsen syden noyt sinceerlyck naergecomen was geweest; t verraders feyt der Engelsen tegen den Nederlantschen staet op Amboina noch onlangs ende daenspanninge derselver met den Mattaram tegen de Nederlanders lange voor desen gaven genoch te kennen, wat dEngelsen in haer schilt voerden, gelyck men oock lichtelyck aende troublen diese in Suratte (daervan syne majesteyt door seker moorsschip, op den 21^{en} Mey passato aldaer van Suratte gearriveert, seker tydinge becomen hadde) bespeuren conde.

Daer op den Coninck wat besadicht synde, geseyt hadde: laet haer d Engelsen met den Mattaram vry sterck maken, ick hout met den Hollander.

D'overhoofden vant gemelte schip brachten van Jamby (daer t gemelte schip en passant aengeweest hadde) tydinge hoe de mare aldaer sterck liep, dat by t jacht vande vrye lieden, genaemt de Peerl, ons schip Haerlem, t welck neffens eenige jachten naerde Strate van Malacca opt Portugesche ende anderer vyanden vaertuych uyt cruyssen gesonden hadden, ingenomen, vermeestert ende naer den Coninck van Aracan gevoert soude syn; watter van sy leert den tyt.

3 *d°* Dingsdach }
4 *d°* Woonsdach } niet sonders gepasseert.

5 *d°* Donderdach arriveert alhier uyt de Strate Sunda t jacht Mocha, medebrengende een missive van dH^r Johan van Gorcom van dato den 1^{en} September passato, onder Poulo Bessy geschreven, daerby syne Ed^t advyseerde, hoe dat hy met de jachten Goa ende Muys, op den 25^{en} Augusto van hier vertrocken, den 26^{en} volgende voor Bantam ende vandaer voorts in comp^{ie} vande gemelte jachten met t schip den Engelsen Beer ende vier medegenomen tyngans van Bantam den 27^{en} d° des nachts voor Poulo Bessy gearriveert ende geanckert was, vanwaer syne E. den 28 d° smorgens met de voorseyde tyngans naer t eylant Sebessy geroeyt synde, aldaer buyten gissinge gevonden hadden een besloten baey, bevryt voor alle seen ende winden, van 5, 6, 7, 8 a 9 vaedem diepte, steeckgront, aen wedersyden met goet ende swaer hout besett ende bequaem om menichte joncken ende ander vaertuych, alsmede groote schepen

daerin te bergen, van waer syne E. wederom naer Poulo Bessy gevaren ende t selve mede besichticht synde, de gelegentheyt aldaer om schepen te havenen soo accomodabel niet als aen Sebessy, doch evenwel ryck genoch van alderley goet ende durabel timmerhout bevonden hadde, welcken volgende syn E. ende den raet aldaer goetgevonden hadde, beyde de gemelte eylanden voorde Hoogh mogende Heeren Staten Generael ten dienste vande vereenichde Nederlantsche Oostindische Comp^ie^ achtervolgende de genomen resolutie vanden 23 Augusto passato op Batavia in sauvegarde ende possessie te nemen, gelyck oock by de selve op den 28^en^ d° geeffectueert is geweest, uytwysende dacte daervan by den raet aldaer geteyckent: hebbende in teycken ende tot bewys van genomen possessie derselver op t eylant Besse op sekere hoochte ende op Sebessy op den hoeck vanden voorverhaelde baey een huysinge beginnen op te richten, van meyningen synde, metten eersten een reduytgien op t selve op te werpen.

Voorders advyseerde syne E., hoe, onderwylen d onse hiermede besich waren, op den 29^en^ d° aen Sebessy ende op den 30^en^ d° volgende aen Bessy de sloup vant Engels schip de Charles met dry Engelse cooplnyden verschenen was, de welcke, aen lant getreden ende seer verbaest by d onse gecomen synde, seyden, seer verwondert te syn, dat se d onsen daervonden, haer ernstelyck affvragende, wat daer maeckten, daerop by d onsen geantwoort wierd, dat noch meer verwondert waren, van haer luyden daer te vinden, vragende insgelycx wat sy daer quamen doen, daer op de voornaemste vande dry Engelsen geantwoort soude hebben, dat aldaer verschenen waren by ordre ende last van haren president Brockedom, omme voorde Conincklycke magesteyt van Engelant ten dienste vande Engelse Oostindische Comp^ie^ de voorseyde eylanden, alsoo se woest ende onbewoont lagen ende onder niemandts jurisdictie sorteerden, in possessie te nemen, daerop hun by d'onse gerepliceert wierdt, datse deselve voor de Hoochmogende Heeren Staten Generael ten dienste vande Nederlantsche Oostindische Comp^ie^ alreede in possessie genomen hadden, daermede d Engelsen naer eenige reciprocque propoosten (gelyck by d originele acten daervan synde gesien can werden) van d'onse gescheyden ende met haer schip de Charles naer Cracquetouw vertrocken waren; wat deselve voorts byderhant sullen nemen leert den tyt.

6 *d°* Vrydach niet sonders gepasseert.

7 *d°* Saterdach vertreckt van hier naer Bantam ende de Strate Sunda t fregat Mocha met vervarsinge van water ende ander nootlyckheden.

Item arriveert van Bantam t schip den Swarten Beer, daerby schryvens becomen van een Nederlantsche gevangen binnen Bantam, genaemt Arent Jacobse Cales, advyserende hoe aldaer extreme armoede ende dierte was, connende den rys niet meer als een gantang per reael becomen werden, in vougen dat groot ende cleynhans genootsaeckt wierd, sekere soorte van wortelen int bosch te gaen soecken om haren honger te versaden, welcke benautheyt binnen Bantam

veroorsaeckt hadde, datter dagelycx veel oorloogspraeuwen ende ander vaertuych, meer als in dry jaren herwaerts geschiet was, toegerust wierden omme ons alhier te bestelen ende alle meugelycke affbreuck te doen. Item om by nacht ofte ontyde eenige van onse jachten ofte fregatten voor Bantam te overvallen, mitsgaders den brandt in onse schepen alhier ter rhede te steken, daer gestadich by donckere mane veel avonturiers van Bantam wel tot 200 toe seer neerstich op toe leyden.

Daer souden oock (uytwysende t gemelte schryvens) binnen Bantam 100 Javanen syn, die den hals verbeurt hebben ende onder twee hoofden verdeelt waren om in schyn van coopluyden alhier te comen ende ondertusschen een moort ende brantstichtinge in de stadt aen te rechten.

Daer waren vyff Chineesche champans binnen Bantam gebracht, die de roovers ontrent Ontong Java onse Chineesche visschers (gelyck men oock uyt deselve verstaen heeft), soo se met visschen besich waren, ontjaecht hadden.

Wyders advyseerde de gemelte gevangen, hoe binnen Bantam by hem geweest waren een Castiliaen, Francisco Lourenso, ende een swart, Juan Caldera genaemt, beyde vant geselschap der overgeloopene Spaengaerden ende mesticen naer Bantam (daervan hiervoren soo dickmaels verhaelt is) dewelcke serieuse instantie by hem gedaen hadden, dat voor haer aen syn Ed[t] soude willen schryven om pardon, alsoo beyde tegen wil ende danck binnen Bantam gebracht waren ende haer tot het moorsdom geensins begeven wilden, welcke twee persoonen den pangoran dagelycx met groote beloften hart aengingh, dat se haer in synen dienst herwaerts transporteeren ende onse schepen alhier in brant steken, mitsgaders ons alle mogelycken affbreuck te water ende te lande souden willen doen, beloovende voor ider oor, datse binnen Bantam souden leveren, twintich Realen van 8[ten], daerse echter niet toe en hadden willen verstaen, maer alle gelegentheyt sochten, om int heymelyck vandaer herwaerts t ontcomen.

8 *d°* Sondach vertreckt van hier t Engels schip de Reformatie naerde Straet Sunda (gelyck men presumeert) tot assistentie van haer schip de Charles, derwaerts om op deen oft dander plaetse te vesten gesonden.

9 *d°* Maendach arriveert alhier ter rhede t jacht Poulo-ay toebehoorende eenige vrylieden van Banda, synde over ontrent 5 maenden van Banda verdreven ende jongst den 5[en] Augusto pas[to] van Amboina herwaerts aen gescheyden, brengt mondelinge tydinge, dat t gewas in Banda niet seer groot soude wesen, dat de fluyt Edam daer noch lach ende ontrent 18 Augusto vandaer naer Amboina vertrecken soude, brengt van Amboina noch Banda geen brieven mede; den schipper segt dat den Gouverneur Speult bezich was met een sterckte op de Pas ([1]) te leggen ende dat den Gouverneur voorgenomen hadde, soo de fluyt Edam aldaer van Banda niet en verscheen, een jacht met dadvysen ende boecken

---

(1) De pas van Bagnala. Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*. II, bldz. IX.

van Amboina naer Batavia te dispecheren; segt mede, en passant op de custe van Java uyt sekere Chineesen verstaen te hebben, dat tschip Zierickzee ende t fregat de Fortuyn voor Damack lagen ende dat ons volck alreede partye rys opgekocht hadden, maer dat de selve niet scheep en mochten brengen, voordat licentie vanden Mattaram bequamen.

Item is door ordre van syne Ed[t] ten huyse van dEngelse gecommitteerden alhier geweest Jacob van Dooreslaer ende heeft uyt syne Ed[t] name aenden president aldaer geoffreert een vereeringh van een pyp fransche wyn ende een vaetgien Hollantsche boter, met de jongste schepen vant vaderlant becomen, ende heeft d° Dooreslaer voorders den president aengedient, hoe syne Ed[t], verstaen hebbende, dindispositie vanden president dagelycx meer ende meer toenam, wel gesint was, hem in syne swackheyt eens te comen besoecken ende int vrundelyck aentespreken, vragende wyders wanneer hem sulcx best gelegen soude comen, daerop den president, alvoren syne Ed[t] voor de vereeringh doende bedancken, antwoorde dat hem syne Ed[ts] visite aengenaem ende taller uyren alst hem geliefde wilcom syn soude.

10 *d*° Dingsdach is dEd. H Generael in comp[ie] van syne presente raden neffens eenige oppercoopluyden ende andere officieren den Engelsen president alhier in syne swackheyt wesen besoecken ende nadat syne Ed[t] met syn gevolch ongeveer een halff ure aldaer getoeft ende eenige loopende propoosten gehouden hadden, soo noopende de swacke gestaltenisse vanden gemelten president als doorsake van dien, beneffens een vrundelycke aenbieding van assistentie in alle tgene daer van onser syden syn sieckte mede gesoulageert souden connen werden, is met reciprocque reverentie ende complementes vandaer gescheyden ende vertrocken.

11 *d*° Woonsdach vertreckt van hier naer de Strate Sunda tschip den Engelsen Beer met vervarsinge van water ende ander nootlyckheden.

12 *d*° Donderdach ontrent 10 uren inden avont is alhier met een praeuw van Bantam aengecomen den Castiliaen Francisco Lourenso (daervan hiervoren op den 7[en] d° verhaelt is) geaccompangeert met 4 Javanen van Bantam te kennen gevende, hoe hy voor desen van sommige overgeloopen Spaengaerden ende mesticen naer Bantam onder protecxt van met malcanderen te sullen gaen visschen verraden ende van hier tegen wil ende danck derwaerts gebracht synde, eenigen tyt, om weder vryelyck herwaerts aen te mogen comen, getracht ende om daertoe des te beter te mogen geraken opt versoeck vanden pangoran van Bantam aengenomen hadde, naer Batavia te gaen stelen ende brant te stichten, tot welcken fyne hem oock den gemelten pangoran met syne medegesellen expresselyck herwaerts affgevaerdicht hadde, doch dat hy soo trouloosen ende eervergeten schelmstuck niet wilde ter hant nemen, maer alleenlyck syne verlossinge uyt Bantam betracht ende gesocht hadde, de mede gesonden Javanen met behendicheyt in onse handen te leveren, daerby voegende, datter noch een

swart genaemt Juan Caldera (op eenen tyt neffens hem tegen wil ende danck mede binnen Bantam gebracht ende jegenwoordich vanden pangoran opt gemelte exploit oock uytgesonden) aen Ontong Java met dry Javanen lach, die van hem aldaer den tyt van twee etmalen bescheyden was, quansuys opt succes vande voorgenomen sake te wachten, presenterende in persoone derwaerts te gaen ende aenwysinge vande plaetse te doen daerse lagen, welcken volgende oock door last van syn Ed^t in aller spoet een tyngang met 10 a 12 muskettiers neffens den gemelten Castiliaen des selvigen nachts derwaerts affgevaerdicht wierd, blyvende de geapprehendeerde Javanen ondertusschen alhier in goede versekeringh.

Den gemelten Castiliaen bracht vanden gevangen Nederlander binnen Bantam schryvens mede, inhoudende onder anderen, hoe aldaer dagelycx sterck gepractiseert wierd, om ons alhier te water ende te lande allen afbreuck te doen; daer soude een Javaen byden pangoran gecomen syn, die den selven aengedient soude hebben, by aldien hy assistentie van dry a vier mannen mochte becomen, hy wilde aennemen thospitael alhier met alle de siecken by nacht te vermoorden.

Vant gefabriceerde opstel des Castiliaens met den pangoran om alhier te comen stelen ende brant te stichten wierdt int gemelte schryvens mede gewach gemaeckt, daer door de mondelinge aendieninge vanden Castiliaen aen syne Ed^t geloofs bequam.

13 *d°* Vrydach tegen de middach is de uytgesonden tyngang tot achterhalinge vande Javanen van Ontong Java sonder effect gekeert, vermidts treviertyen, daer de Javanen lagen, wegen desselffs ondiepte met de gemelte tyngang niet bevaren conde werden ende geen ondieper vaertuych by der hant was, derhalven ongeraden geacht wierd, de Javanen sonder advantagie op de selve te sien wacker ende vluchtich te maken.

Des avonts wierden echter ten vorigen fijne twee tyngans neffens een ondiep gaende praeutyen naer Ontong Java gedespecheert, synde met matrosen ende muskettiers behoorlyck gemant, den Castiliaen Francisco voor leytsman medegaende.

14 *d°* Saterdach syn alhier andermael duyt gesonden tyngans op de Javanen, sonder iets opgedaen te hebben, gekeert, vermidts se door de barningh ende ongestuymheyt des sees by nacht treviertyen, daar de Javanen lagen, niet conden incomen, om de selve by duyster te betrappen ende als sulx by daghe onderlegt wierdt, waren d'onse gewaer geworden ende hadden haer vaertuych verlaten, haer op de vlucht begeven; de swart Juan Caldere, dient neffens den Castiliaen om syn verlossinge te doen was, vouchden sich terstont by d'onsen, niet weynich verblyt synde dat wederom by den synen geraeckt was.

Item syn op dato voor deerste reyse de geapprehendeerde Javanen een voor een ter examinatie gestelt, dewelcke altsamen uno ore constantelyck affir-

meerden, datse goede luyden waren vant volck vanden pangoran Ratu, tot geen quade intentie herwaerts gecomen, maer alleenlyck om te visschen, item dat den Castiliaen aen Ontong Java, daerse met visschen besich waren, by haer gecomen waer ende geseyt hadde, wat legt ghy hier te visschen, ick heb eenen ryken broeder tot Batavia, gaet met my derwaerts, hy sal u elck wel 20 R. vereeren ende van cleeden versorgen, daerop sy medegegaen synde haer nu soo jammerlyck verraden vonden.

Item arriveerden van Macasser een Engels jonckien geladen met rys ende weynige nagelen.

Ondtrent den middernacht is de schiltwacht vant schip Middelburch, alhier ter rhede liggende, gewaer geworden, datter dicht onder troer vant selve schip een praeutyen lach, twelck sich op tgeroep vanden schiltwacht sich terstont in aller haest uyt den wech maeckte, soodat men vastelyck presumeert, tselve een Javaens praeutyen geweest moet syn, voorhebbende tgemelte schip inden brant te steken.

15 *d°* Sondach arriveert alhier van Damack tfregat tFortuyntyen met tydinge vanden Sabandar Cornelis van Maseyck (derwaerts met tschip Zierickzee tot opsamelinge van een groote quantite rys gesonden) luydende, hoedat ons midts het qualyck geslaechde gewas in de meeste plaetsen van des Mattarams lant dit jaer den toevoer van rys dit jaer seer schaers volgen soude, ten ware men van Tegal, daer den oogst (gelyck de spraeck gingh) best geluckt was, syn gerieff becomen conde, werwaerts hy oock met tgemelte schip voorgenomen hadde te vertrecken.

Den oorloogh continueerden alsnoch tegen de Maduresen, daermede des Mattarams leger de handen genoechsaem vol hadde, de vrouwen van Madura hanteerden soowel de wapenen als de mannen ende gaven de mannen moet, deselve dwingende tot vechten. Sekere manspersoonen, inden oorlogh seer gewont synde, hadden haer daer over by de vrouwen comen beclagen, dewelcke siende, datse van achteren gequetst waren, deselve voorts dootgeslagen hadden, seggende dat hy syn wonden van vooren toonen moest, die bewysen wilde, dat hy een vroom campioen was ende sich mannelyck geweert hadde. Ingevalle de Maduresen niettegenstaende tverlies van vyff steden de courage niet laten vallen, sullen (na tschryven van Maseyck) den Choechoenan, dat is keyser ofte aldermachtichste monarch (soo laet hem den Mattaram tsedert syne victorie op Madura nu voortaen intituleren), de vleugelen al vry wat besnoeren; tsucces leert den tyt.

De gesante Jan Vos was noch in Damack, verwachtende van ure tot ure met de schenckage vant arabisch paert voorden Coechoenan ontboden te werden; onderwylen waren de Javanen seer besich met den wech te effenen ende schoon te maken, daer t paert passeren soude; daer was oock een stal gemaeckt voort paert, om met buffels voortgetrocken te werden, alst naer boven gaen soude, waeruyt men d'aengenaemheyt vande schenckagie genoechsaem afmeten can.

Op tgewach van onraet onder tschip Middelburch mitsgaders op d'advysen vanden gevangen Nederlander uyt Bantam ende tmondelingh rapport vanden Castiliaen vandaer, als datter binnen Bantam gepractiseert soude werden om onse schepen in brandt te steken met sekere copere vierballen, diese voornamen inde schepen te schroeven, heeft syne Ed[t] goetgevonden, twee tyngans t'ordonneren, met behoorlyck volck ende amonitie versien, omme daermede by gebeurten twee de voornacht ende twee de naenacht de ronde om de schepen alhier ter rhede te laten doen ende alsoo alle inconvenienten van brant ende andere onheylen van vyanden sooveel mogelyck te praecaveren.

Item heeft syne Ed[t] tot voorcominge van alle onheylen dordinaire wacht vant hospitael op de helft doen verstercken ende sommige van dien in sekrete lagen buyten tselve des nachts doen leggen.

16 *d°* Maendach verscheen alhier int fort d'Engelse coopman John Goningh, geassisteert met den schipper vant Engelse schip de Reformatie, versoeckende om by syne Ed[t] audientie te mogen hebben, waartoe geadmitteert synde, den gemelten Goningh syn Ed[t] aengedient heeft, hoe den voorleden nacht alhier ter rhede eenich cleyn vaertuych om haer schepen heen ende weder gehengelt hadde, sonder dat d'overhoofden vande gemelte schepen weten conden, oft vrunden ofte vyanden waren die haer onder de schepen alsoo onthielden, want by den schiltwacht toegeroepen synde, hadden in langen tyt ende niet eerder willen antwoorden, voordat sy van haer volck gedreycht wierden dat daerin souden schieten, daert oock al gereet toe was ende mede voortgevaren soude hebben, ten ware int laetste eener uyt de tyngang geroepen hadde dat door ordre vanden H[r] Generael aldaer gesonden waren om de ronde onder de schepen te comen doen, welcken volgende den gemelten Goningh seyde, alsnu by syne Ed[t] uyt last vanden president quam vernemen, wat vande sake ware, alsoo haer volck presumptie gehadt hadde, dattet schelmen ende dieven geweest mochten syn, die aldaer soo lagen te hengelen, om iets quaets op haer schepen te attenteren.

Daerop dEd. H[r] Generael voor antwoorde gaff, alsoo men soo by waerschouwinge uyt Bantam van een onser gevangenen aldaer alsmede opt rapport van een overgecomen Castiliaen vandaer mitsgaders op de bevindinge van diefte ende ander inconvenienten, by de Javanen aen onse schepen alhier ter rhede gepleecht, wel geinformeert ende genoechsaem versekert was, dat die van Bantam alle nachte by donckere mane sterck toeleyden, om ons alhier allen affbreuck te doen ende onse schepen in den brandt te steken, daertoe se sekere copere vuyrballen gepractiseert souden hebben, die bequaem waren, om in de schepen te schroeven ende alsoo den brandt daerin te krygen, daerby syne Ed[t] tot voorcominge soodaniger onheylen ende inconvenienten geordonneert waren vier tyngans, dewelcke met 6 a 8 muskettiers boven de roeyers ider gemant, om de schepen alhier ter rhede des nachts de ronde by beurten souden doen ende aff ende aenvaeren, twelck de voorseyde Goningh aennam, synen president alsoo

te sullen rapporteren ende is daermede naer gedane eerbiedicheyt vertrocken.

Item arriveert alhier ter rhede van de W. Cust van Sumatra tjacht den Haringh inhebbende 589 baer, 52 catty Priamanschen peper, voor tydinge brengende, datter groote apparentie op de W. Cust was van dat onse resterende jachten aldaer hun ladinge genoech becomen souden.

Item is hier binnen tfort verschenen sekeren Italiaen met namen .... [1]), comende van Macassar met seker Engels jonckien ende geeft voor nieuwe tydinge, dat de Macassaren dit jaer 150 a 160 bh^r^ nagelen van Amboina becomen hebben, waervan dEngelsen per faute van capitael maer 80 baer van 4½ picol ider ten pryse van 20 a 25 R. de baer gekocht, mitsgaders voor desen met haer schip de Roobock een partye daervan ende nu met haer jonckien een weynich herwaerts gebracht hadden, synde de reste ten pryse alsvoren aende Portugesen vercocht.

Item dat den Coninck van Macassar een expresse spie alhier naer Batavia gesonden hadde, die hy meende sich alsnoch in Japara te onthouden ende herwaerts over ende weder varende om ons gelegenheyt te doorsien, mitgaders te vernemen, wat macht van schepen dit jaer van Nederlant becomen hadden ende off eenige nottable macht dit aenstaende jaer naer innewaerts soude connen seynden.

Den Coninck hadde mede vernomen, hoe sober de Nederlanders inde Moluccos, Amboina ende Banda van volck voorsien ende met schepen gesecondeert waren, waerover eenen expressen gesant, synde een Portugees cleyn edelman, die langh in Macasser gewoont heeft, in een van syne fregatten aenden Coninck van Ternaten gesonden ende hem mitsgaders den Spaenschen Gouverneur aengeport hadde, by aldien iets op de Hollanders wilden attenteren, dat het nu den rechten tyt was vermidts deselve overal weynich schepen ende volck hadden, hun daertoe syn hulpe aenbiedende.

Item segt dat alle de Maleysche ende andere vremde coopluyden hun prepareren, over de ses hondert sterck synde, om met teerste vant aenstaende weste mousson meest met cleyn vaertuych wederom naer Amboina ende omliggende quartieren te gaen met soo grooten capitael, soo van rys, maer meest contant, als by een brengen connen, synde door de proffyten vant vorige jaer verleckert ende met groote hope gevoet, van dit jaer noch meerder te sullen doen; met dese soude den coninck van synent wege twee hoofden over deselve seynden met expresse last dat ingevalle d'inwoonders van Amboina ofte daerontrent eenige hulp ofte assitentie versoecken, dat sy t'selve volcomentlyck naer hun vermogen sullen doen, trachtende de natie ende negrien daerontrent tegen ons op te hitsen; al dit vaertuych, die voornemen derwaerts te gaen, sullen ider een cleyne praeuw by haer hebben, omme, van donsen ergens bejegent

(1) Oningevuld.

ofte beset werdende, daermede met hun contant capitael te mogen ontvluchten; gaen meest gewapent met spatten ende fenynige pylen daersy hun laten voorstaen, ons de meeste affbreuck mede te sullen doen, alsoo naer de verclaringe vanden gemelten Italiaen, soo stercke venynen in Macassar vinden ende practiseren, dat waer imandt daer mede comen te treffen, in een oogenblyck tyt doot daerhenen valt, twelck den Italiaen seyde, selffs gesien te hebben.

De gecomene Maleyen dit jaer van Amboina ende daer ontrent geven te kennen, dat d inwooners altsamen groot discontement tegen ons opgenomen hebben, doordien men hun opdringt de betalinge van hun nagelen in cleeden te moeten ontfangen ende men haer dwingen wilt, die daervoor te moeten leveren. Item omdat daer weynich Nederlantsche macht in Amboina was ende jaerlycx nu maer een schip en quam, waerdoor de genegentheyt van rebellye ende miscontentement gecauseert wierd.

Bandanesche speceryen waren geenige altoos dit jaer in Macassar gebracht, sulcx dat men voor 8 a 10 noten muscaten $\frac{1}{4}$ Reael van 8ten moest betalen, maer waren ontrent 500 Bandanesen vande cust van Ceram daer gearriveert (1); dese hadden tvoorleden jaer door hun gesanten aenden Coninck van Macassar doen verwittigen, alsoo de Hollanders hun haer lant affgenomen hadden ende sy gevluchte onder vremde princen moesten leven, hadden versocht dat den Coninck hun wilde toestaen, sy luyden altsamen in syn lant ende stad als syne slaven mochten comen woonen, alsoo sy liever onder syne Maiesteyt als eenige cleyne princen wilden staen, waerop den Coninck hun hadde doen antwoorden, dat vryelyck comen mochten, sy souden niet als alles goets in syn lant van hem genieten; hierop waren dese Bandanesen in Macassar gecomen ende hadden thaerder aencomste vanden Coninck plaetse tot woonsteden ende 5 a 6 coyangs rys tot haer onderhout becomen, dwelcke verteert ende den Coninck andermael van subsidie aengesproken synde, is hun tselve geweygert ende aengeseyt, dat hun cost moesten sien te winnen ende haer selven behelpen, alsoo den Coninck geen voorder last van haer lieden conde dragen; hierover hebben sy hun tot verscheyden wercken beginnen te begeven, als branthout ende ander hout te halen, te visschen als andersins, sulcx dat seer soberlyck leefden ende hun beholpen.

Onder alle de voorseyde Bandaneesen waren maer twee orankays, daervan hem de namen niet voorquamen ende de rest was altemael slecht volck ende slaven; verscheyden raetslagingen waren der tusschen den Coninck ende de Bandanesen gevallen, hebbende de Bandanesen voorgeslagen, soo den Coninck haer wilde helpen ende machtich was vyff a 6 duysent mannen in een vlote

---

(1) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XVI, v. en de daarop betrekking hebbende „documenten". — Zie ook Tiele, *De Europeërs in den Maleischen Archipel*, (Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, XXXVI, blz. 260).

derwaerts te seynden, dat raet wisten ende niet en twyffelden, off souden Pouloway wel connen vermeesteren, seggende dat poulo-ay weynich volck ende in alles niet over de hondert Nederlanders en hadden, die hun met musketten souden moeten vertoonen, om haer van tlant ende fort te houden, waerop sy menichte van venynige pylen schietende ongetwyffelt oock eenige souden geraeckt werden, welcke de doot niet souden connen ontgaen, maer dadelyck moeten sterven, twelck ons getal ende couragie vant overgebleven volck wel soo soude doen verminderen, dat sy niet en twyffelden off souden wel meester werden, principalyck als wy geen schepen daerontrent hadden; maer eenige van onse schepen daer synde, soude het hun beswaerlyck vallen ende hadden weynich moets van iets te sullen verrichten, om welck inconvenient te prevenieren oock voorsloegen; dat syne Maiesteyt soude connen seynden int eerste ofte laetste vant mousson, alser er geene schepen souden syn, alsoo sy wisten dat wy nu geen schepen tgeheele jaer daer over hielden.

Segt mede dat verscheyden mael by den Coninck tegen hem propoosten gemoveert syn geweest, waeromme de Hollanders met hem in oorloge bleven ende geen pays en maeckten, waerop hy soude geantwoort hebben, off syne Maiesteyt tot paeys met de selve genegen was, daerop den Coninck seyde ja, dat hy wel vrede begeerde, te meer, omdat d oorloge uyt soo cleyne sake ontstaen was, waervan men qualyck coude seggen, wie de schult hadde, seggende aen wedersyden door quade bootschappen ende interpretatien van gepasseerde saken misverstant geresen was. Waerop hy, declarant, wederom seyde, soo syne Maiesteyt een aensienlyck persoon in ambassade aenden Nederlantschen Generael sont, dat syne Maiesteyt niet en soude twyffelen oft soude vanden Generael wel ontfangen ende den pays getroffen werden. Den Coninck sustineerde dat sulcx grootelyckx tegen syn eere soude stryden, seggende, soo den prins Mauritius hier ontrent ware, hy wilde aen hem als aen syn broeder seynden, maer aenden Generael die maer een hooft van cooplieden was ende alle de saken vande Hollanders in Indien maer van cooplieden bestonden wilde hy sich daertoe niet verkleynen.

Den Italiaen soude hierop gesecht hebben, dat sulcx van andere groote princen wel geschiede, die haer ambassadeurs noch aen minder hoofden onder den Generael staende sonden, daerop den Coninck vraechde, wie die waren; seyde sulcx geschiet was in Suratte, op de Cust Choromandel, de Custe van Indien ende verscheyden ander plaetsen, daer den Coninck wederom opdiende, dat hy niet eerst wilde seynden, maer soo den Generael een ambassadeur aen hem sondt, dat hy hem eerlyck soude onthalen, seggende den coopman Sterck d'eerste oorsake gegeven ende de meeste schult hadde ende soo den coopman Denys (1) daer int leven ware gebleven dat het nemmer meer sooverre soude gecomen hebben.

(1) Vgl. Tiele, *Bouwstoffen*, I, bldz. 38.

Alle welcke propoosten bevonden werden, meest met t gene men voor desen uyt een Alphonso Carvello, Japponnees in Maccassar woonachtich, verstaen heeft.

Item syn de vier geapprehendeerde Javanen andermael geexamineert ende alsoose by haer vorige frivole uytvluchten bleven persisteren ter torture gebracht ende is den Raet dien volgende by haerluyden confessie ten vollen gebleken, hoese van Bantam herwaerts gecomen waren om te stelen, moorden ende brandt te stichten, Hollantsche vrouwen te rooven ende wech te voeren, int cort om ons allen affbreuck te doen, tot welcken fine sy eenige tooverpotten, caracters, ende ander duyvelderyen om invisibel te gaen bekenden medegenomen te hebben.

17 *d*o Dingsdach arrriveert alhier van Jamby tjacht Woerden, inhebbende 3340 picol 67 catty peper waermede den coopman Cunst per missive van 17 Augusto passato onder anderen advyseerde, hoe den peperhandel aldaer dit jaer een gewenst effect sorteren soude ende dat sekerlyck geloofde, by aldien de Manacabers door de comste vanden Atchynder (dewelcke achtervolgende de rapporten sommiger ontvluchte Jooristen tot Jamby met een notable macht, van ontrent 500 praeuwen alreede in deylanden daerontrent, gelyck t voorleden jaer, verschenen was ende alles dat becomen conde aengeslagen ende gevangen genomen hadde) niet terugge gehouden wierden, datter tegen ultmo December noch aen de cant van 400 lasten peper op te samelen ende by den anderen te crygen soude syn, doch dat door vreese vande Mannacabers voor d Atchynders comste de sake tegen opinie wel lichtelyck uytvallen ende den verhoopten handel verachtert mochte werden.

Wyders advyseerde Cunst, hoe eenen Abraham, toegenaemt de Guyt, synde capn vant jacht de Brack, by sommige vrye lieden alhier geaequipeert, met syn volck een Jambysche joncke, toebehoorende den gouverneur Chinepate, met vryen pas vande gemelte cust naer Java gaende, ontrent Palimban dicht by Bancke aengehaelt, geplondert ende inden brandt gesteken, mitsgaders 16 persoonen daervan vermoort ende dry seer deerlyck gequetst hadden, diet met swemmen aen lant ontcomen waeren, daerover in Jamby, soo by den Jongen Coninck als den gemelten Chenepate, groote alteratie ontstaen was, beyde hart aenhoudende om tvoorseyde moordadich feyt aen d Hollanders in Jamby gevroken te hebben. Watter op volgen sal leert den tyt.

Met d'Engelsen lach men in Jamby alweder overhoop inden peperhandel, niettegenstaende aende residenten vande respective Compen aldaer expresse ordre, byden raet van diffentie op dien handel geraemt, toegesonden ende wel scherpelyck belast was, dien in allen manieren tachtervolgen, d welcke die van d Engelse Compie (volgens hun gewoonte) niet naer gecomen, maer den peper van 7 tot 7½ realen van 8ten weder opgeyaecht hadden, gelyck daervan breeder by t verhael vanden coopman Cunst van dato 17 Augusto passato gesien can werden.

Item arriveerde alhier tveroverde jacht St Nicolaes van Jamby, voor

desen byde vrye lieden vant jacht de Paerl aengehaelt, meest geladen met suycker ende partye aluyn als andere cleynicheden.

18 d° Woonsdach comen dry vrye swarten bootschappen, hoese, inde riviere van Ancke besich synde met bamboesen ende riet te halen, van sommige Javanen besprongen ende een vanden haren dootgeslagen ende sy elck met piecken gequetst waren. De swart die men verstont dootgeslagen te syn was een couragieus man ende die int conquesteren vande stadt ende tconinckryck van Jaccatra de Javaensche mueren eerst beclommen hadde.

Op de gemelte bootschap van onraet inde riviere van Ancke liet syne Ed^t terstont een partye te voet toerusten, bestaende in soldaeten, ambachtslieden ende Comp^ies swarten, tot ontrent 150 toe, daer hun sommige Japponders ende andere vrywillige byvouchden, welcke partye den volgenden nacht onder t beleyt van den H^r Jaques Specx uytginck om te onderstaen wat advantagie datter op de schelmen te becomen soude syn.

Item vertreckt van hier andermael t Engels schip de Reformatie naer de Straete Sunda, gelyck gepresumeert werdt.

19 d° Donderdach syn alhier in t fort verschenen d Engelse coopluyden Hauley ende Goningh, de welcke na datse tot audientie by syne Ed^t geadmitteert waren ende naer behoorlycke groetenisse eenige loopende propoosten soo noopende d indispositie van haren president alsmede t voorgenomen exploit by d H^r Specx op de Javanen gehouden hadden, by syne Ed^t affgevracht syn, oft haer jonckien, van Macassar gearriveert, oock eenige novos medegebracht ende ofse oock verstaen hadden, dat den Coninck van Macassar eenige preparaten maeckte om naer Amboina met eenige macht te gaen, daerop sy voor antwoorde gaven, neen, datse daervan niet vernomen hadden. Voorders vraechde syn Ed^t, off oock by de Macassaren dit jaer eenige nagelen van Amboina vervoert waren, daerop Goningh antwoorde, dat de Macassaren dit jaer ontrent 160 bhaer in Amboina ende sy vande selve ontrent 60 bhaer in Macassar becomen hadden. Dese propoosten geeyndicht synde, vingen de gemelte Engelsen aen, haer te beclagen over de ongerieffelycke prescontres, welcke haren martganger int opcoopen vande rys by d oppassers vande merct dagelycx bejegenden, als namentlyck dat hem int bysonder verboden ende belet wierd, syn gerieff ende nootdruft van ryst te coopen ende dat sy sulcx nochtans alle andere natien tot de slaven toe niemant uytgesondert sonder eenige verhinderinge toegestaen wierd.

Item dat eenige Javaensche coopluyden aende Engelse martganger geseyt soude hebben, dat sy aen ider een sonder exceptie wel vercoopen mochten, uytgenomen aende d Engelsen, als synde wel expresselyck vande marctganger seg marct officieren verboden.

Verclaren voorders de voorseyde gecommitteerde, vastelyck te vertrouwen ende niet te gelooven, dat sulcke empechementen vanden Generael procedeerden, maer dat sulcx buyten kennisse mochte toegaen, waerover om daer tegen te

voorsien noodich achteden, den Generael daervan te verwittigen, versoeckende dat daerop behoorlycke ordre ende redres mochte gestelt werden; hierop diende d Ed. H[r] Generael haer aen, dat geen ordre gegeven hadde om imandt int bysonder, wien het oock soude mogen wesen, d'opcoop van rys te verbieden, maer alsoo het eenen schaerssen tyt was, door den cleynen tooevoer van rys uyt des Mattarams lant, dat d'opsienders ordre hadden, om niet te gedoogen dat den rys by particuliere met groote pertyen tot benaeuwingh ende ongerieff van d'arme gemeynte opgekocht wierd, maer den soberen toevoer met cleyne pertyen verdeelt mochte werden.

Voorders soo had syn Ed[t] verstaen (gelyck oock den coopman Maeuw, even ter dier instantie geroepen synde, in presentie vande gemelte gecommitteerde verclaerde) dat den Engelsen martganger niet alleen niet belet was, syn eysch te mogen coopen, maer dat hem daarenboven noch dickmaels toegestaen was eens soo veel ende meer.

Ende op dat de gecommitteerde geen juyste cause hebben mochten, haer in toecomende over dese ende diergelycke saken te beclagen, ende dat versekert mochten wesen, ons intentie was streckende, om haer in alle redelyckheyt behulpsaem te wesen, soo belaste syne Ed[t] aen voorseyden Maeuw in presentie van d° gecommitteerde, dat hy d Engelsen telckent als daer rys van buyten in quam geduerende desen schaersen tyt, als sy sulcx versochten, toestaen soude, van dry prauwen een ofte van ses twee te mogen coopen, presenterende syne Ed[t] daer beneffens aen d° gecommitteerde, by aldien haer gerieff vande marckt in deser vougen noch niet becomen connen, dat niet naerlaten conde, hun haer gebreck nae vermogen ende soo lange wy het hadden met des Comp[ies] voorraet te suppleren.

Item versocht syn Ed[t] voorts op d° gecommitteerde, dat de Javaensche cooplieden mochten voor hem gebracht werden, om vande selve te vernemen, wat oppassers ofte officieren haer verboden mochten hebben, aen d Engelsen rys te vercoopen, maer wel aen alle andere natien, opdat de persoonen bekent synde daer over mochten gestraft werden, als hebbende buyten hare commissie getreden; de gecommitteerden dienden daer op dat de coopluyden noch in stadt waren, die souden doen opsoecken ende voor syn Ed[t] doen brengen, om selffs van haer wedervaringh verclaringh te doen (1).

Dit propoost aldus geeyndicht synde, begonde M[r] Hauley te seggen, verstaen thebben, hoe dat ons volck d eylanden Bessy ende Sebessy, inde Strate Sunda gelegen, in possessie genomen hadden ende dienvolgende haer schip de Charles welcke expres derwaerts gesonden was, om daer neder te slaen ende te versterken, van daer affgekeert hadden, daer over dat seer verwondert was, dat wy haer wilden verhinderen t gebruyck van eylanden,

(1) Op den kant staat aangeteekend „Nota dat dese Javaensche coopluyden niet (of „met") te voorschyn syn gebracht."

welcke hun over lange toegecomen hadden, versoekende der halven restitutie der selver.

Daer op d Ed. Hr Generael diende, hoe wij hier dagelycx groote quantite hout, soo tot gerieff vande borgerye deser stede als aequipagie onser schepen ende andersins van nooden hadden, dat ons gerieff tot noch toe hier ontrent niet conden becomen, maer t meerendeel van dien uyt des Mattarams lant tot groote oncosten halen moesten, daer op dan noch geene sekere rekeninge conde gemaeckt werden, sulcx dat om in toecomende niet verlegen te vallen goet gevonden hadden, eenige vande houtryckste eylanden hier ontrent te doen opsoecken ende dat dien volgende d eylanden Bessy ende Sebessy, als niemant toebehoorende ende onbewoont synde, voor de houtryckste vercoosen ende in possessie genomen hadden, omme by praeventie ofte interceptie van andere natien daervan niet versteken te blyven.

Item verclaerde d Ed. Hr Generael voorders niet te weten dat haer dese eylanden toequamen, gelyck sy seyden, daerop Mr Hauley diende: *Soo en begeert ghy dan geen restitutie te doen van dese eylanden, waer over wy dan genoodsaeckt syn tegen u te protesteren*, treckende midts dien ter selver instantie een geformeert schriftelyck bitter protest uyt syn sack ende leverde t selve sonder eenige redenen ofte wederredenen den Ed. Hr Generael over, waervan de copie ende translaet onder d Engelse pampieren opgeleyt ende geregistreert syn.

20 *d°* Vrydach keerde d Hr Jaques Specx met d'uytgesonden party vant exploit op de Javanen, dan hadde nieuwers eenich ongemack ofte gewach van Javanen vernomen.

21 *d°* Saterdach }
22 *d°* Sondach } niet bysonders gepasseert.

23 *d°* Maendach vertreckt van hier nae de rivier van Ontong Java d Hr Jaques Specx met een armade van 10 à 12 tyngans, om op de Javanen van Bantam die aldaer (volgens de geruchten) sterck by een hielden eenige advantagie te becomen ende deselve te verjagen.

24 *d°* Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam ende van daer voorts nae de Strate Sunda t jacht Woerden met vervarsinge van water ende andere noodige provisien voor onse schepen, soo ter rhede voor Bantam als voor 't eylant Sebessy leggende.

Item arriveert alhier uyt de Molucques t jacht Monickendam met 81 bahr, 4 catty giroffel nagelen ende 6000 realen in specie ende transporteerden sich met d° jacht herwaerts twee Engelse coopluyden, die t voorleden jaer daer alleen gelaten waren, in vougen dat jegenwoordich alle d Engelsche residenten uyt de Molucques, Amboina ende Banda gelicht ende geene der selver aldaer overgebleven syn.

25 *d°* Woensdach keerde de Hr Jacques Specx van de tocht nae Onton Java, sonder iets verricht ofte eenigen onraet vernomen te hebben, mede brengende

alleenelyck twee mannen ende een vrouwspersoon die hun kost (soo t scheen) aldaer met visschen sochten; item 8 a 10 cleyne praeukens daer t volck door vreesachticheyt uyt gevlucht was.

26 d° Donderdach arriveerde alhier uyt de Strate Sunda de H^r^ Johan van Gorcum neffens den advocaet de Bruyne met het jacht Mocha, mede brengende 8 soldaten.

27 d° Vrydach vertreckt van hier naer Jamby t schip Hollandia met een cargasoen van *f* 62714.4.15 soo in diversse sorteringe cleeden als contante realen tot bevorderinge vanden peperhandel aldaer.

28 d° Saterdach }
29 d° Sondach } niet notabels gepasseert.

30 d° Maendach hebben haer door ordre vanden Ed. H^r^ Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerden alhier vervoecht d H^r^ Jaques Specx ende Jacob van Dooreslaer ende hebben de selve nae reciprocqne groetenissen ende eenige loopende propoosten, soo noopende d indispositie van haren president alsmede t jongste exploit van d h^r^ Specx op de Javanen als andersins, aengedient: hoe syne Ed^t^ onderricht ende wel geinformeert was, dat haer schip de Chaerles inde Strate Sunda, in plaetse van een eylant tot haer bysondere vestinge (gelyckse voorgaven) op te soecken, voor Angiar met gemack in den peperhandel was gaen leggen ende alreede goede quantite peper van daer becomen hadde, gelyck men sulcx uyt sekeren Javaen, die met een praeuw van 52 sacken peper nae de Charles meynde te gaen, doch by d onsen geintercipieert ende aengehaeldt wierd, verstaen heeft, weshalven syne Ed^t^ goetgevonden hadde, d heeren te laten aenspreken over d'enormiteyt van soodanige procedures; die daer regelrecht tegen t contract waren strydende ende oock sonder mutuel consent vanden raet van deffentie in geenderley wyse gepractiseert nochte int werck gestelt mochten werden ende dat het onbillich was, daer wy d excessive lasten van Bantams besettinge alleen moesten dragen, dat wy vande vruchten van dien alsoo uytgesloten souden werden; daerop Mr Hauley nae een langh ende confuys stilswygen repliceerde, wat de procedures van die vant schip de Charles voor Angiar gehouden belangde, sy hadden daervan geen kennisse nochte oock ordre daertoe van hier gegeven, doch by aldien sich de sake volgens de geruchten toegedragen hadde, conde hy niet anders verstaen ende oordeelen, als datter wettelyck ende behoorlyck in gehandelt was, uyt oorsake dat het haer soo vry stont, den opcoop vanden Batamschen peper voor haer te voorderen, als ons vry stont, die onder decksel van Bantam te belegeren, den eenen peper voor ende den anderen naer van daer bequamen ende alsoo een formelen coophandel met Bantam dreven; daerop de H^r^ Specx antwoorde, dat den handel, die wy voor Bantam met d aen boort comende Javanen by cleyne partykens gedreven hadden, niet steels wyse, maer by gemeen advys ende bewillinge vanden raet van diffentie (vermogens de resolutien daer opgenomen) geschiet was ende dat

telckens alsser eenigen opgekochten peper van Bantam herwaerts gebracht is geweest, hunluyden vande selve gerechte deelinge gepresenteert, gelevert ende den prys van dien in alle sinceriteyt aengedient hadden, gelyck oock noch onlangs geschiet was van seker 900 sacken peper, die soo nu ende dan by cleyne partykens van langerhant versamelt, alsnoch inde schepen voor Bantam onverdeelt wierden gehouden, derhalven het niet betamelyck was, dat de heeren ons met clandestine ondercruypingen inden peperhandel van Java soo merckelyck souden vercorten, daer wy in alle oprechticheyt tot groote lasten ende interesten van onse M^rn den welstant van dien handel ten dienste van beyde de Comp^ien soo lange getracht hadden ende noch trachten te voorderen. Daer den president Brockedon op seyde, hoe sinceerlyck ende oprechtelyck wy handelden, was Godt bekent, doch conden onse actien by haer daer voren niet aengenomen nochte gekent werden, daerop d h^r Specx diende, dat wy meerder reden hadden, ons over haer te beclagen, alsoo doch in alle hare actien dagelycx hare contraminen tegen ons bespeurt wierden, gelyck onder anderen mede geschiet was met het affraden vande Javanen, die met haer vaertuych alhier frequenteren, datse nae desen niet meer naer Batavia comen, maer nae de Strate Sunda gaen wilden, daer hadden d Engelsen een fort ende daer souden de frequenterende coopluyden tolvry syn ende geen lasten te dragen hebben. Ende alsoo t gemelte geruchte sterck liep ende by soodanige die niet vande minste onder haer waren uyt gestroyt was, hadde syn Ed^t ons mede belast te vernemen, off sulcke instigatie tot nadeel van de Nederlantsche Comp^ie ende merkelyck achterdeel van Batavias progres by der heeren ordre geschiede, daer Mr Hanley op antwoorde, dat by d onsen versiert ende wt den duym gesogen was, dat sulcx noyt by haer gedacht, veel min getracht was geweest, daer op de H^r Specx insisteerde dat den uytstrooyer onder den haren nochtans lichtelyck te vinden soude syn, daer by vougende, datter zyne Ed^t evenwel twyffel aen geslagen hadde ende d heeren niet wel toevertrouwen conde, dat het by hun ordre ofte kennisse geschiede, doch dat syne Ed^t niet te min goet gevonden hadde, d heeren daer over te laeten aenspreken, opdat by aldien het buyten haer ordre geschiede, t selve met haer ordre geremedieert ende voorgecomen mochte werden, daer op Mr Hanley seyde, dat d H^r Generael vryelyck gelooven mocht, sulcx buyten haer kennisse ende ordre uytgestroyt was, ende dat hy oock wel wenschte den autheur daer van te weten; want, seyde hy, wat is ons aen de Strate Sunda gelegen, t gene wy daer gehadt hebben, is ons by u ontnomen, soo dat wy daer langer niet te verschaffen hebben ende dienvolgende t gemelte geruchte van hem selven genoechsaem gerefuteert ende wederleyt wert, daer by vougende, soo wanneer vernemen conden, imandt vanden haren daer aen schuldich te syn, dat daerinne alsoo versien souden, dat sulcx nae desen niet meer soude comen te gebeuren, welcke antwoorde de H^r Specx alsoo accepteerde. Vouchde eyndelingh daer by, hoe syne Ed^t soo door geloofwaerdige

rapporten alsmede door mondelinge confessie van d heeren selve genoechsaem geinformeert was, datse nu hun over al inde Molucques, Amboina, Banda &ª op gesochte actien de gemeene lasten onttrocken ende ons tot de lippen toe inde selve verlaten hadden, naer onse vyanden, den Makassaren, hun begaven ende aldaer nagelen gingen coopen, gelyck se alreede omtrent 80 bhar nagelen dit jaer aldaer becomen hadden. Item datse deselve met contant capitael assisteerden ende styfden, omme des te stercker nae Amboina te mogen gaen ende van daer de nagelen te vervouren. Item datse heymelycke pratycken gebruyckten, omme de landen van Amboina in troublen te brengen ende onse ondersaten met rebellye tegen ons op te hitsen; daerop Mr Hauley seyde, wat den opcoop van nagelen belangde in Macassar, was de waerheyt, datse ontrent de 60 bhar aldaer becomen hadden, het welck hun vry stondt te doen, soo hy seyde, nae diense door onse atroce ende onlydelycke procedures inde Molucques, Amboina, Banda &ª genoechsaem t eenemael geruineert ende uytgeroeyt waren ende daer geen voordeel meer connende doen, moestendse, om tot grooten interest van hare principalen niet stil te sitten, dat nu elders gaen soecken, doch wat de styvinge der Macassaren ende ophitsinge van onse onderdanen op Amboina aangingh, daer waren int minste niet aen schuldich, noch wilden hun daer mede niet bemoeyen, daer op d H^r^ Specx seyde, dat het haer niet vry stont, d'ontvoerde nagelen van Amboina voor haer particulier in Macassar te coopen, maer datse (volgens tractaet ende den bant van onse unie in den gemeenen handel vande Molucques, Amboina ende Banda) neffens ons gehouden waren, den Amboinschen handel soo wel tegen de Macassaren selffs als alle andere ondercruypers, te helpen beschermen, daerop Hauley seyde, daer was soo veel seggens ende herseggens van wedersyden op d onderhoudinge ende violatie vant tractaet gevallen, dat de geresen questien alhier niet souden connen beslecht werden, maer dat de decisie daer van uyt Europa werwaerts de selve altsamen gerenvoyeert waren verwacht moeste werden, daer mede d H^r^ Specx (die dese laetste antwoorde van Mr Hauley advoyeerde) opstont ende syn affscheyt nemende seyde, sulcx alles aenden Ed. Heer Generael te sullen rapporteren ende syn alsoo nae reciprocque eerbiedicheyt gescheyden ende henen gegaen.

October.

P^mo^ Dingsdach arriveren uyt de Strate Sunda t jacht Goa ende een Chinees jonckien met sout geladen, by d H^r^ Gorcum in gemelte Strate aen gehaelt, alsoo t selve van Bantam nae Celebar om reys meynde te gaen.

2 *d*° Woonsdach heeft sich door ordre vanden Ed. H^r^ Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerde alhier vervoucht den oppercoopman Jan Simonssen Mauw beneffens synen assistent Cornelis Theunissen Drent, alwaer den voorseyde Mauw aen Mr Hauley in presentie van den coopman Hazelwoodt aengedient heeft, datter twee praeuwen van Benjarmassing, d eene met 12 ende d ander met 25 picol peper, gearriveert waren, den selven met eenen affvragende, off oock gesint waren, met ons den voorseyden peper te coopen. Daer Mr Hauley op antwoorde, by aldien d H^r^ Generael haer desen peper dede aenbieden in respecte, gelyck haer eenige dagen verleden door d H^r^ Jaques Specx sekere partye peper alsnoch inde schepen voor Bantam leggende aengeboden was, te weten omme met den ontfangh van dien in de lasten van Bantams gepretendeerde besettinge (daerse over lange al tegen geprotesteert hadden) te moeten treden, dat se geensins van meyninge waren, haer metten coop vanden gemelten peper neffens ons te bemoeyen, noch tot den ontfangh van dien in geender manieren verstaen conden, t welck de geseyde Mauw aennam, syne Ed^t^ alsoo te sullen rapporteren &^a^.

3 *d*° Donderdach vertreckt andermael nae de Strate Sunda d H^r^ Jan van Gorcum met de jachten Mocha ende Cleyn Arnemuyden, omme (achtervolgens resolutie vanden eersten October passato) aldaer ordre te stellen dat de macht welcke daer tot versekeringe vande geoccupeerde plaets tegen aenloop vanden vyandt soo te water als te lande meerder gelaten was, als men inde jegenwoordige gestaltenisse van Comp^e^ affairen in Indien aldaer continuelyck wel vermogen sal te houden, vandaer gelicht ende niet meer gelaten werde, als de noodige diffentie vandien vereyschen sonde; ende alsoo men tot opbouwinge vanden punt Robyn, om deselve dit jaer in syn deffentie buyten ommesien te brengen, noch om partye coraelsteen benoodicht was, soude syne E. mede versorgen, dat de schepen den Engelsen ende Swarten Beer int herwaerts comen en passant eenige eylanden aendeden, om coraelsteen te laden ende herwaerts te brengen.

4 *d*° Vrydach verschenen alhier int fort d Engelse coopluyden Goningh ende Haselwoodt ende hebben aen d H^r^ Jaques Specx behandicht seker Engels geschrift wesende een replicque op onse overgeleverde antwoorde over haer protest vanden 8 September stilo Angliae.

5 ditto Saterdach }
6 ditto Sondach } niet sonders gepasseert.
7 ditto Maendach }

8 *d*° Dingsdach arriveerde alhier van Japara t jacht d Engelse Roose.

9 *d*° Woonsdach niet notabels gepasseert.

10 d° Donderdach vertreckt van hier nae de Strate Sunda t Engels jacht de Roose.

11 *d*° Vrydach arriveert alhier van Amboina ende Banda de fluyt Edam,

medebrengende van Banda 488 sockels folie, beneffens 29724½ catty Banda noten muscaten ende van Amboina 23547 ℔ giroffel nagelen.

Item hebben haer door ordre vanden Ed. H^r Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerden alhier vervoucht d H^r Jaques Specx, Anth° van Diemen, ende Jacob van Dooreslaer ende hebben aenden President aldaer overgelevert antwoorde op sekere replicque van d Engelsche gecommitteerden in dato den 24^{en} September past° stilo Angliae.

Nae d'overleveringe van d acte diende d H^r Specx de voorseyde gecommitteerden aen, hoe syne Ed^t van herten wenschte, dat het schryven ende papiercladden hiermede een eynde nemen ende ter contraryen van wedersyden eens bedacht ende getracht mocht werden nae de middelen tot restauratie ende wederoprechtinge des vervallen lofflycken tractaets in den jare 1619 tusschen d Eerw. Engelse ende Nederlantsche Oostindische Comp^{ien} met approbatie ende toestemminge van syne Magesteyt van Groot Britangien ende de Hooge Mo. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden gemaeckt ende gesloten, tot welcken eynde de heeren van hun syde alle simulteyten ende particuliere misnoegen aen d'een syde stellende, alle goede correspondentien, unie ende gemeene deffentie (achtervolgens t'accort) in sulcken manieren gelieven souden te continueren, dat d'achtbaerheyt ende den dienst vande respective Comp^{ien} van wedersyden gehanthaeft ende alle voordere onheylen (die door t'contrarie naer desen noch souden mogen ontstaen) volcomentlyck geprevenieert mochte werden. Daerop den president Brockedon seyde, dat hun wenschen daertoe volcomentlyck mede was streckende, ende datse oock alle hunne actien van tyt tot tyt daer naer gederigeert ende beleyt hadden, omme t contract in vigeur ende waerde te houden, doch dat wy in gebreke gebleven waren van ons debvoir tot soo wenschelycken ende lofflycken sake te presteren.

Daerop d H^r Specx antwoorde dat sulcx int alderminste noyt by onse actien blycken soude maer dattet ter contrarien claerder als de middachson was, hoe die van d Engelse Comp^{ie} op gesochte actien ende frivole pretentien altyt getracht hadden, den bant van d unie tusschen de respective Comp^{ien} los te maken ende te scheuren. Sulcx was tastelyck gebleken aent verlaten vanden gemeenen handel vande Molucques, Amboina, Banda, Paliacatte &^{a}, aen haer naerlaticheyt van Bantams besettinge, welcke tot den huydigen dach tot groote lasten vande Nederlantsche Comp^{ie} by ons alleen waergenomen ende achtervolcht was, aen hare defectueusheyt int fournieren vande schepen van diffentie, aen hare weygeringh van haren tocht naer Goa ende de Custe van Indien tot affbreuck van onse algemeyne vyanden ende vorderinge vanden peperhandel in Europa neffens ons te helpen bevorderen &^{a}; daerop den President insisteerde, dat hun van dien cant in hunne affairen niet geprejudiceert nochte geincomodeert vonden, daerom het by hun oock onnoodich geacht wierd, soo excessive lasten, sonder eenige vrucht ofte solaes in haren handel daervoor te gevoelen, dragen

souden ende dat het haer oock ongelegen quam ende de meyninge vant contract geensins was, ons door middel van hare schepen alhier in Indien (tot haer merckelyck achterdeel) groot te maken ende houden; daerop d Hr Specx antwoorde, werden hier in Indien de vruchten van Goas besettinge ende benauwinge vande Custe van Indien niet gesmaeckt, in Europa wert men de groote comoditeyten van dien des te beter gewaer, wanneer men maer de caraquen het keeren nae Portugael beletten ende der Portugesen rycke peper retouren vandaer diverteren can, gelyck sulcx by t jongste exploit naer de Custe van Indien (1) onder de vlagge vanden admirael Dedel claerlyck gebleken was, soodat het maer (seyde dHr Specx) sinistre interpretatien waren, die den President soo verkeerdelyck was allegerend ende dat het beter ende christelycker wesen soude, in plaetse van soodanige constructien ende ongefondeerde uytvluchten voort te brengen, dat men (volgens de serieuse ende oprechte meyninge vant accoort) tot een unanim redres van den vervallen gemeenen handel ende diffentie condecendeerde ende soodanige middelen van wedersyden bedacht, die de sake ten gewenschte effecte mochte doen sorteren, versoeckende andermael uyt name van den Ed. Hr Generael, dat de heeren daer op eens met aendacht souden gelieven te letten, de Hr Generael soude daerover geerne met haer in comunicatietreden, omme voor d'oogen van alle de weerelt te laten blycken, dat hy geen oorsake van scheuringe ofte crackeel was ofte oock wesen wilde; daer op Mr Hauly seyde, dat sy de sake in serieuse opmerckinge souden nemen ende wel gesint waren, by gelegentheyt daer over met syn Edt in naerder conferentie te treden, t welck de Hr Specx aennam, syne Edt alsoo te sullen rapporteren, daer mede, naer groetenisse van wedersyden gescheyden ende henen gegaen syn.

12 *d°* Saterdach arriveert alhier van Damack, Tegal ende Candael met het schip Zierckzee den sabandaer Cornelis van Maseyk, der waerts tot opsamelinge van een groote quantite rys affgevaerdicht, doch niet meer als 18 lasten rys ende 12000 bossen pady mede brengende, uyt oorsaecke t gewas (gelyck de geruchten daer gingen) langs des Mattarams strant ende van daer een dachreyse lantwaert in meest soo verdort ende vergaen was, als by menschen gehengenisse niet geschiet was; in vougen dat de seesteden, die voor desen de plaetsen lantwaert in plachten te spysigen, haren noodtdruft vande selve alsnu becomen moesten. Dexpeditie op Madura, mitsgaders t belegh van Surabaya, alsmede de houwelycx triomphe, soude den strant soo van volck ontbloot hebben, dat het gewas, van syn gerequireerde opsicht ende behoefte van water tot syn besprenginge gefrustreert synde, onder gebleven ende tot geen perfectie gecomen was, t welck aldaer een extreme dierte causeerde; binnen slants was den rys seer wel geslacht, d'uytgangen vande rivieren waren om t weynich volck datter by huys resteerde overal met houte stacketten gesloten ende wel scherp met

---

(1) De Jonge, *Opkomst*, IV (I), bldz. CLI.

wacht besett, soo datter niemant als steels wyse uyt off in mocht, ten ware door giften ofte gaven anders te wege gebracht conde werden.

Voorts rapporteerde den gemelten sabandar, hoe de Mattaram sekere tydinge becomen hadde, dat syn volck t gansche eylandt van Madura vechtender hant geconquesteert ende verovert hadde, uytgesondert een vande sterckste steden, Chiampangh, welcke den Mattaram van selve sonder stoot ofte slach toegevallen was. De Maduresen souden haer dapper geweert hebben, de sprake ginck datter ontrent 5000 vande Mattarams volck int gevecht doot gebleven waren, daeronder den generael vant leger was, welckers leven den Mattaram om syn manhafticheyt ende cloeck beleytswille met 40000 gevangenen wenschte te mogen coopen. T getal der gevangenen op Madura becomen souden soo mannen, vrouwen als kinderen meer als 100000 beloopen; d' ingeborene van Madura liet den Mattaram alt samen onder 't gebiet van Quiey du Paty, [die] de voornaemste beleyder vant overgeven vande stadt Chiampangh geweest is, daer voor hem de Mattaram in recompense tot de regeringe vant gansche eylant gevordert heeft. De stadt van Surabaya was te water ende te lande noch even seer benaut ende wierde t gewas daer omher alt samen vernielt, op hope dat d' inwoonders haer volgens t exempel der Maduresen noch van selve overgeven souden.

Item arriveerde vande W. Cust van Sumatra t Engels jacht den Diamant met ontrent 800 bhar peper.

13 *d°* Sondach arriveerde alhier uyt de Strate Sunda de H[r] Jan van Gorcum met het schip den Swarten Beyr, t jacht Cleyn Arnemuyden ende t fregat de Muys, hebbende de schepen den Engelsen Beer ende Woerden onderwegen om corаelsteen te procureren gelaten.

14 *d°* Maendach arriveert alhier vande W. Cust van Sumatra t Engels jacht d' Abigael met omtrent 400 bahr peper.

15 *d°* Dingsdach }
16 *d°* Woonsdach } niet sonders gepasseert.
17 *d°* Donderdach }

18 *d°* Vrydach vertreckt van hier voor de derde mael nae de Strate Sunda d H[r] Jan van Gorcum met t schip den Swarten Beyr beneffens t jacht Cleyn Arnemuyden ende t fregat de Muys, omme achtervolgens resolutie van den 17[en] d° d Engelse schepen de Charles ende de Reformatie mitsgaders t jacht de de Roose te gaen opsoecken, alsoo syne E. op syn vertreck van Sebessy geene der selver vernomen hadde ende men niet weten can, wat de selve voor mogen hebben, t sy om haer iwers neder te slaen ende op haer selven te vesten ofte om ons inden handel van Bantam heymelycke ende steelswyse eenigen ondersteeck te doen, hebbende voorts ordre, omme gelegentheyt van peperhandel siende sooveel te mogen opcoopen als inde by der hant hebbende schepen geberclit sal connen werden.

Item verschenen alhier int fort d Engelse coopluyden Goningh ende Hazelwood, de welcke aen d H[r] Specx geadresseert synde, den selven te kennen

gaven, hoe door ordre van haren president d Engelse marcktganger twee a dry reysen gesonden was geweest ten huyse vanden oppercoopman Mauw, omme neffens den selven uyt sekere praeuwe, met rys gearriveert, hun geaccordeerde contingent by den Ed. Hr Generael daervan te coopen ende dat den marctganger sulcx altyt by den voorseyde Mauw affgeslagen ende belett was, derhalven door last vanden gemelten president quamen vernemen, off den geseyden Mauw sulcx uyt syn eygen motyff ofte door ordre van syne Edt was weygerende, daerop d Hr Specx antwoorde, dat aen Mauw belast was omme den voorseyde rys voor dees tyt alleen op te coopen sonder aen iemant daerin medeelinge toe te staen, uyt oorsake syne Edt voorgenomen hadde, een schip met rys aff te laden omme eenige benoodichde plaetsen by provisie daermede wat t'ontsetten; als de gelegenheyt wederom voorviel, datter praeuwen met rys aenquamen, sonde men haer sooveel te ruymer pertye daervan laten genieten ende by aldien ondertusschen om rys seer benoodicht vielen, datse maer aen te spreken ende sulcx te kennen hadden te geven, men sonde haer niet verlegen laten voor sooveel uyt onse soberen vooraet sonden connen derven.

Item arriveert alhier uyt de Strate Sunda ende van Bantam t jacht Woerden met coraelsteen, beneffens 941 sacken peper welcke van daen boort comende Javanen soo nu ende dan by cleyne partyckens opgekocht ende van langerhant inde schepen voor Bantam versamelt was geweest.

19 *d°* Saterdach is door ordre vanden Ed. Hr Generael ten huyse van d Engelsen gecommitteerden alhier geweest den oppercoopman Jan Symonssen Mauw neffens synen assistent Cornelis Tennissen Drent ende heeft aen Mr Hauley aldaer aengedient, hoe sekere praeuw met 40 a 50 sacken peper van Sabrang gearriveert was ende met eenen gevraecht, off de heeren gesint waren, den peper neffens ons te coopen, daerop Mr Hauley antwoorde, by aldiense coopen mochten als vrye lieden ende betalen, datser wel toegenegen souden syn, maer niet wetende wat den Hr Generael met dese aenbiedinge voor hadde, conden, om in geen voorder swaricheden daerdoor te vervallen, tot den opcoop neffens ons niet verstaen.

Item arriveert alhier uyt de Strate Sunda t fregat Mocha, daerby verstaen wierd, hoe d onse op Sebessy een seyl inde Straet vernomen hadden, t welck syn cours nae Sumatra sette ende by haer voor een Engels schip sonder nochtans t selve te kennen gehouden wierd; sommige van d onse van Sebescy naer Bescy overgevaren synde, hadden aldaer bevonden, dat onse aengevangen timmeragie wat mishandelt ende de deuren ende vensters vant huys ter aerden gesmeten waren, t welck hun presumptie gaff, datter wel eenige Engelsen op Bescy geweest moesten syn, die t selve gedaen hadden doch condent voor de waerheyt niet seggen.

20 *d°* Sondach niet sonders voorgevallen.

21 *d°* Maendach vertreckt van hier naer Bantam t fregat Mocha met provisie van water ende nootlyckheden voor de wachthebbende schepen aldaer.

Item hebben haer door ordre vanden Ed. Hr Generael ten huyse van d Engelsen gecommitteerden alhier geweest d Hr Jaques Specx, Raet van Indien, ende Jacob van Dooreslaer, alwaer by den anderen vindende den president Brockedon ende Mrs Hauley ende Goningh, de selve nae reciprocque groetenisse aengedient hebbende, hoe syne Edt voor desen tot verscheyden tyden haer advys hadden laten voorderen over sekere partye peper, by d onse voor Bantam soo nu ende dan van diverse aen boort comende Javanen opgekocht ende van langerhant inde schepen aldaer versamelt, hoe men daermede handeleu ende off men de selve herwaerts ontbieden soude, daerover hun tot noch toe niet verclaert hadden ende alsoo voorseyde partye peper verleden Saterdach door t jacht Woerden alhier gebracht was (daer de selve alsnoch onverdeelt ingehouden wierd) hadde syne Edt goetgevonden, de heeren door ons hare partye vandien te doen presenteren ende hare E. aff te vragen, off gesint waren, de selvige t'ontfangen, daerop Mr Hauley vraechde, in wat respect d Hr Generael haer den gemelten peper was aenbiedende, in gevalle sulcx geschiede om haer daer mede inde lasten van Bantams gepretendeerde besettinge te trecken, datse geensins geresolveert waren, d aengeboden peper t ontfangen. Daer op d Hr Specx antwoorde dat syne Edt haer de selve uyt cracht vant contract dede aanbieden ende dat de heeren de selvige ontvangen mochten, gelyck se den peper voor desen van Bantam gebracht, ontfangen hadden ende dat voor dien prys als by d overgesonden specificatie ende memorie van den coopman, die den gemelten peper aende schepen voor Bantam opgekocht hadde, was blyckende, daerop den president Brockedon antwoorde, als hun de geseyde memorie ende rekeninge vertoont wierde, dat se alsdan met den anderen souden connen resolveren, wat daer inne te doen hadden. Op welcke antwoorde de Hr Specx den brieff van den coopman de Rycke, daerinne den prys ende quantite van voorseyde peper gespecificeert was, voorthaelde ende aen den President overleverde, dewelcke deselve nagesien ende voorts aan Mr Hauley overgegeven hebbende, seyde, wy sullen den peper ontfangen in dier vougen als wy voor desen den peper, van Bantam gebracht, ontvangen hebben, daer op Mr Hauley (die den gemelten brieff sonder de selve eens nagesien te hebben t samen voude ende aen d Hr Specx weder behandichde) seyde, datse niet van meyninge waren d aengeboden peper t ontfangen, voor ende aleer d Hr Generael syne meyninge recht uyt te kennen gaff, op wat conditie ende voorwaerde syne Edt haer den peper was aanbiedende. Daerop de Hr Specx andermael repliceerde, dat syne Edt sulcx volgens t contract was doende ende datse denselven ontfangen mochten, in vougen gelyck se die voor desen ontfangen hadden, daerop Mr Hauley echter insisteerde, alsoo de conditien vant contract by ons niet nagecomen waren, dat hun dien volgende daer aen oock niet langer verplicht hielden, maer begeerden, rond uyt te weten op wat conditien sy d aengeboden peper aenvaerden souden ende off sy deselve ontfangende ende volgens den prys daer van betalende,

alsdan daermede vry souden syn, sonder dat se eenige aensprake nae desen noopende eenige pretentie van Bantams besettinge (daerse al over jaer ende dach tegen geprotesteert hadden) als andersins te verwachten souden hebben ende in gevalle dat onder d aenbiedinge eenige reservatie ofte pretentie schuylde, wilden in geenderley wyse eenigen peper ontfangen. Daerop d H^r^ Specx seyde, d' Heeren souden den peper in sulcken meyninge ende onder soodanigen interpretatie aenvaerden, als haer selve goet docht, wij souden de selve in sulcken verstant leveren, als ons goet docht, de sake moeste doch in Europa ten principalen affgehandelt werden, daer henen t poinct van Bantam voor desen al gerenvoyeert was ende van oock de decisie verwacht wierd, daer by vougende, de Mayores vande respective Comp^ien^ waren al lange voor desen vande procedures met Bantam, soo noopende desselffs besettinge als andersins gehouden, verwitticht geweest, doch hadden noyt contrarye ordre gesonden noch noyt eenich misnoegen daeraen betoont; daerop Hauley seyde, ende off d heeren meesters voor desen qualyck vande saken geinformeert syn geweest, moet dat ons in onse affairen alhier prejudiceren ende off ghy eeuwich met Bantam in oorloogh wildet blyven, moeten wy daerom oock voor eeuwich vanden Bantamschen handel gesecludeert werden; daerop de H^r^ Specx diende, alsoo de besettinge van Bantam met gemeen advys ende toestemminge van den raet van diffentie by derhant genomen ende by hare defectueusheyt de selve tot noch toe by ons alleen achtervolcht was, dat derhalven oock de selve (alschoon der bequamer middelen om met Bantam tot handel te geraken voorvielen ende te vinden waren) niet anders als met gemeen advys gestaeckt ende nagelaten mochte werden ende dat het d een niet vry en stont den anderen met clandestine ondercruypingen inden peperhandel van Java (die onder d artyckelen vant contract mede sorteert) te vercorten, gelyck aen de procedures van haer schip de Charles onlangs op de daet voor Angiar betrapt synde gebleken was; daerop Hauley seyde ende oock voor waerachtich affirmeerde, dat aen die vant schip de Charles bij hun geen ordre daertoe gegeven was ende dat sy oock op desen huydigen dach de minste advertentie anders als uyt onse rapporten daervan niet becomen hadden, daerby vougende, ingevalle de sake in der daet was, gelyck de geruchten daervan gingen, dat hy niet anders conde doen als de selve prysen ende oordeelen, datse wel ende recht gedaen hadden ende dat het ons t avont ofte morgen dier te verantwoorden soude staen, dat wy de selve daer in geempecheert ende belett hadden; daerop d H^r^ Specx diende, dat sulcx alderbest in Europa geoordeelt soude werden ende daermede voortgaende seyde, d heeren hebben onlangs aen den coopman Mauw op d aenbiedinge van hare portye in sekere partye peper, van Sabrangh alhier gebracht, voor antwoorde gegeven, dat bij aldien het haer geoorlooft ware, als burgers ende vrye lieden te coopen en te betalen, datse in sulcken gevalle wel gesint waren, d aengeboden peper t' ontfangen, maer anders niet, waerover d H^r^ Generael haer dede vragen met eenen, off de

vrunden dan gesint waren ende offse oock speciale last vanden haren daer toe hadden, alhier als particuliere borgers ende inwoonders te resideren, dat se hun meyninge ende last daervan rondelyck wilden verclaren ende openbaren; syne Ed[t] was wel genegen (niet tegenstaende sy volgens t contract inde gemeene lasten van deffentie gehouden waren) evenwel daer over te disponneren ende haer daerinne t accomoderen. Daerop Hauley diende, dat sulcx haer meyninge geensins en was, maer dat d' antwoorde aen Mauw gegeven maer in gelyckenisse gesproken was vande borgers, die alhier ter stede yet coopen ende betalen sonder namaels over eenige pretentien ofte lasten gemoeyt ofte aengesproken te werden ende by aldien hare antwoort aen syne Ed[t] niet duydelyck genoech gerapporteert was, waren sy bereyt, de selve by geschrifte te stellen ende haer meyninge daerinne wytloopiger te verclaren, omme naer desen daer mede niet geprejudiceert ofte achterhaelt te mogen werden, daerop d h[r] Specx seyde, d heeren souden (soo t schynt) de Nederlanders wel voor hare factoors willen houden, omme met hun schepen goeden coop peper te gaen procureren ende haer die voor twee a dry realen van 8[ten] de sack costeloos inden schoot thuys te brengen, daerse selve die overal tot groote lasten ende hooge prysen van 6 a 7 r. de sack gaen opcoopen; daerop den President involchde ende seyde, sy waren gereet, ons gelycke vruntschap te doen ende wilden met hare schepen oock wel voor Bantam inden peperhandel gaen liggen ende ons de peper diese aldaer becomen souden met haer halff ende halff laten deelen, by aldien men haer maer derwaerts consenteeren wilde te gaen. Ingevalle, seyde d H[r] Specx, d heeren sulcx presenteren te doen uyt cracht vande gemeene diffentie, daer sy aen gehouden syn ende om de gemeene lasten te helpen dragen, d H[r] Generael sal int alderminste daer niet tegen hebben, maer ter contrarye de beseyndinge haerer schepen derwaerts in aller manieren helpen bevorderen, dan omme d heeren derwaerts als perticuliere handelaers te laten gaen om groot proffyt te doen ende ondertusschen onse excessive lasten alleen op de halse te laden, dat was de meyninge niet nochte en soude oock niet toegestaen werden, daerop M[r] Hauley seyde, t contract was doch ten eynde ende wilden oock daeraen niet langer gebonden wesen, maer verstont dat het haer geoorloft was, om haer proffyt uyt te sien ende wilde men haer d aengeboden peper leveren, als men de vry burgers doet, te weten datse deselve mochten coopen ende betalen sonder meer, sy waren tot den ontfangh van dien gereet ende sooder met d'aenbiedinge wat anders gemeent wierdt, wilden sy daer van niet meer hooren spreken. Daerop de H[r] Specx repliceerde, als men in sulcker vougen t contract annuleren ende buyten t selve de peper soude gaen coopen, dat men lichtelyck alle den peper van Indien nae Batavia trecken soude, daeruyt niet anders als groot achterdeel ende schade voor beyde de Comp[ien] ontstaen conde, vermidts men in sulcken gevalle veel gelts daerom uyt der hant werpen ende deselve om stryt tegen den anderen opjagen soude, t welck d'intentie ofte meyninge vande

respective Comp[ien] geensins was, herhalende d h[r] Specx andermael, wilden sy hier als borgers resideren ende hadden sy last daertoe, sy hadden maer te spreken, d H[r] Generael soude ongetwyffelt haer daermede accomoderen, daerop M[r] Hanley andermael antwoorde, dat sulcx haer meyninge niet en was ende persisteerde alsnoch by syne voor verhaelde explicatie, daerop gedaen, welck alles d H[r] Specx aennam, alsoo syne Ed[t] te sullen rapporteren.

23 *d*° Woonsdach arriveert uyt de Strate Sunda t Engels jacht de Roose.

24 *d*° Donderdach comen twee gequeste Chinesen uyt de riviere van Anchel bootschappen, hoe aldaer vande Javanen 10 Chinesen, daermede d° gequeste, om houdt te hacken, uytgevaren waren, vermoort lagen.

25 *d*° Vrydach niet sonders gepasseert.

26 *d*° Saterdach syn alhier twee brantstichters Philippe de Manilha en Jan Blockauw genaempt, beyde geboortich van Manilha, met den vyere tot assche verbrant, alsoo by hun lieden vrywillige confessie ten volle gebleken was dat sy autheurs waren van schadelycke branden op verscheyde tyden successivelyck alhier ter stede onstaen, daer van hier vooren gementioneert wert.

Item arriveerde alhier van Bantam t fregat Mocha ende den Engelschen Beyr, synde d° Beyr volladen met coraelsteen.

27 *d*° Sondach niet sonders gepasseert.

28 *d*° Maendach vertreckt van hier t Engels jacht d'Abigael nae de W. Cust van Sumatra, gelyck gepresumeert wert.

29 *d*° Dingsdach arriveerde alhier over Damack met een Javaensche gorab de gesante Jan Vos, comende vande Mattaram; wat hem aldaer wedervaren ende hoe syne reyse affgeloopen sy can int lange ende breede byt journael van syne voyagie gesien worden ([1]).

Item vertreckt van hier naer Candael den sabandaer Corn[s] van Maseyck met de jachten den Haringh ende de Rendevous, omme der selver ladinge in rys aldaer te procureren ende d° Rendevous van daer voorts volladen opt spoedichste nae Banda te dispacheren.

Item vertreckt van hier naer Bantam ende de Strate Sunda t schip Gouda neffens t fregat Mocha met vervarsinge van water ende nootlyckheden voor de schepen aldaer.

30 *d*° Woonsdach vertrect van hier over Japara naer Amboina de jonck van Abraham Massenaer, vryburger op Amboina.

(1) Zie De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. LXVII, v. en 40—54.

November.

Pmo Donderdach vertreckt van hier nae de Strate Sunda t Engels jacht de Roose.

2 d° Vrydach niet sonders gepasseert.

3 d° Saterdach vertreckt van hier naer Japara t Engels schip den Diament omme nae gepresumeert wert van daer naer Macasser te verseylen.

4 d° Sondach arriveerde alhier uyt de Strate Sunda d Hr Jan van Gorcom met het fregat Mocha.

5 d° Maendach vertrect van hier tot versterckinge vande wachthoudende schepen voor Bantam t schip de Goede Fortuyn, groot 400 lasten ende gemant met 100 coppen.

Item vertreckt t jacht Woerden nae d eylanden om coraelsteen.

6 d° Dingsdach arriveerde alhier uyt de Strate Sunda t Engels schip de Reformation.

Item arriveerde van Celebaer t jacht van de vrye lieden, genaemt Celebaer, met 13 lasten rys.

7 d° Woonsdach arriveerde alhier van Solor een tyngan, gemant met 14 coppen, uyt welcker rapporten verstaen wierd, hoe t jacht Timor op seeckere droochte tusschen Solor ende Inda op den 21 Augusto passato verongeluckt was, inhebbende 21 slaven ende 65 picol was, monterende ƒ 3142.17.8, synde de slaven ende 23 picol gesalveert ende rest vant jacht met het was verloren.

Vanden 7en tot den 15en ditto } niet sonders gepasseert.

16 d° Vrydach arriveerde alhier van Angiar ende Bantam t schip den Swarten Beyr met 1009 sacken peper; uyt d advysen daermede becomen wierd verstaen, hoe Pangoran Gedee t gouvernement van Bantam t eenemael aen Pangoran Ratu geresingneert hadde, de welcke nu voortaen alleen ende absoluyt regeren soude. Item hoe de sprake binnen Bantam sterck ginck, dat den Coninck geheel tot vrede genegen was ende daer van met de Hr Generael tracteeren wilde, by sooverre syne Edt gesint ware, hem d eere te doen, vande selve van syner syden te presenteren.

17 d° Saterdach niet sonders gepasseert.

18 d° Sondach arriveerde alhier uyt de Strate Sunda t Engels jacht de Rose.

Item vertrect nae de Strate Sunda t jacht Cleen Arnemuyden met cleedingh ende ander nootlyckheden voor d onsen aldaer.

Item vervouchden haer door ordre van den Ed. Hr Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerde alhier d'E. Jaques Specx ende Jacob van Dooreslaer

ende heeft d° Specx deselve uyt syne Ed[ts] name aengedient als volcht: te weten, alsoo op Saterdach voorleden t schip den Swarten Beyr van Bantam gearriveert was, mede brengende partye peper van daer, hadde d Ed. H[r] Generael niet connen naerlaten, de heeren volgens tractaet haer contingent van dien te laten aenbieden, niettegenstaende de selve voor desen gerefuseert hadden verscheyden partye peper, die syne Ed[t] haer hadde laten aenbieden, t ontfangen, daerop M[r] Hauly diende, dat se noyt peper t ontvangen gerefuseert, maer alleene in de maniere vanden ontvangh gedifficulteert hadden, connende, soo lange sy luyden niet wisten wat de H[r] Generael met d aenbiedinge voor hadde, daer toe niet wel verstaen ende vragende met eenen op wat conditien sy den jegenwoordigen aengeboden peper souden aenvaerden; op conditien, seyde d H[r] Specx, als d heeren voordesen haer aandeel in den peper, van Bantam gebracht, aenvaert hadden; daer was, seyde Hauley, eenigen tyt herwaerts soo veel dispuyt daerover gevallen, doch sy hadden haer meyninge daerop in haer jongste acte aen den H[r] Generael overgelevert rondt uyt verclaert, daer aen sy hun gedragen ende soo men haer den peper in sulcker vougen als in gemelte acte gestipuleert stont wilden leveren, waren zy tot den ontvangh van dien bereyt ende anders niet, daerop d h[r] Specx antwoorde, daer was van gelycken in onse antwoorde, op haer gemelte acte duydelyck genoeg verclaerdt, hoe wy d aenbiedingen ende leverantie vanden peper verstonden, daeraen wy ons van gelycken hielden ende bereyt waren in vougen daerin begrepen de selve te leveren. Sulcx was haer noyt, seyde M[r] Hauley, noch by mondelycke aendieninge noch by schriftelycke acte van onser syden betoont ende hiermede van weder syden een wyle stil geswegen synde, vraechde eyndelinge M[r] Goningh, van waer den peper die men haer nu quam aenbieden gebracht was, van Angiar ofte Bantam? Een gedeelte, antwoorde de H[r] Specx, van Bantam ende een gedeelte van Angiar; t is wonder, seyde M[r] Hauley, dat het de Heeren vry staet, met die van Angiar te handelen ende dat het ons soo oevel affgenomen ende soo naeuw beleth wart, daerop de H[r] Specx seyde, dat de Heeren in sulcker vougen met die van Angiar gaen handelen, als wy doen, daer sal int alderminste geen questie uyt ontstaen, te weten datse ons vermogens het tractaet de helft vande peper diese met die van Angiar ofte Bantam contracteerden soo sinceerlyck als wy doen aenbieden ende leveren sonder datse deselve ter sluyck gaen handelen ende vervoeren ende ons de vruchten van Bantams langduerige besettinge, by de Nederlantsche Comp[ie] t sedert hare defectueusheyt tot noch toe alleen vervolcht, soo sinisterlyck onthouden ende daervan frustreren. Hoe sinceerlyck wy gehandelt hadden, seyde M[r] Hauley, soude by onpartidigen in Europa wel geoordeelt worden ende daer mede voortgaende vraechde M[r] Hauley, hoeveel peper daer gecomen was, daerop d H[r] Specx antwoorde, aende cant van dry duysent sacken, verstaende daerby de geheele masse van peper soo nu ende dan van Bantam gebracht ende d Engelsen van

tyt tot tyt aengeboden ende gelevert, daerop M[r] Hauley seyde, niet te connen gelooven, datter onder desen aengeboden peper eenigen van Bantam, jae niet een greyn vandien gebracht, maer datse altsamen by d onse voor Angiar opgecocht ende gehandelt was, t welck hy niet verstaen conde, ons soo geoorloft ende haer ongeoorloft te wesen, daerop d H[r] Specx diende dat men des noot synde by getuygenisse van geloofwaerdige persoonen soude connen doceren ende bewysen, dat deselve tendeele voor Bantam ende tendeele voor Angiar gehandelt was, herhalende d H[r] Specx de voorige aenbiedinge van dien ende vragende, off d Heeren gesint waren, haer contingent daervan t ontfangen ende wat men aen syne Ed[t] dies aengaende van harent wegen rapporteren soude, daerop M[r] Hauley seyde dat alsnoch by haer jongste overgeleverde acte aenden Ed. H[r] Generael waren persisterende ende tot geen ontfangh van d aengeboden peper verstaen conde soo lange daer eenige aduantagieuse reservatien (gelyck het haer scheen) onder d aenbiedingen schuylden, daermede naer reciprocque groetenisse vanden anderen gescheyden ende henen gegaen syn.

19 *d°* Maendach niet sonders gepasseert.

20 *d°* Dingsdach vertreckt van hier naer Banda t jacht vande vrye lieden, genaemt Celebar, met 19 lasten ende 130 gantangs rys voor rekeninge vande Comp[ie].

Item arriveerde alhier vande Cust Choromandel t Wapen van Enchuysen met een cargasoen van *f* 243 918,14.8 bestaende in

862 packen cleeden

286434 ℔ salpeter

298 slaven

130 lasten rys

80000 stucx dackpannen, synde d° schip den 5[en] July vande Cust vertrocken ende ontrent 5 maenden onderwege geweest, soodat een moeyelycke reyse gehadt ende veel volcx verloren heeft, te weten

19 Nederlanders ende

[1]) stucx slaven.

Item arriveerde alhier van Jamby t Engels schip de Bul, volladen met 3300 picol peper, blyvende aldaer voor hare rekeninge ofte Comp[ie] noch in voorraet 100 lasten peper.

21 *d°* Woonsdach vertreckt van hier nae Strate Sunda t Engels schip de Reformatie.

22 *d°* Donderdach }
23 *d°* Vrydach } niet sonders gepasseert.

24 *d°* Saterdach arriveerde van Cambodia t jacht vande vrye lieden Cambodia, inhebbende ontrent 8 lasten rys [en] 50 picol was neffens ander menudentien.

---

[1]) Oningevuld.

307677A

Met ditto jacht wierden alhier gebracht dry vande 7 Nederlanders, welcke by de gouverneur Sonck inde chalouppe vant jacht Arnemuyden, gaende in comp^ie vande twee Chineesche joncken, nae Pehou geordonneert waren, om op gemelte joncken te passen, dat niet souden doorgaen.

25 *d°* Sondach } niet sonders gepasseert.
26 *d°* Maendach }

27 *d°* Dingsdach vertreckt van hier met vervarsinge van water naer Bantam ende Angiar t schip den Swarten Beyr. Item arriveerde van des Mattarams custe den Engelschen Diamant, met rys geladen, soo men presumeert.

28 *d°* Woonsdach vertreckt van hier met syne ladinge nae de Strate Sunda t Engels schip den Diamant.

Item syn hier byden Ed. H^r Generael verschenen d Engelse coopluyden Henry Hauley ende John Gonningh, dewelcke, nae dat nedergeseten waren ende eenige discourssen noopende haer schip d Unite, dat op de Cust Choromandel door leckheyt aende wal geleyt was, item hoe haer schip den Diamant op gisteren sonder rys van Japara gekeert was, mitsgaders van t gene in Jamby ende andere quartieren passeerde, gevoert hadden, d H^r Generael aengedient hadden, te weten, off de rekeninge tusschen haer ende ons openstaende, daervan de copie voor dato aen d Heer Specx overgelevert hadden, naegesien was, daerop d H^r Generael diende, dat van gelycken sulcx als tusschen ons ende haer noopende de rekeninge openstont hadde doen uyttrecken, daervan copie aen John Goningh overgelevert wierd ende alsoot scheen wel eenige differentie ende verschil in voorseyde rekeninge mochte vallen, wierd goetgevonden, deselve door eenige gecommitteerde reciproquelyck te doen oversien, daertoe by d H^r Generael gecommitteerdt wierden, omme daerover met die van d Engelse Comp^ie in conferentie te comen, d Heeren Jaques Specx ende Anthony van Diemen, omme deselve op Maendach toecomende met alsulcken persoonen als van wegen de president Brockedon daertoe gecommiteert souden werden, alles nae te sien ende sooveel mogelyck te vereffenen.

Item versochten [zij] op d H^r Generael, geassisteert te worden met partye rys, seggende, alsoo nu op haer vertreck stonden, hun vrientschap geschieden soude, soo d H^r Generael hun conde doen helpen, sonder nochtans hun versoeck te begrooten, daerop d H^r Generael haer aendiende, hoe schaers tegenwoordich selffs van rys versien waren ende de groote quantite die wy nootsaekelyck om ons volck, de burgerye alhier, de Molucques, Amboina ende Banda den mont op te houden van doen hadden, soo dat haer voor dees tyt niet conde gerieven, doch soo noch met 4 a 5 lasten gedient waren, wilde daer niet op sien, daer van sy d Heer Generaal bedanckten ende versochten andermael, dat men haer wilde verclaren met wat quantite men haer soude connen assisteren, daerop de H^r Generael diende dat een overslach van rys soude doen maken, omme op Maendach toecomende haer op hun versoeck bescheyt te geven. Ten derden

verhaelde Mr Hauley, hoe dat gesint waren, van Batavia te vertrecken om op haer selven te gaen woonen, sonder openinge te doen waerdat het gemunt hadden, daerop d Hr Generael vraechde, syn de Heeren gesint te vertrecken, daerop Mr Hauly repliceerde, d Heer sal dit voor desen wel verstaen hebben; d Heer Generael seyde daervan als noch geen kennisse te hebben; Mr Hauley meende dat sulcx uyt haere preparaten ende affschepinge wel hadde connen bespeuren; d Heer Generael diende daerop niet gelett te hebben, daerby voegende: *die gaet, die gaet*; *die comt*, *is willecom* (1).

Ten vierden versocht Mr Hauley, alsoo haer voor desen een stuck lants ofte erve alhier vergundt was, daerop tot haer gerieff wooningen ende sekere huysinge getimmert hadden, die nu, vermidts van hier vertrocken, niet van nooden hadden, off de selve souden mogen vercoopen; d Heer Generael diende daerop dat met hare huysinge doen mochten sulcx als haer geliefde, die quamen haer toe, sy hadden die doen bouwen ende becosticht; aengaende d erve, die was haer tot haer gerieff verleent soo lange hier waren, doch niet om proffyt daer mede te doen. Hauly meynde, de huysinge conde sonder d erve niet bestaen, d Hr Generael stondt dat toe ende seyde dat soo veel erve by haer huysinge laten soude als een burger tot de selve van doen soude hebben.

Ten vyffden versochten dat men haer soude willen toestaen om ontrent 30 vrye Chineesche arbeytsluyden tot haer gerieff op haer vertreck mede te mogen nemen, daer tegen d Hr Generael hun vertoonde de groote costen ende moeyten die de Nederlantse Compie om volck te versamelen was dragende, gelyck mede dat de dagelycksche wercken soo van de burgerye als t fort soo groot ende menichvuldich waren, dat wy selve niet nae den eysch conden gedient worden, insgelycx dat wy dit mousson t lant hier omtrent soo veel mogelyck met rys meynden te doen beplanten, tot alle t welcke menichte van volck van nooden was ende derhalven geen reden, dat wy noch volck souden licentieren ende ons selven vercorten, sulcx dat hun dit versoeck by d Hr Generael affgeslagen wierd, seggende geene van onse ingesetene veel min eenige arbeytslieden missen conden.

Ten sesten seyde ditto Hauley, hy onderricht was datter voor desen een ordre in de stadt geweest soude syn, dat niemant haer volck soude borgen, versocht dat t selvige mocht gecontinueert werden, waeroppe by d Hr Generael vertoont wierd, dat dien aengaende noyt ordre gegeven was ende dat syne Edt oversulcx daer van qualyck geinformeert moeste syn; igelyck mocht borgen, diet goet docht, synde geen reden dat men sulcx verbieden ende haer volck minder crediet als anderen geven souden. Hauley ende Goningh repliceerden, dat sy niet beter wisten, off sulcx was by placcaet ofte ordonnantie gepubliceert ende dat oock eenige van haer volck uyt crachte van dien uyt arrest ontslagen

(1) Vgl. hierbij De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. XLII vv.

ende de herbergiers haren eysch van schult ontseyt is geweest, waerop hun wederom gedient wierdt, dat sulcx niet syn conde ende sy luyden evenwel daerby persisterende, is hun int breede uyt gelegt, hoe al int eerste stabileren van Batavia een placcaet gemandeert is geweest, dat geenige herbergiers aen eenige van onse Comp^{ies} dienaers als op haer eygen peryckel souden vermogen te borgen, alsoo daer over niet in rechte souden mogen betrocken ofte gearresteert werden, sonder dat t selve hun volck eenichsins toucheerde, waerop d° Hauley ende Goningh hun naerder verclarende, vermeynt hadden, t vorige als een alreede becomen prevelegie door te dringen, waer van hun gefrustreert bevindende, seyden, als sulcx tegen hun volck niet sonde geobserveert werden, hun schier ofte morgen soude mogen incomoderen, daer d H^r Generael op antwoorde, dewyl d Heeren vertrecken, can hun geen incomodatie geven, daer gemelte Goningh op insisteerde, wel als onse schepen hier ten anker comen om water ofte eenige nootwendicheden te halen, moet oock necessaerlyck volck aen lant comen ende als deselve door droncken drincken hun in schulden steken ende daerover in arrest gehouden werden, soude hun verachteringh geven, daerop hun wederom gedient wierd, dat sy luyden door hare schippers ofte coopluyden daer ordre op conden doen stellen, om sulcx voor te comen. Hauley repliceerde, soo de Heeren met hun volck sulcx conden doen, wy sullent dan jae oock met d onse wel doen. Syne E. wert wederom gedient, dat wy verhopen op d onse alsulcken ordre te stellen, dat syluyden daer geen moeyte mede sullen hebben ende dat het oock schande ende geen reden soude syn, hun volck die hier souden mogen comen, sulcken discredit ende cleynicheyt aen te doen. Hauley seyde, dat sy ons hier oock niet sullen overvallen, waermede dit propoost, nae dat sy vermerckten hun van dese soete gepretenteerde prevelegie niet toegestaen wierde, gecesseert is ende syluyden na reciprocque groetenisse gescheyden ende henen gegaen syn.

29 *d°* Donderdach vervouchden haer door ordre vanden Ed. H^r Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerde alhier de E. Jaques Specx ende Jacob van Dooreslaer ende heeft d° Specx uyt syne Edt^s name Mr Hauley aldaer int bywesen van Mr Goningh in volgende wyse aengesproken, te weten: op gisteren is d H^r Generael door de vrunden onder andere poincten mede aengedient, hoe midts hun vertreck van Batavia gesint waren, hun huysinge te vercoopen, doch alsoo de gemelte aendieninge by syne Ed^t niet wel begrepen was geweest, hadde ons dien volgende sijne Ed^t belast, de Heeren aff te vragen, hoese den vercoop van hare huysinge verstonden ende off oock voorgenomen hadden deselve by publique venditie met affixie van bilietten aenden meestbiedenden te laten geschieden, daarop Mr Hauley diende, alsoo hun inden beginne van hun residentie erve vergundt was om daerop te mogen bouwen ende oversulcx verstaen souden dat daermede naer believen vermochten te handelen, soo hadden sy niettemin goetgevonden, aleer opt vercoopen van dien finalyck disponeerden

d H[r] Generael eerst ende alvoren daerover aen te spreken ende kennisse daer van te geven, doch alsoo sy op gisteren van d H[r] Generael verstaen hadden, dat haer d erve maer tot gerieff ende niet in eygendom vergundt was, konden sy oock niet voorseker seggen, hoe daer inne doen souden, voor ende aleer wisten, hoe datse souden mogen doen, daerop d H[r] Specx seyde, t soude geen reden wesen, dat soo grooten begryp van erve ledich ende onbetimmert soude blyven liggen, doch niettemin d H[r] Generael was wel genegen haer lieden daerinne t accomoderen nae de gene die t erff soude comen te coopen; waert sake, deselve een man van veel ommeslach ende groot vermogen was, die de plaetse, soo deselve jegenwoordich by haer beseten wierd, tot syn gerieff van doen soude hebben, syne Ed[t] wilde haer in sulcken gevallen den vercoop vant geheele erff geerne toestaen ende soo den cooper van geringe qualiteyt mochte syn, wilde syne Ed[t] de huysinge met een erve nae proportie ende gerieff vanden cooper insgelycx voorsien laten blyven, daerop M[r] Hauley diende, datse alsnoch van geene coopluyden van groot ofte cleyn vermogen en wisten ende soo wanneer eenige by haer verschynen souden om hun huysinge te coopen dat alsdan syne Ed[t] daervan kennisse souden doen hebben om by syne Ed[t] voorder in de sake gedisponeert te mogen worden nae dat verstaen soude te behooren.

30 *d*[o] Vrydach arriveerde alhier vande Cust Choromandel Engels schip t Hart, geladen synde (nae men verstaet) met partye rys, eenige betilies, salampouris, witte percallen, mourys, tapechindes, 4000 stucx staet, eenige ([1]) ende andere witte salons.

By de missive vanden oppercoopman Goeree, met ditto schip becomen, wierd verstaen, hoe d H[r] Dedel op den 29[en] Augusto pass[to] subitelyck overleden was, niet sonder groote suspitie van vergeven te syn, alsoo t doode lichaem op verscheyden plaetsen seer blaeu uytgeslagen was. Item hoe den oppercoopman Isaacq vande Wercke mitsgaders den schipper Dirck Evertsen neffens Jan Antheunissen Brasser ende den coopman Jan de Moor, varende van Paliacatte naer boort vant schip Schoonhoven, met haer schuyt inde barningh omgeslagen ende altsamen met het inhebbende bootsvolck gesneuvelt ende verdroncken waren. Item hoe de Vrede, in Marty passato van Suratte volladen naer t vaderlant vertrocken, door groote leckheyt ende contrarie winden, op de Custe Choromandel gekeert was, sonder dat het de reyse hadde connen ophalen, in vougen dat de ladinge van ditto Vrede int schip Schoonhoven overgescheept synde, t selve in des Vredens plaetse naer t vaderlant gedispascheert sy. DeHeere wil het behouden geleyden.

---

(1) Oningevuld.

December.

P^mo Saterdach vertrecken van hier naer Amboina de jachten Goa ende Mocha, ider gemant met 40 coppen, soo bootsgesellen als soldaten.

2 d' Sondach niet sonders gepasseert.

3 d° Maendach vertrect van hier naer Banda t jacht Munnikendam met 100 lasten rys ende verscheyden ander nootlyckheden.

Item compareerden wegen den Engelsen president aldaer int fort d eersaeme John Goningh ende Richard Haselwood omme, volgens t onderlingh goet vinden op den 28^en November voorleden, d openstaende rekeninge tusschen d Eerw. Nederlantse ende Engelse Comp^ie opt comptoir alhier nae te sien ende soo veel mogelyck te vereffenen, welcken volgende de E. Jaques Specx ende Anthony van Diemen met de gemelte Engelse gecommitteerde in conferentie getreden ende by gemeen goet vinden eerst de partyen van onsen credito gerevideert synde, de selue gesamentlyck in qualite ende quantite d accorde bevonden hebben uytgenomen:

Eerstelyck dat van 31 stucx lege leggers, staende onder ult^mo December 1620, d Engelse gecommitteerde seggen, by haer boecken maer bevinden ontfangen 21 ende naederhant noch 10 gerestitueert, daer van onse comptoir boecken gantsch niet en vermelden ende d Engelsen vande restitutie gans geen aenwysinge doende, onse gecommitteerde op voldoeninge persisteren, waerover by d Engelsen voorgeslagen wert, men soude haer de thien gerestitueerde leggers, die sy by hare boecken bevonden, passeren, sy waren mede tevreden de 31 stucx te voldoen, t welcke by d onse niet volcomentlyck aengenomen, maer tot de finale affhandelinge vande rekeninge in state gehouden wierdt.

Ten tweeden dat vande provisien die by den commandeur van Bacchum (?) aent Engels schip de Leeuw gedaen waren geen kennisse noch eenige notitie daervan op hare boecken vonden, doch dat evenwel vertrouden, 't gene in rekeninge gebracht wierd waerachtich was ende daerover oock de partye voor goet aennamen.

Ten derden pretendeerden van de 20 bhaer 120 catty nagelen per t schip Zierickzee voor rekeninge van d Engelse Comp^ie uyt de Molucques alhier gebracht, geen vracht schuldich waren (gelyck van onser syden in meerder partyen in rekeninge gebracht wierd) alsoo ten tyde men haer de selve nagelen leveren moeste inde Molucquen aldaer t schip d Exchange hadden, waer in sy d' selven souden geladen hebben, soo d H^r gouverneur Houtman de leverantie aldaer niet geexcuseert ende selver versocht hadde, dat dewyle alle de nagelen alreede int schip Zierikzee gescheept waren ende t schip naer Java ginck, datse d selve op Java souden willen ontfangen, om aldaer de moeyte van overschepen

te excuseren, waer tegen onse gecommitteerde allegeren, dat de gemelte vruchten al reede voor desen al ten tyden vanden E. President Furstlant (1) gemaect ende geaccordeert syn geweest ende dat van haer syde noyt in eenige vorige conferentie van rekeninge iets daer tegen gesecht ofte geexcuseert hadden, mede oock niet conde betoonen, wat dien aengaende inde Molucques met den Heer Houtman gepasseert was, persisteerden dat sy soo wel ende veel meer in die vrachten als de Nederlantsche Comp^{ie} inde vrachten vande provisien, met t schip den Jeems uyt Jappan gebracht, gehouden waren, t welck d Engelse gecommitteerde evenwel tot de redelyckheyt niet conde bewegen, maer seyden, die vrachten van de Jeems waren finalyck affgedaen ende sy wisten dat t vorige inde Molucques was gepasseert, waer over dit poinct in state gelaten ende aengeteykent is.

Ten vierden commende op de partyen vant gene de Nederlantse Comp^{ie} int uytrusten vant schip de Swaen (ten tyde de selve in Japan met de vlote van deffentie naer de Manilhas te gaen goet gevonden was) verschooten hadden, sustineerden d Engelse gecommitteerde, dat hare Comp^{ie} niet verder als inde Gls 2133 : 9 : 5 (volgens de gesloten rekeninge in Jappan) gehouden waren ende dat sylnyden hier inde vordere pretentien niet souden connen verstaen, waertegen haer by onse gecommitteerde wederom vertoont is, dat genomen de coopluyden in Japan met den anderen affgerekent ende abuysievelyck daer inne gehandelt hadden, sulcx en conde de Nederlantse Comp^{ie} niet prejuditieren; de geheele uytrustinghe vande Swaen was blyckelyck by de Nederlantse Comp^{ie} in Japan gedaen ende in contant gelt verschoten, gelyck voor desen aen d H^{r} Furstlant sal. by specificatie vertoont was ende noch bereyt waren, Hare E. by origineele rekeningen, in Japan gesloten, bewys daervan te doen; het ware dan oock billick, d Engelse Comp^{ie} de helft daervan betaelde, te meer de gemelte Swaen inde gemeene diffentie ten dienste van beyde de Comp^{ien} meest door hart aenstaen van d Engelse overhoofden, in Japan synde, is gebruyckt geweest, daer door de Nederlantse Comp^{ie} genoodtsaect wierd, een deel vande last die de Swaen naer Batavia doen maels soude gebracht hebben int schip de Jeems te laden ende de reste tot grooten interest ende ongerieff aldaer over te houden. Daerop d Engelse gecommitteerde repliceerden, dat sy hun hielden aende rekeninge, dien aengaende in Japan gesloten, ende bereyt waren in rekeninge te laten valeren t gene d Engelse Comp^{ie} daerby schuldich gebleven waren; de resterende partyen conden naer Europa gerenvoyeert werden, alwaer doch verscheyden partyen, de gemeene diffentie soo de vlote van d H^{r} Dedel als andersins betreffende, moesten gedecideert werden. Onse gecommitteerde vertoonen daertegen, dat het geen reden is te renvoyeren pertyen die claer syn ende daerop geen naerder decisie noodich is; de originele rekeningen wysen

(1) Zie De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. XXI.

uyt, dat d oncosten van aequipagie ende provisien ten behouve vande Swaen waren gedaen, waerin d Engelse Comp^ie sonder dispuyt de helft gehouden syn te restitueren ende derhalven geen reden was, hiervan yets te renvoyeren, indien sy gesint waren de liquide partyen hier te sluyten. D Engelse gecomitteerden blyven by t vorige persisteren sonder nochtans naerder redenen te geven als t selve niet anders te verstaen, waer tegen onse gecommitteerde vertoonen, dat dese partyen liquider ende van minder contradictie syn als de vracht vande goederen door de Jeems vande Nederlantse Comp^ie hieruyt Jappan gebracht ende by den president Furstlant sal. in rekeninge gestelt, d welck doch buyten alle reden was, ten aensien ditto Jeems doch sonder eenige ladinge voor d Engelse Comp^ie ledich herwaerts comen moeste ende voor t gebruyck vande Swaen tot de gemeene diffentie de Nederlantse Comp^ie genootsaeckt is geweest, boven t gene in ditto Jeems herwaerts is gebracht tot haren grooten interest ende ongerieff over de 60 lasten goets in Jappan over te houden, t welck by d Engelse overhoofden doenmaels in Japan oock geconsidereert synde, noyt vracht gepretendeert noch daervan willen handelen hebben, alsoo wel sagen dat de Nederlantse Comp^ie by t ontrecken vande Swaen uyt haren particulieren dienst merckelyck geprejuditieert wierd. Dese ende andere voorder gepasseerde redenen conden d Engelsche gecommitteerde niet verder doen condescenderen als datse toestonden (nae de meyninge ende verstandt van onse gecommitteerde) dat de partyen noopende de gedaene aequipagie ende provisien vande gemelte Swaen in rekeninge souden passeren ende de twee partyen wegen de maentgelden vant volck ende pretentie over t verlett, t welcke de Nederlantse Comp^ie doort missen vande Swaen hadde geleden, monterende t samen gl. 8124,5, uyt de liquide rekeninge souden uytgelaten ende onder de renvoyerende partyen gestelt worden.

Ten vyffden refuseerden de gemelte Engelse gecommitteerde mede in rekeninge te passeren de veertich realen van 8ten, door den ballionw deser stede voor arbeytsloon van lossen, schuyt vracht &^a betaelt voor d Engelse goederen, met t jacht Woerden van Amboina gebracht, seggende, de goederen hun niet en toucheerden, maar door Mr Sil in Amboina aenden Gouverneur van Speult overgelevert ende by haer geabondonneert waren, waer op hun lieden door onse gecommitteerde geantwoort wierdt ende vertoont synde, hoe onbehoorlyck den voornoemde Sil tegen den gemelten H^r van Speult geprocedeert hadde ende syne M^rs goederen in bordel soude laten loopen hebben, soo sulcx by de magistraet aldaer ex offitio door de goede ordre die op de bewaringe ende therwaerts seynden van voorseyde goederen gestelt hadden niet en ware geprevenieert geweest, t welck hare E. danckelycke behoorden terkennen, als sy alhier voor desen alreede betoont hadden ende nu noch bewesen. D Engelse gecommitteerden verstonden dese benefitien voor affronten, seggende, de magistraet van Amboina hadden van haer geen last om hun met hare goederen te bemoeyen, sy en wisten oock niet nochte droegen geen kennisse, datter eenige

goederen hare Mrs toucherende van Amboina gecomen waren, vermitts sy alle t gene sy in Amboina gehadt hadden by den Gouverneur aengeslagen ende onder syne verantwoordinge gelaten was, daervan sy hare actien, die sy om geen 30000 realen van 8ten wilden afstaen, in Europa souden institueren ende soo sy dese 40 realen in rekeninge passeerden souden daer mede de proceduren van Amboina genouchsaem confirmeren ende niet tegenstaende onse gecommitteerde hun hier tegen van punt tot punt aenwesen, hoe onbehoorlyck hare officieren in Amboina ende syluyden alhier in desen handelden, mittsgaders hoe ongerechtelyck sy hier van noch pretentien institueren wilden, als in haer gemoet ende conscientie wel wetende, dat d Engelse Compie ten affscheyden van Mr Muschamps ([1]) ende noch naderhant inde gedane vertooninge der restanten door Mr Weldingh in Amboina d Engelse Compie op veel naer geen capitael van 30 noch halff dertich duysent realen gehadt hebben, bleven de gemelte Engelse gecommitteerde by t gene sy allegeerden even wel opstinatelyck persisteeren, seggende, dat de boecken van hare facteurs wel anders souden betoonen.

Ten 6en contesteerden de gemelte gecommitteerde mede tegen den prys van 10 lasten rys, die sy seyden hooger gestelt te syn als de merct ten tyde van de leverantie was; onse gecommitteerde siende de inpudentie van dese luyden, die in plaetse van dankbaerheyt, de welcke ten aensien vanden goeden dienst hun luyden met d accomodatie van dese rys gedaen schuldich waren, met soo onbehoorlycke contestatien te beloonen, excuseerden ende vertoonen onnoodich te syn daerop dispuyten te moveren, alsoo by der coopluyden boecken conde betoont werden, den gemelten rys tot geen anderen prys ingestelt was als de selve hier gekocht is ende dat de laccagie als andere oncosten met hare danckbaerheyt aen ons behouden souden, hun voorts vragende off hunlieden niet indachtich en was, dat, als Mr Hauley desen rys aen den Hr Generael was comen versoecken ende hem by syne Edt (niet tegenstaende ons eygen gebreck) de selve toegeseyt was, verclaerde dat syne Edt een sonderlingen dienst in desen aen syne Mrs dede ende dat hy syne goede oprechte genegentheyt wel vertoonde, alsoo sonder dese syne hulpe ende toesegginge inden uytersten noot souden moeten vervallen, ten aensien (gelyck hy verclaerde) dat voor geen thien dagen met rys voor haer volck, soo op de schepen als aen lant, versien waren, weshalven dat sy haer vande prys wel behoorden te contenteren ende andre danckbaerheyt te betoonen, waer tegen sy repliceerden, dat sy bekenden de vruntschap die d Hr Generael haerluyden in desen betoondt hadden, die sy oock bereyt waren t erkennen, doch verstonden niet dat sy daerdoor gehouden waren den rys hooger te betalen, als den prys was, die sy sustineerden dat doenmaels tegen dry gantangs per reael gekocht ende hun tegen 2½ in rekeninge gebracht wierdt; d antwoorde op dese onbeschaemtheden hebben onse

(1) Vgl. Tiele, *Bouwstoffen*, I, bldz. 327.

gecommitteerde met presentatie van te vertoonen boecken als vooren besloten ende daerby gepersisteert.

Ten sevenden allegeren de gemelte gecommitteerde dat de dry leggers, welcke die vant fregat Mocha in de Strate Sunda aen d Engelse Diamant met water overgedaen hadden, alhier op de caya (?) voort fort wederom gelevert waren, sonder te bewysen, aen wien ofte wien d selve ontfangen hadde; onse gecommitteerden verclaren daervan geen kennisse te hebben ende concludeerden derhalven respectivelyck, daer naer vorder te sullen doen vernemen.

Ten 8sten weygeren d Engelse gecommitteerde in dese rekeninge mede te passeren de partye vande plancken, spyckers, iserwerck, dackpannen, ende rys, die aen Hendrick Sil, Engels coopman op Amboina, op syn versoeck voor d Engelse Comp^ie gelevert waren, bedragende / 598.15.4, seggende, dese party moeste mede naer Europa neffens d andere gerenvoyeert werden, alsoo sy hun geensins alhier wilden aentrecken van t gene in Amboina gepasseert was. Onse gecommitteerde vertoonen, dat dese conferentie ware geexcuseert, als sy tot geen andere vereffeninge ende sluyten van rekeninge gesint waren geweest, want als sy de liquide partyen, daervan sy wisten de goederen by hun ofte hare gecommitteerde tot dienst van hare M^rs waren, niet wilden passeren, was weynich apparentie van t gene in different soude mogen staen yets soude connen verricht werden, daerop d Engelse gecommitteerde wederom dienden, dat wy hierby niet geinteresseert syn, alsoo sy te vreden waren, de ƒ 1887.13.2 die hun over geleverde rys ende andersins vant comptoir van Amboina competeeren, mede onder de renvoyerende partyen te stellen, verclaerende daerby absoluytelyck, hierin niet anders te connen handelen, alsoo in hun geheele pretentie t gene Amboina toucheerde hier met geen andere partyen wilden vermengelen, maer int geheel nae Europa renvoyeren, daer sy nae hun seggen wel satisfactie wisten te becomen. Onse gecommitteerden allegeren wederom dat dese vergaderinge tot vereffeninge van rekeningen ende pretentien goetgevonden ende beleyt was, weshalven, soo sy in Amboina vercort ofte yets aende Nederlantsche Comp^e gelevert hadden, versochten, dat sy luyden daervan vertoon, eysch ende bewys doen souden; men soude haer hier soo goede voldoeninge als in Europa doen int geene daersy in gerechticht mochten bevonden werden; het ware de respective Comp^ien dienstelycker hier alles te institueren, de pretentien te begrooten, bewysen ende soo veel mogelyck affhandelen, als bloodelyck sonder eenich vertoon de meesters in Europa daermede te molesteren. Door dese ende noch veel meer andere redenen by onse gecommitteerde gemoveert ende blyckelyck vertoont, hoe onbehoorlyck sy hun in desen gedroegen, syn de gemelte Engelsen evenwel van haer capritie ende onredelyckheyt niet aff te brengen geweest, maer als crackeelige luyden, sonder affdoeninge van t gene claer was noch openinge ofte bewys te geven van t gene sy wilden seggen ofte pretenderen, by hare blinde groote pretentien van Amboina blyven persisteren.

Tot hier toe met de d Engelse gecommitteerde de partyen van onse rekeninge geconfereert ende door hare onredelyckheyt in de differerende partyen niet geconcludeert synde, hebben de partyen van harer syden oock begonnen te oversien ende int generael bevonden, dat de goederen van d Engelscher syde aen ons gelevert alles tot hoogeren pryse als van onser syden ingestelt was, t welck haer vertoont synde, beyde (?) te vreden waren, wat bevonden wierd by ons tot leegeren prys als by haer ingestelt was, dat wy t selve mede op haren prys mochten begrooten. Onse gecommitteerde versochten ende sustineerden, dat sy hare prysen op d onse verminderen souden, alsoo sy van ons eer wy van haer luyden ontfangen hadden ende alles soo geboeckt was, daertoe sy oock niet wilden condescenderen, siende dat sy hierby door de meerdere quantiteyt eenige waren die sy gelevert hadden, souden geprejudiceert geweest syn, waerover onse gecommitteerde, siende hier inne soo weynich als int voorige sonde verricht werden, syn tot de revue vande partyen voortgevaren ende de posten van t gene d Engelsen aen verscheyden onser schepen gelevert hadden geconfronteert, die sy wel met de gegeven recepissen vande overhoofden onser schepen in qualite en quantite d accorde, maer alles seer hooge in pryse gestelt gevonden hebben, waervan met hare doleantien geen ander antwoorde ofte redres becomen conden, als dat wy t gene van onser syden gelevert was tot gelycken prys stellen souden.

Int confronteren van gemelte recepissen is bevonden te gebreken vant gene t schip de Trial aen t Wapen van Enchuysen gelevert hadde, die d Engelsse gecommitteerde seyden, met d° schip gebleven ende de parceelen uyt het geberchte scheepsboeck getrocken waren, gelyck mede van sekere wyn die t jacht d Abigael op de W. Cust van Sumatra aen sekere Duytsche pinas gedaen hadde, waervan de hare alleen aanteeckeninge gedaen ende geen recepisse gevordert hadden.

Waer mede dese cessie, meer in Engelse onredelycke capritieuse contestatien als redenen van accomodatie bestaen hebbende, is besloten ende int vrundtlyck gescheyden.

4 ditto Woonsdach des morgens de voornoemde Engelsche gecommitteerde wederom int casteel gecompareert ende neder geseten synde, droegen sy naer t openen van pampieren dadelyck voor dat se vande vyff partyen die wy noopende t schip de Swaen in rekeninge brachten niet verstonden voorder als inde *f* 2134.4.— die in Japan vereffent waren, gehouden te syn ende dat de resterende hun niet toucheerden, waertegen onse gecommitteerde hun wederom presenteerden, by specificatie van rekeninge te verthoonen, waeraen d oncosten gedaen ende betaelt waren, daerinne d Engelse Comp^ie, ten ware sy contrarie betoonden, de helft gehouden waren te dragen, gelyck hun E. al reede op gisteren toegestaen hadden, t welck sy loochenende bleven persisteren ende seyden, dat hier niet anders in konden handelen ende soo wy daer toe niet

conden verstaen, mochten de rekeninge generalyck gelyck de selve lach renvoyeren, waertegen onse gecommitteerde hun hard aen de onredelycke proceduren in desen ende anderen betoont wederleggende, sustineerden, oock in de vrachten der overgebrachte goederen per t schip de Jeems niet gehouden te syn, alsoo d selve door t gebruyck van de Swaen inde gemeene diffentie ten dienste van beyde de Comp[ien] in ditto schip geladen ende in Japan noyt vrachten daervan gepretendeert syn, waer mede sonder eenich voorder besluyt syn gescheyden, blijvende alles tot decisie in Europa gerenvoyeert.

5 ditto Donderdach vervouchden haer door ordre vanden Ed. H[r] Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerden alhier d E. Jaques Specx ende Jacob van Dooreslaer, alwaer byden anderen vindende de E. Thomas Brockedon, president, M[rs] Hauley, Goningh ende Cockram, ditto Specx naer groetenisse de selve aangedient heeft, hoe d H[r] Generael ons gelast hadde, de Heeren t insinueren, dat sekere swarte vrouws persoon aen de predicanten alhier clachtich gevallen was, vermidts de heeren voorgenomen souden hebben, op haer vertreck van hier te vervoeren sekere twee bestorven (?) kinderen by persoonen aende Nederlantse Comp[ie] verplicht synde geprocreert, ende daerop d Engelsen int alderminste niet te pretenderen hadden.

Welcke clachten syne Ed[t] vande kerckendienaren genotificeert synde goet gevonde hadde, alsnu by d Heeren te laten vernemen, watter vande sake wesen mochte, daerop M[r] Hauley, nae dat hy met de syne eenige woorden int Engels gesproken hadde, seyde daervan int minst geen kennisse te hebben nochte te weten wat voor kinderen dat het souden syn; daerop d H[r] Specx seyde. d Heeren connen alst haer gelieft daer eens nae laten vernemen, t welck ditto Hauley aannam te sullen doen ende om te sekerder bescheyt daervan te mogen becomen, versocht Hauly, dat men de gemelte vrouwe eens voor haer soude doen verschynen, omme by de selve de gelegentheyt vande saecken naerder te mogen onderstaen, alsoo daer van gantsch niet geinformeert waren, t welck d H[r] Specx advoyeerde, seggende te gelooven, dat d Heeren daer van geen kennisse hadden ende daer mede voort gaende seyde d H[r] Specx, syne Ed[t] hadde ons onder anderen mede belast d Heeren te waerschouwen, alsoo nu op haer vertreck stonden (soot hem liet aensien), dat doch om onlusten ende swaricheyden voor te comen geen volck, aende Nederlantse Comp[ie] ofte staet van Batavia verplicht, met haer wilden vervoeren; daer op den president Brockedon seyde, dat sulcx noyt inden zin gehadt hadden noch oock niet onderstaen souden, maer wat aenginck hare swarten, diese gekocht hadden ende voor lyffeygene hielden, die waren se gesint mede te nemen ende meynden niet, dat wy daer by geprejudicieert souden werden, daerop d H[r] Specx seyde, dat sulcx recht ende billich was ende niemant daertegen hebben conde, welck propoost geeyndicht ende by d H[r] Specx gevraecht synde naer tydinge vande Chust Choromandel, M[r] Hauley eyndelingh naedat over t subyt overlyden van d H[r]

Dedel alsmede over de monopolischen handel der Mooren in Masilipatam eenige reden gevallen waren, voort bracht sekere attestatie in Maslipatnam beleyt tegen Cap[n] Cooper, gewesen schipper op t Wapen van Rotterdam, over een nederlage by hem inden persoon van een Engelschman begaen, daer over recht waren versoeckende, alsoo t selve opde Custe geweygert ende den perpetrant van daer naer t vaderlant vertrocken was, daer op d H[r] Specx seyde, seer verwondert te syn, dat daervan tot noch toe int alderminste niet verstaen hadde, aannemende, t selve d H[r] Generael te sullen aendienen, daermede naer reciproque groetenisse gescheyden ende henen gegaen syn.

6 *d*[o] Vrydach vervouchden haer door ordre vanden Ed. H[r] Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerde alhier de E. Jaques Specx ende Jacob van Dooreslaer geassisteert met 2 gecommitteerden uyt t college van schepenen neffens den secretaris dezer stede ende heeft d H[r] Specx nae reciprocque groetenisse den President aldaer, geassisteert met M[rs] Hauley, Goningh ende Cockram aengedient ende naerder kennisse gedaen van de naem des swarts, by wien de twee kinderen die sy (volgens de doleantie van sekere swarte vrouwe) voorgenomen souden hebben met haer van hier te vervoeren aangehouden wierden, daer van syne Ed[t] de Heeren op gisteren door ons hadde laten aenspreken, daerop den president Brockedon (naer dat met den synen eenige redenen int particulier gehouden hadde) seyde, soodanigen man, als hem by d H[r] Specx genoemt wierde, onbekent te syn, daerop de H[r] Specx diende, naer ons bericht is, soude het den serangy ofte overste van der Engelsen swarten syn, doch d Heeren conden daer naerder nae laten vernemen, t welck sy aennamen alsoo te sullen doen; voortgaende diende d H[r] Specx gemelte gecommitteerden mede aen, hoe syne Ed[t] verstaen hadde, dat d Heeren insgelyckx voorgenomen hadden van hier te vervoeren eenige swarten, voor desen by haer vrygegeven ende van haren dienst teenemael ontslagen ende jegenwoordig met swarte vrouspersoonen alhier getrout, die aen de Nederlantsche Comp[ie] specialyck verplicht ende met desselfs schepen van verscheyden plaetsen alhier gebracht waren, daerop M[r] Hauley vraechde, wat de H[r] Generael op de selffde pretendeerde, warent hare swarten ende by hun luyden vry gegeven (gelyck d H[r] Specx selve inbracht), soo verstout hy datse met deselve oock naer hun believen vermochten te handelen, t sy om de selve te vervoeren ofte alhier te laten, daerop d H[r] Specx repliceerde, dat het contrarye waer was, aengesien geen van hare swarten oyt toegestaen was met onse slavinnen ofte vrye ingesetene vrouwen te mogen trouwen anders als met expres schriftelyck bewys dat sy van d Engelse Comp[ie] vry gekent ende van haren dienst ontslagen waren, die sulcken burgerlycke conditie van leven in dese republicque verkiesen mochten, als sy goet souden vinden ende dat d Engelsen dienvolgende oock daer voorder niet op te pretenderen hadden, waervan sy oock telckens schriftelycke acten by d Engelse overhoofden als onder anderen verscheyden door ordre vanden

president Furstlant, by Mr Augustyn Spaldings (1) eygenhant onderteyckent, blyckelyck was ende by de kerckelycke registers deser stede Batavia naegesien conde werden, synde de persoonen, welcke haer E. alsnu pretendeerden, daerenboven altsamen in onse kercke voor de gemeente als vrye borgers ende ingesetenen deser stede bevesticht endo niet als slaven ende onderdanen van d Engelse Comp*; doch de swaricheyt seyde de Hr Specx en is soo groot niet, off soude, ingevalle men malcanderen wat te gemoet quaem, op d een off dander wyse wel geaccomodeert connen werden, versoeckende dat ondertusschen de persoonen, die de Engelschen voorgenomen hadden met haer te vervoeren, altsamen in een lyste geregistreert ende opgeschreven mochten werden, omme te sien hoe men de saecke noch soude connen middelen ende verdragen, t welcke die van d Engelse Compie aennamen alsoo te sullen doen ende wierdt oversulcx met gemeen aduys bestemt, dat alle de voorseyde swarten op naer middach inde Engelse logie bescheyden souden werden ende dat de Hr Specx met syne bygevoechde sich tegen vier uyren aldaer wederom soude laten vinden; nae welck propoost d Hr Specx eyndelingh d Engelsen voordroech dat onder anderen van syne Edt mede gelast was, de Heeren aff te vragen, hoe gesint waren met haere huysinge te handelen, alsoo voorleden dagen versocht hadden, deselve te mogen vercoopen, daerop Mr Hauley seyde, daer inne niet finalyck conde disponneren, voor ende alleer last ende ordre van hare principalen bequamen, hoe daermede handelen souden, daerop d Hr Specx insisteerde, wat d Heeren dan gesint waren daer mede te doen, off oock haer meyninge was, eenich van haer volck ten dienste van hare Compie daer in te laten, daerop Mr Hauley antwoorde, jae! D Hr Specx seyde, als d Heeren soo gesint syn, ist wel, dan andersins hadde syne Edt belast, dat men eens met d E. Heeren overleg souden maken, hoe groot sy t erve souden begeeren te houden, om d huysinge des te beeter ende eerder aende man te helpen; naedien syne Edt niet gesint was t selve soo te besnyden ende becrompen te maken, dat de valeur ende waerdye van dien daerdoor vermindert soude werden, maer was volcomentlyck genegen nae de macht, gelegentheyt ende ommeslach vanden cooper haer daer inne te accomoderen, t welck dan in desen gevalle onnoodich soude syn, welck propoost geeyndicht synde, wy nae reciprocque groetenisse gescheyden ende henen gegaen syn.

Des naer middachs vervouchden haer andermael door ordre van syne Edt ten huyse van d Engelse gecommitteerde d Hr Jaques Specx ende Jacob van Dooreslaer, geassisteert met twee gecommitteerde uyt t collegie van schepenen neffens de secretaris deser stede, alwaer achter volgende t voormiddachs bespreck alle de swarte, mannen ende vrouwspersoonen, welcke d Engelse voorgenomen hadden met haer te vervoeren verschenen ende derselver namen, geboortplaetse, mitsgaders hoe alhier gecomen waren, pertinentelyck aengeteyckent ende geregistreert syn, welck register d Hr Specx aennam, aen syne

(1) Zie De Jonge, *Opkomst*, IV I), bldz. CXXVIII.

Ed[t] alsoo te sullen vertoonen, met toeseegginge van des volgenden daechs haer syne Ed[te] advys daerover condt te sullen doen, daermede naer groetenisse gescheyden ende henen gegaen syn.

7 *d°* Saterdach vervoechden haer door ordre vanden Ed. H[r] Generael ten huyse van d Engelse gecommitteerde alhier d H[r] Jaques Specx ende Jacob van Dooreslaer ende heeft d H[r] Specx nae reciproque groetenisse ditto gecommitteerde aengedient, hoe d H[r] Generael, gesien hebbende t register der swarten op gisteren t haren huyse geconcipieert, van advyse was, dat de swarten by d Engelse alhier gebracht t haerder dispositie bleven ende by ons op de selve niet conde gepretendeert werden, maer soodanige die met de Nederlantse Comp[ies] schepen, t sy gecocht ofte by inductie als vrye persoonen alhier gebracht ofte met vrouws-persoonen, aenden staet der Vereenichde Nederlanden in Indien verplicht, getrout waren, dat geene der selver, t sy mannen ofte vrouspersoonen, met haer vermochten te vervoeren; daerop M[r] Hauley seyde, dat het een barbarische ende noyt gehoorde maniere van doen ware, dat men echt socht te scheyden, gemerckt, het de gantsche weerelt door een inviolable wet was, dat de vrouwen hare mannen volgen, daerop by d H[r] Specx gerepliceerd wierd, dat het in geen reden bestondt, dat de Nederlantse Comp[ie] hare costelycke schepen tot opsamelinge van volck, om haren geconquesteerden staet in Indien te peupleren, nae alle quartieren soude uyt seynden ende daer naer, als sy de vruchten van hare gedragen lasten souden meynen te smaecken, dat dan het opgesamelde volck alsoo by vremden vervoert ende sy vant genodt der selver gefrustreert souden werden, daer op Hauley in hevicheyt uytbarstende seyde, by aldien men ons de swarten onthout ende haer vertreck niet toe en staet, dat van cracht ende gewelt clagen ende haer goet recht in tyt ende wylen daerover vervolgen souden, waerop d H[r] Specx repliceerde, dat doen mochten t gene haer goet docht ende daermede opstaende, syn alsoo sonder t different vereffent te hebben van den anderen gescheyden ende henen gegaen.

Item arriveerde alhier vande W. Cust van Sumatra t jacht S[t] Nicolaes met 89 lasten rys ende 7½ lasten pady, item 129½ tayl Sumatras goudt ende 909½ realen van 8[ten] in contant.

Item arriveerde van Bantam t jacht Cleen Arnemuyden.

8 *d°* Sondach niet notabels gepasseert.

9 *d°* Maendach arriveerde van Candael t jacht den Haringh, geladen met rys, synde t jacht de Rendevous door den sabandar Cornelis van Maseyck op den 25[en] November passato met 50 lasten rys van Candael nae Banda affgevaerdicht.

Item arriveerde vande Cust van China met t jacht Cleyn Tholen den commandeur Cornelis Reyerssen, medebrengende voor tydinge, dat d onse het fort op Pehou verlaten ende hun in Teyowan t eenemael nedergeslagen hadden, verwachtende dagelycx d openinge vanden ghewenschten Chineesen handel, daer toe sich (nae gemelten commandeur rapporteert) seer goede apparentien alreede betoonen; t succes leert den tyt.

Item arriveerde vande W. Cust van Sumatra de fluyt de Mackereel, geladen met 520 bhaer 150 catty peper,
50 lasten rys,
35 realen van 8ten aen pady.

Item compareerden alhier int Casteel d Hr Thomas Brockedon, president wegen d Engelse Compie, geassisteert met Henry Hauley, John Goningh, Joseph Cockram, Richard Haselwood, George Bruey ende haren predicant Jacobus Rindeus (geaccompangeert synde met syne presente raden). In de groote sale gebracht ende aldaer nedergeseten synde, soo heeft den Engelsen president voornoemt naer onderlinge gedaene groetenissen aengevangen te verclaren, hoe haer E. gesint ende alsnu gereet waren om van hier te vertrecken ende daeromme by syne Edt verschenen, om haer affscheyt te comen nemen, daerop den Generael den President affvraechde, off syne Edt oock voorgenomen hadde naer Engelant te vertrecken ende wanneer, daerop den President diende jae, ende dat van meyninge was sich met Godes hulpe derwaerts te transporteeren, doch dat het noch wel tot d aenstaende Heylige dagen aenloopen soude, aleer de schepen vertrocken, nae welck propoost van wedersyde een weynich geswegen synde, Mr Hauley aenhieff, seggende onnoodig te wesen andermael met lange deductie van redenen ende circumstantien haer geintendeert ende aenstaende vertreck te kennen te geven, aengesien sulcx lange genoech te voren kennelyck geweest was, namentlyck hoe sy geresolveert waren, van hier op te breken ende hun op een ander te transporteren, daer noch by vougende, hoe hun ten hoochsten leet was, dat haer opt jongste van haer vertreckt sulcken empeschementen, streckende genoechsaem tot spot van hare natie, aengedaen ende soo grooten oorsake van misnoegen ende onlust gegeven wierd, gelyck nu een dach ofte twee herwaerts geschiet was met het ophouden ende stutten van hare bootsvolck ende swarten aenden boom, verhoopt hebbende dat men haer opt alderjongste ymmers vredelyck soude laten passeren ende sooder yets op haer te pretenderen ware geweest, men soude haer sulcx eer te kennen gegeven ende nu opt jongste daermede niet gemolesteert hebben; daerop d Hr Generael antwoorde, hem immer soo seer van herten leet te wesen dat sy daer selffs oorsake toe gegeven hadden, verclarende noch nu in dese noch in geene andere voorgevallene saken syne actien noyt daerhenen gederigeert te hebben, om imandt int syne te molesteren ofte miscontentement te geven, gelyck syne Edt wel gesint ende getroost was, sulcx met een goede conscientie voor Godt ende de weerelt te verantwoorden; daerop Mr Hauly diende, waerom men dan haer volck genoechsaem by forme van gewelt dede ophouden ende niet toe en stont, datse de selve mede mochten vervoeren, daerop de Hr Generael repliceerde, haer volck niet opgehouden nochte verhindert was te vertrecken, maer wel eenige vrouwen, welcke de Engelse Compie in geenen deele competeerden, maer ter contrarien met de schepen van de Nederlantse Compie van andere quartieren met groote costen opgesocht, gehaelt ende alhier gebracht

waren, omme de republycque van Batavia daermede te verstercken ende niet dat de selve by haer offte anderen vervoert souden werden, waerover de selve met goet recht opgehouden wierden. M[r] Hauley diende daertegen, dat het vrye vrouwen waren, met hare swarten getrout; ende dat het een onwedersprekelycke universele christelycke plicht was, dat de vrouwen de mans ende niet de mans de vrouwen moesten volgen, derhalven claechde ende protesteerde, by aldien men hun de vrouwen onthield, van groot ongelyck ende gewelt. Hierop repliceerde de H[r] Generael, dat men niet alleen tot de detentie der vrouwen, maer oock (soo men ten uytersten daerop wilde staen) met goet recht de mans met soodanige vrouwen getroudt hier behoorde ende vermocht te houden, aensien geen van hare swarten oyt toegestaen was met onse slavinnen ofte vrye ingesetene vrouwen te mogen trouwen, anders als met expres schriftelyck bewys, dat sy van d Engelse Comp[ie] vry gekent ende van haren dienst ontslagen waren, die sulcken borgerlycke conditie van leven in dese republique verkiesen mochten als sy goet souden vinden, ende dat d Engelse dien volgende oock daer voorder niet op te pretenderen hadden, waer van sy oock telckens schriftelycke acten by d Engelse overhoofden als onder anderen verscheyden door ordre van den president Furstlant, by M[r] Augustyn Spaldings eygen handt onderteyckent, blyckelyck was ende byde kerckelycke registers deser stede Batavia naegesien conde werden, synde de persoonen welcke hare E. alsnu pretendeerden daerenboven altsamen in onse kercke voor de gemeynte als vrye borgers ende ingesetenen deser stede bevesticht, ende niet als slaven ende onderdanen van d Engelse Comp[ie]. Niet tegenstaende, om te betoonen, dat syne Ed[t] opt uyterste recht niet staen wilde, maer liever met toegevingen opt vrundelyckste in dese sake begeerde t accorderen, gelyck mede omme sooveel mogelyck was de divortie deser getroude persoonen voor te comen, daervan d Engelse de manspersoonen ende de Nederlanders ter contrarie met goet recht de vrouwen ende hare partueren pretendeerden, verclarende d H[r] Generael genegen te wesen de getroude paren (synde elff int getal) met haer halff ende halff te willen deelen, daerop Hauley repliceerde dat hare pretentie recht ofte onrecht was ende soose recht was (gelyck sy sustineerden) docht hem niet gehouden te wesen int minste van haer recht te cederen ende soo hare pretentie onrecht was, sy mochten dan blyven aende syde daerse opgehouden wierden. D H[r] Generael diende daerop, by aldien haer E. soo billycken ende rechtmatigen presentatie niet aennemen wilden, maer deselve obstinatelyck verwierpen, dat voor Godt ende alle de weerelt protesteerde, aen der Engelse pretentie ontschuldich te wesen ende soo der eenige divortie tusschen dese getroude geschieden mochte, dat sy daervan oorsake souden wesen, op welcke aenbiedinge ende protestatie van d H[r] Generael M[r] Hauley syne mede consoorten haer advys int particulier affgevordert heeft de welcke alt samen advyseerden, om geen diuertie te causeren, dat men desen voorslach ende middelwech van

d H[r] Generael behoorde t accepteren, verclarende dien volgenden den voorseyden Hauley aen d H[r] Generael ende Raet vande Nederlantse Comp[ie] te vreden te wesen, de getroude gepaert te laten ende de familien alsoo tegen den anderen halff ende halff te deelen, versoeckende daer beneffens alsoo op haer vertreck stonden ende haren tyt dienvolgende hier cort was dat t selve dadelyck geschieden mocht, waer over d H[r] Generael aende E. Jaques Specx belaste, de memorie vande getroude daer de questie uyt ontstondt voor den dach te halen, t welck alsoo op staende voet naergecomen ende met eenen geaccordeert wierd, dat d Engelse vande elff paer getroude ses ende de Nederlanders vyff familien behouden souden, waermede dese questie int vrundelyck affgedaen wierd, ende M[r] Hauley syn overgeleverde pampier aen d H[r] Generael, daer inne hy seyde haer beclach over t gewelt hun inde detentie der bovengemelte persoonen aengedaen, mitsgaders hoe alles desen aengaende inder daet toegegaen was, begrepen te wesen, weder tot hem nam, seggende hy, Hauley, daer by, d overleveringe des selffs als nu niet noodich was, alsoot different, daer van dese acte alleen mentie maeckte, met degale deelinge beslecht ende vergeleken bleeff.

Wyders na een wyle stilswygens van wedersyden gaff voorseyde Hauley aen d H[r] Generael te kennen, hoe sy van meeninge waren, in hare huysinge ten dienste van hare Comp[ie] te laten den persoon van M[r] Henry Bruey met noch eenige tot hem . om alle vruntschap ende goede correspondentie met de Nederlantse Comp[ie] te houden ende voorts te verrichten sulcx als hare Comp[ies] affairen in dese plaetse souden mogen vereyschen, daerop d H[r] Generael antwoorde, dat hem sulcx aengenaem was ende van gelycken voornam, ymandt wegen de Nederlantse Comp[ie] ter plaetse haerder residentie te committeren omme reciprocque vruntschap ende correspondentie met haer E. te vervolgen ende voorts waer te nemen, sulcx als met hare schepen van andere quartieren aende Nederlantse Comp[ie] geconsingeert mochte comen, waerop M[r] Hauley naer een wyle swygens ten antwoorde gaff dat sy sulcx niet weygeren conden.

Nae welck propoost d H[r] Generael tegen de voornoemde gecommitteerde wegen d Engelse Comp[ie] geseyt heeft, te weten, t is blyckelyck hoe d Heeren (denotterende de voorseyde gecommitteerde) hun niet alleen vanden gemeenen handel vande Molucquen, Amboina, Banda, Bantam, Paliacatte &[a], item van Batavia mitsgaders de gemeene diffentie ende dependerende lasten van desen allen t eenemael gescheyden ende tegen den bandt vant tractaet daervan ontlast ende de Nederlantse Comp[ie] alleen tot de lippen daerin verlaten hebben, maer dat hare E. daerenboven tegen de meyninge vanden 24[en] artyckel int tractaet op haer eygen goetvinden een plaets verkosen hebben om op haer selven te fortificeren, aleer dit artyckel by mutuel consent vande respective Comp[ien] gedeffineert ende affgehandelt sy ende niettegenstaende syne Ed[t] hun in haer vertreck ter oorsake van dien niet hinderlycken was, veel min haer in hare voorgenomen ortificatie eenich empeschement begeerde aen te doen, dat syne Ed[t] evenwel

niet conde naer laten, over alle dese soo blyckelycke ongelycken int generael te protesteren, gelyck syne Ed[t] in presentie vande volle vergaderinge verclaerde midts desen te protesteren, dat hun vredich vertreck van Batavia ende hare ontydige fortificatie op haer selven de Nederlantsche Comp[ie] in geenen deelen vercorten ofte prejuditieren souden int vervolgen van alle schaden, interesten ende lasten, daer ende soo syt geraden sal vinden, welcke de Nederlantse Comp[ie] by alle der Engelser voorgaende ende presente procedures alreede geleden heeft ende nae desen noch mochte comen te lyden, dat deselve loopen ende redunderen sullen tot last van haer ende hare eerw: principalen in Engelant, op welcke insinuatie ende protest de gecommitteerde van d Engelse Comp[ie] niet een woort repliceerden, maer syn corts daerop, naedat sy een vriendelyck affscheyt genomen ende d H[r] Generael mitsgaders syne bywesende raden gevalediceert hadden, vertrocken.

10 *d°* Dingsdach arriveert alhier van Patana geladen met rys ende peper t schip de Witte Beer.

Item arriveert van Jamby t Engels jacht de Koster met 3000 picol peper.

11 *d°* Woonsdach vertrecken van hier naer de Strate Sunda op seker eylant aende vaste cust van Sumatra niet verre van Bantam tot hare particuliere vestinge begrepen d Engelse gecommitteerde met de schepen

de Maen, }
de Bul, } volladen met peper,
de Coster, }
den Robyn,
t Hardt,

synde voor desen van hier naer de Strate vertrocken de schepen

de Charles,
de Reformation,
den Diamant,
de Roose.

12 *d°* Donderdach niet notabels gepasseert.

13 *d°* Vrydach arriveert uyt het vaerwater van Malacca den commandeur Cistgiens met het schip Haerlem, neffens de jachten Cotchyn, Paliacatte, Brotcha, mitsgaders t verovert Portugees navett S[t] Cruys.

14 *d°* Saterdach vertreckt tot naeuwer besettinge van Bantams rheede, om den particulieren handel der Engelsen met die van Bantam voor te comen, d H[r] Jan van Gorcum met de naervolgende schepen ende jachten te weten

t Wapen van Enchuysen gemant met	100	coppen,	275.
Woerden	50	ditto,	
d Engelse Beyr	60	ditto,	
t jacht Cleyn Tholen	25	ditto,	
ditto de Muys.	20	ditto,	
ditto Cleyn Arnemuyden	20	ditto.	

Item arriveert van Syam t jacht W. Cappel, geladen met rys ende verscheyden andere provisien neffens een Siamsche joncke van omtrent 100 lasten groot.

15 *d*° Sondach } niet sonders gepasseert.
16 *d*° Maendach }

17 *d*° Dingsdach arriveert van Syam t jacht Cleyn Seelant neffens de joncke, genaemt de Trouw, geladen met rys ende provisien.

18 *d*° Woonsdach niet sonders gepasseert.

19 *d*° Donderdach vertrect naer Jamby tot bevorderinge vanden peperhandel t jacht Cotchyn met een cargasoen van *f* 36355.9.13, bestaende in 5000 realen van 8ten in spetie neffens 53 packen cust cleeden, 6 lasten rys, dry vaten vleysch ende speck.

20 *d*° Vrydach }
21 *d*° Saterdach } niet sonders voorgevallen.
22 *d*° Sondach }

23 *d*° Maendach vertreckt van hier tot versterckinge vande vlote voor Bantam t schip Haerlem, gemandt met 42 blancke coppen ende 25 lascars, synde t samen 77 coppen.

Item arriveert van Atchyn t Engels schip de Discouvre met 1500 bhaer peper; per d advysen van d onse in Atchyn, met d° schip becomen, verstont men hoe den oppercoopman Jaques Colyn Janssen den 21 Juny passato inden Heere gerust was; item datter eenen slappen afftreck inde cleeden ende niet boven de 400 bhaer peper becomen was, daerover t Wapen van Hoorn niet voor p^{mo} January van Atchyn soude connen vertrecken.

24 *d*° Dingsdach niet sonders gepasseert.

25 *d*° Woonsdach vertreckt t Engels schip de Discouvre nae de Strate Sunda.

26 ditto Donderdach arriveert alhier van Bantam t jacht Woerden om water voor de wachthebbende vlote aldaer te halen.

27 d° Vrydach } niet sonders gepasseert.
28 *d*° Saterdach }

29 *d*° Sondach vertreckt nae de Molucques de fluyt Edam, gemant met 60 coppen, te weten 35 bootsgesellen, 25 soldaten, geladen met 115 lasten rys, vleesch, speck, amonitie van oorloge ende andere nootlyckheden naer behooren; item ophebbende by provisie 15 vande 36 gevangene Spaengnaerden, welcke tegen d onse (volgens t accoort) verlost moeten werden.

Item arriveert alhier uyt de Strate Sunda Engels jacht de Roose.

Item arriveert alhier vande West Cust van Sumatra t jacht den Hasewindt met 380 bhaer peper.

30 *d*° Maendach niet sonders gepasseert.

Ult^{mo} Dingsdach vertreckt nae de Strate Sunda t Engels jacht de Roose.

DACHREGISTER van t'geene hier in Battavia t'sedert Pmo Januarij tot ultm December A° 1625 gepasseert is gelijck mede verscheijde tijdingen van andere quartieren becomen.

Januarius.

Pmo *d°* Woensdach arriveerde alhier van Bantam t' jacht Cleen Arnemuijden daermede schrijvens becomen van d'Heer Gorcum, adviserende hoe d'Engelsen met haere schepen inde Straet Sunda voor Charles Eijlandt laegen (1), item hoe t' Engels jacht de Coster van daer naer Jambij inden peper handel versonden was.

2en *d°* Donderdach vertreckt van hier naer Bantam met ververssinge van water t'jacht Woerden.

3en *d°* Vrijdach arriveerde alhier van Teijouwan t'jacht Erasmus, sijnde den 13en Decembris van daer vertrocken, mede brengende 61 picol 77½ catti rouwe sijde, partije sijdestoffen &a. De toegeseijde ratificatie van't mutuel contract tusschen d'onse ende den Combon van Hocheo nopende d'openinge vanden handel in Teijouwan (2) wierd' alsnoch vanden hove verwacht.

Item arriveerde van Siam t'Engels jacht de Roobocq met rijs ende andere provisien geladen.

4en *d°* Saterdach, niet sonders gepasseert.

5en *d°* Sondach arriveert alhier vande West Cust van Sumatra t'Engels jacht d'Abigael, inhebbende 300 bhaer peper.

6en *d°* Maendach niet notabels voorgevallen.

7en *d°* Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam met ververssinge van water t'jacht St Nicolaes, groot ontrent 100 lasten ende met 30 coppen gemandt.

8en *d°* Woensdach }
9en *d°* Donderdach } niet sonders gepasseert.

10en *d°* Vrijdach vertrecken van hier naer haer eijlandt inde Straet Sunda d'Engelsche jachten de Roobock ende d'Abigael.

---

(1) Vlg. hiervóór, blz. 117.
(2) Vgl. hiervóór bldz. 16, vv., enz.

11en do Saterdach
12en do Sondach
13en do Maendach
14en do Dingsdach
15en do Woensdach
16en do Donderdach } niet sonders gepasseert.

17en do Vrijdach arriveerde alhier van Bantam met het verloste volk t'jacht Woerden, mitsgaders t jacht t'Postpaert om aen de wal geleijdt te worden.

18en do Saterdach
19en do Sondach } niet sonders gepasseert.

20en do Maendach arriveerde alhier van Jambij t'schip Hollandia mede brengende 8047 pel 80 cattij peper ende 653½ pel lichte peper; d'Atchijnsche macht (1) (nae men uijt d'overhooffden van't gemelte schip verstondt) was in Jambij noch niet verscheenen, maer soude sich weder naer Atchijn geretireert hebben. T'gevolch leert den tijt.

21en do Dinsdach, niet notabels voorgevallen.

22en do Woensdach vertreckt van hier naer Bantam met provicie voor de wachthoudende schepen aldaer t jacht den Haringh.

23en do Donderdach
24en do Vrijdach
25en do Saterdach
26en do Sondach
27en do Maendach } niet notabels voorgevallen.

28en do Dingsdach arriveerde alhier van Bantam t' jacht den Haringh.

Item vertrecken naer t'Vaderslandt volladen de schepen Hollandia, Gouda ende Middelburch, onder t'commandement vanden E. Cornelis Reijersen, gewesen commandeur over de Nederlandtsche macht in Pehou, sijnde voorseijde schepen t saemen met 360 coppen gemandt.

29en do Woensdach
30en do Donderdach } niet notabels voorgevallen.

31en do Vrijdach vertreckt van hier met ververssinge voor de wacht houdende schepen voor Bantam t'jacht den Harinck.

---

(1) Vgl. hiervóór, bldz. 11.

Februarius.

Pmo Saterdach 2en d° Sondach 3en d° Maendach 4en d° Dingsdach	niet notabels gepasseert.

5en d° Woensdach arriveert alhier van Jambij een Engels advijs prauw mede brengende schrijvens vanden coopman Kunst in Jambij van dato den 27en Januarij 1625, daer bij verstonden hoe gemelten Kunst in crackeel geraeckt was met d'Engelsen aldaer, ter oorsaecke hij int procureren van Hollandias last seecker acht duijsent realen (d'Engelsche Compe toebehoorende ende in ons jacht de Torteldnijve op haer versouck gescheept ten tijde in Jambij voor des Atchijnders compste gevreest wierd') tot incoop van peper voor onse reeckeninge geemploijeert hadde, willende d'Engelsen de vergoedinge van dien in gelijcke 8000 realen welcke haer in specie van dito Kunst gepresenteert wierden, in geenderleij wijse accepteren, maer pretendeerden in plaetse van dien sooveel peper als voor ditto penningen van 4½ tot 6½ R. t' pcl (soo sij seijden) geprocureert was, ofte dat sij anders haere pretentie om geen thien mael 8000 realen affgaen wilden.

Item compareerde int' fort den Agent Mr Breuij, bij d'Engelsen in haere logie alhier gelaten, versouckende met een schip, jacht ofte tingang geassisteert mochte werden, omme d'advisen, met boven gemelte prau van Jambij becomen, aenden Engelsen President inde Strate Sunda te mogen bestellen, daerop sijne Edt diende, dat alle uren advis van Bantam was verwachtende, soo haest dat gecomen was sonde men hem helpen comen, doch alsoo hierop niet wachten mocht, heeft sich met d'advis prauw van Jambij gecomen, beholpen ende deselve naer haer eijlandt inde Straet Sunda affgeveerdicht.

6en d° Donderdach 7en d° Vrijdach	niet notabels gepasseert.

8en d° Saterdach arriveerde alhier van t'Engels Eijlandt t'schip t'Hardt; uijt den coopman van't gemelde schip, Mr. Sihordt genaemt (de welcke bij sijne Edt opt middach mael genoodicht ende te gast gecomen was), verstont men dat den Engelsen Presedent Thomas Brockedon gereet was, omme op Maendach toecomende met de schepen de Maen, de Robijn, ende de Discouvre alt'saemen volladen naer Engelandt te vertrecken, hebbende Henrij Hauleij voorleden Maendach de directie van d'affairen van voornoemden Brockedon overgenomen.

Van Engelandt waren sij met den eersten een schip verwachtende.

Item drije van Suratte namentlijck	den Grooten Jeems den Jonas Londen.

Ditto Sihort seijd' mede (gelijck oock naederhandt van eenige Chineesen verstaen hebben), dat de Pangoran van Batam haer aen hun eijlandt Lagundi door een Groot Meester had' doen besoucken ende begroeten, welcke daer met twee groote chourapen was geweest.

Item dat vande Cust van Sumatra eenige prauwen nu en dan aen haer eijlandt met hoenderen ende ververssingh quaemen, doch peper hadden noch geene vernomen.

Seijde mede dat hier tot Battavia in haere logie noch hadden leggen 45 bhaer nagelen.

Wijders in propoost geraeckt sijnde, soo van Maccassars gelegentheijt als ander, verhaelde gemelten Sihort mede hoe de Portugiesche fregatten ende jachten, te weeten van St Thome, Negapatan, uijt de Bocht van Bengale, van Mallacca, van Maccauw, voor halff November tot halff off per tout December meest in Maccassar arriveerden, nemende haer passagie bij suijden Borneo, loopen gemeijnlijck int gesicht t'eijlandt Crimata, en de stellen van daer haeren cours naer t'eijlandt Missasira, leggende op 5 graden schaers ende stellen van daer haeren cours recht op Macassar oost ten suijen, wel soo oostelijck.

De meeste coopmanschappen welcke daer brengen, sijn de Cust ende Bengaelsche cleeden, item van Maccau rouwe sijde, sijde stoffen, tamelijcke quantite gout ende andere Chinesche waren.

In Macassar selfs werden ook groote quantité cleeden gesleten, ende van daer door de Maleijers ende d'inwoonders naer alle d' omleggende quartieren ende eijlanden vervoert, te weeten op Borneo, Mindanao, de Molucques, Amboina, Ceram, Kaij-Arou, Tenimber, Solor, Timor, Inde, Bima, Balij, Java, etc.

Van Maccassar trecken de Portugiesen de realen uijt de Molucos, Amboina etc.; item sandelhout, was, cicir, dat daer van Timor, Solor ende andere plaetsen gebracht wordt, item nagelen van de Molucos ende Amboina. Item rijs van Macassar, item diamanten ende besarsteenen van Borneo, mitsgaders verscheijden andere menudentien.

De Portugiesche fregatten soo lange in Maccassar verwinteren werden over de Bare in de riviere opgehaelt ende int' begin van Maij gaense weder uijt op stroom in de ladingh leggen.

Ontrent den 10^en Maij vertrecken die van Maccauw rijckelijck geladen, nae sijn seggen, van 30 tot 60,000 realen van 8^en waerdich.

Item van halff Maij tot halff Julij vertrecken alle de rest naer Malacca, de Cust Coromandel ende Bengale.

Nae des Engelsmans seggen, comen jaerlijcx in Maccassar ontrent 10 en 22 Portugiesche fregatten, ende somtijts wel 500 man op Maccassar sterck, de Coninck aldaer gedoocht dat sij haer exercitie van religie daer aen landt doen mogen.

Als de fregatten in Maij, Junij ende Julij op stroom inde ladingh leggen, souden dan lichtelijck met cleijn vaertuijch bij nacht overrompelt connen worden.

alsoo de meeste part vande Portugiesen haer gestadich aen landt houden, ende niet dan eenige weijnige lascars aen boort laeten.

Ditto Engelsch coopman verclaerde mede dat in October ofte November 1623 een Portugies fregat van ontrent 20 last van St Thome comende, door de Strate Sunda gepasseert, ende in Maccassar gecomen was. Item dat tusschen halff ende 20 Maij 1624 wederom van Maccassar door d° Straet naer St Thome geloopen was, mitsgaders dat hij nu in October passato daer weder van St Thome door gecomen was, ende ontrent 20 Maij toecomende daer weder door passeren soude. D° fregat hielt wat van Java aff, dicht langs de Cust van Sumatra, om niet bekent te werden, ende voerde Prince vlaggen om als het schoon gesien wierd', dat men't voor een Nederlandts jacht soude achten.

Dit fregat koos de passagie van Sunda, om de tollen van Mallacca t'excuseren.

Ditto Mr Sihort belooffde ons van Maccassar t'adviseren op ses daegen nae, wanneer d° jacht in Maij van daer door de Strate Sunda soude comen te passeren.

Van Maccassar seijd' hij mede, houden de Portugiesen hare vaert op Timor, ende steecken van Maccassar recht boven de Pater Nosters nae de Strate van Bima over, welcke sij passeren, loopende van daer voorts nae de binnen ende buijten cust van Timor daer sij wesen willen.

D° Engelsman belooffde mede aen onse jachten (soo eenige dit jaer ontrent Celebes quaemen te cruijssen) advijs te seijnden, wat Portugiesche jachten datter op stroom in de ladingh voor Maccassar leggen, ende welcke de rijcxste lading in hebben; d'Heer Generael seijde dat hem vrientschap daeraen geschieden ende sulcx oock begeeren soude t'erkennen; item dat sijne Ed. onse cruijssende jachten daerontrent ordre geven soude, op des Engelsmans advis aen te gaen.

D° Sihort seijde mede, dat dit mouson wel 40 jonckiens naer Amboina ende Combello souden gaen, ende dat het onmogelijck soude wesen haer t'vervoeren vande nagelen te beletten, al hielde men daer 100 schepen op de wacht. Die dese joncken voerden waeren (nae sijn seggen) meest al Maleijers van Patane, van Johor ende andere plaetsen die met veel duijsenden in Maccassar woonden, ende de meeste vaert over al in hadden; weijnich Maccassaren voeren (nae sijn seggen) ter see nae verre affgelegen plaetsen, maer geneerden haer al met prauwen ende cleen vaertuijch in de plaetsen ontrent Celebes gelegen.

Deze joncken van Amboina comende, liepen eenige bij noorden Celebes om, andere door de Straet van Bouton, eenige bij suijden Saleijer om, weijnige door de Bouqueron, eenige losten haere goederen achter t'landt van Macassar aen d'oostzijde van Celebes ende brachten die met buffels over landt tot in Macassar.

Den Coninck van Maccassar soude voorgenomen hebben Bouton in te nemen, t'welck nae des Engelsmans seggen hem niet ontstaen conde. Hij ver-

claerde mede dat d° Coninck soo machtich ende volckrijck was, dat hem niemant in sijn landt deeren mocht, jae al waeren alle de christenen tsamen gespannen.

Item dat 100000 man int' velt conde brengen, ende wel 4000 roers hadde ende van alderhande wapenen, maer insonderheijt van spatten ende fenijnige pijltiens wel voorsien was.

Item dat hij door de compste ende traffijcque van de Portugiesen grooten schat jaerlijcx opleijde.

T'geheele eijlandt Celebes stondt onder sijne gehoorsaemheijt ende alle omleggende eijlanden als van Ceram, Boero, Timor, Solor, Inde &ª, sochten hem aen tot haeren beschermheer, gelijck mede die van Loehoe, Combello, Lissidi &ª. In somma ijder socht met den Coninck wel te staen.

Van Maccassar voeren mede Portugiesche fregatten met rijs, cleeden ende provisien naer de Molucques, ende keerden van daer weder in Maccassar ende liepen gemeenlijck de wijdtste straet van Bouton door.

In somma de Portugiesen hielden Maccassar voor haer Mallacca, ende voeren daer soo secure, gelijck off daer geen vijant meer in Indien was, om datse daer noch niet eens vernestelt sijn.

Naer sijn seggen souden de Portugiesen in Maccassar jaerlijcx verhandelen niet veel min als 5 a ses hondert duijsent realen van 8en, dat qualijck te gelooven is.

9en d° Sondach is alhier inde provisionele opgerechte kercke d'eerste predicatie gedaen.

10en d° Maendach vertreckt van hier recht door naer Banda met 367 lasten rijs ende andere nootlicheden t' schip Amsterdam gemant met 107 coppen, te weten:

55 zeevarende persoonen
30 soldaten
22 lascars ofte Guseratten
107.

Item op dato heeft men de landts douwe om her Battavia bij innundatie vande groote riviere, door de stercke slachregenen eenige daegen herwaerts gevallen, tusschen 4 ende 5 voeten met waeter overdeckt bevonden, sijnde t' selve doorgaens boven d' hoochte vanden oever geresen, in voegen dat men overlandt ende inde bosschen met schuijten ende prauwen vaeren mocht; t welck bij menschen geheugenisse int' rijck van Jaccatra niet gesien offe gehoort is.

Item vertrekt nae Maccassar t' Engelsch schip genaempt t Hert, omme (gelijck men uijt d' overhooffden genouchsaem verstont) d' ontvoerde nagelen van Amboina (gelijck t' voorleden jaer) aldaer op te coopen, mitsgaders om provisie van rijs te procureren.

11^en^ d° Dingsdach
12^en^ d° Woendachs
13^en^ d° Donderdach — niet notabels voorgevallen.
14^en^ d° Vrydach
15^en^ d° Saterdach

16^en^ d° Sondach vertreckt van hier naer Solor t'jacht W. Cappel gemant met 17 blancke coppen ende vier lascars, monterende t'ingeladen cargasoen *f* 12463.18.2.

Item arriveert op dato van Bantam d'Heer Jan van Gorcum met t'jacht den Harinck, ende t' schip den Engelsen Beer, t welck sijns leckheijts halven quaelijck langer boven water te houden was.

17^en^ d° Maendach vertreckt van hier naer t' eijlandt Banca t'jacht Cleen Arnemuijden, om harpuijs aldaer te procureren.

Item arriveert op dato uijt de Strate Sunda t' fregat de Muijs; daer bij becomen t'journael bij Jan Hendricxz. Sael t' sedert den 29^en^ Januarij tot den 12^en^ deser voor Lagundi ofte Charles Eijlandt gehouden, inhoudende in substantie als volcht (1), te weten, hoe de saecken der Engelsen aldaer wegen schaersheijt van volck, seer traegen voortganck hadden. Item datter vele siecken waeren, ende dagelijcx twee a drije storven, in voegen dat t' sedert haer vertreck van Battavia wel 80 a 90 van haer volck gestorven waren. Item hoe de toevoer van ververschinge aldaer seer traech volchde, ende alles schier tegen gelt moeste opgewogen worden; item hoe t' water niet goet was, ende daerenboven noch langs een verre ende moeijelijcke wech gehaelt moeste worden; in voegen dat vele van 't eijlandt seer misnoecht waeren, prijsende seer de goede commoditeiten van Battavia, ende seggende dat d' Engelsen met onse natie in alle plaetsen vande weirelt wel hadden connen accorderen, uijtgesondert in Battavia.

Een Japponder neffens vier Chinesen hadde gemelten Sael aldaer vernomen, doch van de Chinesen waeren drije op Sumatra (werwaerts sij om ververschinge gegaen waeren) doot geslaegen.

Van vijff wech geloopen slaven ende slavinnen, seecker vrijborger alhier toebehoorende, waeren bij den President vier stucx gerestitueert, onder excuse van dat deselve tusschen Battavia ende Bantam ten tijde sij nae haer eijlandt met alle de schepen vertrocken, met een prauw bij nacht aen boort gecomen waeren; met toeseggінge dat den vijffden, die sich ijewers int bosch versteecken hadde, mede restitueren soude, soo haest te voorschijn quam. Wat de Chinesen ende andere vrije lieden belangde, verstondt den President, het haer vrij stondt deselve te vervoeren, gelijck het d'Engelsen in Nederlandt, ende de Nederlanders in Engelandt, vrij stondt, over ende weder te gaen resideren.

(1) Vgl. De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. XLV, v.; 95, 96, 101.

Onder andere propoosten bij den President Brockedon met gemelten Sael gevoert, was't mede voorgevallen vanden grooten interest, welcke hij seijde haere principalen bij onse procedures in Suratte leden, nopende onse bescherminge vande Moorsche joncken tegen d'Engelsen, daer bij van middel versteken wierden omme haer gevangen volck aldaer te verlossen. Dan d'advisen daervan waeren a posto over landt naer Engelandt gegaen, twijffelde niet oft haere M^rs souden daer tegen equipperen ende commissie verleenen om niet alleen tot haer volcx verlossinge, de Moorsche schepen, maer oock om d'onse aen te mogen tasten, ende alsoo in nieuwe oorloge met ons treden. D'executie van haer volck op Amboina (duchte hij) dat groote alteratie tusschen Engelandt en de Vereenichde Nederlanden causeren soude, alsoot' een saecke van Staet was, den Coninck ende t'Parlement betreffende.

Aengaende haere macht van schepen daer ter rheede, waren twaelff in getale, sijnde al de macht, welcke sij voor eerst waeren verwachtende, te weeten

de Maen
de Discouvre } gedestineert naer Engelandt.
de Robijn
t'Hert.
de Charles.
de Bul.
den Diamant.
de Roobocq.
de Reformatie.
d'Abigael.
de Roos.
de Coster.

Met gemelte jacht becomen mede schrijvens vande gecommiteerde Engelsen uijt Lagundi in dato 2^en Februarij stilo Angliae, luijdende in substantie, namentlijck:

Dat sij haere residentie tot Battavia niet langer gemeent hebben, als tot dat sij bequaemelijck haere restanten van daer souden mogen transporteren ende van haer huijsinge disponeren, soo als d'occasie soude willen gedoogen; waer uijt sij bespeuren, wij oorsaecke genomen hebben, Jan Hendricxs. Sael als commissaris wegen de Nederlandtse Comp^e bij haer aldaer te committeren, welcke reciproque correspondentie, soo die oprecht was om enckel vruntschap t'onderhouden (daer sij seer aen twijffelen) sij wensten liever voor altijt, als voor soo corten vervolch (gelijck boven geseijt hebben) dueren mocht.

Doch t'sij hoe het wil Jan Hendricxz. is haer aangenaem, ende sullen hem behoorlijck respect geven, ende tractement nae vermogen aendoen (geduerende dese corte residentie). Soo eenige van onse slaven daer over geloopen becomen, sullen die weder leveren als daer vereijsch naer gedaen wordt.

Voorts gelijck als sij bij haere acte vanden 19^en October gantschelijck

reclameerden ijets [niets?] met onse gepretenteerde besetting van Bantam te doen te hebben.

Gevende u te verstaen (doch met cautionaire referatien), dat ghij als vrienden soudet willen kennisse nemen van ons voornemen om den handel met den coninck ende subjecten vanden Coninck van Bantam te openen.

Maer hebbende t'sedert haer schip de Roose naer Angiar affgevaerdicht, om haer voornemen in't werck te stellen, was hem sulcx vijantelijcker wijse van Isaacq de Bruijne beleth, die seijde sulcx met onse ordre te doen. Sij versoucken dat men van dese procedures sal desisteren, ende niet verder treden als den 30^en^ Artijckel vant' Tractaet toelaet; ondertusschen protesteren sij, tegens ons ende onse meesters haere actie te institueren.

Met gemelte fregat de Muijs becompt men mede tijdinge hoe onse gedestineerde schepen naer t' vaderslandt, op den 8^en^ deser met een noordlijcken windt ende voor stroom van Cracketauw de Straet uijt geloopen waeren.

18^en^ *d°* Dinsdach arriveerde alhier van Atchijn t' schip t' Wapen van Hoorn mede brengende 548 bhaer peper, 7000 realen in contant, partije silver als andersints, had' mede gehadt een cargasoen in cleeden van *f* 71,000; brengt t' restant neffens de peper te rugge, op de cleeden is ontrent 13 pr. C^to^ schaers op gewonnen.

Daer waeren 7 Moorsche schepen van diversche quartieren aengeweest met cleeden, als

2 van Masilipatnam
1 van Dabul
1 van Suratte
1 van Cananor
2 van Tegenampatnam.

———

7.

Meestal met cleeden van Masilipatnam. Daer wierdt mede groote quantité diamanten, Persische peerden ende andere rariteijten ende costelicheden gebracht, welcke den Coninck al opcocht, soodat Atchijn vervult was, sonder afftrek. Dit jaer was van Atchijn in alles uijtgegaen omtrent 2000 bharen peper ruijm, daer van d'Engelsen 1500 bhaer ende wij 550 bhr. becomen hebben. Op t' vertreck van 't Wapen resteerde geen peper meer in Atchijn. Den Coninck was daegelijcx van Tico ende Priaman verwachtende wel 1500 lasten die meest al t'saemen in handen van d'Engelsen vervallen sullen.

Atchijn geeft van sij selven noch weijnich peper, jaerlijcx omtrent 8, 9, 10 ende elffhondert bhaer; had' dit jaer vermits quaet gewas geen drije hondert bhaer gegeven, doch sij waeren vast doende met aen te planten.

Den Coninck leijde d'onse te laste dat onse schepen een van sijne prauwen inde Strate van Mallacca souden naegejaecht ende daerop geschoten

hebben, waerover hem seer verstoort hielt, ende dreijchde d'onse, bij aldien het waer was, dat sijn revenge nemen soude; item dat met den Mattaram aenspannen ende tot Jaccatra ons wilde comen besoucken.

19en d° Woensdach
20en d° Donderdach
21en d° Vrijdach
22en d° Saterdach
} niet sonders gepasseert.

23en d° Sondach vertreckt van hier naer Bantam t'jacht den Harinck met provisie voor de wacht-houdende schepen aldaer.

24en d° Maendach arriveerde alhier een Chinesche joncke groot ontrent 300 lasten, sijnde den eersten deser uijt de riviere van Chincheo gescheijden, hebbende in Teijouwan bij ons volck niet aengeweest, maer souden de saecken (volgens de rapporten van d'over ende weder varende handelaers) aldaer in goede termen staen.

De ladinge van gemelte joncke bestondt meest in grove ende weijniche fijne waren; met deselve comen over:

40 quewijs, ofte diemen cooplieden noempt.
80 man voor offciers ende bootsgesellen.
360 passagiers, ofte die voor vrachtloon over comen.

480 coppen te saemen.

Nae dat den nachoda van gemelte joncke genaemt Bentheiou rapporteert, souden hem binnen een halve maent ofte ten uijttersten 20 daegen, noch 2 a 3 joncken, soo cleen als groot, naer Battavia volgen.

Hoe vele joncken naer Cauchin-China gedestineert waren ghinck noch niet seecker, dewijl het noch vroech was, doch ghiste van drije.

Naer Cambodia souden vijff, ofte nae sommige seijden, acht cleijne joncken gaen.

Nae Siam drije a vier.

Nae Ligor een.

Nae Bordelong een.

Nae Jambij een cleene, doch ghingh noch niet seecker.

Nae Manilla was oock van 't getal geen seeckerheijt, alsoo sommige van negen, andere van 15, ende eenige van 20 spraecken.

Nae Jortan ende Maccassar elck een.

Nae Patane geen.

Nae Jappare geen, ofte sooder een ghingh soude een cleijn wesen.

Nae Bantam geene.

25en d° Dingsdach niet notabels voorgevallen.

26en d° Woensdach vertreckt van hier naer Bantam de Commandeur Kistgens met t'jacht de Muijs, omme in plaetse van d'Heer Jan van Gorcum

t'opper gebiedt over de vlote aldaer waer te nemen, sijnde in d° Muijs eenige provisien gescheept voor t'schip Haerlem, jegenwoordich aldaer neffens andere schepen de wacht houdende, ende gedestineert, vandaer naer t'vaerwater vande comende Chinesche joncken te gaen cruijssen, om deselve soo voor d'Engelsen als alle andere te beschermen, ende in goede verseeckeringe herrewaerts aen te geleijden.

Item op dato vertrecken van hier langs de Custe van Java nae Jappara, t'jacht den Witten Beer, ende t'fregat t'Fortuijntgen, soo omme d'herwaerts comende Chinesche joncken, welcke bij tegenspoet als andersints, om d'oost vervallen mochten sijn, als die nae Jappara selfs ofte andere quartieren gaen mochten vandaer te diverteren, ende in goede verseeckeringe herwaerts te convoijeren, ofte soo sulcx failleren mocht, ende geene joncken aldaer quaemen te verschijnen, om alsdan eenige plaetsen op gemelte Custe aen te loopen, ende partije rijs ende padij, soo veel becomen connen, op te samelen, daertoe mede nemende een cargasoen, bestaende in contanten ende cleeden, monterende *f* 14364,10.—

27en *d°* Donderdach niet sonders gepasseert.

28en *d°* Vrijdach compt den oppercoopman Jan Hendricxz. Sael hier ter rheede met het jacht Cleen Tholen van t'Engels eijlandt Lagundi ende van Bantam; uijt desselfs rapport verstont men dat de drije Engelsche schepen, namentlijck de Maen, de Discouvre ende den Robijn, den 18en Februarij uijt de Straet geloopen, ende naer Engelandt vertrocken waren.

Lagundi is een eijlandt (nae Saels seggen) dat met een boodt in een dach om can geroeijt worden, heeft geen versch water, is berchachtig, daer sijn eenige fruijtboomen ende herten op.

D'Engelsen hadden op dit eijlandt een sterckte opgeworpen lang ontrent 113 a 14 voeten, breet ontrent 10 vadem, heeft aen de landtsijde twee puncten, in d'eene staet een ende in d'ander twee stucken, aen de strandtsijde heeft geen puncten, daer is een gracht om van ontrent 7 a 8 voeten breet ende 5 a 6 voeten diep, d' eerde binnen tot een borstweringh op geworpen. Int pleijn staet een rieden huijs tegen d' achter gordijn tusschen de twee puncten, verdeelt in vijff camerkens van ontrent 15 voeten int viercant. Hier in onthouden haer de President met eenige cooplieden. Aen de strandtsijde staen ses grove stucken, goelijck twee vadem van den anderen. Naer t' schijnt soo hebben sij voor, op de hoochte een fort te leggen, alsoo d° hoochte over dit fort domineert; sij sullen ontrent 100 soldaten sterck wesen, nae Sael meent; in de corps de garde van 't fort connen ontrent 30 soldaten logeren, de rest houden haer buijten met alle de swerten in rieden huijsingen, d' Engelschen president ende sijnen Raedt hebben buijten t' fort een saeltien daer sij eeten ende predicken; t water dat sij drincken is wel drije uren haelens van daer, is maer een cleen loopend canael, daer ontrent thien leggers in een etmael aff gevult connen werden.

Den 20en d° was Sael van Lagundi gescheijden, daer laetende
de Charles
de Reformation
de Diamant
de Roobocq
den Bul, daer de masten uijtgelicht waren, liggende dicht aende wal gecort,.
de Roos
d' Abigael
de Coster, die vast toemaeckte, om 2 dagen daernaer nae Jambij te vertrecken.

Nae Saels gissinge souden d' Engelsen in haere vloot qualijck 450 coppen sterck wesen.

Niet tegenstaende den toevoer van alderhande ververschinge daegelijcx aen Lagundi accresseerde, verhieff hem niet te min soo daenigen sterfte aen landt onder 't volck, dat sommige van de Grooten selfs vreesden, soo daer noch een jaer bleven resideren perijckel te sullen loopen van t' eenemael uijt te sterven.

De vijffde slaeff daervan hier vooren mentie gemaect is, was weder uijt het bosch te voorschijn gecomen, ende bij den President aenden coopman Sael (die denselven nu mede bracht) gerestitueert, met toeseggine, dat voortaen sonder believen vanden Ed. Heer Generael, geen volck meer van Battavia vervoert, maer dat ter contrarien aen d' overhooffden van haere schepen die voor Battavia ten ancker mochten comen, wel expresselijck verboden soude werden, sulx nae desen t' onderstaen.

d' Onse hadden op Cebesee een Javaensche prau met peper geladen. aengehaelt, die sij presumeerden dat het nae Lagundi gemunt hadde; welcken peper Sael mede bracht neffens d' aengehaelde Javanen, die daer voor satisfactie alhier bequaemen.

Martius.

Pmo Saterdach niet notabels voorgevallen.

2en d° Sondach arriveerde alhier van Bantam t'jacht den Harinck.

3en d° Maendach } niet sonders gepasseert.
4en d° Dinsdach }

5en d° Woensdach vertreckt van hier naer Amboina ende de Molucques t'schip de Hope gemant met 60 zee varend' volck ende 42 soldaten. Item in-

hebbende voor provisie van de Molucques 25 lasten rijs mitsgaders 150 custsielen tot peuplatie van Amboina. Item gaet met d° schip d'Heer Jan van Gorcum, Raedt van Indien, om den gouverneur Speult te verlossen.

6^en^ d° Donderdach
7^en^ d° Vrijdach
8^en^ d° Saterdach
9^en^ d° Sondach
} niet notabels voorgevallen.

10^en^ d° Maendach verscheen alhier in t' casteel den Engelsen Agent Mr Brueij, vernemende naer gelegentheijt, omme eenige brieven naer Lagundi aen den President te mogen bestellen, daerop bij d'Heer Jacques Specx aengedient wierdt dat d'Ed. Heer Generael gesindt was op morgen avont een jacht naer Bantam, ende van daer voorts nae Lagundi te seynden, t'geene te bestellen hadde, conde bij dese gelegentheijt bequaemelijck voortgaen.

11^en^ d° Dinsdach verstaen uijt d'aencomende prauwen van d'Oost van Java dat niemant op lijffstraffe eenigen rijs mach uijt het landt voeren.

Item dat den Tommagon Bauraxa langs de strandt overal prauwen op de wacht hadde, tot den houck van Carauwaagh toe die alle prauwen met rijs bij de cop vatteden ende vande prauwen die andere smuijsterij brochten naemen de wachters van ijder twee realen van 8^en^ per contributie.

In Cheribon	golt	den rijs	2½	gantang	per	reael.
In Jappara	„	„	2	d°	„	„
In Tegal	„	„	4	d°	„	„

Naert' schijnt soo slaet de Mattaram alle den rijs selfs aen off om die t'eenemael in te houden, off om den handel alleen daer mede te drijven, ende de proffijten oock alleen te genietten, ende om de prijs in reputatie te houden.

De schaersen toevoer, nae eenige opineren, ontstaet meest uijt het mislucte gewas van t' voorleden jaer, twelck selfs in des Mattarams landt, in sonderheijt aende zeecandt, soo grooten schaersheijt gecauseert heeft, dat de lieden van 't landt ons volck vloeckten, doense 't voorleden jaer daer rijs van daen haelden.

12^en^ d° Woensdach arriveert alhier vande Cust Choromandel t' schip t' Wapen van Rotterdam, inhebbende 599 packen cleeden; 512 custsielen, ontrent 300 lasten rijs, ende 100 vaten buscruijt; was den 25 Januario pas^to^ van daer gescheijden.

Wat belangt den standt vande negotie ende Comp^e^ affairen aldaer, d'onse saten onder de tijrannije ende monopolie der Mooren noch al even seer verdruckt, ons huijs ende negotie in sulcker voegen verpacht sijnde, datter geen cooplieden frequenteren mochten, dan de gepermitteerde pachters, ofte de geene die het haer geliefde te admitteren, ofte die se om t' welstaens wille daer somtijts in brachten, om d' onse t'abuseren, dat niet mercken souden t'huijs ende negotie verpacht wierden, ende andere cooplieden daeruijt hielden.

Ende als sij somwijlen eenige cooplieden die van haer onse eijgen goederen als gecocht hebben, innebrachten dan lieten sij de luijden de goederen ontfangen, ende behielden voor haer de penningen op leverantie van goederen, d' onse door dien middel soo beroijt van gelt houdende, dat genootsaeckt wierden, t'geene tot noodige gastos van doen hadden, uijt der Mooren handen te leenen; in voegen dat die onse dienaers behoorden te wesen, door dien middel Heeren ende Meesters van onse goederen bleven, d'onse met een soet praetien paeijende. Ende wilden d'onse haere scheeps- ladinge versorgen ende maecken dat daer soo weijnich als doenlijck, aen ontbreeckt, moesten met patientie sulcken miserabelen negotie drijven onder het tijrannisch jock der Mooren.

De Deenen hadden in October pas^to (nae de geruchten daer ghingen van Trangabari een schip naer de Molucken affgeveerdicht met eenige packen cleeden ende goede partije realen. Der Deenen handel was jegenwoordich slap, ende haeren peper handel ghinck mede door den oorloch daer ontrent heel traechlijck voort; deden vast hun best om salpeter te becomen, ende ons dien handel t'onder cruijpen, hadden aenden Naijck van Madril 800 pardaus jaerlijcx geboden boven alle tollen ende gerechticheden, bij aldien ons den salpeter handel ontseggen, ende de salpeter aen hun alleen leveren wilde, hadden't soo verre gebracht, dat instede van 5 a 600 bhaer welck d'onse gemeijnt hadden te becomen, niet meer als 200 bh^r ontfangen hadden, ende dat opden ouden hoogen prijs, hoewel te vooren groote apparentie tot affslach was.

Item sochten ons den cleeden handel in Poulecera affhandich te maecken.

D' onse hadden den 16^en Januarij pas^to t' schip Medenblicq mitsgaders de twee fregatten Tannasserij ende Bon Remedia neffens de twee nieuwe chalouppen met de Leeuwinne uijt t' vaderslandt aldaer gebracht, naer Puncto de Galo onder t' beleijt vanden oppercoopman Libenaer opt Portuguesche vaertuijch van Maccau ende Mallacca naer Goa comende uijt cruijssen gesonden.

De Custe, soo aen landt als op de schepen ende ander vaertuijch bleeff voorsien met coppen 241.

13^en *d°* Donderdach vertreckt van hier naer Bantam tjacht den Harinck met provisie van water voor de wacht houdende schepen aldaer.

14^en *d°* Vrijdach vertreckt van hier naer Lagundi in de Strate Sunda t'jacht Cleen Tholen met brieven aen d'Engelsen.

15^en *d°* Saterdach vertreckt van hier naer Bantam tot versterckinge vande vlote aldaer t'schip Zierczee, ende transporteert sich daermede derwaerts d'Heer Jacques Specx Raedt van Indien, omme de visite soo over de vlote voor ende ontrent Bantam te doen, als mede inspectie te nemen hoe de saecken op t'geoccupeerde eijlandt Cebesce stonden, ende voorts om op alles behoorlijcke ordre te stellen.

16 *d°* Sondach is hier van Bantam weder gekeert den gesanth van Bauram, brengt voor tijdinge verstaen te hebben hoe den Pangoran van Bantam met

d' Engelsen verdraegen was, om haer al sijnen peper te leveren; d' Engelsen hadden daer tegen toegeseijt met 15 schepen voor Bantam te sullen comen, om die te haelen, ende souden dese 15 schepen binnen 1½ maent van buijten becomen.

17en d° Maendach } niet notabels voorgevallen.
18en d° Dingsdach }

19en d° Woensdach vertreckt van hier naer Jambij ende voorts nae Siam t' jacht vande vrijlieden Brotcha genaempt, voorsien met speciale commissie ende permissie, soo om haeren handel op Siam te mogen drijven, als mede om onder wegen onse vijanden allen affbreuck te doen.

Alsoo de reeders van t' gemelte jacht haer voornemen is om in Siam een groote joncque te coopen, deselve vol rijs ende andere provisien te laden, ende t' sijner tijt in compie van haer jacht naer Battavia te laeten comen, heeft den Ed. Heer Generael met deselve gecontracteert (alsoo op den toevoer uijt des Mattarams landt weijnich staet te maecken is, t' sij dan bij quaet gewas ofte quaet voornemen tegen Battavia) haer alle den rijs die van Siam tot Battavia sullen brengen, voor de Compe aff te nemen, te weeten den witten tegen 4½ gantang per reael, ende den naest witten tegen 5½ per reael, hopende sijne Edt in deser voegen de Compe allenskens vanden provisie handel met accommodatie ende voordeel t' ontlasten.

20en d° Donderdach is hier van Bantam weder gekeert den gesanth vanden Coninck van Cheribon, daermede den Coninck voorseijt ons een brieff gesonden hadde, seggende, dat genegen was hem als een middelaer tot vrede tusschen ons ende Bantam te laten gebruijcken, versouckende onse goede meeninge te weeten, off het ons ernst sij met Bantam te vereenigen; soo daertoe genegen waeren, versouckt een bequaem persoon naer Cheribon aen hem gesonden werde, om naerder verklaringe te doen van den besten middel, dat wenschte in haeste mocht geschieden.

Hij sond' nu sijn volck nae Bantam om eenige affairen aldaer, mitsgaders om te vorderen dat die van Bantam andermael een ambassadeur nae Cheribon sonden.

D' Ed. Heer Generael heeft sijne Mat van Cheribon hierop bij missive vanden 22en deser van onsent wegen stercke verseeckeringe gegeven van onse genegentheijt tot vreede met Bantam, ende sijne vruntlijcke ende vaderlijcke presentatie met groote danckbaerheijt aengenomen; metten eersten werden weder gesanten ende antwoorde daerop vanden Coninck verwacht, t' succes leert den tijt.

21en d° Vrijdach niet sonders gepasseert.

22en d° Saterdach vertreckt van hier nae de W. Cust van Sumatra de fluijt de Macquereel met een capitael soo in cleeden als 2000 realen in comptant tot opcoop van ontrent 900 bhr peper.

23en d° Sondach arriveren alhier ter rheede van Bantam t' schip t' Wapen van Enchuijsen, ende t' jacht St Nicolaes,

Daermede bij missive vande E. Heere Specx vanden 20^{en} deser de gelegentheijt ende standt der saecken, soo onse vlote voor ende ontrent Bantam, als mede t' garnisoen op Cebesce betreffende, verstaen, sijnde alles in goeden doene, uitgesondert den Swarten Beer, welcke gebreckelicheijts ende outheijts halven, niet langer mede mocht.

D' Engelsen souden (naar t' seggen der Javanen) met een schip voor Bantam eerstdaegs publijckelijck comen handelen.

Den toevoer van peper aen haer eijlandt, wierde soo nu en dan (gelijck de geruchten gingen) bij die van Bantam alsmede van andere plaetsen daer ontrent onderstaen.

Volgens de rapporten van seecker Cling (schreeff d' H[r] Specx) wasser groote apparentie om tot vreede met den Pangoran van Bantam te comen, bij aldien den Ed. Heer Generael tot een beseijndinge naer Bantam op een nieuw conde verstaen, t' welck d' Heer Specx oock eenichsints op de vaste toeseegginge van d° Cling, scheen aen te raden.

24[en] *d°* Maendach arriveert alhier van Teijouwan t' jacht Arnemuijden met 84 lasten Siamschen ende Jappanschen rijs, mitsgaders 38 picol rouwe sijde, met noch eenige weijnige stuckgoederen als per facture. Compt mede in comp[e] van dit jacht een joncke ofte wangcan bij d'onse in Teijouwan ingecocht, daerinne gescheept waeren 1000 baelen Jappanschen rijs.

Veerthien daegen nae haer vertreck soude t' jacht Purmerendt volladen met rijs ende andere nootlicheden volgen. T wapen van Zeelandt (tot overvoer vande Jappansche provisien naer Battavia gedestineert) hadden de vrunden daer behouden ende in comp[e] van andere schepen ende jachten naer Manilha uijt cruijssen gesonden.

T' schip Groeningen was noch van Jappan in Teijouwan niet gekeert, soo dat die van Arnemuijden t' selve hier meenden te vinden, d' oorsaecke van sijne tardance is Godt bekendt.

Arnemuijden had' onder Chiampa een Chinesche joncke versproocken, die seijde naer Battavia te willen; doch nae van eenige Chinesen alhier verstaen, had' het naer Griseij gemunt.

Item arriveert op dato van Banca t jacht Cleen Arnemuijden mede brengende 60 picol arpuijs; d' onse waeren daer van d' inwoonders minnelijck ontfangen ende wel onthaelt geweest, brachten aen den Ed. Heer Generael een brieff vanden Coninck van Palimbang, ende eene van d' Overste van Banca mede.

Item hadden in de Strate van Palimbang bejegent een Engelsch schip dat nae Jambi wilde, t' welck wij achten de Coster geweest te sijn.

25[en] *d°* Dingsdach is hier en passant aen geweest t' Engels schip den Diamant, men verstont uijt t' volck van d° schip dat t' sedert haer vertreck van Battavia 153 personen op Lagundi gestorven waeren, item datter noch seer vele sieck laegen.

Sij hielden op haer eijlandt stercke wacht, ende niemant van wat qualite vermocht sonder geweer te gaen.

Sij hadden ontrent 80 soldaten waer van alle avond eeu corporaelschap van 25 man mosten waecken.

Sij werpen een vasticheijt op aen seeckere plaetse op t eijlandt aen die openinge van de Straet gelegen, om te besichtigen watter passeert, daerop vier stucken geschuts leggen.

Den particulieren handel was verboden onder haer, maer bij augmentatie van gagie mocht ijder sijn advancement betrachten; den President had' commissie om te mogen verbeteren.

Op lijffstraffe was verboden, dat niemant aracq off stercken dranck mocht vercoopen, off droncken drincken anders als sijn rantsoen.

Haer waterplaets is ontrent drije Engelse mijlen van t' fort; als s' morgens om water gaen, soo keeren sij des middachs.

Aen 't Engels eijlandt Lagundi waeren twee Coningen met 30 prauwen gearriveert soo sij die noemen.

Sij seijden mede dat den Charles noch soude naer huijs gaen, ende dat alreede veel peper in hadde.

In Suratte seijden ses schepen te hebben daervan den Jeems met noch een daegelijcx verwachtende waren.

26^{en} *d°* Woensdach vertreckt den Engelsen Diamant voorts naer Jappara, nae men verstaet om hout te haelen.

Item vertreckt met advisen ende water naer Bantam t' jacht den Hasewindt.

Item vertreckcn naer Siam de joncken vande vrijlieden genaempt Haemstede ende Monnickendam, om rijs te halen, daermede den Ed. Heer Generael in gelijcker voegen geaccordeert was, gelijck hiervoren van t jacht Brotcha geseijt is.

27^{en} *d°* Donderdach vertreckt van hier om d' Oost t' fregat Cleen Arnemuijden om op de Chinesche joncken die vervallen mochten wesen, gelijck mede die nae Jappara ende Griscij willen, te passen, ende deselve naer Battavia te convoijeren.

28^{en} *d°* Vrijdach }
29^{en} *d°* Saterdach } niet notabels voorgevallen.

30^{en} *d°* Sondach arriveert alhier van Bantam d' Heer Jaques Specx met de jachten den Harinck ende den Hasewindt.

Bij t' journael van Jan Hendicxz. Sael aen d' Heer Specx mede gegeven, bleeck tot wat een miserabelen staet d' Engelsen op Lagundi gereduceert waren. Hare macht was soo sober, ten waere t' groot hert, souden (naer sommiger opinie) daer niet blijven; daegelijcx wierdender dooden opt' eijlandt begraeven. Binnen den tijt van drije weecken waeren tusschen de 50 ende 60 persoonen gestorven, men sach er naulijcx volck aen landt noch op de schepen.

Waeren in alles, soo gesonden als siecken (die verre de meeste waeren) niet meer sterck als 350 blancke ende ontrent 50 swerte coppen, soo aen landt als op de schepen, t' was een deernis aen te sien haer sobre gesteltenisse op een eijlandt daer de beesten (gelijck sommige seijden) late staen de menschen, niet conden aerden.

Haer verlangen was seer naer de schepen van Suratte ende Engelandt, verhoopten van daer goet ontset te becomen.

Binnen den tijt van een maent naemen se voor, een schip naer de W. Cust van Sumatra ende Atchijn, gelijck mede een naer de Cust Choromandel te seijnden.

Daer waeren drije Engelsen naer Bantam met een tingang geweest, doch hadden geen audientie bijden Pangoran becomen, jae selfs geen licentie om aen landt te comen.

Sael versocht aenden President, dat ons met eenige vaten teer gelieffde te assisteren, alsoo daer jegenwoordich seer om benoodicht waeren, d' Ed. Heer Generael soude t' selve in andere diensten danckelijck erkennen; bequam voor antwoorde, dat t' schip de Maen 28 vaten teer buijten weeten mede naer Engelandt genomen hadde, dat ons oversulcx nu daermede niet gerieven conde.

Sael vondt op sijne aencompste de naervolgende schepen aldaer leggen, te weeten:

De Charles.
De Reformatie.
De Boul welcke kielhaelde aen de Reformatie.
De Roobocq.
De Abigael.
De Roos, lach aende Cust van Sumatra om eenige buffels te haelen.
De Coster, was naer Jambij in den peperhandel vertrocken.

Item arriveert op dato van Bantam t jachtien den Swarten Beer, om gesloopt ende aende wal geleijt te worden.

Item van Andrigiri een jonckien met ontrent 50 a 60 bhr. peper.

31en *d°* Maendach niet bijsonders voorgevallen.

Aprilis.

Pmo Dingsdach 2en *d°* Woensdach 3en *d°* Donderdach	niet notabels gepasseert.

4en *d°* Vrijdach arriveert van Bantam met advisen t' jacht de Muijs. De geruchten van des Pangorans goede genegentheijt tot verdrach continueerde:

alsnoch, soo men maer resolveren conde van Battavia een beseijndinge derwaerts te doen.

5^en^ d^o^ Saterdach niet sonders voorgevallen.

6^en^ d^o^ Sondach vertreckt van hier naer de W. Cust van Sumatra t jacht St Nicolaes om den peperhandel aldaer te bevorderen.

Item vertreckt naer Bantam met ververschinge van water ende andere provisien t' jacht den Harinck.

Item arriveert hier van Chincheu de nachoda Wangsan met sijn joncke groot ontrent 400 lasten op hebbende over de 500 Chinesen, is 27 dagen onder wegen geweest, heeft geene joncken noch schepen onder wegen bejegent, segt noch een joncke op comende wech te wesen. De nachoda genaempt Tegou die voor desen tweemael tot Battavia geweest is, was 10 daegen voor Wangsan van China gescheijden.

Daer wierd' noch van een cleijne joncke getwijffelt off nae Battavia comen soude dit jaer off niet, t' was noch onseecker.

Een ander joncke, de nachoda genaemt ..... (1), soude nae Jortan vertrecken.

Nae Siam souden vier joncken gaen.

Nae Jambi seijde dat eene cleene jonck gaen soude, doch was op sijn affscheijt niet vertrocken.

Nae Patani geene.

Nae Sangora ende Bordelon twee.

Nae Cambodia wierd' in China geen licentie verleent aen eenige joncken om derwaerts te mogen vaeren, alsoo den Coninck van Siam sulcx aanden Coninck van China versocht had', omdat met Cambodia in oorloge was. Evenwel souden drije cleene jonckiens nae Cambodia tersteels gaen.

Nae Manilla meende dat wel 30 jonckiens gaen souden van ontrent 20, 30 ende 50 lasten groot.

Wij vraechden hem, soo eenige deser jonckiens van onse schepen genomen wierden, wat den Combon daerop seggen soude; daer soude geen questie nae sijn seggen uijt ontstaen, dat soude die luijden haer ongeluck wesen die sulcx trefte.

Seijde mede dat de Chinesen toegestaen wierd met d'onse in Teijouwan te mogen gaen handelen, doch dat van t' hoff noch geen publijcque licentie daer toe affgecomen was, dat niet te min de Combon, Toutock ende Grooten sulcx door de vingeren saegen, ende verseeckerde ons vorder, dat het ons in Teijouwan nimmer meer aen handel ontbreecken souden, soo lange als wij uijt de jurisdictie van China bleven, ende inde selve geen hostiliteijt meer bedreven.

Item dat de Conbons ende Toutocks die doch maer voor drije jaeren gouverneerden, geen questie met ijemant buijten de Chineesche jurisdictie sochten,

(1) De naam niet ingevuld.

maer deselve in alder manieren mijdeden, alsoo daer bij haeren Coninck geen danck noch proffijt aen souden behaelen, maer ter contrarie vrede hebbende ende den handel gedoogende, dat haer in hunnen corten tijt neffens de Roijale casse sochten te verrijcken.

Seijde mede dat den ouden Combon van sijn ampt ende digniteijt gedeporteert was, omdat hij den Coninck in reeckeninge brocht ontrent 300,000 taijl in den oorloch tegen de Nederlanders geconsumeert te hebben.

Wij vraechden hem van Cap^n Chinas (1) gelegentheijt off hij bij den Conbon oock ijets vermocht.

Seijde, dat hij noijt voor den Conbon noch gecompareert maer niet verder als voor den Toutock binnen Aijmoeij geweest was, item dat hij bij den Toutock redelijck wel gesien was, gelijck bij d' andere Grooten daerontrent.

Wij vraechden mede off Cap^n China groote gastos gedaen hadde om onse saecke bij den Conbon te vorderen, ende hoe veel wel ghissing maeckte dat gespendeert mocht hebben tot sulcken eijnde?

Wat dese gastos belangt, hij meent dat Cap^n China wel 1500 a 2000 realen off daer ontrent gegasteert heeft, juijst niet tot vorderinge van onse saecke alleen, maer oock tot sijn eijgen. Item dat hem de Toutock ende andere grooten nu en dan d'eere deden hem eenige geschencken van cost als andersints te seijnden daertegen hij haer wederom al met geldt gratificeerde, alsoo het de Groote daerom te doen is, die een spieringh om een cabelliau uijtsetten.

Item dat desen Cap^n China wel 30000 taijl capitael in China had om voor den coninck van Jappan (daerbij den Heer van Nangesacque verstaen) ende verscheijden andere Jappansche coopluijden in rouwe sijde, ende andere Chinesche waeren te besteden.

D° Wangsan seijde mede dat de rouwe sijde (welcke voor desen om 80 taijl, ende daernae om 85 ende 90 a 95 taijl t'picol dat heel dier plach te wesen, gecocht wierd) nu in China tot 115 taijl geresen was; item dat de Jappanders deselve t' verleden jaer tegen 260 taijl gecocht hadden. Hij meende, soo d' onse 140 a 160 taijl wilden geven, dat ongeveer 200 realen van 8^en is, dat wel toevoer van sijde becomen souden. Ende hij presenteerde, soo wij met hem coop van 200 R. maecken wilden, dat over 1000 a 1500 picol met ons contracteren wilde, te leveren in Teijouwan.

Wij vernaemen bij d° Wangsan wat Simson (2) voor een man was? Antwoorde een groot vriendt van Cap^n China, denwelcken hij veel toevertrouwde, die wel eer om Cap^n Chinas wille in moeijte en gevangenisse gerocht was, den welcken d° Cap^n China, nae dat hem met onse saecken wat gemoeijt hadde, ende dat alles wel gesuccedeert was, weder vrij hadde becomen, t' was een man die al Cap^n Chinas dingen dede.

---

(1) Vgl. beneden, bldz. 143.
(2) Dezelfde als Simsuan? (hiervóór, bldz. 30, enz.) — Vgl. De Jonge, *Opkomst*, IV (I), bldz. 31.

Daer wierd mede geseijt dat de Jappanders die daer comen handelen gewoon waeren de sijde vrij dier te coopen, ende dat wij die beter coop betrachtende, sulcx wel confusie in den handel ende moeijte tusschen ons ende de Jappanders causeren mochte.

Meent mede dat tusschen dit ende ses maenden tijts wel 1500 p^{cl} sijde in Teijouwan souden becomen, soo de Chinesen maer met wat proffijt van 25, 30 a 40 ten hondert varen mogen ende aengelockt worden. Ende dit eens in traijn sijnde, sal het aen geen sijde gebreecken, al wilden 10 000 picol ende meer 's jaers hebben.

Geeft voor reden van de extraordinarise dierte dat die bij gecomen soude wesen door dien de lieden stil geseten hebben gedurende de voorgaende troublen, ende dat oock verboden was te handelen, dat oversulcx geen sijde noch stoffe uijt het landt gehaelt noch affgecomen was, ende met de subite openinge, wierd' al het weijnige ten diersten naegejaecht ende opgecocht; wanneer den afftocht volgens d'ordinari weder in train is, sal alle wel goede coop worden, ende op den ouden prijs daelen.

7^{en} d^{o} Maendach arriveert alhier van Jappan over Teijouwan t' schip Groeningen, sijnde den 3^{en} Martij pas^{to} in comp^{ie} vant' jacht Purmerendt van Teijouwan gescheijden.

8^{en} d^{o} Dingsdach niet notabels voorgevallen.

9^{en} d^{o} Woensdach arriveert alhier van Teijouwan t' jacht Purmerendt met 2300 balen Jappanschen rijs, 71 p^{cl} rouwe-sijde, ende eenige sijde waren.

Verhael vant' gepasseerde op de Custe van China getrocken uijt de brieven vanden Gouverneur Sonck, met Cleen Tholen den 9^{en} December 1624, met Erasmus den 3^{en} Januarij, met Arnemuijden ende de joncke de Provintien den 24^{en} Martij, met Groeningen den 7^{en} April, ende met Purmereijnd' den 9^{en} d^{o} deses jaers successive ontvangen.

De Gouverneur Sonck bevondt op sijne aencompste de saecken tusschen de Chinesen ende ons in heel anderen standt als wij hier gemeent hadden.

Want in plaetse dat wij de Chinesen op haeren bodem plachten te beoorlogen, waeren zij met een groote macht van joncken, volck ende crijchs preparatien inde eijlanden van Pehou ons selfs comen besoucken, om ons met gewelt, soo niet met gemoe (?), van Pehou te doen vertrecken, ende waeren dienvolgende met haere macht op Pehou selfs int' gesicht van ons fort, geapprocheert, alwaer haer verstercken met intentie, soo 't scheen, om niet op te houden voor dat haer last souden volbracht hebben, welcke was ons van Pehou uijt de jurisdictie van China te jaegen.

Nae d' onse vernemen conden, waeren de Chinesen wel 10,000 mannen sterck, all crijchsvolck, en hadden bij haer wel 200 joncken, soo oorlochs, sinckers, en branders, en daer werdt noch een ongeloffelijcke toerustinge van joncken, volck &a in China tegens ons toegemaeckt, alsoo verstonden, den oorloch nu door expres mandaet vanden Coninck van China tegen ons gevoert wierdt, hebbende de Provintien van Hocheo, Canton ende Nanquin expresse last vanden Hove om ons uijt Pehou te verdrijven op groote peijne, soo in deffault bleven.

D' onse overwegende t' resolut voornemen der Chinesen, mitsgaders siende haere groote macht, ende daerentegen onse swackte, item de groote ende irreparable swaricheden, welcke daeruijt souden mogen ontstaen, soo het uijterste resolveerden te verwachten, item hoe onse schepen inde Baeij van Pehou selfs vande Chinesche branders niet bevrijt laegen, ende hoe sij de schepen vander handt seijndende, te lande niet bestaen noch t' fort tegen t' gewelt der Chinesen te water conden affsnijden ende rontom besluijten, mitsgaders beletten dat onse schepen niet weder sonder groot perijckel inde Baeij souden hebben connen comen bij middel van haere branders ende sinckjoncken, invoegen dat die van t' fort genouchsaem vande schepen souden gescheijden sijn geweest, ende al hadden sij het voor een tijt uijt gehouden, souden t' eijndelinge vermits t' gewelt ende de belegeringe der Chinesen hebben moeten opgeven, als wanneer genouchsaem den wech tot eenich eerlijck accord' sonde affgesneden sijn geweest, overleggende mede, alwaer 't schoon men Pehou langer hadde connen inhouden, dat het de Compaignie niet gelegen quam, noch oock de middel niet hadde met een requisite macht tegen t' gewelt van China noch Formoso te voeren, resolveerden eijndelingh, alleer noch met de Chinesen tot de wapenen quaemen, met haer in onderhandelinge te treden over t' verlaten van Pehou, ende d' openinge vanden handel in Teijouwan buijten de jurisdictie van China, om alsoo onder schijn van accord te cederen t' geene sij doch evenwel met gewelt tot groote schande, schade ende irreparable verachteringe eijndelinge souden hebben moeten overgeven, alsoo sij alle de macht vande Compnie (behalven dat het haer niet gelegen quam die daer te gebruijcken) niet suffisant oordeelden om den torrent en t' gewelt der Chinesen (de wijle het haer nae alle uijterlijcke apparentie ernst scheen te sijn) te wederstaen, gelijck mede dat soo lange wij Pehou in hielden tegen der Chinesen danck, nimmermeer tot openinge souden geraken.

Soo liet dan den gouverneur Sonck t' sijnder aencompste de gouverneur vande Chinesche macht in Pehouw weten d' oorsaecke van sijne aencompste aldaer, mitsgaders hoe met hem was brengende de twee Chinesche Gesanten Wangsan ende Tangswan met haere twee joncken, versouckende met een vanden gouverneur, Soija genaempt, te weeten, off hij mede volle last ofte macht hadde, om met ons in onderhandelinge te mogen treden?

Waerop den voorseijden Gouverneur Soija ontboot, geen andere last te hebben als ons van Pehou te doen vertrecken.

Andermael sonden d' onse aenden Gouverneur voorseijt om te onderstaen off met den anderen niet tot een vrundelijck accord souden connen comen, mitsgaders sijne genegentheijt ende vordere last.

Den Gouverneur bejegende d' onse trotselijck, ende verboodt haer meer weder te comen, tensij alvooren vaste toeseggingе deden van 't fort aff te breecken ende Pehou te verlaten; soo hier toe niet verstaen wilden, dat dan nae haer fort keeren mochten, en t' selve wel souden sien te bewaren. Ondertusschen dat dese over ende weder seijndinge geschiede, voeren de Chinesen al dapper met haere approches voort, en middeler tijt quam van Taijouwan in Pehou eenen Capⁿ China, een Chinees in Jappan woonachtich, welcke onse saecke seer scheen toegedaen te wesen, ende die hem presenteerde als een middelaer tusschen ons ende de Chinesen te laten gebruijcken (staeckende daerom soo hij seijde, sijne reijse naer Jappan), bij aldien d' onse vermochten Pehou te verlaten; hier van versocht hij openinge eer hem met de saecke dorst bemoeijen.

D' onse dienden hem aen, dat last hadden Pehouw te mogen verlaten, soo de Chinesen daer en tegen ons den handel in Teijouwan ende op Battavia wilden openen ende haere vaert op Manilla ende andere plaetsen wilden nae laeten.

Tot den handel in Taijouwan ende op Battavia hadde Capⁿ China wel moet, soo wij Pehou wilden verlaten, maer vondt niet goet dat op 't naelaten vande vaert op Manilla souden staen, veel min daervan reppen, alsoo daervan niet souden willen hooren; te meer sij de wapenen nu tegens ons aengenomen hadden, ende dat sulcken motie oock den voortgangh vande gantsche onderhandelinge lichtelijck soude mogen omstooten.

D' onse vonden dan mede niet goet, daerop voor eerst hart te staen, om de vorder handelinge niet te breecken.

Waerover Capⁿ China de saecke bij der handt nam, hebbende de resolutie vande onse wel verstaen, ende sondt voor d' eerste mael aenden Chineschen Gouverneur sijnen dienaer, ofte hij met vrij geleij bij hem mocht comen.

De Gouverneur hier op wederom door den dienaer van Capⁿ China antwoordende, seijde verwondert te wesen, waeromme d' onse het fort noch niet affbraecken, aengesien de Generael met brieven aenden Conbon mitsgaders aende Chinesche gesanten sulcx mondelinge toegeseijt hadde.

Andermael liet Capⁿ China den Gouverneur weeten, hoe wij niet anders als handel sochten ende in t' vrundelijcke met de Chinesen te tracteeren, versouckende noch eens met verseeckeringe sijnes persoons den Gouverneur te comen spreecken, t' welck hem vergundt wierdt.

Hierop is Capⁿ China derwaerts gegaen ende des naemiddachs weder gekeert, hebbende de saecke soo verre gebracht, dat den Chineschen Gouver-

neur des anderen daogs met een van sijn mandorijns een brieff aen d' onse sondt, daerbij haer den handel verseeckerde, soo Pehou verlieten.

D' onse ontfingen mede een brieff van den Toutock van Aijmoeij in antwoorde van eenen brieff (door den Gouverneur Sonck aen d° Toutock geschreven ende met Tangswan te vooren gesonden) bij welke Toutocks brieff geconfirmeert wierd' alles wat den Chineschen Gouverneur Soija met ons contracteerde.

D' onse soeckende in dieper ende solempneelder onderhandelinge met den Chineschen Gouverneur te comen, sonden aen hem met commissie ende instructie Gerrit Fredericxz. de Widt ende Jan Hendricxz. Sael om in een formele onderhandelinge alsoo te comen.

Maer Soija liet d' onse weeten, soo met sijne toeseegginge niet gerust waeren, dat dan wel vertrecken ende nae haer fort gaen mochten, t' selve mitsgaders haere schepen wel bewaren souden, hij meende dat men sich met sijne brieven behoorde te contenteren, daermede den vrijen en eeuwigen handel in Taijouwan ende Battavia toegeseijt ende belooft was, laetende d' onse met eenen weten dat langer uijtstel voor haer dangereux soude wesen, ten aensien vande groote preparaten in China die met den eersten nae Pehou stont te comen.

De Gouverneur belooffde mede, soo wanneer d' onse t' fort affgebroocken ende Pehou soude verlaten hebben, dat dan ratificatie vanden Conbon van Hocheo tot d' openinge vanden handel voor ons soude procureren.

D' onse niet beter vermogende, ende geen beter accord verhopende, contenteerden haer met dese provisionele toeseegginge vanden Soija ende Toutock.

Ende sijn alsoo den 26^{en} Aug^{ti} 1624 met alle den ommeslach van Pehou opgebroocken ende nae Teijouwan vertrocken.

Opde Suijdhoeck vande Baeij van Taijouwan hadden de onse een fort geleijdt, lach in sijn vier puncten opgemaect ende in sijn gordijnen besloten met planken, ende de puncten met sandt opgevuldt. De gordijnen waeren noch ongevult, de huijsen van binnen waeren van bamboesen ende met gras gedeckt, daer de soldaten logeren. Ende bij gebreck van steen ende metselaren konden 't niet anders verseeckeren. Aen de Noort-Oostsijde van t' fort hadden een steenen muer getrocken met de materialen van Pehou, aen die kandt hadden voorgenomen een steenen huijs te trecken; t' kruijt ende provisien wierden in kelders onder de aerde wel bewaert. T' fort is lanck 11 roeden 8 voeten, breet 8 roeden 3 voeten; de plaetse daer 't fort op staet is een sant duijn; ontrent een musquet schoot tegen over t' fort leijt een sandt plaet, daer ons comptoir ofte logie op gestaen heeft; van 't fort connen met laech water tot de knijen op het vaste landt van Formoso comen. De Gouverneur soude wel genegen sijn t' fort in calck ende steen op te trecken, ontbiedt allerhande ambachtsluijden ende steenbackers. Van China wierden met den eersten van materialen ende volck

gedient, maer is daernae achter gebleven, sij hadden daer een steenvormer die 2000 op een dach vormde.

Per resolutie van den 15^en Januarij 1625 resolveerden d' onse de logie vande sandtplaete op de vaste cust van Formoso te renoveren. Item daer een stadt aff te steecken, ende daer een colonie van Chinesen, Jappanders &^a te stabilieren. Den toeloop der Chinesen was t' sedert t' verlaten van Pehou op Formoso seer vermenichfuldicht. Dese plaetse op Formoso hadden d' onse inde jurisdictie van Sintang, met consent vande ingelande begrepen, ende hadden dit landt van die van Sintang gecocht voor 15 cangangs. Verhaelt redenen waerom goet vonden t' comptoir vande sandtplate te renoveren. Dese begrepen plaetse hadde aen d' een seijde een versche rivier, was seer vruchtbaer landt ende rijck van wilt vhee ende vischrijcke binnen wateren, item becingelt met een vischrijcke see soodat aenden toeloop van Chinesen ende Jappanders niet en twijffelen.

Sonck meent de Comp^ie dienst soude geschieden soo daer eenige Battavische huijsgesinnen gesonden wierden, die gelimiteert souden wesen in wat waren dat souden vermogen te handelen. Hiermede soude des Comp^es capitael versterckt konnen werden, de Chinesen van andere plaetsen gediverteert, nae Taijouwan gelockt, ende den vijant alsoo vanden Chineschen handel allengskens gepriveert werden, insonderheijt als de particuliere van vermogen waren met haer eijgen vaertuijgh te vaeren.

Int lant van Formoso ontrent onse begrepen stadt waren verscheijden dorpen ende vlecken als onder andere:

Mattau: konde uijtmaecken ontrent weerbare mannen . .	2000.
Soulangh	1000.
Baccalauwangh	1000.
Sinckan	400.

Met dese voorsijde dorpen waren d' onse in vrientschap, daer laegen noch verscheijden dorpen ontrent ijder van 150 a 200 mannen, die mede onse vruntschap versochten. T' was al te saemen een mannelijck volck, ende wel om mede omme te gaen voor degeene die haer humeuren kendt, ende sijn licht te paeijen met een buijck vol rijs, een vadem cangang, een pijp toebacq &^a.

Ider van dese inwoonders is bijkans even veel meesters; sij willen onder geen een hooft staen, voeren gestadich inlandschen oorloch en die de vroomste inden oorloch is, heeft t' meeste gesach, haer vrientschap sal met ontsach ende schenckagie onderhouden moeten werden.

Nae men verstaet, soo wast op Formoso schoonen rijs, ende soo veel als de inwoonders van doen hebben, de wijven ploegen, saeijen ende garen, ende de mans oorlogen.

De Chinesen waeren vrij jalours van onse compste op Formoso, sochten d' inwoonders tegen ons te verwecken, omdat sij vreesden dat wij haer in den vellen, vleijsch ende visch handel inde wege souden sijn.

Nae men verstaet, vallen daer jaerlijcx 200 000 hartevellen, groot abundantie van gedroocht harte-vleesch ende gedroochde visch, waervan men in redelijcke quantité soude konnen gedient werden.

De voorschreven inwoonderen insisteerden seer om van ons volck in haere dorpen te hebben In Soulang hadden d' onse gesonden een ondercoopman met twee andere persoonen tot hem, in andere dorpen souden van gelijcken doen.

Inde Baeij van Taijouwan waeren wel 100 jonckjens aengecomen van China om daer te visschen, ende om hartenvleesch te coopen, t' selve nae China te vervoeren. Dese jonckgens hadden een groote menichte Chinesen aengebracht die te land' waert in trocken om vellen, vleesch &ª te coopen.

10en d° Donderdach niet sonders gepasseert.

11en d° Vrijdach arriveert alhier van Jappare t' fregat de Fortuijn tijding brengende dat t' fregat Arnemuijden een Chinesche joncke gerescontreert hadde, ende vast besich was om deselve herwaerts te convoijeren.

Item datter groote schaersheijt van rijs in des Mattarams landt was; item dattet met t' aenstaende gewas geschapen stont dit jaar niet wel te sullen slaegen; 't gevolch leert den tijt.

12en d° Saterdach vertrecken van hier met ververschinge van water de jachten Paliacatte ende Cleen Arnemuijden tot assistentie van seeckere Chinesche joncke, welcke volgens t' rapport van sommige Chinesen met haer vaertuijch van d' Oost gecomen, te leech vervallen, ende om water benoodicht was.

13en d° Sondach arriveren de jachten Palliacatte ende Cleen Arnemuijden in compie van de Chinesche joncke tot welckers assistentie sij op ghisteren uijtgesonden waren.

14en d° Maendach arriveert alhier van Candael ende Jappara t' schip den Witten Beer, niet anders mede brengende als 20 buffels. Den rijs was in Jappare extraordinaris dier, golt de 1½ gantang Battavische mate een reael, in Candael was 't op lijffstraffe verboden eenigen rijs uijt te voeren.

15en d° Dingsdach vertreckt van hier tot bevorderinge vandon peperhandel inde bocht van Patane t'jacht den Harinck met een cargasoen soo in coopmanschappen als comptanten monterende ƒ 61199. 5. 5.

Item vertreckt over Siam ende Teijouwan nae Jappan t' schip t' Wapen van Enchuijsen.

Item vertreckt over Siam de groote joncke dit jaer alhier met rijs buijten alle expectatie verscheenen. Den Ed. Heer Generael heeft den nachoda van gemelte joncke toesegginge gedaen, bij aldien genegen is Battavia t' naeste jaer wederom met goede quantite rijs te besoucken, dat van incomen tolvrij wesen sal, t welck alsoo goetgevonden is, soo om bij dien middel andere Siammers tot d' herwaerts compste t' encouragieren, alsmede om den hongersnoot alhier

met subsidien van elders, insonderheijt in desen schaersen tijt, dat den toevoer uijt des Mattarams landt soo traegelijck volcht, voor te comen.

16en d° Woensdach arriveert alhier van Bantam t' schip Zierczee daermede verstaen hoe de oude praetgens vandes Pangorans genegentheijt tot verdrach, aen boort van onse schepen voor Bantam noch continueerden, soo men maer resolveren conde van hier een beseijndinge derwaerts te doen.

17en d° Donderdach }
18en d° Vrijdach } niet sonders gepasseert.

19en d° Saterdach vertreckt van hier nae de Bocht van Patane tot bevorderinge vanden peperhandel t' jacht den Witten Beer.

Item vertreckt met advisen naer Bantam t' jacht Palliacatte.

Item passeerde hier voorbij de rheede t' Engelsch jacht den Diamant comende van Jappare.

20en d° Sondach }
21en d° Maendach } niet notabels voorgevallen.
22en d° Dingsdach }

23en d° Woensdach arriveert alhier van Jambi de fluijte Gorcum met 3431 picol 52 cattij peper.

Item arriveert alhier van China de vierde joncke sijnde cleijnder dan de voorgaende, aenbrengende ontrent 100 zielen ende eenige grove waren.

24en d° Donderdach niet sonders gepasseert.

25en d° Vrijdach vertreckt van hier naer Celebar t' jacht vande vrijlieden genaemt Celebar om rijs te haelen.

26en d° Saterdach }
27en d° Sondach } niet notabels voorgevallen.

28en d° Maendach vertreckt van hier naer Jambi tot bevorderinge vanden peperhandel t' schip Woerden met een cargasoen soo in coopmanschappen als comptanten, monterende *f* 10671.10.8.

29en d° Dingsdach niet sonders gepasseert.

30en d° Woensdach arriveert alhier van Bantam t' jacht den Harinck mede brengende 8 vrouwen ende 4 mans persoonen daeronder een Chinees, alt' saemen aen onse schepen daer ter rheede overgecomen.

Gemelte jacht hadden int herwaerts comen ontrent Mensch-eeters eijlandt een Deensch schip gerescontreert ende verpraeijt, t welck van Maccassar quam, ende nae de Cust Choromandel wilde, voerende de Deensche vlagge vande groote stenge.

D' advisen van onsen gevangen binnen Bantam brachten mede hoe bij d' Engelsen van Lagundi een brieff aenden Pangoran van Bantam gesonden was, daerinne haer excuseerden dat tot noch toe volgens hunne belofte, geen schip naer Bantam gesonden hadden, alsoo sulcx onvermogentheijtshalven vermidts de groote sterfte diese op haer eijlandt leden, tot noch toe niet hadden

connen presteren, dan belooffden eerstdaegs haer schepen die voor Jambi leggen, sijnde (nae haer uijtgeven) dertich in getale, op t' ontbieden, ende haer belofte alsdan nae te comen. Doch de gemene man schold' haer voor leugenachtich, ende stelde weijnich betrouwen op haer seggen.

Maijus.

P^{mo} Donderdach verstaen uijt Bencong, overste vande Chinesen, hoe in Jappara aengebracht was, seeckere Chinesche joncke welcke voor Jortan geloopen was, ende door de Gorabs van Ballabalang aengehaelt is.

Nae geseijt wordt is noch niet seecker off de Mattaram die voor prijs verclaren off vrij geven sal.

Intche Moeda, schoonsone van Bencon, sijnde hier van Kendael gearriveert desen morgen, heeft aen d° verclaert hoe dat den Mattaram den Tomagon van Tegal ende den Coninck van Cheribon mandement gegeven hadde, om Bantam tot hommagie te bewegen off bij refuijs te beoorlogen.

Item hoe alle het volck van Samedang nae de Mattaram vervoert was, ende geen volck meer in Samedang woonde.

Item hoe die van Surrobaija haer in handen vanden Mattaram overgegeven hadden, onder andere den ouden ende jongen Coninck met veel volcx.

Item hoe in des Mattarams landt grooten hongersnoot was, ende geen rijs op lijffstraffe mach uijtgevoert worden.

Item dat in Surrobaija van 50 a 60 000 zielen niet boven 500 overgebleven waren, sijnde de rest gestorven ende verloopen van miserie ende hongersnoot.

Die van Girij waeren mede in grooten hongers noot, want de landt bouw wierd' door den oorloge gescheut ([1]), ende van buijten den toevoer beleth, soodat d° plaetse van selfs sonder slach off stoot vallen sal.

Item seijde dat de Mattaram 20 a 30 000 man nae Ballambangan gesonden hadde, om t' selve te vermeesteren.

Seijde mede dat t' rijs gewas in des Mattarams landt schoon stont, maer dat evenwel voor dat t' gewas rijp was, geen rijs mocht uijtgevoert worden, voordat van t' oude verseeckert waren, binnen twee maenden meende hij t' gewas op Java soude rijp sijn.

---

(1) Geschuwd.

2en d° Vrijdach vertreckt van hier nae de Westcust van Sumatra tot bevorderinge vanden peper-handel in Tico ende Priaman t' schip Groeningen met een cargasoen cleeden ende 12 000 Rl. van 8en in comptant.

3en d° Saterdach niet sonders gepasseert.

4en d° Sondach arriveert uijt de Strate Sunda ende van Bantam t' jacht Palliacatte mede brengende een brieff van onsen gevangen tot Bantam, daer bij verstaen hoe Pangoran Ratou genegen soude sijn, d' acnstaande volle maen een gesant naer Battavia te seijnden, om met den Ed. Heer Generael van paijs te spreecken. Item hoe gemelte Pangoran int Chinesche quartier tot Bantam een plaetse had' doen affsteecken tot opbouwinge van een logie voor de geene die daer souden willen commen resideren.

De reden van des Pangorans genegentheijt tot vrede soude wesen, de groote armoede welcke binnen Bantam geleden wert, alsmede de groote sterfte welcke daeromme ghinck, in voegen datter ontrent Bantam geheele dorpen uijtgestorven waeren, daerdoor t' gewas opden velde verginck, daer souden binnen een jaer tijts soo binnen als buijten Bantam over de 2300 menschen gestorven wesen.

Daer wierd binnen Bantam oock seer gesproocken van een ambassade van vijff Orangkaijs die nae den Mattaram met geschencken affgeveerdicht souden worden, alsoo de Pangoran de Mattaram niet derft verwachten.

Daer waeren binnen Bantam op een nieuw menichte van gestolen musquetten aangebracht, ende verscheijde Javanen waren noch op avontuijr uijt, daarvoor ons waerschoude wel op ons hoede te wesen.

5en d° Maendach }
6en d° Dingsdach } niet notabels voorgevallen.
7en d° Woensdach }

8en d° Donderdach arriveert alhier ter rheede seecker Portugiesch navet, bij de vrijlieden van 't jacht de Peerl inde Strate van Malacca onder Poulo Ladde verovert, groot ongeveer 150 lasten, mede brengende 33 packen cleeden ende eenige menudentien. Gemelte prijs was genaemt de Nieuwe Peerl, endo bij d' overhooffden van't jacht de Peerl dat seer leck ende gebreckelijck was, mede nae Tanasseri genomen, alwaer de Peerl op seeckere droochte (soo men se voornemen soude te verdubbelen ende te repareren) geborsten ende verongeluckt was. T' overgecomen volck met de Nieuwe Peerl, sijnde 25 man sterck, rapporteert datse den 10en Februarij pas^{to} inde Strate van Mallacca op de herwaerts compste 14 Portugiesche seijlen vernomen hadden, daeronder 2 groote schepen, vier jachten ende acht fusten waeren, alt' saemen (naer sij sien conden) wel gemonteert, t welck haer wederom dede keeren ende een ander passagie buijten Sumatra om soecken, doch alsoo met eenige siecken beseth, ende weijnich van verversinge voorsien waeren, hadden Atchijn moeten aendoen, alwaer de Coninck haer soo aen ancker-geldt als verscheijden andere pretentien de somme van

ontrent 1200 realen geextorqueert hadde. Int' scheijden van Atchijn warender 15 van haer volck aen landt gebleven die hun in dienst vanden Coninck aldaer begeven hadden; van 102 man die met de Peerl uijtgevaren waren, resteerden maer 50 int leven. Gemelte Nieuwe Peerl [had] in t' vluchten uijt de Straet van Malacca voor de Portugiesche macht onderwegen een Portugiesch scheepken aen de wal gejaecht, t welck vande Portugiesen voort in brandt gesteecken wierdt.

9^{en} d° Vrijdach hebben ontrent d' eijlanden een seijl vernomen, comende vande West, ende sijnen cours nae d' Oost settende, sonder de rheede alhier aen te doen, presumeerden t' selve een Engelsch jacht geweest te sijn, t' welck nae Jappara wilde.

10^{en} d° Saterdach vertreckt van hier naer Bantam met provisie van water ende ververssinge voor de wachthoudende schepen aldaer, t' jacht den Harinck.

11^{en} d° Sondach } niet sonders gepasseert.
12^{en} d° Maendach }

13^{en} d° Dingsdach vertreckt van hier met advisen naer Bantam ende t' eijlandt Cebesce t' jacht Palliacatte.

Item op dato arriveert alhier van China de vijffde joncke gemant met ontrent 400 coppen, mede brengende fijn porceleijn ende verscheijden andere waren.

Item arriveert alhier een joncke van Cauchin-China, welcke eerst op Jappara vervallen was geweest, ophebbende 48 man. De nachoda vande joncke segt dat nae Battavia gedestineert was.

14^{en} d° Woensdach vertreckt van hier naer Teijouwan met 13 kisten realen van 8^{en} ende andere dienstige coopmanschappen t' jacht Erasmus tot bevorderinge vanden Chineschen handel aldaer.

15^{en} d° Donderdach arriveert alhier uijt de Strate Sunda t' Engelsch jacht d' Abigael, daermede overcompt Mr Jhon Goningh, tweede persoon inden Engelsen Raedt, met eenen brieff vanden president Hauleij, daerbij seer ernstich versocht dat men haer wilde assisteren ende van Lagundi haelen, mitsgaders weder hier in Battavia admitteren.

Int gemelte jacht waeren mede (nae men verstont) aen de cant van 30 a 40 siecken, welcke t' haerder verquickinge herwaerts voor aff gesonden wierden.

Item arriveert alhier van Bantam ende Cebesce t' jacht den Harinck, mede brengende 4 overgecomen Chinesen neffens 2 vrouwen ende eenige kinderen.

Onsen gevangen binnen Bantam adviseert met d° jacht hoe door ordre vanden Pangoran sommige peper vercoopers die met de Nederlanders voor Angiar alsmede aen onse schepen voor Bantam ter sluijck gehandelt hadden, aengetast ende gevangen genomen waren, ende datter alle nacht scherpe wacht gehouden wierd om te beletten datter aen ons volck geen peper meer vercocht soude werden.

De Coninck van Bantam soude nae t' schrijven vanden gemelten gevangen,

seer op d' Engelsen gestoort wesen, omdat soo schandelijck van haer ter leur gestelt is, haer houdende voor leugenaers.

D' ambassade welcke nae de Mattaram gedestineert was te gaen soude nae blijven, doordien Pangoran Ratu daerinne niet consenteren wilde.

T' gebou tot de nieuwe logie nam oock geen voortganck, doordien d' Engelsen, die daer in woonen souden, niet te voorschijn quaemen.

Nopende de vrede handelinge, Pangoran Ratu soude eerstdaegs tot dien eijnde een beseijndinge naer Battavia doen, daertoe den gantschen adel doen mede seer inclineerde, uijtgesondert Pagoran Ariamaugala, die meer tot d'Engelsen geneijcht was, dan door d'extraordinari armoede welcke binnen Bantam geleden wierd' mitsgaders door t' daegelijcx verloopen van veel volck, conden t' niet langer uijthouden, ende waeren dienvolgende genootsaeckt een spoedige vrede te versoucken, t' gevolch leert den tijt.

Van t' eijlandt Cebesce adviseren d' onse, hoe aldaer onder t' volck een generale calamiteijt ende rasende sieckte ontstaen was, welcke naer apparentie niet haest cesseren souden (1).

16en *d°* Vrijdach sijn hier int casteel verscheenen Mrs Jhon Goningh ende George Brueij, de welcke voor den Ed. Heer Generael, vergeselschapt met sijne Raden, inde groote sale gebracht ende naer groetenisse nedergeseten sijnde, heeft gemelten Goningh eenige voorloopende propoosten aengevangen, soo aengaende den desolaten staet daerin sij op Lagundi bij t' daegelijcx affsterven ende verlies van haer volck vervallen waeren, alsmede t' disaster welck (volgens d' advisen die haeren president van Suratte becomen hadde) haer schip de Roijael Anna, pmo December A° 1623 van Battavia naer Englandt gedepescheert, was overcoomen, als naementlijck dat haere schepen dit jaer van Engelandt in Suratte gearriveert en passant seecker eijlandt, Anzuan genaempt, hadden aengeweest, alwaer een brieff gevonden hadden bij t' schip d' Anna (t' welcke drije daegen te vooren eer de schepen daer quaemen, van sijne anckers was gespilt) aldaer gelaten, luijdende hoe t' schip d' Anna seer desolaet ende masteloos was, hebbende t' sedert sijn vertreck van Battavia 90 coppen verloren, ende daerbij soo leck sijnde, dat qualijck boven water was te houden. Doch seijde Goningh datter noch eenige hope van behoudenis waer, alsoo den President in Suratte t' selve verstaen hebbende, dadelijck een van de nieuw aengecomen schepen weder affgeveerdicht hadde, om t' gemelte schip langs de Custe van Indien op te soucken ende te secunderen.

Nae welck propoost Mr Goningh voortgaende seijde, d' Heer Generael is door Mr Brueij op ghisteren een brieff bij onsen president, uijt Lagundi geschreven, behandicht; ick achte, sijne Edt den inhouden van dien verstaen

(1) Vgl. De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. XLVI, 102.

sal hebben. Versoucken oversulcx sijne Ed[t] gelieve ons sijne intentie ende meijninge daerop te verclaeren, omme den President daervan opt' spoedichste (nae dien de saecke sulcx vereijscht) te mogen verwittigen; daerop den Ed. Heer Generael antwoorde dat met leetwesen ende droeffheijt, soo bij missive als mondeling rapport, de beclaechlijcken ende desolaten staet der Engelsen op Lagundi verstaen hadde, mitsgaders dat tot haer versouck van assistentie met schepen ende volck om haer van daer weder naer Battavia te renoveren, religionsplicht, alliances ende naebuerlijcke vruntschaps halven genegen ende beweecht was, omme haer in hun versouck nae vermogen behulpsaem te wesen, ende dienvolgende bereijt haer in Battavia weder t' ontfangen, t' gerieff van hun huijs ende de privilegien die sij voor haer vertreck van Battavia gegaudeert hebben, weder te laeten genietten. Midts dat sij ons toeseggen ende vastelijck oock belooven, dat sij t' progres van Battavia met aenhaelinge ofte andere empechementen te doen aen eenich vaertuijch dat nae Battavia soude mogen comen, van wat quartieren ofte natien het wesen mocht, niemant uijtgesondert, t' sij op wat plaetsen deselve in haer voijagie souden mogen bejegenen onder geenen tijtel ofte pretext sullen weerhouden. Daer beneffens dat sij in Jappara ofte op eenige plaetsen van des Mattarams stranden off eenige eijlanden onder des Mattarams gebiedt (soo lange sij in Battavia resideren) geen comptoiren noch volck houden, geen handel daer drijven, noch rijs ofte eenige andere nootlicheden vandaer haelen, noch haere schepen aldaer verdubbelen sullen, maer dat sij haere nootlicheden in Battavia vorderen ofte nae haer geraden dunckt, van andere quartieren buijten des Mattarams dominien. Dat sij haer neffens die vande Nederlandtsche Comp[nie] vervoegen, omme den handel van Bantam volgens de resolutien ende gemeene arresten daervan genomen ende bij den Raedt van deffentie noch te nemen, tot welstandt van beijde de Comp[en] t' openen, ofte soo haere E. bij hunne voorige renuntiatie wegen de saecken van Bantam persisteren, ofte onmachts halven niet gelegen compt daerinne ijets te doen, dat dan oock affstandt doen, t' sij bij publijcque ofte clandestine middelen den handel van Bantam t' ondercruijpen, met die van Bantam intellegentie te houden, ofte tot particulier verdrach te comen, maer dat haer gerust houden tot naerder dispositie van Europa, soo op dit als andere poincten.

Daerop M[r] Goning voor antwoorde gaff dat van den President geen commissie hadde, omme van eenige poincten met ons te contracteren, maer alleenlijck te vernemen off sijne Ed[t] genegen ware haer wederom tot Battavia t' admitteren, ende hun in haere remotie van Lagundi met vaertuijch ende volck, ende dat op t' spoedichste t'assisteren, omme daervan aenden President in allerijl advertentie te doen, daerbij vougende dat niet twijffelde, off soodaenige conditien als sijne Ed[t] voorgeslaegen hadden, souden bij den President ende Raedt t' haerder compste alhier met alle eenpaericheijt ende sinceriteijt aengenomen ende achtervolcht worden. Waermede de vorder instantie op gemelte poincten bleeff be-

rusten, ende sijne Ed[t] den voorseijden Goning aendiende sich op naer middach met den sijnen eens naerder over de saecke te sullen beraden, daermede Mr Goning ende Brueij op toeseggingé van den volgenden morgen finael bescheijt te sullen becomen, naer reciproque groetenisse vertrocken sijn.

17[en] *d°* Saterdach sijn andermael in 't casteel verscheenen Mrs Jhon Goning ende George Brueij, ende naedat deselve bij den Ed. Heer Generael, geaccompaigneert met sijne Raden, in de groote sale geadmitteert waren, hieff M[r] Goningh aen als volcht, te weeten: alsoo haere saecken op Lagundi jegenwoordich in soodaenigen posture stonden dat deselve int alderminste geen uijtstel conden lijden, maer spoedige assistentie vereijschten, waeren alsnu andermael alhier verscheenen, om te vernemen hoe den Ed. Heer Generael sich op des Presidents versouck van hulp beraden hadde. Daerop sijne Ed[t] diende, dat met de sijne over de saecke ernstich gedelibereert, ende goet gevonden hadden religions plicht, alliances ende naebuerlijcke vruntschaps halven haerluijden t' assisteren ende weder van Lagundi naer Battavia te helpen renoveren. Daerop M[r] Goning involchde dat van meijninge was op den avont t' jacht d' Abigael weder naer Lagundi aff te vaerdigen, omme den President van sijne Ed[ts] goede intentie de weete te doen, daernae haere saecken mochten beginnen te schicken, d' Ed. Heer Generael seijde, dat tot antwoorde op des Presidents missive, een brieffken soude gereet maecken, ende t' selve neffens eenich volck tot preparatoire assistentie met gemelte jacht wel wilde bestelt hebben, t' welck bij M[r] Goningh danckelijck is aengenomen.

18[en] *d°* Sondach vertreckt van hier nae Lagundi t Engelsch jacht d'Abigael, daermede door ordre van d' Ed. Heer Generael derwaerts vertrecken tot provisionele assistentie der Engelsen, 30 Nederlandtsche coppen, beneffens 30 Guseratten ofte lascars.

19[en] *d°* Maendach vertreckt van hier naer Bantam den oppercoopman Verhult met t' jacht den Harinck ophebbende 36 Nederlandtsche coppen, beneffens 60 Guseratten ofte lascars, met ordre omme daermede t' schip de Goede Fortuijne ende t' jacht Palliacatte op de wacht voor Bantam liggende boven haer ophebbende volck te mannen, ende op t' spoedichste tot hulpe van d' Engelsen naer Lagundi daermede te vertrecken, mitsgaders met ordre om en passant t'fort op Cebesce te lichten, uijtwijsende d' instructie aen d° Verhult mede gegeven.

20[en] *d°* Dingsdach }
21[en] *d°* Woensdach } niet notabels gepasseert.
22[en] *d°* Donderdach }

23[en] *d°* Vrijdach arriveert alhier van Amboina seeckere chaloupe van s' Lands vloote ([1]), genaemt de Nieuwicheijt, daerbij verstaen hoe gemelte

(1) De z. g. Nassausche vloot onder bevel van Jacques l'Hermite en Gheen Huigen Schapenham. Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. V j°. III en de daarop betrekking hebbende „Documenten", o. a. bldz. 34, vv.

vloote bestaende in 12 seijlen uijt de Zuijdzee over de Mollucques op den 4[en] April in Amboina wel aengecomen was, hebbende en passant in de Mollucques de forten Mothir ende Caliamatte helpen slechten, t' schip de Trouw was op Sangi verongeluckt, doch t' volck ende t' meerendeel van't geschut gesalveert. De fluit Edam van Battavia naer de Molucques jongst vertrocken, had' tegen een Spaensche galleije dapper slaegs geweest, hebbende 9 man verloren ende eenige gequetste gecregen. In Amboina was den E. Jan van Gorcum, omme t' gouvernement ende vorder directie van Comp[es] affairen aldaer uijt handen vanden Gouverneur Speult over te nemen derwaerts gesonden, met t' schip de Hoope wel aengecomen, gelijck mede in Banda t' schip Amsterdam ende t' jacht Munnickendam, doch t' jacht de Rendevous toebehoorende seeckere comp[e] vrij borgers alhier, ende bij de comp[e] naer Banda met provisie van rijs bevracht, was tegen de Gonong Apij verongeluckt, sijnde t' volck ende 40 lasten rijs daervan gesalveert. Vermits t' verongelucken vande Trouw in de Molucquen, was t' schip d' Eendracht, een van s' Landts vloote, tot t' arrivement vant' schip de Hoope uijt Amboina, aldaer gebleven, omme alsdan met de gereede specerijen ende naerder advisen vandaer herwaerts gedepescheert te werden.

24[en] d° Saterdach
25[en] d° Sondach
26[en] d° Maendach
27[en] d° Dingsdach
} niet notabels voorgevallen.

28[en] d° Woensdach arriveert alhier van Bantam t' jacht den Haringh brengende voor tijdingh dat t' gedestineerde schip de Goede Fortuijn ende t' jacht Palliacatte van daer naer Lagundi tot der Engelsen assistentie vertrocken waren. Nopende t' passante in Bantam daervan continueerden d' oude praetgens als noch dat den Pangoran wel vreede wilde, soo derwaerts een beseijndinge van hier geschiede. Den peperhandel van Angiar, ghinck noch al steels-wijse voort, doch was den toevoer soo opulent niet als voor desen.

Item is op dato inden Heere gerust den advocaet fiscael Augustinus Strobanus (¹), van een quijnende sieckte ongetwijffelt veroorsaeckt, (gelijck de sectie nae des selfs overlijden sulcx te kennen heeft gegeven) door een apostenatie in de lever (²).

29[en] d° Donderdach niet sonders gepasseert.

30[en] d° Vrijdach arriveert alhier uijt Banda t' jacht vande vrijlieden, Cambodia genaempt, sijnde den 27[en] April laest van daer vertrocken, daer bij verstaen t' behouden arrivement der schepen Amsterdam ende Monnickendam aldaer. Item dat Monnickendam met ontrent 60 lasten sagu van Kaij ende Arou

---

(1) Vgl. over hem De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. XXII.
(2) Deze alinea komt niet voor in een ander op het Rijksarchief berustend exemplaar van dit Dagregister.

daer gekeert was. Item dat de gevluchte Kaij ende Arouwers, sijnde 18 in getale, vant' geberchte affgecomen, ende van Banda weder nae haer landt gebracht waeren (1), ende eijndelinge dat Amsterdam met noten ende foelie van daer metten eersten herwaerts aen volgen soude.

31en d° Saterdach niet notabels voorgevallen.

Junius.

Pmo Sondach 2en d° Maendach	niet sonders gepasseert.

3en d° Dingsdach arriveerde alhier van Lagundi d'oppercoopman Jan Hendricxz. Sael met t'jacht Palliacatte, gevende voor tijdinge hoe t' schip de Goede Fortuijn tot der Engelsen assistentie derwaerts gesonden, aldaer wel gearriveert was, dat d' Engelsen vast besich waren om op te breecken ende haest nae Battavia volgen souden.

4en d° Woensdach vertreckt van hier naer Bantam t'jacht Purmerendt met provisie van water ende ververschinge voor de wachthoudende schepen aldaer.

5en d° Donderdach niet sonders gepasseert.

6en d° Vrijdach arriveert alhier van 't vaderslandt t' advis-jacht de Haze, op hebbende 36 coppen, sijnde den laetsten December 1624 uijt de Mase gescheijden, geequipeert bij de Camere van Amsterdam, daerbij verstaen hoe de Maijores voorgenomen hadden dit jaer naer Indien te seijnden de volgende schepen, te weeten:

Mauritius Alckmaer De Cameel Schiedam	naer Battavia.
Den Gouden Leeuw Walcheren Heusden	naer Suratte.

Delftshaven naer Choromandel.

7en d° Saterdach 8en d° Sondach 9en d° Maendach	niet sonders gepasseert.

10en d° Dingsdach sijn des morgens vroech int casteel verscheenen den

---

(1) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XVIII, v.

Engelsen coopman Mr Brueij ende Thomas Robinson, secretaris vanden President, aendienende hoe eenen Mr Jhon Goning, sijnde eerste Raedt, ende eenigen tijt te vooren sieckelijck van Lagundi gecomen, dese nacht voor haer steijger inde riviere doot gevonden was. Op welcke aendieninge den Ed. Heer Generael geordonneert heeft, dat het doode lichaem bij den magistraet deser stede, wettelijck gevisiteert ende beschout soude werden, daer aen geen teijckenen van quetsuijre ofte andere mishandelinge voor soo veel aen d' uijterlijcke constitutie te sien is geweest, vernomen wierden.

Item sijn op dato hier ter rheede gecomen van Lagundi t' schip de Goede Fortuijn, daerbij verstaen hoe de ommeslach op Cebesce gelicht, t' fort op den 24en Maij geraseert ende in brandt gesteecken was.

Item d' Engelsche schepen de Charles, de Roobocq, de Reformation, de Bul, den Diamant, d' Abigael, mede brengende alle haeren ommeslach van Lagundi ende hebbende alles aldaer in brandt gesteecken, fort ende quartier.

Nae verstonden, hadden op de vloote ontrent 200 koppen, daer van de helft qualijck gesondt was.

Naer alle apparentie ende veler Engelsen bekentenisse souden sij op Lagundi met alle man vergaen ende uijtgestorven hebben, soo haer d' Ed. Heer Generael geen assistentie gedaen hadde waervan de Groote oock menichmael uijtgeroepen ende geprotesteert hebben, sulcx alle de daegen haers levens, te sullen erkennen, gelijck als oock bij de brieven vanden Engelsen president blijckt.

Onderwegen int herwaerts seijlen, was de gemelte vloote ontrent Poulo Besce bij gecomen seecker Engels fregat, genaemt de Spije, t welck van Suratte in compie vanden Grooten Jeems, Zuijd' Hollandt, ende N. Bantam, Dort, Weesp ende d' Engelsche Sterre gescheijden was. De drije laeste, namentlijck Dort, Weesp ende de Sterre waeren van haer ontrent den Equinoctiael bij de Cabo de Comorijn gescheijden, settende haeren cours naer Europa, d' ander, namentlijck de Jeems ende de twee Nederlandtsche schepen met noch een verovert fregatien, was het den 19en Maij stilo Angliae tusschen Cabo de Comorijn ende Ceijlon affgedwaelt.

Verstonden daer bij dat onse twee schepen groot gebreck van water hadden. Item dat Suijd' Hollandt heel leck was, mitsgaders dat die vande Jeems ontrent 60 lascars om te pompen daerop gestelt hadden.

Verstonden vorders hoe de William ende de Blessingh in Februarij van Suratte naer Engelandt vertrocken waren, ende dat alles in Suratte tusschen d' Engelsen, ons, ende de Mooren heel wel stondt.

Item dat van Suratte naer Mocha gesonden waren t' schip de Jonas ende t' fregat de Schout met ontrent 260 man, ende alderhande provisien, om de Anna die daer lach, te secunderen, ende die tegen September aenstaende, in Suratte te brengen.

Item dat onse vier schepen met de 4 van d' Engelsen, namentlijck de

Jeems, de Jonas, de Sterre ende den Egel, mitsgaders twee fregatten, in de Golpho van Persien tusschen Gamron, Ormus, Queremij ende Lareca, tegen acht machtige Portugesche schepen, daeronder drije caracqnen, slaechs waeren geweest wel drije daegen lanck, tot dat d' onse den vijant de Golfo uijt jaechden nae Masquatte.

Hoe gemelte slach toegegaen sij, sal bij volgende extract van journael naerder gesien connen werden.

Den 26en November sijn wegen de Nederlantsche Compie van Suratte naer Persien vertrocken de schepen:

Z. Hollandt
N. Bantam
Dordrecht
Weesp.

Den 1en December sijn d' Engelsen van Suratte t' seijl gegaen naer Ormus met 6 groote schepen ende twee chaloupen, doch sijn in de Golff van Persien niet meer als met 4 schepen ende 2 chaloupen gecomen, te weten:

Den Jeems
Den Jonas
Den Egel
De Sterre.

Onse vier voorseijde schepen sijn den 23en December voor Gamron ter rhede gecomen.

D' Engelsen sijn den 27en ditto met haer 4 schepen, twee chaloupen, ende een Moors verovert scheepken mede voor Gamron bij onse vloot gecomen.

Nae dat d' onse ende d' Engelsen haere saecken in Persia verricht, ende geresolveert hadden den 11en Februarij te vertrecken, wierden sij den 10en ditto acht Portuguesche gallioenen gewaer, ontrent den middach, ende naedat den commandeur Becker over onse schepen ordre gestelt hadde, sonder nochtans d' Engelsen daervan aengesproocken te hebben, is hij eens loefs de Portuguesen te gemoet geseijlt. De rest van onse schepen, gelijck oock mede d' Engelsen, sijn hem gevolcht, dan sijn dien dach niet aen malcanderen geraeckt, alsoo den avont viel, ende de Portugiesen het alreede onder t' eijlandt Lareca geset hadden, sulcx dat d' onse mede genootsaeckt waren t' denckeren, latende van wedersijden de bloetvlaggen waeijen. Dien avont sijn d' onse ende d' Engelsen overeen gecomen, om den anderen getrouwelijck t' assisteren.

Den 11[en] ditto nae dat de drije Engelsche fregatten ofte chaloupen met 3 Portugiesche fregatten die bij de Portugiesche vloot waeren, een poos geschermutseert hadden, onse ende de Portugiesche armade onder seijl sijnde, is Zuijd Hollandt, admirael vande Nederlantsche vloote, die wel de voorste was, den vijant aengevallen, van N. Bantam als vice admirael ende Dort als schout bij nachte gesecondeert, dapper op den vijant schietende die mede niet schuldich bleeff, alsoo treffelijck gemonteert was, op hebbende 60 ende 70 grove stucken in drije laegen, off 18 stucken voornijt, schietende cogels van ....(1) ff ijsers ende steene kogels van 10 duijm diameter. Hadden drije gallerijen boven den anderen, van volck overvloedich voorsien, daeronder oock vele Duijtschen. Nae dat de battalie wel een uijre geduert hadde tusschen d' onse alleen ende de Portugiesche armade, sijn den admirael ende vice admirael van d' Engelsen namentlijck den Jeems ende den Jonas d' onse ter hulpe gecomen, in vougen dat het gevecht alsdoen noch furieuser toenam.

D' Engelsche Sterre ende Egel met ons schip Wesepe hebben niet bij den wercke geweest, hielden haer van de man aff, ende schooten sonder de vieten (2) te crencken van verre, doende d' onse mogelijcx meer schade als den vijant.

Den windt affnemende ende stil werdende, is Dort door stilte een vande gallioenen aen boort gedreven, leggende met sijn boechspriet op den anderen sijn wintveringh, somwijlen op den anderen schietende, somwijlen niet, sonder den anderen met musquetten te chargeren; sij conden den anderen maer met twee stucken begaen, ende van Dordrecht wierd' een stuck uijt de roopaert geschooten, ende den vijant schoot mede selden, soo dat schijnt de sijne oock schadeloos mosten sijn. Een van ons volck, doen Dort t' gallioen aen boort quam, siende d' enterdregge over des vijants boort hangen, sneet die los, soo dat sij doen vast laegen; ondertusschen soo aenden anderen vast waren, wierd Dort van de Jeems wat ontseth, sulcx dat de windt wackerende, t' gallioen d' enterdregge over boort smeet, sijn seijlen

(1) Oningevuld.
(2) Het andere exemplaar heeft „vijant".

schavelde ende soo van Dort affschockte nae sijn vloot, schietende voorts tot nae sonnen ondergancк dapper op malcanderen, als wanneer het de vijant van d' onse affwende, ende d' Engelsen mede vanden vijant, soodat d' onse het bij d' Engelsen gingen setten tusschen Lareca, daer het de vijant sette ende tusschen Ormus, een groote mijl van den anderen, ijder sich tot des anderen daechsen slach preparerende.

In dit eerste conflict wierdt den Commandeur Becker met een groff cogel in sijn borst getreft, dat daervan overleet, op desen dach creech Zuit Hollandt 5 dooden ende 4 a 5 gequetste.

Den 2en dach conden d' onse door contrarie windt bijden vijant niet comen, ende den vijant boven windts leggende, quam op d' onse mede niet aff, alhoewel door den capn Ruij Ferere wel met 16 fregatten geassisteert wierden, op dato saegen d'onse de groote mast vant grootste gallioen over boort vallen.

Den 13en ditto sijn de vlooten weder nae malcanderen toegecomen, ende aenden anderen geraeckt, dapper opden anderen schiettende, tot s' naemiddachs te vier uren, als wanneer den vijant, die seer reddeloos in sijn masten ende want geschoten was, den vlucht nam onder Ormus, alwaer hij het setten, ende onse schepen daerbij niet connende comen, waeren mede genootsaeckt te setten.

Den 14en d° met den dach vernamen d' onse, dat de Portugiesen de vlucht naemen nae Lareca, d' onse volchden haer dadelijck nae. Ondertusschen quam van Quismij een prautgen aen onse schepen, adviserende ende haer waerschouwende voor een droochte ofte banck daer den vijant met sijn schepen als in een kom achter gingh leggen, dicht onder t' eijlandt, soodat d' onse genootsaeckt waeren een halff mijl van haer te setten.

D' onse resolveerden met d' Engelsen naerder de rheede van Gamron te loopen, alsoo bij den vijant niet comen conden, soo lange daer bleven leggen.

D' onse naemen haer want aff ende versaegen alles, soo sij best conden op nieus, stoppende de schoten &a.

Die van landt seijden getelt te hebben 11728 schoten met groff geschut, die van weder sijden souden gegaen wesen.

Nae dat d' onse van den 14en tot den 23en Februarij

voor Gamron gelegen, ende haer wel nae gelegentheijt versien hadden, sijn sij met saemen d' Engelsen den 23en t' seijl gegaen. De Portugiesen soo het schijnt siende d' onse aencomen, dorsten inde com niet blijven; uijt wat oorsaecke is niet wel bekendt, dan werdt gepresumeert dat sij vreesden daer te water beseth te worden, ende dat men haer van landt met schut soude hebben mogen plaegen, in voegen dat den vijant mede onder seijl ghinck, vluchtende Straet waert uijt, d' onse vervolchden se, maer rechten dien dach niet uijt, door dien de Portugiesen veel stijver beseijlt waren.

Den 24en d° quaemen d' onse ontrent Cabo de Jacques inden achternoen weder bij de Portugiesche vloote dapper op haer schiettende, ende soo d' onse vernamen, schoten de vijanden dickmael met loos cruijdt, slaende alsoo tot nae sonnen onderganck dat sij den anderen verlieten. De Portugiesen vluchtende haer best nae de W. cust van Arabien naer Musquatte.

In dese slach sijn van onser sijde als van d' Engelsen in alles gebleven 74 man ende ontrent ..... (1) gequetste, waervan ..... (1) over de Nederlanders ende ..... (1) over de Engelsche vloote.

Den 16en Martij sijn d' onse ende d' Engelsen alsoo voor Suratte ter rheede gecomen.

In Suratte verstont men dat de Portugiesche verdestrueerde armade in Masquatte lach, dat wel over de 400 gequetste int hospitael gebracht hadden, men presumeerdt dat wel 350 dooden gehadt hebben, daer onder haeren oversten Domingo Alvarez de Bottelho.

Van Goa was in Suratte tijdinge den 2en October hoe drije caracquen van daer nae Portugael ende twee a drije Indische gallioenen naer Malacca vertrocken waeren.

Wijders verstont men uijt de schipper van't gemelte Engelsche fregat datter twee ambassadeurs van Persien met onse schepen gesonden waeren, namentlijck een naer Engelandt met d' Engelsche schepen, ende een naer Nederlandt met de Nederlandtsche schepen.

Item dat den Egel naer Atchijn vertrocken was.

11en *d°* Woensdach vervoechden haer door ordre vanden Ed. Heer Generael ten huijse van d' Engelsche Gecommitteerden alhier d' Heer Jacques Specx, Raedt van Indien, ende Jacob van Dooreslaer, secretaris van d' Ed. Heer Gene-

(1) Oningevuld.

rael, ende hebben deselve uijt sijne Ed[ts] naeme vruntlijck willecom geheeten, ende met een presentien van Fransche wijn, beneffens eenige andere menudentien, met t' jacht de Hase vant' vaderslandt jongst becomen, vereert. Onder andere propoosten welcke den president met d' heer Specx voerde, seijde hij hoe grooten dienst hunluijden vanden Ed. Heer Generael met de prompte assistentie van volck ende schepen, om haer wederom van haer eijlandt naer Battavia te removeren, geschiet was, dien sij inder eeuwicheijt niet vergeeten, maer in alle reciproque ende andere voorvallen altoos gedienstelijck erkennen souden, alsoo 't met haer op 't uijterste gecomen was ende onmogelijck geweest soude sijn, soo men haer niet geholpen hadde, dat sij met haer eijgen macht souden hebben connen verplaetsen; daerop d' Heer Specx diende dat d' Ed. Heer Generael religions plicht, alliances ende naebuerlijcke vruntschapshalven niet hadde connen naerlaten haer te helpen, daerbij vougende dat den President wel vertrouwen mocht sijne Ed[t] niet alleen in dese maer in alle andere voor vallende occasien, in toecomende daer onse hulpe van doen mocht hebben, sich in alle billicheijt ende redelicheijt volvaerdich ende bereijt soude thoonen. Welcke presentatie bij den President met groote courtoisie ende eerbiedicheijt aengenomen sijnde, d' heer Specx naer reciproque groetenisse sijn affscheijt vanden President ende bij hebbende raden genomen heeft.

Item arriveerde op dato van Bantam t' jacht Cleen Tholen, breugende voor tijdinge hoe ons volck voor Angier inden peperhandel leggende, meest van sieckte ingevallen ende heel machteloos waren.

12[en] *d°* Donderdach keerde hier ter rheede t' schip Groeningen, sijnde op p[mo] deser naer de Westcust van Sumatra tot bevorderinge vanden peperhandel affgevaerdicht geweest, hebbende door continuele Weste ende W. N. Weste winden ende contrarie stroomen sijne gedestineerde reijse niet connen ophaelen, alsoo tusschen Celebar ende de Strate Sunda alreede 3 anckers verlooren hadde.

13[en] *d°* Vrijdach is hier int casteel verscheenen den Engelsen president Hendrick Hauleij, geaccompaigneert met Joseph Cockram, Richard Bicx, beijde Raedtspersoonen, beneffens den Engelsen predicant Jacobus Rindeus, ende nae dat d' Heer Generael haer minnelijck met handtgevingh altsamen wellecom geheeten hadde, ende dat sij met drije chargen musquetten ende 5 grove scheuten vereert waren, sijn sij neder geseten. Den President hieff aen den Generael te bedancken in presentie van d' heeren Specx, Vlack, van Diemen, ende den secretaris Dooreslaer, wegen de prompte assistentie aen haer op hun eerste instantie bewesen, in t seijnden vande 60 mannen met d' Abigael, mitsgaders naederhandt de Fortuijne selver met soo veel volcx, daer bij voegende dat sij soodaenigen weldaet in haeren soo grooten noot, soo prompt ende veerdich bij kans onverwacht, bewesen, nimmermeer vergeeten souden, niet wetende waermede sulcx te vergelden. Waerop den Generael weder diende dat niet alleen dese assistentie, maer oock daer en boven goet ende bloet in noot voor vrienden

ende geallieerden gelijck d' Engelsen, ten besten was, dat voorts daerinne gedaen hadde volgens Christen plicht, ende soo als hij in conscientie alliantieshalven sich schuldich bevondt. Wat voorts de recompense belangde, dat sijne Ed[t] geene andere als in diergelijcke occurentien reciproque bijstant ende hulpe verwachte. Voorts presenteerde haer sijne Ed[t] bij aldien sij noch eenige assistentie van doen hadden daermede men haer gerieven conde, dat bereijt was deselve aen haer naer vermogen te presteren, sij souden haer maer te kennen geven. Nae dat dese bejegeningen aen weder sijde met courtoise ende vriendelijcke voldoeningen aldus geeijndicht was, seijde den Engelsen president dat sij niet anders uijt onse brieven hadden connen vernemen, off sijne Ed[t] stondt haer hunne voorige privilegien toe, die sij voor haer vertreck van Battavia alhier genoten hadden, daer op was het oock dat sij met de vlagge op de rheede gecomen waren, ende dat sij deselve niet ingehaelt hadden, als sijnde volgens d' instellinge vanden Raedt van deffentie, haere maent nu de vlagge te voeren, versouckende daer over dat sijne Ed[t] sulcx niet gelieffden anders te duijden, want het alleene op dit insicht ende met geen ander meeninge van haer geschiet was. Hierop diende sijne Ed[t] dat, gelijck sij als vrienden gescheijden waeren geweest, soo oock nu weder als vrienden ontvangen wierden. Ende dat sij haere vlagge van wegen de natie wel mochten laeten waeijen, dat sulcx in Nederlandt op vele plaetsen een gebruijck was, dat ijeder natie wel vlaggen liet waeijen. Haere E. mochten t' selve hier voor Battavia mede wel doen, sijne Ed[t] trock hem sulcx niet aen.

Voorts soo vraechde de President off hij gelijck te vooren wel weder aen de Patientie, bij d' Engelsen t' Hectors eijlandt genoempt, schepen mochten aenleggen om te versien, t' welck haer d' Heer Generael consenteerde. Ende alsoo nae veel andere discoursen, soo van novos uijt Europa met de Hase becomen als andersints, is de Generael met den President ende alle de comp[ie] opgestaen, ende door de stadt voort gewandelt met seer goet contentement, soo t' emmer uijterlijck scheen, van d' Engelsen. Int wandelen seijde den President aenden Heer Generael, soo hij geweten hadde voor haer vertreck t' geene hij nu met der daet bespeurt ende gevoelt heeft, dat het nimmermeer soo verre soude hebben laeten comen; dan onkennisse ende gepassionneerde raedtsluijden, die ervaring pretenderen te hebben, waeren oorsaecke geweest van quade resolutien.

14[en] *d°* Saterdach arriveert alhier van Suratte t' Engelsch verovert fregat de Schout, sijnde in comp[ie] vanden Grooten Jeems, mitgaders de schepen Z. Hollandt ende N. Bantam, van daer gescheijden, ophebbende boven sijn eijgen volck negen Nederlandtsche coppen, met de welcke het onderwegen versterct was, omme opt' Portugiesch vaertuijch langs de custe van Indien en passant eenige advantagie te becomen.

15[en] *d°* Sondach vertreckt andermael nae de W. Cust van Sumatra met sijn voorich cargasoen tot bevorderinge vanden peperhandel aldaer t' schip

Groeningen, sijnde van anckers, touwen ende andere scheepsgereetschappen op een nieu naer gelegentheijt voorsien.

16^{en} *d°* Maendach niet sonders gepasseert.

17^{en} *d°* Dingsdach sijn wegen den Engelsen president in t casteel verscheenen Mrs Josep Cockram ende George Brueij, de welcke volgens haer versouck bij den Ed. Heer Generael binnen gebracht ende bij sijne Ed^{t} nedergeseten sijnde, heeft ditto Cockram naer gedane groetenisse wegen haeren president mondelinge verclaert ende te kennen gegeven, dat de vele voorgevallen occasien in haere overgecomen miserien oorsaecke waeren geweest, datse de Heer Generael met verscheijden versoucken van hulpe ende assistentien diversche mael seer moeijlijck waeren gevallen, waerinne sijne Ed^{t} hun soo promptelijck hadde doen gerieven dat se daerdoor ten hoochsten verobligeert ende altijt bereijt waeren d' selve naer haer vermogen te erkennen. Welcken volgende oock den President (nae Cockrams seggen) haer gelast hadde sijne Ed^{t} aen te bieden satisfactie voor de bewesene assistentie, bij aldient' sijne Ed^{t} gelieven soude te verclaeren waermede sij souden connen voldoen. Daerop d' Ed. Generael antwoorde, bij aldien voor de bewesene vruntschap eenige erkentenisse t' ontfangen ware, dat daerop de Nederlantsche Comp^{ie} sijne Ed^{ts} superieurs toequam te disponeren in Europa ende dat hetselve sijne Ed^{t} hier in Indien niet en competeerde. Daermede Cockram voortgaende wijders versocht, alsoo haere huijsinge ende erve heel reddeloos ende ongeschickt laegen, ende hun met haer eijgen volck, die meest sieck ende onmachtich waren, daerin niet conden behelpen, off oock met 100 swarten van Comp^{es} lijffeijgene voor acht ofte thien daegen souden gerieft connen werden? t' welck haer sijne Ed^{t} minnelijck toestondt, seggende dat de marigne vande swarten gelast soude worden haer eerstdaegs met het versochte getal van volck te assisteren.

Item alsoo jegenwoordich bij gebreck van cleijn vaertuijch mede seer geincommodeert waren, omme haere goederen van boort aen landt te lossen, versocht gemelten Cockram mede, met een chiampan ofte vlodt voor 6 a 8 dagen geassisteert mochte worden, om haer daermede te mogen behelpen, t' welck sijne Ed^{t} van gelijcken consenteerde ende bij Mr Cockram danckelijck aengenomen wierd, daerbij vougende dat den President onder anderen hen mede gelast hadde te presenteren de betalinge van de ses leggers aracq welcke onse schepen, tot haere assistentie nae Lagundi gesonden, voor hunne provisie ende gebruijck medegebracht, ende aen haer overgelevert hadden, daerop sijne Ed^{t} diende dat den coopman van 't fort daervan aenspreecken ende t' selve met hem vereffenen conden.

Nae desen haelden Mr Cockram seecker geschrift voor, t welck hij aenden Ed. Heer Generael door last vanden President met eenen overleverde, geintituleert sijnde: Opwecking tot een vruntlijck verdrach. Daerinne naer een wijtloopich verhael vande groote nutticheden, welcke uijt eenpaericheijt ende accord,

ende daerentegen vande groote onheijlen, welcke uijt de scheijdinge ende vijantschap voor beijde Comp^en in de Quartieren van Indien geschapen stonden te resulteren; eijndelinge onder bedeckte termen seer ernstelijck versochten voor haer gelt met eenige maniere van aenvoechsel tot haere beroijde halff genouchsaeme wooninge (gelijck sij die noemden) mochten gerieft, ende gedient worden, gelijck bij d' acte selver in 't boeck van deffentie mede geregistreert [1], breeder te sien is.

18^en *d°* Woensdach vertreckt van hier naer China den anachoda Wangsan, t' voorleden jaer door den regent vande provintie van Hocheo herrewaerts gesonden, ende dit jaer andermael alhier met sijne joncke, ophebbende ontrent 500 Chinesen, om te handelen verschenen. Omme gemelten Wangsan ende andere Chinesche cooplieden door civil resconter ende benigne tractement t' animeren, in toecomende weder herwaerts te keeren, is bij den Ed. Heer Generael hem met den sijnen tol vrijheijt van incoomen toegestaen, soo ten respecte van de groote schade, welcke hij claecht ende men oock verseeckert is in de voorleden troublen door ons op de custe van China soo in 't affbranden van sijne huijsinge als verlies van goederen geleden te hebben, alsmede dat hem t' voorleden jaer alhier in ambassade sijnde, al eenige recompense daervoor toegeseijt is geweest.

19^en *d°* Donderdach vertreckt van hier naer de Strate Sunda met ververssinge van water ende andere provisien t' jacht Palliacatte omme aldaer op onse herwaerts comende schepen Z. Hollant ende N. Bantam, welcke (nae men verstaet) om water seer benoodicht ende met leckheijt (insonderheijt Z. Hollandt) geincommodeert waren, tot de Prince eijlanden toe bij te houden ende te passen, ende deselve naer eijsch ende gelegenheijt te secunderen.

Item vertreckt van hier recht door naer Jappan t' schip *Zierickzee* met een cargasoen bestaende in 50 stucks alderhande sorteringe van laecken, ende 100 picol rouwe Chinesche sijde, met ordre aenden coopman Nijenroode in Firando dat gemelte Zirickzees noodige verdubbelinge (daertoe inde presente schaersheijt van timmerlieden alhier geen middel hebben) aldaer bevordert, ende t' selve metten eersten volladen met rijs ende andere provisien weder herwaerts aengesonden werde.

Item vertreckt naer China met sijn joncke den anachoda Teggouw, waermede Jan Cong, Chinees coopman alhier, op sijn ernstige instantie geconsenteert is sich naer China mede te mogen transporteren, omme hem persoonlijck bij de Grooten aldaer te mogen ontschuldigen over de sinistre clachten welcke hem aldaer ter cause vande Nederlanders te laste geleijt wierden, alsmede

(1) Deze „*motion for a frendlij agreement*" is in het op 's Rijks Algemeen Archief berustend exemplaar der resolutien van den Raad van defensie geïnsereerd onder den datum 7 Juni 1625 (str. Angliae), in welke verzameling men natuurlijk ook vele andere bouwstoffen voor de geschiedenis der verhouding tusschen de Nederlanders en de Engelschen in deze jaren aantreft.

omme sijne gemolesteerde vrienden ter cause van dien buijten swaericheijt (daervoor hij seer beducht was) te mogen stellen, ende eijndelinge omme de Generale Comp• soo bij wege van vertolcking, als met de Grooten aldaer van onse gelegentheijt, genegentheijt ende humeuren (daervan hij goede kennisse heeft) t' informeren, tot acceleratie ende progres vanden begonnen Chineschen handel, mitgaders tot verlossinge van ons gevangen volck aldaer, eenigen notabelen dienst te doen.

Op sijn affscheijt heeft voorseijde Jan Cong gerecommandeert dat men sonderlinge sorge voor de Chinesen hier in Battavia soude willen draegen, dat se gestadich wat in 't werck mochten gehouden worden, ende dat men t' selve niet bij lange tijden soude uijtstellen, noch oock geen drije maenden nae een, maer dat men alle maent nae gelegentheijt eenig werck onderhouden soude, daeraen d' arme gemeente den daegelijcxsen cost mocht winnen.

Recommandeerde mede, dat men de bestieringe over de Chinesen niet aen een noch twee persoonen vertrouwen, maer ten minste drije daertoe soude gebruijcken, vermits alsoo te minder collussie ende oppressie onder de gemeente ontstaen conde, want twee connen beter eens worden als drije.

Met Bantam seijde hij, soude niet te wege connen gebracht worden, soo vande Pangoran selfs geen wech geopent wierde, seijde mede dat men geene van dese daegelijcxe bijloopers gelooven noch op haer woort te werck soude gaen, om in geen nieuwe schaemte te vervallen, maer dat men wachten soude tot dat Lackmoij selfs de saecke bij der handt nam ende ijemant sont. Want als Lackmoij sulcx bestaet, dat sal met expresse last ende kennisse vanden Pangoran geschieden ende anders soude hij hem met de saecke niet derven bemoeijen.

D° Jan Cong seijde mede dat dit jaer over de 50 jonckiens van China nae Manilla gevaren waren, soo met rouwe sijde, sijde waren, als andere proffijt gevende coopmanschappen, voornementlijck met grove cangans welcke daer te lande selfs gesleten worden. De Chinesen gingen nu met cleene jonckiens van 10, 20, 30 a 40 lasten die mede roeijen konnen, ende loopen al dicht onder de wal. De joncken die voor desen van Formoso plachten over te steecken, schuwen nu de voorseijde plaetse ende steecken nu van Lambo ende andere gelegene plaetsen over, doende met dit cleene vaertuijch twee reijsen tusschen September ende Maij maeckende seer proffijtelijcke voijagien, van een drije, alsoo alle Chinesche waren in Manilla seer dier vercocht werden.

In retour nemen silver ende sappanhout (bij gebreck van beter ladinge) t welck daer niet ontbreeckt, doch valt seer cleijn.

De joncken en vaeren oock niet meer recht toe nae de baeij van Manilla, maer loopen verscheijden plaetsen aen op t' eijlandt Luconia soo bij Oosten als bij Westen theele eijlandt langs.

Voorseijde Jan Cong gaff mede voor raedt soo men de Chinesen in

Teijouwan wilde trecken dat men haer 30 p^r cento avance soude laet nietten op haere coopmanschappen boven den eersten incoop in China; t niet off sullen abondanten toevoer bij dese middel becomen.

Gaff mede voor raedt dat men van alle Chinesche waren in 't pub monsters soude ophangen, welcke alle gaende ende comende Chinesen mogen sien, ende dat men daerbij schrijven soude de prijs die men ges te geven voor de waren welcke conform die monsters sullen gebracht w

Item van waren die men niet begeert, dat men dat mede daer schrijven.

Item op dato vervoechden haer door ordre van den Ed. Heer Ge ten huijse vande Engelsche gecommitteerde alhier d' Heeren Specx, Ant Diemen, beijde Raden van Indien, beneffens den secretaris Doreslaer hebben aenden president aldaer overgelevert antwoorde op d' Engelsch vanden 7^en Junij stilo Angliae gelijck int boeck van deffentie naegesi werden (1). Onder andere propoosten, welcke den President moveerde mede voor vande gelegentheijt ende aert van 't eijlandt Lagundi, beke aldaer tot soo desolaten staet gereduceert waren, soo men haer niet bij ende van daer gehaelt hadde, dat het haer onmogelijck geweest soud sulcx met haer eijgen macht te wege te brengen, daerbij voegende d bedencken conde d' oorsaecke van d' ongesondicheijt op gemelte eijlandt men t' selve de locht die daer altijt helder ende claer was, nochte oock t t welck aldaer gedroncken wierde, niet toeschrijven conde, alsoo hij sel lange daer geresideert hadde, seijde niet als water van 't eijlandt, sond droppel wijn te prouven, ende eenige swaericheijt daervan te gevoelen ticht hadde; daerbij warender oock geen marassen die de locht met vuijl fenijnige exsalatien infecteren conden, soodat het nae sijn seggen te verwo was, van waer die ongesontheijt mocht hercomen; aen ververschinge had' h oock niet ontbroocken. Daerop d' Heer Specx seijde, dat de eijlanden ind Sunda van oude tijden gerenommeert waeren voor ongesonde ende inhab jae vervloeckte plaetsen, ende dat noch bij menschen geheuchnisse inwoonders van Java op Lagundi onderleijt hadden een dorp te stabi doch dat deselve binnen corten tijt al t' saemen daerop uijtgestorven Waerbij den President andermael occasie nam te bekennen de groot onuijtspreeckelijcke vruntschap, welcke haer met de prompte assistentie removement vandaer naer Battavia geschiet was, dien hij de daegen sijn soude erkennen, ende in alle reciproque voorvallen gedienstelijck vers De woorden staen vast, maer d' eijnden dragen den last.

20^en d^o Vrijdach niet notabels gepasseert.

(1) Sub dato 19 Juni 1625.

21en dº Saterdach arriveerde alhier van Suratte t' Engels schip den Grooten Jeems, sijnde van onse schepen Z. Hollandt ende N. Bantam op de hoochte van . . . . (1) graden noorder breete gescheijden, hebbende deselve 12 daegen geleden noch int gesichte gehadt, soo eerstdaegs stonden te verschijnen.

22en dº Sondach sijn d' overhoofden vanden Grooten Jeems, geaccompaigneert met Mr Cockram, den Ed. Heer Generael int minnelijcke comen begroeten; ende is in discours over ende weder niet sonderlings gepasseert, als vande gelegentheijt ende toedragen des scheeps-strijdts tusschen onse ende d' Engelsche schepen ter eenre ende de Portugiesche armade in de Golpho van Persien ter andere sijden, daervan in 't bovenstaende extract van journael naerder gelesen can worden.

23en dº Maendach niet sonders gepasseert.

24en dº Dingsdach sijn hier int Casteel verscheenen de gecommitteerde wegen d' Engelsche Compie met naemen:

Hendrick Haulij, president,
Joseph Cockram,
Richart Bicks.

Den Ed. Heer Generael geaccompaigneert sijnde met de Heeren:

Jacques Specx,
Pieter Vlack,
Anthonio van Diemen, ende
Jacob van Doreslaer, secretaris.

Naer vruntlijcke groetenisse van weder sijden, nedergeseten sijnde, ende naer eenige voorloopende minnelijcke propoosten hieff den President Hauleij aen te verclaeren, hoe sij van haeren 't wegen ettelijcke daegen geleden, seecker geschrift overgegeven hadden, int welcke sij haere genegentheijt hadden te kennen gegeven tot een vriendelijck verdrach, ende dat sij daerop van ons weder een vriendelijcke antwoorde schriftelijck ontfangen hadden; resteerde maer in consideratie te nemen de middelen om tot soo een gewenscht verdrach te procederen, welcke hij meende alderbest sijn begin soude nemen bij een naerder explanatie van 't tractaet, alsoo t' selve ons als een voorschrift van onse superieurs voorgeleijt was, waernaer sich ijder conformeeren most, hoewel sij daer mede niet verstonden, het tractaet in sijn volcomen leden alsnoch int werck te stellen. Maer waeren alleen bereijt, soodaenige articulen voor te nemen, ende haer naerdere verclaringe op te geven, als sij verstonden dat bij ons alsnu wel conden in 't werck geleijdt werden, ende die sij verstonden niet te connen int werck geleijt werden, dese souden sij voor Europa reserveren; achtende goet te wesen, dat wij van onser sijden van gelijcken deden, ende

(1) Oningevuld.

dat men alsdan beijde t' gebesoigneerde met den anderen confronteerde, e
saecken daer wij met den anderen over een quaemen, off in cas van discor
verdraegen conden, dat men sulcx weder int werck stelde, ende saecke
hier niet conden vergeleken werden, dat men die nae Europa soude laten
om aldaer gedecideert te werden, soo soude (nae haer seggen) voor
superieurs blijcken mogen, waerinne wij d' accord ende discordant waeren, t
alsoo de besoigne in Europa faciliteren ende onse meesters tot een sp
verdrach een groote openinge geven soude ende ondertusschen dat men
naerder decisie van Europa verbeijde, souden wij hier met den andere
provisie in t' werck mogen leggen, sulcx als men van weder sijden op n
verdraegen, ende nae den teneur ende meijninge van t' tractaet verstaen
te connen geschieden.

Hierop antwoorde d' Ed. Heer Generael wat het tractaet belangde
dacht sijne Ed' impertinent, ende oock ontijdich omdat weder op nieu
gaen expliceren, alsoo t selve alreede genouchsaem bij de verledene gesch
questien ende interpretatien alreede naer Europa gerenvoijeert, was ges
Dat het maer nieuwe stoffe van crackeel soude mogen causeren nieuwe
pretatie bij der handt te nemen, insonderheijt dewijle doch sijlieden het tr
in allen deelen, tot naerder decisie van Europa, op de voorgaende versc
niet souden naercomen, dat het derhalven oock niet voegen soude het tr
te mutileren, dat is eenige articulen voornemen om te expliceren ende a
weder over te slaen. Het tractaet was een volmaeckt werck, dat vande
rieurs aen wedersijden met sulcken intentie gemaeckt ende geaccordeert
om in alle poincten ende in sijn geheel naegecomen ende geobservee
worden. Waerover sijne Ed' betamelijcker achte dat men van Europa d
handelinge opde voorgaende misduijdingen ende verschillen, mitsgaders dae
neffens een nieuwe cracht van het gescheurt ende crachteloos tractaet verwac
Latende alsoo het voorseijde tractaet, sonder t' selve stucxwijse voor te n
in sijn geheel berusten, tot dat men dit, off sulcx als de Meesters s
mogen daertoe raemen, weder in allen deelen sal mogen ende moeten
nemen, om ondertusschen in alle vriendelicheijt ende eenpaericheijt te verdra
soo verclaerde sijne Ed' bereijt te wesen de generale recommandatie end
in 't Tractaet, naementlijck van onderlinge vruntschap, reciproque diensten
eenpaerige correspondentie met de gecommitteerde van d' Engelsche Comp^{e} t' o
houden in saecken die buijten speciale stipulatie van eenige articulen int tr
bestonden, ende welcke buijten prejuditie van t' selve geschieden conden
behoorden, gelijck als d' alliantie van onse Souverainen, religionsplicht, d
buerlijcke vruntschap, ende de bijsondere recommandatie van 't tracta
eenicheijt vereijschten, niet twijffelende off wij souden middeler tijt dat d
scheijden van Europa verwacht wierden, ende het tractaet rustede, in
vougen met den anderen seer wel over een comen, insonderheijt als sij

van ons niet meer en pretendeerden, noch wij van haer niet meer en eijschten als ijder ander geduerende dese verbeijdinge opde naerder decisie schuldich was, t' welck sijne Ed[t] van haerder sijde alsoo was expecterende, gelijck als sij haer van onser sijden volcomentlijck vertrouwen mochten.

Hierop diende de President, dat hij bekennen moest, het ontijdich scheen te wesen, alsnu een explicatie op het Tractaet voor te willen nemen, alsoo men t' selve in 't aldereerste behoorde gedaen te hebben, niet te min achte goet dat sulcx geschiede om de M[rs] in Europa te dienen tot naerder openinge, waer bij sij ten rechten sien mochten hoe naer wij als nu den anderen verstonden, ende waer in niet.

Hierop repliceerde den Ed. Heer Generael dat poincten van importantie daerinne de verschillen bestonden al naer huijs overgesonden waeren.

Andermael repliceerde de President, datter noch eenige mindere poincten waeren in t' Tractaet, daervan geen explicatie voor desen van wedersijden gedaen waeren, daerinne sij meenden verongelijckt te werden, niet geniettende sulcx als sij verstonden hun daerbij te competeren, ende soo hij haer daerop naerder verclaerden, vertrouden sij dat wij haer mogelijck meer daerin cederen souden, als sij tot noch toe gegaudeert hadden.

D' Ed. Heer Generael diende hierop, wij vertrouwen mosten, die in Europa de swaerste poincten souden decideren, dat sij de mindere mede niet souden ongemerckt voorbijgaen, ende die importanste eens geaccommodeert sijnde, dat wij alhier over de rest wel accorderen souden. Ondertusschen soo sij ijets voor te draegen hadden, daerinne sij meenden vercort te werden, t' stont in haer believen ons sulcx te kennen te geven, soo daer eenich redres in geschieden conde, wij souden ons in alle billicheijt ende redelicheijt laten vinden. Waervan sij haer verseeckeren mochten, te meer siende onse voorloopende gepresteerde dienst ende vrientschap in haeren desolaten staet jongst op Lagundi bewesen.

Hierop protesteerden d' Engelsen, dat haer voornemen mede nergens anders toe streckte als in alle sinceriteijt met ons overeen te comen, ende als goede vrunden met den anderen voortaen een eenparigen lijn te trecken. Verheffende de vrientschap ende dienst, welcke haer nu jongst int remouveren van Lagundi ende receptie in Battavia geschiet was, soo hooch, dat sij ende haere Meesters altoos daervoor mosten verplicht blijven, niet alleen met woorden, maer oock metter daet t' selve te verschulden.

Hiermede cesseerde dit discours ende hieff den President vorder aen, hoe dat sij in haere voorgaende acte ende oock mondelingh eenige accomodatie van plaetse ende huijsinge tot de haere, welck sij alreede besaten, versocht, ende daerop soo goeden antwoorde becomen hadden welcke haer des te vrijmoediger maeckte, sulcx alsnu andermael te versoucken, sij claechden over haere huijsingh soo van d' onbequamheijt als cleenheijt &[a].

Hierop vraechde d' Ed. Heer Generael, off sij alleen vergrooting van plaetse, off mede accomodatie van huijsinge versochten?

Daer de President op diende, insonderheijt van huijsing; het groote gebouwde school, seijde hij, dat was een bequaem huijs, dan en dorst d niet vraegen, alsoo hij vreesde de groote genotene vruntschap met discou te vercorten, wel wetende dat het ons seer incommoderen soude.

Den Ed. Heer Generael verhaelde haer de groote incommodatie w wij ons selven souden aendoen, soo ons van 't school ontblooteden, ten ae vande schoolkinderen, maer insonderheijt de vrouwen ende dochters daerin si ende noch daegelijcx van Nederlandt te comen; doch overleggende wedero groote nootwendicheijt van d' Engelsche Comp[ie], mitsgaders dat in dese juncture sij soodaenigen off een ander groot gebouw in jaer ende dach souden connen voltrecken, vermits gebreck van ambachtslieden ende versche andere adjumenten, die haer bij schaersheijt van volck ontbreecken, end in allen gevalle de Nederlantsche Comp[e] haer noch beter redden sal een r gebouw weder bijderhandt te nemen, ende te voltrecken als d' Enge Comp[e], soude het sijne Edt[t] voor een discortoisie reputeren soo haer weij hierinne t' accomoderen, gemerckt dat wij ons in cas van discommodatie eenichsints beter redden connen als d' Engelsen in soo een soberen staet sonderheijt als sij nu sijn.

Hierover bedanckte de President andermael den Ed. Heer Gen hoochlijck, protesterende niet te connen uijtspreken den grooten dienst, v haer ende haere Comp[e] daer aen geschieden sal, dat sij ende haere Comp naerlaten souden sulcx altoos gedachtich te wesen ende t' erkennen.

Hierbij cesseerde dese motie.

Doen hieff den Ed. Heer Generael aen te verclaren hoe op ghis door seeckeren haeren dienaer, Samuel genaempt, in handen van d' Jacques Specx gelevert was seecker doosken gecacheteert, om aen de Heer Generael te behandigen van wegen den President, sonder ijets a daerbij te verhaelen, off eenich vorder bescheijt te geven. Ende alsoo Ed[t] niet wist wat dit beduijden mocht, off tot wat eijnde sulx gesonden dede t'doosken door d' Heer Specx voor der handt brengen.

Den President siende het doosken, twelck noch gecachetteert was, d' Heer gelievet t' openen, ende sal daerin vinden tot wat intentie t' selv souden sij. Geopent sijnde, lach daerin een brieffken met des Presidents handt geschreven ende onderteijckent van inhoude al volcht.

To the right wor[ll] (1) my muche respected & worthie Pieter de Carpentier Generall

thes der (ected?)

S[r] If yo[w] wilbe pleased to accept of this smale rememb

(1) Worshipfull.

(as from or hono^{b} imploiers) it shalbe the acknowtledgm^{t} of yor kind relievinge us at Lagundy receivinge us in Batavia, at all times to obligie us in the lyke bandes of cortesies, not to fayle God willinge.

(Was underwritten)

Batavia le 11th June An^{o} 1625 — Yo^{r} verie loving friend Henrie Hawley.

D' Ed. Heer Generael, t' selve gelesen hebbende, siendo dat het een present was, t' welck hem van d' Engelsen tot een teijcken vande genotene vruntschap gesonden was, excuseerde sich, dat het hem niet toe quam eenige erkentenisse daervoor t' ontfangen. Want t' geene geschiet was, van wegen sijne superieurs gedaen was, ende voorts sooals d' alliantie, religie, conscientie & vrienden verobligeerden voor den anderen, insonderheijt in noot te doen. Bij aldien voor de bewesene vruntschap eenige erkentenisse t' ontfangen ware, dat sulcx de Nederlantsche Comp^{ie} sijne Ed^{ts} superieurs, toequam ende niet aen sijne Ed^{t}.

Hierop diende de President dat het niet en streckte in part van eenige satisfactie voor de genotene dienst ende vruntschap, maer alleene tot een bekentenisse ende teijcken dat sij die genoten hadden.

D' Ed. Heer Generael diende daer weder op, dat soo haere Ed. sulcx presenteerden als een wispandt van haere goede meijninge ende sincere affecxie, gelijck sij met den monde ende bij geschrifte verclaert hadden, dat haer geschenck niet begeerde te verwerpen, maer als een wispandt van haere handen aen te nemen.

Dit seijde de President haere eenige meijninge te wesen.

Waermede d' Ed. Heer Generael t' present danckelijck aennam, doende door d' Heer Specx van gelijcken halen drije goude kettingen in pampier bewonden, spreeckende midts dien den President ende de rest van d'Engelsen aen in deser voegen: Gelijck als wij vande vrunden niet geweijgert hebben t' accepteren, een teijcken ende pandt van haere sinceriteijt t' onswaerts, soo vertrouwen wij dat de vrunden oock niet weijgerich sullen wesen van ons in reciproque verseeckeringe onser sinceriteijt t'accepteren dese geringe teijckenen, toereijkende mitsdien den President, daernae Cockram, ende soo voorts aen Mr Bicks ijeder een deser ketingen; welcke sij alsoo (met excuse nochtans dat wij al te veel aen haer gedaen hadden) accepteerden.

Hiermede is de vergaderinge naer eenige discoursen opgestaen, ende t' saemen t' middachmael gehouden hebbende, sijn d' Engelsen naer haer logement met een vruntlijck affscheijt vertrocken.

T' geschenck dat in het doosken van d'Engelsen lach, was een goude ketting van 28 realen swaerte van 8 touren.

Item dewelcke aen d' Engelsen gegeven wierden waren:

Aen den President een van	7	touren wegende	14	R.
Aen Josep Cockram van	7	touren wegende	8	R.
Aen Richard Bicx van	3	touren wegende	7	R.
			29	R.

25en d' Woensdach vertreckt van hier naer Bantam t' jacht de M verversschinge van water ende andere nootlicheden voor de wachthoudende aldaer.

26en d° Donderdach arriveerde alhier van Suratte t' schip N. inhebbende 481 packen verscheijden sorteringe cleeden, sijnde voor d Sunda in een storm van t' schip Z. Hollandt gescheijden.

27en d° Vrijdach arriveerde alhier van Bantam t' jacht Purmereijn brengende eenige weijnige peper voor Angier gehandelt; de geruchte Pangoran Gedees quade dispositie mitsgaders van de genegentheijt van P Ratou tot verdrach continueerden even sterck, t' gevolch leert den tijt.

Item is op dato in 't casteel verscheenen den Engelschen President H Hauleij geaccompaigneert met Mrs Josep Cockram, Richard Bicx ende Muschamps dewelcke bij d' Ed. Heer Generael, vergeselschapt met de Jacques Specx, Pieter Vlack, Anth° van Diemen ende Jacob van Do secretaris, in de groote sale gebracht ende neder geseten sijnde:

Hieff den President aen ende seijde, eenige dagen geleden heeft Heer Generael ons soo vrundelijck de huijsinge van de groote schol staen, doch alsoo doen ter tijt van den prijs van dien niet gesproocken hebben ons andermael bij den Heer vervoecht om daervan te spreecke te sien off men malcanderen daerinne soude connen verstaen. Ons huijs de Heer weet, is onbequaem om ons langer te connen dienen, souden d gants vruntlijck versocht hebben, dat daermede hoe eer hoe liever gerieft ende geaccomodeert worden.

Hierop repliceerde den E. Heer Generael, had' ons te degen be weest, dat de Heeren den coop van t' huijs in ernst meenden, wij so saecken voor de handt daeral nae geschickt hebben, om ons op een a provisie te voorsien, verhaelende sijne Edt daer bij de groote incom welcke bij t' overlaten van de huijsinge, in 't accomoderen van den ommeslach op een ander souden comen te lijden, doch seijde sijn Ed de Heeren ernst is, ende enckel meenen, hoe verstaen sij dat den c schieden soude, van de huijsinge alleene offte vant erff mede? Da President seijde, van t' erff mede, gelijck wij verstaen ons t' erff da woordich bewoonen, eijgen te sijn. Daerop d' Heer Generael diende: Heeren wel bekendt dat het erff t' welck sij tegenwoordich besitten ha tot gerieff van wooninge ende niet in eijgendom toestaen is, gelijck su scheijde malen de Heeren, ende noch jongst op haer vertreck naer I

aengedient is geweest. De President seijde een huijs conde sonder erve niet sijn, t' is waer, seijde sijne Ed[t], maer alle huijsen hebben soodaenigen ruijmpte van erve niet vandoen, voegende daer bij, de swaericheijt is cleijn, men soude de Heeren daerinne wel accomoderen connen. Vorderende met eenen sijnen bijhebbenden Raedt hun advis aff, hoe dat sij 't verstonden, off men de huijsinge alleen, dan d'erve daertoe mede aen d'Engelsen vercoopen soude. Waerop met eenparige stemmen besloten wierd, alssoo geen huijs sonder erve wesen conde, dat men t' erff met het huijs gesamenderhandt vercoopen soude. Daervan den President sijne Ed. eerbiedelijck bedanckte, ende met eenen vraechde off hun dan toegestaen wierde t'selve als 't hun gelegen comen soude ende dat haere M[rs] anders ordonneeren mochten, wederom als haer eijgen te mogen vercoopen? Hierop repliceerde den Ed. Heer Generael, dat hun toegestaen wierd' de vercoopinge desselfs aen borgers ende ingesetenen deser stede, t' sij int geheel off bij gedeelte aen den meest biedende bij afficxie van billietten off andersints, nae dat sij verstaen souden. Doch ingevalle hier eenige Fransen, Deenen, ofte andere Europische ofte hierlandtsche (¹) natien in quacmen, welckers residentie men niet goet vondt in sulcken ruijmpte alhier te gedoogen, dat sonder expres voorweten ende consent van sijne Ed[t] niet vermogen souden aen soodaenige natien t' selve te vercoopen. Daerop d' Heer President seijde, sulcx is meer als reden ende d' Heeren hebben daer gelijck mede voor, beloovende sulcx sonder consent van sijne Ed[t] niet te sullen onderstaen. Vorderende van gelijcken sijnen bijhebbenden Raedt hun advis aff hoe sijt verstonden, daerop mede eenstemmich geantwoort wierdt, dat het billick ende reden was. Voortgaende seijde den Ed. Heer Generael, t' is de Heeren oock wel bewust, dat ten tijde haerder eerster inlatinge alhier gestipuleert is geweest dat de kaij van haer erff langs de groote riviere, t' allen tijden, alst den Generael goet vinden mocht, geopent moste werden om tot gerieff vanden borger als andersints een passagie daer langs te maecken, t' welck sijne Ed[t] alsnu de Heeren bij forme van indachtigingh wederom goet dacht aen te seggen, op dat t' avont ofte morgen wanneer men daarmede voort vaeren (alsoot' voor eerst wel wat berusten mocht) daerover geen questie quaeme te ontstaen. T' welck den President volcomentlijck advoijeerde, ende verclaerde daer niet tegen te hebben alsoo sulcx tot gerieff ende proffijt vande stadt was streckende. Ende hiermede tot den prijs vant huijs aentredende, seijde sijne Ed[t] hoe gelieven de Heeren dat men daerin handele, offte dat men t' selve aen goede mannen bij taxatie ende revisië vande reeckeningen der ongelden soo die inde boecken gespecificeert staen, remittere, ofte dat sijne Ed[t] selve d'uijtspraecke daervan dede, daerop den President seijde, de Heeren hebben soo roijael ende nobel met ons gehandelt inde toeseggingе vant

(1) Andere lezing: „Asiatische."

huijs, wij vertrouwen haer oock ende sijn te vreden dat sijne Ed^t^ daervan mon d' uijtspraecke doe. T' heeft de Compaignie, seijde sijne Ed^t^, seer nae bij de van vijfftich duijsent guldens in realen gelde gecost, onbegrepen daerinne d' on van timmerlieden, metselaers, soldaten die op de gevangenen passen als welcke Comp^e^ gagie trecken, als mede van gevangene slaven ende lijffe welke bij de Comp^ie^ gealimenteert ende onderhouden worden, soot' de aenstaet voor de somma van 20000 realen van 8^en^ daer voor sal men 't ha een woort overlaten. T' welck den President danckelijck aennam, versoud met eenen dat hun extract ende specificatie van d' ongelden mochte g werden om deselve aen haere principalen over te seijnden, ende daarm bethoonen hoe nobel de Nederlandtsche Comp^ie^ met d' Engolsen in Indi handelt hadde. T welck d' Ed. Heer Generael hem toestondt, daer bij voe dat sijne Ed^t^ ordre geven soude datter een acte geconcipieert wierde, da t' circuijt soo in de diepte als breede van d'erve, mitsgaders de conditi daerover in de vercoopinge besproken sijn, verhaelt souden werden, welc sijne Ed^t^ selve onderteijckenen ende aen de Heeren soude doen ter handt s

28^en^ *d°* Saterdach arriveert alhier van Suratte t' schip Z. Holla hebbende 348 packen alderhande sorteringe Guseratsche cleeden, daer bij ve den goeden standt ende wenschelijck succes van des Comp^es^ affairen in pective quartieren van Guseratte ende Persien. Item d' affladinge van de s Dordrecht ende Weesp naer t' vaderslandt met 412 balen Persische sijde, partije indigo, salpeter, cattoenen &^a^.

29^en^ *d°* Sondach niet notabels voorgevallen.

30^en^ *d°* Maendach arriveert alhier van Bantam t' jacht Palliacatte 19^en^ deser met ververssinge van water ende andere nootlicheden de co schepen van Suratte in de Strate Sunda te gemoet gesonden.

Julius.

P^mo^ Dingsdach arriveert alhier van Amboina de fluijt Edam inhel 81428 ℔ giroffel nagelen, partije Amboinsche dackpannen, houtwerck etc. bij verstaen hoe de vlote van 't landt uijt de Zuijdsee (1) den 4^en^ April leden over de Molucques in Amboina wel gearriveert was, bestaende

(1) Zie hiervóór, bldz. 153, v.

seijlen, voorsien met ontrent 1200 coppen. Bij gebreck van victualie als andere inconvenienten had' de vlote (volgens haere instructie) de Manilhas niet aengedaen. Den admirael l'Hermite was voor Lima overleden, ende in desselfs plaetse gesuccedeert Geen Huijgen Schapenham. Gemelte vloote had' inde Suijdzee soodaenigen fortuijne niet getreft als t' secreet concept wel mede bracht. Eenigen affbreuck was den vijant met t' verbranden van sommige coopvaerdije-schepen voor Lima, mitsgaders t' plunderen ende affbranden van eenige zee-vlecken geschiet, maer t' landt ende de Generale Comp^{e} waeren met geene notable prinsen tegen haere sware lasten gesoulageert, ende had' voorss. vlooto niet dan van alles gebreck.

In Amboina hadden d' onse met t' onverwachte secours van soo een notable macht geresolveert ende alreede bijderhandt genomen, t'redres tegen de perfidieuse handelingen van die van Loehoe, Combello ende haere geassocieerde om daervan een eijnde te maecken, Godt wil haer voornemen segenen. t' Succes leert den tijt.

2^{en} *d°* Woensdach arriveert alhier van Banda t' schip Amsterdam, sijnde den 10^{en} Maij passato van daer gescheijden, inhebbende c^{a} 457168 ℔ noten muscaten ende 778 sockels foelie, 6 leggers gepeeckelde nooten, 9 metale halve cartouwen ende 37205 ℔ scherp, staende t' gewas van Augusto mede seer schoon, soodat den Gouverneur Willem Jansz. verhoopte ons dit jaer noch volladen toe te seijnden, t' jacht Munnickendam, adviserende mede hoe Banda, jegenwoordich in volle ruste was, redelijck van garnisoen, inhabitanten ende provisien voorsien.

3^{en} *d°* Donderdach
4^{en} *d°* Vrijdach
5^{en} *d°* Saterdach
6^{en} *d°* Sondach
} niet notabels gepasseert.

7^{en} *d°* Maendach is alhier bij d' heer Jacques Specx in 't Casteel verschenen seecker Engels coopman, welcke bij den President, soo hij seijde, gelast was, den Ed. Heer Generael vriendelijck te bedancken voor d' assistentie vande 100 swarten, daermede sijne Ed^{t} haer nu voor een weeck a twee geaccomodeert hadde. T' was nu sulcx dat haer eigen volck dagelijcx op de beenen quam, soodat haer daermede genouchsaem in t' aenstaende souden connen behelpen, t' welck d' heer Specx aennam sijne Ed^{t} te sullen rapporteren.

8^{en} *d°* Dingsdach is door ordre vanden Ed. Heer Generael ten huijse van d' Engelsche gecommitteerde alhier geweest, Jacob van Dooreslaer, ende heeft uijt sijne Ed^{ts} naeme den President aengedient, alsoo sijne Ed^{t} op gisteren seeckeren sijnen dienaer int casteel gesonden hadde, om den Ed. Heer Generael te bedancken voor d' assistentie vande swarten, dat het onnoodich was, daermede te haesten. Ingevalle met derselver assistentie langer gedient waeren, dat sijne Ed^{t} wel gesindt was, deselve noch eenige daegen daer te laeten, ende dat den President over sulcx gelieven soude deselve noch t' emploijeren, daerop

den President voor antwoordo gaff, dat hij den Ed. Heer Generael ten ho
te bedancken hadde voor de genotene benefitie ende t' gerieff vande s
welcke hij goet gevonden hadde aff te dancken, alsoo voortaen met hu
sijn eijgen volck, t' welck daegelijcx weder verquicte ende op de beenen
t' geene vorder te doen hadde, hoopte te verrichten. Bedanckende an
sijne Ed' ten hoochsten voor de volvaerdicheijt daerinne bewesen, be
t' selve in alle voorvallende occasien danckelijk t' erkennen ende vers

9^en^ d° Woensdach niet notabels gepasseert.

10^en^ d° Donderdach arriveert alhier van Jambi t' jacht de Tort
met advisen, sonder eenigen peper mede te brengen, daerbij verstaen
hoe in Jambi grootelijcx voor des Atchijnders compste gevreest wierd
d' Atchijnsche macht onder d' eijlanden dicht bij Pahang alreede vers
t' welck d' affcompste vanden peper in 't aenstaende seer hinderen sou
van Jambi hielden seer aen om den Atchijnder met onse assistentie t' l
bieden, ende sijn gewelt te mogen wederstaen, hoe't affloopen wil, sul
desen vernemen.

D' onse laegen met d' Engelschen inden peperhandel aldaer ov
hadden gaerne den peper prijs op 6½ a 7 realen t' picol gebracht,
d' Engelsen niet wilden verstaen, maer cruijsten d' onse seer in 't rijsen
peper, seggende daertoe 10000 realen uijt de handt te willen werpen.

T' volck vande Coster, sijnde een Engelsch jacht jegenwoordich in
handelende, had' een Chineesche joncke comende inde riviere van Jambij ge
ende was daermede uijtwaerts aen verseijlt, doch bijde Torteldnijff vervol
d' Engelsen weder affhandich gemaeckt sijnde, was door Willem du Loij
Nederlandtsche coppen naer Battavia gesonden. Item waeren d' Engel
haer boodt vande jonck gevlucht, ende noch in Jambi niet terecht gecor

Item verstonden hoe de coninck van Jambi over t' aenhaelen va
joncque d' Engelsen aldaer naer vele moeijtens 5000 realen van 8^en^ n
jonckien ende eenich geschut bij provisie affgehaelt hadde, ende voor d
jonck 29000 realen was pretenderende.

11^en^ d°. Vrijdach s' achtermiddachs sijn hier in 't casteel verscheen
gecommitteerde wegen d' Engelsche Comp^ie^ met naemen Hendrick Hauleij,
Cockram, Richard Bicx ende George Muschamps, ende hebben den E
Generael, vergeselschapt met d' Heeren Jacques Specx, Pieter Vlack, A
van Diemen, alle Raden van Indien, ende den secretaris Dooreslaer voorge
als volcht.

Eerst aengaende den handel van Suratte ende Persien off het tot d
ende vervolch vanden handel tegen d' oppositien ende gewelt der Portu
niet wel noodich soude wesen, dat men met den anderen eens overleij
macht men van wedersijden soo van Europa als andere quartieren voor
was verwachtende, gelijck mede wat ijder van ons noch van hier daert

waerts voorneempt uijt te setten, mitsgaders off men met den anderen alhier eenige bijsondere ordre soude dienen te beraemen, waer bij de macht aldaer van wedersijden tot conjunctie ende unanime resistentie vande Portugiesen mocht werden verbonden.

Die van d' Engelsche Comp^{e} verclaerden dat sij van Engelandt ten minsten drije cloucke schepen voor Suratte waren verwachtende. Item dat daertoe van Mocha noch verhoopten daerbij te sullen comen de Jonas ende d' Anna, ende dat van hier voornaemen derwaerts te seijnden den Grooten Jeems, ende soo het haer aen geen volck ontbroocken had' dat den Charles mede derwaerts souden laten gaen, daerin nu niet vermogen souden, soo niet extraordinari ende tijtlijck van Engelandt gesecondeert wierden.

Ten tweeden, aengaende t'redres vanden peperhandel in Jambi mitsgaders de moeijte tusschen den Coninck ende haer volck aldaer ontstaen.

Wat belangt t' redres, sij verclaerden gants ende gaer daertoe genegen te wesen, ende de President Hauleij protesteerde met hooge invocatie vanden naeme Godts, dat hij het van herten ende sinceerlijck meende, ende soo ijets daerover besloten wierd' dat hij sulcx punctuelijck naecomen, ende soude doen naecomen vande sijne in Jambij, versouckende dat de Heer Generael opde middel van eenpaericheijt geliefde te dencken, ende sulcx als sijne Ed^{t} daerin goet ende equitabel vondt, dat sij bereijdt waren haer dienvolgende te conformeren.

Wat voorts de moeijte haer in Jambij ontstaen belangde, hij seijde daer ten deele wat van gehoort te hebben uijt den brieff int particulier aen Mr Brueij geschreven doch dat haere principale brieven met een prau nae Lagundi van Jambij gesonden waeren, versouckende derhalven soo sijne Ed^{t} daer eenich naerder bescheijt ende schrijven van hadde, hun t' selvige te willen verclaeren. Sijne Ed^{t} verclaerde haer sulcx als bij de Jambische brieven ende mondeling rapport vanden schipper van t' Tortelduijfken verstaen hadde. Naementlijck hoe haer volck vande Coster een Chinesche joncke comende inde riviere van Jambij genomen, ende daermede uijtwaerts aen verseijlt waeren. Item hoe vande Torteldaijff vervolcht wierd'. Hoe Willem du Loij die d' Engelsen affgenomen hadde, hoe deselve met 6 man nae Battavia hadde gesonden, hoe tot ontrent Lucipara gecomen ende naederhandt niet vernomen was. Item hoe d'Engelsen met haer boot vande jonck gevlucht, ende noch in Jambij niet te recht gecomen waren.

Item hoe den Coninck van Jambij over t' aenhalen van dese joncke d'Engelsen aldaer naer vele moeijtens 5000 realen van 8^{en} met haer jonckien ende eenich geschut bij provisie affgehaelt hadde, ende voor de geheele jonck 29000 R. was pretenderende.

De President verclaerde alles mede alsoo verstaen te hebben, ende daerbeneffens noch, dat doen de Chinesche joncke voorde bare van Jambi eerst aenquam, ende den Coster daer vindende, den nachoda aen d' Engelsen versocht soude hebben, dat sij de joncke souden willen in haer bewaeringe nemen ende

in Jambij helpen brengen, alsoo voor de Hollanders bevreest waren, haer bejegenden, dat hen tot Battavia souden brengen. Item dat den C jончke over de haere geholpen hadde, ende inde riviere sijnde, hoe de met een prau nae boven was gevaren om den Coninck aen te dienen de van een Chinesche joncke, ende ondertusschen dat de schipper nae bo de Coster ende joncke noch beneden laegen, soo hebben de hoochboots noch 8 officieren ende 2 gemeen volck tot hem t' saemen onder ha gecomplotteert om de joncke aff te loopen, ende hebben dienvolgende om haer stuck te beleggen, alle het vier op de Coster uijtgedaen, ende all slaegen verburgen, daernae sijn met den anderen in de boot gevallen, de noch eenige prauwen die aen 't schip waeren los, in voegen dat n volcht noch beschoten conden worden. Die noch op de Coster waren de boot wechvaeren, begonden te roepen; ende meenende te schieten t' vier overal uijt, ende alle middel om vier te slaen verleijdt, in voeg complotteurs nae haeren wille met de joncke doorgingen, ende soo als d' e de schipper vande Coster tijdinge bracht van des jonckes aencomen, s een dach off twee daernae tijdinge d' Engelsen met de joncke opder loop over welcke tijdinge de Coninck soo met haer geprocedeert hadde.

Wat t' eerste poinct van Suratte ende Persien belangde, d' I Generael diende daerop dat van hier qualijck speciale ordre conde worden, alsoo men niet en wist off seecker ghingh, wat macht van ij daer soude mogen verschijnen, maer ondertusschen van hier een gene van societeijt ten hoochsten derwaerts belast ende gerecommandeert wor bij den raedt aldaer van weder sijden naerder ende stricter conjunctie g te worden, nae de gelegentheijt van ijders macht, ende nae d' in welcke sij van des vijants gelegentheijt souden mogen verstaen hebben.

Dit dacht de President mede goet.

Den Ed. Heer Generael verclaerde voorts hoe van Nederlandt a comen hadde, datter van daer drije goede schepen nae Suratte soud Item hoe verhoopten van hier noch twee daer toe uijt te setten, nae de Fortuijn ende Nieuw Bantam; als de tijt vande beseijndinge gecom soude men naerder met den anderen van de saecke connen handelen.

Wat de saecke van Jambij belangde, den Ed. Heer Generael verclae bereijt te wesen om de beste middel tot behoorlijck redres te volgen, ij sich naerder daerop bedencken, ende sien wat eenpaericheijt daerin mocht g ende beraempt werden, streckende tot contentement ende gerusticheijt van

12^{en} *d°* Saterdach niet sonders gepasseert.

13^{en} *d°* Sondach vertreckt van hier naer Succedana t' jacht W met een cargasoen van *f* 13081. 13. 13 tot bevorderinge vanden diama aldaer. Item om cicir, was, besarsteenen, campher, rottang, alsmed bijlen ende parangs tot den Timorschen handel dienstich, doch insonder

goede quantite rijs, ende bij gebreck van dien soo veel padij als becomen ende innemen can, te procureren.

14en d° Maendach verscheenen int casteel door ordre vanden Engelsen president Mrs. Josep Cockram ende George Muschamps ende hebben aenden coopman vant fort onder behoorlijcke recipisse, getelt de somme van 20000 realen van 8en in comptant, ende dat in voldoeninge van gelijcke somme daer vooren d' erve ende t' gebouw vande groote schole bijden Ed. Heer Generael aen d' Engelsche Compe vergunt ende overgelaten is geweest.

15en d° Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam t' fregat Cleijn Tholen met ververschinge van water ende andere nootlicheden voor de wachthoudende schepen aldaer.

16en d° Woensdach }
17en d° Donderdach } niet notabels voorgevallen.

18en d° Vrijdach vertreckt van hier naer de custe van China tot bevorderinge vanden handel aldaer t' jacht Cleijn Arnemuijden met een cargasoen van ƒ 158472. 11.— bestaende in 60000 realen van achten in specie, beneffens eenige specerijen als andersints.

19en d° Saterdach arriveert hier ter rheede van de W. Cust van Sumatra volladen, de fluijt de Macquereel, inhebbende 916½ bhaer 5 catti peper, bij den coopman Jan Swaen in Celebar ende Indrapura tegen cleeden verhandelt.

20en d° Sondach }
21en d° Maendach }
22en d° Dingsdach } niet sonders gepasseert.
23en d° Woensdach }

24en d° Donderdach vertreckt van hier naer t' eijlandt Banca t' jacht de Muijs om harpuijs te procureren.

Item arriveert alhier van Macassar t' fregat genaemt Diana, geladen met rijs, daer overhooft op is seeckeren Italiaen genaempt Juan Marie Moriti (1). Bij welckers rapport verstaen hoe de rijs in Macassar golt 48 Rn van 8en t' last, welck ordinari maer 16 realen placht te gelden.

Item hoe de grootste quantite rijs, welcke daer te landen ijder mousson vallen conde, ontrent 200 lasten was, welcken rijs gecocht werdt een deel van den Coninck ende een deel van des Conincks verwanten.

Men can (nae sijn seggen) alle soorten van cleeden vertieren, soo Maleijsche als Javaensche sorteringe, witte ende fijne tot 60 000 Re van achten s' jaers.

T' gelt vande cleeden procederende can men uijt het landt niet vervoeren, vermits het slecht goudt is, maer men verruijlt het tegen Chinees goudt, schiltpats hoorn, rijs, sandelen, sijde stoffen, ende andersints.

De coninck is groote vrundt met die hem meest geven.

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bls. XXII, noot 1).

De Spaignaerden gebruijcken daer groote vrijheijt ende hadden Maleijers aengeslaegen, sonder dat hem de Coninck daer over stoorde.

Inde maent van Junij arriveerde aldaer een Spaensche galleije galliot vande Molucquen, brengende een metalen stuck, schietende 24 tot een vereeringe aenden Coninck, waertegen haer de Coninck w lasten rijs schonck.

Hij was van gevoelen, den Coninck seer genegen te wesen vr met de Nederlanders te maecken, alsoo hij den Coninck had hoorei tegen de Deenen, ghij sijt Hollanders, ende geeft u voor Denen uijt, d niet van noode te simuleren, de Hollanders mogen hier wel vrijelijck beschreumpt comen handelen.

Inde maent van November ende December arriveerden daer t liotten van China, item twee van Mallacca, ende eenige van Negapata grove stucken op te hebben als alleen eenige falcoenen. Men soudes waernemen int gesichte van t' landt van Macassar ontrent twee mijlen b rhede. De Coninck soude hem oock [over] t' nemen der Portugiesen niet als men slechts t' landt niet en beschoot, ende d' inwoonders van Macc gemolesteert liet, soo soud' hij sich de saecke niet aentrecken.

De Nederlantsche logie bij den Coninck noch noijt aengeta simpelijck aen d' Engelsen vergunt omme daerin te woonen, was door sen aende Deenen vercocht voor 600 R^{a} van 8^{en}, diese daer voor oock hadden.

T' fort van Maccassar lach t' zeewaert met vijff stercke puncten daer oock qualijck mogelijck is aen te comen, maer aende N. zijde va soude men gemackelijck aencomen, ontrent een uijr marcherende op vl ende is aldaer seer swack, slechtelijck met losse ongebacken steen ende opgemaeckt, maer op de voorss. 5 punten t' seewaert leggende, i punct ontrent 8, 9 a 10 stucken geschuts soo groot als cleijn.

Soo men vruntschap met den Coninck begeert aen te gaen, s van noode wesen de vruntschap van des coninex oom, sijnde den Con Tello, twee mijlen van daer gelegen, alvoren te capteren, alsoo in s alle den rijs valt, ende daer beneffens dat den Coninck van Maccassar van Tello 's danck niet verrichten can.

Den Coninck heeft voor gewoonte gemeenlijck vier of vijff realen te leenen, d' Engelschen leenen hem gestadich soo veel, ende wederom eijsschen, soo betaelt hij 't.

Bracht voorts vandaer secretelijck mede twee gevluchte Nede welcke bij schipbreuck vant' jacht Poelo-aij aldaer gestrandt, ende ve Deenen (welcke met haer schip den Waterhondt aldaer ter rhede lagen op haer ernstich versoeck weijgerden over te nemen, in des Conincks geraeckt waeren, ende groot perijckel geloopen hadden van opde S

galleije te geraecken, alsoo den Coninck opder Portugiesen versouck t' selve al geconsenteert hadde, doch door toedoen vande Francen, Engelsen ende Deenen noch achter gebleven was.

Den Deenschen Waterhont hadde dit Wester mousson in Maccassar ontrent de 40 bhaer meest onsuijvere Moluckscbe ende eenige weijnige suijvere Amboinsche nagelen becomen.

25en d° Vrijdach niet sonders gepasseert.

26en d° Saterdach vertreckt van hier naer Tico ende Priaman t' jacht de Tortelduijve met een cargasoen Guseratsche cleeden, monterende f 20978.0.10 voor t' schip Groeningen jegenwoordich aldaer in den peperhandel leggende, met vordere ordre, omme naer d' overleveringe van 't gemelte cargasoen aen d° schip voorts sijne ladinge in rijs te procureren, ende daermede op 't spoedichste herwaerts aen te keeren.

Item arriveert alhier ter rheede van Bantam t' jacht Cleen Tholen, daermede den oppercoopman Fredericq Kistgens herwaerts compt, mede brengende eenige overgecomen Chinesen van Bantam, daerbij verstaen hoe Pangoran Gedee in seer quaede dispositie was, ende nae alle apparentie eerlange sterven most. Nopende Pangoran Ratou ende andere Grooten aldaer, alsmede de gemeente, waeren wel tot vrede genegen. Den peperhandel aen onse schepen soo voor Bantam als Angiar sorteerde soodaenigen voortganck niet als voor desen, t' waren al cleijne partijkens die verhandelt wierden, ende die daerbij selden quamen.

27en d° Sondach vertreckt van hier nae de custe Choromandel de fluijt Edam met een cargasoen van f 163466.18.8 bestaende in 40000 realen van 8en in specie, goede partije specerijen als andersints.

28en d° Maendach niet sonders gepasseert.

29en d° Dingsdach vertreckt van hier naer Siam t' schip Amsterdam met een cargasoen van f 12175.5.— bestaende in 4000 realen van 8en in comptant ende eenige specerijen, omme daeruijt de betalinge vanden rijs welckers voorcoop ende opsaemelinge tot 500 lasten toe gerecommandeert was sonder besnijdinge van 't geprojecteerde Jappansch cargasoen te mogen vervallen, ende deselve op 't spoedichste herwaerts te crijgen.

30en d° Woensdach niet notabels voorgevallen.

31en d° Donderdach vertreckt van hier naer Jambij tot bevorderinge van den peperhandel de fluijte de Maccareel met een cargasoen van f 110162.0.12, bestaende in 24000 realen comptant ende partije cleeden. Met d° fluijt werdt aen de residenten vanden Compnien respectieve in Jambij stricktelijck geordonneert hun in alle eenparicheijt ende oprechtigheijt in de bevorderinge van beijde Compes affairen aldaer, nopende den opcoop van peper als anderssints, voortaen te reguleren.

Augustus.

Pmo Vrijdach } niet sonders gepasseert.
2en d° Saterdach }

3en d° Sondach vertreckt van hier naer de Westcust van Sum
bevorderingh vanden peperhandel, t' jacht Purmereijnd met een cargas
f 29678.6.6 bestaende in cleeden, partije ijser ende stael, omme daerte
peper, welcke in Indrapura nae des Maccareels vertreck van daer, noch
quantité overich bleeff, te verhandelen.

Item vertreckt naer Patane, Sangora ende Siam t' jacht vande v
genaempt den Haringh, omme haeren particulieren handel op gemelte p
alsmede den toevoer van provisien tot Battavia in desen schaersen tijt
toevoer uijt des Mattarams landt t'eenemael ophout, te bevorderen ende t
stijven.

4en d° Maendach vertreckt van hier naer Bantam t' jacht Cleen
met ververssinge van water ende andere provisien voor de wachthoudende
aldaer, daerbij t' schip Haerlem op ontboden werdt, omme de swack
alhier te helpen verstercken, alsoo de subsidien vant vaderslandt alsmede
vloote van Amboina, buijten expectatie tarderen.

5en d° Dingsdach } niet notabels voorgevallen.
6en d° Woensdach }

7en d° Donderdach wert bij d' aencomende prauwen om d' Oost v
verstaen, hoe den Mattaram ofte Choechoenam, van sijne onderdanen
seestrandt, alsmede alle uijtlanders onder sijn gebiedt wonende, een co
van gelt gevordert hadde, eijsschende:

Van alle getroude Chinesen ofte die bijsitten hebben R. 22½ di
opbrengen moeten.

Item van de ongetroude Chinesen die in sijn landt wonen . . . .

Item van alle getroude Javanen, te weeten van sijn oude onderdan

Item vande ongetroude ofte jongmans . . . .

Item van alle sijne nieuwe veroverde slaven soo van Madura
Surobaija I

Tot wat intentie de gemeente met dese collecte beswaert wer
noch te vernemen.

8en d° Vrijdach niet sonders gepasseert.

9en d° Saterdach vertreckt van hier naer Siam der vrijlieden fluijte
tot bevorderinge van hun particuliere affairen, alsmede om den toevoer

visien ende rijs tot Battavia te bevorderen, daeromme uijttermaten benoodicht sijn. Insonderheijt nu den toevoer van Java ons t' eenemael (soo 't schijnt) affgesneden, ende in des Mattarams landt opgehouden wert. Item met commissie omme den algemeijnen vijant ende desselfs adherenten daer 't onderwegen in hun voijagie voorvallen ende te passe comen mocht, allen mogelijcken affbreuk te doen.

10^en^ d° Sondach arriveert alhier ter rheede van Bantam t' schip Haerlem t welck om redenen op den 4^en^ deser vermelt, van daer op ontboden was, niet sonderlings van novos mede brengende als dat de spraecke binnen Bantam ghinck, dat Pangoran Gedee in doots noode was, ende het niet lange maecken soude.

11^en^ d° Maendach
12^en^ d° Dingsdach
13^en^ d° Woensdach
14^en^ d° Donderdach } niet sonders gepasseert.

15^en^ d° Vrijdach vertrecken van hier naer Suratte onder t' commandement vanden oppercoopman Fredericq Kistgens, de schepen de Goede Fortuijne, N. Bantam ende den Engelschen Beer, met een cargasoen voor Suratte, Persien ende Mocha van f 148905.15.9 bestaende in specerijen, coopmanschappen ende comptanten, welcke vloote goet gevonden is uijt te setten, omme daermede Comp^ies^ rijcke middelen soo van Europa, met de schepen den Gouden Leeuw, Walcheren ende Heusden, alsmede van hier dit jaer naer Suratte gedestineert gaende, te meerder te verseeckeren. Item tot aensienlijcker vervolch ende vigoreuser deffentie van onsen begonnen ende wel gestelden handel in gemelte quartieren.

Item tot maintenue ende vermeerderinge van onse vercregene reputatie, mitsgaders oock tot afbreuck van onsen algemeijnen vijant in die quartieren, welcke sich buijten alle twijffel nae t' voorleden jaers treffen met onse, mitsgaders d' Engelsche schepen in de Golpho van Persien dit jaer met ander secours van Goa ende nieuwe subsidien van Portugael weder versterckt ende in goede cracht, tot een nieuwen aenval, sal herstelt hebben.

Item vertreckt naer Suratte t' Engelsch schip den Grooten Jeems, mitsgaders t' fregat de Loocknijt, gemant t saemen met 250 coppen, met volcomen intentie, omme geduerende de reijse tot voor Suratte comp^ie^ met d' onse te houden, ende bij resconter van vijant, den anderen getrouwelijck bij te staen.

Item vertreckt naer Bantam t' fregat Palliacatte, met ververssinge van water ende andere provinsien, voor de wachthoudende schepen aldaer.

16^en^ d° Saterdach niet sonders gepasseert.

17^en^ d° Sondach vertreckt van hier naer Siam onder onse passe, t' jacht Diana, daer overhooft op is den Italiaen Juan Marie Moriti omme sijn particuliere affairen, alsmede den toevoer van rijs ende andere provisien tot Battavia te helpen bevorderen, ophebbende 38 coppen te weeten;

7 Nederlanders welcke op sijn versouck gelicentieert sijn mede te
4 Fransen } met d° jacht van Maccassar gecomen.
4 Portugiesen }
3 Jappanders.
20 Lascars.

18em d° Maendach niet sonders gepasseert.

19en d° Dingsdach is alhier door ordre vanden Engelsen presid
casteel verscheenen Mr Joseph Cockram, de welcke den Heere Specx aeng
heeft, hoe haer seeckere partije peper, van buijten ingebracht, geveijl
t' welck de President goet gevonden hadde, sijne Edt te notificeren, on
sien off wij neffens haer genegen souden sijn deselve te coopen, gelijck m
niet noodich waere den prijs opde peper, welcke jegenwoordich seer
was geresen, wat te verminderen, ende een seeckeren voet beraempt wierde w
ons gesaemenderhandt in den opcoop van peper in't aenstaende souden l
te reguleren.

Item alsoo jegenwoordich bij schaersheijt van arbeijtsvolck, se
scheepstimmerlieden benoodicht waeren, versocht gemelten Cockram me
des Presidents naeme, dat met 3 a 4 van onse vrije timmerlieden voor ha
mochten geassisteert ende gerieft werden.

Waerop d' Heer Specx antwoorde, dat [hij] den Ed. Heer Genera
Presidents versouck soude aendienen, ende sorge draegen dat metten
eersten op d' een ende d' ander bescheijt bequaemen.

20en d° Woensdach niet notabels voorgevallen.

21em d° Donderdach vervoechden haer door ordre vanden Ed. Heer Ge
ten huijse van d' Engelsche gecommitteerde alhier, d' Heer Jacques Spec
van Indien, ende Jacob van Dooreslaer, secretaris van sijne Edt, ende
gemelten Heer Specx den President geaccompaigneert met sijne raden
dient als volcht, te weeten: Op eerghisteren is Mr Joseph Cockram in 't
verscheenen, ons aendienende hoe d' Heeren partije peper, van buijten ingeb
geveijlt was, off wij genegen souden sijn deselve met haer te coopen,
mede oft niet raetsaem ware, den hoogen prijs daer de peper jegenwo
op geresen was, wat te verminderen. Nopende den gemeenen opcoop van
melte partije peper, daertoe was den Ed. Hr Generael wel genegen, ma
de verminderinge vanden jegenwoordigen peperprijs belangde, daertoe cond
Edt voor alsnoch niet wel verstaen, omme daerdoor den toevoer die noch
weijnich was, niet te vertragen, ende d' uijtheemsche negotianten die B
met haer peper quaemen besoucken, te discouragieren ende achter te
blijven, maer dat het in allen gevalle omme Battavias progres te bevor
raedtsamer ware, deselve noch bijden tegenwoordigen prijs te laten, men
doch altijts bij waeckeringe van toevoer, den prijs verminderen. Daerop den Pr
voor antwoorde gaff dat hem den tegenwoordigen peper prijs gants

dochte te wesen, ende niet wel resolveren conde den peper soo dier in te coopen, alsoo t' nootsaeckelijck tot groot achterdeel van haere Comp^e quame te tenderen. Sijne genegentheijt streckte wel volcomentlijck om Battavias proges mede bij alle middelen te helpen bevorderen, als sulcx buijten prejuditie ende hinder van haere Comp^e conde geschieden, maer om ons rijck te maecken ende haer selven arm, dat bestondt in geen reden. Dat wij den peper dier cochten, conde ons soo niet prejuditieren als haer, ten aensien wij vande tollen op d' ingebrachte ende dier gecochte peper gaudeerden, daer tegen sij geen verset hadden. D' aengebrachte partijen, seijde d' H^r Specx, waeren van soo cleenen importantie voor als noch, dat niet de pijne weert was eens van 't soulagement welcke ons de tollen aenbrachten te spreecken, herhaelende daerbij dat men t' allen tijden bij accrescement vanden toevoer, den peperprijs soude connen besnijden. Item dat de schade, welcke voor haere meesters uijt de continuance vanden jegenwoordigen prijs soude comen te resulteren niet waerdich was te noemen. Daerop de President in volchde, dat soo men tot verminderinge van prijs comen wilde, sulcx noijt beter gepractiseert conde worden, als in de jegenwoordige conjuncture, dat den toevoer noch weijnich was, want nu conde men de vremde handelaers naer sijn handt setten, t' welck bij opulenten toevoer beswaerlijck soude sijn te wege te brengen. t' Contrarie was waer, seijde d' Heer Specx, gelijck bij cours ende stijl van negotie t' allen tijden ende op allen plaetsen gebleecken was, daer bij voegende dat om voorverhaelde redenen, de eijgenlijcke ende volcomene intentie van d' Ed. Heer Generael was, den prijs voor alsnoch niet te verminderen, daartoe den President naer vele over ende weder gehoudene propoosten ten laetsten mede condescendeerde.

Voortgaende seijde d' Heer Specx: Daer is bij sijne Ed^t op der Heeren versouck, aengaende d'assistentie van eenige scheeps timmerlieden ordre gestelt, omme metten eersten daermede geaccomodeert te werden, daerop den President seijde, datse op ghisteren vier timmerlieden van onse vrijevolck becomen, ende voor een reael 's daechs met de vrije cost, in haer werck aengenomen hadden, voor welcke benefitie den President sijne Ed eerbiedelijck dede bedancken.

22^en d° Vrijdach
23^en d° Saterdach
24^en d° Sondach
25^en d° Maendach — niet notabels voorgevallen.

26^en d° Dingsdach is door ordre vanden Engelsen president in 't casteel alhier verschenen Mr Joseph Cockram, de welcke aenden Ed. Heer Generael versocht heeft, alsoo de plaetse tot sepulture van haer affgestorvene voor desen gedestineert, haer langer te becrompen ende te cleijn viel, off haer oock op 't Nederlandts kerckhoff plaetse soude mogen vergunt worden, omme haere dooden voortaen te begraven, 't welck sijne Ed^t den President dadelijck geaccordeert

heeft, uijtwijsende d' acte ten dien fijne aenden coster van de kercke graffmaecker gepasseert, ende hier mede geinsereert.

Wert geordonneert aenden coster vande kercke graffmaecker van Battavia, dat se voortaen alle Engelsen haere swerten, Cristen sijnde, die van nu voortaen bi mogen comen te overlijden, haere behoorlijcke graffsted buijten kerckhoff in behoorlijcke manieren sullen maec versorgen, in voegen als voor de Nederlanders ende in swerten gewoon sijn te doen. Ende dat onder betaling ordinarisen gestelden loon, sonder ijets meer daervan te Actum int casteel Battavia 26en Augustij 1625. Onderst ordonnantie vanden Ed. Heer Generael, ende was onde Jacques Specx.

27en d° Woensdach
28en d° Donderdach } niet sonders gepasseert.

29en d° Vrijdach arriveert alhier uijt de Zuijtsee over de Molucq Amboina onder de vlagge van den admirael Geen Huijgen Schapenham vlote (1) bestaende in 7 seijlen te weten:

t' Wapen van Delff, admirael.
t' Wapen van Amsterdam, vice-admirael.
Hollandia.
Den Davidt.
Den Arent.
De Hope.
De Griffioen.

Den E. Herman van Speult, welcke op sijn versouck van 't gouv van Amboina ontslaegen sijnde, sich met gemelte vloote herrewaerts transp was met de resterende landts schepen, te weeten

Oraigne, schout bij nachte, ende
Mauritius

voor Jappara noch gebleven, omme te onderstaen oft aldaer ee becomen conde tot soulagement van des Compe benoodichde plaetsen.

Vande 1600 coppen met voorseijde vloote uijtgevaren, waren leven ontrent 1040 coppen, de reste waren soo in de Zuijdzee, geli op den tocht van Amboina als elders gesmolten, op welcken tocht o ledige vlecken daer alle d' inwoonders bij tijts uijtgevlucht waren, m menichte van cleen vaertuijch, eenige correcorreu ende Maccassersche verbrant, ende ontrent 50000 nagelboomen omgehouwen ende geschilt, neffens vele vruchtboomen vernielt ende gevelt waeren. Maer de Te

(1) Zie hiervoor, blz. 153.

die van Loehoe, Combello, Lessidi, ende allen haeren gevluchten aenhanck hadden het in haere sterckte van Lessiella uijtgehouden, daer d' onse voorgeweest, ende geen kans siende, weder afgetrocken waren.

Ons garnisoen van Combello was gelicht, t' fort verlaten ende geraseert.

De nagelboomen waeren op dien houck van Ceram soo geruineert dat qualijck 25 bhaer nagelen in toecomende jaerlijcx sullen connen uijtleveren, maer dit jaer souden d' inwoonders noch vande gevelde ende geschilde boomen wel 300 bhaer ende meer connen gaeren, alsoo de boomen vol rijpe vruchten stonden, d' onse geen tijdt hadden te plucken, ende deselve niet vernielen conden (1).

30en d° Saterdach } niet notabels voorgevallen.
31en d° Sondach }

September.

Pmo Maendach arriveert alhier ter rheede van Bantam t' fregat Palliacatte mede brengende 44 sacken peper, daerbij verstaen dat het schip London groot 400 lasten ophebbende 180 coppen van Engelandt in de Strate Sunda gearriveert was ende herwaerts aen quam.

Item op dato in de morgenstont is de landtfacie vande punct Robijn ingesegen met de steenen muer, ende dat door de groote swaerte van aerde, van ontrent 7 voeten hooch ende 40 voeten breet op een weecke moraschige grondt, gelijck naderhandt gebleken is, opgehoocht.

2en d° Dingsdach niet sonders gepasseert.

3en d° Woensdach vertrecken van hier met commissie opden vijant onder de vlagge vanden commandeur Anthonij Caen, de jachten de Nieuwe Peerle, de Revenge ende de Ghift, omme soo inde vaerwaters van Mallacca, de bocht van Bengale, Cabo de Commorijn, ende de Cust van Indien, gelijck mede op de Custe van Guseratte, de bocht van Cambaije, de Custe van Arabia, int Roode Meer ende langs de Custe van Melinde tot Mosambicque incluijs opden algemeijnen vijant te cruijssen ende alle Portugiesen, Spaignaerden, ende derselver adherenten allen mogelijcken affbreuck te doen.

---

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, blz. VIII vv. en de daarmede in verband staande „documenten".

Voorss. Caen had' voorgenomen Arracan en passant aen te doen, Maij' aldaer te gaen besoucken, ende met eenen te sien wat vorderlijcke ditien hij aldaer tot crenckinge van onsen algemeijnen vijant als andersin vorderinghe vanden toevoer herrewaerts aen, met d° sijne Ma' sal conn wege brengen, tot welcken eijnde hij met brieven van recommandatie v Ed. Heer Generael aen sijne Ma' voorsien ghinck.

Item arriveert alhier ter reede van Engelandt t' schip London, opheb 150 coppen, sijnde ses maenden onder wege geweest ende 30 coppen he gestorven, mede brengende veel ambachts volck, amonitie van oorloch ander gereetschappen tot fortificatie van 't geoccupeerde eijlandt Lagundi, d' hooffden van 't schip aen geweest sijnde, bevonden hadden dat alles ver ende geraseert was, ende wat dieper ingetreden sijnde, om verversin soucken, vernamen wel 300 dootgraven.

Gemelte schip had' de Cabo aengedaen ende aldaer gevonden twee De schepen van Europa naar Indien uijtgeseijlt. Item twee Engelsche schepen William ende de Blessingh van Suratte naer Engelandt gaende. Den pre Brockendon, in Februarij passato met de schepen de Maen, de Discouvr de Robijn volladen van Lagundi naer Engelandt vertrocken. was op de overleden, ende aen de Cabo de Boa Esperance begraven. Corts naer t' ve van 't schip London souden van Engelandt naer Suratte volgen vier schep Palsgrave, de Leeuw, den Adelaer, ende noch een. Drij maenden voor Lo vertreck was t' jacht de Swaluwe naer Battavia affgevaerdicht, doch o alhier noch niet verschenen. Was vande Cabo drije daegen voor London vement aldaer gescheijden.

Verstonden mede daer bij de groote schade in Texel mitsgaders t' velen van 't schip Alckmaer aldaer, item datter 7 schepen in Texel gereet omme metten eersten naer Indien te volgen.

4^en^ *d°* Donderdach arriveert alhier ter rheede den gouverneur Herm Speult met de landts-schepen Oraigne ende Mauritus, hebbende en passant J om rijs te procureren aen geweest doch niet opgedaen. d' Oorsaecke d werdt het monopolisch bedrijff van Bauraxa, gouverneur in Candael, toegesc welcke men verstont t' bewint over den rijs-handel te hebben.

5^en^ *d°* Vrijdach vertreckt van hier naer de custe Choromandel t' En jacht de Roose.

Item sijn op dato door ordre vanden Ed. Heer Generael geweest ten van d' Engelsche gecommitteerde alhier d' Heeren Jacques Specx ende Vlack, Raden van Indien, beneffens Jacob van Dooreslaer Secretaris van sijn ende hebben den President aldaer aengedient als volcht, te weeten hoe d Heer Generael goet gevonden hadde de Nederlandtsche schepen, soo van h van 't vaderslandt dit jaer naer Suratte ende Persien vertrocken noch daeren met drije capitale schepen van 's landts vlote, namentlijk Oraignen, Mauritu

Hollandia van hier te secunderen, omme alsoo met des te vigoreuser macht niet allee te verseeckeren des Compes rijcke middelen ende handel in voorseijde quartieren, maer oock omme de Portugiesen ende Spaignaerden, onse algemeijne vijanden, ende derselver adherenten des te meerder affbreuck te mogen doen, twelck sijne Edt goet gedacht hadde den President te notificeren, ende met eenen t' inviteren, dat tot bevorderinge van soo goeden ende wenschelijcken saecke van sijnder sijde, mede noch eenige macht gelieffde uijt te maecken, omme met d' onse te vervoegen, ende gesamenderhandt den algemeijnen vijant sooveel mogelijck te crencken. Daerop den President antwoorde dat bekennen most het geraden ende gants noodich waere omme den begonnen ende welgestelden handel in Suratte ende Persien ten dienste van beijde de Compien te verseeckeren, ende den algemeijnen vijant daervan t' eenenmael te frustreren, datter een suffisante ende gesignaleerde macht derrewaerts uijtgeset wierde, doch dat het hun bij schaersheijt van volck, t' sijnen grooten leetwesen, in de jegenwoordige conjuncture niet mogelijck was ijet wes meer daertoe te presteren als alreede met beseijndinge van haer schip den Grooten Jeems, daermede hun al vrij wat van volck ontbloot hadden, gedaen was. De Heeren hebben corteling (seijde d' Hr Specx) met Londons arrivement alhier, redelijck ontset van volck becomen. t' Is waer, diende de President daerop, doch de bevorderingh van haeren ordinari handel aen desen cant, hadden se nootsaeckelijck mede waer te nemen, daertoe t' nieu becomen ontset met London moste verdeelt ende geemploijeert worden, in voegen dat het haer in de presente gestaltenisse niet mogelijck ware, sonder merckelijcke verachteringe ende vercortingh van haere Compes affairen aen dese candt, ijets meer op den vijandt naer Suratte, ende Persien uijt te maecken. Welcke antwoorde bij d' Heer Specx aangenomen sijnde, sijne Edt alsoo te rapporteren, naer eenige vorder familiare propoosten, soo noopende de novos met haer schip London van Europa becomen, als andersints, met reciproque groetenisse gescheijden ende heenen gegaen sijn.

6en *d°* Saterdach arriveert alhier ter rheede van de W. Cust van Sumatra t' jacht St. Nicolaes, mede brengende 623 bhaer 40 catti peper.

7en *d°* Sondach vertrect van hier naer Bantam t' jacht de Haze met ververschinge van water ende andere provisien voor de wachthoudende schepen aldaer.

8en *d°* Maendach arriveert alhier ter rheede vande Custe Choromandel t' schip de Vreede geladen met 449 packen cleeden ende 30 lasten rijs, daer bij den directeur Marten IJsbrants adviseert t' laet vertreck vande Leeuwinne naer t' vaderslandt, veroorsaeckt door d'ongereetheijt vande Masilipatnamsche sorteringen vermits den inlandtschen oorloge daeromher.

Item hoe gants sober de comptoiren vande Compe opde cust nae des Vredes affscheijt vandaer van capitael voorsien bleven.

Item hoe de troublen in de landen van Paliacatte alsnoch continueerden.

Item hoe Tegenampatnam ende Tirepopulier door den inlantsche
verdestrueert ende vernielt waeren.

Item hoe de rapineuse proceduren des gouverneurs tot Masilipa
noch vervolchden. Hoe slechten succes de beseijndinge naer Puncto de
sorteert hadde, vermits de late depesche vande cruijssende jachten de
bijgecomen door t' lange retardement derselver opt voijagie van Arracan

Item hoe de salpeter ende slavenhandel om de Suijd' van Palia
hielt, mitsgaders de diamantmine in t' rijck van Golconda gestopt w
wat daer vorder soo in de geempescheerde negotie als andersints omm

Item arriveert alhier ter rheede van Banca t' fregat de Mu
brengende 329 picol arpuijs.

9en d° Dingsdach compareerden alhier in t' casteel d' Engelsch
mitteerdens namentlijck:

Hendrick Hauwleij, President.
Joseph Cockram.
Richard Bicx.

D' Ed. Heer Generael geaccompaigneert sijnde met d' Heeren:

Jacques Specx, Pieter Vlack, Anth° van Diemen, — Raden van Indien.
Jacob van Dooreslaer, secretaris.

Naer vruntlijcke groetenisse van weder sijden neder geseten sij
naer eenige voorloopende familiare propoosten hieff den President ae
claren hoe sij verstaen hadden den gouverneur Herman van Speult nae
soude vertrecken, ende dat daerover niet hadden connen naerlaten sij
notificeren ende t'insinueren, hoe sij met haer schip London van Engela
anderen becomen hadden copie van seeckeren brieff door de Hooge Mo
Staten Generael der Vereenichde Nederlanden naer Indien gedestineert
den gemelten Gouverneur mitsgaders den Raedt welcke over de judic
Engelsen in Amboina geseten hadden, souden werden op ontboden
thoonende met eenen seecker geschrift int' Engelsch, welck sij seijden
te wesen uijt de voorseijde missive van Haere Ho. Mo., waervan d'ori
haer schip London (soo sij seijden) nu soude overgecomen hebben,
sijne Mat van Engelandt d'aengebodene conditie van Haere Ho. Mo
saecke van Amboina gerejecteert hadde, versouckende den gemelten
vorder uijt crachte van dit voornoemde extract dat men den gouverneu
alhier bijder handt houden ende niet verseijnden souden, ende in cas me
tegen dese haere insinuatie ende versouck den persoon versondt dat s
der ontlastinge, genootsaeckt souden wesen, daerover te protesteeren. (

(1) Vgl. de Jonge, *Opkomst* V, (II), bldz. XXXVI.

verclaeringe den Ed. Heer Generael in volchde, dat het hooch tijt was, de beseijndinge der gedestineerde schepen naer Suratte tot versterckinge vande macht aldaer voortganck sorteerde ende dat men soo op t' onvoorsienste daerinne naer exigentie ende gelegentheijt van saecken niet wel anders conde disponeren als alreede gedaen was. Insonderheijt aen d'eene cant insiende dat onder de presente officieren ende ministers vande Comp[ie] geen bequaeme stoffe was, dien men t' beleijt ende de directie van soo een emportante saecke sonde mogen bevelen ende vertrouwen, ende aen d'ander sijde hoe hoochnoodich soo eene notabele Nederlandtsche macht gelijck men soo van Nederlandt als van hier dit jaer in Suratte bij den anderen verhoopt te becomen, een sufficant ervaren ende gequalificeert persoon was vereijsschende, omme d'eere ende reputatie vande natie soo tegen den machtigen vijant, alsmede de commercie in Suratte ende Persien, streckende tot welstant niet alleen vande Nederlandtsche, maer oock van d'Engelsche Comp[ie] selfs, als andersints nae behooren te bewaren, ende waer te nemen. Weshalven sijne Ed[t] seijde dat ons tijtlijcker daervan behoorden geadverteert, ende authentijcquer bescheijt verthoont te hebben, wilden sij dat men daerinne anders disponeren ende van resolutie veranderen soude. Ten waere (seijde de President) ons des gouverneurs aenstaende vertreck te vooren gecomen hadde, wij souden de insinuatie tot het arrivement der Nederlandtsche schepen van Europa, op hoope de Heeren daermede de brieven ende bescheijden, daervan wij spreecken, becomen souden, gesurcheert hebben, hetwelck ons inde saecke wat heeft doen haesten. Daerop den Ed. Heer Generael diende, dat evenwel de saecke geen verachteringh leedt bij t' vertreck vanden gouverneur voornoempt naer Suratte, alsoo selfs volcomentlijck gesindt was, ende daertoe oock expresselijck van hier gelast sonde werden, omme sich van daer met d'eerste vertreckende schepen naer t' Vaderslandt te transporteeren. Ende dat misschien soo tijtlijck van Suratte als van hier in 't vaderslandt soude verschijnen. Daerop den President antwoorde dat het d'expresse last vande Heeren Staten Generael was, ende dat den gouverneur oock van hier in meerder verseeckertheijt naer Europa conde gevoert werden, als wanneer men hem naer andere quartieren soo wijt vander handt versondt. Men conde evenwel, seijde sijne Ed[t], op simpele extracten sonder eenige onderteijckeninge ofte auctentijcq bescheijt, gelijck dese waeren die sij verthoonden, in een saecke van soodaenigen importantie als des gouverneurs emploij naer Suratte ende Persien was, geene veranderinge doen, maer dat bij suffisante aennemelijcke geschriften hun versouck behoorden cracht te geven, wilden sij dat het staedt grepe, ende dat men daerop van resolutie soude veranderen, daerbij vougende alsoo 't een saecke van gewichte was, die wel beraet meriteerde dat op een sprong niet absolutelijck daerop conde antwoorden, maer alvooren t' advies vanden Raedt daerover diende te hooren. Daerbij dese motie bleeff cesseren, ende de President met de sijne opgestaen, ende naer reciproque groetenisse gescheijden sijn.

10^{en} d° Woensdach gaff sijne Ed^t den Raedt in deliberatie off i
op sulcken simpele ongeteijckende ende ongeauthentiseerde geschri
d' Engelsen verthoont hadden, eenich fondament behoorde te nemen, on
genomene resolutie vanden 5^{en} deser over de beseijdinge vanden go
Speult naer Suratte eenige veranderinge te doen? Gelijck mede off d
eenige speciale consideratien waren, welcke de voortganck van gemelte
souden behooren te weerhouden? Daerop den Raedt de saecke met rijp
ratie overwogen hebbende, eenstemmich goet vondt ende arresteerde,
op sulcke simpele verthoonde extracten, ende dat noch in Engelsche
schreven sonder eenige onderteijckeninge ofte auctentijcq bescheijt e
beneffens op 't mondeling versouck van d' Engelschen ende haer dreijge
protest, geene veranderinge inde genomene resolutie nopende des go
emploij naer Suratte doen sal, te meer alsoo men geen speciale rede
motiven can bedencken waerom sulcx soude behooren te geschieden,
men daerbij persisteren ende deselve metten eersten sal laeten voortgae
soo ernstige voorhandtsche occasien die geen uijtstel vermits verloop
lijden mogen, ende daerinne op een subit niet wel anders versien can
daeraen mede t' landt ende de Comp^e ten hoochsten gelegen is, te v
ende haeren behoorlijcken eijsch niet te laten sorteren, sijnde den Ra
beneffens van eenpaerich advis dat men den gouverneur Speult sijn vers
naer t' vaderslandt te gaen, toestaen, ende daer beneffens expresselijck or
sal, omme sich met d' eerste vertreckende schepen van Suratte naer t' va
te transporteren.

11^{en} d° Donderdach arriveert alhier ter rheede van Macassar
schip t' Hert, geladen met rijs.

12^{en} d° Vrijdach arriveert alhier ter rheede van Bantam t' jacht
daerbij van onsen gevangen aldaer geadviseert werdt, hoe weder een
vanden Pangoran van Bantam naer Cheribon gesonden was, met last
den Coninck aldaer aen te houden tot relachement ende ontslaginge v
detineerde Bantamsche gesanten, daer onder eenige edellieden ende groote
waren, ofte dat in cas van refuijs die van Cheribon den oorloge so
seggen, t' succes leert den tijt.

Item werdt geadviseert hoe wederom eenige musquetdieven tot
op haer vertreck naer Battavia stonden, met twee wel gemonteerde p
omme bij aldien hun desseijn van rooverij op onse schepen bij nacht m
haer verhael op de Battavische visschers ofte eenige vreemde handelaers,
frequenterende, te nemen. Onlangsleden waerender acht avonturiers uijt
naer Battavia die niet sonderlings uijtgericht als 3 Guseratten vermoort,
Crawang een Chineesch vaertuijch geabordeert hadden, daer van sij affgeslage

13^{en} d° Saterdach arriveert alhier uijt de Molucques 's land
d' Eendracht medebrengende 112 bhaer ende 110 catti giroffel nagelen.

Van wegen den Goegoege ende Capn Laout ofte Kitchil Alij werden daermede aenden Ed. Heer Generael twee bijsondere gesanten gesonden. Item verstaen (1) daerbij t' lichten vande forten Mothier ende Caliamatte, mitsgaders den generalen tocht op Ceram, welcke de gemoederen der Ternatanen meer verslaegen als animeus, mitsgaders de vreese van soo een onverwachte macht, als s' landts vloote, meer confuijs als resolut gemaeckt hadde. Item hoe alle des Compe forten over de gantsche Molucques in goeden standt waren, mitsgaders met garnisoen, provisien ende coopmanschappen naar eijsch voorsien. Elck stont op sorchvuldige hoede, soo tegen openbare vijanden als secrete meneen van geveijnsde vrienden. T' schip de Trouw was onder Sangi door quade toesicht ende achteloosheijt van ons eijgen volck, versuijmt ende gesneuvelt, doch t' volck ende partije geschut gesalveert. Tegenwoordich was daer t' schip de Hope, waer mede haer int' vaerwater aldaer genouchsaem redden ende behelpen souden. Voor d'aencompste van s'landts vlote hadden de Ternatanen groote preparaten gemaeckt, ende dienvolgende voorgenomen des Compes staet in Amboina te troubleren, welck desseijn bij gemelte onverwachte macht geanticipeert was, ende haer te beurte gevallen t' geene sij ons toegedacht hadden.

14en *d°* Sondach vertrecken van hier naer Suratte ende Persien onder de vlagge vanden E. Harman van Speult, Raedt van Indien ende gewesen gouverneur over d'eijlanden van Amboina, de landts-schepen Oraignen, Hollandia, ende Mauritius, tot versterckinge vande vloote welcke dit jaer soo van Nederlandt als van hier in Suratte bij den anderen staet te comen, omme met des te vigoreuser macht de rijcke middelen vande Compe in voorseijde quartieren, ende haeren handel aldaer sonder verhinderinge te verseeckeren. Gelijck mede omme den vijant met een gesignaleerde macht allen mogelijcken afbreuck te doen, daer sulcx in de voijagie soude mogen voorvallen.

15en *d°* Maendach sijn alhier binnen t'casteel met behoorlijcke eere van canon ende musquet geweer ingehaelt de twee Molucqsche gesanten aenden Ed. Heer Generael bijden Goegoege ende Kitchil Alij gesonden, dewelcke aen sijne Edt een brieff overgelevert, waervan de substantie was als volcht te weeten: dat den Coninck van Ternaten ende Grooten aldaer bericht waeren vande troublen ende oorloge tusschen d'Amboinesen ende Nederlanders in Amboina ontstaen, welcke sij bij alle mogelijcke middelen weder trachten wilden t'appaiseren. Versouckende aenden Ed. Heer Generael ingevalle haere ondersaten in Amboina quaelijck mochten gedaen hebben, dat men haer sulcx ten goede houden, ende weder in genade aennemen, mitsgaders de landen van Amboina met den eersten weder in ruste ende eenicheijt stellen wilde, alsoo sij aenden Spaignaert, Tijdorees ende den Maccassaer vijanden genouch hadden die haer allen afbreuck deden,

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. V, en de daarmede in verband staande „documenten."

ende dat altijt haer vertrouwen opde Nederlanders gestelt hadden. V
mede dat den Ed. Heer Generael persoonlijck wilde comen, omme d
misverstanden in Amboina te slechten ende vergelijcken, ende alles i
ruste ende vreede t'herstellen. Eijndelinge belooffden t'geene men met d
gesanten contracteerde, t'selve te sullen approberen, ende van waerden
off daer selve present waren.

16en *d*° Dingsdach
17en *d*° Woensdach } niet sonders gepasseert.
18en *d*° Donderdach

19en *d*° Vrijdach arriveert alhier ter rheede vant' vaderslandt t
Cameel groot ontrent 300 lasten, den oppercoopman genaempt Pieter
ende den schipper Reijer Saecq; sijnde uijt Zeelandt t'seijl gegaen den 1
pas^to met 180 coppen, daervan 10 op de reijse overleden, in compaig
schepen Mauritius ende Schiedam naer Battavia, den Gouden Leeuw, V
ende Heusden naer Suratte, ende Delffshaven naer de custe Choroman
bende de Cabo de Boa Esperance met Mauritius aengeweest doch geen
Nederlandtsche schepen naer t'vaderslandt aldaer gerescontreert, co
maenden ende 2 dagen geseijlt.

Item sijn bij ordre vanden Engelsen president alhier int'casteel ve
Mrs Josep Cockram ende Richard Bicx, dewelcke op hun versouck bij
Heer Generael geadmitteert sijnde, aen sijne Ed^t overgelevert hebbe
schriftelijck protest, luijdende in substantie als volcht, te weten:

Alsoo den Gouverneur Generael den 30en Augustij laetstleden sti
bij d'Engelsen genotificeert ende geinsinueert was geweest, dat den g
Speult niet verseijnden maer hier bijder handt ophouden wilde, om
verseeckeringe ter gelegener tijt naer Europa gesonden te mogen wer
midts d'intentie vande Ho. Mo. Staten Generael t'selve volcomentlijck
brengende uijtwijsende sulcx de copie van seeckere acte gedateer
December 1624 met het schip London becomen, ende sijne Ed^t ge
Evenwel des niet tegenstaende verachterlijcker wijse, den gemelten g
niet alleen niet opgehouden, maer daerenboven noch met groote digni
tijtel van eere gedimitteert ende wijdt vander handt versonden was; dat
den President ende Raedt wegen d'Engelsche Comp^ie alhier, bij dese
protestatie alle de weirelt certificeerden dat aen soodaenigen moetwilli
tinge ende naelaeticheijt in geenderhande manieren schuldich ende culpa
sijn, maer dat deselve loopen ende blijven sullen tot verantwoording
Gouverneur Generael ende sijnen Raedt, gelijck bij d'originele acte
van deffentie [1] breedër can werden gesien.

---

(1) Onder datum 1 September „Stylo Angliae".

Item heeft sich door ordre van d' Ed. Heer Generael ten huijse van d' Engelsche gecommitteerden alhier vervoecht d' Heer Jacques Specx, Raedt van Indien, ende den President aldaer aengedient, hoe sijne Ed[t] goet gedacht hadde haerluijden t'arrivement van 't schip de Cameel te communiceren, ende met eenen te notificeren, hoe naer openinge ende lecture van der Maijores missiven met d° schip becomen, bevonden was, dat indeselve int minste geen gewach ofte mentie gemaeckt wierd van eenige der gerenvoijeerde differenten ofte questien tusschen de respective Comp[en] in Indien, maer dat de ampelder advisen gedifferee rt wierden tot de beseijndinge welcke de meesters opt' voorjaer aenstaende naar Indien voornamen te doen. Voor welcke communicatie den President sijne Ed[t] dede bedancken, daerbij voegende te gelooven dat met dese beseijndinge vermidts des tijts cortheijt noch geen finael ende peremptoir bescheijt becomen conden, te meer alsoo bij haer brieven vernamen, de saecken noch in questieuse termen stonden, ende principalijck over t' poinct van Amboina tusschen Sijne Ma[t] van Engelandt ende den Staet der Vereenichde Nederlanden noch geen eenpaerich arrest genomen was, hoe daerinne te handelen; vertrouwende niet te min dat met de voorjaersche beseijndinge diffinitive dispositie soo daer, als op d' andere verschilpoincten soude volgen.

20[en] *d°* Saterdach
21[en] *d°* Sondach
22[en] *d°* Maendach
23[en] *d°* Dingsdach
} niet sonders gepasseert.

24[en] *d°* Woensdach arriveert alhier ter rheede, van Engelandt t' jacht de Swaluwe groot . . . (¹) lasten, ophebbende . . . (¹) coppen, sijnde den . . . (¹) 1624 van Engelandt gescheijden met . . . (¹) coppen.

Item arriveert alhier ter rheede van Amboina met advisen sonder eenige ladinge, t' jacht Suratte daerbij verstaen hoe t' sedert t' vertreck van s' laudts vloote vandaer, den vijant bij wijlen onderleijde voor den dach te comen, ende d' onse een voordeel socht aff te sien, gelijck op 't Duijven eijlandt int werck gestelt hadde, alwaer met sommige correcorren geweest waren ende een Orangkaij vande Kaij Aruwers vervolcht ende geattrapeert, mitsgaders vijff persoonen daer van doot geslaegen, ende vijff noch daerenboven vervoert hadde. Item hoe enpassant mede Hittoe aengeloopen waren, alwaer in den morgenstondt onder bescherminge vande logie, twee van Comp[s] gevreijde slaven gemassacreert, ende een van haere vrouwen mede genomen hadden, soo dat daer schier off morgen noch wel moeijten van desen gevluchten hoop ontstaen mocht; alsoo d' onse van gevoelen waeren dat noch wel ijets anders bijderhandt souden nemen, soot' continuele quaet weer haer sulcx toe liet, doch hoopten daer eerstdaegs voor te

(1) Oningevuld.

wesen, versouckende, alsoo schaers van volck voorsien waren, ende v
advantagie op den vijant met de presente macht behaelen conden, metten
van hier met eenich volck gesecundeert te worden. In de Manipes wa
tweespalt onder de 2 Orangkais aldaer ontstaen, waervan d' eene d' ons
vallen ende met den vijant aengespannen, ende d' ander sich daerme
willende vermengen, gevlucht was.

25en d° Donderdach heeft sich door ordre vanden Ed. Heer Gener
huijse van d' Engelsche gecommitteerde alhier vervoecht d' Hr Jacques
Raedt van Indien, beneffens den secretaris Dooreslaer, ende heeft gemelte
Specx den President geaccompaigneert sijnde met sijne Raden, uijt sijne Edts
aengedient als volcht, te weten (1):

Alsoo den Coninck van Jambij nu ettelijcke jaeren vanden Atc
dapper gedreijcht was geweest, ende de geruchten sterck gingen, dat h
dit jaer wel gelden mocht, was d' Ed. Heer Generael wel genegen hem
serieuse instantie tegen d'invasie vanden Atchijnder t' assisteren. Tot v
eijnde sijne Edt goet gevonden hadde seeckere vloote van vier goede deffe
jachten, tot besettinge van 't vaerwater van Malacca gedestineert, t'ordc
om Jambij en passant aen te loopen, omme vande constitutie van saecken
nopende des Atchijnders compste kennisse te nemen, ende nae bevindin
saecken met den Raedt aldaer t' overleggen off noodich ende geraden sij, g
vloote, neffens de macht daer jegenwoordich sijnde, aldaer een tijt lang
handt gehouden wierde, omme Jambijs ruine ende verderff, ingevalle d
chijnder daer verscheen, ende op Jambij eenige hostiliteijt mocht voornen
prevenieren; welcken volgende (seijde d' Hr Specx) sijne Edt ons gelast
vanden President te verstaen, off sijne E. oock genegen ende gelegen
sijn, omme van sijnder sijde mede ijetwes tot Jambis deffentie tege
Atchijnder te presteren ende bij onse macht te voegen, omme gesamend
soo goeden ende vorderlijcken saecke ten dienste van de respective Con
handthaven. De Heeren hadden jegenwoordich in Jambij haer schip de
beneffens een jacht, ende eerstdaechs (nae men verstont) soude t' s
Charles derrewaerts gaen. Item van wegen de Nederlandtsche Compe wa
Jambij tegenwoordich een schip beneffens twee jachten, invoegen dat de
leggende vloote alhier, daer bij comende, aldaer een gequalificeerde m
den anderen soude wesen, daermede wel wat treffelijcx in de saeck
Jambij tegen den Atchijnder soude connen verricht worden. Daerop de P
vraechde wanneer men de vlote depescheren soude; daerop d' Heer Spe
woorde dat sijn Edt gesindt was op morgen avondt daermede voort te
De tijt is gants cort seijde de President, ende t' is een considerabel poin

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XXVI, v. en de daarmede in verban
„documenten".

wel beraet meriteert; hadden wij van sijne Ed[te] intentie eerder geadverteert geweest, soo souden wij bij tijts daerover in conferentie hebben mogen comen daerbij voegende, wat ons aengaet, wij connen niet verstaen dat het voor onse meesters affairen vorderlijck can wesen dat wij ons verder in de saecke van Jambij engagieren als tot nootweer, ende vinden gants ongeraden in vijantschap met den Atchijnder om Jambis wille te comen, ten waere door emportante ende bondige redenen ende motiven anders geinduceert ende onderricht conden werden, waervan tot noch geene begrepen ofte verstaen hadden. De saecke soude misschien soo geen last lijden (seijde d' H[r] Specx) dat het noodich soude sijn met den Atchijnder in formele vijantschap ofte tot de wapenen tegen hem te comen, hij soude villicht door representatie van soo een gequalificeerde macht als geseijt is, gedetereert, mitsgaders van sijn hostil desseijn stilswijgende gediverteert, ende Jambij bij dien middel alsoo sonder slach off stoot voor ruine ende verderff geconserveert connen werden. T' was vrij wat bedenckelijck voor haer, seijde de President, soodaenigen saecke aen te gaen, doch hij gelooffde sijne Ed[t] door moveerende particuliere consideratien alsoo tot Jambis assistentie genegen was; daerbij voegende, ten waere op morgen ijets nootsaeckelijcx nopende de bevorderinge van hun particuliere affairen te besoigneren hadden, souden in t' casteel verschijnen omme met sijne Ed[t] naerder over de saecke van Jambij te confereren. Ende soo 't sijne Ed[t] op Saterdach ofte Maendach aenstaende niet ongelegen quam, souden haer alsdaen daertoe in 't casteel laeten vinden, t' welck bij d' Heer Specx aengenomen sijnde, den Ed. Heer Generael alsoo te sullen aandienen, naer reciprocque groetenisse gescheijden ende heenen gegaen sijn.

26[en] *d°* Vrijdach vertrecken van hier in comp[ie] door de Strate van Malacca de landtsschepen, te weeten den David, gaende gedestineert naer de custe Choromandel met een cargasoen van *f* 70923.3.— bestaende in 20000 R. van 8[en] in specie, 15000 ℔ giroffel nagelen, 20000 ℔ noten muscaten, 100 sockels foelie &[a]. Mitsgaders naer Arracan den Arent met 4000 realen in specie, tot opcoop van rijs ende slaven.

27[en] *d°* Saterdach vervoechde sich door ordre vanden Ed. Heer Generael ten huijse van d' Engelsche gecommitteerden alhier den secretaris Jacob van Dooreslaer, ende heeft uijt sijne Ed[te] naeme den President aengedient, hoe sijne Ed[t] bij rapport van d' Heer Specx verstaen hebbende des Presidents genegentheijt van communicatie met sijne Ed[t] over de saecke van Jambij, daervan op eerghisteren bij ons was aengesproken, hadde sijne Ed[t] t' vertreck vande gedestineerde vloote daerom tot noch toe gesurcheert, omme volgens t' gebesoigneerde ende geconcludeerde van weder sijden in de saecke van Jambij met des te solider fondament op d' ordre derwaerst te geven te mogen disponeren. Doch alsoo den President niet verschenen ende hooch tijt was dat de beseijndinge voortghinck, hadde sijne Ed[t] goet gevonden den President alsnu te doen affvraegen, off oock ijets naerder in de saecke van Jambij met de sijnen besloten

hadde, daervan hij den sijnen in Jambij met onse jachten, dewelcke t'
preciselijck souden gedepescheert worden, geliefde t' adviseren dan of
President goet vondt sulcx tot het vertreck van haer schip de Charles (t
men verstont eerst daegs te sullen volgen) te differeren. Daerop den Pre
voor antwoorde gaff, dat alsnoch bij de gegeven antwoorde aen d' Heer
nopende de saecke van Jambij, als naementlijck dat niet geraden vondt
inne verder als tot nootweer te treden, persisteerde, ten waere met bo
redenen onderricht wierd', daer bij voegende hem leedt te sijn de depesche
vlote om sijnent' wille tot noch toe in surcheange gehouden was, alsoo ge
hadde op bescheijt oft sijne Ed^t van dage gelegen soude sijn daerover me
anderen te confereren, t welck niet vernomen hebbende, met den sijnen
gebleven was; doch niet te min soude sich op Maendach toecomende in 't c
laten vinden, omme met den anderen te spreecken, ende ingevalle alda
naeders inde saecke van Jambij van weder sijden geconcludeert wierd', d
conde aende respective cooplieden in Jambij met haer schip de Charles
op Dingsdach vertrecken soude, geadviseert werden.

28^en d° Sondach niet sonders gepasseert.

29^en d° Maendach vertrecken van hier onder de vlagge vanden co
deur Jan Willemsz Verschoore uijtgecomen met 's landts vlote voor vice adm
de twee landts jachten de Hope ende den Griffioen, mitsgaders t' jacht d
ende t' fregat Palliacatte, met ordre omme en passant Jambij aen te l
ende te sien wat aldaer ten dienste vande Generale Comp^ie met d'assis
vanden Jambinees tegen d' indrangh vanden Atchijnder, bij aldien daer o
verscheen te verrichten sij, ofte soo daer niet noodich sijn, alsdan voort
t' vaerwater van Malacca te verseijlen, omme op de bequaemste ende ad
gieuste plaetsen bij Oosten Linga ende Bintam, item ontrent Pedra Branc
Barbuquet, gelijck mede onder Pulo Timon op 't vaertuijch te passen, t
dit noorder mousson van Maccao, Manilha ende elders van daen naer M
staet te comen.

Item sijn op dato alhier int' casteel verscheenen de gecommiteerde
d' Engelsche Comp^ie namentlijck:

Hendrick Hauwleij, President.
Joseph Cockram.
Richard Bicx.
George Muschamps.

D'Ed. Heer Generael geaccompaigneert zijnde met d' heeren:

Jacques Specx, Pieter Vlack, Anth° van Diemen, } Raden van Indiën.

Jacob van Dooreslaer, Secretaris.

Naer vruntlijcke groetenisse van wedersijden neder geseten sijnde,

naer eenige voorloopende minnelijcke propoosten hieff den Ed. Heer Generael aen te seggen als volcht, te weeten:

T' Is de Heeren ten deele genotificeert onse genegentheijt welcke wij hebben omme Jambij tegen d' invasie ende indrang vanden Atchijnder (daervan t' selve nu ettelijcke jaeren dapper gedreijcht is geweest, ende dit jaer volgens de geruchten Jambij wel gelden mocht) te assisteren ende voor ruine ende verderff vanden Atchijnder te conserveren, daertoe ons pregnante ende bondige redenen bewegen. Insonderheijt insiende hoe Jambij inde jegenwoordige conjuncture, dat Bantam noch even hart ende gesloten blijft, een van d' importantste peperplaetsen sij daeraen t' gros vander respective Comp^es negotie aen dese candt alsnoch is dependerende, ende waeruijt de sware lasten van haere equippagien ten principalen alsnoch vervallen moeten. Invoegen dat bij Jambis onderganck de respective Comp^ien merckelijck souden connen gecrenckt ende verachtert worden in de bevorderinge van haere peper retouren, ende dat niet alleen voor dit jaer, maer villicht int' aenstaende ende misschien voor altijt, off ten minsten voor lange jaeren, vermits den Atchijnder de Jambinesen jaer op jaer mogelijcx vervolgen, ende niet gedoogen sonde, naedat eens gevlucht ende opgebroocken sijn, wederom staet te vesten, maer villicht tot haere totale ruine ende uijtroeijinge contenderen, gelijck sijn wraeckgierigen aert aen dat vermaerde rijck van Jhoor, van Queda, item de landen Pera ende Pahan genouchsaem bethoont heeft, welcker gedachtenisse bij nae t' eenenmael geextirpeert ende uijtgeroeijt is. Waer uijt dan geschapen staet te volgen dat de Comp^en haer onder t' extorsive ende monopolische jock vanden Atchijnder buijgen ende genouchsaem uijt sijne handen soude moeten asen, wilden sij peper hebben, soo in Atchijn, Tico, Priaman ende de gantsche Oost en W. Cust van Sumatra. Alsoo den Atchijnder genouchsaem kennelijck is, dat ons Sumatra, soo lange Bantams openinge niet gesuccedeert sij, in d' uijtleveringe vande peper retouren voor dees tijt noch dienen moet. Waerdoor oock den obstinaten Pangoran van Bantam villicht in sijn boos voornemen noch meer gestijft, te trotser ende onseggelijcker worden soude omme met ons te verdraegen ende den peperhandel t' openen, daer noch bij te vreesen staet dat soo Jambij quaeme te succumberen ende verdestrueert wierde, de Comp^ie t' verlies van alle haer uijtstaende schulden ende verspreijde middelen onder d' inhabitanten aldaer soude hebben te lijden, sonder hope van eenich verseth in toecomende. Om welcke moverende consideratien goet gevonden was, seeckere vloote van vier wel gemonteerde jachten, sijnde tot besettinge van 't Mallacxsche vaerwater gedestineert Jambij alvooren en passant te doen aenloopen, omme te vernemen nae de gestaltenisse van Comp^s affairen aldaer ende wat apparentie daer was van des Atchijnders compste mitsgaders omme nae bevindinge van saecken met den raedt aldaer t' overleggen oft noodich ware deselve aldaer eenigen tijt neffens de macht daer jegenwoordich sijnde bijden anderen gehouden wierde omme in cas van des Atchijnders apparitie, denselven

met representatie van soo een gequalificeerde macht te deterreren, ende v
hostil disseijn stilswijgende te diverteren, ofte soo men des niet tegen
sach dat tot enckel dadelicheijt op Jambij soude willen procederen, al
met vruntlijcke aenspraecken ende voorbiddingen van Jambij ditmael r
willen verschoonen, bij denselven intercederen, ende dese niet mogende g
als dan over sijn inique ende hostile proceduren te protesteren, ende eijnd
des noot sijnde, met feijtelijke oppositie denselven te weder staen ende
in staet te mainteneren. Welcken volgende mede goet gevonden was, d' I
voor desen gelijck mede als nu, t' selve te communiceren, ende t' inviteren
van haerder sijden van gelijcken eenige macht uijt te maecken ende bij
te vervoegen, omme gesamenderhandt soo goeden ende vorderlijcken
als de conservatie van Jambij is, ten dienste van beijde de Comp[ien] te
bevorderen. Daerop den President antwoorde dat bekennen most wij goed
sufficante redenen hadden, waeromme tot Jambis behoudenisse genegen v
ende dat oock wel gesindt soude wesen ijet wes neffens ons daer toe te
teren, doch dat sulcx in de jegenwoordige conjuncture dat noch haer vo
Atchijn hadden, ende haer comptoir aldaer met soo merckelijcken som
weeten 60.000. R. van 8[en] tot opcoop van peper geprovideert was, niet g
vonden haer inde saecke van Jambij tegen den Atchijnder neffens ons t
mengen, alsoo groote vreese hadden sulcx in Atchijn te dier souden r
becoopen. Daerop d' Ed. Heer Generael diende, wij hebben t' selve me
vreest dat het de Heeren om voorseijde insichten niet wel gelegen soude sij
soo diep voor Jambij tegen den Atchijnder t' engageren, doch hebben ev
sonder haere E. voorkennisse, met de saecke niet wille voortvaren, ope
desen geen ignorantie daervan souden hebben te pretenderen, alsoo onde
anderen verdragen sijn den dienst van beijde Comp[ien] daer ende soo di
valt, met alle eenpaericheijt te sullen bevorderen, ondertusschen dat men
decisie der gerenvoijeerde differenten van Europa is wachtende. Daerc
President Hauleij seijde, dat men haer met de slach gewaerschouwt, ende
tijt van beraet over een saecke van soodaenigen importantie gegeven h
maer alsser lange genouch van te vooren bij ons geresolveert de vloote al
gemaeckt, ende dat men gesindt was met desselfs depesche voort te vaeren
quam men haer op een subit ende onvoorsien 't selve aendienen. Daerop
Ed[t] antwoorde, dat even op denselven dach als de resolutie genomen is ge
vande vlote welcke al seijlreet lach om nae Mallacca te gaen, tot Jambis
tentie noch eerst te emploijeren, haer door sijne gecommitteerden de weete da
behoorlijck gedaen is geweest. De Heeren hebben nochtans, seijde de Pres
haer comptoir ende volck van Atchijn gelicht ende de saecken met voo
daernaer beleijt, omme alsoo buijten hinder ende schade van haere Comp
den Atchijnder om Jambijs deffentie wille in oorloge te mogen treden, s
het voor een groote discortoisie moesten reputeren, dat men haer niet tijt

van ons disseijn geadverteert hadde, omme hun comptoir ende ommeslach van Atchijn mede gelicht ende alsoo neffens ons onbeschreumdelijck ende buijten schade, de maintenue van Jambi hadden mogen bevorderen. Daerop sijne Ed[t] diende wat de lichtinge van 't comptoir in Atchijn belangde, dat was al over jaer ende dach, ende niet tot sulcken intentie geschiet om Jambij buijten swaericheijt vande Comp[ie] te mogen assisteren ende mainteneren (1), maer om de geringe proffijten jae schade wille, welcke de Nederlandtsche Comp[ie] geleden hadde, vermidts den extorsiven ende monopoliscben handel die in Atchijn den meesten tijt dat daer gehandelt hadden, ommegegaen was, ende dat de lichtinge oock niet op ons simpel goet vinden, maer met gemeen advis vanden Raedt van deffentie geschiet was, uijtwijsende de resolutie vanden 21 Maij A° 1622. Doch seijde sijne Ed[t], ingevalle den President genegen was sich neffens ons in de saecke van Jambij te vermengen, off soo besorcht waren dat haer in Atchijn ten aensien van onse te biedene resistentie eenige molestie mocht overcomen, (t' welck niet te vresen is, soo lange sij haer niet tot Jambis deffentie neffens ons engagieren) dat in sulcken gevalle noch tijts genouch was, om binnen door, een schip naar Atchijn te seijnden, omme haer comptoir, volck ende goederen, mitsgaders den gereeden ende geprocureerden peper vandaer te lichten ende haere Comp[ie] alsoo voor schade te verhoeden. Daerop den President antwoorde dat het noch wel tijts genouch was, binnen door naer Atchijn te seijnden, doch dat het haer ongelegen quam sulcx opt onvoorsienste te doen, ende dat oock bij gebreck van volck, de middel niet wel hadden, om een schip behoorlijck daer toe te mannen ende uijt te rusten. Soo is dan de discourtoisie welcke men ons ten laste leijt, seijde den Ed. H[r] Generael, genouchsaem wederleijt, nademael de Heeren selfs bekennen noch tijts genouch te sijn, omme haere schade in Atchijn te prevenieren bij aldien de middel hadden, ende dat dienvolgende haer gebreck, ons voor geen discourtoisie conde aengereeckent worden. Nae een wijle stilswijgens van wedersijden seijde de President, als nu de Heeren Jambij assisteren, sullen sij ongetwijffelt eenige vorderlijcke conditien met den Coninck soucken aen te gaen ende bespreecken t' sij dan concessie van handel voor haere Comp[e] alleen met exclusie van alle andere natien, immuniteijt van tollen voor eenige jaeren, ofte eenige andere preeminentien soodat het voor ons in allen gevalle schade ende achterdeel wesen sal, t' sij dat wij Jambij helpen mainteneren, ofte ons daer buijten houden. Want assisteren wij Jambij soo loopen wij perijckel van verlies van soo notabelen capitael in Atchijn, aengesien den Coninck buijten twijffel sijn revenge daeraen soucken sal. Ende soo wij stil sitten sonder Jambij te helpen, werden wij geexcludeert vanden handel aldaer t' welk mede tot extreme schade ende verachteringe van haere Comp[ie] moeste

---

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XXVI, en de daarmede in verband staande „documenten."

tenderen. Dat men met den coninck van Jambij, seijde sijne Ed', tot ment vande gesupporteerde lasten, om sijnen't wille eenige voordeelen dat en conde niet mispresen nochte ons qualijcken nae geduijt werden in reden bestont, doch wat d' uijtsluijtinge van haer buijten den hande verclaerde sijne Ed' sulcx de meeninge geensints te wesen, maer dat tijden wanneer maer verstaen wilden de lasten te helpen draegen daer in gelaten conden werden, gelijck sij inden gemeenen handel vande Amboina, Banda, Paliacatte &ª ingelaten waren geweest, midts seeckere de lasten vande respective plaetsen contribuerende; die swaericheijt halven cleijn ende behoeffden daerinne niet te difficulteren, alsoo t selve i bij de respective superieurs lichtelijck geaccomodeert ende vergeleeck werden, aende welcke poincten van meerder gewichte gerenvoijeert daerop men de decisie daegelijcx was verwachtende. De Heeren, s President, sullen in Jambij bijden Coninck hooch opgeven, dat de macht derwaerts seijnden, expresselijck tot assistentie tegen den Atchijnder hebben, daerom oock te harder op eenige advantagieuse ende vorderli ditien bij den Coninck in recompense sullen willen dringen ende ae daertegen men nochtans met recht soude mogen seggen dat de macht ei tot besettinge vant' Mallacxe vaerwater toegerust is geweest, ende Ja maer enpassant eens aendoet, omme te sien wat daer omgaet sonder Nederlanders ooghmerck eijgentlijck is geweest Jambij te assisteren end serveren. In voegen dat het alles maer brodderij was, dat men soo t anderen inde saecke van Jambij contramineerde ende d' een d' ander een socht aff te sien. Daerop d' Ed. Heer Generael diende dat bij resolut blijcken dese vloote eijgentlijck nae Jambij soo tot assistentie ende co vanden staet des Conincx als mede tot verseeckering van Compᵉˢ hand gesonden wierd. Ende dat het niet mispresen conde werden dat men ve tot sijn booch in voordeel hadde, ende twee vliegen (gelijck men s eenen lap socht te slaen. Dat men den peperhandel die voor alsnoc vande negotie is, socht te verseeckeren ende conserveren, ende dae noodich sijnde, alsdan voorts bij middel van prinsen sustent socht te tot soulagement vande excessive lasten, welcke de Compᵉ inde mainte haeren staet te supporteren hadde, ende hiermede cesseerde dese motie.

Doen hieff den President aen te vraegen, alsoo Bantam nu so tijt besedt gehouden, ende sij vandaer geweert waren, ende datter tot geen redres nochte openinge inden vervallen peperhandel aldaer gevol alsnoch weijnich apparentie daer toe was, oft reden ware, dat sij alti voor eeuwich daer van gesecludeert souden blijven, daer nochtans t vanden jare 1619 met uijtgedruckte woorden toestaet dat den handel vo Compˡᵉⁿ over gants Indien, vrij soude wesen, ende dat het een vremd was, dat het ons vrij stondt met die van Bantam ende Angiar dagelijcx

delen, groote partije peper met deselve te contracteren ende menichte van cleeden ende andere coopmanschappen (gelijck sij daervan bericht waren) te venten ende verhandelen ende dat men haer met gewelt daervan daen hielt, gelijck bij de procedures vanden commandeur de Bruijne aen haer schip den Charles gebleecken was. Daerop d' Ed. Heer Generael antwoorde, dat onse meijninge noijt getendeert hadde om haer vandaer te houden, maer ter contrarieu gewenst neffens ons daer hadden willen gaen, maer soo genegen waren neffens ons op sulcken wijse als wij doen, daer te negotieren, dat sij daer schepen mochten seijnden, men soude haer daerin niet empescheren ofte tegen wesen. Ende soo de macht niet hadden off dat het haer andersints ongelegen quaeme schepen derrewaerts te seijnden, dat men haer soude accomoderen ende toestaen, op onse schepen van haer volck over te nemen. Ende wat aenging den handel die wij met de Bantammers ende die van Angiar dreven, was de pijnne niet weert daervan te spreecken, daer was in alles qualijck een corge cleeden met d' over ende wedergaende schepen gesonden, ende dat niet om eijgentlijck tot den handel, maer omme soo nu ende dan tot een schenckagie aan d' een ende d' ander te gebruijcken die met ververssinge aen boort quaemen, ende vluchtende Chinesen aen boort brochten. Indien sij vande becomene peper de helft begeerden men soude haer bij de boucken pertinentelijck laeten sien, wat quantité van tijt tot tijt aldaer becomen was, daervan men haer de gerechte helft soude overlaten, sonder in't aenveerden van dien daerom in dieper contestatie met den anderen aengaende de lasten van Bantams besettinge te willen treden, als alreede geschiet, alsoo sulcx doch weer op d' oude questie soude uijtloopen die doch neffens alle andere verschil-poincten naer Europa gerenvoijeert was; sulcx dat haer de Heeren in de saecken van Bantam doch niet verhaesten wilden. Hadden se soo lange gewacht, t' was een cleijn dat noch voor drije a vier maenden patientie namen. t' Was te gelooven, dat alle saecken een goede ende wenschelijcke uijtcomst souden sorteren, vermits men verstondt de staets alliancie tusschen den coninckrijcke van Groot Brittannieu ende de Vereenichde Nederlanden in arcter confederatie als oijt te vooren verknocht was, waeruijt oock beter correspondentie onder de leden van dien in toecomende geschapen stondt te volgen.

Nae welck propoost, den President versocht, alsoo 60 off 70 lasten bruijnen rijs hadden, niet bequaem voor haer volck te eeten, ende daerse mede verlegen waren, off daervan aracq souden mogen branden. Daerop d Ed. Heer Generael antwoorde, is den rijs noch onbedurven ende sijn de Heeren daermede verlegen, wij sullense wel overnemen ende in onse packhuijs opleggen, om de selve in tijt van noot voor de benoodichde borgerije als andersints in voorraet te hebben, daerbij vougende, wij sullen wel ijemant committeren om inspectie daervan te nemen ende bij aldien ons deselve bevalt, de Heeren seggen wat daer voor begeeren, wij sullen se met arack ofte gelt soo't haer best gevalt be-

talen; op welcke antwoorde den President acquiesceerde, ende seijd
Ed' hier naer soude daerop bescheijt geven.

Alle welcke propoosten alsoo geeijndicht sijnde, versocht d
reverentelijck dat soo der eenige hevige woorden gesproocken waren
deselve doch excuseren ende niet ten quaetsten interpreteren wilde, d
Heer Generael minnelijck antwoorde dat qualijck de propoosten soo e
conden werden, ofte daer sloopen al te met wel eenige hooge woor
doch daeromme en soude hij van sijnder sijde evenwel met derdaet
laeten blijcken alsdat hij een vriendt ende sinceer observateur vande bill

Item arriveert alhier ter rheede van Banda t jacht Municken
bende 451 sockels foelie wegende 10393 catti Banda, 11015 catti note
sijnde nergens nae sooveel als wel dit jaer van daer verwacht was, vermits
regen ende harde winden in de vruchten eer half rijp waren, veel sc
hadden, behalven dat de plucktijt daerdoor mede later gevallen is,
gebeurt.

Uijt d' advisen vanden Gouverneur Willem Jansz., verstont
hoe alle de gevangene Kaij Aruwers in Amboina mitsgaders alle d
Arouwers die in't geberchte van Groot Banda haer waeren onthoude
t' samen 79 sterck, met t' jacht Monnickendam in Februarij passato
vrijheijt gestelt ende nae haer landt gevoert waren, t' welck soo da
tentement aen d' eijlanders gegeven hadde, dat belooffden voortae
Banda te sullen comen handelen (1).

Munnickendam was met 500000 stucx sagu in April passat
ende Arou weder in Banda gekeert, daermede d' onse aldaer soo ont
dat Amboina dit jaer met tachtentich lasten rijs gesecoureert hebben
van rijs ende andere provisien nae Monnickendams affscheijt in Band
volle maenden voorsien bleven.

Item arriveert van Jambij t' jacht Woerden inhebbende 40
catti peper; daerbij verstaen, hoe den ouden coninck van Jambij
vande Atchijnder volcomentlijck geresolveert was geweest te vluchten
nae Maretoba, een plaetse 40 mijlen boven Jambij gelegen, te bege
aldaer plaets te begrijpen ende een stadt te vesten, daertoe alreede
geschuts voor uijt gesonden hadde, doch dat den jongen Coninck m
twee gebroeders vanden ouden Coninck t' selve weerhouden, ende
worven hadden, dat van resolutie verandert ende onderlinge verdr
het tot den laetsten man uijt te houden, ende met malcanderen te
te sterven. Welcken volgende den jongen Coninck des stadts fortifi
gaders desselfs deffentie tegen den Atchijnder meer als oijt bevorderd

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XIX en de daarmede in v
„documenten".

hem bij sijnen vader tot de noodige expensen van dien, de tollen van d' Engelsen verstreckt. De coninck van Jambij hielt aende residenten vant' Nederlandtsche comptoir aldaer sterck aen om onse assistentie tegen den Atchijnder, allegerende hem deselve overlange belooft, doch met schoone woorden tot noch toe getraijneert ende in suspens gehouden was.

Nae de geruchten in Jambij gingen soude de Portugiesche macht voor Mallacca jegenwoordich seer sober sijn, bestaende maer in twee jachten van ontrent 150 lasten ijder welcke met 3 a 400 slaven ijeder naer Manilha gedestineert waren te gaen. De Portugiesen aldaer sochten de vreemde negotianten die Mallacca frequenteren, wijs te maecken dat den Mattaram Battavia geemporteert soude hebben.

D' Engelsen wierden in Jambij over t' vervoeren vande Chinesche joncke bij haer volck, noch even seer vanden Coninck gecruijst, voorgevende dat het haer al 20000 R. gecost hadde.

30^en^ *d°* Dingsdach niet notabels voorgevallen.

October.

P^mo^ Woensdach } niet sonders gepasseert.
2^en^ *d°* Donderdach }

3^en^ *d°* Vrijdach vertreckt van hier naer Jambij t' Engels schip de Charles, daermede d' Ed. Heer Generael aenden coopman Kunst geschreven, ende eenige copien van missiven, gelijck mede eenige andere bescheijden voor desen gesonden, raeckende t' redres vanden peperhandel in Jambij, mitsgaders des Conincks versochte assistentie tegen den Atchijnder, gesonden heeft.

Item vertreckt op dato naer Bantam t' jacht de Muijs met provisien voor de wachthoudende schepen aldaer.

Item arriveert alhier uijt Nederlandt t' schip Mauritus sijnde bij de Maijores ter camere van Middelburgh geequippeert ende den 13^en^ Martij passado vandaer vertrocken gemant met 246 coppen, te weeten:

64	soldaten	tsamen 246 sielen.
5	getroude met 2 kinderen	
153	soo officieren als bootsgesellen	
7	getroude met 3 kinderen	

Hebbende onder wege verlooren 67 sielen te weeten:

31 varend' volck
32 soldaten
1 vrouwspersoon
3 kinderen
} 't saemen 67 sielen.

In voegen dat Mauritius aengebracht heeft 179 sielen, te weete
daten, 129 varend' volck, 11 vrouwen, 2 kinderen.

4en d° Saterdach
5en d° Sondach
} niet notabels voorgevallen.

6en d° Maendach arriveert alhier van Bantam t' fregat de Muijs,
niet sonders vernemen, als d' oude Javaensche praetiens.

7en d° Dingsdach is door ordre vanden Ed. Heer Generael ten
d' Engelsche gecommitteerden alhier geweest den assistent Cornelis
Drent, deselve uijt sijne Edts naeme affvragende, alsoo seeckere parti
monterende ontrent 51 picol, van buijten ingebracht was, off genegen
selve neffens ons te coopen. Daerop voor antwoorde ontfingh dat ve
jegenwoordigen hoogen peperprijs van 8 R. van 8en niet resolveren co
lange die niet vermindert wierd', eenigen peper meer neffens ons te c

8en d° Woensdach hebben de Ternataensche gesanten andermael
audientie gehadt, omme haere mondelinge last welcke sij seijden v
hebben, te verclaeren, sijnde in substantie als volcht, te weeten:

Dat haer van hunne principalen ende insonderheijt van Kitchil
was te vernemen, off oock den jegenwoordigen Gouverneur Generae
sijn gouvernement affleggen, ende naer huijs keeren soude. Ende sul
mende, dat alsdan aen sijne Edt instantelijck souden aenhouden ende v
dat voor sijn vertreck naer Nederlandt, noch alvooren eens sijn reijse
Molucques ende Amboijna gelieffde te maecken, omme de troublen end
misverstanden aldaer met alle eenpaericheijt ende goede correspondent
slechten, aengesien d' accomodatie van dien bij niemant beter als sijne
troffen conde werden, ten aensien de questien ende oneenicheden ten
sijne Edts gouvernement meest ontstaen, ende oock vele bij den gouve
sijne Edt daergestelt ende gesonden, veroorsaeckt waren; daervan sijne
cesseur soo grondigen kennisse niet conde hebben, ende dienvolgende
sibelen succes in d'appaisatie van d'oneenicheden voor haer niet te ve
stondt. Verclarende wijders met hooge obtestatie, dat van herten ni
wenschten als vreede ende vernieuwinge vande vruntschap ende oude a
welcker nacominge haeren Coninck ende andere Grooten in de Molucq
tuelijck ende in allen deelen int aenstaende souden bevoorderen, ende nim
oorsaecke tot scheuringe ofte misnoegen geven.

9en d° Donderdach is alhier bij ordre vanden Engelsen Presi
casteel verscheenen Mr Joseph Cockram geaccompaigneert met Thomas B
secretaris van gemelten President ende heeft gemelten Cockram aenden

Generael overgelevert copie van missive, welke hij seijde den President met ons schip de Cameel voorgenomen hadde aen den Coninck van Jambij te seijnden. Item communiceerde Cockram mede aen sijne Ed[t] den brieff welcke aen haere residenten in Jambij geschreven was, ende met gemelte schip mede derwaerts voornaemen te seijnden, nopende t' redres vanden handel aldaer, alsmede hoe hem bij apparitie vanden Atchijnder in Jambij te gedragen souden hebben, welcke communicatie, soo Cockram seijde, geschiede, opdat wij sien ende verseeckert mochten wesen, hoe sij van ons aen de hare sijn schrijvende, mitsgaders wat stricte ordre sij aenden haeren tot alle vruntschap ende eenpaericheijt met d' onse in Jambij waeren gevende. Ten welcken fine sijne Ed[t] van gelijcken hem communiceerde de lecture van sijne Ed[ts] missiven per de fluijte de Macquereel, de jachten de Hope, de Griffioen, &[a], mitsgaders met haer schip de Charles derwaerts gesonden welcke in substantie met die van d' Engelsche gecommitteerde over een quaemen. Nae welcke communicatie den Ed. Heer Generael gemelten Cockram aendiende hoe in deliberatie stont metten aldereersten een jacht d'adviso naer Nederlandt te depescheren, doch dat den dach van desselfs vertreck, alsnoch niet geprefigeert was daerbij voegende dat op huijden daerop finalijck meende te disponeren, ende tijtlijck daervan den President soude doen adverteren, omme bij aldien aen hunne principalen ijets te schrijven hadden, bij dese occasie gedient te mogen worden.

Item hebben haer op dato door ordre vanden Ed. Heer Generael ten huijse van d' Engelsche gecommitteerden alhier vervoecht d' Heer Jacques Specx, Raedt van Indien, geaccompaigneert met Jacob van Dooreslaer, secretaris van sijne Ed[t] ende heeft gemelten H[r] Specx den President aengedient als volcht, te weeten:

Hoe den Ed. Heer Generael met t' schip Mauritus op den derden deser alhier ter rheede gearriveert, becomen hadde de bescheijden vande Hooge Mogende Heeren Staten Generael, daervan den President op den 9[en] September laestleden aen sijne Ed[t] een geextraheert translaet int Engelsch met haer schip London (soo hij seijde) gesonden, verthoont hadde. Ende alsoo bij sijne gemelte Ed[t] op den ontfanck van voorseijde bescheijden, goet gevonden was, achtervolgende d' ordre ende intentie van Haere Ho. Mo. nopende de saecken van Amboina, door expresse gecommitteerden te laten besoigneren, hadde evenwel sijne Ed[t] goet gedacht den aenvangh van voorseijde besoigne te surcheren, tot alvooren de Heeren t' selve genotificeert, ende van haer verstaen soude hebben off oock bij sijne Ma[t] van Engelandt eenige persoonen gecommitteert waeren, omme inde vergaederinge van sijne Ed[ts] gecommitteerden over voorseijde saecke te verschijnen. Daerop den President antwoorde, alsoo sijne Ma[t] (gelijck de brieven die sij van haere M[rs] becomen hadden waren meldende) de conditien bij de Heeren Staten aengeboden, gerejecteert hadde, was oock dienvolgende de nominatie vande gecommitteerden tot de voorverhaelde besoigne achter gebleven.

Daerop d' heer Specx vorder insisteerde, off dan de Heeren niet eenig haeren alhier daertoe geliefden te committeeren, vermits de saecke ho liever voortganck diende te sorteren. Antwoorde de President, alsoo 't e was, welcke tot dispositie van hooger authoriteijt stondt, dat sonder nae speciaelder ordre van Europa daer niet dieper in dorsten treden, daero Specx diende dat den Ed. Heer Generael dan, om geen tijt te verlies genomen ende goet gevonden hadde metten eersten door sijne gecomn met de saecke voort te doen varen, daerop den President met stils kennen gaff, daer niet tegen te hebben.

10en d° Vrijdach niet sonders gepasseert.

11en d° Saterdach vertreckt van hier naer Jambij tot bevordering peperhandel aldaer, t' schip de Cameel, met een cargasoen van 84 pac romandelsche ende Guseratsche cleeden, mitsgaders eenige provisien ende nootlicheden voor't comptoir ende behoeftige jachten aldaer.

12en d° Sondach vertrecken van hier naer Ontong Java 7 prauwe een boot, sijnde geassisteert met t' jacht de Muijs, t' samen gemant varend' volck, 50 soldaten, ende 120 lascars om paggerhout te ha versterckinge vande nieuwe westpunt van't casteel.

13en d° Maendach is door ordre vanden Ed. Heer Generael t van d' Engelsche gecommitteerden alhier geweest den assistent Cornelis Drent, deselve uijt sijne Edts naeme aendienende hoe seeckere partij monterende ontrent 92 picol van buijten aengebracht was, ende vrae gesindt waren deselve neffens ons te coopen. Daerop voor antwoorde dat niettegenstaende de peper, welcke voor desen met ons gemeen hadden, seer stoffich ende groote lackage bevonden was onderworpen daerom niet wel conden resolveren tot haer schade ende achterdeel i voegen meer te coopen, souden niet te min haer gedeelte van gemelte peper welcke haer nu aengedient wierd, ontfangen, gelijck oock ge bedraegende haere portie 46 picol.

Item is op dato door't affblaesen van sommige stucken t' schip van Hoorn in brandt geraeckt, doch door goede toeversicht ende wacker 't volck, sonder merckelijcke schade, tijdtlijck (Godt loff) geuijtet.

14en d° Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam t' jacht St Nic water ende provisie voor de wachthoudende schepen aldaer, item on volck aldaer te verlossen.

Item is op dato bij ordre van den Engelsen President in 't cas scheenen den secretaris Robinson met den nachoda van seeckere Macca joncke bij den Engelsen coopman Sihort, in Maccassar jegenwoordich rende, met rijs naer Battavia affgevaerdicht, aendienende uijt des P naeme, alsoo jegenwoordich niet sonderlingh benoodicht waeren om ri d' aengebrachte quantité van Maccassar, sonder incommodatie wel conden

off wij genegen waeren deselve te coopen, den President soude ons daermede gerieven, daerop bij d' Heer Specx uijt sijne Ed[ts] naeme den President voor d' aenbiedinge bedanckt ende vorder gedient wierd, dat men tot behoorlijcken prijse d' aengebrachten rijs wel aennemen, ende metten eersten den nachoda daer over hooren soude.

15[en] *d°* Woensdach is bij ordre vanden Engelsen president in 't casteel verscheenen M[r] Muschamps raedtspersoon onder d' Engelsche gecommitteerden alhier, aendienende alsoo bij den President opden 19[en] September laestleden versocht was van seeckere 60 a 70 lasten bruijnen rijs die sij hadden, ende daermede sij verlegen waren, arack te mogen branden, dewelcke den Ed. Heer Generael desmaels presenteerde voor arack ofte gelt over te nemen, ende daerop bij den President geen finael bescheijt gegeven wierd, dat oversulcx alsnu vanden President gesonden was, met last omme over den prijs van dien met ons te contracteren, verthoonende met eenen t' monster daervan. Op welcke aendieninge d' Heeren Specx ende van Diemen bij sijne Ed[ts] ordre in naerder gespreck met gemelten Muschiamps nopende de voorseijde quantite rijs gecomen sijnde, eijndelinge onderling verdraegen sijn, deselve tot 6 gantangs per reael over te nemen ende in gelde te voldoen.

16[en] *d°* Donderdach }
17[en] *d°* Vrijdach } niet sonders gepasseert.

18[en] *d°* Saterdach is het vaertuijch op den 12[en] deser naer Ontong Java om paggerholt gesonden, weder ingecomen.

19[en] *d°* Sondach arriveert alhier van Bantam t'jacht Cleen Tholen hebbende t'oude volck vanden Eenhoorn verlost.

20[en] *d°* Maendach arriveert alhier ter rheede van Succadana t'jacht Westcappel hebbende vermits t'verloop van d'inwoonders weijnich inden handel verricht, inhebbende 10 lasten rijs, partije was, bijltiens ende parangs, eenige weijnige diamanten ende besarsteenen, alsoo de Laudanesen voor t'jachts aencompste aldaer weder vertrocken waren.

21[en] *d°* Dingsdach }
22[en] *d°* Woensdach }
23[en] *d°* Donderdach }
24[en] *d°* Vrijdach } niet sonders gepasseert.
25[en] *d°* Saterdach }
26[en] *d°* Sondach }
27[en] *d°* Maendach }

28[en] *d°* Dingsdach vertrecken van hier naer t'vaderslandt volladen, s'landts schip d'Eendracht ende t'Wapen van Hoorn, onder t'beleijdt vanden admirael Geen Huijgen Schapenham, t'samen sijnde gemant met 160 coppen, te weeten

d'Eendracht met 75,

t'Wapen van Hoorn met 85.

Haer principaelste ladinge waren peper, nagelen, noten, foel &ª, te weten in beijde de schepen:

16270 sacken peper
101719 ℔ gegarbuleerde noten muscaten
20350 ℔ foelie in 150 sockels
67843 ℔ giroffel nagelen
60900 ℔ ongeraffineerde salpeter
} monteren *f* 224486

29en *d°* Woensdach arriveert alhier ter rheede van de W. cust t'jacht de Torteldnijve, inhebbende 192 bhaer Priamanschen peper. vanden coopman Swaen met gemelte jacht becomen, verstont men Purmereijnde aen de candt van 300 bhaer in hadde, ende verhoop het ontrent halff December met sijn volle ladinge hier wesen so Groeningen lach in Tico, niet meerder noch als 70 last peper becom sijnde den peperhandel aldaer bij des Atchijnders vexatien seer geinc die s'Conincx cleeden eerst aen de man wilden hebben. In voege een bhaer cochten, den vercooper gehouden was een bhaer aen den sijn cleeden te leveren, daerop soo veel verlooren wierd, als aen gewonnen; daerbeneffens moesten d'onse den tol met contant betalen den rijs die wasser weijnich ofte geen te becomen.

30en *d°* Donderdach
31en *d°* Vrijdach
} niet notabels gepasseert.

November.

Pmo Saterdach
2en *d°* Sondach
3en *d°* Maendach
4en *d°* Dingsdag
5en *d°* Woensdach
} niet notabels gepasseert.

6en *d°* Donderdach vertreckt van hier naer de Molucos t'sch gemant met 60 coppen, te weeten:

45 varend' volck ende

15 soldaten.

Inhebbende voor cargasoen 60 packen Choromandelsche cle andere Chinesche waren, diversche amonitie van oorloge, scheepsgereets

Item 60 vaten vlees ende speck.
5 leggers Spaensche wijn.
77 lasten rijs.
6½ d° boonen beneffens andere victualien monterende t'samen *f* 52159.18.4.

7^en^ d° Vrijdach
8^en^ d° Saterdach
9^en^ d° Sondach
10^en^ d° Maendach } niet notabels voorgevallen.

11^en^ d° Dingsdach arriveert alhier ter rheede van Atchijn t'Engelsch jacht den Eagel, groot 150 lasten, volladen met peper, hebbende en passant Jambij aengedaen, van waer t'Engels schip de Charles, groot ongeveer 400 lasten, binnen den tijt van een maent volladen met peper volgen soude.

Item vertreckt op dato van hier naer Amboina t'fregat Suratte, gemant met 20 varend' volck ende 15 soldaten, inhebbende een cargasoen van *f* 11500.— daaronder 14½ lasten rijs.

12^en^ d° Woensdach
13^en^ d° Donderdach
14^en^ d° Vrijdach } niet sonders gepasseert.

15^en^ d° Saterdach arriveert alhier van de Custe Choromandel de fluijt Edam, inhebbende 287 packen cleeden, 76 lasten rijs, verscheijden Nederlandtsche provisien ende andere coopmanschappen uijt Delffshaven gelicht, sijnde den 17^en^ October van daer vertrocken.

16^en^ d° Sondach vertreckt van hier naer Bantam t'jacht de Tortelduijff met water ende provisien voor de wachthoudende schepen aldaer.

17^en^ d° Maendach
18^en^ d° Dingsdach } niet notabels voorgevallen.

19^en^ d° Woensdach vertreckt van hier naer Balambangang, gelegen opt oosteijnde van Java, t' vrijlieden jacht Cleen Arnemuijden omme aldaer, boven d' acht lasten rijs voor reeckeninge vande Generale Comp^e^ daerin gescheept, sijn ladinge voorts in rijs ende andere eedtbare waren te procureren, ende daermede voorts naer Banda te loopen, ende van daer naer d' eijlanden Kaij ende Arou om sagu, tot provisie van Banda, te halen.

Item arriveert op dato uijt de Strate Sunda t' fregat de Muijs sijnde den 17^en^ vande schepen d' Eendracht ende t' Wapen van Hoorn, naer Nederlandt gaende, ontrent t' eijlandt Dwers in de weech gescheijden, brengende voor tijdingh dat den admirael Geen Huijgen den 5^en^ deser overleden was.

20^en^ d° Donderdach
21^en^ d° Vrijdach } niet notabels voorgevallen.

22^en^ d° Saterdach vertreckt van hier naer Banda t' jacht Monickendam, met een cargasoen van *f* 43741.3.13 bestaende in 12000 *f* Nederlandts paeijement,

87 lasten rijs, 5 last boonen, 6 leggers Spaensche wijn, 10 leggers a 10 vaten vlees en speck, 17 packen alderhande cleeden, 109 lijffeijge onder 50 paer getroude met hunne kinderen, &ª. Item verscheijden gereetschappen ende amonitie van oorloge, sijnde gemant met 53 coppen, t

38 varend' volk

15 soldaten, om d' uijtgediende aldaer te verlossen.

23en d° Sondach arriveert alhier ter rheede van Bantam t Tortelduijve.

Item t' schip N. Hollandt van d' eijlanden van Maccau, alwaer vijant t sedert sijn vertreck vande Manillias gecruijst ende twee Po navetten comende van Mallacca verovert hadde.

Uijt d' overhooffden van 't gemelte schip verstondt men, hoe Teijouwan in compe van de schepen T' Wapen van Zeelandt ende O neffens de jachten de Haen ende Victoria naer de Manilhas t' seijl gega omme de Nassausche vloote, welcke door de Suijdsee in April pasto d schijnen stondt, met provisien te secoureren, ende in de voorgenomen te assisteren, aldaer van vijff Spaensche gallioenen, een jacht ende e sijn besocht geworden, die haer wel 40 mijlen in zee vervolchden. dat sij hun, siende den dans niet ontspringen conden, daertegen gestelt ende slaegs geraeckt waren, met soodaenigen advantagie dat de macht eer langh weer de wal koos ende in de Baeij liep, sonder we derven comen, niet tegenstaende d' onse haer volchden, ende eeniger op haer cust hielden.

24en d° Maendach } niet notabels voorgevallen.
25en d° Dingsdach }

26en d° Woensdach arriveert alhier van Sangora t' vrij-lieden Haringh inhebbende ontrent 70 lasten rijs, daerbij verstonden, hoe t' Witten Beer met peper geladen, ende een joncke met rijs een dach voor haer vertreck van daer herwaerts aen vertrocken was, item dat coopman Jan van Hasel met t' jacht den Hasewindt van daer voorts vertrocken was.

27en d° Donderdach is bij ordre vanden Engelsen president alhier verscheenen Mr Josep Cockram eerste raedtspersoon vanden President, op sijn versouck bij den Ed. Heer Generael geadmitteert ende in de neder geseten sijnde, sijne Edt uijtten naeme vanden President aenge als volcht, te weeten: Eerstelijck hoe sij tot optreckinge van de muera haer erff met seecker Chinees overeengecomen waren, nopende de lev 60000 gebacken steen, ende alsoo jegenwoordich tot vorderinge va werck, daerom benoodicht waren, hadden bij den Chinees, volgens met hem gemaeckt, tot leverantie van dien aen gehouden, de welcke (so seijde) tergiverseerde ende sich daerop beriep dat die niet conde lev

gesien deselve bij de werckmeesters van't casteel alt' saemen aengeslagen ende verboden was te leveren. Daerop den Ed. Heer Generael diende daervan geen kennisse te hebben, ende sulcx buijten sijn weten geschiet was, doende met eenen den fabrijcqmeester Gomarus ontbieden, omme te vernemen wat van Cockrams doleantie ware; dewelcke bij sijne Ed[t] verschenen sijnde seijde, alsoo bij gebreck van steen, de publijcqne wercken vande Comp[ie] soo binnen als buijten t' casteel, moesten stilstaen, dat tot vorderinge van d' een ende d' ander genootsaekt was geweest de gereede steen ten behouve vande aengevangen gebouwen aen te slaen. Daerop sijne Ed[t] diende, dat men d' Engelsche gecommitteerden haeren gecontracteerden steen soude laeten volgen, doch alsoo onse nootwendicheijt wel eenige accomodatie daerin vereijschte seijde sijn Ed[t] tegen Cockram, als den Chinees aen d' Heeren 30000 steen levert, soo gerieft ons met 10000 daervan, wij sullen sorge dragen dat deselve uijt d' eerste gebacken steen vergoedt werde, tot welck versouck voorseijde Cockram terstondt condescendeerde.

Vorders diende Cockram den Ed. Heer Generael aen, hoe dat partije loot, monterende aende cant van 140 picol vercocht hebbende, vanden waechmeester Adriaen Woutersz. Draeck over t' waechgelt aengesproocken waren, daerover men haer voor hun vertreck nae Lagundi noijt gemolesteert hadde, versouckende oversulcx daervan nu mede exempt te mogen blijven. Daerop sijne Ed[t] diende, dat de gerechticheijt vant waechloon aen voorseijde Draeck ende Bencon overste der Chinezen gegeven was, dewelcke ijeder borger ende ingeseten dezer stede sonder contradictie betaelde, daerbij vougende dat het een saecke van geringen emportantie voor d' Engelse Comp[ie] was, t' welck M[r] Cockram wel bekende, dat het een cleijn was, ende voor alsnoch weijnich te beduijden hadde, doch dat het in toecomende lichtelijck verswaert conde werden. In voegen dat het omde consequentie halven in 't aenstaende raetsamer voor haer was tijtlijck tot exemptie van dien aen te houden, te meer alsoo 't wat nieus was, daerover ten tijde van haere voorgaende residentie alhier noijt aengesproocken waren geweest. t' Contrarie was waer, seijde sijne Ed[t], ende soude bij suffisante getuijchnissen connen goet gedaen worden, dat lange voor haer vertreck die costume van waechloon te betalen, onder hun luijden mede geobserveert was; ende wat de consequentie van opslach belangde, was niet de pijne waert daerinne te difficulteren. Want soo sij genegen waeren haere residentie alhier te continueren soude daerop gelijck oock op alles, bij de respective superieurs in Europa soodaenigen ordre gestelt worden, daerover haer met reden niet te beclaegen souden hebben, ende t' soude op soodaenige cleijnicheden oock niet eens aencomen. Men conde, seijde Cockram, t' stuck vant waechtgelt mede wel surcheange houden, ende d' ordre vande Maijores daerover verwachten. Daerop sijne Ed[t] involchde dat de gerechticheijt van 't waechgelt aen voorseijde persoonen tot haer sustentement ten deele gegeven, ende dattet niet onbillick was d' Engelsen mede een weijnich contribueerden tot benifictie ende welvaert deser

stede, welckers progres met soo excessive lasten moste gevordert v
welcke antwoorde Cockram niet te min tot exemptie van 't waechgelt
ende sijne Ed' daerentegen bij de voldoeninge vande gerechtichei
persisteerde; daerbij voegende dat men haer hierinne accomoderen
al hetgeene sij te wegen hadden binnens huijs met haer eijgen
gewichte vermogen souden te wegen, mits t selve telckens den waec
kennen gaven ende hem daervan behoorlijcke satisfactie deden. Daerop
antwoorde, t was wel, sij souden 't betalen, vragende met eenen watt
daerop voor antwoorde ontfingh een per cento t welck den cooper end
gehouden waren halff ende halff te draegen. Ende hiermede cesseerde

28^{en} *d°* Vrijdach niet notabels voorgevallen.

29^{en} d° Saterdach arriveert alhier van Teijouwan t' jacht
inhebbende een cargasoen van 300 picol rouwe sijde, ende eenige sijd
Bij missive vanden oppercoopman de Witt, welcke bij goetvinden
aldaer, de directie van Comp^{s} affairen in Teijouwan tot naerder ord
aenvaerdt hadde, verstondt men hoe den gouverneur Martinus Sonck b
oppercoopman Adriaen Verhee in September passato in t' incomen van
Teijouwan verongeluckt ende verdroncken waren. Godt sij haer siele

30^{en} *d°* Sondach niet sonders gepasseert.

December.

P^{mo} Maendach vertreckt van hier naer Amboina de fluijte Edam,
omtrent 100 lasten rijs, beneffens verscheijden provisien ende geeijste
voor de behoeftige quartieren aldaer. Item tot peuplatie van Comp
paer getroude custsielen ofte lijffeijgenen, met hunne kinderen; sijnde
26 soldaten ende 30 coppen varend' volck. Item voorden tijt van ac
geprovideert.

2^{en} *d°* Dingsdach
3^{en} *d°* Woensdach } niet sonders gepasseert.

4^{en} *d°* Donderdach arriveert alhier ter rheede van Siam t' schip
inhebbende ontrent 500 coijans rijs, sijnde in comp^{ie} vande joncken
ende Monnickendam, toebehoorende onse vrijlieden, van daer
beijde volladen met rijs, beneffens noch een wanckan, bij den op

Jan van Hasel in Siam gecocht ende met rijs herrewaerts gesonden. Gemelten van Hasel soude met t' jacht den Hasewindt ongeveer een maent naer Amsterdams affscheijt van daer, herwaerts aen volgen met rijs ende cockus olie.

5en *d°* Vrijdach arriveert alhier ter rheede van Sangora ende Patana t' jacht den Witten Beer, met 809 bhaer, 21 catti peper, partije rijs, swalpen als andersints.

Item een joncke Pomping genaempt daerinne voor reeckeninge vande Compie 31½ coijang rijs ende 60 schilden.

Item arriveert van Siam t' jacht Diana toebehoorende seeckeren Italiaen, genaempt Juan Marie Moreti, volladen met rijs.

Item de joncke Haemstede inhebbende 95 coijang rijs, beneffens de wanckan, inhebbende ontrent 60 lasten rijs.

6en *d°* Saterdach
7en *d°* Sondach } niet notabels voorgevallen.
8en *d°* Maendach

9en *d°* Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam t' jacht Tanasserij met water ende provisien voor onse wachthoudende schepen aldaer.

Item arriveert alhier op dato van Siam t' vrijlieden jacht Brotcha, geladen met olij, speck, ende andere menudentien.

10en *d°* Woensdach vertrecken van hier naer Solor ende Timor de jachten W. Cappel, de Tortelduijve, ende de chaloupe de Meeuw, gemandt met 115 coppen te weeten:

50 soldaten,
45 varend' volck,
20 lascars.

Onder t' beleijdt vanden commandeur Jan Pieterse Reus (1) omme te sien wat advantagie daermede opden vijant, die men verstaet alle de voornaemste handel plaetsen aende buijten cust van Timor jegenwoordich in te hebben, te becomen sij, nu men bij mancquement van requisit Chinees cargasoen dien handel niet behoorlijck can vervolgen ende waernemen.

11en *d°* Donderdach
12en *d°* Vrijdach } niet sonders gepasseert.

13en *d°* Saterdach arriveert hier en passant een joncke van Jambij mede brengende schrijvens vanden oppercoopman Kunst aldaer, in dato 30 October ende Pmo November passato.

Nae den anachoda van voorseijde joncke rapporteerde, soude hij voorts sijne reijse naer Jappara vervorderen om rijs te procureren.

Item arriveert alhier op dato van Bantam t' jacht Tanasserij, inhebbende

(1) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, blz. XXIV,

103 sacken peper, daermede overcompt eenen Arent Jacobsz. Calis
hulpe van seeckeren Javaen uijt sijn gevanckenisse, welcke ontrer
geduert hadde, gebroocken ende aen boort van onse wachthoud
aldaer geholpen.

14^{en} d° Sondach niet notabels voorgevallen.

15^{en} d° Maendach arriveert alhier van Jambij volladen met p
schip de Charles; daerbij verstaen, hoe ons schip de Cameel m
peper geladen voor de bhare van Jambij lach, ende eerstdaegs
Item hoe den ondercoopman Jan Otten van der Brugge, van Ja
praeuw affcomende, om 't gemelte schip te dispacheren, met al
ende bescheijden onderwegen in de riviere verongeluckt ende verd
t welck de compste vande Cameel wat tardeerde, alsoo den coo
weder naer boven was gevaeren om nieuwe bescheijden te halen

16^{en} d° Dingsdach }
17^{en} d° Woensdach } niet sonders gepasseert.

18^{en} d° Donderdach vertreckt van hier naer Banda t' schip
inhebbende 500 coijangs Siamschen rijs, beneffens verscheijden and
ende geeijste nootlicheden. Item 181 lijffeijgene met hunne k
peuplatie vande landen aldaer, gemandt sijnde met 92 coppen te

25 soldaten, }
60 coppen varend' volck, } t samen 92 coppen.
7 lascars die gagie winnen, }

Item vertreckt op dato naer Balambangan gelegen opt' o
Java, t' vrij lieden jacht den Harinck, om rijs ende andere provis
procureren, ende daermede voorts naer Amboina ende Banda te lo

19^{en} d° Vrijdach }
20^{en} d° Saterdach } niet notabels voorgevallen.

21^{en} d° Sondach arriveert alhier ter rheede van Jambij t' schi
inhebbende 5849 picol 46 cattij peper.

Item van Jappan t' schip t' Wapen van Zeelandt, gelad
tarrue, boonen ende meel, beneffens ontrent 1000 picol Jappan
schepen t'Wapen van Enchuijsen ende Zierikzee, waeren in Jap
gearriveert ende laegen in de verdubbeling, souden metten eersten
volladen naer Battavia gedepescheert worden. t' Schip Oraigne so
naer Teijouwan gaen.

22^{en} d° Maendach vertreckt van hier naer Bantam met water
provisien t' jacht Woerden, daermede den oppercoopman Pieter Dier
gaet om den oppercoopman Paulus Adriaensz te vervangen.

23^{en} d° Dingsdach niet notabels voorgevallen.

24^{en} d° Woensdach op Kersdach avont sijn hier in't casteel
de gecommitteerde van d' Engelsche Comp^e met namen:

Hendrick Hauleij, President.
Joseph Cockram, | Raetspersoonen.
Richard Bicx, |
George Muschiamps, |
Thomas Robinson, Secretaris.

Den Ed. Heer Generael geaccompaigneert sijnde met d' heeren:
Jacques Specx, | Raden van Indien.
Pieter Vlack, |
Anthonio van Diemen, |
Jacob van Dooreslaer, Secretaris.

Naedat de vergadering' géseten was, hieff den Engelsen President aen te seggen:

E. E. Heeren.

Wij hadden verhoopt ons leeffdage niet meer voor U gecomen te hebben, om van eenige emportante swaricheden clachtich te moeten vallen, gelijck ons nu daertoe dringen de jongste gepasseerde onheijlen, door toedoen van u volck, d' onse in Jambij ontstaen. Daerop den Ed. Heer Generael diende, niet te weeten, oock niet verstaen te hebben wat sulcx wesen mocht, niettegenstaende onlangs met t' Engels schip de Charles ende jongst met de Cameel brieven van daer becomen hadde. Met dien soo geboodt d' Engelsen President sijnen secretaris dat hij seeckeren brieff int Engelsch van haeren coopman in Jambij geschreven, voorlesen soude, gelijck hij dede. Waerin verhaelt stondt, onder verscheijden andere meer gepassioneerde als waerachtige clachten tegen de Nederlanders in Jambij, hoe door toedoen vanden Nederlandtschen coopman aldaer, de Coninck aen d' Engelsen den handel opgeseijt hadde, soo sij in gebreecke bleven Jambij soo wel als de Nederlanders tegen den Atchijnder te assisteren. Ende de wijle den Engelsen coopman daertoe geen ordre had, dat hij over sulcx vanden Coninck tijt hadde vercregen om sijnen President naer Battavia t'selve te mogen verwittigen, bij limitatie van seeckeren tijt in welcke hij antwoord soude moeten vorderen vanden President off in gebreecke van dien, alsdan vanden handel desisteren, t welck (naer men vanden President verstont) soude expireren den 18^{en} deser loopender maent, sijde naer onsen stijl den 28^{en} December. Voorts wierden d' onse in voorseijde brieff van verscheijden saecken meer getaxeert, implicerende d' expulsie van d' Engelsen uijt den peperhandel van Jambi mitsgaders ontrouwicheijt in den communicativen handel aldaer.

D' Ed. Heer Generael dede van gelijcken sijnen secretaris de Jambische brieven vanden Nederlandtschen coopman voorlesen, om d' Engelsen te bewijsen, dat van sulcke saecken niet vernomen hadde, daermede d' onse in Jambij beschuldicht wierden, alsoo den coopman Kunst geen mentie vander Engelsen

exclusie oft verbodt van handel was maeckende, maer wel dat d' Eng
Jambij, t' sedert de compste vanden commandeur Verschoore met sijne 4
aldaer, ende aenbiedinge van assistentie aenden Coninck, haer heel
tegen d' onse hebben beginnen aen te stellen, soo in 't verbreecken en
treden vant geaccordeerde gemeene reglement opden peperhandel aldaer
mede met verscheijden andere moeijelijcke resconters. Soo dat oock den
Kunst in sijnen brieff uijtborst te seggen, off dat d' Engelsen in Jambij
eijgen moetwillige motie sulcx doen, off dat sij ander ordre van haeren I
hebben moesten, als wel te vooren met de fluijte de Macquereel van d° I
derwaerts gesonden was.

Den President, om te bewijsen dat hij geen ander ordre in sijne
t' sedert de Macquereel geschreven naer Jambij gesonden hadde, oft in
deele de meijninge van dien contrarierende, geboodt sijnen secretaris ha
bouck van huijs te haelen, twelk hij oock datelijck bracht, waeruijt de I
dede voorlesen alle de brieven welcke hij t' sedert de Maquereel nae
geschreven hadde.

D' Ed. Heer Generael om van gelijcken de sinceriteijt van onser
bethoonen, dede mede t' copie bouck halen, ende las den President v
hij aengaende d' onderhandelingh met den Coninck van Jambij nopende
stentie, aen den coopman Kunst geschreven hadde, sijnde in substant
oock genouchsaem in deselve woorden, dat Kunst bij den Coninck so
houden, ende soodaenigen recompense voor de lastige assistentie te bes
als sijnen staet machtich was te voldoen, ende onsen dienst soude m
voorts soo las haer sijne Ed' mede voor, wat last ende ordre aen d° K
geven hadde, aengaende alle eenparicheijt, ende sociale handelinge met d' E
residenten aldaer.

Den President uijt gemelte brieven niet connende verstaen
hier sulcken ordre soude gegeven sijn, van haer uijt den handel va
t'excluderen, oordeelde dat den coopman Kunst sulcx soude gedae
uijt sijn eijgen motie ende dat op d' ordre van recompense welcke
in generaele termen gestelt hadde. Hoewel Josep Cockram hem ni
staende niet en ontsach rondtuijt te seggen, dat men dese assiste
Jambij meer voorgenomen ende gedreven hadde met intentie om l
den handel bij dien middel t' excluderen, als om dien tegen den Atch
deffenderen.

Den Ed. Heer Generael haer niet connende noch met bewij
brieven, noch met bondige redenen ander gevoelen van onse sincerit
hebben, om haer de maet vol te meten ende t' overtuijgen, presentee
bij aldien sij begeerden, dat men gesamenderhandt van hier uijt beijd
name een brieff aenden Coninck van Jambij schrijven soude, om he
onse eenpaericheijt alhier te doen blijcken. In welcken brieff wij on

souden sterck maecken de rheede van Jambij gestadich met een seecker getal van schepen die tot den handel souden gebruijckt mogen werden, beset te houden, gaende ende comende, soo de coninck bij sijne voorige belofte wilde persisteren, om ons beijden alsdan alleen den peperhandel te vergunnen. Seggende sijne Ed[t] vorder soo sij hier toe verstaen konden, dat wij t' voorige door ons alleen tot Jambis deffentie bij der handt genomen, souden laeten steecken, oft niet geschiet ware, op dat sij lieden daerbij gerust mochten wesen, dat wij haer niet en sochten uijt den handel van Jambij met sinistre practijcquen, gelijck sij meenden, t' excluderen.

Dit behaechde d' Engelsen alt' samen wel. Sijne Ed[t] diende daer voorts op dat sij dan opde saecken dencken mochten, sijn Ed[t] met sijne Raden souden mede sulcx doen om ter naester vergaderingh eenen soodanigen cours inde saecke van Jambij te beramen als men tot gerustheijt van beijden, tot contentement van den coninck van Jambij, ende tot conservatie van den handel soude dienstichst oordeelen. Ende hiermede nae dat de middach maeltijt gehouden was, sijn d' Engelsen wel vergenoecht gescheijden.

25[en] *d°* Donderdach } niet notabels voorgevallen.
26[en] *d°* Vrijdach }

27[en] *d°* Saterdach arriveert alhier van't vaderslandt t' schip Tholen, bij de Heeren Bewinthebberen ter Camere van Middelburch geequipeert ende 17[en] Maij pas[to] in comp[ie] van't schip Leijden van daer vertrocken; gemant sijnde met 184 coppen, daervan op d' uijtreijse overleden 38 persoonen. Was volgens de mede gegeven ordre achter Engelandt omgeloopen, ende in October jongst aen de Cabo de Boa Esperance wel aengecomen, hebbende aldaer gerescontreert de Nederlandtsche schepen de Maecht van Dordrecht ende Weesp, neffens t' Engels schip de Sterre, alt' samen van Suratte, ende t' Nederlandts schip de Leeuwinne vande custe Choromandel, naer Nederlandt volladen keerende. Was nae dat 14 dagen aldaer ververscht hadde van de Cabo, mitsgaders den 26[en] Julij pas[to] op de hoochte van 10½ graden N. breete, van't schip Leijden gescheijden, hebbende t' sedert dien tijt t' selve niet vernomen. Uijt de rapporten vande overcomende vrunden wierdt verstaen hoe sijne Ma[t] van Engelandt, mitsgaders de Prince van Oraignien hoochgedachter memorie in April pas[to] beijde overleden ende dat den Prince Charles int coninckrijck van Groodt Brittanien in sijns vaders plaetse, ende den Prince Hendrick Fredericq bij provisie in sijns broeders plaetse gesucçedeert waren. Item hoe Breda noch even naeuw belegert bleeff met sobere apparentie van ontseth.

Item is op dato door ordre vanden Engelsen president aen den Ed. Heer Generael overgelevert seecker geschrift bijden President ende sijnen Raedt onderteijckent, in dato 15[en] December stilo Angliae, inhoudende declaratie van der Engelschen bijsondere opinie, aengaende t' poinct van protectie in dese quartieren van Indien, luijdende in substantie als volcht te weeten:

Eerstelijck achten sij noodich dat de respective Comp[ien] gesamen de maintenuen dier plaetsen, daer comptoiren hebben, naer vermogen t oppressie ende invasie bevoirderen, soo lange haere residentie aldaer Item dat in cas van te doene protectie, alsulcken privilegien d bespreken als de respective Comp[ien] mutuelijck sullen goet vinden end niet.

Ten tweeden, verstaen sij de protectie niet eijgentlijck tot maint eenige plaetse, maer tot verseeckeringe vander Comp[nien] affairen end in deselve, behoort te geschieden. Item achten de protectie van on tegen haeren naturelen prince onbetamelijck.

Ten derden, verstaen sij dat het ijder Comp[ie] vrij staet de prot eenige handelplaetse voor te draegen, ende soo een van beijden deselve acht, dat de voordrager (midts sijn voorstel d' articulen van den jare 1 contrarie) niet te min vermogen sal daermede voort te vaeren, ende s tentie van schade daer over naer Europa te renvoijeren, midts sijn we tijtlijcke kennisse van sijn voorgenomen renvoij gevende.

Nopende de particuliere protectie vanden Coninck van Jambij t Atchijnder, vinden deselve gants noodich te wesen, projecterende ten een getal van vier schepen ende niet meer, midts daervooren eenig niteijt genietende gelijck bij d' acte selve int boeck van deffentie ([1] te sien is.

Item was daerbij gevoucht een particulier briefken aen den Generael bij den President alleen onderteijckent inhoudende een vruntl souck dat sijne Ed[t] ende den Raedt gelieven souden van gelijcken bij te stellen hun advisen over de voor verhaelde protectie in dese quarti Indien, omme ter gelegener tijt bij collegiale conferentie daerover ende arrest genomen te mogen worden.

28[en] *d°* Sondach arriveert alhier van Bantam t' jacht Woerden.

Item vande Westcust van Sumatra t' schip Groeningen inhebbe meer als 800 bhaer peper in Tico gehandelt, vermidts den peperhand door de monopolische proceduren vanden Atchijnder ([2]), installich ende bedorven wierd.

Item van Bantam verdreven sijnde, t' jacht d' Eenhoorn.

29[en] *d°* Maendach vertreckt van hier naer Bantam tot besettin reede aldaer t' jacht Woerden.

30[en] *d°* Dingsdach arriveert alhier vande W. Cust van Sumatr Purmerendt inhebbende 763 bhaer peper, in Indrapura verhandelt.

---

(1) Onder datum 15 December 1626, stilo Angliae.
(2) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XXVI.

31^{en} *d*° Woensdach arriveert alhier van de Custe Choromandel t' schip Delffshaven, inhebbende een cargasoen monterende *f* 76451.15.5 bestaende in 350 packen cleeden, 100 lasten rijs, partije salpeter, peper, iser, etc. Item 100 stucx custsielen, sijnde den 19^{en} November pas^{to} van Masilipatnam ende den 6^{en} deser van Palliacatte vertrocken, uijt d' advisen van daer becomen verstont men onder anderen hoe t' Deensch schip den Jupiter, sijnde dit jaer in Maccassar geweest, in Bengale gestrandt, ende met al sijn inhebbende ladinge gesneuvelt was.

DACHREGISTER van t' geene hier in Battavia t' sedert Pmo Januario Aº 1626 gepasseert is.

Januarius.

Pmo Donderdach
Den 2en dº Vrijdach
Den 3en dº Saterdach
Den 4en dº Sondach } niet sonders gepasseert.
Den 5en dº Maendach
Den 6en dº Dingsdach
Den 7en dº Woensdach

Den 8en dº Donderdach vertreckt van hier recht toe recht aen, naer de Mollucquen door de Strate van Bouton, t' schip Mauritius, inhebbende voor cargasoen 450 lasten rijs, 60 packen Choromandelsche ende Guseratse cleeden, mitsgaders verscheijden andere provisien ende geeijste nootlicheden, gemant met 110 coppen, te weeten:

80 varen'd volck } 110 coppen.
30 soldaten

Den 9en dº Vrijdach
Den 10en dº Saterdach
Den 11en dº Sondach
Den 12en dº Maendach } niet sonders gepasseert.
Den 13en dº Dingsdach
Den 14en dº Woensdach
Den 15en dº Donderdach

Den 16en dº Vrijdach arriveren alhier ter rheede van Jambi, de fluijt de Macquereel ende t' jacht de Haze, t' samen volladen met 4084 picol peper, bij welcker compste men verstaet, dat den commandeur Jan Willemsz. Verschoore in Decembri pas^to^ uijt t' vaerwater van Malacca in Jambi gekeert was, sonder ijets opden vijant verricht te hebben; sijnde de fregatten Palliacatte ende Cotchin onder Pulo Timon ende Pedra Branca, noch opde wacht gebleven.

Den 17en dº Saterdach
Den 18en dº Sondach } niet notabels voorgevallen.
Den 19en dº Maendach

Den 20en dº Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam, t' jacht Tanasserij omme t' uijtgediende volck aldaer tegen t' aenstaende vertreck der gereet liggende

retourschepen naer t' vaderslandt te verlossen, ende de wachthouder
aldaer met nieu volck te secunderen.

Den 21en d° Woensdach verschijnt bij ordre vanden Engelse
alhier int casteel seecker Engels coopman, omme bijden Ed. Heer
vernemen, wanneer het sijnen Edt gelegen soude comen met den a
t' ongedecideerde poinct van Jambijs mutuele deffentie, naerder te co
t welck sijne Edt om d' aenstaende depesche der gereet leggende re
naer t' vaderslandt, goet vindt alsnoch te differeren.

Den 22en d° Donderdach
Den 23en d° Vrijdach
Den 24en d° Saterdach } niet sonders gepasseert.
Den 25en d° Sondach
Den 26en d° Maendach

Den 27en d° Dingsdach arriveert alhier van Bantam t' jacht
om provisien gesonden voor de wachthoudende schepen aldaer.

Den 28en d° Woensdach vertreckt van hier naer Jambi tot t
vanden peperhandel t' jacht de Haze, met een requisit cargasoen
neffens 12000 realen van 8en in spetie, monterende t' samen *f* 8701

Den 29en d° Donderdach niet notabels voorgevallen.

Den 30en d° Vrijdach arriveert alhier van Bantam t' fregat Tan
mede niet sonders vernemen.

Den 31en d° Saterdach arriveert alhier ter rheede van Chinch
joncke groot ongeveer 400 lasten, ophebbende ontrent 500 Chinese
in 18 dagen overgeseijlt, geladen met alderhande grove waren voor
dese omleggende quartieren dienstich. Volgens t' rapport vande nachod
Luntheij, souden de saecken tusschen de Chinesen ende d' onse in T
goede correspondentie van handel staen. Item souden van Chincheo
noch drije andere joncken naer Battavia comen. Item wel honde
scheijden andere quartieren vertrecken, daervan:

4 naer Cambodja
4 naer Cauchin China
3 naer Siam
1 naer Patane
1 naer Jambij
1 naer Jortan.

Ende wel hondert cleene jonckiens naer Manilha souden gaen
sommige met sijde ende andere costelijcke waren rijckelijck gelade
geld, nae des nachodas seggen, 240 taijl t' picol in Manilha.

Februarius.

P.° Sondach niet sonders gepasseert.

Den 2^en^ d° Maendach arriveert alhier van Jappan t' schip Zierickzee, volladen met 10000 balen rijs, boonen, meel en tarruw, 1901 picol 76 cattij coper beneffens verscheijden andere menudentien.

Uijt de brieven van Neijenroode, met gemelte schip becomen, verstaet men, hoe d' affairen vande Compaignie aldaer noch in goede ende wenschelijcke termen stonden; doch dat het met de Spaignaerden welcke dit jaer met een schip daer gecomen waeren, heel slecht affgeloopen was, hebbende haeren last niet mogen breecken, maer met deselve gelijck sij gecomen waren, moeten vertrecken, in voegen die van Manilha in Japan genouchsaem voor vijanden verclaert sijn.

De persecutie der roomsche christenen in Japan ingravesceerde noch daegelijkcx, ende was bij publijcq edict vanden Hove, den Portugiesen ende Spaignaerden wooninge ende residentie in Japan verboden.

Bij expressen brieff, uijt naeme van sijne Keijserlijcke Ma^t^ van Japan, wierde den Ed. Heer Generael gewaerschout geene Japanders (van wat plaetsen die oock mochten comen) noch oock geene Chineesen, die t' christendom aengenomen hebben, met onse schepen in Japan over te brengen, omme bij dien middel mede de papen ofte roomsche christenen uijt het landt te weeren.

Tot een bewijs van d' estime daerinne de Nederlantsche Comp^e^ in Japan noch gehouden wierd, can dienen, t' geene Neijenroode onder anderen adviseert, dat hem vanden gouverneur van Nangesacque sijnde in Firando, de keur aengeboden was van 35 huijsen ende plaetsen, bij de Portugiesen voor desen beseten, omme daerin te resideren ende onsen handel te drijven.

De geruchten vervolchden noch in Japan, dat die van Manilha een exploict op Teijouwan voorgenomen hadden ende vast toe rusteden, om d' onse aldaer noch voor d' expiratie van dit noorder mouson, met een groote macht te comen besoecken. Off dit een stratagema sij, om d' onse in Teijouwan haere macht daer door te doen inhouden ende deselve op d' oversteeckende Chineesche joncken naer Manilha niet uijt te setten, dan oft in ernst op Teijouwan gemunt sij, leert den tijdt.

Den 3^en^ d° Dingsdach vertreckt van hier naer Macassar t' jacht Diana onder t' beleijt van den Italiaen Juan Maria Moretti, met commissie omme ter

rheede aldaer de Spaignaerden, Portugiesen, ende haere adher
vijanden, allen mogelijcken affbreuck te doen, gaende gemant m
te weeten:

. . (1) Nederlanders
. . (1) Francen . . . (1) coppen.
. . (1) Lascars

Item arriveert op dato van Chincheo de tweede joncke, oph
Chineesen, sijnde van groote als d'eerste, mede met grove ware
dienstich geladen; de nachoda genaempt Binthiong.

Den 4en d° Woensdach arriveert alhier ter rheede van Jam
jacht de Coster, geladen met 2700 picol peper.

Den 5en d° Donderdach vertrecken van hier naer t'vader
t'commandement vanden E. Pieter Cornelisz gewesene equipagieme
volladen, de schepen te weeten:

T' Wapen van Amsterdam
T' Wapen van Delff } beijde landts schepen (2).
T' Wapen van Rotterdam
T' Jacht Delffshaven, t'samen gemant met 400 coppen.

Den 6en d° Vrijdach
Den 7en d° Saterdach } niet notabels voorgevallen.

Den 8en d° Sondach werdt bijden Engelsen president a
casteel gesonden omme te vernemen wanneer het den Ed. Heer
passe soud' comen metten anderen over de saecke van Jambi te co

Den 9en d° Maendach heeft sich door ordre vanden Ed. H
vervoecht ten huijse van d'Engelse gecommitteerde alhier d'Heer Ja
raedt van Indien, geaccompangiert met Jacob van Dooreslaer, se
sijne Edt, ende heeft gemelten Heer Specx naer eenige onderlinge
propoosten, den President in volgender wijse aengesproocken, te w

Alsoo bij ordre vanden President nu 2 a 3 mael int cast
was, omme te vernemen wanneer het den Ed. Heer Generael g
comen dat men met den anderen in naerder conferentie volgens t'b
jongste bijeencompste, over de saecke van Jambi trade, hadde
gecommitteert, om van den President sijn advis te verstaen, oft ni
ware dat men de saecke van Jambijs deffentie, dewijle de Coningh
midts t'achterblijven vanden Atchinder, t'versouck van assistentie
liet steecken, oock van onser sijden, sonder eenich vorder gewach
maecken, alsoo op sijn beloop liet, tot dat de noot die van Jamb

---

(1) Oningevuld.
(2) Van de z.g. Nassausche vloot (Zie hiervóór, bldz. 153).

dede aensoucken, als wanneer men met den anderen daerover naerder delibereren ende een eenparich arrest conde nemen. Daerop den President antwoorde, bij aldien den Ed. Heer Generael daertoe conde vaceren, docht hem geradener, omme aenden haren in Jambi pertinent ende seecker advis, belangende dese saecke, te mogen geven, dat men alvooren metten anderen daerover noch eens in naerder gespreck quame, gelijck mede over den gemeenen incoop vanden peper aldaer, welke onder de residenten van wedersijden noch soo effen niet toeginck alst' wel behoorde, ende der respective Comp^{en} welstandt vereijste. Daerop d'Heer Specx diende t'selve aen sijn Ed^{t} te sullen rapporteeren ende besorgen, den President van sijne Ed^{te} genegentheijt totte versochte bij-eencompste tijtlijck mochten verwitticht werden.

Voortgaende vorderde d' Heer Specx den President mede aff, oft oock van hunne principalen eenige ordre becomen hadden, nopende t' overvoeren vande 212 lasten voor reeckeninge vande Nederlandtsche Comp^{e} daertoe sij bij contract verbonden waren; daerop den President, nae dat sich een weijnich bedacht hadde, diende, t' is waer wij hebben met de jongste advisen van Engelandt onder anderen daerop mede ordre ontfangen, doch in wat termen compt mij nu niet te vooren; daerbij vougende dat de brieven soude naesien, ende metten eersten aen sijne Ed^{t} bescheijt daervan laten weeten.

Eijndelinge versocht d' Heer Specx uijt sijne Ed^{te} name, alsoo t' vertreck van haere retour-schepen naer Engelandt daegelijcx aenstaende was, dat den President gelieven soude sorge te dragen ende ordre te stellen, ten eijnde geene van ons volck inde selve overgenomen, ende daermede vervoert mochten werden, alsoo daeruijt niet anders als nieuwe onlusten ontstaen conden, t welck den President met hooge woorden belooffde te sullen doen, daermede naer reciproque groetenisse gescheijden ende heenen gegaen sijn.

Den 10^{en} *d*° Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam t'jacht St Nicolaes met provisien voor de wachthoudende schepen aldaer.

Den 11^{en} *d*° Woensdach arriveert alhier van Siam der vrijlieden fluijt Gorcum, geladen met 150 coijangs rijs.

Den 12^{en} *d*° Donderdach sijn hier int' casteel verscheenen de gecommitteerde wegen d' Engelsche Comp^{e} met namen:

Hendrick Hauleij, President
Richard Bix } Raden.
George Muschamps }

Den Ed. Heer Generael geaccompaigneert sijnde met d' Heeren
Jacques Specx }
Pieter Vlack } Raden van Indien.
Anthonio van Diemen }
Jacob van Dooreslaer, Secretaris.

Naer vruntlijcke groetenisse ende eenige voorloopende propoosten van

wedersijden, sijn bij den President de naervolgende poincten gemoveert t

1° Belangende de deffentie van Jambi, ende t' redre peperhandel aldaer.

2° De restabiliatie vanden bedorven handel in Masilip

3° T' overvoeren vande 212 lasten voorde Nede Comp^e daeraan d' Engelsen bij contract gehouden

4° Haere pretentie opden Italiaen Juan Maria Mor t' jacht Diana nae Maccassar op den vijant uijt vertrocken.

Daerop bij onderlinge communicatie gedelibereert ende besloote volcht, te weeten:

Eerstelijck aengaende de deffentie van Jambi, dat men ver Coninck bij t' achterblijven vanden Atchinder t' versouck van assistentie saem laet steecken, voor dees tijt van onser sijde omme ons d' indignat woedenden Atchinder niet ontijdich t' onderwerpen, mede geen vor daervan maecken, maer de saecke op sijn beloop sal laeten, tot dat de van Jambi weder tot t' voorige versouck compelleert, als wanneer men [met] gesamender macht bij derhandt nemen, ende ondertusschen ijeder d Jambi aenschrijven sal, dat soo wanneer de Coninck de novo om a aenhield sij lieden gesamenderhandt haere Ma^{ts} versouck opnemen, Coninck uijt beijder Comp^{en} name aendienen sullen, hoe deselve tot verdraegen sijn, Jambij met eenpariger macht tegen d'oppressie vanden te mainteneren ende deffenderen. Item dat vanden Coninck trachten vernemen wat macht daertoe van beijde is versouckende ende voor Item wat immuniteijten ende benefitien de respective Comp^{en} voor haer onderstant, in sijn landt gauderen ende genieten sullen, tot verseth n vande lasten diese, ter cause van gemelte deffentie sullen moeten sup maer oock van de schade welcke vermidts d'indignatie vanden Atchi derven vanden handel aldaer in cas van gebodene ofte gepresteerde on aen die van Jambij, sullen hebben te lijden, omme des Conincks in d'een ende d'ander pertinentelijck verstaen hebbende, soodaenigen daerop alhier genomen te werden, als den dienst ende beijder Comp^{nien} bevonden sal werden te vereijsschen.

Ende wat t'redres vanden peperhandel in Jambij belangt, is a goet gevonden ijder de sijne stricktelijck ende op pene van indignatie schrijven, voortaen goede correspondentie ende eenpaericheijt met den t'onderhouden, mitsgaders den handel, volgens de ordren ende regleme desen daerop geraempt ende haer overgesonden, vervolgen sullen. alle occasien van onlusten ende misnoegen soo veel mogelijck mij wechnemen, sonder den anderen inden opcoop van peper bij sinistre pr te vercloecken, ofte den prijs van dien onder de handt tegen den an

te jaegen. Ende om tot voorseijt ooghmerck des te beter te geraecken, belooffde den President haeren coopman Coolbars, jegenwoordich in Jambij residerende, dien hij bekende in sommige saecken niet recht gehandelt te hebben, op te sullen ontbieden, ende mettet eerste vertreckende schip derrewaerts eenen anderen veel civilder ende verstandiger in desselfs plaetse te substitueren.

Item alsoo d'Engelsen niet min als de Nederlanders in cas van d'onderstant aen die van Jambij d'indignatie vanden Atchinder te vreesen hebben, versocht den President mede te verstaen des Ed. Heer Generaels advis, nopende haere factorie in Atchin, hoe daermede gevoechlijcxt, ende met de minste schade souden connen handelen. Daerop sijne Ed[t] diende dat voortaen niet veel capitael noch volck daer aen landt dienden te vertrouwen, maer gelijck wij een a 2 jaren achter een gedaen hadden, uijt haere schepen moesten handelen, omme alsoo met de minste incommodatie ende schade van haere principalen te mogen ontstaen.

Ten tweeden versocht den President te verstaen, alsoo haer eenigen tijt geleden belofte was gedaen, dat men tot geene hostiliteijt met de Mooren van Masilipatnam over de schandaleuse ende extorsive handelingen aen d'onse aldaer gepleecht soude voortvaeren, sonder haer alvooren daervan te waerschouwen, opdat hunne residenten aldaer haer tijtlijck voorsien ende ter cause vandien mede in geen molest ende troubel geraecken mochten, in wat voegen men den monopolischen ende bedorven handel in Masilipatnam voornam te restabilieren? Gelijck mede wat revenge daer over te nemen? Daerop sijne Ed[t] diende dat haer soodaenigen toesegginge voor dien tijt gedaen was, doende met eenen door den secretaris t'copie-bouck van sijne Ed[ts] brieven haelen ende den President daeruijt voorlesen d'instructie ende ordre, welcke met de fluijt Edam jongst, raeckende gemelte saecke aenden directeur vande Custe gesonden was; nae welckers lecture den President vraechde off men door geen anderen wech tot redres ende bevredinge met de Mooren soude connen geraecken, als sijne Ed[ts] derwaerts gegeven ordre, welcke tot hardicheijt geheel inclineerde, mede bracht. Waerop sijne Ed[t] diende t'gemeen gevoelen, selfs van die vande Custe, was, gelijck oock de daegelijcxe ervaringe sulcx genoechsaem bevestichde, datter tot verset vande geleden schade ende restabiliatie vanden vervallen handel, nimmermeer ijets met soeticheijt bijde Mooren te verrichten soude sijn, maer dat men deselve insgelijcx met harde spooren, de middelen ende gelegentheijt daertoe hebbende, moste berijden, soo men een haestich ende goet eijnde van haere tijrannische ende monopolische extorsien ende quellagien wilde maecken. Ende dat met het ontvrijen van haer porto ende rheede, mitsgaders bij t'aenhalen, soo wel vande rijcke Masilipatnamsche schepen, als die van andere quartieren daer comen handelen. Daerop den President verclaerde, als men dan enckel in ernst op soodaenigen maniere daarinne voornam te procederen, mede wel genegen te sijn, de saecke gesamenderhandt, beneffens ons int werck te stellen, omme deselve met

meerder aensienlijcheijt ende vigoreuser macht, des te eerder te b
tueren. Welcke voorstellinge vanden President bij mutuel goet
deliberatie gehouden wierd', ter tijt toe men geresolveert sonde sijn
dinge derwaerts te doen, omme alsdan naerder met den anderen
communiceren, mitsgaders ijeder aen de sijne op de Custe van sijn i
meijninge over voorseijde saecke advertentie te doen, ende derselve
goetdunckėn daerop mede te vorderen ende te verwachten.

Ten derden hieff den President aen te seggen, op d' affvor
onse meesters ordre, belangende t' overvoeren vande 212 lasten, vo
landtsche Comp^e met onse schepen, daeghs voor eergisteren door d'
t' onsen huijse aen ons gedaen, hebben wij de brieven van En
t' schip Londen jongst becomen, doorgesien, ende bevonden dusda
daerop gesonden te sijn, als bij extract uijt gemelte brieven c
t' Welck den President met eenen voorthaelde, ende aenden Ed. He
overleverde; daerbij vougende dat volgens voorseijde ordre over
bereijt waren gemelte last te doen innemen, ende voor reecke
Nederlandtsche Comp^e over te brengen, seggende een bequaem sch
lijck de Reformatie, groot 200 lasten daertoe gereet ende bijder ha
doch bekennen mosten t' selve bij gebreck van volck niet machti
mannen; bij aldien men haer met 60 a 70 coppen genegen was t
om t' voorseijde schip over te brengen, sij wilden de last innemen,
in allen deelen promtelijck naer comen. Van provisien ende andere
tot t' voijagie, souden t schip genouchsaem voorsien; daerop sijne E
hem leet ware, ende wel wenschte tijtlijcker kennisse voor t' vertre
retourschepen, daervan gehadt hadde, alsoo men bij dien midde
affgevaerdichde schepen hier in 't landt soude behouden, ende met d
t' Engelsch schip behoorlijck hebben connen mannen ende uijtset
inde jegenwoordige gestaltenisse, dat van volck soo destituijt sijn
stont te sullen moeten naerblijven, alsoo geen volck meer soo w
handt missen conden, sijnde gemelte poinct naer eenige over end
houden propoosten, voor den tijt van 10 a 14 dagen voorts in s
om ons ondertusschen naerder daerop te beraden.

Eijndelinge beclaechde sich den President over de procedure
straet deser stede inde questie tusschen haer ende seeckeren Italiae
Moretti, Cap^n op 't jacht Diana, gehouden, dien sij op sijn vertreck n
wegen seeckere t achterheijt, wettelijck hadden doen arresteren, e
tegenstaende bij den magistraet voornoempt van t' arrest ontslag
haere merckelijcke prejuditie (soo hij seijde) alreede vertrocken
sijne Ed^t diende, dat gemelte saecke bij t' collegie van schepen
affgedaen was. Ende bij aldien de Heeren haer bij t' gewijsde gegra
hadden haer bij wege van appel daerover aen hooger rechtsbanck t

t welck haer vrijstondt, ende niet geweijgert soude werden; daermede dese motie cesseerde.

Int opstaen en scheijden vande vergaderinge recommandeerde sijne Ed[t] den President ten hoochsten, dat doch gelieven soude goede ordre te stellen, ten eijnde geen van ons volck in haere gereet leggende retourschepen overgenomen ende daermede naer Engelandt vervoert mochten werden; daertoe den President sich met hooge beloften obligerende, naer reciproque vrientlijcke groetenisse met den sijnen gescheijden ende heenen gegaen is.

Den 13[en] d[o] Vrijdach arriveert alhier van 't vaderslandt t' lange gewachte schip Schiedam, sijnde den 17[en] Martij uijt Zeelandt vertrocken, gemant met 168 coppen, te weeten:

116 varendt volck
45 soldaten
5 paer getroude.

Daervan opde reijse 30 persoonen overleden. Is door storm de Cabo de Boa Esperance misgedreven, ende om te ververschen naer Magdagascar geloopen, alwaer aen 't eijlandt S[t] Marie (1) weken inde ververssinge gelegen heeft.

Item arriveerde op dato uijt de Strate Sunda t' jacht Arnemuijden, sijnde in comp[e] vande retourschepen naer t' vaderslandt mede gesonden geweest, daerbij verstaen dat gemelte schepen op ghisteren de Straet uijt, ende in zee geraeckt souden sijn.

Den 14[en] d[o] Saterdach hebben sich door ordre vanden Ed. Heer Generael ten huijse van d' Engelsche gecommitteerden alhier vervoecht d' Heeren Jacques Specx ende Anthonio van Diemen, Raden van Indien, neffens den secretaris Dooreslaer ende heeft gemelten Specx naer vruntlijcke groetenisse van wedersijden uijt sijne Ed[ts] naeme, den President geaccompaigneert sijnde met sijne Raden, aengesproken als volcht, te weeten: d' Heer President heeft op eergisteren in 't casteel sijnde aen sijne Ed[t] overgelevert seecker extract, t' welck hij sijde getrocken te wesen uijt de brieven met haer schip Londen jongst van Engelandt becomen, nopende haere M[rs] ordre opd' overvoeringe vande 212 lasten voor de Nederlandtsche Comp[e] met d' Engelsche schepen, ende alsoo sijne Ed[t] naerder op de saecke gelet hebbende niet wel begreep, wat den President met d' overleveringe van 't gemelte extract eijgentlijck meende, ende off hij bij t' jongste propoost daervan op eerghisteren in 't casteel gehouden, verstonde een sommatie tot d' inladinge aen ons gedaen te hebben, hadde sijne Ed[t] ons gecommiteert omme des Presidents naerder verclaringe daerover te verstaen; daerop den President ten antwoorde diende, hij in t minste niet pretendeerde ons daermede gesommeert, maer alleenlijck op onse eerst gedane motie opden 10[en] deser

(1) Niet ingevuld.

dien aengaende simpelijck geantwoort ende verthoont te hebben, wat hare
daerop waeren adviserende. Daerop d' Heer Specx andermael involchde
President gelieven soude rondelijck sich daerover te verclaeren, sonder
eenige andere constructie daerop te maecken, ende den President a
repliceerde, dat sij in alle cinceriteijt met ons hierinne handelden, so
wege van canteleuse captie, reserve ofte andersints, eenige advant
actie te willen soucken, daer vorder bij voegende (gelijck sijne bij
Raden alle gesamentlijck mede toe stemden) soo 't ons nu niet
quaeme, ofte dat het nu niet geschieden konde, dat nae desen t'al
echter verobligeert bleven de gemelte last over te brengen. Soo en
ons dan de Heeren, seijde d'H^r^ Specx, tot d'inladinge niet; daerop den
weder diende, wij hebben de Heeren aengewesen, daertoe een bequa
gereet te hebben, ende met eenen oock verclaert onse onvermogen
t'selve te mannen, soo wij genegen waren haer met requisijt volck
assisteren, dat overbodich ende bereijt waren haere meesters ordre d
gaende in alle promptitude naer te comen; ende soo ons t'selve in
woordige tijts gelegentheijt niet te passe quam, conde het op een ander
tijt geschieden. Hij bekende hun nae desen daertoe t'aller uijren ve
ende gehouden te blijven ende dit was haere oprechte intentie ende
over dit poinct, gelijck daervan in gelijcker substantie voornam aen sijne
te schrijven, soodat ons dien aengaende wel gerust, ende de saeck
achterdencken mochten stellen, ende vastelijck gelooven ons niet m
de inladinge gesommeert te hebben, als ofter noijt eenige motie van
waer geweest, gelijck Mr Joseph Cockram ende Richard Bicx, dae
sijnde, met hooge obtestatien mede affirmeerden.

Den 15^en^ *d°* Sondach hebben haer door ordre van sijne Ed^t^ t
van d'Engelse gecommitteerde alhier vervoecht d'Heer Jacques Specx,
Indien, ende Jacob van Dooreslaer, secretaris, den President aendien
den Ed. Heer Generael goet gevonden hadde tot meerder gerustheijt va
haer de lecture van t'geene sijne Ed^t^ belangende t'poinct van d'ove
vande 212 lasten, aen onse meesters was adviserende, te communiceren
volgende bij gemelten secretaris den President van t'begin tot den ei
seijde clausule uijt sijne Ed^ts^ brieff voorgelesen ende bij d'Heer Spec
lecture affgevraecht sijnde, off dit alsoo inder daet haere meijninge n
Den President antwoorde, dat sulcx de rechte substantie, ende haere
meijninge over dit poinct was, ende dat hij dienvolgende oock in
substantie sijne meesters daervan soude verwittigen, gelijck hij bij
van sijnen brieff bethoonde alreede begonnen te hebben.

Den 16^en^ *d°* Maendach arriveert alhier van Bantam t'jacht
medebrengende 60 persoonen, welcke haer op de vertrocken reto
versteecken hadden; sijnde bij den commandeur Pieter Cornelisz me

Delffshaven uijt de vloote aen boort vande wachthoudende schepen voor Bantam gesonden, op hoope gemelte Delffshaven haer aen de Cabo de Boa Esperance weder bij te sullen comen.

Den 17en d° Dingsdach niet sonders gepasseert.

Den 18en d° Woensdach vertrecken van hier naer Engelandt onder t'beleijt van Mr Joseph Cockram, de Charles ende t'Hert, geladen met 25000 sacken peper.

Den 19en d° Donderdach vertreckt van hier naer Amboina ende Banda tschip de Cameel geladen met ontrent 185 lasten rijs ende verscheijden provisien, ophebbende tot peuplatie van voorseijde plaetsen, 60 custsielen ofte Compes lijffeijgene gemant met 50 coppen varend' volck, behalven . . . (1) lascars, daermede de Ternataensche gesanten (2) vertrecken.

Den 20en d° Vrijdach
Den 21en d° Saterdach
Den 22en d° Sondach
Den 23en d° Maendach } niet notabels voorgevallen.

Den 24en d° Dingsdach is bij ordre vanden Engelsen president int casteel verscheenen Mr George Muschamps geaccompagneert met seecker Engelsch coopman, welcke op haer versouck bij den Ed. Heer Generael geadmitteert, ende neder geseten sijnde, gemelten Muschiamps sijne Edt te kennen heeft gegeven, hoe sij lieden bij t' vertreck vande twee retourschepen naer Engelandt, van volck soo ontbloot bleven, dat haere blijvende schepen hier ter rheede qualijck conden bewaren, weshalven den President door haer vruntlijck dede versoucken, dat tot manninge van haere benoodichde schepen, eenich volck uijt onse vrije borgerije tot naerder ontset in haeren dienst souden mogen aennemen. Daerop den Ed. Heer Generael antwoorde, dat wij selve alhier van volck soo destituijt ende ontbloot saten dat genootsaeckt waren eenige schepen die andersints wel langer in't vaerwaeter souden te houden sijn, bij louter gebreck van volck voor haeren tijt aende wal te leggen, omme t' volck daervan over de resterende schepen te verdeelen, ende deselve daermede te verstercken Item dat bij mancquement van volck, gedrongen wierden, soo wanneer men eenige schepen nae d'een off d'ander plaetse versont, vele lascars ende swarten tot behoorlijcke manninge vande selve, neffens d'andere te gebruijcken, daer noch bij te considereren stondt, hoe den staet van Battavia meest uijt vreemde natien, als Chineesen, Maleijers, Javanen ende andere, gecoalesceert was, daertegen de Nederlantse borgerije in groote disproportie stont, ende verre de minste hoop uijtmaeckte, sijnde daer beneffens veel al op tochten, d'een hier ende d'ander daer, uijt, soodat de borgerlijcke wacht deser stede seer swack ende naer eijsch vande jegenwoordige gestaltenisse,

(1) Niet ingevuld.

(2) Zie hiervóór, blz. 193.

niet als te wel bewaert was; daer noch bij quam, dat desen
Mattaram gedreijcht wierden, ende over sulcx tegen een onverwac
wel dienden op hoede te wesen; soo dat sijne Ed' om voorseijd
consideratien meer, niet geraden vondt de borgerije bij lichtinge ende
van volck daeruijt, meerder te verswacken. Daerop Muschamps seij
kennen most, ende wel gelooffde sulcx waer te sijn, versouckende
de lichtinge over de Nederlantsche borgerije niet mochte gaen, dat
Jappanders mochten aennemen, alsoo genootsaeckt waren door hooc
noot t'selve te versoucken. Daerop d'Heer Generael diende, dat de
mede soo wel als de Nederlanders onse borgers waren, die haer
wacht soo wel als d'andere waernamen, ende daerop men sich in
ende bij overval van vijant, soowel als op d'andere te vertrouwen en
hadde. Welcke antwoorde Muschamps aennam aenden President te
porteeren, ende nae dat vorder aen sijne Ed' t' voorgenomen vertre
jacht de Roobocq naer Jambij op morgen avondt aengedient hadde,
genomen heeft.

Den 25^en^ d° Woensdach sijn alhier bij ordre vanden Engelsc
in 't casteel verscheenen Mrs Richard Bicx ende George Muscham
Heer Generael ende sijne bij hebbende raden uijt des Presidents na
nende, hoe seeckere ses vrije swarten, daer van eenige voor des
van d' Engelsche Comp^ie^ ende naderhandt bij haer vrij gegeven,
conjuncture dat soo hoochnoodich volck tot bewaringe haerder sche
rheede, van doen hadden, de novo in dienst aengenomen waren
andere haere swarten over deselve verdeelt ende gebruijckt te we
balliu deser stede, soose naer boort souden gaen, aengehaelt ende
uijt te varen, waerover den President haer gecommitteert hadde bij
Generael te vernemen om wat redenen sulcx geschiet ware. Daer
diende, dat daervan geen kennisse hadde, doch soo sulcx bij den
staen was, dat apparentelijck vande hooffden vande borgerlijcke
onder de vrije swarten mede sorteren, geadverteert moeste sijn va
derselver, t' welck alsoo 't tot verswackinge van d° wacht, ende con
deser stede quam te tenderen, den balliu tot d' ophoudinge ende a
gemelte swarten gemoveert moste hebben, alsoo hem misschien gee
licentie om de selve te mogen uijt voeren verthoont was. Daerop
insisteerde ende vraechde alsoo eenige daervan swarten waren we
desen in haeren dienst aengenomen, ende naederhandt vrij gegeve
niet vermochten deselve nu se daerom hoochlijck benoodicht waren,
te nemen ende in haeren dienst te gebruijcken? Daerop sijne Ed'
dat sulcx sonder confusie ende prejuditie vanden Staet van Battavi
geschieden, alsoo de swarten bij d' Engelsche Comp^ie^ vrij gekent en
dienst ontslagen (uijtwijsende de schriftelijcke acten haer bij d' Engel

verleent) soodaenigen borgerlijcken conditie van leven in dese republijcque neffens alle andere borgers, verkiesen mochten, als sij goet souden vinden, ende dat d' Engelsen dien volgende daer vorder niet op te pretenderen hadden, maer voor borgers deser stede finalijck aengenomen ende inde rolle vande borgerlijcke wacht mede soo wel als de Nederlanders op geteeckent, ende op tocht ende wacht neffens deselve gebruijckt wierden. Daerop Muschiamps antwoorde, dat sulcx buijten haere kennisse was, ende alsnu wisten waer naer haer in gelijcken gevallen in toecomende souden hebben te reguleren. Daerbij vougende, dat haer inde jegenwoordige gelegentheijt, datse op haere schepen van volck soo distituijt ende ontbloot waren, sonderlinge vruntschap geschieden soude indien sijne Ed[t] gelieffde gemelte swarten haer te laeten volgen. Daerop sijne Ed[t] repliceerde, dat het een geringh was haer daer mede te gerieven, soo men selve om volck ten uijtersten soo niet benoodicht ware, voegende daerbij dat selve wel genegen soude wesen de trom te laten slaen, om eenich vrij volck in dienst aen te nemen, ende onse swacke schepen daer mede te verstercken, ten waere sulcx moeste naer blijven, omme de stadt met soodaenige lichtinge niet te seer t' ontblooten ende te verswacken; doch seijde sijne Ed[t], ingevalle de President responsabel wilde blijven, dat de versochte swarten niet vervoert, ofte ten minsten wederom aen ons gelevert souden werden, dat haer niet tegenstaende onse schaersheijt van volck ende eijgen behoefte, met het versochte getal soude accommoderen, ende dienvolgende aen den bailliu last doen geven, dat deselve onbecommert t' haeren dienste soude laten passeren, seggende sijne Ed[t] vorder, dat het vreempt was M[r] Muschamps op ghisteren licentie quam versoucken, om eenich volck aen te mogen nemen, daer nochtans alreede voor t' versouck bij haer eenige Japanders (gelijck men daervan bericht was) aengenomen waren. Daerop M[r] Muschamps seijde, t' is waer, op t' vertrouwen van dat het haer vrij stondt, ende t' selve sonder contradictie doen mochten, haddense eenich volck op voordeel aengenomen, meijnende haer sulcx niet geweijgert nochte verhindert soude werden; daerop hem wederom wierde geantwoort, dat geene van onse borgers ofte inwoonders alhier toegestaen wierdt eenich volck op hun schepen ofte vaertuijch te voeren, sonder alvooren licentie daertoe te versoucken, ende te verthoonen hoe veel hun noodich waeren, daerinne alsdan naer de constitutie van den Staet gedoochde, gerieft wierden.

Den 26[en] *d°* Donderdach niet sonders gepasseert.

Den 27[en] *d°* Vrijdach vertreckt van hier naer Jambij tot bevorderinge van den peperhandel t' Engelsch jacht de Roobocq.

Den 28[en] *d°* Saterdach niet notabels voorgevallen.

Martius.

P^m^ Sondach niet sonders gepasseert.

Den 2^en^ d° Maendach sijn door ordre vanden Ed. Heer Generael ende int casteel inde groote sale verschenen

Marten Jansz. Visscher, baillin deser stede, mitsgaders t'volle col schepenen, bestaende inde naervolgende persoonen, te weeten:

Cornelis van Vijven
Jan Simonsz. Mauw } alternative presidenten.
Jan Arentsen
Willem Dierexsen
Constantijn Aleman } schepenen.
Ermbout Jacobsen
Niolaas Porandelli
Herman Pietersen Prins, secretaris.

De welcke ordentelijck nedergeseten, ende bij sijne Ed^t^ geaccom sijnde met d' Heeren:

Jacques Specx
Pieter Vlack } Raden van Indien.
Anthonio van Diemen
Jacob van Dooreslaer, secretaris,

int vruntlijck alvoren aengesproocken, ende van d'oorsaecke va comparitie int' casteel geadverteert sijnde heeft sijne Ed^t^ haer dese sij volgende schriftelijcke aensprake distinctelijck ende duijdelijck door den doen voorlesen, aldus luijdende, te weeten:

Al over eenigen tijt, achtbare vrunden, sijn wij gewaer geworden afkeerige ingenomentheden van eenige onder ulieden tegen den andere door de vereijschte lieffde, eendracht ende achtbaerheijt in soo een voort collegie als ghijlieden te saemen representeert tot cleenachtinge ende desselfs int generael, ende ergernisse van ijeder goedt lidt van dien in't grootelijcx gequetst ende vercort werden. Op hoope dat ghijlieden sulck taemelicheijt onder den anderen soudet hebben gereformeert ende wech hadden wij tselve een tijt lang met voordacht als ongemerckt laten maer t'gebreck van tijt tot tijt tegen onse expectatie meer toe als affn hebben wij daernaer getracht t'selve bij de gevoechlijckste middel met d quetsinge van ul. reputatie te remedieren, namentlijck, met twee disti maningen, door d'Heer Jacques Specx, Raedt van Indien, ende onsen s

in ul. collegie uijt onsen naeme gedaen; waermede wij volcomentlijck vertrouden insonderheijt op ul. goede belofte, dat alle gepasseerde onlusten t'eenemael souden hebben gecesseert.

Maer heel anders hebben wij nu oulangs t'onsen leetwesen verstaen, ende eenichsints oock metterdaet bevonden, dat gemelte onse soete procedure (soo't emmer schijnt) de gemoederen van sommige welcke haer behoort hadden naer hertelijcke vermaningen geconformeert te hebben, ter contrarie licentieuser ende vermetelder gemaeckt, jae eenige oock soo wijt buijten de bepalinge van haeren graet gestapt sijn, dat sij haer niet ontsien hebben persoonen van hooger ampt ende digniteijt als sij sijn, welcke sij wegen de hoochwaerdicheijt haeres ampts met alle condigne respect hadden behooren te bejegenen, tot onser eijgen disgratie, soo object ende smadelijck t'attacqueren, dat het naer de verstane rapporten alle regel van modestie ende civiliteijt excedeert.

Daeromme alleer dese ongetoomde licentieusheijt verder incruijpe ende soodaenige dangereuse beginselen swaerder onheijlen baren, mitsgaders opdat in't aenstaende alle vorder obstaculen eenmael mogen, wechgenomen worden, welcke t'achtbare collegie dus lange, t'onsen grooten misnoegen, ende tot droeffheijt vande goede collegianten, buijten behoorlijcke conformiteijt hebben gehouden.

Heeft ons gants noodich gedacht ul. door onsen secretaris alhier op heden voor ons ende onsen achtbaren rade van Indien te citeren, omme uijt uwe monden selfs te mogen verstaen, wat d'een tegen d'ander in te brengen heeft, ende uijt wat bewegingen dese verdachte onlusten ende affkeericheden in sommige van ul. haeren oorspronck ende fundament genomen hebben, om t'quaet kennende, gelijckerhandt met den anderen de behoorlijcke remedien daertegen te verschaffen.

Weshalven wij ul. int generael ende ijder int bijsonder welcke eenich notoir different ofte gravamen metten anderen uijtstaende hebben, midts desen vermanen, ende opden eedt welcke ijder aenden Staet der Vereenichde Nederlanden ende ons alhier gedaen heeft, gebieden, sulcx opentlijck in dese vergaderinge te verclaren.

Ende opdat alles met ordre geschiede, sullen eerst d'Heer bailliu, daer nae presidenten ende voorts schepenen mitsgaders nae dese den secretaris ijder sijne distincte verclaringe mondeling doen, ofte hij met ijemanden sijner collegianten eenige emportante differenten welcke onse entremise ende authoriteijt vereijsschen, heeft uijtstaende, ende off ijemant daer beneffens ijets vorders weet in te brengen ende voor te draegen, daerop tot meerder eenpaericheijt ende stichting van dit gemelte collegie, gelijck mede tot vorderinge van't gemeene beste, eenige bijsondere opmerckinge behoorde genomen te werden.

Welckers lecture geeijndicht sijnde, den Ed. Heer Generael andermael de beroepene vergaderingh een voor een, eerst den bailliu, daernae de presidenten

ende soo voorts nae d'ordre vande cessie ijeder schepen int' bijsond
mede den secretaris aengesproocken ende ernstelijck affgevordert h
saecken vande geresene onlusten ende swaricheden in haer collegie,
manende dat doch sonder eenige simulatie ofte achterhoudinge deselv
verclaren wilden, omme de remedien tot extirpatie van soo in-eet
verdervenden quaet, voor dese soo teedere ende jonge republijcque,
mogen appliceren. Op welcke serieuse aenmaninge van sijne Ed^t, r
distinctelijck ende bij ordre van sidtplaetse geantwoort ende oprechte
(gelijck sulcx met hooge obstatien bij ijeder een bevesticht wierdt) ge
eijndelijck bevonden is, alle t' misnoegen ende de geresene onlusten
schen den bailliu, den president Mauw, ende den secretaris van 't
bestaen, spruijtende uijt het disrespect ende incivile bejegeningen,
bailliu claechde hem daegelijcx vanden secretaris aengedaen wierden
onthouden ende weijgeren vande stucken ende instrumenten tot uijtv
sijn ampt noodich, alsmede die hem tot informatie ende instructie v
nieuw in den dienst getreden, ende in alles noch soo ervaren niet e
hulpsaem ende dienstich conden sijn, beneffens andere personele vil
ende cleijnachtingen meer. In welcke indiscrete en onbetamelijcke pr
secretaris bijden gemelten president soude opgehitst, gestijft ende
bailliu (soo hij seijde) de handt boven t' hooft gehouden werden; daer
president voorseijt ende den secretaris wederom eenige onhebbelichede
comportementen vanden bailliu geallegeert ende opgehaelt wierden,
sustineerden d'oorsaecke van alle d'onlust ende t' misnoegen te wesen
dat sijne Ed^t, nae dat bij partijen hun saecke van wedersijden in't
breet gedebatteert was, goet vondt deselve met sijne Ed^{ts} interposite
in toecomende silentie vande geallegeerde frivole oorsaecken, daerme
sienlijcken collegie in geduerige onlusten tot groote prejuditie ende
van desselfs achtbaerheijt, gehouden wierdt, t'injungeren, ende met
hoochste te recommanderen onderlinge vruntschap, correspondentie
paericheijt in't aenstaende als persoonen van soodaenigen respectabelen
ijder in't sijne, betaemde, t'onderhouden, ende geene exempelen
ende pervitieusen gevolge voor den staet, aen soo dissoluijten ende
hoop als Battavia noch ten meesten deele van opgeleijt was, te geven
serieuse aenmaninge vanden Ed. Heer Generael partijen van wede
genegen thoonden, omme metten anderen in alle billicheijt te verdra
eenicheijt ende correspondentie in't aenstaende te onderhouden, alle
onlusten ende misverstanden in vergeetinge te stellen, en ijder in sijn
volgens schuldigen plicht, alsmede met onderlingh respect d'een te
naer behooren te quijten. Welck goet voornemen oock bij aenmanin
Ed^t met reciprocque handtgevingen in teijcken van ongeveijnsde een
aenstaende bevesticht ende becrachticht wierd'.

Voirders alsoo den secretaris sich in sijn personele comportementen een geruijmen tijt herwaerts soodanich niet aengestelt heeft, als een persoon van soodaenigen bedieninge, ende t' respect van 't collegie van schepenen wel betaempt, maer dagelijcx met tuijsschen, spelen ende andere onbehoorlijcke debauchen sich is comen te verloopen, daer door de rechts saecken niet alleen verachtert, t' collegie niet wel gedient, maer oock de borgerije in haere versochte dispachen niet heeft connen gerieft werden; heeft den Ed. Heer Generael mede goet gedacht, hem over de voor verhaelde faulten in 't bijsonder aen te spreecken, ende tot sijn debvoir in 't aenstaende hertelijck aen te manen ende te waerschouwen van soo indirecte ende schandaleuse procedures voortaen te desisteren, met toesegginge, bij aldien tot redres ende herstellinge van sijne domestique saecken eenige assistentie mocht van nooden hebben, dat soo onbetamelijcke ende ongeoorloffde wegen niet langer ingaen, nochte quaden raedt van verleijders ende deuchnieten volgen, maer ter contrarien sich liever aen sijne Ed^{t} ofte ijemant van sijne raden adresseren, ende sijne presente constitutie van saecken te kennen geven wilde, die hem in geenen deele, als 't maer tot beternis gedijen mocht, verlegen laten, maer de helpende handt in alle billicheijt souden bieden. Welcke minnelijcke presentatie van sijne Ed^{t} den secretaris reverentelijck aennam, met hooge beloften ende obtestatien van sich voortaen nae sijn Ed^{ts} lesse ende instructie te sullen reguleren ende comporteren.

Den 3^{en} *d°* Dingsdach niet notabels voor gevallen.

Den 4^{en} *d°* Woensdach arriveert alhier van Jambij t' jacht den Hasewindt inhebbende 30 coijangs witten rijs, 400 potten olie, 10 potten verckens boter, beneffens eenige andere menudentien.

Item arriveert op dato van Japan t' schip T wapen van Enchuijsen, mede brengende 11286 balen rijs, 500 balen boonen, 367 balen tarwemeel etc.

Den 5^{en} *d°* Donderdach niet sonders gepasseert.

Den 6^{en} *d°* Vrijdach vertreckt van hier naer Maccassar t' Engelsch schip de Reformatie.

Den 7^{en} *d°* Saterdach
Den 8^{en} *d°* Sondach } niet notabels gepasseert.

Den 9^{en} *d°* Maendach arriveert alhier vande Custe Choromandel t' slandts jacht den Arent, welcke om rijs ende slaven naer Arracan van hier gesonden was, doch heeft vermidts contrarie winden ende stroomen, sijn geintendeert voijagie niet connen ophaelen: inhebbende voor cargasoen 153 packen cleeden, 450 ℔ amphioen, 90 lasten rijs, 35 stucx Araccanse slaven beneffens eenige andere waren monterende als p^{r} facture ter somme van *f* 56459.18.15.

Den 10^{en} *d°* Dingsdach niet sonders gepasseert.

Den 11^{en} *d°* Woensdach heeft sich door ordre vanden Ed. Heer Generael vervoecht ten huijse van d' Engelsche gecommitteerde alhier, den coopman Hans Putmans ende heeft uijt sijne Ed^{ts} naeme den President aldaer affgevordert off

genegen was seeckere partije peper monterende ontrent 64 picol, van buijten ingebracht, ten prijse van 8 realen de sack, neffens ons in te coopen. Daerop vanden President voor antwoorde ontfingh, dat hem dien prijs te hooch docht, ende niet gesint was soo dieren peper te coopen.

Den 12en d° Donderdach vertreckt van hier naer de West houck van Java t' schip Groeningen, om masten te haelen.

Den 13en d° Vrijdach arriveert alhier van Siam de joncke de Bijekorf geladen met rijs, toebehoorende de vrij borgers Nicolaes Casembroot ende Gillis Venant.

Den 14en d° Saterdach }
Den 15en d° Sondach } niet notabels voorgevallen.
Den 16en d° Maendach }

Den 17en d° Dingsdach arriveren alhier van Priaman de navolgende joncken te weeten van nachoda Gico inhebbende 56½ picol peper.

Item van nachoda Aligouco inhebbende 341 picol 38 cattij peper.

Item van nachoda Senij inhebbende 137 picol, 42 cattij peper.

Item van nachoda Insowan inhebbende 190 picol, 27 cattij peper.

Den 18en d° Woensdach arriveert alhier van Bantam t'jacht Woerden daermede heijmelijck ende sonder voorweten vanden Pangoran ofte ijemant vande Grooten tot Bantam overcompt den Chinees Simsuan, onder pretext dat hij naer sijn rijs landt was vertrocken, soo hij seijde, om padij te planten.

De substantie van sijn bootschap was, hoe hij t'sedert sijn jongste vertreck van Battavia, welck ontrent 38 dagen was geleden, in secreet gespreck was geweest met eenige Grooten van d'aldernaeste vanden Pangoran de welcke hem verseeckert hadden van des Pangorans Ratus, Gabangs, ende alle de Pangauwen genegentheijt tot vrede met den Capitain Mor tot Battavia; dan dat Pagoran Gedee, ofte den ouden alleen een tegenheijt daerin hadde, doch dat sulcx den voortganck in geenen deele soude connen weerhouden, bij aldien den Capn Mor maer eene publijcque beseijndinge naer Bantam dede, welck hij seijde in deser voegen diende te geschieden.

Nadat hij weder in Bantam secretelijck soude sijn gekeert, soude men ontrent 10 oft 15 dagen daernaer, eenich volck vande schepen met een vreede vaen, neffens een vereeringe voorden Pangoran, naer Bantam seijnden, welcke aenden boom comende, niet anders souden dienen te seggen, als wij sijn hier van Capn Mor gesonden om den Pangoran te begroeten, als hij in langen tijt hem niet gesonden heeft. Voorts dat den Capn Mor tot een teijcken van vruntschap aenden Pangoran eenige gedachtenisse sondt, ende hoe gants genegen was, om tot Bantam weder te comen handelen. Hierop souden die vanden boom datelijck naer t' hoff seijnden, ende den Pangoran de weete doen, welcke alsdan eenige Pangauwen derrewaerts committeren soude, om d' onse te hooren, de vereeringe ende haere bootschap aff te nemen; waermede d' onse sonder vorder in te varen.

weder naer boort souden keeren, alleen seggende dat sij binnen 2 a 3 dagen weder om bescheijt souden comen; welcke tijt om wesende, d' onse haer weder in manieren als vooren naer Bantam met een vereeringe ende de selve bootschap dienden te vervoegen, als wanneer men naer sijn seggen, alles vanden Pangoran soude becomen. Bedingende gemelten Simsuan daerenboven wel expresselijck, dat men voor de Pangoran, mede voor dien tijt geen andere redenen soude gebruijcken als dese voor verhaelde, sonder ergens anders van te reppen, om den Pangoran niet beschaempt te maecken, ende de saecke weder te verachteren. Hoe simpelder hoe beter, hij en twijffelde niet ofte alles soude een goede uijtcompste sorteren, jae hij versekerde ons daervan ten vollen met hooge woorden, dat alles van nu aff genouchsaem claer was. Alleene soude, eer men tot handelinge quam, alvooren de Pangoran willen bedingen dat men 20 000 sacken van sijn peper eerst tot seeckeren prijs van 4 R[1] ofte wat min, soo hij meende, moest aennemen. Doch vertrouwde dat men wel op 10 000 soude connen brengen, ende nae sijn seggen, moest men vooreerst hier niet opsien; want dit ingewillicht sijnde, was daermede de baen claer ende geopent, om daernae van d' ingesetene soo goeden coop te coopen, als men bedingen conde, naer sijn seggen waeren in Bantam noch in alles ontrent 50 000 sacken peper.

Dit scheen vrij wat een plausibele saecke te wesen om door soo geringe middelen tot openinge van Bantam te geraecken, maer als men insiet wat meerder verseeckeringe van beter vrucht, als men daer voor desen gehadt heeft, uijt dese handelinge te verwachten staet, can men niet anders bevinden als t'oude ende t'selfde, want off den Pangoran ondertast ons gemoet, hoe wij tot Bantams conservatie genegen sijn, ende off wij nae de peper seer haecken, om sulcx wetende, met des te meerder advantagie op sijn maxima te wercken, soo hij noch niet gesint ware Bantam te openen, off soo hij daertoe wel soude willen verstaen, om dan met soo eene publijcque beseijndinge aen d'externe eere te blijven, ende op sijn volcomen voordeel in't stuck vande commercie te staen, [zonder] tot soo redelijck contract, off vermindering van tollen, ofte tot verniettinge vande oude monopolische handelingen in eenigen deele te condescenderen; maer alles soude moeten op goet vertrouwen van sijne redelijckheijt blijven staen.

Welcke saecke bij den Ed. Heer Generael ende sijnen Raedt rijpelijck overwogen sijnde, werdt wel verstaen bij aldien men tot een redelijcke conditie met die van Bantam door dese voorgestelde middel comen conde, dat het een cleene saecke soude wesen, den Pangoran wat in te volgen, ende hem aen d'uijtwendige eere te laten, soo men dan maer de rest naer wensch conde treffen. Met ondersoucken soude men niet sonders verliesen; soo men niet conde tot onse maxima geraecken, mocht men weer retireren ende blijven gelijck te vooren. Ende soo men wat goets conde te wege brengen, souder soo veel tijts gewonnen sijn, sonder in langer verachteringe te blijven steecken. Welck lichtelijck daeruijt soude ontstaen soo men dese occasie liet passeren, maer op een

onseecker dit t'ondersoucken, ende geen goet eijnde te connen treffen, is daerop voor swaericheijt gemoveert, dat men sich dan mogelijck nae wensch qualijck sonder in haperinge met d'Engelsen te vervallen, soude connen retireren, want sij wellicht souden aenhouden, om d'aengebodene entrance ende vrijen handel in Bantam bij provisie t'accepteren, ende sien wat men bij succes van tijt, ende door andere middelen, tot redres vanden handel soude connen te wege brengen: sullende allegeren dat men in Bantam wel can sitten, sonder juijst gehouden te wesen dier coop peper te coopen, alsoo men wel een seeckeren prijs soude connen voornemen, sonder die t'excederen ende soo lange die van Bantam daertoe niet wilden resolveren, soude men echter in vrientschap met den anderen connen sitten, tot dat de saecke haer beter schickte, beneffens vele andere redenen meer pro et contra. Sijnde mede gemoveert, dat daer noch ondertusschen mochten toecomen Francen, ende Deenen, in welcken gevalle, soo men d'openinge niet gedoogen wilde, men in groote moeijten met d'Engelsen soude staen te vervallen ende soo men tot d'openinge verstont, sonder expresse vorderlijcke conditien alvooren met den Pangoran te contracteren, soude daer niet dan groote verachtering van Battavias progres uijt te verwachten staen, ende daerenboven souden ons eenichsints van een juste cause, waerop met Bantam nu in verschil staen, ontblooten.

Tegen alle welcke inconvenienten bij den Raedt wel geconsidereert is, soo men eenigen merckelijcken voortreck van peper uijt Bantam tot advantageusen prijse, conde becomen, dat men daerom wel een blaeuw ooge behoorde te wagen; maer van dese hoope wert men eenichsints geprevenieert door den gelimiteerden hoogen prijs van 20000 sacken welcke den Pangoran soude willen voor aff bespreecken. Doch alle dese swaricheden aen d'eensijde gestelt, ende gepresupponeert dat men dit wel soude connen tot minder ende lijdelijcker conditie buijgen, soo en vinden ons van comptante middelen nu soo niet gedisponeert, om alle de Bantamsche peper, al waer't oock tot 2½ realen de sack, alleen te connen opcoopen. Daer beneffens, al waert de middel hadden, soo soude men evenwel qualijck tot meerder quantiteijt connen comen, als de helft, als d'Engelschen van daer niet connen secluderen, ende sij van middelen wel ende mogelijcx veel beter als wij versien sijn. Daer beneffens soo souden d'Engelsen met gemack aen goet retour hier bij der handt geraecken, welck sij onmachtshalven niet vermogen op andere quartieren, soo lange niet beter ontset werden, te gaen procureren. Welck mede wat consideratie meriteert, soodat wij sonder d'Engelsen daerin haer portie te gedoogen, qualijck eenigen voortreck van Bantam becomen connen. Ende d'Engelsen moetende daerinne laeten, kan het onse Comp^ie weijnich vorderen, als ten regarde van andere Europische natien. Doch niet beter connende, soude het daerom, ofte om d'Engelsen wille niet mogen overgeslaegen werden, want de proffijten beijde de Comp^en wel dienen souden, indien die conden genoten werden, sonder andere schadelijcke conse-

quentien voor d' een off d' ander in t' bijsonder. Daeruijt voor eerst de Nederlandtsche Comp^{ie} hier in Indien, de meeste prejuditie soude comen te lijden, soo men Bantam opende, sonder in absolute goede conditien met Bantam te treden, ende vast contract te maecken, want andersints tegen dien voortreck Bantam geopent sijnde, soude Battavias progres grootelijcx daerdoor connen comen te verachteren, sonder wisser voet nochtans inden peperhandel van Bantam te obtineren, als in voortijden gehadt hebben.

Om dese voorverhaelde ende andere consideratien vondt den Raedt niet geraden dat men inde saecke van Bantam, soo publijckelijk treden soude, voor ende alleer men naerder bewijs ende verseeckeringe vandes Pangorans goede ende volcomen genegentheijt tot eenich redelijck verdrach bequaeme, sonder op desen voorslach van Simsuan veel waters, ten regarde van ons ende d' Engelschen vuijl te maecken. Ende wierdt geconcludeert, dat men Simsuan weder heijmelijck naer Bantam soude laten keeren, met dese resolutie van onsen't wegen, namentlijck off dat den Pangoran door seeckere gecommitteerden met ons alvooren finalijck vanden peper prijs accordeerde, off soo hij daer toe niet conde verstaen, dat dan eenige prauwen met 2, 3 a 4 duijsent sacken peper naer Battavia bij oochluijckinge gedoochde te comen, op dat wij bij d'een off d' ander middel aldus van sijn oprechte genegentheijt alvooren verseeckert sijnde, alsdan tot een publijcque beseijndinge ende vorder gewenschte handel des te beter resolveren mochten.

Dit wierd Simsuan alsoo voorgedragen, t' welcke hem int' eerste vrij wat ontsette, doch echter, hem naerder bedenckende, ende moet grijpende, soo hem liet blijcken, seijde, aengaende d' eerste voorslach dat deselve niet wel soude willen lucken, maer de tweede daer meende hij sond' het licht toe connen gebracht werden. Jae hij hieldt het genouchsaem voor wis, ende maeckte hem sterck het daertoe te brengen, om met 4000 sacken peper tot Battavia te verschijnen; tot dien eijnde soude hij een Siamsche joncke coopen, ende vanden Pangoran licentie versoucken om die met peper te mogen laden, ende daermede nae Maccassar, Cheribon ofte elders te gaen coopmanschappen; t' welck hem den Pangoran wel soude consenteren. Ondertusschen soud' hij hier comen, ende den Pangoran ginder wijs maecken aengehaelt te wesen, ende soo soude dat genouchsaem met oochluijckinge passeren, hiermede scheen alles wel te wesen.

Den 19^{en} *d°* Donderdach heeft den voorseijden Simsuan andermael bijden Ed. Heer Generael audientie versocht, hem gelatende even als off noch wat vergeeten hadde, t' welck sonderlinge tot vordernisse vanden handel met Bantam diende, seggende dat men vier duijsent realen van 8^{en} soude dienen voor Bantam met het schip, daermede hij weder derwaerts soude gaen, te seijnden, daervan hij duijsent met hem naer landt soude nemen, ende d' ander 3000 soude hij alleijnskens van boort doen haelen, naerdat den coop van peper soude getroffen, ende licentie tot uijtvoeren vercregen wesen. Waer uijt weder een nieuwe

swaricheijt ontstont, alsoo men geensints verstaen conde, om hem soo merckelijcken somme, op soo onseeckeren uijtcompste ende sonder eenige borge te vertrouwen, ende dat ter plaetsen daer men hem niet soude connen vervolgen. Waerop gesustineert wierd', dat hij van wegen t' geldt geen swaricheijt soude maecken; soo haest de peper in handen bequamen, dat men hem t selve bestellen soude; wat den incoop belangde, seijde Simsuan, daer was weijnich aengelegen, maer den tol soude met comptant betaelt moeten werden, die soude den Pangoran willen hebben. Daerop hem gedient wierdt, dat hij ofte eenige Grooten haer om t' wel staens wille, daervoor borge conde stellen ende dat hij den tol aenden Pangoran betalen soude soo haast sijn jonck ofte prauwen met retour weder keerden. Waerop hij uijtborste ende seijde, soo en vertrouwt ghij mij niet; soo ghij van mij eenich wantrouwen hebt, soo en isser niet in te doen, ende mach men de saecke wel laeten berusten. Daerop hem wederom gedient wierdt, off men hem schoon al vertroude, dat hij evenwel geen meester vande saecke was, ende deselve aen 't goet ofte quaet beleijdt van anderen dependeerde; voorts dat hij een sterffelijck persoon was, ende soo merckelijcken somme bij eenich ongeluck lichtelijck soude inde loop connen blijven, sonder dat de Comp^{e} weeten soude, waer haer garandt te vinden; sulcx dat men niet resolveren conde, soo notabellen somme soo lichtelijck uijtte handt te setten. Waermede Simsuan sijn affscheijt nam, sich beclagende dat men hem soo weijnich betroude, ende dat hij hem soo diep inde saecke gesteecken hadde, hij wilde echter sien wat hij te wege soude connen brengen.

Den 20^{en} *d°* Vrijdach niet notabels voorgevallen.

Den 21^{en} *d°* Saterdach vertreckt van hier naer Bantam t' jacht Woerden daermede den Chinees Simsuan sich weder naer huijs vervoucht.

Den 22^{en} *d°* Sondach } niet notabels voorgevallen.
Den 23^{en} *d°* Maendach }

Den 24^{en} *d°* Dingsdach vertreckt van hier nae Jappare t' Engelsch jacht de Swaluwe.

Den 25^{en} *d°* Woensdach vertreckt van hier naer Jambij tot bevorderinge vanden peperhandel t' schip Tholen, met een cargasoen cleeden, monterende ter somme van *f* 47136.13.10.

Item arriveren alhier op dato van Priaman de naervolgende joncken, te weeten: van nachoda Sasieuch inhebbende 95 picol peper.

Item van nachoda Alij inhebbende 191 picol peper.

Item van Juretielis van Baros, inhebbende 108 picol peper.

Den 26^{en} *d°* Donderdach } niet sonders gepasseert.
Den 27^{en} *d°* Vrijdach }

Den 28^{en} *d°* Saterdach arriveert alhier van Bantam ende Pulo Panjang t' fregat Tanasserij, tijding brengende hoe den 19^{en} deser door de Straet Sunda voor bij Bantam gepasseert waren twee Deensche schepen comende vande Cust

Choromandel ende nae Maccassar gaende, sijnde t' eene de Christiannshaven, groot ontrent 200 lasten, ende t' ander wat cleijnder de Nachtegael, over welcke commandeerde Christoffel vander Moolen, sijnde voor desen directeur in Trangabarij wegen de Deensche Comp[e] geweest.

Den 29[en] *d°* Sondach niet notabels voorgevallen.

Den 30[en] *d°* Maendach compt tijdinge van Bantam, hoe seeckeren Quieij Aria Pati, voor desen tot Jaccatra geresideert hebbende, ende ten tijde vande conqueste desselfs naer Bantam met sijn volck, neffens andere gevlucht geweest sijnde, toegerust soude hebben omtrent 40 a 50 prauwen, t samen gemant met ongeveer acht a 900 coppen, om daermede op Battavia een enterprinse voor te nemen, ende hem selven met eeren doot te vechten, alsoo 't hem langer verdroot te leven, siende sijne verachte conditie binnen Bantam, ende dat den Pangoran hem sijnder int minste niet aentrock, ende tot geen bewindt van saecken promoveerde, maer in een solitair ende obscur leven, als een verschoveling liet steecken. Item hoe den voorseijden Aria Pati secretelijck van Bantam met t' gemelte vaertuijch al vertrocken was, ende bij geschrift aldaer soude naergelaten hebben, dat om voor verhaelde redenen soodaenigen resolutie genomen hadde, ende vastelijck vertrouwen ende gelooven mochten, soo binnen den tijt van 6 a 8 dagen tot Bantam niet weder verscheen, dat sich tot Battavia doot gevochten ende een eijnde van sijn verdrietich leven gemaeckt hadde, t welck den Pangoran ter ooren gecomen sijnde, soude datelijck eenige prauwen affgeveirdicht hebben, met ordre omme den voorseijden Aria Pati te achterhalen, ende hem met inductive redenen van soodaenigen desperaten voornemen te doen desisteren, ende wederom tot Bantam te convoijeren, alsoo den Pangoran gesindt was hem in 't aenstaende t' emploijeren, ende met l' een off d' ander politijcque bedieninge te versien. Op welcke persuasie den genelten Aria Pati, die al reede met sijn vaertuijch halff wegen Battavia (soo nen seijt) gecomen was, sich wederom naer Bantam geretireert, ende naer eenige daegen residentie aldaer, vernomen hebbende dat men hem, gelijck te rooren, in d' oude vergeetinge stelde, andermael sich tot voorseijde entreprinse net een groot getal prauwen ende volck soude toegerust, ende naer Battavia als vooren begeven hebben; t' succes leert den tijt.

Den 31[en] *d°* Dingsdach vertrecken van hier naer de West Cust van Sumatra ot bevoirderinge vanden peperhandel, te weeten t' schip Schiedam naer Indrapura ende de fluijt de Macquereel naer Couta Tenga, Oulaccan ende d' omleggende plaetsen, t saemen versien met een cargasoen tot opcoop van 2300 bhaer peper.

Aprilis.

P^mo Woensdach arriveert alhier uijt t' vaerwater van Mallacca den commandeur Jan Willemsen Verschoore, met de jachten de Griffioen, de Hoope ende Palliacatte sonder eenige advantagie opden vijant becomen te hebben, sijnde t' jacht Cotchin in Jambij gebleven, om met peper ende advisen van daer te volgen.

Den 2^en d° Donderdach vertrecken van hier nae de Bocht van Patane, tot bevorderinge vanden peperhandel, de jachten den Witten Beer, den Hazewindt, ende t' fregat Tanasserij, t samen versien met een cargasoen cleeden ende 4000 realen van 8^en in comptant, tot incoop van ongeveer 1000 bhaer peper.

Den 3^en d° Vrijdach niet sonders gepasseert.

Den 4^en d° Saterdach vertreckt van hier naar Bantam s landts jacht de Hoope met provisien ende water voor de wachthoudende schepen aldaer.

Item omme t' jacht Woerden te verlossen.

Den 5^en d° Sondach
Den 6^en d° Maendach } niet notabels voorgevallen.
Den 7^en d° Dingsdach

Den 8^en d° Woensdach vertreckt van hier om d' Oost t' jacht de Griffioen. geassisteert met een wel beseijlde chaloupe, omme op sekere Chinesche joncke (welcke volgens t' rapport van d' aengecomen Chineesen nachodas alhier, naer Jappara gedestineert quam) buijten t' gesicht vande rheede te passen, deselve t' onderscheppen, van daer te diverteren, ende herwaerts naer Battavia op t' gevouchlicxste te convoijeren.

Den 9^en d° Donderdach arriveert alhier van Chincheo de derde Chineesche joncke, met ontrent 450 coppen, den nachoda genaemt Lunthien, sijnde vijff weecken onder wegen geweest, meest met grove waren geladen. Nae den nachoda rapporteert, souden twee Hollandtsche schepen uijt Teijouwan inde riviere van Chincheu tot voor Aijmoij verschenen sijn, omme te vorderen de rouwe sijde, welcke seecker Chinees coopman Simsou genaempt aengenomen hadde in Teijouwan te leveren voor de somme van 40000 realen van 8^en, bij hem van d' onse daertoe t' voorleden jaer op de handt ontfangen. Item dat den gemelten Simsou naer Hocheo gevoert was, om hem aldaer eenige duijsenden realen aff te perssen, onder pretext van dat hij d' onse, volgens contract niet behoorlijck voldaen hadde, ende dienvolgende oorsaecke was dat de Hollanders weder in China met haer schepen quamen anckeren. Nae t' seggen van gemelten nachoda souden voor ons in China 300 picol sijde gereet sijn.

Den 10^en d° Vrijdach vertreckt van hier nae t'vaerwater van Borneo. t'jacht Paliacatte, sijnde bij Lambrecht Vermeer, gewesene cap^n over t'garnisoen op Maleijo inde Molucquen, jegenwoordich coopman ende borger deser stede.

geequipeert ende uijtgeset, onder t'beleijdt van Frans Arientsz. de Vries, gewesene coopman in dienst van de Generale Compe, omme daermede in gemelte vaerwater op des vijants vaertuijch, comende vande Molucquen, Amboina, Maccassar, Solor, Timor ende Bima te cruijssen, ende haer advantagie te soucken.

Den 11en *d°* Saterdach
Den 12en *d°* Sondach } niet sonders gepasseert.
Den 13en *d°* Maendach

Den 14en *d°* Dingsdach arriveerde alhier van Bantam t'jacht Woerden, sijnde t'jacht de Hoope op de wacht aldaer in desselfs plaetse gebleven, daer mede niets sonders vernemen als dat Pangoran Gedee (daervan de geruchten voor desen liepen dat gestorven soude sijn) noch leeffde.

Den 15en *d°* Woensdach niet sonders gepasseert.

Den 16en *d°* Donderdach arriveert alhier van Teijouwan de joncke Oraigne, sijnde den 13en Martij, 4 dagen naer t'jacht de Haen (alhier noch niet verscheenen) van daer vertrocken, daermede tijding becomen, dat het schip Oraignen welck van Japan over Teyouwan met provisien (daerom d'onse aldaer, vermidts den schaersen toevoer van China eenichsints benoodicht waren) herwaerts come soude, aldaer noch niet gearriveert was. Item datter in Teyouwan, soo bij Simsou, als andere Chineesche handelaers (die tot noch toe seer weijnich geweest waren) aengebracht ende gelevert was ontrent 275 picol rouwe sijde, welcke d'onse aldaer voornamen naer Japan te seijnden.

Den 17en *d°* Vrijdach arriveert alhier van Teijouwan t'jacht de Haen, geladen met partije suijckeren ende andere Chineesche waren.

Den 18en *d°* Saterdach
Den 19en *d°* Sondach } niet sonders gepasseert.

Den 20en *d°* Maendach vertreckt van hier naer Siam tschip Groeningen omme de geprocureerde ende gereede herttevellen ende sappanhout aldaer in te nemen, ende daermede voorts nae Japan te gaen.

Den 21en *d°* Dingsdach vertreckt van hier naer Tico ende Priaman tot bevoirderinge vanden peperhandel, t'jacht Purmereijndt.

Den 22en *d°* Woensdach niet notabels voorgevallen.

Den 23en *d°* Donderdach sijn hier in't casteel verscheenen de gecommitteerde wegen d'Engelsche Compe alhier, met naemen:

Hendrick Hauleij, President.
Richard Bicx
George Muschamps } Raden.

Den Ed. Heer Generael geaccompaigneert sijnde met de Heeren
Jacques Specx
Pieter Vlack } Raden van Indien,
Anthonio van Diemen
Jacob van Dooreslaer Secretaris.

Naer reciproque groetenisse ende eenige voorloopende propoosten van wedersijden, droech den President voor, hoe eenen Martin Cornelisz., actor, wegen seeckere gecochte actie van Foppe Goossens, borger deser stede, sijnde naer sijn seggen, gants ongefundeert, den persoon van Mr George Brueij, voor de rechtsbanck deser stede betrocken hadde, versoeckende dat in dese saecke van rechts betreckinge haerder persoonen bij ijeder een, dient geliefde, soo wel gefundeert als ongefundeert, bij ons mocht versien werden. Daerop bij den Ed. Heer Generael ende sijne bij wesende Raden gedient werdt, geen kennisse van 't proces tusschen Martijn Cornelisz. ende Mr Brueij te hebben, doch echter wel gehoort hadde dat Mr Brueij over twee processen tegen Foppe Goossens voorden dagelijcxschen rade deses casteels, bij forme van appel hadde getriumpheert. Wat dit presente proces daer hij nu van sprack, belangde, 't selve soude bij t' gerechte deser stede, daervoor het dependeerde, mede wel affgehandelt werden; ende die hem met t' vonnis van dien niet genoechde, conde voor hooger rechtsbanck vant casteel appelleren, gelijck bij Mr Brueij inde boven verhaelde twee processen alreede gedaen was. Daer vorder bij vougende, men niemant recht conde weijgeren, ende dat ijeder een dienvolgende oock gehoort moeste werden; soo bij ijemant eenige malitieuse processen geintendeert wierden, dat de rechters daerover soo wel in condemnatie van d' ongefondeerde actie, misen van justitie, als inpositie van penaliteijt over malitieuse geintendeerde processen te disponeren hadden, ende ongetwijffelt oock rechtmatich disponeren souden. Waerop den President met gealtereerden gemoede vorder uijtborste, seggende dat hier nochtans heel anders in voorsien diende, want sij in sulcker voegen met haere persoonen, goederen ende ommeslach onder dit geboefte (daer voor hij de borgerij int generael, soo sijne woorden vielen, scheen te taxeren) niet verseeckert conden sitten, maer onderworpen moesten wesen, om van ijeder geboefte, nae haer believen, betrocken, gevexeert ende onderdruckt te werden. Ende geschiedent nu aen Mr Brueij, die een minder dienaer van haere Compe was, schier off morgen soud' het den President ende sijne Raden, soo wel tot onse oneere, als insonderheijt tot haere groote disgratie, mede gebeuren mogen. Hierop diende d' Ed Heer Generael, dat den President al wat te haestich ende vrijmoedich uijtvoer, met onse ingesetenen soo in generale termen voor geboefte te taxeren: soo hij die daervoor kende, waerom hij dan onder sulcken geboefte gecomen was, ende daer noch bij bleeff. Ten was soo niet te verstaen, seijde sijne Ed. dat men onse goede ingesetenen, sonder exceptie, met sulcken note van infamie in generale termen liberlijck mocht taxeren. Waerop den President seijde, ten soude mogelijcx niet lang dueren, verstaende daerbij (soo 't scheen haere residentie in Battavia) ende voorts de woorden wat verdraeijende, seijde d' ingesetenen int generael niet te taxeren, maer de boeven dieder onder waren. Allegerende voorder dat Mr Brueij een dienaer van d' honorable Engelsche Compe was, welcke sijne bijsondere commissie tot de directie van haere affairen in Battavia, ten

tijde van haere remotie naer Lagundi vanden President ende Raedt ontfangen hadde. Ende dat sijn persoon, geduerende den tijt haerder absentie, over eenige saecken bij hem verhandelt, aenspreeckelijck ende convenibel was, maer dewijle sij, sijnde sijne superieurs, representerende t' lichaem van haere Eerw^{e} Comp^{e} hier in Indien, t' sedert tot Battavia weder gekeert waren, dat men haer wegen de voorseijde Comp^{e} ende niet de mindere dienaers, welcker commissie sij tot allen tijden vermochten in te trecken (gelijck sij die van Mr Brueij over lange ingetrocken hadden) behoorden aen te spreecken, te meer alsoo ijeder een, nae sijn seggen, gehouden was te weeten dat niemant van haere Comp^{e} dienaers, anders als voor sijne meesters, ofte met derselver permissie vermocht te handelen. Sustinerende dienvolgende in allen gevalle haere Comp^{e} ofte derselver gecommitteerden alhier, ende niet de mindere dienaers, in haere persoonen aenspreeckelijck te sijn, alsoo nae sijn seggen in sulcke ende diergelijcke saecken, de meesters present sijnde, voor der dienaren actien behoorden aengesproocken te werden. Concludeerende vorder dat alle saecken haere Comp^{e} betreffende, vermogens t' tractaet van A^{o} 1619 bijden Raedt van deffentie, ende niet voor andere rechtsbanken behoorden betrocken ende affgedaen te werden. Daerop d' Ed. Heer Generael diende, hoe d' ingesetenen weeten conden, ende wat het haer oock aenginck te weeten, off de ministers van d' Engelsche Comp^{e} voor haere meesters reeckeninge, ofte voor haer particulier contracteerden ende handelden. Doch dat het ijeder een genouchsaem kennelijck was deselve voor haer particulier groote negotie met verscheijden op diversche tijden, soo hier in Battavia als op andere plaetsen van Indien, gedreven hadden, ende noch daegelijcx waren drijvende. Item dat het tractaet van A^{o} 1619 niet vorder disponeerde als op de conjunctie van beijde de Comp^{en}, hoe sij haer reciproquelijck soo in 't stuck vande commercie, deffentie, ende andere handelingen, haer beijden raeckende, tegen den anderen souden hebben te gedraegen, maer niet in materie van staet, blijvende t' gouvernement van dien tot ijeders eijgen beleijdt. Dienvolgens soo waeren hier inde stadt van Battavia, tot berichtinge van d' ingesetenen formele rechtsbancken wegen de Souverainiteijt der Vereenichde Nederlanden geordonneert ende gestabilieert, voor welcken verstaen wierd de ministers van d'Engelsche Comp^{e} t'sij in haere meesters ofte particuliere saecken, tusschen haer ende een ingeseten ofte vreemdeling bestaende, ende niet tusschen Comp^{e} ende Comp^{e} in haeren conjunctiven handel, convenibel ende de voorseijde rechtsbancken onderworpen te wesen, soo wel als de borgerije buijten t'corpus vande Nederlantsche Comp^{e} inde jurisdictie van Battavia ende t'coninckrijck van Jaccatra residerende, waervan d'Ed. Heer Generael seijde te vertrouwen, dat sij lieden voor desen d'exempelen gesien, ende selfs ervaren ende gevoelt hadden. Voegende sijne Ed^{t} daer vorder bij, aldus verstaen wijt, ende meijnen't te mainteneren, soo lange ons geen ander ordre dienaengaende van onse superieurs gegeven werdt. Den President opnemende het woort *staet*: seijde verachtsaems-wijse, dat hij

sulcken staet, soo se hem gepresenteert wierd, niet begeeren sonde. Daerop den Ed. Heer Generael hem ten antwoort diende, datse hem noch nae t'hooft niet geworpen was, maer dat sijne Ed' deselve wel bewaren, ende soo lange mainteneren soude, als't Godt gelieffde. Ende nae dat den President seecker geschrift voor den dach gehaelt, ende door M' Muschamps had' doen voorlesen, waerbij, seijde hij, haer volcomen meijninge aengaende dese voorverhaelde motie, distinctelijck gestelt hadde, daeraen sij haer gedroegen, ende waerop sij onse consideratie eijschten, is hij met sijne bijhebbende raden (naerdat sij oock de ronde meijninge van sijne Ed' wel begrepen hadden) met een gealtereert gemoet opgestaen, ende vertrocken.

Den 24en d° Vrijdach vervoechden haer door ordre vanden Ed. Heer Generael ten huijse van d'Engelsche gecommitteerden alhier d'heeren

Jacques Specx } Raden van Indien.
Pieter Vlack }
Jacob van Dooreslaer, secretaris.

Den President geaccompaigneert sijnde met sijne raden
Richard Bicx
George Muschiamps.

Naer reciproque groetenisse, nedergeseten, ende eenige voorloopende propoosten van weder sijden gehouden sijnde, seijde d'Heer Specx, alsoo den President in't eijnde van sijn geschrift op ghisteren aen sijne Ed' overgelevert, onder anderen mede gestelt hadde, dat de saecke in voorseijde geschrift gededuceert, geen lange gedelibereerde antwoorde noch uijtstel op Europisch advijs vereijschte, hadde sijne Ed' oversulcx ons gecommitteert omme den President aen te dienen t'geene sijne Ed' goet gevouden hadde daerop int' corte mondeling t'antwoorden. Namentlijck alsoo de questie in des Presidents geschrift genarreert tusschen M' Brueij ende Foppe Goossens, sijnde een borger deser stede, was bestaende, dat deselve dienvolgende voorde gerechtsbanck deser stede (welcken alle borgers ende ingesetenen, in cas van rechts saecken onderworpen waeren, ende daer men niemant gehoor conde weijgeren) oock bedongen ende affgehandelt moeste werden, ende soo den President verstont, dat d'argumenten in voorseijde geschrift gededuceert, tot naerder openinge ende claerder verstandt vande voorseijde questie tusschen M' Brueij ende Foppe Goossens eenichsints dienstich waren, conde sijn Ed. deselve ten dien fijne aen t'gerechte voornoempt exhiberen, omme aldaer geexamineert, overwogen, ende voorts alsulcken dispositie ende decisie daer over affgewacht te werden als den President vrijelijk vertrouwen mocht, dat naer conscientie ende equiteijt vande saecke bevonden sonde werden te behooren. Wat vorder t' Tractaet vanden jaere 1619 belangde, bijden President in sijn geschrift geallegeert, verstont sijne Ed' dese saecke daer buijten te wesen, ende dat het tractaet niet verder disponeerde als op de conjunctie van beijde de Compen, hoe sij haer mutuelijck soo in 't stuck vande commercie, gemeene

deffentie, ende andere publijcque handelingen, haer reciproquelijk raeckende, tegen den anderen souden hebben te gedraegen, ende niet in materie van staet, waer van de bestieringe bleeff tot ijders eijgen beleijdt. Welcken volgende sijne Ed[t] den President versocht ende vermaent wilde hebben, sich daermede voortaen niet te willen bemoeijen, ende sich vande sorge over onsen staet t' ontlasten, daervan in sijne jongste geschrift, gelijck mede in eenige voorgaende, niet dan al te veel gedaen hadde; sijne Ed[t] soude met de sijne, soo lange 't Godt belieffde daervoor de sorge, welck hun bevolen was, wel draegen. Item dat den President oock gelieven soude, voortaen te desisteren vanden achtbaren Rade deses casteels (welcke, alsoo d'Ed. Heer Generael overal niet conde vaceren ende present wesen, expresselijck geinstitueert, geauthoriseert ende gemachticht was tot de judicature ende finale affhandelinge vande dagelijcxe voorvallende saecken, uijtgenomen die capitael waren,. daerop sijne Edt[s] approbatie alvooren moeste gevordert werden) soo impertinentelijck met sijn geschrift te touchieren, gelijck nu onlangs in seecker brieffken aenden president van gemelten rade geconsigneert gedaen hadde, als naementlijck dat hij den Raedt bij forme van communicatie scheen te willen dwingen, inde saecke daervan M[r] Brueij voor haer geappelleert hadde, tot desselfs voordeele vonnis te strijcken, oft dan in tegendeel van dien genootsaeckt soude wesen, t' selve aenden Raedt te verhaelen.

Daerop den President diende: Ick kan der Heeren meijninge ende woorden niet volcomentlijck verstaen, dan voor soo veel ick die begrijpe, sal ick daerop antwoorden, seggende als t' de Heeren dan soo verstaen, sullen wij ons daernae moeten reguleren. Ende daer vorder bijvoegende dat in d' een ende d' ander niet gehandelt nochte gedaen hadde, dan hij verstont te mogen handelen ende doen, ende t' geen hem oock billick ende rechtmatich scheen te wesen.

Voortgaende seijde d' Heer Specx: den President beclaecht sich onder anderen oock mede in 't geschrift van ghisteren van dat den heijdenen ende ongeloovigen in Battavia meer voordeel ende eere van onse handen ontfangen als d' Engelschen; doch hoe waerachtich t' contrarie vandien was, conde blijcken aende minnelijcke ende prompte assistentie haer in hunne uijtersten noot noch onlangs bewesen. Item aende vruntlijcke conferentien ende eenparige correspondentien inde saecken van Jambij, Choromandel ende Suratte, t'sedert haer entrance van Lagundi in Battavia, genomen ende gehouden. Dat den ongeloovigen ende heijdenen, seijde de President, meer eere ende faveur als d'Engelschen geschiede, conde daarmede genouchsaem bewesen werden, dat men de Chineesen inde rechtsbanck vande stadt admitteerde, haer daerinne neffens schepenen plaetse verleende, ende d'Engelsen daer buijten liet. Item hoe promptelijck men haer sochte t'assisteren, conde men affmeten bij onse gedaene weijgering vande 6 a 8 versochte swarten, tot versterckinge van haer schepen hier ter rheede die van volck (soo hij seijde) soo destituijt ende ontbloot waren, dat nootshalven haere coopluijden, wiens hulpe noodigh aen landt van doen hadden, op de selve, 't haeren grooten onge-

rieve, hadde moeten setten. Daerbij noch voegende dat de borgerije int generael soo vreesachtich ende schouw van haer huijs gemaekt was, dat niemant, even off de duijvel daerin logierde, daer nae talen oft omsien dorst. Jae dat oock, als sij in eenige plaijdoije oft rechtssaecke d' hulpe van advocaten ofte voorspraecken van doen hadden, voor haer gelt daervan niet gerieft conden worden, soo leelijck wierdense bij ijeder een gedenigreert ende affgeschildert. Wat het eerste belangt, seijde d' H^r Specx, dat den President uijt d'admissie der Chineesen in schepen-banck een verkeerde constructie maeckte, alsoo deselve daerinne niet compareerden als beeedichde ende geauthoriseerde schepenen, welcke een concluderende stem hadden, maer die alleen adviseerden, ende bij welcke oock noijt eenich appoinctement geteeckent was, maer daerin alleenlijck verscheenen, omme als tolcken ende voorspraecken van haere natie, die met geduerige crackeelen ende dagelijcxsche processen onder den anderen geembrouilleert waren, schepenen inde voorvallende saecken naerder ende claerder openinge van't recht ofte onrecht van partijen te geven, daerop alsdan met te minder scrupel ende onkundicheijt gedisponeert ende geappoincteert mochte werden. Sulcx dat den President sich daerover met reden niet te beclagen hadde. Ende wat het tweede aenginck, seijde de Heer Specx, ten respecte van eijgen behoefte van volck, item vermidts de daegelijcxsche geruchten van des Mattarams krijchs apparaten ende compste naer Battavia sterck liepen, de stadt tegen onverwachten overval wel verseeckert ende dienvolgende van volck niet meer ontbloot diende, te meer alsoo deselve uijt een mengelmoes van soo verscheijden natien was bestaende, daer men met reden wel naer omsien mocht, hadde sijne Ed^t tot naerder ontset van andere quartieren, ofte van Europa, niet geraden connen vinden eenich volck vander handt te laten gaen, alsooder alreede een goet deel vande borgerije op tochten ende tot bevorderinge vanden vrijen handel uijt was; ten conde niemant qualijck nae geduijdt werden, dat hij sijn huijs eerst besorchde, ende vant overschot een ander gerieffde. Touchierende de doleantie over d'affkeericheijt vande borgerije van haer huijs, als andersints, seijde d' heer Specx, dat sulcx meer een verkeerde imaginatie was, als waerheijt. Want den President tot geenen tijde vernemen soude, daertoe de minste occasie bij sijne Ed^t ofte ijemant vanden sijnen, maer ter contrarien alle mogelijcke hulpe, faveur ende addresse gegeven te wesen: herhalende d' Heer Specx andermael sijne voorigen last van d' Ed. Heer Generael, alsdat den President voortaen van soodaenige proceduren, als boven verhaelt, so raeckende sijne becommeringe ende bemoeijinge met onsen staet, gelijck mede vande dreijgementen aenden achtbaren Rade van't casteel, ende voorts alle andere saecken welcke sijn beroep excedeerden, ende daervan ons de sorge bevolen was, wilde ontlasten, ende daervan in't aenstaende desisteren. Daer op den President involchde, als hem oorsaecke gegeven wierd' tot schrijven, soo wild hij schrijven, ende dat soud' hij om niemants wille laten; d' Heer Generael mochtet mette voet schoppen ofte anders daervan maecken dat sijne Ed^t gelieffde.

t'was hem om t' even. Op welcken gepassioneerden uijtval d' Heer Specx soetiens replicerende, seijde, dat bij luijden van ervarentheijt ende verstant, soodaenige indiscrete procedueren in ander luijden saecken, buijten ijemants vocatie ende beroep sijnde, niet voor wijs ende rechtmatich souden geoordeelt worden ende dat het oversulcx betamelijcxst ware, sich met het sijne te bemoeijen, ende de palen van sijn domestique carge niet t' excederen. Daermede d' Heer Specx met sijne geassocieerde opstaende, naer reciproque groetenisse vanden President ende sijne bijwesende raden gescheijden ende vertrocken is.

Den 25en d° Saterdach }
Den 26en d° Sondach } niet notabels voorgevallen.

Den 27en d° Maendach arriveert alhier van Jappare t' Engelsch jagt de Swaluwe, mede brengende partije houtwerck ende koebeesten; daermede brieven ontfangen van d' overhooffden van't fregat Cleen Arnemuijden, toebehoorende seeckere compe vrijborgers alhier, daerbij adviseerden, hoe die van Jappare (alwaer sij om rijs te procureren, met gemelte fregat en passant aangelopen, ende in't affseijlen van daer, nae dat geen rijs hadden connen becomen, aende grondt geraeckt waren) onder schoon semblant ende schijn van assistentie, derselver goederen, welcke om t' fregat te lichten, aen landt gebracht wierden, vijantlijcker wijse, ende met openbaer gewelt aengeslaegen, t' volck op gesochte actie in apprehentie genomen ende tot groote schande vande Nederlandtsche natie, smadelijck getracteert, ende schandelijck mishandelt hadden, houdende deselve als noch in stricte gevanckenisse.

Den 28en d° Dingsdach compt tijdinge van't eijlant Onrust, hoe partije Javanen met haer vaertuijch aen't Duijven eijlandt sijnde naest aen d' Onrust gelegen, des nachts gecomen waren, ende op de slaven vanden bailliu deser stede, welcke op t' Duijven eijlant resideerden, ende hun met duijcken van corael steen, hout hacken ende calck branden, daerop ende ontrent erneerden, eenich gewelt gedaen, een slavinne vermoort, ende twee ditto met haer vervoert hadden. Welck vijantlijck attentaet gepresumeert werdt bij eenige van t' volck vanden desperaten Quieij du Pathij (daervan hier vooren verhaelt is) voorgenomen ende in't werck gestelt te sijn.

Des avonts is door ordre vanden Ed. Heer Generael een armade de rema van ses a seven wel beroeijde tingans, onder t' beleijdt vanden Capn van't garnisoen alhier, uijt geset, omme den vijant, welke volgens de geruchten, een entreprinse op Battavia soude voorgenomen hebben, aen Ontong Java, ofte langs de custe westwaerts naer Bantam, ofte in eenige rivieren op te soucken, aen te tasten, ende den selven van sijn disseijn, sooveel mogelijck te frustreren.

Den 29en d° Woensdach }
Den 30en d° Donderdach } niet notabels gepasseert.

Maijus.

P^mo Vrijdach arriveert alhier van Solor ende Timor de chaloupe de Meeuw, daermede overcompt den commandeur Jan Pietersz. Reus, t' voorleden jaer [1] met de jachten Westcappel, de Tortelduijve ende gemelte chaloupe opden algemeijnen vijant uijtgesonden, rapporterende de gelegentheijt, ende standt van Comp^s affairen aldaer. Onder anderen dat het met ons inden handel soo bij mancquement van requisijt cargasoen als mede dat den vijant voor sijn aencompste de principaelste handelplaetsen, overal sterck beset hadde, dit jaar heel sober gestelt, ende weijnich apparentie was van eenich houdt te becomen. Item datter op den vijant, vermidts soo wel op sijn hoede overal was, geen advantagie te becomen was geweest. t' Jacht de Tortelduijve was den 5^en Martij passato met de geordonneerde soldaten naer Banda, tot versterkinge vande garnisoenen aldaer, vertrocken, ende t' jacht W. Cappel soude in Julij aenstaende met de gereede retouren, die weijnich souden sijn, herrewaerts keeren. Den commandeur van't fort Henricus op Solor, Jan Thomasz. Daijman, was t' voorleden jaer bij den vijant overgeloopen, doch bij de selve naerderhandt vergeven. Den coopman Jan Dornaij was de directie van Comp^s affairen aldaer, als opperhooft in Daijmans plaetse, in handen gestelt [2]).

Item keert op dato vande tocht om de Westcust van Java den cap^n van 't garnisoen alhier, hebbende geen notabel resconter gehadt, noch vijant vernomen, als alleen een welgemande Javaensche oorlochs praeuw welcke soo't scheen vast gereetschap maeckte om haer in oppositie te stellen tegen d' onse die vast te vergeeffs aen haer riepen van over te comen, sulcx dat daermede naer langer weijgering, handtgemeen geworden sijnde, haer vande prauw gevaleerdt, ende de Javanen overboort springende, altsamen inde vlucht gedreven hebben, uijtgesondert twee, welcke inden aenval dootgeschooten waren, daervan de hoofden mede brachten.

---

1) Zie hiervoor bldz. 215.

2) Vgl. Tiele—Heeres, II, bldz. XXIII.

Den 2^en^ d° Saterdach sijn door ordre vanden Engelsen president, int casteel alhier verscheenen d' Engelsche coopluijden, Richard Bicx ende George Muschiamps, welcke op haer versouck bijden Ed. Heer Generael geadmitteert, ende inde groote sale nedergeseten sijnde, naer eenige voorloopende propoosten verclaert hebben, hoe vanden President gesonden waren, om uijt desselfs naeme aen sijne Ed^t te versoucken dat ordre gelieffde te stellen dat seeckere rieden huijskens welcke dicht onder haer nieuw opgetrocken muragie stonden, om inconvenienten ende periculen van brandt te voorcomen, affgebroocken ende in meerder distantie van de muer weder gerecht mochten werden, daerop sijne Ed^t belooffde met eersten ordre te sullen stellen.

Den 3^en^ d° Sondach niet sonders gepasseert.

Den 4^en^ d° Maendach vertreckt van hier naer Teijouwan t' jacht Arnemuijden met alderhande geeijste provisien ende nootlicheden monterende t' cargasoen *f* 14740.0.8. Item de joncque Oraigne.

Den 5^en^ d° Dingsdach
Den 6^en^ d° Woensdach } niet notabels voorgevallen.

Den 7^en^ d° Dondeıdach is door ordre vanden Ed. Heer Generael onder t' beleijdt vanden vendrich van't garnisoen deses casteels andermael uijtgeset een armade de rema, van 6 a 7 wel beroeijde ende gemande tingans, omme de Javanen welcke soo nu ende dan haer om de West met haer vaertuijch verthoonden, ende de cust onveijl maeckten, affbreuck te doen, ende deselve bij alle mogelijcke middelen uijt het vaerwater te helpen.

Den 8^en^ d° Vrijdach niet sonders gepasseert.

Den 9^en^ d° Saterdach vertreckt van hier naer Bantam met advisen ende provisien voor de wachthoudende schepen aldaer, t' fregat de Fortuijne.

Den 10^en^ d° Sondach niet notabels voorgevallen.

Den 11^en^ d° Maendach vertreckt van hier naer China de joncke van nagoda Binthjong, inhebbende ontrent 1800 picol peper.

Den 12^en^ d° Dingsdach vertreckt van hier naer Japan t' schip N. Hollandt, inhebbende een cargasoen van *f* 43636.9.10.

Den 13^en^ d° Woensdach niet sonders gepasseert.

Den 14^en^ d° Donderdach arriveert alhier van Bantam t' jacht de Fortuijne daermede geen sonderlinge tijdinge becomen.

Den 15^en^ d° Vrijdach niet notabels voorgevallen.

Den 16^en^ d° Saterdach vertreckt van hier naer China de joncke van Wangsan, de nachoda genaempt Linthien, inhebbende 1800 picol peper.

Den 17^en^ d° Sondach vertreckt van hier naer Bantam t' schip Woerden, met provisien voor de wachthoudende schepen aldaer.

Den 18^en^ d° Maendach
Den 19^en^ d° Dingsdach } niet sonders gepasseert.

Den 20^en^ d° Woensdach arriveert alhier van Griscij t' Wapen van Zeelant,

medebrengende partije koebeesten, buffels ende paerden, sijnde t' fregat de Muijs aldaer op de wacht vande gedestineerde Chineesche jonck derwaerts noch gebleven. Uijt de overhooffden van 't gemelte schip, sijnde en passant Jappara aengeweest, verstont men hoe aldaer van Macassar was aengecomen t' Engelsch schip de Reformatie, t' welk in Macassar soude aengeslagen hebben t' jacht Diana, met commissie vanden Ed. Heer Generael onder t' beleijdt vanden Italiaen Juan Maria Moretti, derwaerts opden algemeijnen vijant uijt cruijssen vertrocken. Item dat de Nederlanders welcke sijne Edt tot assistentie ende manninge van gemelte jacht, gelicentieert hadde daermede te vertrecken, altsamen in dienst van d'Engelschen aengenomen ende met gemelte schip in Jappara gearriveert waren, sijnde Compes geschut, onder cautie ende borge gemelten Italiaen mede gegeven ende vertrouwt, daerinne gescheept, om herrewaerts over gebracht te worden.

Den 21en d° Donderdach arriveert alhier van Bantam t'jacht Woerden daermede seeckere tijdinge becomen dat den Pangoran Gedee op den 13en deser overleden is.

Den 22en d° Vrijdach arriveert alhier van Maccassar t' Engelsch schip de Reformatie, mede brengende omtrent 120 bhaer ghiroffel nagelen, ende partije sandelhout, aldaer ingecocht, hebbende en passant Jappara aengeweest, ende eenige plancken ende koebeesten aldaer ingenomen, daermede tijdinge becomen hoe de Coninck van Maccassar Bouton verovert hadde, ende voorts naer Bima ende Solor geloopen was met intentie om t' selve mede t' incorporeren. Item datter in Maccassar twee Deensche schepen geweest waren, ende eenige nagelen aldaer becomen hadden, sijnde van daer naer Borneo vertrocken, om in Succadana ende Benjarmassing comptoiren te stabilieren, laetende haer vorder verluijden dat van meijninge waren naer Bantam te gaen om aldaer te resideren, ende comptoir te rechten.

Wijders verstont men uijt d' overgecomene Nederlanders met d° schip, sijnde 14 sterck, hoe den Engelsen resident in Maccassar Mr Johan Shiort, t' jacht Diana, daermede sij met bestellinge ende speciale commissie vanden Ed. Heer Generael onder t' beleijdt van Juan Maria Moretti, Italiaen, naer de rheede van Maccassar op den algemeijnen vijant uijt cruijssen vertrocken waren, aengehaelt, ende den gemelten capn Moretti in d'Engelsche logie aldaer gevanckelijk gestelt, ende onderleijdt hadde denselven aende Portugiesen over te leveren; doch dat sulx bij sommige Nederlanders ende Deenen belet was geweest, verclarende vorders dat het gemelte jacht bij Mr Sihort aende Spaignaerden van Manilha vercocht, ende ten naesten bij al claer gemaeckt was, om derwaerts te gaen, sijnde t' geschut daer van gelicht, ende met de Reformatie herwaerts gebracht. Nae t' seggen van d° Nederlanders soude Mr Shiort met een jonck ofte twee naer Battavia volgen, alsoo noch goede partije nagelen van Loehoe ende Cambello was verwachtende, hebbende aen verscheijden Maccassaren geldt op de hand

op leveringe van nagelen gedaen, gelijck mede derselver vaartuijch met alderhande amonitie van oorloge, als cruijt, loodt, londt, ende musquetten geprovideert, soo om haer tegen d'onse inde quartieren van Amboina te deffenderen, als om die van Loehoe ende Combello daermede te secunderen.

Den 23^{en} d° Saterdach niet sonders gepasseert.

Den 24^{en} d° Sondach arriveert alhier van Banda over Amboina t'jacht vande vrijlieden den Haringh, daermede soo bij rapport van d'overhooffden van d° jacht, als bij de brieven vanden gouverneur Willem Jansz daermede becomen verstaen, hoe de schepen ende jachten t'voorleden jaer, soo naer Banda als Amboina gesonden aldaer in salvo gecomen ende de respective plaetsen bij middel vande selve, met vivres ende provisien rijkelijck geprovideert waren. Item dat het schip Amsterdam omtrent halff Maij van Banda recht door naer Battavia soude comen, met 291 sockels foelije, wegende 6477½ catti Banda, ende 32431¾ catti nooten. Van Amboina was t'jacht de Torteldnijve met advisen vier dagen voor des Harings arrivement aldaer, herwaerts aen vertrocken, oorsaecke waerom vanden gouverneur Gorcum geen brieven mede bracht.

Den 25^{en} d° Maendach }
Den 26^{en} d° Dingsdach } met notabels voorgevallen.

Den 27^{en} d° Woensdach becompt men loopende tijdinge met eenich vaertuijch van d'Oost, hoe den Mattaram gelijck t'verleden jaer, wederom een generale contributie van sijn ondersaten door alle steden ende vlecken gevordert hadde; tot wat intentie, was noch niet seecker; t'gevolch leert den tijt.

Den 28^{en} d° Donderdach }
Den 29^{en} d° Vrijdach } niet sonders gepasseert.

Den 30^{en} d° Saterdach sijnde den dach van de conqueste, van 't coninckrijck van Jaccatra, is vanden Ed. Heer Gouverneur Generael Pieter de Carpentier, d'eerste steen vant nieuwe stadthuijs deser stede Battavia geleijdt.

Item is op dato volgens d'ordonnantie daerop geraempt t'collegie van schepenen deser stede vernieuwt.

Item arriveert alhier van 't vaderslandt t'lang verwachte schip Leijden, naedat 11½ maent van daer gescheijden was geweest, sijnde achter Engelandt om geloopen ende genootsaeckt geweest om t'volck, t'welck seer begonde in te vallen te ververschen, naer St. Thomé te loopen, van waer nae dat aen seecker eijlandt Isle de Roll genaempt, goede menichte van oraigne appelen ende andere bequaeme ververschinge, die de siecken vrij verquickten ende weder op de beenen holpen, becomen hadde, voorts naer de Cabo de boa Esperance vertrocken sijnde, aldaer naer vele moeijten in Februarij passato eerst gearriveert was, vindende aldaer ten ancker de schepen t'Wapen van Hoorn ende d'Eendracht, sijnde d'Eendracht een landtschip vande Nassausche vloote, beijde den 28^{en} October 1625, met retouren van hier naer t'vaderslandt vertrocken. Item een cleijn Engels fregat, welck van Suratte met advisen naer

Engelant gesonden, van daer in ses weecken tijts aen de Cabo gearriveert, ende voorts den 5en Februarij van daer naer Engelandt vertrocken was. Sijnde t' Wapen van Hoorn ende d' Eendracht den 9en d° van daer naer t' vaderslandt gescheijden; d' overhoofden van d° Leijden brachten mede copie van seeckeren brieff in dato 28en December A° 1625 bijden oppercoopman Adriaen vander Eijck, ende schipper Jan Dijcke op t schip Middelborch aende Cabo gelaten, daerinne onder anderen vermelt stondt hoedat sij met voorseijde Middelborch, den 28en Januarij A° 1625, in compe vande schepen Hollandia ende Gouda van Battavia naer t' vaderslandt gescheijden, comende den 14en Martij volgende op de hoochte van omtrent 29 graden suijder breete, in den avontstont een overgrooten ende schrickelijcken storm getreft hadden, sulcx dat voor middernacht haer groote mast, focke mast, bouchspriet, gallioen, rees ende seijlen verlooren hadden, mitsgaders t' geseijde schip soo leck geworden was, dat het met beijde pompen ende balien qualijck gaende conde gehouden werden, ende d'.onse dien nacht sonder groote vreese van vergaen niet overbrachten. Hebbende nae dat het dach geworden was, Hollandia in lij gesien, doch t' schip Gouda t' sedert niet meer vernomen. Hoe dit schip Middelborch van Hollandia (t' welck om sijn leckheijt, alsoo de graineringe ingevallen was, nae de baeij van St Lucia op Madagascar wilde) gescheijden, en met Hollandias groote ree ende voorsteng geassisteert sijnde, sijn cours nae t' eijlandt Mauritius stellende, op 't eijlandt de Mascorenes op den eersten April vervallen was. Hoe't aldaer geen bequame rede vindende, voorts naer de baeij van Antogil op Madagascar geloopen ende den 10en April aldaer gearriveert, mitsgaders een goede reede ende gelegentheijt om te vermasten, gevonden, ende tot den 25en October aldaer vertoeft hebbende, voorts nae dat sich naer gelegentheijt van tijt en plaetse, soo veel mogelijck versien ende geredt hadde, op den 18en Decembris aende Cabo de boa Esperance inde Tafelbaeij ten ancker gecomen was, ende aldaer noch comende noch keerende schepen van ofte naer t' vaderslandt vernomen hadde, om met eenige vivres ende provisien (daerom het sich ten hoochsten alsoo't inde twaelfde maent ghinck, dat van Battavia gescheijden was, benoodicht vondt) gesecundeert te mogen werden; can alles beneffens de vordere particulariteijten van't wedervaren op t' voijagie, naerder inde copie van gemelten brieff gesien werden.

Voorschreven schip Leijden was den 17en Maij A° 1625 in comple vant' schip Tholen uijt Zeelandt tseijl gegaen, sijnde bij de Camer van Amsterdam geequipeert ende gemant met 275 sielen, te weeten:

162 varent volck,
90 soldaten,
23 vrouwspersoonen, te weeten:
14 jonge dochters,
9 getroude vrouwen.

Daervan op de reijse overleden sijn 20 mans ende geen vrouws persoonen.

Item is op dato inden avontstondt door ordre vanden Ed. Heer Generael, met behoorlijcke solemniteijt ende eere getransporteert uijt het casteel inde kerck deser stede Battavia t' gebeente vanden overledenen Gouverneur Generael Geraert Reijnst sal., welcke uijtvaert in naevolgender wijse geschiet is, te weeten: Voor aen gingen 3 assistenten met brandende tortsen, dewelcke gevolcht wierden vanden baillin deser stede, sijnde ter rechter ende slincker sijde geaccompaingeert met de twee presidenten van't collegie van schepenen; daeraen volchde den ontfanger vande generaele incompsten deses rijcx, draegende t' wapen vanden overleden Generael. Naer hem den secretaris vanden jegenwoordigen Ed. Heer Generael met de veltstock ende naer desen den licentmeester ende voorstander vande vremdelingen deses rijcx, dragende t' rapier. Wien volchden in ordre drije raden van Indien, daernae drije hellebardiers. De kist met t' gebeente daeraen volgende wierd' gedraegen, vooraen vanden oppercoopman deses casteels, ende den boeckhouder vande logie, ende garnisoens boecken desselfs, in t' midden vanden Capn ende lieutenant vant garnisoen alhier, ende achter vanden epuipagiemeester beneffens een vande outste ende gequalificeerste schippers hier ter rheede. Ter weder sijden vande draegers gingen 3 assistenten met brandende tortsen, achter aen volchden drije hellebardiers, daernae een sergeant met 12 musquettiers ende is voort dese uijtvaert met 5 canon-scheuten vant' casteel gelijck mede met 3 chargies vande medegaende ende opt kerckhof gereedt staende musquettiers vereert

Den 31en d° Sondach niet sonders gepasseert.

Junius.

Pmo Maendach niet sonders gepasseert.

Den 2en d° Dingsdach arriveert hier ter rheede van Amboina ende Banda t' jacht de Torteldnijve, hebbende en passant Jappare aengedaen, ende 200 swalpen, bij den oppercoopman Jan Hendricxz. Sael aldaer ingecocht, geladen.

Den 3en d° Woensdach }
Den 4en d° Donderdach } niet notabels voorgevallen.

Den 5en d° Vrijdach vertreckt van hier naer Bantam t' jacht Woerden met provisien ende water voor de wachthoudende schepen aldaer.

Den 6en d° Saterdach }
Den 7en d° Sondach } niet sonders gepasseert.

Den 8en d° Maendach verschijnt hier voor de derdemael van Bantam den Chinees Simsuan; sijn principaelste bootschap, soo hij seijde, was den Ed. Heer Generael te notificeren hoe expres van Pangoran Gabang, met voorweete vanden Coninck, affgesonden was, om sijne Edt te verseeckeren van haerlieder genegentheijt tot vreede, soo men maer tot een publijcque beseijndinge aen haer wilde resolveren.

Den 9en d° Dingsdach niet sonders gepasseert.

Den 10en d° Woensdach vertreckt van hier recht door naer Japan t schip Zuijdt-Hollandt met een cargasoen laeckenen, jongst met het schip Leijden van 't vaderslandt becomen. Item om aldaer te vertimmeren ende repareren alsoo 't heel reddeloos sijnde, hier vermidts de schaersheijt van timmerlieden ende veelheijt der gebreck[elijcke] schepen als jachten, tot grooten ondienste vande Comp' noch in lange geen beurt soude connen crijgen.

Den 11en d° Donderdach arriveert hier van Bantam t' schip Woerden. daer mede niet sonderlings vernemen.

Item vertreckt van hier naer Siam om rijs t' jacht den Haring, toebehoorende seeckere compe vrijborgers alhier.

Den 12en d° Vrijdach is door ordre vanden Ed. Heer Generael, den ondercoopman Jan Otten, ten huijse van d' Engelsche gecommitteerden alhier geweest. ende heeft uijt sijne Edts naeme den president aldaer gebracht een vereeringe van een pijp Franschen gealsten wijn, een vaetien rijnschen wijn ende een d' botter, jongst met t' schip Leijden van Nederlandt becomen.

Den 13en d° Saterdach arriveert alhier van Suratte t' Engelse schip d' Ann comende in compe van onse schepen N. Bantam ende Heusden, beneffens een Portugiesche veroverde prijs St Jacintho genaempt, op de hoochde van Cabo de Comorijn, alwaer van deselve gescheijden is, brengende geen cleeden mede.

Den 14en d° Sondach
Den 15en d° Maendach
Den 16en d° Dingsdach } niet sonders gepasseert.
Den 17en d° Woensdach
Den 18en d° Donderdach

Den 19en d° Vrijdach arriveert alhier ledich van Solor t' jacht W. Cappel hebbende en passant Griscij aengedaen, ende t' jacht de Muijs, leggende aldaer op de wacht vande Chineesche joncque versproocken, brengende 14 koebeesten van Griscij mede.

Den 20en d° Saterdach arriveert alhier uijt de Molucquen over Amboina. t' schip Mauritius, inhebbende 26 bhaer 116 catti Molucksche giroffel nagelen: wat quantité nagelen met de Vreede, welcke op ulmo Julij van daer stondt te vertrecken, souden volgen, conde den gouverneur niet seeckerlijck adviseren De Molucquen bleven wel voor twee jaeren met rijs geprovideert, mitsgaders met cleeden tot den handel, gelijck mede van alle andere provisien rijckelijck voorsien, soo dat

sonder incomodatie ende ommesien t' aenstaende jaers outset souden connen wachten.

Den 21en d^o Sondach
Den 22en d^o Maendach } niet notabels voorgevallen.
Den 23en d^o Dingsdach

Den 24en d^o Woensdach is door ordre vanden Ed. Heer Generael op de citatie der gecommitteerde rechteren tot examinatie ende judicature vande saecken van Gillis Venant, coopman ende borger deser stede, alhier binnen t' casteel ter vergaderinge gemelter rechteren gecomparcert den Engelsen president Hendrick Hauleij geaccompaigneert sijnde met sijne Raden Richard Bicx ende George Muschamps, alwaer deselve bij d' Heer Specx, Raedt van Indien, uijt name vande vergaderinge gecommuniceert ende voorgehouden sijn de naer volgende poincten, te weeten:

Eerstelijck, hoe dat op ghisteren aen gemelten Venant de gedecerneerde straffe over sijne begane delicten ter executie gestelt was, ende dat het poinct van 't Japans soma silver, waervan hij Venant aen sommige ministers van d' Engelsche Compe versocht ende door sinistre aengevinge soo veel verworven hadde, datter in de negotie boucken van d' Engelsche Compe valsche posten van ingeschreven waren (gelijck daervan met den President voor desen door commissarissen uijt naeme van voorseijde rechters, gehandelt ende kennisse gegeven was) in de gepronuntieerde sententie tegen Venant soo civil ende discreet, tot conservatie van der voorseijde Engelsche ministers reputatie gementionneert was, als eenichsints sonder verduijstering ende verschooning van Venants sinistre handelinge in desen gepleecht, hadde connen geschieden; aenmanende ende versoeckende d' Hr Specx vorder, dat den President gelieffde ordre te stellen, om onnoodige questien ende onlusten voor te comen, dat in't aenstaende soodaenige clandestine accomodatien tusschen haere ende onse ministers niet meer gecommitteert mochten werden.

Ten tweeden, alsoo 't sich op den 8en Maij pasto als wanneer den voorseijden Venant sich onderstaen hadde, over de vercoopinge vant' huijs, bij den gouverneur Sonck salr alhier getimmert, seer onbehoorlijck ende muijtachtich voort' raedthuijs deser stede, int' aenhooren vande volle gemeente, van cracht ende gewelt tegen den persoon vanden Ed. Heer Generael te protesteren, onder anderen mede toegedraegen hadde, datter op't versouck van voorseijde Venant 2 a 3 Engelsen (daeronder den secretaris vanden President) ter plaetse voorseght verschenen waren, om getuijgenisse van't passerende aldaer te draegen, seijde d'Heer Specx dat het den last vanden Ed. Heer Generael mede was den President (buijten wiens kennisse zijn Edt gelooffde t' selffde geschiet te sijn) daervan te notificeren, ende ernstich te recommanderen voortaen sorge te draegen, sulcx in toecomende voorgecomen, ende bij sijn volck niet meer onderstaen mocht werden, alsoot' doch een saecke van quaden gevolge was, daer sij haer wel buijten conden houden, ende die haer beroep niet concerneerde, ende dat oock

uijt soodanige ende diergelijcke proceduren, daartoe sij als getuijgen geroepen waren, tenderende tot perturbatie vande gemeene tranquiliteijt ende ruste, niet anders als groote onheijlen ende swaricheden conden resulteren, diese wel voorbij mochten.

Ten derden alsoo men gewaer geworden was, datter aen sommige gevangen Spaignaerden ende Portugiesen alhier, eenich geldt, monterende ongeveer ter somme van 140 realen van 8^{en}, bij clandestine middelen ter handt gestelt, ende door scherp ondersouck bevonden was, hoe voorseijde somme met t' Engels schip de Reformatie, onlangs alhier van Maccassar ter rhede gecomen, ten behouve van gemelte gevangenen mede gebracht, ende van seeckere Engelsen aen seeckere Portugeesche vrouwe, met een aensienlijck borger alhier getrouwt, gelevert was om door haer toe doen aen die't behoorde (gelijck alreede was geschiet) bestelt te werden, verthoonde d'Heer Specx mede, wat in convenienten ende pericnlen soodaenige handelingen nae haer sleepten, dat men gevangenen, die doch op allerhande manieren haere liberteijt sochten te vorderen, van soo notabele sommen versach, omme haer als een sleutel tot ontsluijtinge haerder slooten ende boeijen te mogen dienen, ende d'oogen dergeener dien de wacht daerover bevolen is te verblinden. Dat over sulcx den President (buijten welckers kennisse zijne Ed^t oock vertroude t'selve geschiet te sijn) in toecomende scherp regard gelieffde te laten nemen, ten eijnde soodaenige indirecte ende clandestine handelingen, daeruijt beclaechlijcke onheijlen ende gevolgen souden connen ontstaen, mochten geweert, ende de penningen welcke bij diergelijcke voorvallende occasie, t'sij dan van Maccassar ofte andere quartieren, door middel van d'Engelsen aen onse gevangenen over gemaeckt ofte gesonden wierden, directelijck aen ons mochten overgelevert ende ter handen gestelt werden, omme volgens de gewoonlijcke dispensatie, bij ons tot noch toe int distribueren vander gevangene penningen geobserveert, daermede naer den oirboor tot meerder securiteijt ende verseeckertheijt, gehandelt, ende een maentlijck tractement aen de geene diet competeerde, naer ijeders qualiteijt. t'sij van thien, vijfthien, ofte twintich realen, soo lange deselve duerden, daervan uijtgereijckt te mogen werden.

Ten vierden alsoo sijne Ed^t bij rapport vanden bailliu deser stede verstaen hadde, datter soo nu ende dan bij laten nacht ende ontijde, in droncken geselschappen ende gelagen, vele luijdtruchtige ongeregeltheden ende disordres bij sommige van d' Engelsche natie, soo hoogen als lagen standts, inde stadt omgingen, ende sulcx gepleecht wierden, dat den bailliu, vermogens sijn ampt, al over lange eenige derselver daerover ipso facto soude gelicht, ende voor den gerechte gecauseert hebben, ten ware sulcx om t' respect vande natie, ende op hoope van affstandt van soodaenige ongeregeltheden in toecomende naergelaten hadde; daer noch bijvoegende, hoe men seeckere kennisse hadde, dat de conversatie ende familiariteijt van sommige ministers van d' Engelsche Comp^e met eenige Nederlandtsche vrouwspersoonen inde stadt, bij nacht ende op onbehoorlijcke tijden, soo groot was, dat het nae de verstaene rapporten, de bepalinge van

alle modestie ende eerbaerheijt excedeerde; daervan sijne Ed mede goet gedacht hadde den President t' adverteren, omme bij sijne E. daerinne versien ende behoorlijcke ordre gestelt te worden. Ten was sijne Ed^ts meijninge niet, haer eenen regel te prescriberen, waer se gaen ofte niet gaen souden, maer alleenlijck wilde sijne Ed^t serieuselijck gerecommandeert hebben, dat de modestie ende civile zeegbaerheijt inde conversatie niet te buijten gegaen wierd.

Alle welcke poincten den President ende sijne bijhebbende raden distinctelijck voorgehouden sijnde, den President met een eerbiedich gelaet aenhieff t'antwoorden, in substañtie als volcht, te weeten:

Dat de civile ende beleeffde waerschouwingen, welcke sijne Ed^t nopende de voor verhaelde disordren ende ongeregeltheden van sijn volck, gelieft hadde te laten doen, hem ten hoochsten aengenaem waren, ende sijne Ed^t daervoor dede bedancken; verclarende voorders met hooge obtestatien, men vrijelijck gelooven mocht, d' abusen ende onbetamelicheden vant' volck buijten sijn weeten gepleecht ende begaen wierden; doch dat in toecomende op d' een ende d' ander soodaenigen reglement, ende ordre verhoopte te stellen, dat den Ed. Heer Generael gelijck mede alle subalterne overhoofden vande Nederlantsche Comp^e alhier, mitsgaders d' officieren vande stadt ende alle andere diet eenichsints aengaen mocht buijten oorsaeck van clachte gehouden souden werden. Daermede den President ende sijne bijhebbende Raden, naer reciproque eerbiedige groetenissen opgestaen ende vertrocken sijn.

Den 25^en d^o Donderdach arriveert alhier van Suratte met t' jacht Heusden den commandeur Frederick Kistgens, gevende voor tijdingh hoedat den 8^en deser op de hoochte van ses graden 45 minuten suijder breete, ontrent 40 mijlen van de Strate Sunda gerescontreert hadde, twee Deensche schepen, comende van Maccassar, gaende nae de Custe Choromandel, sijnde t'een een groot schip, naer gissinge ontrent van 300 lasten, t' ander een jacht van ontrent 100 lasten. Nae den commandeur vernemen conde, waerender op 't jacht vele Nederlanders, insonderheijt Enchuijsers, daeronder den schipper van t' jacht genaempt Volcker Thijssen, sijnde voor desen in dienst vande Generaele Comp^e soo voor opperstierman als schipper in Indien geweest.

Den 26^en d^o Vrijdach
Den 27^en d^o Saterdach
Den 28^en d^o Sondach
Den 29^en d^o Maendach
} niet sonders gepasseert.

Den 30^en d^o Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam met t' jacht West Cappel den commandeur Jan Willemsz. Verschoore met ordre omme t' onderstaen wat aldaer tot openinge vanden peperhandel soude connen verrichten.

———

Julius.

Pmo Woensdach arriveert alhier van Jappare s' landts jacht de Griffioen, mede brengende de Chineesche joncke daer voor desen op uijtgesonden is geweest, hebbende de jonck vele extorsien ende quellagien vande Mooren aldaer uijtgestaen.

Den 2en d° Donderdach niet notabels voorgevallen.

Den 3en d° Vrijdach vertreckt van hier naer Atchin t' Engels schip de Reformatie met partije giroffel nagelen ende goutdraet tot bevorderinge vanden peperhandel.

Den 4en d° Saterdach niet sonders gepasseert.

Den 5en d° Sondach arriveert alhier van Suratte de chaloupe de Nieuwicheijt.

Item van Bantam t' jacht W. Cappel.

Item vertrecken naer Succadana ende Benjarmassingh tot bevorderinge vanden diamant ende peperhandel t' jacht den Haen ende t' fregat de Fortuijne.

Den 6en d° Maendach inden avontstondt is met behoorlijcke solemniteit bijde crijchs officieren van t' garnisoen alhier, uijt het casteel nae de kerck deser stede getransporteert t' gebeente vanden overleden capn Appolonio Schot salr.

Item arriveeren van Amboina t' schip de Cameel ende de fluijte Edam, mede brengende ontrent 200 bhaer giroffel nagelen.

Item arriveert van Suratte t' schip N. Bantam gemant met 150 coppen.

Den 7en d° Dingsdach vertreckt van hier naer Siam tot bevorderinge vanden provisij-handel, der vrijlieden fluijte Gorcum.

Den 8en d° Woensdach }
Den 9en d° Donderdach } niet notabels voorgevallen.

Den 10en d° Vrijdach vertreckt van hier naer Atchin, tot bevorderinge vanden peperhandel t' schip Haerlem met een gesorteert cargasoen cleeden ende andere coopmanschappen, tot opsamelinge van 1000 bhaer peper.

Den 11en d° Saterdach vertrecken van hier naer Siam tot bevoirderinge vanden rijs ende provisij-handel, t' jacht Brotcha beneffens een joncke.

Item vertrecken naer t' vaerwater bij Noorden Mallacca onder t' commandement vanden E. Carel Lievensz op den algemeijnen vijant uijt cruijssen, de jachten Heusden, West Cappel ende d' opgeboeijde chaloupe de Nieuwicheijt met nog twee open chaloupen daerbij; gemant t' samen met 175 coppen, te weeten:

125 bootsgesellen,
50 soldaten.

Den 12^en^ d° Sondach arriveert alhier van Bantam met t' jacht de Torteldnijve den commandeur Jan Willemsz. Verschore, welcke den 30^en^ Junij pas^to^ derwaerts tot bevoirderinge vanden peperhandel affgeveerdicht is geweest. Wat denselven in sijn besoinge met die van Bantam wedervaren sij, can in sijn gehouden dach-register daervan breeder gesien werden, t' welck van woorde tot woorde is luijdende als volcht, te weeten:

Den 29^en^ Junij s' nachts geseijlt met het jacht W. Cappel vande rheede van Battavia, ende den eersten Julij gecomen voor Bantam op de rheede.

Den 2^en^ Julij gesonden met de schuijt van West Cappel met den coopman van d° jacht, ende Cornelis Doet mij uijt, dien ick van Battavia mede hebbe genomen voor tolck, om die van Bantam aen te dienen, dat ick daer was gecomen, versoeckende consent om aen landt te mogen gaen. Daer beneffens aenden Coninck een geschenkien gesonden, te weeten:

4 vadem root scharlaecken.
10 stucx caij goelongs.
10 stucx tape serasse.
2 sarasse gobar.

Het scheen den Coninck aengenaem te sijn dat ick daer gecomen was, ende gaff consent dat ick wel mocht aen landt comen, doch dat den tolck ende coopman noch eerst eens souden aen landt verschijnen; met dese antwoorde sijnse aen boort gekeert.

Den 4^en^ d° hebbe ick deselve persoonen met de schuijt wederom naer landt gesonden met een geschenckien voor den Pangoran Gabang, te weeten:

2 vadem carmosijn root scharlaecken.
5 stucx caingoelongs.
5 stucx serassa tapes.
2 serassa gobars.

T' welck hem datelijck wierd gesonden; doen sijn de gecommitteerde, als namentlijck den Tommogon Serangue ende Lackmoij, wederom bijden coninck gaen vragen als vooren, consent oft ick aen landt mocht comen; brachten voor antwoorde, neen, dat het noch niet sijn en mocht.

Den 6^em^ d° is de schuijt met de voorseijde persoonen wederom naer landt gevaren, die voor antwoorde cregen, dat ick wel aen landt mocht comen als 't mijn belieffde, al waert datelijck, daerop geseijt wierd, dat het avont

tolck aen landt gevaren, naer lange pitsiaringe soo t'scheen, datse den peper voor 2½ realen souden laten.

Des nachts met t' jacht t' Torteldnijffken t' seijl gegaen naer Battavia, om van ons wedervaren rapport te doen, alwaer den 11^{en} d° savonts te 9 uren op de reede gecomen sijn.

Den 13^{en} d° Maendach niet sonders gepasseert.

Den 14^{en} d° Dingsdach hebben haer door ordre vanden Ed. Heer Generael vervoecht ten huijse vande Engelsche gecommitteerden alhier d'Heeren Jacques Specx ende Pieter Vlack, raden van Indien, mitsgaders Jacob van Dooreslaer, secretaris vanden Ed. Heer Generael, ende heeft d'Heer Specx uijt sijne Ed^{s} naeme, den President aldaer, geaccompaigneert sijnde met sijne raden, Richard Bicx ende George Muschamps, naer reciprocque groetenisse, aengedient, als volcht, te weeten:

Dat den commandeur Jan Willemsz. Verschore, voor vice-admirael vande Nassausche vloote in't landt gecomen, den 12^{en} deser alhier van Bantam (derwaerts eenige dagen geleden, gecommitteert ende vertrocken was, omme als opperhooft t'opsicht ende gebiedt over de wachthoudende schepen aldaer te bewaren) gearriveert sijnde, aen den Ed. Heer Generael gebootschapt hadde, hoe daer ter rheede leggende door eenige Chineesen die met ververschinge aen boort gecomen waren, bekendt was geworden, Fetor (1) Jamboul te wesen, welcken ontrent den tijt van twintich jaren geleden, opt Nederlandts comptoir binnen Bantam geresideert, ende alsdoen den naem van Jamboul, wegen seecker teijcken van witte haeren boven sijn voorhooft, gecregen hadde, ende dat door rapport van gemelte Chinesen, onder anderen sijne compste aldaer aen Lackmoij, sijnde een persoon van credit binnen Bantam, ter ooren was gecomen, welcke hem verluijden liet, lust te hebben den voorseijden fetor Jamboul van ouder kennisse noch eens te mogen sien ende spreecken. T'welck den voornoemden commandeur van d'aenboort comende Chineesen genotificeert sijnde, goet gevonden hadde sich met een vreede vaen eens aen landt te presenteren, ende t'onderstaen, oft met eenige van Bantam soude connen in gespreck comen. Daerop gevolcht was, dat van Lackmoij, geaccompaigneert met twee a drije gequalificeerde van Bantam, daeronder den Tommogon, aen de boom ontrent het tolhuijs vruntlijck gewellecompt, ende onder een balleije minnelijck ontfangen, gelijck mede met siri pinang nae de Javaensche maniere, een wijle getracteert sijnde, onder andere propoosten vande selve nae d'oorsaecke van sijn compste aldaer gevraecht was, ende off hem ijets schorte, dat t'selve vrijelijck seggen ende openbaren soude. Daer gemelten Verschoore op geantwoort hadde, dat hij wegen den Staet der Vereenicht

(1) Factor.

de Nederlanden ende den prince van Hollandt, met elff schepen tot affbreuck van onse algemeijne vijanden uijtgesonden, daermede rontom de weirelt geseijlt, ende eenige daervan alreede vooruijt naer Hollandt gesonden, ende de rest bij hem behouden hadde, om daermede metten eersten te volgen daer vorder bij vougende, aongesien soo naer Bantam gecomen was, dat van wegen d' oude kennisse niet hadde connen voorbij gaen om den Pangoran noch eens te comen aenspreecken ende begroeten. Vraegende met eenen off daertoe apparentie ende gelegentheijt ware; daerop hem geantwoordt wierd' dat hij van outs wel wiste, t' acces bij den Pangoran soo open niet stondt, ende datter meer aen vast was, tracterende ende festoijerende hem ondertusschen met siri pinang, ende souckende hem met tusschen-propoosten van herwaerts ende gints daervan te diverteren. Waer onder voorseijde Lackmoij soo van ter sijden mede te pas bracht, off oock tot affladinge van sijne resterende schepen, eenigen peper van doen hadde, ende coopen wilde. Daerop den commandeur [seijde], sooder peper te becomen was, dat hem noch wel wat tot sijn ladinge ontbrack. Hoe, seijde Lackmoij, gebreeckt het in Bantam aen peper? daerop bijden commandeur weder ingevolcht ende gevraecht sijnde, nae den prijs van dien, hem geantwoort wierd, de selve niet minder als acht realen t' picol soude moeten gelden. Daerop Verschore replicerende, dat die prijs te hooch, ende te vele vande prijsen van 3, 2 ende 1½ realen de sack welcke ten tijde sijnder residentie in Bantam over twintich jaren omgingen, was verschelende, eijndeling naer diversche propoosten over ende weder bij Lackmoij gesegt wierdt, deselve ten alder uijtersten om seven realen te becomen soude sijn. Waermede den commandeur, sonder eenige vorder motie van coop te maken ofte sijne graecheijt tot peper te bethoonen, sich gelatende datter niet van vallen soude, ten waere men tot veel meerder affslach daelde, van Lackmoij gescheijden, ende de saecke voor dien tijt, soo was blijven steecken.

Welcke tijdinge sijne Ed^t door mondeling rapport vanden gemelten commandeur (die om t' selve aen te dienen, expresselijck weder van Bantam gekeert was) verstaen hebbende, niet hadde connen naerlaten den President deselve te notificeren, omme eer men op dese voorverhaelde motie, t' sij dan door voorseijde commandeur ofte ijemant anders, nae men geraden soude vinden, in vorder besoigne met die van Bantam tradt, alvooren sijn advis ende gevoelen daerover te hooren, alsoo 't een saecke van gewichte was, daer aen de respective Comp^en ten hoochsten was gelegen, soo om de notabel quantité peper, welcke men daer soude connen becomen, gelijck mede om van d'onlusten ende swaricheden ontlast te blijven, welcke bij t'overcomen ende aensoucken van Francen, Deenen ende andere Europische natien tot Bantam, d'een off d'ander tijt souden mogen ontstaen, in deselve van daer te weeren. Daerop den President antwoorde, dat d'hoochwichticheijt van Bantams openinge bekennen most, doch alsoo voor desen tot distincte tijden, niet alleen wegen beijde de Compaignien verscheijden aenspraecken tot verdrach ende bevredinge met Bantam gedaen, maer oock bij

die van Bantam selve verscheijden geapposteerde daertoe herwaerts gesonden waren, welcke ons verseeckerden soo men tot een beseijndinge derwaerts verstaen wilde, de saecke een gewenschte uijtcompst te sullen sorteren. Daer men nochtans bij ervaringe van tijt tot tijt geleert ende ondervonden hadde, de gesanten altijt ongehoort affgewesen ende de beseijndingen vruchteloos affgeloopen waren. In voegen dat daer bij tot noch toe meer verachtert als geproffiteert was, ende men dienvolgende met reden wel wat achterdochtich mocht wesen, off dese voorverhaelde motie van pepervent bij die van Bantam niet meer op een polstastinge van onse graecheijt daertoe, als een sijncere openinge van handel gevest ende gegrondt sij, sijnde den President derhalven van gevoelen, men in de saecke van Bantam niet behoefde te haesten, om niet weder in de voorige effronten te vervallen, te meer oock om dat men van Europa de decisie van't gerenvoijeerde poinct vanden Bantamschen handel, hoe ons daerinne mutuelijck souden hebben te gedraegen, was verwachtende, omme d'selve becomen hebbende, met deste solider fundament ende meerder eenpaericheijt, ten dienste van beijde de Comp^en daerinne te mogen disponeren ende handelen. Daerop d' Heer Specx repliceerde, dat men gevoelen moest, de saecke voor eerst soo niet succederen soude, alsoo de Javaensche raetslagen gemeenlijck veel tijts nae haer sleepten, alleer tot decisie van saecken comen. Doch dat men evenwel de jegenwoordige tijts gelegentheijt most insien, ende daerop insonderheijt letten, dat Pangoran Gedee, wiens obstinaetheijt de saecke naer t' gemeene gevoelen dus lange alleen wederhouden hadde, nu overleden ende Pangoran Ratu, die sich neffens meest alle de Groote tot Bantam, altijt tot vreede met ons genegen hadde gethoont, in desselfs plaetse gesuccedeert was, ende de bestieringe des rijcx absolutelijck aenvaert hadde; dat oversulcx met die van Bantam, insonderheijt haerselven nu soo langen tijt met haeren opgehoopten peper overaest, ende om haer daer van t'ontlasten genootdruckt vindende, bij d'een off d'ander middel, wel wat goets, ten dienste van beijde de Comp^en te verhoopen stondt, t welck niet behendiger int werck conde gestelt worden, nochte daer d'een ende d'ander Comp^e minder effront bij implicabel was als bij dese middel vanden commandeur Verschore, die quansuijs ende onder schijn vande ladinge voor sijn resterende schepen te procureren, met die van Bantam in onderhandelinge van peper soude connen comen, ende goede partije met deselve contracteren, sonder daervan eenich uijterlijck gewach te maecken, ofte te laten blijcken, hij directelijck van ons quame. Sijnde naer alle apparentie daer niet aen te twijffelen, off hij soude peper becomen. Ende dat alle de swaricheijt die daerin te considereren stondt alleen in d'overeencominge vande prijs soude gelegen sijn. t'Welck den President mede advoijerende, van d'Heer Specx gevraecht wierd, tot wat prijs sijne E^d. verstont men deselve soude behooren te copen, alsoo den gelimiteerden prijs bij Lackmoij van seven realen t'picol te lastich ende t'excessijff groot soude vallen. Daerop den President diende alsoo t' gros van beijde der Comp^en negotie

in Indien, voor alsnoch aenden peperhandel was dependerende, dat het een gewenschte saecke soude sijn, soo men tot openinge van handel met Bantam geraecken ende den peper tot civilen prijse aldaer becomen conde, omme den vervallen ende bedorven peperhandel op alle andere plaetsen daer de Comp^en^ traffiqueerden, daernae te mogen redresseren ende buijgen; sulcx dat van opinie was, soo men deselve ten prijse van vijff realen t'picol conde becomen, den tol daerin begrepen, dat men daerinne niet behoorde te difficulteren, ende den peper oock niet hooger diende te coopen, omme de voor verhaelde gewenschte maxima in andere quartieren met des te minder inconvenienten ende swaricheden daernae te mogen reguleren ende besnijden; daer vorder bij voegende, dat hij t'voorseijde interposite middel vanden commandeur Verschore in dese saecke van Bantam als een neutrael ende op sich selfs bestaende instrument te gebruijcken, volcomentlijck approbeerde, (gelijck sijne bijwesende raden t'selve naer onderlinge communicatie mede eenstemmich goet vonden) ende seijde te vreden te wesen, dat den gemelten commandeur, gelijck begonnen hadde, in de saecke voort vaeren soude, midts dat den prijs van vijff realen t'picol niet geexcedeert, ende hun van t'gebesoigneerde van tijt tot tijt behoorlijcke openinge ende kennisse gedaen wierde. Welcke antwoorde d'H^r^ Specx aennam den Ed. Heer Generael te sullen rapporteren. Ende naerdat eenige loopende propoosten van weder sijden soo raeckende de sobere gewassen vande quartieren innewaerts, gelijck mede t'disaster d'Engelsen inde Golfo van Persien door de Portugiesen overgecomen (1), gevallen waren, met sijne geaccompaigneerde naer reciproque vruntlijcke groetenisse vanden President ende sijne Raden gescheijden is.

Den 15 d° Woensdach } niet notabels voorgevallen.
Den 16^en^ d° Donderdach }

Den 17^en^ d° Vrijdach vertreckt andermael met t'jacht de Tortelduijve van hier naer Bantam, den commandeur Jan Willemsz Verschoore, met ordre omme de begonnen onderhandelinge met Bantam te vervolgen, ende tot een gewenste openinge, soo t'lucken wilde, te brengen.

Item is bij ordre vanden Engelschen president alhier int casteel verscheenen Mr George Muschamps, vergeselschapt van Thomas Robinson, secretaris vanden President, welcke bij den Ed. Heer Generael in de Groote sale ter audientie geadmitteert sijnde, uijt des Presidents naeme versocht hebben, alsoo bij mancquement van volck dit jaer geen schip ofte jacht naer Suratte souden vermogen uijt te setten, ende den President seer genegen was d'Engelse schepen in Suratte, met eenich geschut, amonitie van oorloge, ende andere nootlicheden tegen den algemeijnen vijant, welcke sich met een notabele macht in die quartieren was onthoudende, van hier te secunderen, dat sijne Ed^t^ gelieffde in onse

(1) Vgl. F. C. Danvers, *The Portuguese in India*, II (London, Allen, 1894), blds. 224.

gedestineerde schepen derrewaerts plaetse voor haer te verleenen tot vervoer van eenige stucken geschuts ende andere nootlicheden, als bij specificatie souden verthoonen. Welck versouck van accomodatie haer bij sijne Ed^t toegestaen is.

Den 18^{en} *d°* Saterdach vertreckt van hier naer Teijouwan t'jacht Woerden. met 900 balen Japanschen rijs, beneffens andere geeijschte nootlicheden, gemant met 100 coppen, te weeten:

60 bootsgesellen,
40 soldaten.

Den 19^{en} *d°* Sondach vertreckt van hier in ambassade naer Siam met t'schip de Cameel, Jan van Hasel, tolmeester ende voorstander vande vreemdelingen deses rijcks.

Den 20^{en} *d°* Maendach
Den 21^{en} *d°* Dingsdach
Den 22^{en} *d°* Woensdach — niet sonders gepasseert.
Den 23^{en} *d°* Donderdach

Den 24^{en} *d°* Vrijdach arriveert alhier van Bantam t'jacht de Tortelduijve daermede voor tijdinge becomen, hoe met de wedercompste vanden commandeur Verschore van Battavia een groote veranderinge aldaer voorgevallen, ende een misverstandt geresen was, over den peper prijs. Die van Bantam voorgevende ende obstinatelijck drijvende, dat den commandeur met haer soude gecontracteert hebben, den peper tot vijff realen t'picol, sonder eenich uijtbeding van s'Coninex tollen aen te sullen nemen, daervoor sij deselve bereijdt waren te leveren ende anders niet. Daertegen den commandeur weder inbracht dat int contracteren geen exceptie van toll bij die van Bantam geallegeert, maer nae sijn beste onthout ende meeninge den tol in gemelten prijs van vijff realen t'picol begrepen was. Daerop die van Bantam confidentelijck voorgaven, soo men t'gemaeckte contract, gelijck sij't verstonden, niet wilde achtervolgen, datter dan oock vorder inde saecke niet te doen soude wesen. Welck misverstandt den Pangoran door den Chinees Simsuan aengedient sijnde, hadde d'opgerechte logie tot levrantie vanden peper, mitsgaders den pagger daer rontom weder doen affbreecken, ende soodaenigen miscontentement tegen den persoon van voorseijde Simsuan opgenomen, dat hij gevangen gestelt, ende naer uijterlijcken schijn in perijckel van 't leven was. Gelijck hij door seeckeren Chinees, sijn bloetverwant, expresselijck van Bantam herwaerts gecomen, gelijck mede door eenige vande principaelste Chineesen alhier aenden Ed. Heer Generael dede verthoonen, ende daerbij seer ernstelijck versoucken, dat men hem doch wilde salveren, ende uijt t'perijckel helpen, daer hij ontschuldich in gebracht was. Alsoo den commandeur den peper prijs buijten sijn weeten ende advijs gemaeckt ende den toll daer buijten toegesegt hadde. Leggende den Pangoran hem Simsuan nu te last dat hij d'oorsaecke was, den gecontracteerden coop van onser sijde niet en wierdt gehouden ende volbracht, derhalven hij voorsloech, dat men doch voor eerst

eenige partije van 10 a 20000 sacken tot den gemaeckten prijs van vijff realen t' picol, den tol daerbuijten, om hem te redden ende helpen, soude willen aennemen ende ontfangen; met verloop van tijt soudeden prijs wel leeger te brengen sijn, &ª.

Den 25en d° Saterdach
Den 26en d° Sondach } niet notabels voorgevallen.
Den 27en d° Maendach

Den 28en d° Dingsdach vertreckt van hier naer Bantam d' Heer Jacques Specx, Raedt van Indien, met t' jacht de Torteldaijve omme t' onderstaen off t' gepasseerde aldaer bij forme van een voorgevallen misverstandt, in de meijninge van den toll boven den gecontracteerden prijs van vijff realen van 8en t' picol, gelijck die van Bantam obstinatelijck voorgaven, soude connen geaccomodeert, ende partije peper (tot een inleijdinge ende satisfactie vanden geboden prijs van Rn 2½ van 8en de sack, den toll daerin begrepen) becomen werden. Alsoo verstaen wierd, t' selve sonder prejuditie vanden peperprijs naermaels te verminderen, ofte den peper t'eenemael naer te laten, bequamelijck soude connen geschieden.

Den 29en d° Woensdach
Den 30en d° Donderdach } niet sonders gepasseert.
Den 31en d° Vrijdach

Augustus.

Pmo Saterdach
Den 2en d° Sondach } niet sonders gepasseert.
Den 3en d° Maendach

Den 4en d° Dingsdach arriveert alhier ter rheede van Bantam t' jacht de Torteldaijve daermede overcompt d' Heer Jacques Specx, Raedt van Indien; van welckers wedervaren met die van Bantam int' volgende dachregister bijden ondercoopman van gemelte jacht daer van gehouden, naerder ende breeder gesien can werden, luijdende als volcht, te weeten:

Ulmo Julij hebben ons door ordre vanden Ed. Heer Jacques Specx, met de schuijt van 't jacht de Hoope met een vreede vaen naer de riviere van Bantam vervoecht; op de droochte comende, sijn ons twee cleijne prauwen gerescontreert, ons noodigende binnen te comen, t'welck wij

deden; binnen gecomen sijnde, sijn opde Oostelijcke bal[eij] bijden opsiender vandien, gaen sitten, die ons siri pinang voor-sette, den welcken wij seijden daer gecomen te sijn, om met Quieij Lackmoij gelijck mede mot den Tommogon te spreken waer over om haer gesonden is geweest, ende ook eijndeling naer 1 a 1½ glas aldaer op de baleij bij ons gecomen sijn ende naer dat weijnich tijts bij ons geseten hadden sonder spreecken, sijnde soo't scheen door haer haestich aentreden wat vermoeijt, hebben ons eijndelijck gevraecht wat ons begeeren was; wij hebben daerop geantwoort, hoe den Ed. Heer Generael verstaen hadde, dat fetor Jamboul alhier bij haer vriendelijck onthaelt, ende met haer diversche-malen in onderhandelinge was geweest, t' welck sijne Ed' seer wel beviel; doch dat corts daernaer verwitticht wierd, hoe den Pangoran t' sedert fetor Jambouls wedercompste van Battavia tot Bantam eenich misnoegen geschept hadde; waerop den Tommogon antwoorde, dat den Pangoran niet verstoort ofte qualijck te vreden was, maer waeren al-saemen verwondert, dat fetor Jamboul, volgens de belofte aen haer gedaen, niet en quam invorderen de gecochte peper ende dat sij tot leverantie een bequaem huijs hadden ge-maeckt, om de selve te wegen, oock dat aen boort hadden gesonden om ons t' selve te verwittigen, ende omdat wij t' sedert haer niet hebben comen besoucken, hadden het huijs weder doen affbreecken; nochtans soo wij noch quaemen om de peper t' ontfangen, souden ons bequaem plaetse daertoe aenwijsen. Waerop wij andermael antwoorden dat het onse schult niet was, maar doordien sijne Ed' ver-staen hadde, den Pangoran gemiscontenteert te sijn, hadde oversulcx goet gevonden Cap[n] Japon ([1]), die een groot man ende Raedt van den Ed. Heer Generael was, te seijnden om alles daer den Pangoran eenich misnoegen in hadde te middelen, ende tot een gewenst accoort te brengen; ver-souckende met eenen op haer, dat sij bijden Pangoran te wege wilden brengen, dat Quieij Lackmoij ofte den Tom-mogon aen boort van onse schepen mocht comen, om met Cap[n] Japon te spreecken, aengesien dat alles wat bij hem ende haer sonde geaccordeert ende beslooten werden, ho[e]

(1) Jacques Specx.

dich ende vast soude sijn. Waerop sij weder dienden, dat al wat bij haer ende fetor Jamboul gehandelt was, bij haer als noch naergecomen ende gepresteert soude werden. T' was nu haeren Sondach, ende conden oversulcx daervan bijden Pangoran nu niet spreecken, maer wilden wij morgen wedercomen, sij soudent' ondertusschen den Pangoran aendienen, waerop wij ons affscheijt van haer naemen ende voeren aen boort.

Pmo Augustij 's morgens sijn wij weder naer landt gevaren, op de droochte comende, sijn weder ingehaelt alsvooren. Ende op de baleije nedergeseten sijnde, hebben d'opsienders aen Quieij Lackmoij ende den Tommogon de weete gedaen van onse compste dewelcke corts daernaer bij ons op de baleije verscheenen sijn, seggende dat sij den Pangoran aengedient hadden, hoe wij ghisteren bij haer op de baleije geweest, gelijck mede wat redenen daer gevallen waren; maer dat den Pangoran geantwoort hadde, niet van sins te wesen eenige van haer aen boort te seijnden, noch oock niet vorders met ons hadden te handelen, als alreede met fetor Jamboul geschiet was. Ende soo wij op die conditie met haer wilden handelen, mochten vrijelijck aen landt comen, ende dat den Pangoran daer wel in te vreden soude wesen. Waerop wij haer voor antwoorde gaven ende seijden, dat ten aensien Capn Japon uijt liefde van Battavia herwaerts gecomen was, om met haer in naerder onderhandelinge te treden, soude het beter vougen, dat sij, soo't den Pangoran gelieffde, aen boort van onse schepen quamen, ende dat tot dien eijnde de schepen dicht aende droochte gecomen waren, om met des te minder moeijte daeraen te comen. Sij gaven tot antwoorde, dat den Pangoran geensints wilde gedoogen, dat ijemant van sijnen't wegen aen boort soude comen, maar soo Capn Japon van ijets anders te spreecken hadde, mocht hij soo hij wilde, wel aen landt comen; ende soo niet, dat het een cleijn vertrouwen van ons op haer was. Waer op wij dienden dat den Ed. Heer Generael haer alles goets was toevertrouwende, daermede sij seijden, wel te willen een cort bescheijt hooren, wat wij hier in begeerden te doen. Waerop wij voor de tweede mael ons affscheijt namen, ende voeren naer boordt.

Naerden middagh weder naer landt gevaren, ende op de baleije nedergeseten sijnde, hebben d' opsienders Queij

Lackmoij ende den Tommogon de weete gedaen, welcke oock terstondt verschenen sijn. Bij ons neder geseten sijnde, seijden wij, dat alhier voor de derde reijse verschenen waren, ende naedien sij voor den middach, van ons com bescheijdt gevordert hadden van ons doen ofte laten, dienden wij haer aen, dat Capn Japon alsnoch seer begeerde, dat ijemant van haer aen boort wilde comen, om met hem naerder te spreken, ende soo sij vreesden dat men haer soude vasthouden, dat sij ijemant van ons tot haere wedercompste in ostagie souden nemen; ofte soo Capn Japon aen landt quam, dat sij eenige vanden haeren aen boort in ostagie souden seijnden; ofte dat sij malcanderen op de droochte souden rescontreren, ende aldaer met den anderen spreecken. Daerop sij seijden, wij sullen't den Pangoran gaen aendienen. t' Is wel, seijden wij, dient den Pangoran met eenen aen, ingevalle t' hem niet gelieft op eenige vande voorverhaelde conditien met ons door ijemant vande sijne in gespreck te comen, dat Capn Japon van meijninge was desen aenstaenden nacht te vertrecken.

Met haer wedercompste vanden Pangoran hebben ons aengedient, dat den Pangoran geensints van meijninge was, ijemant vande sijne soo aen boort van onse schepen gelijck mede opde droochte te seijnden, ende dat met ons niet naerder te handelen off te spreken hadde. Wilde met volgens t' contract met fetor Jamboul aengegaen, handelen t' stondt in ons believen, ende alsoo den avont op handen was, alst ons belieffde, mochten vertrecken.

Den 5en d' Woensdach niet notabels voorgevallen.

Den 6en d° Donderdach vertrecken van hier tot versterckinge vande nat: macht in Suratte ende Persien, onder t' commandement vanden E. Frederick Kistgens, de schepen t' Wapen van Zeelandt ende Zierckzee, inhebbende een cargasoen tot vervolch vanden cleeden handel soo in comptanten als coopmanschappen monterende ter somme van *f* 177347.18.6.

Den 7en d° Vrijdach Den 8en d° Saterdach Den 9en d° Sondach Den 10en d° Maendach Den 11en d° Dingsdach	niet notabels voorgevallen.

Den 12en d° Woensdach vertreckt van hier om hout te haelen, naer de West houck van Java t' schip t' Wapen van Enchuijsen.

Den 13en d° Donderdach is bij ordre vanden Engelsen president al:

int' casteel verscheenen Mr. George Muschiamps, vergeselschapt met Thomas Robinson, secretaris vanden President. 'Dewelcke bijden Ed. Heer Generael in de groote sale ter audientie geadmitteert ende neder geseten sijnde, uijt des Presidents name versocht hebben, alsoo haer schip d' Anna langer onbruijckelijck was, ende eerstdaechs aende wal gebracht soude werden, dat sijne Ed' haer gelieffde plaetse aen te doen wijsen tot opleggingе van d'Annas geschut; gelijck mede dat sijne Ed' gelieffde haer t' accomoderen met een champan om t' geschut aen landt te brengen, alsoo sij jegenwoordich van middel daertoe geheel destituijt waren, daerin sijne Ed' haer belooffde te sullen doen gerieven.

Den 14en d° Vrijdach arriveert alhier van Amboina t' fregat Pera, hebbende van Amboina in Bouton overgebracht den Gnoffa Maniere, sijnde oom vanden Coninck van Ternate, beneffens ontrent 100 Ternatanen, welcke van Ternate tot des Boutonders assistentie tegen den Coninck van Maccassar gesonden wierden (1).

Den 15en d° Saterdach Den 16en d° Sondach Den 17en d° Maendach Den 18en d° Dingsdach Den 19en d° Woensdach Den 20en d° Donderdach Den 21en d° Vrijdach Den 22en d° Saterdach	niet sonders gepasseert.

Den 23en d° Sondach vertreckt van hier naer Tegal t' jacht Cotchin, daermede overgaet als gesante nae de Cochoenan ofte Matteram van Java, den)ppercoopman Sebolt Wonderer geaccompaigneert met een suitte van 10 per- ıoonen beneffens een brieff vanden Ed. Heer Generael ende een statige schenckagie ıenden Mattaram. Item eenige vrijborgers deser stede, welcke op haer ernstich versouck gelicentieert sijn, in Tegal haeren particulieren handel te mogen be- vorderen.

Den 24en d° Maendach niet notabels voorgevallen.

Den 25en d° Dingsdach arriveert alhier van Bantam t' jacht de Tortelluijve; bij d' advisen daermede becomen verstondt men den Pangoran alsnoch n sijn voorige obstinaetheijt te continueren.

Den 26en d° Woensdach Den 27en d° Donderdach Den 28en d° Vrijdach	niet notabels voorgevallen.

Den 29en d° Saterdach vertreckt van hier naer Bantam t' jacht den Arent, mme t' jacht de Hoope welck hoochnoodich gerepareert diende, te verlossen.

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XXXVI, 104, 109.

Den 30en d° Sondach niet sonders gepasseert.

Den 31en d° Maendach verschijnt alhier van Maccassar over Jappare den Italiaen Juan Maria Moretti, welcke in Februarij passato met sijn jacht de Diana van Battavia nae Maccassar vertrocken was, alwaer gearriveert sijnde, den Engelsen coopman Hendrick Shiort, den voorseijden Italiaen met behendicheijt heeft gevangen genomen, geschiedende, gelijck d° Shiort sich tegen den Italiaen excuseerde, door expresse last vanden Engelsen president tot Battavia.

Daernaer heeft d° Shiort mede t' gemelte jacht met presentatie ende dreijgementen aenden schipper ende t' volck gedaen, in sijn bewelt becomen, ende t' selve aen d' overste der Portugiesen aldaer, voor 1600 realen vercocht, te weeten t' hol met sijn staende seijlen; wat t' geschut belangde, alsoo t' selve de Nederlanders toequam, heeft hij niet vercocht.

Naedat t' jacht alsoo vercocht was, heeft d° Shiort t' volck daervan met een van d' Engelsche schepen naer Battavia laten comen, maer den Italiaen aldaer gevangen gehouden; welcke nae twee maenden sittens, d' Engelsen voor een goude keten van 500 realen aende oversten der Portugiesen meijnden over te leveren, om naer Manilha vervoert te werden; maar t' wierdt haer door de Francen ende Nederlanders daer sijnde, belet, soodat d' Engelsen hem behielden (1).

Naer 't vertreck van't Engelsch schip brack den Italiaen uijt, ende wierdt op de marckt van vier Engelsen met lantsen vervolcht, welcke last hadden hem te dooden, maer t' allen gelucke waeren daer eenige Spaignaerden opde marckt, welcke hem ontset deden, meijnende het een Spaignaert was. / Deze brachten hem bij d' overste der Portugiesen, alwaer hij bekendt sijnde, gevangen wierdt gehouden om naer Malacca te gaen. Maer ondertusschen verscheen den Coninck van Macassar van sijne expeditien, die verstaende den Italiaen tot den voorseijde overste was, hem ginck besoucken, ende dede hem ontslaen, mitsgaders bewees hem groote caressen ende verhaelde al sijn wedervaren, vande tocht van Bouton, Solor, Sumbaija, Inde, Bima, etc. ende licentieerde voorts voorseijde Italiaen om naer Battavia te mogen keeren, ende aldaer justitie van sijn geleden ongelijck te versoucken. Verwachtende voorts dat den Ed. Heer Generael hem tegen t' naeste mouson op sijnen brieff, met den gouverneur van Amboina Heer Herman van Speult gesonden, soude antwoorden.

Den Coninck vraechde den Italiaen, off de Nederlanders met hem wel souden bevredigen; waerop den Italiaen antwoorde dat t' seijnden van joncken en prauwen naer Amboina, daerin wel groote verhinderinge geven mocht. Daerop den Coninck repliceerde, hem onmogelijck te wesen, om sulcx te beletten; dat de Nederlanders de voorseijde prauwen wel nemen mochten, hij en soude hem des niet aentrecken.

(1) Zie hiervoor, bldz. 256.

Den Italiaen had' van voorseijde Shiort verstaen, hoe hij 10000 realen voor haere Comp^e ende daer enboven noch partije d° voor sijne reeckeninge naer Amboina had' gesonden, om nagelen te coopen ende t'ontfangen tegen 125 realen, hij meijnde daer een rijckdom uijt te halen, alsoo hij die aende Comp^e voor 250 realen soude leveren.

Mede hoe voorseijde Shiort met den oversten der Portugiesen concert gemaeckt hadde, van een fregat naer Amboina te seijnden, daerinne hij herideren soude 4000 realen van 8^{en}.

Item hoe met d° fregat een ambassadeur aen d' Orangkaijs van Amboina gesonden hadde, om deselve aen te dienen, de Hollanders jegenwoordich gants geene macht hadden etc. Maer ditto ambassadeur in Amboina overleden sijnde, is d° jacht wedergekeert sonder antwoorde, met ontrent 5 bhaer nagelen, brengende de rest van sijn cargasoen te rugge.

September.

P^{mo} Dingsdach
Den 2^{en} *d°* Woensdach } niet sonders gepasseert.

Den 3^{en} *d°* Donderdach arriveert alhier van Bantam t'jacht de Hoope om verdubbelt te werden, sijnde vanden Arent verlost.

Den 4^{en} *d°* Vrijdach niet sonders gepasseert.

Den 5^{en} *d°* Saterdach vertreckt van hier naer Jambij t' Engelsch jacht de Cooster, tot bevoorderinge vanden peperhandel.

Den 6^{en} *d°* Sondach
Den 7^{en} *d°* Maendach } niet sonders gepasseert.

Den 8^{en} *d°* Dingsdach heeft sich den Italiaen, Juan Mari Moretti, geaccompaigneert sijnde met Pierre la Chine, besaerwacht^r alhier, ende Joost Marcellus Verwers, coopman ende inwoonder deser stede, vervoecht ten huijse van d' Engelsche gecommitteerden alhier, alwaer hij ter audientie geadmitteert sijnde, den President, vergeselschapt met sijne raden, Richard Bicx ende George Muschamps, aengedient heeft sijn wedervaeren in Macassar met Henrick Shiort, jegenwoordich als opperhooft op t' Engels comptoir aldaer residerende, in naervolgender wijse, te weeten:

Heer president, t'is UE. wel indachtich, dat dien selven nacht doen ick met t'fregat de Diana naer Maccassar soude vertrecken, ende UE. aenseijde dat

ick met commissie vanden Ed. Heer Generael Pieter de Carpentier, voor hadde Maccassar, Bouton, Benjarmassing ende andere plaetsen meer aen te doen, om te onderstaen, off ick op de Portugiesen onse vijanden, ende insonderheijt op't vaertuijch daer mede men verstondt de nagel handel van Amboina ondercropen te werden, eenige advantagie soude connen behalen. Tot welcken eijnde gemelten Ed. Heer Generael mij met eenich volck, amonitie van oorloge ende andere nootlicheden tot de geintendeerde voijagie geassisteert ende gerieft hadde, UE. mij des anderen daegs daeraen volgende heeft doen arresteren, Mr Cartwricht mij uijt den name van UE. ende den raedt aenseggende, dat ick eerst mijne tachterheijt van 6000 realen van 8en aen een Mr Shiort, coopman wegen d'Engelsche Compie op't comptoir in Maccassar, behoorde te voldoen. Welcke schult, alsoo ickse ontkende, ende UE. geen bewijs condet inbrengen, ick bij den raedt van schepenen deser stede van't arrest ontslaegen ende vertrocken ben, om mijn voorgenomen reijse te bevoirderen.

Comende ontrent 12 mijlen van Maccassar, hebbe t'Engels schip de Reformatie gerescontreert ende des middernachts mijn schuijtien met een Jan Siusart, Fransman, daer aen boort gesonden, ende mijnen dienst gepresenteert: welcke Fransman van Anthonio van Urdin, coopman op't voorseijde Engelsch schip, voor antwoorde creech, als dat wij bij Mr Shiort comende, hem verwittigen souden van haere comste, ende dat hij niet bij nacht wilde seijlen, doordien den wech haer onbekent was. Met welcke bootschap wij onsen wech vorderden naer Maccassar, alwaer wij des anderen daegs de clock 3 uren ten ancker quamen, latende t'voorseijde schip ontrent 4 mijlen achter uijt, alwanneer Mr Shiort, neffens den Deenschen coopman ende Sr le Cock, Fransman, aen ons boort quamen die mij alt'samen wellecomden, ende seijden dat den Coninck van Maccassar niet thuijs was, ende datter vier galliotten naer Solor vertrocken waren, daerop wij (deselve weder comende) wel wat souden connen attenteren, gelijck mede 30 prauwen naer Amboina. In welcke den voorseijde Shiort, soo hij seijde, sijn aenpart hadde, ende dat ijder vande selve prauwen met 30 a 40 musquetten versien was, hebbende ordre om op malcanderen te passen ende in compe weder te comen.

Ick diende haer aen hoe t'schip de Reformatie bijde wercke was, ende binnen den tijt van twee uren, opde rheede soude sijn, ende verhaelde voort Mr Shiort int particulier t'gunt mij met UE. alhier wedervaren was, nopende de gepretenteerde schult van 6000 realen van 8en, daerop den voorseijden Shiort in presentie vande voorseijde le Cock, Jan Siusart ende Pieter Bartelot (1), antwoorde, dat ick hem niet schuldich was; daerbij voegende dat den Coninck van Maccassar mij wilde dooden, om redenen dat ick eenige Hollanders van Maccassar vervoert hadde. Doch dat evenwel daerom niet bevreest soude sijn, vermits

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XXIX, noot 2.

den Coninck (als vooren geseijt) absent ende niet eene vande Grooten t'huijs was, ende dat ick wel veijlich ten huijse van d'Engelsen gaen mochte. Ondertusschen is t'voorseijde schip ten ancker gecomen, waer ick neffens voorseijde Shiort aen boordt, ende naederhandt aen landt voer, blijvende daer ses dagen, vorderende den incoop van eenigen rijs, welck ick hoochnoodich van doen hadde.

Onderwijlen ick aen landt was, heeft M^r^Shiort gecommuniceert aen Antonio van Urdin, Jan Super ende Artur Fines (?), twee brieven met voorseijt schip ontfangen, den eenen van UE. int particulier, ende den anderen bijden raedt aen Mr Sihort gedepescheert; daer over sij met den anderen beraetslaechden, oft niet raetsaem ware mijn persoon te verseeckeren, t' welck niet soo haest goet gevonden ende gearresteert was, ofte mij wierdt een block aende beenen geslooten.

Des anderen daegs is Mr Shiort neffens Antonio van Urdin bij mij gecomen, die mij seijden: Sr Italiaen, wij bidden Ul. ons niet qualijck gelieft aff te nemen dat wij u in hechtenisse gestelt hebben; waere het om eenige schult, wij souden Ul. op soodaenigen wijse niet tracteren, maer t' gaet d' eere van onsen president aen. Ende ingevalle wij in desen sijnen last niet en achtervolchden, t' soude ons lichtelijck alle t' geene in Indien geprospereert hebben, costen. Wij hebben ordre van onsen president, om Ul. de twee ijsere stucken, die Ul. de Coninck van Maccassar geleent heeft, aff te nemen, uijt oorsaecke soo die quaemen achter te blijven, hij sijn guarant op onse Comp^e^ voorseecker soucken soude. Derhalven schrijft een brieffken aen u schipper, dat hij se laet volgen; daerop ick antwoorde, dat sij luijden daergeen borgen voor gebleven waren, nochte den Coninck eenige stucken was eijsschende. Sij luijden replicerende seijden, ghij moet per force soodaenige ordonnantie schrijven, t' welck ick dede, daerbij voegende, dat ingevalle d' Engelsen oock de seijlen vande rhees begeerden, den schipper daer niet tegen wesen soude. Ende hebbe met eenen een protest tegen Mr Shiort over mijne detentie gemaeckt, ende met mijn jongen aen boort gesonden om aen den schipper te behandigen, doch wierd' voorseijde jongen onderwege van Mr Shiort aengetast, gevleugelt, ende ten huijse vanden Deenschen coopman gebracht, alwaer hem t' voorseijde protest ontnomen wierd, in voegen dat den schipper mijn volcomen intentie onbekendt bleeff.

Nae desen is Mr Shiort datelijck aen boort van ons jacht gevaren, neffens onsen piloot Pieter Bartelot, met hem nemende 1200 realen van 8^en^ alwaer gecomen sijnde, heeft jegens den schipper geseijdt, desen Italiaen heeft u bedrogen, Ul. wijs maeckende dat ghij eenige prijnsen sult becomen. Want daer sijn vier seer gemonteerde galliotten naer Solor gevaren, die te samen in comp^e^ sullen weder keeren; van gelijcken 38 prauwen naer Amboina, ijder met dertich a 40 musquetten gearmeert, daer ick in rheede; ende die alt'saemen eenen anderen wech int wederkeeren nemen sullen, als voorbij Selaier; levert mij dit scheepken in handen, ick sal U vijff maenden solts betalen, die met d'eene maent vanden

Italiaen op de handt ontfangen, ses maenden maecken sullen, ende sal u een jonck met musquetten wel versien, geven om weder te keeren. Halende voorseijde 1200 realen met eenen voorden dach, ende belovende te sullen responderen voor alle t' gunt in Battavia daeraff comen mochte. Seggende voorts, dat ingevalle de Hollanders t' geldt niet wilden aenvaerden, hij t' gemelte jacht bij t' Engels schip doen aborderen, ende daermede tot overgeven constringeren wilde. Eijndelinge bij wege van soodaenigen dreijgement t' jacht in handen gecregen hebbende, heeft hetselve vier daegen daernae aen seeckeren Portugies, genaemt Anthonio da Costa, voor de somme van 1600 realen vercocht, sonder t' geschut, presenterende daerbeneffens voorseijde de Costa aen Mr Shiort een gouden keten van 500 realen van 8^en^ ingevalle hij mij aen hem overleveren wilde. T welck voorseijde Shiort hem accordeerde, onder conditie dat mij voeren sonde ter plaetsen daer ick aende Hollanders niet schrijven conde, t' welck den Portugies hem toeseijde ende verseeckerde, dat hij mij met de galeije naer de Manilhas sonde seijnden.

Dien selven nacht belastede gemelten Portugies een roeij fregat dicht voor t' Engels huijs te comen ankeren, daervan t' schuijtien ter middernacht aen landt quam met den piloot Carel Gordijn, een Fransman, ende Gregorio Gerrexo (?), Portugies coopman, mede brengende vier caffers met touwen, welke boven bij Mr Shiort quaemen, met Thomas Gloure, Engels timmerman, ende den provoost vande logie, die een duijsterachtige keerse hadde, ende gereetschap maeckte om t' block t' ontsluijten; t' welck hij datelijck sonder mij een woort te spreecken, dede, brengende mij opt' pleijn vant huijs, alwaer de voorseijde caffers mij vlengelden ende bonden, openende voorts de poort om mij uijt te leijden; waerop sich seer subitelijck verthoonden, Jan le Cock, Jan Sieusart, Pieter Bartelot, Francoisen, ende den schipper Jacob neffens andere meer Hollanders ende Deenen, t' meesten deel van haer bloote degens in de vuijst hebbende, presumerende datter sulcx gaende was als sij bespeurden, vermidts t' block hadden hooren ontsluijten.

D' Engelsen sulcx vernemende, hebben mij eenen doeck inde mondt gestopt, ende de deur toegedaen. Mr Shiort van boven met een fijne stem roepende, dat sij mij weder ter plaetse daer sij mij van daen gehaelt hadden, brengen ende de poorte weder openen souden. Waerop de voorseijde drije Francoisen met haer bloot geweer in huijs sprongen ende boven nae de camer van Mr Shiort, alwaer sij hem neffens Anthonij van Urdijn met de twee Portugiesen vonden, die datelijck haer crissen inde handt namen. Le Cock haer vraegende watter voor goet nieuws was, heeft Mr Shiort geantwoort, wij veranderen t' block vanden Italiaen; waerover sij luijden, siende mede dat sij niet seer wellecom waren, vertrocken, laetende de twee voornoemde Portugiesen daer blijven, ende gaende hun ontrent haer schuijtien versteecken, om deselve te verwachten ende te sien, off sij oock ende wanneer weder aen boort varen souden.

Des morgens le Cock naer de logie comende, om ijeuwers nae te recnemen, is hem van Urdin gerescontreert, die hem seijde, had' ick ghister avondt

in stede van Mr Shiort coopman geweest, soude u uijt de venster doen springen, ende geleert hebben op soodaenigen wijse met gewapenderhandt in t' huijs van d' Engelsen te comen; dien le Cock antwoorde, als ghij coopman sijt sal ick wel uijt u huijs blijven.

Naederhandt (Heer President) hebbense mij met vergift gepoocht aen cant te helpen; bij aldien't U E. hardt dunckt, alle t' gunt ick verhaelt hebbe, te gelooven, sal t' selve met geloofwaerdige bescheijden doen blijcken, jae vraecht het d' Engelsen selfs aff, welcke bij Mr Shiort sijn, sij sullent wel seggen.

Gelieft UE. mij dan te contenteren ende satisfactie ende restitutie te doen van mijn genomen goederen, vercorte eere, verlies van middelen ende tijt, t' is wel, soo niet sal genootsaeckt werden mij aende Hollanders t' addresseren, ende bij deselve recht te versoucken, die mij voorseecker t' selve niet sullen weijgeren, gelijck sij een ijeder, diet op haer versouckt, recht doen, hoeveel te meer aen mij, die haer subject, ende mij onder hun protectie onthoudende ben.

Alle t' welcke hierboven gementioneert is, den President door vertolckinge van Mr Muschiamps naerstichlijck gerelateert sijnde, heeft daerop geantwoort, ick hebbe Ul. geen leedt gedaen, nochte oock aen Mr Shiort sulcx belast te doen. Ick hebbe uwe clachte gehoort, gemelten Shiort sal in corte dagen hier verschijnen, sal hem alsdan oock hooren spreecken. Is Ul. van hem verongelijckt sulcx is bij hem uijt eijgen motijff gedaen, ende sal't oversulx oock vergoeden; vordert u recht (gelijck ghij voorneemt) bij de Hollanders, want alhier ter plaetse werdt justitie geadministreert. Waerop ick seggende dat Mr Shiort, vernemende van mijn compste alhier tot Battavia, mogelijcx wel achter blijven soude, Meester Muschiamps antwoorde hij sal voorseecker comen.

Daer mede den President met een blij gelaet ende halff lachende mondt, belastende wijn te brengen, heeft ons eens toegedroncken, daermede wij vertrocken, vermanende ick onderwegen aen la Chine ende Marcellus voornoemt dat van't gepasseerde met den President kennisse draegen, ende wel in haer memorie wilden houden.

Den 9^en *d*° Woensdach niet sonders gepasseert.

Den 10^en *d*° Donderdach arriveert alhier van Jambi t' schip Tholen met ontrent 300 lasten peper.

Den 11^en *d*° Vrijdach niet notabels voorgevallen.

Den 12^en *d*° Saterdach arriveert alhier vande Molucques t' jacht de Vreede met ontrent 20 bhaer nagelen.

Den 13^en *d*° Sondach niet sonders gepasseert.

Den 14^en *d*° Maendach hebben haer door ordre van den Ed. Heer Generael ten huijse van d' Engelsche gecommitteerden alhier vervoucht d' Heeren:

Jacques Specx }
Anthonio van Diemen } Raden van Indien.

Jacob van Dooreslaer, secretaris vanden Ed. Heer Generael.

Ende hebben uijt sijne Ed^{ts} naeme, den Engelsen president, geaccompaigneert sijnde met sijne raden

Richard Bicx
George Muschamps

aengedient de naervolgende poincten, te weeten:

Eerstelijck, alsoo den Ed. Heer Generael voorgenomen hadde, op morgen avondt een schip naer Jambi te depescheren, hadde sijne Ed^{t} niet willen naerlaten den President t' selve alvooren tijdtlijck te notificeren, omme soo ijet wes aen hunne residenten aldaer te adviseren hadde, bij dese gelegentheijt van dit vertreckende schip gedient te mogen werden; voor welcke notificatie den President sijne Ed^{t} eerbiedelijck dede bedancken.

Ten tweeden alsoo den coopman Kunst met t' jacht Cotchin op eergisteren van Jambi alhier gearriveert, onder anderen mede was adviserende, hoe die van Malacca op nieuws aenden Coninck van Jambi versocht hadde in sijn stadt te mogen comen handelen; gelijck mede dat sijne Ma^{t} haer in de riviere van Jambi tegen d' oppressie ende overlast vande Nederlanders wilde mainteneren ende beschermen, sij souden van d' attentaten tegen haer daer buijten t' perijckel loopen. Item hoe de Manicabers haeren peper soo naer Andrigiri als Camfer begonden te vervoeren om voorts met deselve vandaer naer Malacca haer reijse te nemen, voorgevende aldaer ten dancke soo realen, goudt als cleeden daervoor conden becomen. Ende dat het goudt welcke in Jambi 20 realen 't tail goldt, binnen Mallacca tegen 14 a 16 realen te crijgen was. Waerover sijne Ed^{t} mede goetgevonden hadde den President daervan kennisse te geven, omme t' overleggen wat ordre men tot weerhoudinge der Portugiesen van Jambi, gelijck mede omme van gemelte plaetsen t' vervoeren vanden peper naer Malacca te beletten, mec metten anderen soude connen beramen. Daerop naer eenige reciproque discoursen verstaen wierdt, de finale dispositie op voorseijde saecke, alsoo sonderlinge geen last scheen te sullen lijden, alsnoch tot beter oportuniteijt ende naerder advijs van Jambi te differeren.

Ten derden, alsoo men bij de jongste advisen van Bantam verstaen hadde, dat den commandeur Jan Willemsz. Verschoore, jegenwoordich leggende voor Bantam, om t' gebiedt over de wachthoudende schepen aldaer waer te nemen, sieckelijck geworden was, hadde den Ed. Heer Generael mede goet gevonden, den selven vermidts sijne indispositie, van daer op 't ontbieden, ende een ander in sijn plaetse derwaerts te committeren. Doch dat sijne Ed^{t} sonder den President t' selve alvooren genotificeert te hebben, daermede niet hadde willen voortvaeren, omme te vernemen off den President eenigen naerderen wech tot vordernisse vande gemeene saecke van Bantam als men alreede ingegaen was, door middel van gemelten Verschoore, eer men hem noch op ontboodt, soude connen aenwijsen. De saecke was nu sulcx, datter een misverstant tusschen die van Bantam ende den voorseijden commandeur geresen was; die van Bantam seer hardt

drijvende dat den commandeur met haer soude gecontracteert hebben, de peper tot vijff realen t' picol, sonder eenich uijtbeding van s' Conincks tollen, aen te sullen nemen, daervoor sij deselve bereijdt waren te leveren, ende anders niet. Daertegen den commandeur weder inbracht, dat int contracteren geen exceptie van toll bij die van Bantam geallegeert, maer nae sijn beste onthout ende meijninge den toll in gemelten prijs van vijff realen t' picol begrepen was. Daerop die van Bantam obstinatelijck voorgaven, soo men t' gemaeckte contract, gelijck sijt' verstonden, niet wilde achtervolgen, datter dan oock vorder in de saecke niet te doen soude wesen; gelijck d' Heer Specx seijde, eenigen tijt geleden, selve ervaren te hebben, als wanneer vande houtplaetse aenden westhouck van Bantam keerende (derwaerts door last van sijne Ed[t] gegaen was, om die plaetse te visiteren, ende ons gerieff van hout uijt te sien) en passant de rheede van Bantam aengedaen, ende uijt onse wachthoudende schepen aldaer, bij middel van d' aenboort-comende Chineesen ende Javanen, tot Bantam hadde laeten aendienen, dat den Pangoran eenige gecommitteerde aen boort van onse schepen wilde seijnden, ofte soodat niet geschieden mocht, dat selfs wel genegen was aen landt te verschijnen, omme metten anderen in naerder onderhandelinge over den peperprijs, tot wech-neminge van 't geresene misverstant te treden, daerop voor antwoorde becomen hadde datter noch aen boort noch aen landt, niet naerder was te raetslagen; wilde men de peper ontfangen voor den bedongen prijs van vijff R[n] t'picol den toll daer buijten, gelijck met fetor Jamboul, denoterende den voorseijden commandeur, gecontracteert was, sij waren overbodich deselve te leveren ende anders niet; sij hadden met den commandeur gehandelt in simpelen graet als cooplieden, latende 's Coninex tollen, welcke haer niet raeckten, daer buijten, om bijsonder boven den gemaeckten prijs van vijff realen voldaen ende betaelt te werden.

Invoegen, seijde d'Heer Specx, dat naer hem de saecke uijterlijck liet aensien, daerinne vooreerst niet anders te doen soude sijn, als alreede gedaen was, vragende den President met eenen, wat sijne E. daer van docht, ende hoe hij verstondt men daerinne voorder behoorde te handelen. Daerop den President (naer voorgaende communicatie met sijne bijhebbende raden) diende dat hem docht onnoodich te wesen, inde jegenwoordige constitutie van saecken, meer waters met die van Bantam vuijl te maecken, ende dat het raetsamer ware (soo 't bij ons oock soo verstaen wierd) van vorder aensouck, tot dat men sach waert heenen wilde, te supersederen, te meer alsoo men nae desen t'allen tijde niet beter connende, den peper tot gemelten prijse soude connen becomen. Soodat bij dilaij ende stilsitten inde saecke ten principalen niet verachtert conde werden, t'welck d'Heer Specx advoijerende seijde, den tijt naer desen wel soodaenigen veranderinge mocht baren, dat die van Bantam d'aengeboden prijs van vijff realen t'picol, den tol daerin begrepen, wel graech souden willen accepteren sonder nochtans daertoe te connen geraecken, ende wel genootdruckt mochten

werden, tot veel laegeren prijs, als de geseijde te dalen. Sulcx dat om voorseijde ende andere redenen meer, verstaen wierdt, men met d'op-ontbiedinge van den commandeur Verschoore van Bantam, wel mocht voort varen.

Ten vierden, alsoo seecker Italiaen, Juan Maria Moretti, voor desen met commissie ende bestellinge vanden Ed. Heer Generael met t'jacht Diana naer Maccassar opden algemeijnen vijant uijt cruijssen vertrocken, aende Ed. Heer Generael bij requeste clachtich gevallen was over eenich ongelijck ende gewelt, hem bij seeckeren Henrick Shiort, jegenwoordich op't Engelsch comptoir in Maccassar als opperhooft residerende, aengedaen, welcke den voorseijden Italiaen, volgens sijne overgeleverde remonstrantie, met voorseijde jacht daer ter rheede gecomen sijnde, nae dat hem alvooren met vele geveijnsde caressen, ende schoone onthalingen onder bedriegelijcken schijn geabuseert hadde, aen landt gevanckelijck gehouden, met beijde sijn beenen in een block gesloten ende voorts seer onmenschelijck getracteert, gelijck mede t'gemelte jacht door sinistre bedriechlijcke practijcquen in handen gecregen, aengeslaegen ende geconfisqueert, t'geschut, amonitie van oorloge ende alle andere scheeps gereetschappen daer uijt gelicht, aen landt gebracht, ende eijndelinge t'ledige jacht aen seeckeren Portugies in Maccassar vercocht hadde, versouckende over sulcx dat den Ed. Heer Generael tot maintenue ende voorstandt van sijne gerechtige cause, soodaenigen ordre gelieffde te stellen, daerbij hij tot refactie van sijn geledene schade, behoorlijcke satisfactie ende voldoeninge mocht becomen. Op welcke doleantie, seijde d'Heer Specx, den Ed. Heer Generael niet hadde connen goet vinden t'antwoorden, ofte daerinne disponeren, voor ende alleer den President daerover gehoort, ende men van wedersijden van de gelegentheijt der saecke wel geinformeert was. Daerop den President antwoorde, eenige daegen geleden heeft den voornoemden Italiaen bij ons daer van motie gemaeckt, doch eijgentlijck daerover op mij niet versocht. Ick diende hem dat ick sijn clachte gehoort hadde, dat hem van mij geen quaet gedaen, veel min aen M^r S'hiort ordre om hem te beschadigen gegeven was. Men moeste de compste van Mr Shiort, welcke dagelijcx van Maccassar verwacht wierdt, verbeijden, ende hooren wat die daer tegen in te brengen heeft. Ingevalle hij van Shiort verongelijckt ofte beschadicht was, sulcx soude bij Shiort als bij hem uijt eijgen capritie begaen, moeten verantwoort werden; hij hadde daertoe geen ordre gegeven, noch was oock vande gelegentheijt der saecke geinformeert verder als bij een particulier brieffken van Maccassar, alsoo aen den Raedt noch geen schrijvens van S'hiort gecomen was; met S'hiorts compste soude alles breeder blijcken. Daerop d'Heer Specx involchde, oft seecker ghinck dat Mr Shiort hier comen soude, daerop den President ende sijne bij hebbende raden alle gesamentlijck affirmeerden ende seijden, dat in corten dagen hier voor seecker soude wesen, daermede dese motie cesseerde.

Den 15^en^ *d°* Dingsdach niet notabels voorgevallen.

Den 16en d° Woensdach niet notabels voorgevallen.

Den 17en d° Donderdach vertreckt van hier naer Jambij de fluijt Edam tot bevorderinge vanden peperhandel, met een cargasoen, bestaende in 116 packen cleeden ende 16000 realen in specie monterende t'samen ƒ 89255.0.2, daervoor ghissing gemaeckt werdt, ontrent 250 lasten peper sullen connen geprocureert worden.

Item vertreckt nae de rheede van Bantam met t'jacht de Torteldnijve, den oppercoopman Jan Hendricxz. Sael, omme den commandeur Jan Willemsz. Verschoore welcke men bijde jongste advisen van daer verstaen hadde sieckelijck geworden was, te vervangen.

Den 18e d° Vrijdach
Den 19en d° Saterdach } niet sonders gepasseert.
Den 20en d° Sondach

Den 21en d° Maendach is hier met t'jacht Cotchin van Tegal gekeert de gesante Zebalt Wonderer, sonder sijn bootschap daerom op 23en Augusti pasto uijtgesonden was geweest, verricht te hebben; sijnde (soo t'schijnt) door een gesuborneert aenraden vanden Tommogon aldaer te rugge gehouden ende affgewesen, die voorgaff hem niet te derven naer t'hoff convoijeren, ende aenden Mattaram addresseren, onder pretext dat de mede gaende schenkagie niet behoorlijck geformeert was, ende den Mattaram niet aengenaem soude wesen, gelijck mede dat de titulen in sijne Edts missive, met haere maiesteijts grootheijt ende luijster niet condigne genoech ingestelt waren, etc.

Den 22en d° Dingsdach arriveert alhier van Jappare t Engelsch jacht de Swaluwe.

Den 23en d° Woensdach niet notabels voorgevallen.

Den 24en d° Donderdach arriveert alhier ter rheede van Bantam t'jacht de Torteldnijve, daer mede overcompt den commandeur Jan Willemsz. Verschoore, welke rapporteerde d'obstinaetheijt van die van Bantam noch in voorige termen continueerde.

Den 25en d° Vrijdach
Den 26en d° Saterdach } niet sonders gepasseert.

Den 27en d° Sondach arriveert alhier van Griscij t'jacht de Muijs, welcke derwaerts opde wacht vande Chineesche joncque uijtgesonden is geweest, om de selve in sijn bewelt, soo't mogelijck ware, te becomen, ende herwaerts aen te convoijeren. Twelck de Chineesen vernomen hebbende, hadden t'wederkeeren naer China gestaeckt, ende de goederen die alreede tot haer vertreck in de joncke geladen waren, te weeten partije peper, sapanhout ende eenich sandelhout, daer weder uijt gelost, ende de jonck op 't drooge geset, sijnde de Chineesen meest vertrocken, soo nae Jappara, Candael, gelijck mede naer Battavia.

Item arriveert alhier van Banda t' jacht Monickendam inhebbende 768 sockels foelij, wegende 16522 cattij Banda netto, ende 12268 catti Banda nooten

muscaten. Door t' ongestadich weder aldaer was de plucktijt laet gevallen waeromme dit jacht wanladen quam. Een maent nae desselfs vertreck, t' welk is geweest p^{mo} deser, souden noch 300 sockels foelie, beneffens ongeveer 50 catti nooten, a 5½ ℛ t' cattij ontfangen werden.

Item arriveert van Amboina met de jongste advisen t' fregat Suratte, sijnde den 10^{en} deser vandaer gescheijden ende Bouton en passant aengeweest om water.

Den 28^{en} *d°* Maendach niet sonders gepasseert.

Den 29^{en} *d°* Dingsdach arriveert alhier van de W. Cust van Sumatra, de fluijt de Macquereel, inhebbende 846 bh^{r} 192 cattij peper, in Oulaccan tegen cleeden gehandelt, sijnde over de 4 maenden door den stercken contrarien windt op de wederom reijse geweest. Hadde den prijs Jacintho, comende van Suratte, op d' hoochte van drije graden, met vele siecken beset, gerescontreert, ende nae dat in Celebar aengeweest ende vervarscht hadden, haere reijse gesamentlijck naer Battavia vervordert. Doch was ontrent 14 dagen geleden, door storm daervan versteecken. Van gelijcken was t' jacht Purmereijnde, comende volladen met peper van Tico ende Priaman, inde Strate Sunda daer bij geweest gelijck mede d' Engelschen Falcoen, comende van Suratte ende de Custe Choromandel. t' Jacht Schiedam welck sijn last op hondert bh^{r} naer inhadde, stont eerstdachs mede te verschijnen.

Den 30^{en} *d°* Woensdach niet sonders gepasseert.

October.

P^{mo} Donderdach } niet notabels voorgevallen.
2^{en} *d°* Vrijdach }

Den 3^{en} *d°* Saterdach is andermael naer de W. Cust van Sumatra tot bevorderinge vanden peperhandel, met een requisijt cargasoen cleeden vertrocken de fluijt de Macquereel tot incoop van 900 bhaer peper.

Item arriveert alhier van Suratte den prijs Jacintho groot ontrent 300 lasten, ophebbende 80 coppen, geladen met 212 packen cleeden, 60 lasten rijs, 80 lasten tarwe. Item partije veroverde dadels, etc, sijnde in April pas^{to} in $comp^{e}$ van N. Bantam ende Heusden van Suratte gescheijden, doch door contrarie windt, ontrent Celebar op de W. Cust van Sumatra vervallen geweest.

Den 4en do Sondach arriveert alhier van 't vaderslandt de fluijt Amsterveen, bij de Camer van Amsterdam geaequipeert, groot ontrent 150 a 160 lasten, uijtgeloopen den 17en Jannarij pasto uijt t' Goereesche Gadt met 150 coppen, in compe van t' Wapen van Delff, met welck Wapen voor eerste raedt van Indien overcompt den Bewinthebber Daniel van der Leck met wijff, kinderen ende familie; hebbende do fluijt door storm in de haven van Vaelmuijden in Engelandt, ende t' Wapen van Delff in Kingsael in Yerlant moeten reede soucken, sijnde de fluijt van Vaelmuijden tot vordernisse van sijn reijse naer Indien, den 21en Februarij weder t' seijl gegaen met 115 coppen, alsooder ondertusschen in Vaelmuijden lach, vijff ende dertich van't volck wech geloopen waren; hebbende aldaer t' jacht Weesp, comende van Suratte gerescontreert, gelijck mede onder de Lijnie t' Wapen van Hoorn ende t' landts schip d' Eendracht. Item aende Cabo de Boa Esperance (alwaer den 18en Maij arriveerde) de schepen t' Wapen van Amsterdam, van Delff, ende t' jacht Delffshaven beneffens d' Engelsche schepen de Charles ende t' Hert, gaende t' samen van Battavia naer t' vaderslandt, sijnde t' Wapen van Rotterdam aen de Cabo nog niet verscheenen. Hebbende do Wapens van Amsterdam ende insonderheijt van Delff heel reddeloos ende leck gevonden, ende haer naer vermogen in't noodige soo van vivres als andersints voorsien. Van waer nae Madagascar geloopen, ende de Baeij van St Lucia aengeweest is, om de schepen Gouda ende Middelburch op te soecken, doch heeft geen teecken vandeselve in voorsz. baeij vernomen maer wel twee matroosen, welcke van Hollandias volck aldaer aen landt gebleven waren, daer van d' eene in't aen boort varen gesneuvelt, ende d' ander met do fluijt herrewaerts gebracht is; sijnde voorts onder wegen 7 coppen buijten boort gevallen ende verongeluckt, doch geene gestorven.

Den 5en do Maendach arriveert alhier van Suratte over de Custe Choromandel t' Engels jacht de Falcoen met ontrent . . (1) packen Masilipatnamsche sorteringe cleeden. Item partije scheeps-gereetschap van 't verongeluckte Engels jacht de Roose, ophebbende 40 a 50 coppen.

Item arriveert alhier op dato vande Westcust van Sumatra t' jacht Purmereijnde, inhebbende 967½ bhaer peper, in Tico tegen cleeden verhandelt.

Den 6en do Dingsdach compt alhier van Maccassar over Jappare seeckere tijdinge, hoe den oppercoopman van't Engels Comptoir aldaer, met naemen Heijndrick Shiort, met een jonckien ende partije nagelen, daermede naer Battavia voornam te comen, ontrent de rheede van Macassar omgeseijlt, alle d' ingeladen goederen verongeluckt, ende t' meeste volck neffens den geseijden S'hiort ver-verdroncken ende gesneuvelt waren.

Den 7en do Woensdach niet sonders gepasseert.

---

(1) Niet ingevuld.

Den 8en d° Donderdach arriveert alhier vande Custe Choromandel t' jacht Medenblick, inhebbende verscheijden sorteringe cleeden, partije indigo, cattoene garen, etc. Item 64 stucx slaven; sijnde in Junij pas^to vande Cust gescheijden, comende de Strate Sunda in.

Den 9en d° Vrijdach niet notabels voorgevallen.

Den 10en d° Saterdach vertreckt van hier naer Bantam . . . . . (1) met provisie van water ende andere nootlicheden voor de wachthoudende schepen aldaer.

Den 11en d° Sondach vertreckt van hier naer de West Cust van Sumatra de fluijt Amsterveen tot bevoorderinge vanden peperhandel met een gesorteert cargasoen cleeden ende andere dienstige coopmanschappen beneffens 4000 realen van 8en in comptant tot procure ruijm van 1000 bharen peper.

Den 12en d° Maendach }
Den 13en d° Dingsdach } niet sonders gepasseert.

Den 14en d° Woensdach vertreckt van hier naer Jambi, tot bevorderinge vanden peperhandel t' Engelsch jacht de Simon Jude, met een cargasoen cust cleeden.

Den 15en d° Donderdach arriveert alhier van Bantam t' jacht de Tortelduijve daermede niet sonders vernemen.

Den 16en d° Vrijdach }
Den 17en d° Saterdach } niet notabels voorgevallen.

Den 18en d° Sondach arriveert alhier van Engelandt t' schip d'Exchange ophebbende 212 coppen, sijnde onderwegen 16 d° overleden; hadde aende Cabo de Boa Esperance ververscht, ende aldaer de keerende Engelse schepen van Suratte, namentlijck den Grooten Jeems ende Jonas, mitsgaders den Davidt sijnde een jacht vande Nassausche vloote, vande Custe Choromandel naer Nederlandt gaende, gerescontreert; voorseijde Exchange was aende Cabo comende met 120 siecken beset geweest. Op 't vertrouwen dat der Engelschen vestinge op Lagundi gesuccedeert was, comen met gemelte schip vele ambachtslieden over, als timmerlieden, metsers, steenhouwers ende andere. Item compt gemelte schip extraordinarij van verscheijden wijnen, bier, vlees, speck, item van anckers cabels, touwen, ende teer, gelijck mede van root laecken, tin, ende andere utensilen geprovideert, mede brengende voorts partije beesten als schapen, vercken, conijnen, etc. In comp^e van gemelte schip was mede een Engelsch jacht, genaempt de Christoffel, tot aende Cabo uijtgeseijlt, welck van daer naer Suratte affgevaerdicht is. In Engelandt lach noch een vloote van vier schepen gereedt, welcke naer Suratte gedestineert was. Item noch een ander schip om herwaerts te comen, daar eenige vrouws persoonen op waren, tot peuplatie van haere colonie inde Strate Sunda. Doch alsoo den commandeur vanden Grooten Jeems aende Cabo d' overhoofden van d'Exchange geinformeert hadde vande remotie der Engelsen van Lagundi naer Battavia, waren daer brieven gelaten, om t' gemeene

(1) De naam van het schip is niet ingevuld.

schip te waerschouwen dat sijne reijse niet herwaerts maer naer Suratte soude nemen. Ons schip t' Wapen van Delff, lach op d'Exchanges vertreck noch in Yerlandt, hebbende van Schoonhoven onderwege niet vernomen.

Den 19en d° Maendach niet sonders gepasseert.

Den 20en d° Dingsdach is alhier int casteel verscheenen den Engelschen president

Hendrick Hauleij

geaccompaigneert sijnde met

Richard Bix ende George Muschamps } Raden.

Welke bijden Ed. Heer Generael vergeselschapt met d Heeren

Jacques Specx, Pieter Vlack, Anthonio van Diemen } Raden van Indien,

Beneffens Jacob van Dooreslaer, secretaris vanden Ed. Hr Generael, in de groote sale ter audientie geadmitteert, ende neder geseten sijnde, naer reciprocque groetenisse aengevangen heeft te spreecken als volcht, te weeten:

Alsoo ons bij de jongste brieven vande Custe Choromandel onder anderen geadviseert is, hoe die vande Nederlandtsche Compe aldaer eenige verhinderinge tegen der Engelschen stabiliatie in Armigon, bij alle mogelijcke middelen aengeleijdt ende onderstaen hadden, haer door geschencken ende uijtgemaeckte persoonen, alle obstaculen in hun voornemen voorwerpende, om soot' mogelijck waer haere geintendeerde vestinge aldaer te weerhouden, hebben niet connen naerlaten sijne Edt daer van te adverteren, omme te vernemen wat van dese saecke sij. Daerop den Ed. Heer Generael diende, dat bij de brieven vande Custe met t' schip Medenblick onlangs becomen, t' minste daervan niet vernomen hadde, maar wel dat d' Engelschen in Armigon alreede geseten waren, ende daer oock volck ende middelen hadden, om haeren handel te drijven. Gevende sijne Edt met een last, den coopman van d° Medenblick jongst vandaer gecomen te ontbieden, omme uijt denselven te verstaen, wat fundament de clachte vanden President mocht hebben. De welcke sich met sijne Edts alreede gegeven antwoorde conformerende, verclaerde niet anders daervan op de Custe vernomen ofte verstaen te hebben. Daerop sijne Edt voortgaende seijde, datter wel mochte eenige mondelinge propoosten bij d' onse in Palliacatte gevallen wesen, nopende de prejuditie, welcke de Nederlandtsche Compe vermidts de naegelegentheijt der Engelschen in Armigon, in haeren handel, soo in de diversie ende onttreckinge vande wevers, cleedenschilders als andersints oogenschijnelijck soude comen te lijden. Ende dat dese motie daeruijt haer oorspronck wel mocht hebben genomen, doch dat t'selve van soo grooten emporto niet en was, om daerover in contentie ende verschil te vervallen. Dewijl men doch gedoogen moest d'incommodatie ende hinder welcke ons bij de Portugiesen, Deenen ende andere natien inden handel aldaer onmijdelijck aengedaen wierdt;

voegende sijne Ed[t] daer voorder bij, dat met het eerste vertreckende schip derwaerts ordre geven soude, d'onse haer in't minste geen empeschement souden bieden, ende soo sulcx alreede mocht wesen onderstaen, dat t'selve in toecomende naelaten, ende bij alle mogelijcke middelen souden sien te redresseren; daermede dese motie bleeff cesseren.

Naer eenige reciproque wijdtloopige propoosten bijden President eerst opgehaelt, soo nopende de voortreffelijcke proffijten welcke voor de respectieve Comp[ien] in de Quartieren van Indien soo bij wege van commercie, als oorloge tot affbreuck vande algemeijne vijanden den Spaignaert ende Portugies te behalen souden sijn, bij aldien men de saecke met beter eenpaericheijt ende correspondentie, als tot noch toe geschiet was, aenvaerde, ende int werck stelde; seijde den President onder anderen, ende confirmeerde t'selve met hooge obtestatien, sijne actien altijt daerhenen gederigeert ende beleijt te hebben, dat niet alleen het beste van beijden, maer onse staets-vorderingh int particulier daer door gemelioreert mochte werden. Daerop den Ed. Heer Generael involchde, dat het contrarie noch onlangs gebleecken was, met de Nederlandtsche Comp[e] de nagelen in Maccassar t'ondercruijpen, de Maccassaren met capitael ende alderhande amonitie van oorloge te stijven, omme ons in de quartieren van Amboina daermede overal in de wege te sijn. Item met het aenhalen van't jacht Diana in Maccassar, welcke met sijne Ed[ts] bestellinge ende commissie onder t'beleijdt vanden Italiaen Juan Maria Moretti, derwaerts op den algemeijnen vijant uijt cruijssen vertrocken was. Daerop den President antwoorde, wat belangde de nagelen welcke sij in Maccassar becomen hadden, daerinne was bij hun niet anders gehandelt, als sij vermogens den train vanden vrijen coophandel vermochten te doen, hebbende waren, welcke haer openbaerlijck geveijlt wierden, gecocht ende betaelt. Ende aengaende de stijvinge vande Maccassaren tegen ons, item d'aenhalinge vandes voorseijden Italiaens vaertuijch, daer van protesteerde hij hooch ende dier, dat daertoe bij hem geen ordre gegeven was, ende soo sulcx t'eeniger tijdt quaeme te blijcken, dat voor geen man met eeren moste gehouden ende gereputeert werden, sulcx dat die saecke blijven most tot verantwoordinge van die geene diet' op haer eijgen goetvinden onderstaen hadden. Daerop sijne Ed[t] weder diende, hoe den Italiaen verscheijde reijsen over 't gewelt hem in Maccassar aengedaen, clachtich gevallen was ende aen sijne Ed[t] versocht hadde, dat tot reparatie van sijn geleden schade bij wege van justitie geholpen ende de handt geboden mocht werden, t welck men hem niet soude connen weijgeren bij aldien door gevoechlijcker ende sachter middel sijn contentement niet conde obtineren. Ingevalle den President gesindt was met hem te composeren, ende de saecke int vruntlijck aff te handelen, men soude op die violatie vande commissie soo hardt niet dringen, als maer den Italiaen contentement bequam, soude de rest tot verantwoordinge vande violateurs in staet gelaten werden; daertoe den President ende sijne bijhebbende raden gesamentlijck condescendeerden. In voegen

dat besloten wierd, men van weder sijden eenige persoonen tot voorschreven besoigne committeren soude, omme ter eerster gelegentheijt daermede voort te varen.

Den 21^{en} *d°* Woensdach vertrecken van hier naer Bantam t'jacht Purmerendt met provisie van water voor de wachthoudende schepen aldaer.

Den 22^{en} *d°* Donderdach Den 23^{en} *d°* Vrijdach Den 24^{en} *d°* Saterdach	niet sonders gepasseert.

Den 25^{en} *d°* Sondach vertrecken van hier naer Jambij ende t vaerwater bij oosten Mallacca s'landts jacht de Hope, item t'fregat Cotchin ende de chaloupe de Meeuw, gemant sijnde als volcht, te weeten:

De Hoope met 55 coppen Cotchin met 35 d° de Meeu met 12 d°	102 coppen.

Den 26^{en} *d°* Maendach Den 27^{en} *d°* Dingsdach	niet sonders gepasseert.

Den 28^{en} *d°* Woensdach arriveert alhier van Bantam t'jacht Purmereijnde daarmede niet sonders vernemen.

Den 29^{en} *d°* Donderdach niet notabels voorgevallen.

Den 30^{en} *d°* Vrijdach vertreckt van hier naer de Cust Choromandel t'Engelsch jacht d'Abigael.

Den 31^{en} *d°* Saterdach vertrecken van hier naer Amboina met de voor-secourssen ende advisen t'jacht Munnickendam ende de fregatten Suratte ende Pera, gemant als volcht te weeten:

Monnickendam met	10	soldaten ende	42	bootsgesellen
Pera	10	d°	15	d°
Zuratte	10	d°	15	d°
	30	soldaten	72	bootsgesellen.

November.

P^{mo} Sondach hebben hun de comp^{en}, te weeten van't garnisoen deses casteels ende borgerlijcke wacht deser stede, in volle geweer gepresenteert, ende is de zeepunt aende Westsijde vant casteel met de naem vande Peerl geintituleert, welcke solemnisatie met 3 canon-scheuten, ende 3 chargen vande gemelte comp^{nien} vereert is geweest.

Den 2en do Maendach niet sonders gepasseert.

Den 3en do Dingsdach heeft sich door ordre vanden Ed. Heer Generael ten huijse van d' Engelsche gecommitteerden alhier vervoucht d' Heer Jacques Specx, Raedt van Indien, ende den President aldaer aengedient als volcht, te weeten: Alsoo ter jongster bij-eencompste, opden 20en October pasto bij gemeen goetvinden gearresteert was, dat men de saecke tusschen haer ende den Italiaen Juan Maria Moretti, wegen sijn geleden schade ende overlast in Maccassar, in verschil staende, bij wege van accomodatie door gecommitteerden van weder sijden soude vereffenen ende int vruntlijck affhandelen; soo hadde oversulcx de Ed. Heer Generael hem alsnu gecommitteert, omme te vernemen off den President bij t' voorige goetvinden alsnoch persisteerde, gelijck mede wanneer den President goet dacht, daermede voort te varen. Daerop den President diende, alst de Ed. Heer Generael gelieffde eenige daertoe te committeren, hij soude van ge lijcken doen, ende was wel genegen dat de saecke met den aldereersten effect sorteerde. Daerop d' Heer Specx antwoorde, t' selve sijne Edt te sullen aendienen.

Den 4en do Woensdach heeft den Engelschen president door Mr George Muschamps, Raedt, ende Thomas Robinson, Secretaris vanden President aende Ed. Heer Generael doen versoucken, dat sijne Edt haer in 't overvoeren van twee kisten gelts met ons gedestineerde schip de Vreede naer Jambij gelieffde te accomoderen, t' welck hun toegestaen wierdt.

Item heeft sich door ordre vanden Ed. Heer Generael ten huijse van d' Engelsche gecommitteerden alhier vervoecht Jacob van Dooreslaer, secretaris van sijne Edt, den President aendienende hoe sijne Edt tot de geintendeerde besoigne van des Italiaens saecke gecommitteert hadde d' Heeren Specx ende Anthonio van Diemen, Raden van Indien; item dat sijne Edt tot een aenvang van dien den dach van morgen gedesigneert hadde. Daerop den President diende dat Mrs Richard Bicx ende Richard Stijl, beneffens Thomas Robinson, sijnen secretaris, hun ter geseijder tijt daertoe int casteel souden laten vinden.

Den 5en do Donderdach vertreckt van hier naer Jambij t' schip de Vreede tot inneminge vanden geprocureerden peper aldaer; daermede voor reeckeninge van d' Engelsche Compie op haer versouck twee kisten geldts aen d' Engelsche residenten in Jambij gesonden werden.

Item is op dato door gecommitteerden van wedersijden, te weeten wegen de Nederlandtsche Compe d' Heeren

Jacques Specx } Raden van Indien
Anthonio van Diemen }
Jacob van Dooreslaer, secretaris vanden Ed. Heer Generael

Item wegen d' Engelsche Compe d' Hren

Richard Bicx } Raden
Richard Steel }
Thomas Robinson, secretaris vanden President,

d' Eerste sessie ende besoigne over de saecke vanden Italiaen nopende desselfs geleden schade ende overlast van d' Engelsche residenten in Maccassar gehouden. Doch alsoo die van d' Engelsche Comp^ie niet anders als subtile argumenten inbrachten, daermede sij staende wilden houden, haere Comp^e in dese saecke niet alleen niet aenspreeckelijck te wesen, vermits nae haer seggen, de faulte bij particulieren gecommitteert ende buijten ordre vanden President ende Raedt onderstaen was, maar oock voorseijde Italiaen aen eenige ministers van d' Engelsche Comp^e ter cause van particuliere handelinge met deselve gedreven, meer schuldich ende ten achteren was, als hij selve pretendeerde hem in Macasar bij d' Engelschen affgenomen te sijn, is dienvolgende de vergaderinge sonder ijet wes tot accommodatie ende contentement vanden Italiaen verricht te hebben, vruchteloos affgeloopen, ende niet anders besloten als dat ijder aen sijn principale vant gebesoigneerde rapport doen soude.

Den 6^en d^o Vrijdach }
Den 7^en d^o Saterdach } niet sonders gepasseert.

Den 8^en d^o Sondach vertrecken van hier naer Bantam t' schip N. Bantam ende t' jacht Purmereijnde, omme de jachten den Arent ende St Nicolaes te verlossen.

Den 9^en d^o Maendach compt alhier tijdinge hoe vanden Mattaram naer Tegal een expressen affgevaerdicht sonde wesen om onse gesante voor den Choechoenan te convoijeren, wat hier van sij sullen hier naer breeder vernemen.

Den 10^en d^o Dingsdach niet notabels voorgevallen.

Den 11^en d^o Woensdach vertreckt van hier naer Japare t' Engelsch jacht de Swaluwe.

Item arriveren van Bantam 's landts jacht den Arent ende St Nicolaes, daermede, te weeten den Arent, over gebracht werdt t' gebeente vanden admirael Geen Huijgen Schapenham, t' voorleden jaer opde thuijs-reijse inde Strate Sunda overleden, ende op seecker eijlandt omtrent Bantam begraven geweest.

Den 12^en d^o Donderdach vertreckt van hier naer Solor t' jacht de Tortelduijve tot bevorderinge vanden sandel-handel met een cargasoen van ƒ 18434.16.2.

Den 13^en d^o Vrijdach is door ordre vanden Ed. Heer Generael, met behoorlijcke solemniteijt ende eere, t' gebeente vanden voorsz. admirael Gheen Huijgen Schapenham in de kercke deser stede getransporteert ende ter aerden gedaen.

Den 14^en d^o Saterdach niet sonders gepasseert.

Den 15^en d^o Sondach arriveert alhier van Patane t' jacht den Hazewindt geladen met 64½ coijangs Siamschen rijs.

Den 16^en d^o Maendach niet notabels voorgevallen.

Den 17^en d^o Dingsdach arriveert alhier vande Westcust van Sumatra t' schip Schiedam met 1410 bhaer 120 catti peper in Indrapura gehandelt.

Item is andermael door de reciproque gecommitteerden, daervan op 5^en deser gementionneert is, besoigne gehouden, over de saecke vanden Italiaen Juan

Maria Moretti, ende is de vergaderinge als vooren vruchteloos affgeloopen, door-dien die van d' Engelsche Comp^{ie} obstinaetelijck bij haer ingebrachte argumenten op voorsz. datum, bleven persisteren. Sulcx dat naer lange debatten van weder-sijden, eijndelinge geconcludeert wierdt, den Italiaen aenden ordinarij raedt van justitie binnen t' casteel Battavia te renvoijeren omme aldaer sijne actie te ins-tueren ende vervolgen.

Den 18^{en} d^o Woensdach niet notabels gepasseert.

Den 19^{en} d^o Donderdach arriveert alhier van Jambij t Engelsch fregat de Simon Jude, daerbij verstaen 's landts jacht de Hoope, item t' fregat [illegible] ende de chaloupe de Meeuw, naer t' vaerwater van Mallacca gedestineert, voor de riviere van Jambij ten ancker laegen.

Den 20^{en} d^o Vrijdach } niet sonders voorgevallen.
Den 21^{en} d^o Saterdach }

Den 22^{en} d^o Sondach vertreckt van hier voor uijt naer de Molucques t' landts schip den Arent, met de geeijste coopmanschappen, vivres, amonitie van oorloge als andersints, gemant met 65 coppen, te weeten 50 matroosen ende 15 soldaten.

Den 23^{en} d^o Maendach sijn door ordre vanden Engelschen president alhier int casteel verscheenen Mrs Richard Bicx ende Richard Steele, raden, mitsgaders Thomas Robinson, secretaris van gemelten president, dewelcke bij den Ed. Heer Generael, geaccompaigneert sijnde met d'Heer Anthonio van Diemen, raedt van Indien, ende Jacob van Dooreslaer, secretaris van sijne Ed^t, ter audientie inde groote sale geadmitteert sijnde, aen sijne Ed^t overgelevert hebben, seecker Engelsch geschrift, daer van de substantie was als volcht, te weeten: Alsoo hun bij de versochte ende geobtineerde procrastinatie voorden tijt van 18 maenden bij de vande Nederlandtsche Oost Indische Comp^{ie} nopende d'affhandelinge ende decisie der gerenvoijeerde verschil-poincten van wedersijden, gegraveert vonden, dat sij alle de gemelte referentien revoceerden ende reclameerden een wederkeeringe van saecken in statu quo prius, soo sij't noemden. Versouckende oversulcx dat men haer soude willen exhimeren van alle opgeleijde betalingen van impositien, tollen, etc. Item van de rechtsbetreckingen, voldoeninge van poenaliteijten, ge-lijck mede van executien op haere persoonen ende goederen, ondertusschen dat van Europa de finale affhandelinge, soo op gemelte als mede alle andere poincten becomen souden werden; off dat in cas van weijgering, daerover protesteerden.

Daerop den Ed. Heer Generael (naedat alvooren t gemelte geschrift door-lesen hadde) mondelinge diende wat d'een ende d'ander aenginck, dat van meij-ninge was, d'ordre daerinne met de gecommitteerde wegen d'Engelsche Comp^{ie} tot noch toe geobserveert int aenstaende alsnoch te continueren ende achtervolgen, sonder ijet wes in 't alderminste daer van te cederen, maer tot den uijtersten toe staende te houden ende mainteneren, soo lange den tijt veranderinge mede brengen, ofte van Europa andere ordre daerop becomen mocht werden.

Den 24en d° Dingsdach } niet sonders gepasseert.
Den 25en d° Woensdach }

Den 26en d° Donderdach arriveert alhier van Jambij t'Engelsch schip de Roobock met 3200 picol peper.

Item is bij ordre vanden Ed. Heer Generael, door den secretaris van sijne Edt ende den coopman vant casteel, aenden Engelschen president overgelevert schriftelijcke antwoorde op desselfs geschrift, den 23en deser aen sijne Edt overgelevert, staende geregistreert int boeck van deffentie (1).

Den 27en d° Vrijdach arriveert alhier van Siam t'vrijlieden jacht den Haring geladen met rijs ende coques olie, daermede den coopman van Hasel adviseert, hoe t'schip Groeningen pmo Julij pasto naer Japan vertrocken was, geladen met 46000 stucx hertevellen, 3000 picol sapan, partije rottang, Cambodische nootiens als andersints.

Den 28en d° Saterdach }
Den 29en d° Sondach } niet notabels voorgevallen (2).
Den 30en d° Maendach }

---

(1) Dit antwoord ontbreekt in het exemplaar op het Rijksarchief. Wèl is daarin te vinden het Engelsch „geschrift", waarvan sprake is hierboven sub dato 23 November.

(2) Het dagregister loopt niet verder.

DACHREGISTER vant geene hier in Battavia t' sedert P^{mo} January 1627 gepasseert is.

Januarij.

P^{mo} Vrydach niet notabels voorgevallen.

2^{en} *d°* Saterdach is door een subyten overganck inden Heere gerust de E. Wijbrant Schram, den 14^{en} December pass^{do} alhier met t'schip Hollandia vant vaderlandt in qualité van raet van India gearryveert.

3^{en} *d°* Sondach is met behoorlycke solemniteyt ende eere t'lyck vanden overledenen E. Wybrant Schram ter aerde gedaen.

4^{en} *d°* Maendach
5^{en} *d°* Dingsdach } niet sonders gepasseert.
6^{en} *d°* Woonsdach

7^{en} *d°* Donderdach vertrect van hier naer Banda t'schip Amsterdam geladen met 385 lasten rys, ende verscheyden andere geeyschte provisien. Item gaen daer mede over 31 soldaten tot recreu vande garnisoenen aldaer. Item tot vorder peuplatie van d'eylanden 137 Comp^{es} lyffeygene soo mannen, vrouwen als kinderen.

Item arryveert hier op dato van Beniarmassing ende Succadana t'jacht den Haen, weynnich opde respective plaetsen, soo inden peper als dijamanthandel verricht hebbende.

8^{en} *d°* Vrydach
9^{en} *d°* Saterdach } niet notabels voorgevallen.
10^{en} *d°* Sondach

11^{en} *d°* Maendach arriveert alhier van Japara t'Engelsch jacht de Swaluwe.

Item vertrect van hier naer Bantam t'jacht St Nicolaes met provisie van water ende verversinge voorde wacht houdende schepen aldaer.

12^{en} *d°* Dingsdach niet sonders gepasseert.

13^{en} *d°* Woonsdach arriveert alhier van Teyouhan t'jacht Arnemuyden inhebbende 330 picol rouwe syde, ende eenige weynnige stoffen synde den 21^{en} December passado van daer gescheyden.

14^{en} *d°* Donderdach arriveert alhier van Bantam t'jacht t'Cleyne Fortuyntgen, daer mede niet sonders vernemen.

15^{en} *d°* Vrijdach niet notabels voorgevallen.

16en do Saterdach vertrect van hier naer Solor ende Timor t'jacht den Hasewint tot bevorderinge vanden sandel handel, inhebbende een gesorteert cargasoen van fl. 11496.—.11.

17en do Sondach } niet sonders gepasseert.
18en do Maendach }

19en do Dingsdach arriveert alhier van Tico ende Priaman de fluyt Amsterveen inhebbende 848 bhr 125 catti peper. Item arriveert op dato van Bantam t'jacht St Nicolaes daer mede door schryvens vanden coopman Jan Swaen, tydinge becomen, hoe de toe geseijde leverantie van peper aen boort van onse wacht houdende schepen daer ter rhede, noch geen effect gesorteert hadde, ende dat den Pangoran, daer toe oock niet verstaen wilde ten waere men selfs tot Bantam aen lant quame, den peper daer ontfing ende betalinge dede. Item hoe den Chinees Simsuan den Pangoran soude wys gemaect hebben, dat hy met d'Ed. Heer Generael over een gecomen was, d'eenne helft vande gecontracteerde quantité peper voor twee, ende d'ander helft voor twee ende een halven reael van 8ten de sack te sullen leveren, daer over den Pangoran sich seer misnoecht, ende verstoort soude getoonth hebben. t'Gevolgh leert den tyt.

20en do Woonsdach }
21en do Donderdach }
22en do Vrydach } niet notabels voorgevallen.
23en do Saterdach }
24en do Sondach }
25en do Maendach }

26en do Dingsdach arriveert alhier vande Custe Chormandel t'schip Mauritius, inhebbende 470 packen cleeden, 320 lasten rijs, 16000 ℔ boscruyt. Item 235 slaven.

27en do Woonsdach arriveeren alhier vant vaderlant de naer volgende schepen, te weten:

den Briel	uytgevaren	met 170	coppen,	overleden	33	coppen
Beverwyck	„	met 120	„	„	32	„
Diemen	„	met 72	„	„	21	„
Slooten	„	met 75	„	„	11	„

t Jacht Ouwerkerck synde met de gemelte vier schepen uyt Texel geseylt, ende in compie tot voor Cabo de bonne Esperance gecomen, is door impotentie van syn volck vande vlote aldaer gemist, ende t'sedert niet weer vernomen; gemelte vier jachten, synden 29en September jongstleden aende Cabo gearriveert, ende den 3en November volgende van daer naer Batavia gescheyden.

28en do Donderdach arriveert alhier vant vaderlant t'langh verwachte schip t'Wapen van Delff, sijnde den 24en Meyo lestleden uyt Ierlant gescheyden, ophebbende 261 coppen, synde opde reyse overleden 78 do, daer onder gereeckent d'Heer Daniel van der Lecq, syn huysvrouwe, ende oudtste soonne.

Item arriveert op dato van Jambij t Engelsch jacht de Cooster inhebbende 3081 picol peper.

29en d° Vrydach niet sonders gepasseert.

30en d° Saterdach arriveert alhier van Jamby t'schip de Vrede inhebbende 200 lasten peper, ende 5 a 6 lasten roode (?) rijs.

31en d° Sondach niet sonders voorgevallen.

Februarius.

Pmo d° Maendach
2en d° Dingsdach
3en d° Woonsdach
4en d° Donderdach
5en d° Vrydach
6en d° Saterdach
} niet sonders voorgevallen.

7en d° Sondach vertrect van hier naer Banda t'schip de Cameel inhebbende een cargasoen soo in coopmanschappen als verscheyden geeyschte provisien monterende fl 35774.8.4, daermede overgaet, d'Heer Pr Vlacq, raet van India, omme den gouverneur Willem Jansz te vervangen. Item 20 soldaten tot recreu vande garnisoenen aldaer. Item arriveert op dato van Jamby met 2 jonckgens geladen met peper, Intche Mouda geschoren Chinees, woonachtich tot Candael.

8en d° Maendach
9en d° Dingsdach
} niet sonders gepasseert.

10en d° Woonsdach vertrect van hier naer Bantam t'jacht St Nicolaes met advysen ende provisien van water ende verversinghe voor de wacht houdende schepen aldaer.

Item hebben haer op dato door ordre vanden E. Heer Generael vervoecht ten huyse van d'Engelsche gecommitteerden alhier d'Heer Jaques Specx, ende den secretaris Dooreslaer, den President, geaccompagneert synde met synne raden, te weten Richard Bix, George Muchiamps, ende Richard Styl, aendienende hoe by synne Edt seeckere vrouws persoonen clachtich gevallen waren, dat haere mannen souden voorgenomen hebben haer te verlaten, ende hun met de gereet leggende Engelsche retour schepen naert vaderlandt te transporteren. Item hoe synne Edt oock van goeder handt bericht was, dat eennige van ons varent volck, alhier te rheede hun uyt onsen dienst ontrocken, ende in der Engelschen

dienst begeven souden hebben, omme met derselver schepen als vooren mede over te gaen, daer op den President (buyten wiens ordre ende kennisse synne Ed[t] gelooft t'selve geschiet te syn) doch gelieven sonde ordre te stellen, ende in geenderhande manieren toe te laten, dat eenigh van ons volck t'sy in dienst wesende persoonen off daer buyten, in hare schepen overgenomen, ende daer mede vervoert mochten werden, alsoo daeruyt doch niet anders als materie van nieuwe onlusten, ende onnoodige crackeelen ontstaen conden. Daerop den President antwoorde, ten hoochsten van soodanige geruchten verwondert te wesen, alsoo wel seeckerlyck wiste, door dien hare schepen tot d'voijagie met requisyt getal van haer eygen volck gemant waeren, dat d'overhoofden der selver buyten syn kennisse ende ordre, gene Nederlanders daer toe souden aennemen, hij wilde scherpe enqueste daer naer laten doen, ende beloofden met hooge obtestatien, ingevalle de saecke sulcx mochte worden bevonden, alsoo synne Ed[t] (doch naer syn meynninge ten onrechte) gerapporteert was, dat hy alle materie van clachten wech nemen, ende ordre stellen soude ons de persoonen t'sy deselve in ofte buyten dienst mochten wesen, weder toegeschict ende van haer schepen gelicht werden, daer bij voegende, dat daer toe van stonden aen, eer de schepen noch vande rheede vertrocken, gelyck mede onderwegen inde Strate by t'jacht t'welck haer een stuck weechs tot convoy mede gegeven soude werden, alle debvoir wilde laten aenwenden, ten eynde alle onlusten geweert, ende sy buyten suspitie van soo onbehoorlycke attentaten gehouden mochten werden. daer op synne Ed[t] sich vryelyck te verlaten hadde.

11[en] d[o] Donderdach
12[en] d[o] Vrydach
13[en] d[o] Saterdach
14[en] d[o] Sondach — niet sonders gepasseert.
15[en] d[o] Maendach
16[en] d[o] Dingsdach
17[en] d[o] Woonsdach

18[en] d[o] Donderdach vertrect van hier naer Engelant volladen met peper de schepen London ende de Reformation inhebbende 24 a 25000 sacken peper.

19[en] d[o] Vrydach
20[en] d[o] Saterdach — niet notabels voorgevallen.

21[en] d[o] Sondach vertrect van hier naer Jamby tot bevorderinge vanden peper handel t'jacht Beverwyck inhebbende een cargasoen in cleden ende comptanten, monterende ter somma van fl. 75108.17.

22[en] d[o] Maendach niet sonders gepasseert.

23[en] d[o] Dingsdach arriveert alhier van Atchin t'schip Haerlem inhebbende 802 bh[r] peper.

24[en] d[o] Woonsdach
25[en] d[o] Donderdach — niet notabels voorgevallen.

26^{en} d° Vrydach niet notabels voorgevallen.

27^{en} d° Saterdach arriveert alhier van Suratte t'Engelsch schip de Christoffel, daer mede tydinge becomen, hoe d'Heer Harman van Speult den 23 July 1626 in Mocha overleden, ende t'schip de Fortuyn den 23 December des selven jaers int uytseylen van t'Roode Meer omtrent Sucatora gesoncken was, synde niet anders als t'volck ende eennige weynnige goederen daer van gesalveert. Item hoe den 24 September passado naer t'vaderlandt volladen vertrocken waeren, de schepen den Gouden Leeuw, Orangien ende Walcheren. Item naer Parsia de schepen Zierickzee, t'Wapen van Seelandt, Mauritius, Hollandia, ende den Engelschen Beijr, in comp[le] van d'Engelsche schepen den Paltsgraef, den Dolphyn, de Willem, de Maurits, Discouvre ende Blessingh.

28^{en} d° Sondach niet sonders gepasseert.

Martius.

P[mo] Maendach vertrect van hier in comp[le] te weten t'schip den Briel naer Amboina met provisien, coopmanschappen, 12000 R. in comptanten, beneffens andere geeijschte nootlycheden, gemant met 45 coppen varent volck,
item 75 soldaten,
t' samen 120 coppen.

Item t' schip Orangie met provisien ende andere geeyschte nootlycheden, naer de Molucques gemant met 57 coppen varent volck,
item met 75 soldaten,
t' samen 132 coppen.

2[en] d° Dingsdach niet sonders gepasseert.

3[en] d° Woonsdach vertrect van hier naer Bantam t' jacht Medenblick om S[t] Nicolaes te verlossen.

4[en] d° Donderdach heeft sich door ordre van d' Ed. Heer Generael vervoecht ten huyse van d' Engelsche gecommitteerden alhier Jacob van Dooreslaer, secretaris van synne Ed[t], ende den President, geaccompangieert synde met M[r] Richard Styl, raets persoon, t' naer volgende aengedient, te weten: Alsoo nu al eennige dagen geleden t' jacht, de retour schepen naer Londen vertreckende

tot convoy mede gegeven was, uyt de Strate Sunda, hier ter rheede gekeert, ende noch niet vernomen was of oock eennige Nederlanders welcke haer op gemelte retour schepen, volgens de geruchten versteecken souden hebben, daer mede te rugge gesonden waeren, hadde synne Ed' goet gevonden, by den President te seynden omme eennige naerder bescheyt desen aengaende te laten vernemen; daer op den President antwoorde, dat verstaen hadde, hoe aen boort van haere retour schepen, int afseylen vande rheede omtrent Hectors eylant (synde t' eylant daer sy haere schepen verdubbelen) een boot verschenen was, daerinne negen Nederlanders waren, sonder te connen seggen, off vrye off in dienst wesende personen geweest syn, welcke instantelijck versocht hadden, om overgenomen te mogen werden, doch dat hun t' versochte bij d' overhoofden van haere schepen afgeslagen was, in voegen deselve met gemelte vaertuygh naer t' eylant Onrust geretireert, ende noyt by haer volck int uytseylen meer vernomen waeren; voorts dat by den brief welcke den commandeur opt schip London uyt de Strate Sunda geschreven hadt, was blijckende, hoe nae vlytige enqueste in beyde de vertreckende schepen geene Nederlanders vernomen waeren, ende soo eennige gevonden hadden, dat deselve sonder conniventie, met het convoij jacht te rugge soude hebben gesonden. Dit was t' al, seyde den President, t' welck hem nopende voorsz. saecke voorgecomen ende bekent was. t' Welck den gemelten Dooreslaer oorsaec gaf te vragen of dan den President geen kennisse hadde van seeckere vrouws persoonen, welcke met haer man, synde een vry-borger ende speelman alhier, van meynninge met d' Engelsche schepen door te gaen (daer toe hun inde selve alreede versteecken hadden) inden laten avont by ijemant van d' Engelsche alhier aen lant geset was, sonder dat synne Ed' gelyck t' anders wel behoort hadde, daar eenigh advertissement van gedaen wierd t' Is waer, seyde den President, nu ghy daer van segt, comt het my te binnen. d' Heer Generael gelieve t' selve te duyden, als uyt compassie geschiet, die t' vrouw volck int gemeen meerder als de mannen te voordeel heeft omme de straffe daerover te excuseren. Daer op Dooreslaer in volchde dat het verre dienstiger ende beter waere geweest de selve in handen van justitie gelevert te hebben omme in haer tegen diergelycke overtreders exempel tot voorcominge van meerder onheylen ende swaricheden inde republycque int aenstaende gestatueert te mogen hebben, te meer alsoomen nu seeckerlyck bericht was, datter wel aende cant van [illegible] persoonen gemist werden, daer onder eennige getrouwde, welcke haer vrouwen in groote armoede hier lieten sitten, sonder dat deselve haer met andere partu-ren mogen vereennigen, daer uyt wel af te meten was, datter soodanigen ordre int opsoecken van ons volck op d Engelsche schepen niet gestelt ende achter-volght moste wesen als de saecke wel vereijschte, ende dat het dienvolgende hooghnoodich soude syn, in toecomende depesche van haere schepen een ander middel tot voorcominge van soodanighe inconvenienten, ende onheylen te be-raemen. Daerop den President diende, dat alle debvoir, omme synne Ed' buyten

reden van clachten dienaengaonde te houden, aen gewent, ende soodanigen precisen ordre daer op hadde doen stellen, als in syn vermogen was geweest; wat remedie daer tegen int aenstaende best aengewent diende, daer van soude, den tyt geschapen synde, onderling connen werden gesproocken.

5en d° Vrijdach 6en d° Saterdach	niet sonders gepasseert.

7en d° Sondach verschynen alhier ter reede uyt China 2 joncken te weeten d'een van nachoda Tinsi (?) op hebbende omtrent 400 Chinesen, d'ander van nachoda Simbing met omtrent 350 dito. Volgens derselver raporten souden eerstdaechs noch drie joncken naer Batavia volgen; na Patana, Sangora, Palimban, Jartan, nochte Japara soude geenne joncken comen.

Naer Siam waren gedestineert	2 joncken
Naer Jamby	1 dito
Naer Bima	1 dito
Naer Cambodja	2 dito cleyne.

8en d° Maendach niet notabels voorgevallen.

9en d° Dingsdach arriveert alhier uyt 't vaerwater van Malacca den commandeur Carel Lievensz met t'jacht Heusden, mede brengende een Portugees navet comende van Maccauw, in gemelte vaerwater verovert, genaemt Nossa Seingiora de boa successo.

Item twee Chinese joncken, daer van d'eenne directelyck naer Battavia quam, ende d'ander het naer Maccassar, gelyck gepresumeert, gemunt hadde.

10en d° Woonsdach arriveert alhier van Bantam t'jacht Medenblick hebbende t'jacht St. Nicolaes aldaer in syn plaetse gelaten.

11en d° Donderdach vertrect van hier naer de bocht van Patana tot bevorderingh vanden peper handel s'lants jacht de Griffioen, ende de Cleene Hoope, met een cargasoen soo in cleeden als andersints ter somma van fl 46000. Item vertrect van hier om d' Oost tot omtrent Cheribon t'jacht Victoria, met ordre om op de Chinese joncken welcke daer omtrent vervallen mochten wesen, ende deselve te assisteren.

12en d° Vrydach niet sonders gepasseert.

13en d° Saterdach vertrect van hier naer Macassar t'Engelsch jacht de Swaluwe.

Item arriveert alhier vant vaderlant t' jacht Domburch groot omtrent 70 lasten, ophebbende 55 coppen.

14en d° Sondach 15en d° Maendach 16en d° Dingsdach	niet notabels voorgevallen.

17en d° Woonsdach vertrect van hier naer Japara d'Engelse fluyt d'Expeditie.

18en d° Donderdach vertrect van hier naer de Custe Choromandel t'jacht Medenblick met een cargasoen van fl. 111123:9.

19en d° Vrijdach arriveert alhier van Japan t'schip Z. Hollandt, geladen met 6000 balen rijs, tarw ende taruwen meel, 2000 picol coper, 56 picol yser, &a.

20en d° Saterdach
21en d° Sondach
22en d° Maendach
23en d° Dingsdach } niet sonders gepasseert.

24en d° Woonsdach des nachts omtrent een a twee uyren is hier ter rheede t'schip N. Bantam in brant geraect, ende tot de water toe verbrant, niet sonder merckelyck peryckel van d'ander byleggende schepen.

25en d° Donderdach vertrect van hier naer Bantam t'jacht Slooten om St Nicolaes te verlossen.

26en d° Vrydach vertrect van hier over Siam naer Japan de fluyt Edam met ordre omme de geprocureerde hertevellen ende sapanhout in Siam naer Firando over te brengen. Item arriveert alhier op dato van Teyouhan met advysen t'jacht Teyouhan.

27en d° Saterdach niet sonders gepasseert.

28en d° Sondach vertrect van hier naer Indrapura op de W. Cust van Sumatra de fluyt Amsterveen, met een cargasoen cleeden, tot opcoop van omtrent 150 lasten peper. Item vertrect op dato naer Bantam t'jacht Victoria omme uyt de wacht houdende schepen aldaer een kist gelts te lichten ende herwaerts te brengen.

29en d° Maendach vertrect van hier naer Vlaccan op de W. Cust van Sumatra t'jacht d'Witten Beyr met een cargasoen cleeden tot opcoop van omtrent 150 lasten peper. Item arriveert alhier op dato van Bantam t'jacht S Nicolaes.

30en d° Dingsdach
31en d° Woonsdach } niet sonders gepasseert.

Aprilis.

Pmo d° Donderdach niet sonders gepasseert.

2en d° Vrydach vertrect van hier naer Jamby t'Engelsch jacht de Cooster.

3en d° Saterdach verschynt alhier de boot vant schip t Gulden Seepaert tijding brengende dat d° schip inde Strate Sunda gearriveert was, leggende bij W. Angier ten ancker.

4en d° Sondach niet sonders gepasseert.

5en d° Maendach vertrect van hier naer de W. Cust van Sumatra t'jacht

St. Nicolaes, met een cargasoen cleeden monterende ter somma van fl 30576.16, om in Tico tegen peper te verhandelen.

Item vertrect van hier naer de Straet Sunda, t'schip t'Gulden Seepaert te gemoet, in comp^le^ van d'af gesonden boot, 'tjacht Tanassery met verversinghe.

6^en^ *d°* Dingsdach
7^en^ *d°* Woonsdach
8^en^ *d°* Donderdach
9^en^ *d°* Vrydach } niet notabels voorgevallen.

10^en^ *d°* Saterdach arriveert alhier vant vaderlant t'schip t'Gulden Seepaert daer mede voor extraordinari raet van Indien overcompt d'E. Heer Pieter Nuyts, byde Camer van Seelant geaequipeert, ende 22^en^ Meyo 1626 van daer gescheyden met 220 coppen, te weten:

158 varent volck
56 soldaten
6 vrouwen, daer van op de reyse soo varent volck als soldaten overleden sijn 28 coppen, in voegen dat gemelte schip alhier met 192 coppen wel is aengecomen, hebbende aan Sierra Liona ververscht, ende de Cabo de Boa Esperance niet aengedaen.

11^en^ *d°* Sondach vertrect van hier onder de vlagge vanden E. commandeur Carel Lievensz, tot besettinge vant vaer water bij N. Malacca, de jachten Arnemuyden, Domburch, Diemen, Victoria, Teyouhan, ende de Muys, gemant met 260 (1) coppen te weten:

110 varent volck
50 soldaten, synde gevictualieert voor de tyt van 8 maenden met ordre omme aldaer tot ultimo November aenstaende te continueren.

12^en^ *d°* Maendach
13^en^ *d°* Dingsdach } niet sonders gepasseert.

14^en^ *d°* Woonsdach arriveert alhier van China de vyfde joncke toebehoorende Wangsang, voor desen alhier van wegen den Combon van Hoccher in ambassade geweest, op hebbende 500 Chinesen.

15^en^ *d°* Donderdach hebben haer ten huyse van d'Engelsche gecommitteerden alhier vervoecht Jaecques Specx, raet van India ende president vanden achtb. raet van justitie deses casteels, Jacob van Dooreslaer, secretaris van synne Ed^t^, Pr Jans. Muyser, fiscael, Adriaen Antheunisz, Bartholomeus Cunst, Isaack Havert, raetspersoonen, Nicolaes Koeckebacker, secretaris, ende Jan Gelaude Bastijn, deurwaerder van gemelten achtb. raet van justitie, dewelcke gesamentlyck door de poorte omtrent den ingangh vander Engelsche huysinge gecomen synde, vanden president Hauley, staende inde deure, met een verbleect gelaet, ende bitse woorden daer buyten gehouden syn, vragende wat sy be-

(1) Dit getal komt niet overeen met de daarop volgende specificatie.

geerden ende of daer als geweldenaers gecomen waeren, om hun in haer eygen huys overlast te doen, ende by aldien in sulcken schyn gecomen waren, dat hy se niet in laten wilde, ende hadden sy wat te seggen, dat mochten sy buyten de deure doen, hij wilde geen geweldenaers in laten. Daer op d' Heer Specx involchde, dat het een groote discourtosie was, persoonen van soodanigen bedieninge, als oneerlycke lieden ingang te weygeren, daerop den President weder antwoorde, hij hadde daer niet mede te doen, hadden sy wat te seggen, dat mochten sy buyten de deure doen, hy en wilde geen geweldenaers inlaten, gelyck hy uyt d' overgegeven schriften int proces wel hadde connen mercken dat zij tot geenen anderen eynde daer verscheenen waeren als om haer gewelt ende overlast aen te doen; ende nae dat bij d' Heer Specx op d'admissie van entrance twee a drye mael geinsisteert was, vraeghde den President in wat schyn sy dan gecomen waeren, of als geweldenaers, of om yets te communiceren, daerop d' Heer Specx antwoorde om yets te communiceren. Op welcke antwoorde ingelaten synde, hebben haer volgens d'ordre vanden Ed. Heer Generael, gemelten Heer Specx ende Dooreslaer eerst met hun beyden by den President, geaccompaigneert synde met synne raden, Richard Bix, George Muchiamps ende Richard Styl, inde groote saele vervoecht, alwaer d' Heer Specx deselve in volgender manieren aengesproocken heeft, te weten: De groote discourtosie ende onbeleeftheyt daer mede den President sich niet ontsien heeft ons persoonen van soodanigen bedienninge ende respect met weygeringe van entrance in haer huys te affronteren, hout ons met redenen suspens, of wy oock openinge sullen doen vanden particulieren last, ons bij syne Ed[t] gegeven, siende den President bitter ende gepassioneert gemoet ende d' incivile bejegeninge daer uyt jegens ons gevolght, die in alle modestie ongewapender hant, sonder eennigen boha niet als geweldenaers (gelyck de President inde deure staende selfs wel gesien, ende sich nochtans niet geschaemt heeft ons daervoor te taxeren) aldaer gecomen waeren, doch stellende dese discourtosie bij d' inhumaine actien vanden President, in syn overgeleyde stucken, nopende den processe tusschen haer ende den Italiaen Juan Maria Moretti, gepleecht, daer inne den achtb. raet seer schandaleus voor barbaren onder anderen uytgescholden wert, welcke t synder tijt hun gemeriteerde loon wel sullen vinden, sal ick, seyde d' Heer Specx vorder, aentreden tot t' gene ons byden Ed. H[r] Generael specialyck gelast is, den President aen te diennen; t' is dan sulcx dat sijnne Ed[t] vertoont synde hoe inder saecke tusschen gemelte Moretti, eyscher ter eenre, ende d' H[r] President ende d' andere gecommitteerden wegen d Engelsche Comp[ie] in Batavia, gelyck mede de naergelaten goederen van Hendrick Shiort, ende den raet in Macasser, verweerders ter andere syden ([1]), soo verre geprocedeert was, dat de verweerders

(1) Vgl. hiervóór, bldz. 296.

by twee distincte sententien, in dato 6^(en) ende 30 Martij deses jaers gecondempneert syn inde betalinghe vande somma van 5507 realen van 8^(ten) over soo veel d'oncosten van d aequipagie gemelte jacht comen te bedragen. Item in 1982½ realen van 8^(ten) tot voldoenninghe der geleden schaden, intresten, verlet als andersints vanden eyscher, t'sedert synne gedane protestatie tegen Mr Shiort in Macasser tot dato deser, alles t'approprieren ten proffyte vande reeders vant voorseyde jacht Diana, welcke sententien, alsoo den President ende gecommitteerden voornoemt obstinatelyck bleven weygeren te voldoen, onaengesien daertoe wettelyck in solemnelle forme, tot distincte reysen gesommeert ende aengemaent waren, hadde den Ed. Heer Generael, wegen d' onderlinghe alliantie van twee soo naebuyrighe natien, als d Engelsen ende Nederlanders, mitsgaders tot conservatie ende vorder continuatie van d' eenparigheijt ende vruntschap, t'sedert haere minnelycke receptie van Lagundi in Batavia tot noch toe onderhouden, goet gevonden hare E. noch alvooren int vruntlyck te doen aenspreecken, dat doch de gemelte sententien geliefden te voldoen ende de saecke op d'executie niet wilden laten aencomen, alsoo doch den raet tot justificatie van haer gewijsde, siende geenne voldoenninge volghde, daer toe sonder eennighe conniventie genoodsaect soude werden te procederen, daertoe oock in cas van langer weijgeringhe de gecommitteerden vanden raet alreede in haere huysinge verschenen waeren, t' welck niet alleen tot disestime ende oneer van hare persoonen int perticulier, maer van d' Engelsche Comp^e int generael soude ende moste tenderen; daerop den President diende, aengesien sy aende questie, daerom sy by den Italiaen in rechte betrocken, aengeclaecht, gecauseert, ende gesententieert waren, niet meer schults hadden als ommondige kinderen, ende vande selve niet met allen wisten, herhalende t' selven meermalen, met hooghe obtestatien ende diere reden, jae dat men haer voor geen lieden met eeren meer soude reputeeren, ingevalle oyt nae desen contrarie wert bevonden, conden sy oock, noch wilden daer voor niet responderen, synde dien volgende ter cause van dien, mede int minste niet gesindt, haere M^(rs) goederen in onse handen te verraden. Wilde men haer gewelt doen, sy soudent met gedult aensien, ende hare actie daerop reserveren, om in tijt ende wylle deselve t' institueeren, daer geraden souden vinden. Dit was haere resolutie ende finael arrest over voorsz. saecke, ende daer by meenden sy ten uyttersten te persisteren; daer op d' Heer Specx repliceerde dat by soodanigen obstinaten weijgeringh van voldoeninghe haer M^(rs) meer ondienst als dienst soude geschieden ende dat het oversulcx haer raedsamer ende nutter soude wesen, hun met t' gewysde vanden raet te conformeren omme vorder onlusten alhier onder den anderen, gelyck mede d' indignatie van haere principalen daerover te eviteren. Daerop den President seyde, soo men d' articulen vanden jaere 1619 bij haren grootmachtigen souverain ende de Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden ingestelt, ende met beyder onderteeckeningen geratificeert ende geheijligt, wel examineerden,

souden bevinden sy voor soodanigen raet alsmen haer by force voor socht te betrecken niet convenibel, veel min de vonnissen derselver subject ende onderworpen waren, derhalven sij haere Mat^e gesach, van wiens wegen sij hier saten, gelyck mede t' respect van haere principalen, bij alle mogelycheyt, souden trachten te maintineren, ende staende te houden, sonder eennighe infractie daerinne te sullen ofte willen gedoogen, ende soo men op dees haer antwoorde niet acquiesceerde maer immers tot d' executie tendeerde, ende daer mede voort voer, dat syt voor louter gewelt souden reputeeren ende houden, seggende andermael dit haer eenpaerlijck besluyt over voorsz saecke te wesen, men mocht oversulcx doen, soo men wilde, sy soudent als overheert, voor dees tyt moeten aensien. Daer op d'H^r Specx antwoorde, belangende des Presidents allegatie van d'articulen des jaers 1619, dat die niet verder verstaen conden werden, als aengaende onsen conjunctiven handel, item d'gemeene defentie, de gerequireerde correspondentie, eenicheyt ende vruntschap tusschen Comp^e ende Comp^e ende haere dienaers, maer niet in civile ende soodanige saecken, welcke jurisdictuele justitie onderworpen waeren, gelyck dese saecke tusschen haer ende voorz. Muretti was. In voegen haer met de patrocivie vant tractaet in desen gantsch ongefundeert, ende te vergeefs sochten te behelpen; naer welck propoos (bij d'H^r Specx ander ende andermael met alle soeticheyt ende persuasive redenen tot goetwillige voldoenninge gemelter sententien gemoveert) siende daerby ten goede niet gevordert conde werden, maer dat den President met een geal tercert ende obstinaet gemoet bij sijnne voorige antwoorde van weygeringe bleef volherden, d'andere gecommitteerde raets persoonen, welcke noch buyten gebleven waeren al te samen ingeroepen ende inde groote sale mede verschenen sijn aen welcke d'H^r Specx sijn reden addresserende, seyde, alhoewel d'incivile ende inhumaine bejegening vanden President t'onser aencompste alhier, met weygering van entrance in haer huys bewesen, wel gemeriteert hadde van stonden aen met de saecke, daerom alhier verschenen syn ten principalen voort te vaeren sonder hem eennige openinge van synne Ed^{ts} speciale last gedaen te hebben, heeft ons niet te min om redenen goet gedacht, deselve alvooren aenden President ende d'andere gecommitteerde t'openbaren, ende deselve int vruntlyck te vermanen tot voldoenninge vant gewysde byden achtb. raet van justitie, nopende de questie tusschen haer ende den Italiaen Moretti, omme vorder onlusten ende questien voor te comen, welcke doch apparent uyt d'uyterste proceduren geschapen staen te resulteren, daerby voegende, alsoo sijnne Ed^{ts} goede intentie ende meijninge desen aengaende by des Presidents obstinate weygering vruchteloos was uytgevallen, datter voorts niet anders resteerde, als de saecke ten principalen, daeromme sy by commissie ende last vanden gemelten raet alhier verschenen waeren, byder handt te nemen ende int werck te stellen. Daer op den President met een hevich gemoet uytbarstende, seyde, dat moocht ghy doen wy sullen daer by oorsaecke hebben u voor geweldenaers, roovers ende ha[...]

havers van ongerechticheyt te houden, op welcken calumnieuson uytval den fiscael opstaende seyde gemelte woorden in kennisse te leggen, van meynninge synde in tyden ende wylen, daer over tegen den President actie t'institueren, voegende d'H^{r} Specx daerby, den President wel voor hem hadde te sien syne aengenomen licentieusheyt int spreecken hem niet te verre diverteerde, om geen personele actie tegens hem daermede t'incurreren, alsoomen doch syn persoon, alst te grof ginck, niet meer ontsien soude als een ander. Voorts dat den President wel bevroeden conde, ingevalle soodanige exorbitante ende insolente proceduren, soo met de penne als tonge in ende tegen de jurisdictien van Groot-Brittangien ijewers gepleecht waeren geweest, gelijck den President sich niet ontsien heeft den achtb. raet soo ignominieuselyck in sijnne verantwoordinge ende geschriften voor barbaren, gelyck mede alhier jegenwoordich voor geweldenaers ende roovers te lasteren, ende te schelden, dat het wellicht sonder doots straffe niet afgeloopen soude hebben; daerop den President antwoorde, dat hij wel sien conde, de saecken daer naer aengeleyt wierden ende dat ment op syn persoon gemunt hadde, doch men mocht met hem doen wat men wilde, hij soude noch om lief noch om leet, niet laten te spreecken dat recht was, gelyck hij verstont in dese saecke gerechticht te wesen, seggende daerby dat haer cracht ende gewelt souden geschieden, soo men met d' executie voort voer. Soo is dan, seyde d' Heer Specx, den President niet gesint, de saecke int vruntlyck, volgens d'aenmaninge vanden Ed. H^{r} Generael af te handelen, welcke vrage tot drye mael toe gerepeteert ende by den President telckens obstinatelijck afgeslagen synde, d' H^{r} Specx eyntlijck seyde, dewyle dan genootsaect werden, by afsnydinge vanden accomodabelen middelwech tot d' uyterste remedie in dese quale te procederen, sal den President met gemoe gelieven aenwysinge te doen, van alsulcke goederen daeraen de voldoeninge vande gemelte sententien soude mogen werden gevonden, 't welck bij den President mede gerefuseert sijnde, d' H^{r} Specx oorsaecke gaf te seggen, dat dan de sleutels van haer packhuys geliefden ter handt te stellen, omme van soodanige goederen daeruyt gedient te mogen werden, alsmen bevinden soude tot de gemelte voldoeninghe genoech te sullen wesen, of dat men in cas van refus genootsaect soude wesen t' selve met gewelt te laten openen. Dat mocht men doen, seyde den President, ten stont hem niet vrij sleutels te geven, om hare M^{rs} goederen in onse handen te verraden, wilde men gewelt doen, hy was nu in onse macht, ende conde daar niet tegen. Nae welcke propoosten d' H^{r} Specx andermael, tot drye distincte reysen insisteerde, den President doch van sijn obstinaetheyt desisteren, ende tot accomodabele afhandelinge soude willen condescenderen, welcke motien, gelyck de voorgaende mede vruchteloos afgeloopen synde, seyde d' H^{r} Specx, dat dan geen ander middel resteerde als tot d'executie te procederen, protesterende nevens dien in de volle vergaderinghe dat de selve de Nederlantsche Comp^{e} in geenen deele vercorten ofte prejuditieren

soude, int vervolgen van alle schaden, lasten, interesten, welcke sy by gemelte proceduren in Macassar alreede geleden heeft, ende nae desen noch mochte comen te lyden, ende daer soo syt geraden sal vinden, dat deselve loopen ende redunderen sullen tot last van haer, ende haer Eerw. principalen in Engelant, daermede d' H[r] Specx ende synne geaccompagneerde gesamentlyck opgestaen, ende tot voor de deure vant packhuijs gecomen sijnde, eenstemmich verstaen hebben, dat men alvooren trachten soude off de deure met opsteecken vant slot soude connen werden geopent, aleer men eennige force van opbreecken off opslaen daertoe gebruycte; t' selve een wylle tijts te vergeefs onderleyt, ende ondertusschen by den President welcke door den fiscael ende S[r] Cunst afgevraecht wierden of ijemant tot inspectie van ons doen geliefde te commiteren, geantwoort synde, sich met de saecke niet te willen bemoeyen, men mocht daerinne voortgaen naer ons geraden docht, is eyndelinge goet gevonden dat men de deure met een hamer soude opslaen, t'welck geeffectueert, ende de deure geopent synde, hebben haer andermael den fiscael ende S[r] Cunst, byden President vervoecht, op hem versoeckende, dat doch yemant vanden sijnen geliefden te ordonneren, die op alles toesien ende getuygenisse vant passerende soude mogen dragen, welcke met de voorige gegeven antwoorde gekeert synde, is bij d'H[r] Specx ende synne geaccompangneerde eyndeling omgesien. aen wat goederen men sich soude mogen guaranderen, daertoe hun naer een wyl over ende weder gaens, ten lesten eennige casiens offereerden daerinne Japansch silver gegist wierde te wesen tot de somma van 1000 realen ijder, ende alsoomen daer inne seecker sochte te gaen, t'welck niet anders als by openinge ende inspectie ten minsten van een van dien conde geschieden, wiert goet gevonden voor de derde reyse aenden President de boven genomineerde personen te comiteren, omme te versoecken dat doch ordre wilde geven, yemant uyt den haren mochte comen omme by d'openinge van seecker kasken, daerinne Japans silver gegist wierde te sijn, by te wesen, t welck byden President mede afgeslagen, ende vorder gesegt wierd dat sich alleen des armen ende onbedachten Italiaens erbarmde, om dat hy synne pretentie ende actie niet tot 2000 realen begroot hadde, men soude doch met al even veel fundaments, hem onder onse sauveguarde genomen, synen ongeregelden eysch gejustificeert ende met gemelte somme geholpen hebben. Ende alsoo bij d'openinge ende inspectie van een gemelter casiens bleeck, daerinne Japans silver te wesen, ende nae deselfs groote geconjectureert wierd, t'selve de somma van 1000 realen van 8[en] ofte weynnich meer, gelycse gemeenlyck tot die quantite gevult werden, te connen halen, is eenstemmigh goet gevonden, alsoomen met geen minder volumen conde gedient werden, dat men om de minste beslommeringh van gemelte silver casiens tot vyf int getal mede nemen ende deselve int stadthuys deser stede onder goede opsicht, met behoorlycke wacht, soude op leggen ende verseekeren laeten, ter tyt ende wyle het gelegen soude comen, daervan onder de

gerechtichde behoorlycke distributie pro rato van yeders contingent te doen. Ende alsoo by den President, hoewel ernstich ende ter goeder trouwen daertoe versocht synde, gerefuseert was yemant van d'Engelschen t' ordonneeren, welcke vant gepasseerde kennisse nemen, ende daer van getuygenissen dragen mocht, wierd mede goet gevonden, eermen noch de gemelte silver casiens uijt liet dragen, door den deurwaerder twee ofte drie onpartijdighe persoonen uyt de borgerie deser stede te doen beroepen, by welcker getuychenisse ende mannen waerheijt, in tijden ende wijle des noot sijnde, souden mogen blycken, hoeveel gemelter casiens by ons uytgeset ende mede genomen waren, daer toe uyt de borgerye verschenen syn Gerrit van Alenborch, gewesen secretaris vanden achtb. raet van justitie deses casteels, item Hans Boon, goutsmith, ende Bartholomeus Claesz, chirurchyn, welcke hun beneffens den fiscael Muijser, Adriaen Antheunisz, Bartholomeus Cunst, Isaack Havert, raetspersoonen, ende Nicolaes Koeckenbacker, secretaris vanden achtb. raet van justitie deses casteels, geassisteert met haren deurwaerder vervoecht hebben naert stadthuys deser stede omme gemelte silver casiens aldaer t'ontfangen, ende deselve yder met syn gewoonlyck merckteycken te besegelen, synde voorts voor ons afscheyt uyt d'Engelsche logie d'opgeslagene deure vant pachuys ende t'geforceerde slot van dien, alles wederom behoorlyck, ende in voorige forme herstelt.

16en d° Vrydach niet sonders gepasseert.

17en d° Saterdach arryveert alhier uyt t'vaerwater van Malacca de jachten de Hoope ende Queda, mede brengende seeckere goederen van weynich emporto, met een cleyn navetien, comende van Maccauw nae Malacca, verovert.

18en d° Sondach arrijveert alhier vant vaderlant tjacht Ouwerkerc met 28 coppen, byde Camer van Amsterdam geequipeert, ende van daer uytgeseylt met 76 coppen, hebbende door siecte onderwegen verlooren 48 personen; brengende van Madagascar mede . . . (1) welcke aldaer bij t'Deensche jacht genaemt . . . (1) van Hoorn uytgeseijlt, aen lant geset was.

19en d° Maendach
20en d° Dingsdach } niet notabels voorgevallen.

21en d° Woonsdach arryveert alhier over Siam van Japan t'schip N. Hollant.

22en d° Donderdach arryveert alhier uyt t' vaerwater van Malacca ende van Jamby t' jacht Cotchin.

23en d° Vrydach niet sonders gepasseert.

24en d° Saterdach arrijveert alhier van Jamby de fluyt de Macquereel nhebbende 1914 picol 62 catti peper, ende 238 picol 54 catti lichte peper, nonterende t' samen ƒ 50280.11.7.

25en d° Sondach
26en d° Maendach } niet notabels voorgevallen.

(1) Niet ingevuld.

27^{en} *d°* Dingsdach syn door ordre vanden Ed. H^{r} Generael ten huyse van d' Engelsche gecommitteerden alhier geweest Jacob van Dooreslaer, secretaris van synne Ed^{t}, ende Jan vander Burch, oppercoopman deses casteels, ende hebben uyt synne Ed^{ts} name den President, geaccompangieert synde met synne raden Richard Bix, George Muschiamps, ende Richard Styl, aengedient, alsoo parthie peper ongeveer tot 600 picols, daer onder omtrent 500 gesuijverde, van Bantam aengebracht, ende ons te coop geveylt was, hadde synne Ed^{t} niet willen naerlaten den President t' selve te doen notificeren ende afvragen, of oock gesint was dien neffens ons naer ouder gewoonte in te coopen. Daerop den President antwoorde, dat den Ed. H^{r} Generael voorde aendienninghe dede bedancken, daerby voegende, alsoot van geringe valeur was, ten aensien van andere emportanter open staende differenten, item dat den peper prijs jegenwoordich dier, ende haer daer beneffens van sommige Javanen seeckerlyck bericht was, hoe voor Bantam by onse wacht houdende schepen dagelijcx veele peper, daer van haer geen aendieninge geschiede, gecocht wierd, dat niet verstaen conden, alsse van van d'een ende d'ander niet gauderen mochten, haer met den gemeenen incoop van dese parthie te bemoeijen. Daerop gemelten Dooreslaer repliceerde, dat t' sedert de jongste aenspraecke, nopende de saecke van Bantam, aan synne Ed. gedaen, geene peper aen boort van onse wachthoudende schepen voor Bantam gebracht, veel min eennige in de selve ontfangen was, ende dat sijnne Ed^{t} niet naergelaten hadde, haer van tyt tot tyt in alle sinceriteyt aen te doen bieden den gemeenen incoop ende deelinge, soo wel vanden peper welcke tot Batavia ingebracht, als die voor Bantam by onse schepen mocht wesen verhandelt, ende dat wy daerinne soo veel geloofs meriteerden als Javanen ofte anderen, welke haer sulcx verkeerdelyck sochten wys te maecken; daerop den President dienende, dewyle alreede in twijfel gebracht waren, datse soo tot den gemeenen incoop van daengediende parthie peper niet verstaen conden, herhalende daer by alsoot van cleynen valeur was, dat men t' synder tyt eens in conferentie van emportanter saecken comende met den anderen, daervan naerder sonde connen spreecken, gelyck mede sien watmen tot verminderinghe vanden jegenwoordighen hoogen peperprys, welcke doch maer alleen tot advancement van die Batavia ende haren principalen grooten interest was streckende, sonde connen verrichten.

Item hebben haer op dato by ordre vanden president ende raet van justitie deses casteels, ten huyse van d' Engelsche gecommitteerden alhier vervoeght, Pieter Jansz. Muyser, fiscael, Isaack Havert, raetspersoon, Nicolaes Koeckenbacker, secretaris, ende Jan Glaude Bastyn, deurwaerder vanden gemelten raet, beneffens Gerrit van Alenborch, Hans Boon, ende Bartholomeeus Claesz, borgers deser stede, alwaer gemelten Muyser, den president Hauley, vergeselschapt met synne raden, in volgender wyse aen gesproocken heeft, te weeten: t'Is d'H^{r} president noch wel indachtich dat eenige dagen geleden, ten overstaen, ende int bywesen

van d'Hr Jaques Specx, raet van India, ende Jacob van Dooreslaer, secretaris van synne Edt, neffens noch eennige andere gecommitteerden uyt den achtb. raet van justitie voornoemt, vyf kistjens met Japans silver uyt haer pachuys gehaelt syn, omme daer aen te vinden de voldoenninge van twee distincte sententien, in dato 6 ende 30 Marty deses jaers, tot voordeel vanden Italiaen Juan Maria Moretti, ende mede rheeders vant jacht Diana gepronuntieert. Ende alsoo binnen t'raethuys deser stede aenden voorsz. Moretti ende medestanders, yder hun competente portie uyt het gelichte silver betaelt was, gelyck by de reeckeninge daer van synde (welcke gemelten Muyser met eennen overleverde) conde blycken, hadde den raet goet gevonden, t'resterende vande voorschreven vyf kistiens, wesende een sack versegelt, daerin ses packgens ordinaris Japans schuijten silver met munten lach van Japansche characters, beneffens noch een kistgen geteeckent N° ♁ I (daer niet uytgenomen maer t'welck in sijn geheel gebleven was) aen den President weder te doen overleveren. Daer op den President antwoorde, dat noyt kennisse genomen ofte gedragen hadde ten tyde de lichtinge der kistgens uyt t'packhuys geschiede, ende alsnoch oock geen kennisse wilde dragen, wat daer van weder gebracht wierd, daer by voegende, t'is wel, wilt ghy het wederom nemen, ghy condt het doen. Daer op den fiscael repliceerde, t'geene by ons gedaen wert, geschiet bij ordre ende last vanden president ende raet voornoemt, nae welck propoost den President, synne raden in Engelsche tale aenspreeckende ende haer advys vorderende, seyde, als vooren geen kennisse te dragen, soo wel vant gelichte als t'overgeschotene ende weder gebrachte silver, daer op den fiscael in volghde, dat t'geene vant gemelte silver was overgeschoten, bij hun in de sale aldaer wederom gebracht was, met protestatie dat het selve voortaen niet meer tot des raets, maer des Presidents ende sijnne mede gecommitteerdens peryckel blyven, ende loopen soude; daerop den President seyde, wat uwe over geleverde memorie ende reeckeninge belangt, wy weten niet wat ghij in deselve gestelt hebt, sullen die naer sien, ende ons recht daer op reserveren om in tyden ende wylen daer op actie t'institueren daer ende soo bevinden sullen te behooren.

28en d° Woonsdach }
29en d° Donderdach } niet sonders gepasseert.

30en d° Vrydach arrijveert alhier van Japarre d'Engelsche fluyt d'Expeditie. Item vertrect van hier naer Bantam t'schip Haerlem om t'jacht Sloten te verlossen.

Maijus.

P^{mo} Saterdach niet notabels voorgevallen.

2^{en} *d°* Sondach arrijveert alhier van Jortan en Balaboangh der vrijlieden jacht den Haring, inhebbende omtrent 80 lasten rys, party roothout, verckens als andersints. Item arryveert alhier vant vaderlant t jacht Grotenbroeck, byde Camer van Enckhuysen geequipeert, ende den 3^{en} May 1626 vandaer gescheyden met 100 coppen, daer van een onderwegen gestorven, ende de reste redelijck gesont alhier is aengecomen, hebbende St Thome opde custe van Guinea gelyck mede de Cabo de Boa Esperance aengeweest, alwaer op seeckeren steen geschreven vonden, hoe in Januario voorleden t'schip t Wapen van Rotterdam (synde den 5 February 1626 van Batavia gescheyden geweest) vandaer naert vaderlant syn reyse vervordert hadde. Item hoe t'gemolte schip de baeij van Antogil op Madagascar aengedaen ende tusschen Madagascar ende de Cabo den tyt van ... maenden doorgebracht hadde.

3^{en} *d°* Maendach niet sonders gepasseert.

4^{en} *d°* Dingsdach arrijveert alhier van Bantam t'jacht Slooten.

5^{en} *d°* Woonsdach
6^{en} *d°* Donderdach
7^{en} *d°* Vrydag — niet notabels gepasseert.
8^{en} *d°* Saterdach
9^{en} *d°* Sondach

10^{en} *d°* Maendach vertrect van hier naer Jambij d'Engelsche fluyte d'Expeditie.

11^{en} *d°* Dinsgsdach niet sonders gepasseert.

12^{en} *d°* Woonsdach vertrect van hier naer Japan t'schip de Vrede met een cargasoen, bestaende in rouwe syde, laeckenen als andersints, montererende ter somma van fl. 228214.17.6. Item vertrecken van hier naer Teyouhan onder de vlagge van d'H^r Pieter Nuyts, raet van India, t'schip Heusden, item de jachten Sloten, Ouwerkerck, Cleen Heusden, ende Queda, gemant met 300 coppen, te weten 240 varent volck ende 60 soldaten.

13^{en} *d°* Donderdach
14^{en} *d°* Vrydach — niet notabels voorgevallen.

15^{en} *d°* Saterdach arriveert alhier van Macasser t'Engelsch jacht den Arent, inhebbende, nae geseijt wert, omtrent 100 a 150 bh^r nagelen, ende parthie sandelhout.

16^{en} *d°* Sondach
17^{en} *d°* Maendach — niet sonders voorgevallen.
18^{en} *d°* Dingsdach

19^{en} d^o Woonsdach arriveert alhier van Solor ende Timor t'jacht den Hasewint met 410 picol sandelhout in Camanasse gehandelt.

20^{en} d^o Donderdach niet sonders gepasseert.

21^{en} d^o Vrydach vertrect van hier naer Siam der vrije lieden fluijte Gorcum.

22^{en} d^o Saterdach niet sonders gepasseert.

23^{en} d^o Sondach vertrect van hier naer Bantam met verversinghe ende provisien voor de wachthoudende schepen aldaer t'fregat Tanassery.

24^{en} d^o Maendach
25^{en} d^o Dingsdach } niet notabels voorgevallen.
26^{en} d^o Woonsdach

27^{en} d^o Donderdach arriveert alhier van Bantam t'jacht Tanasserij daermede tydinge becomen, hoe d'onse aldaer in St Nicolaes baeij, een Deensch schip, comende van Macasser met goede parthie nagelen, versproocken hadden, gaende voorts naer de Custe Choromandel.

28^{en} d^o Vrydach
29^{en} d^o Saterdach
30^{en} d^o Sondach } niet sonders gepasseert.
31^{en} d^o Maendach

Junius.

P^{mo} d^o Dingsdach
2^{en} d^o Woonsdach } niet sonders gepasseert.

3^{en} d^o Donderdach arriveert alhier van Macasser ende Japare t'Engelsch jacht de Simon Judae.

4^{en} d^o Vrydach
5^{en} d^o Saterdach } niet notabels voorgevallen.

6^{en} d^o Sondach arriveert alhier van Suratte ende Persia den commandant Fredericq Cistgens met de schepen Zierickzee, den Engelschen Beijr, item de lants schepen Hollandia ende Mauritius, t'samen gemant met omtrent 650 coppen varend volck, inhebbende 450 balen Persische syde, ende 260 packen Suratsche cleeden, beneffens eennige droguen; t'Wapen van Seelant was wegen syn groote lecheyt in Suratte aende wal geleyt.

7^{en} d^o Maendach vertrect van hier tot convoij vanden ambassadeur aen den Ed. H^r Generael byden Coning van Borneo voor desen gesonden, t'jacht W. Cappel, met ordre om denselven 3 a 4 dagen om d'Oost te geleyden tot dat buyten peryckel van die van Cheribon soude wesen, welcke (naer men verstaet) op desselfs vaertuygh passen. Item arriveren alhier van Suratte d'En-

gelsche schepen den Dolphyn, de Discouvre, den William, Blessing, ende den Paltsgraef; t'Engelsch schip den Maurits was van Suratte naer Chormandel afgevaerdicht, synde gemelte schepen, al de macht welcke d'Engelschen jegenwoordich in Suratte hadden.

Item arriveert alhier van Malacca een opgeboeyde gelias, met een witte vlagge, daermede gesonden comt seeckeren Caspar Suares met brieven vanden Capⁿ van Malacca, aenden Ed. Hʳ Generael nopende de reciproque voldoenning vant contract in Japan, over de verlossinge vande gevangenen van wedersyden besloten.

8ᵉⁿ dᵒ Dingsdach arriveert alhier van Jamby ledich t'Engelsch schip de Valck, daer mede aenden Ed Hʳ Generael ende President van d'Engelschen in ambassade gesonden wert den Quiei Tommegon aldaer, omme voor synen Coning te versoecken assistentie tegen den Palimbander, daer van den Jambinees pretendeert vercort te wesen (1).

9ᵉⁿ dᵒ Woonsdach niet sonders gepasseert.
10ᵉⁿ dᵒ Donderdach niet sonders gepasseert.

11ᵉⁿ dᵒ Vrydach syn met behoorlijck solempniteijt ende eere soo met eennige charges vande gewapende soldaten, als vyf canonscheuten vande punt Diamant, ingehaelt de gesanten vanden Coninck van Jambij, te weten den Tommegon Sourenta, ende Quieij Soubanamita, welcke hare brieven soo vanden ouden als jongen Coninck, gelyck mede vanden Zenepati van Jambij aenden Ed. Hʳ Generael overleverden, daerbij syne Edᵗ aengeschreven ende vertoondt wiert t' groot ongelyck ende onlydelycken affronte haer ende den staet van Jambij door seeckere usurpateurs vande croone van Palimban gevercht ende aengedaen, welck rijck sy sustineerden soo by recht van erffenisse, als mede by stipulatie van houwelyck opden oudtsten soone van Jamby behoorde te devolveren, als synde met d' echte dochter ende eennichste erfgename des overleden conings van Palimban, geduerende des vaders leven, in alliantie van houwelyck getreden, ende dat dese twee usurpateurs, beyde broeders vanden overleden coning, ende ooms vande gemelte dochter, niet alleen de soone van Jambij dese sijnne wettige huysvrouwe onthielden, maer oock den selven van alle syne cleynodien ende cleedingen gespoelieert, ontbloot, ende soo genoechsaem ende beroijt, spottelyck naer huys gesonden hadden ende dat sy ouer sulcx tot maintenue van haere gerechticheijt, ende revengie vande geledene schande, so onse als der Engelschen assistentie tegen die van Palimban versochten, onder aenbiedinge ende vaste beloften, indien by middel onser assistentie t' ryck van Palimban wierde gerecouvreert, dat de respective Compᵉⁿ in recompensie van dien souden gauderen vryheyt van thien achter volgende jaeren tollen, in haeren handel tot Jambij.

(1) Vgl. Tiele–Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XXVII, v., en de daarmede in verband staande „documenten". „Juli 1627" (bldz. XXVII en 127) moet, blijkens hetgeen het Dagregister mededeelt veranderd worden in „Juni".

Item arriveren op dato alhier ter rheede onse wacht houdende schepen van Bantam, te weten Haerlem ende Purmereynde, mede brengende vyf dooden, te weten den coopman genaemt Jan Baptista vander Graef ende schipper ende syn soontgen. Item den onder stuyrman, ende een bootsgesel, beneffens noch acht persoonen swaerlyck gequetst, daer onder den opper stuyrman al t' samen vant schip Haerlem, synde gemelte massacre den 10[en] deser tusschen vier ende vyf uuren inden morgenstont bij eennige Javanen van Bantam aengerecht, welcke onder schoon semblant van peper ende verversinghe (daerom d' onse seer benoodicht waren) aen boort te brengen, tot inde cajuyte van gemelte schip ingelaten waren, hebbende haere crissen in de sacken daer de ververseinge in brachten verborgen. Nae geseyt wert souden opde loopende geruchten ende waerschouwingen eennige weecken verleden aen ons gedaen, als dat seeckeren Quieij du Pathi tot Bantam een aenslach opde schepen aldaer ter reede soude hebben voorgenomen, is door ordre vanden Ed. H[r] Generael per t' jacht Tanasserij, aende overhoofden aldaer in dato 22[en] Mey passado geschreven goede ordre opt stuck vande wacht over de schepen te doen onderhouden, gelyck bij volgenden brief blycken can, luijdende van woort tot woort als volght, te weten:

Eersame voorsienige seer discrete.

Dese gaet per t' jacht Tanasserij met t' welcke wy ul. toeseynden twee lasten rijs, twee vaten vleysch, een vercken aracq, twee kaesen, een pot brandewyn, t' welcke ul. opnemen ende ten oirbaer van Haerlem ende Purmereynde mesnageren sult.

Gemelte jacht sal ul. wederom dadelijck herwaerts aen depescheren, ende ons daerbij verwittigen sulcx als ghy vanden staet van Bantam sult verstaen hebben, ende aldaer ter rheede gepasseert sy, seijndende ons daer neffens pertinente memorie vant volck ende provisien, die opde gemelte schepen jegenwoordich syn resterende. Hier sijn wij verwitticht dat een Quiej du Pathi met seeckere prauwen van Bantam vertrocken is met voornemen om ijets notabels opde schepen aldaer ter rheede, ofte wel hier omtrent Batavia uyt te richten, weshalven ul. opt hoochste belasten, alsulcken ordre op de wacht by dage als by nacht te stellen, dat door negligentie de vyanden geen oorsaecke gegeven werde, yets naedeelichs t'attenteren. Hiermede ul. inde protectie des alderhoochsten bevelende, int casteel Batavia adij 22 Mey anno 1627; onderstont

Ter ordonnantie vanden Ed. H[r] Gouverneur Generael ende was onderteyckent

Jaecques Specx.

Wat belofte van nae comingo nopende de gegeven ordre opt stuck vande wacht, bij d'overhoofden van onse schepen voor Bantam, hier op gevolght is can by desselfs brief in dato 25 Meyo aenden Ed. Hr Generael geschreven blijcken luydendende van woort tot woort als volght te weten:

Ed. Ernstfeste wyse voorsienige seer discrete Hr.

Mijn Heere. Onsen jongsten is geweest pr t'jacht Slo... waer mede UEd. vant gepasseerde tot dien tijt toe geadv... seert hebben, wat naederhant alhier voorgevallen is, sal UEd. door desen connen verstaen, namentlyck op dato 10 Meye is alhier van Batavia ter rheede gecomen een joncgen groot omtrent de 25 a 30 lasten, toebehoorende nachoda Benckij aldaer, t'welck rechtevoort naer dat w. sien connen, meest volladen is, ende ten langsten binnen 4 a 6 dagen, met noch 6 a 8 groote tingans, die mede al geladen liggen naer Batavia sullen comen.

Adij 11 dito syn wy vande rheede alhier naer ... W. hoeck t'seyl gegaen, om aldaer in St Nicolaes ba... barnhout te hacken, alsoo wy t'selve groot noodich van doen hadden; alwaer wij opden 12 dto des smorgens vroech een seyl vernomen hebben, uytgemaect van sijne Mat van Denemarcken, comende van Macasser, al waer sij vry een een goede parthie nagelen becomen hadden, soo sy seyden, ende meijnden met de selve naerde Cust ende soo voort van daer naer huys te seylen. Sylieden quamen mede in St Nicolaes baij, om aldaer mede barnhout te haelen. ende syn des avonts weder t'seyl gegaen, ende hebben op... dach een Javaen met een cleyn praeutien aen boort gecregen seggende naer Batavia te willen, die UEd. mitsdesen toegesonden wert. Op dato 25 dto hebben UEd.s aengename ontfangen per schipper vant jacht Tanasserij ende volgens dien overgenomen de vivres, die UEd. ons per t'selve jacht heeft gelieft toe te senden ende sullen volgens UE... last sorge dragen dat deselve naer behooren geoirb... mogen werden. Van Bantam hebben noch geen tydinge connen vernemen, alsoo ons tot noch toe niemant van q... teyt aen boort geweest is.

Den last van UEd., toecherende de goede sorge ... de wacht als anders sal in aller manieren naergecomen ... gediligenteert werden.

Alsoo het jacht Purmereynde met veel watersuchtige persoonen voorsien is ende alle dagen hoe langer hoe slimmer

werden, die de Comp^{ie} int minste geen dienst connen doen, hebben oversulcx goet gevonden acht vande principaelste, die den meesten noot hebben, hiermede op te seynden ende alsoo d^{to} jacht geen volck can missen, alsoo sober versien is, hebben genootsaect geweest weder vijf persoonen van d^{o} jacht in plaets te nemen.

t'Volck ende vivres die rechtevoort byde twee schepen alhier syn berustende, sal UEd. per ingeleyde memorie connen sien.

De twee vaten vleijsch per t jacht Tanassery becomen en mogen niet meer dan 1½ vat uytmaecken ende is soo qualyck geconditioneert, jae half stinckende, dat schaede is.

Hiermede

Ed. Erntfeste wyse voorsienige ende seer discrete Heere, wensche U Ed. onder de protecxtie des alder Hoochsten in genaden bevolen, adij 25 Meyo 1627. Int schip Haerlem ter rheede voor Bantam. Onderstont

UEd. dienstwilligen diennaer ende was onderteeckent

Jan Baptista vande Graeff.

Ende alsoo met t'opcomen van gemelte schepen Haerlem ende Purmereynde, t'welck met gemeen advys vanden raet goet gevonden was, soo om de schaersheyt als siecte vant volck over de selve, de rheede van Bantam onbeseth, ende genoechsaem open bleef, is eenstemmich gearresteert, dat men desen aenstaenden morgenstont, weder derwaerts depescheren sal te weten t'schip Haerlem, gemant met 60, ende t'jacht Grootenbroeck, gemant met 40 coppen, om de rheede naer ouder gewoonte te besetten, ende wacht te houden.

12^{en} *d*° Saterdach arriveert alhier t'jacht W. Cappel hebbende de Borneesche gesanten omtrent 8 mijlen om d'Oost geconvoijeert.

13^{en} *d*° Sondach arriveert alhier van Banda t'vrylieden jacht Nera daer op als overhooft, ende cap^{n} gestelt was Gillis Venant, met commissie om hun perticulieren handel op Siam te mogen bevorderen, ende den algemeynen vyant onder wegen allen mogelycken afbreuck te doen.

14^{en} *d*° Maendach } niet sonders gepasseert.
15^{en} *d*° Dingsdach }

16^{en} *d*° Woonsdach vertrect van hier naer Bantam t jacht Purmereynde daermede Simsuan, Chinees coopman tot Bantam, beneffens twee vande principaelste Chineese handelaers van daer, welcke jegenwoordich hier waren, afgevaerdicht werden aenden Pangoran van Bantam omme hem t gepasseerde in onse schepen aldaer aen te diennen, ende voorts te vernemen, hoet bij hem verstaen werdt, gelyck mede van wien het syn oorspronck ende voortgang genomen

mocht hebben, blyvende ondertusschen de betalinge aen Simsuan over sijn geleverden peper aende Compie (monterende per reste ongeveer 5 a 6000 realen van 8ten), t'synner wedercompste alhier in state, omme te sien, off men by wegen van dien tot naerder openinge vande gelegentheijt vant voor verhaelde feyt soude connen geraecken.

Item arriveert alhier uyt t'vaerwater by noorden Malacca t'jacht Arnemuyden in compe van een verovert Portugees navet, St Anthonio genaemt, comende van Cotchin, groot omtrent 150 lasten, ophebbende omtrent 750 Malabarsche slaven, soo mannen, vrouwen als kinderen, ende voorts met rys, provisien ende andere waeren van weynich emporto geladen. In gemelte Arnemuyden waren de veroverde goederen, met een Portugees fregat, mede van Cotchin, Bon Successo genaemt, overgescheept, synde t'gemelte fregat om syn wel beseyltheyts wille byde vlote int vaerwater gebleven.

17en d° Donderdach }
18en d° Vrydach } niet sonders gepasseert.

19en d° Saterdach arriveert alhier vant vaderlant t jacht Bommel ophebbende 145 coppen, synde den 11en November 1626 in compe van Dordrecht ende Weesp van daer gescheyden ende by Suyden Java in een mistich weder vande selve afgedwaelt.

20en d° Sondach arriveren alhier vant Vaderlant t'schip F. Henricq ende t'jacht Brouwershaven, by de Camer van Middelburch geequipeert, ende den [illegible] January lestleden van daer gescheijden, op hebbende te weten

Fredericq Henrick 332, daeronder 230 varend volck
82 soldaten
20 vrouwen

ende kinders, hebbende onderwegen verloren 62 sielen; daer mede onder anderen d'Hr Jeremias de Meester als extraordinaris raet van India met syn gantsche familie, in goede dispositie wel is aengecomen. Item t'jacht Brouwershaven ophebbende van de 144 coppen, daer mede uytgevaeren is, noch 131 daer onder
108 varent volck
23 soldaten.

21en d° Maendach niet notabels voorgevallen.

22en d° Dingsdach keert hier weder van Bantam met een praeuw de Chinees Simsuan.

23en d° Woonsdach arriveert alhier van Banda over Amboina t'schip de Cameel, inhebbende 405 sockels foelij wegende 9230 catti Banda ende 47[illegible] catti noten muscaten, item 90000 ℔ giroffel nagelen, daermede overcomt d'E. Willem Jansz, gewesene gouverneur in Banda, op hebbende 54 coppen. Item arriveert alhier uyt de Molucquo over Amboina t' schip de Hope, in hebbende 51 bhr 147 catti Molucse giroffel nagelen, gemant met 80 coppen.

24en d° Donderdach niet sonders gepasseert.

25^{en} *d*° Vrydach arriveren alhier vant vaderlant t' schip de Maecht van Dordrecht, item t' jacht Weesp, by de Camer van Amsterdam met requisite comptanten ende coopmansschappen voor de quartieren van Suratte ende Persia, neffens t' jacht Bommel op den 19^{en} deser alhier wel aengecomen, geequipeert, op hebbende te weten Dordrecht vande 191 coppen daarmede uytgevaren, is noch 184 coppen.

Item t'jacht Weesp vande 120 daermede uijt gevaren is noch 118 coppen.

26^{en} *d*° Saterdach niet notabels voorgevallen.

27^{en} *d*° Sondach vertrecken van hier onder 't beleyt vanden commandeur Frederick Kistgens, nae de bhare van Malacca de jachten Arnemuyden, ende 's lants Hope met 152 gevangene Portuguesen, omme aldaer, achter volgende twee distincte contracten, soo hier als voor desen in Firando in Japan gemaect, ende besloten, gewisselt, gelyck mede voor gelt rantsoen gelost te werden met vorder ordre aenden commandeur, dat nae bestelder saecken voor Malacca, gemelte Hope tot versterkinge vande cruyssende vlote int vaerwater by N. Malacca opt spoedichste afvaerdigen, ende voorts met Arnemuyden sich naer Jambij vervoegen, met de gecontracteerde somme voort resgatto, deselve aent comptoir aldaer, tot vervolgh vanden peperhandel overleveren, ende t' synner tyt volladen met peper, daermede weder herwaerts keeren.

28^{en} *d*° Maendach vertrecken van hier in $comp^{e}$ naer China ses Chineesche joncken onder sauveguarde ende convoij van onse jachten den Haen, ende W. Cappel, t' samen gemant met 120 varend volck ende 25 soldaten, met ordre omme voorts naer verrichter convoij, hun naer Teyouhan tot versterckinge vande macht aldaer, opt spoedichste te vervoegen; inhebbende 60000 realen van achten.

29^{en} *d*° Dinsdach vertrekken van hier naer Suratte (soo geseyt wert) d' Engelsche schepen den Paltzgräef, Dolphin, de Discouvre, de William ende Blessing, jongst van daer gecomen, beneffens t' schip d' Exchange. Wat d' oorsaecke van haer ontydigh vertreck, nae gemelte quartieren sij, gelyck mede waeromme ons naer ouder gewoonte voor t' vertreck der selver niet eens aengesproocken hebben, connen alsnoch niet vernemen; t' gevolch leert den tijt.

Item vertrect van hier naer Bantam t' jacht Cotchin, omme Grootenbroeck, tot d' voyagie naer Chormandel gedestineert synde, op t' ontbieden.

30^{en} *d*° Woonsdach is de O. punt vant casteel volgens de gewoonlycke solemnisatie met drye canon scheuten gedoopt ende den naem van Saphir toegeeijgent.

Julius.

Pmo Donderdach
2en do Vrydach } niet notabels voorgevallen.

3en do Saterdach vertrect van hier naer Siam tot bevorderinge van syne perticulieren handel gelyck mede met commissie tot afbreuck vanden algemeynen vyant, t'vrylieden jacht Nera

4en do Sondach arriveren alhier van Bantam t'jacht Grootenbroeck ende Cotchin, daer mede tydinge becomen dat d'Engelsche vlote welcke volgens de geruchten nae Suratte soude gaen, de Strate Sunda uytgeloopen was.

5en do Maendach niet sonders gepasseert.

6en do Dingsdach vertrecken van hier naer Jamby tot assistentie vanden Coning tegen die van Palimban. d'Engelsche jachten den Arent, Valck ende Sijmon Juda, daermede overgaet den tweeden gesant by gemelten Coninck aen ons ende d'Engelschen gesonden.

7en do Woonsdach niet notabels voorgevallen.

8en do Donderdach vertreckt van hier naer Succadana tot bevoorderinge vanden diamanthandel t'jacht Cotchin, met een cargasoen ([1]).

9en do Vrydach niet sonders gepasseert.

10en do Saterdach vertrecken van hier tot assistentie des Coninqs van Jambij tegen die van Palimban, ondert'beleyt ende commandement vanden opper coopman Bartholomeeus Cunst, t'schip Zuyt-Hollant, item de jachten de Hasewint ende t'Fortuyntgen, gemant t'samen met 170 coppen, soo varende volck als soldaten, daer mede overgaet den Quiei Tommegon van Jamby als eersten ambassadeur, by gemelten Coning aen ons ende d'Engelschen om assistentie gelyck hier vooren verhaelt is, gesonden.

11en do Sondach niet notabels voorgevallen.

12en do Maendach vertrecken van hier naer de Custe Choromandel de jachten Brouwershaven, ende Grootenbroeck, inhebbende een cargasoen van fl 281162.12.9.

13en do Dingsdach vertrect van hier naer Bantam t'schip den Engelsche Beyr, met water ende provisien, voor de wachthoudende schepen aldaer ter rheede

14en do Woonsdach
15en do Donderdach
16en do Vrydach } niet sonders gepasseert.
17en do Saterdach
18en do Sondach

(1) Vgl. L. C. D. Van Dijk: *Neêrland's vroegste betrekkingen met Borneo*, den Sol-
Cambodja, Siam en Cochin-China (Amsterdam, Scheltema, 1862), bldz. 188.

19en do Maendach arriveert alhier van Bantam t'schip len Engelschen Beijr, daermede niet sonders vernomen.

20en do Dingsdach niet notabels voorgevallen.

21en do Woonsdach vertrect van hier naer Siam tot bevoorderinge van syn perticulieren handel, gelyck mede met commissie tot afbreuck vanden algemeynen vyant, t'vrylieden jacht den Haringh.

22en do Donderdach arriveert alhier van Indrapura opde W. Cust van Sumatra de fluyte Amsterveen, geladen met 958 bhr 169 catti peper.

23en do Vrydach vertrect van hier naer Siam t'schip de Cameel, met ordre om aldaer te verdubbelen, ende den geprocureerden rijs aldaer t'voorleden jaer, in te nemen.

24en do Saterdach vertrect van hier naer Bantam met advysen t'jacht Tanasserij. Item arriveert alhier van Jamby d'Engelsche fluyte d'Expeditie, in hebbende omtrent 120 lasten peper.

25en do Sondach arriveert alhier van Jambij t'jacht Beverwyck inhebbende 3803 picol ende 6 catti peper.

26en do Maendach
27en do Dingsdach } niet notabels voorgevallen.
28en do Woonsdach

29en do Donderdach hebben haer door ordre vanden Ed. Hr Generael des avonts tusschen negen ende thien uuren, vervoecht ten huyse van d'Engelsche gecommiteerden alhier Jacob van Dooreslaer ende Willem van Wel, ende aen den President aldaer, welcke sy in syn slaepcamer over ende weder vonden wandelen, behandicht een pacquet met brieven, geconsigneert aende Heeren Bewinthebberen vande Nederlantsche Oost Indische Compie ter Camer van Amsterdam, versoeckende uyt synne gemelte Edts name, den President geliefde sorge te dragen, voorsz. pacquet, met haer vertreckende schip d' Expeditie wel mochte bestelt worden; daer op den President diende, ons kistgen met brieven ende papieren is daer toe gespyckert, doch niet te min ick sal sorge dragen dat het evensoo wel bestelt sal werden, als off daer mede ingesloten waere, daer mede naer groetenisse gescheyden, ende heenen gegaen syn, latende voorsz. pacquet in handen vanden President.

30en do Vrydach vertrect van hier naer Engelant d' Engelsche fluyte d'Expeditie, geladen met peper, ende eennige weynnige giroffel nagelen.

31en do Saterdach keert hier weder van Bantam t' jacht Tanasserij daer mede niet sonders vernomen.

Augustus.

Pmo Sondach
2en do Maendach } niet sonders gepasseert.
3en do Dingsdach

4en do Woonsdach vertrecken van hier naer Suratte onder t' beleyt ende commandement van d' Hr Willem Jansz, raet van India ende geweesen gouverneur over d' eylanden Banda, de schepen Groot Mauritius, Dordrecht, N. Hollant, 's lants Mauritius, t' Gulden Seepaert, Bommel ende Weesp, beneffens de chaloupe de Nieuwicheyt, gemant te samen met 636 coppen, soo varent volck als soldaten, inhebbende een cargasoen tot bevorderinge van den Suratschen ende Persischen handel van fl. 930115.15.

5en do Donderdach
6en do Vrydach } niet notabels voorgevallen.
7en do Saterdach
8en do Sondach

9en do Maendach arriveert alhier uyt Amboina sonder advysen t' jacht Mocha, synde van Combello verdreven, alwaer het byden gouverneur Gorcbum geordonneert was, opt Macassersche vaertuych, ende andere nagel ontvoerders te cruyssen, hebbende niet sonders uytgerecht als alleen een joncgen met omtrent 25 bhr nagelen inden brant gesteecken.

10en do Dingsdach
11en do Woonsdach } niet sonders gepasseert.
12en do Donderdach

13en do Vrydach syn by ordre vanden Engelschen president int collegie van schepenen deser stede verschenen Mrs John Cartuwicht, ende André Coggins, Engelsche cooplieden, overleverende seecker schriftelyck protest, by gemelten president tegen voorsz. collegie ingestelt in dato 3 Augusty 1627 stilo Anglia, in welckers overleveringh Cartwricht sich met soodanigen vermetelheyt, vilipendie ende trotse aenspraecke tegen schepenen (niet tegenstaende bij den president vant collegie tot distincte reysen tot afstant van dien aengemaent ende versocht wierd, met het protest weder heen te gaen) verloopen heeft, dat den baliouw ten langen lesten naer d'obstinate weijgeringe ende volherdinge in syn impertinente proceduren, met toestemminge vant collegie genootsaect wierd tot maintenue van des rechts ende magistraets achtbaerheyt tot detentie van desselfs persoon voor dien tyt te procederen, latende syn adjunct André Coggins naer huys gaen omme t' gepasseerde in d' een ende d'ander aenden Engelschen president te rapporteren.

14en do Saterdach syn alhier int casteel verschenen Mrs George Muschiamps.

Richard Styl, gecommitteerde raetspersonen wegen d' Engelsche Comp^{e} alhier, ende André Coggins, Engelsch coopman, dewelcke op haer versoeck by den Ed. H^{r} Generael (geaccompangieert synde met synne raden, te weten d' H^{ren} Specx, Anthonio van Diemen, Jeremias de Meester, ende Jacob van Dooreslaer, secretaris van synne Ed^{t}) in de groote sale ter audientie geadmitteert ende nedergeseten synde, heeft Mr Muchiamps aengevangen te spreecken als volght, te weten: Alsoo haren president occasie hadde gehadt aent collegie van schepenen deser stede, seecker geschrift op gisteren morgen over te doen leveren ende een vande persoonen met namen Jan Cartwricht welcke den President tot d' overleveringe van dien gecommitteert hadde, byden baliouw gedetineert was, hadde den President haer nu gesamentlyc gesonden by synne Ed^{t} te vernemen, of gemelte detentie by ordre ende last van synne Ed^{t} geschiet waere ofte niet. Daerop d' Ed. H^{r} Generael antwoorde dat hem die vrage vreemt voor quam ende oock geheel inpertinent scheen te wesen, gemerct sy wel beter wisten, dat synne Ed^{t} int collegie voornoemt niet present geweest was, ende dat oock de geseyde detentie datelyck opt selve sonder eenich interval van tijt, op d' onbehoorlycke proceduren bij Mr Cartwricht in d' overleveringe van gemelte geschrift gepleecht, gevolght was, t' welck synne Ed^{t} seyde, uyt t' raport vanden baliouw ende president van gemelte collegie des middaechs eerst verstaen te hebben, daer by voegende dat schepenen daer toe geen last van doen hadden, maer van selfs genoech wisten wat haer te doen stont. Daer op gemelten Muschiamps in volgden, dat sy nochte geen van haer volck, vermogens t' contract vanden jaere 1619 onse gerechts bancken ende jurisdictien niet onder worpen ofte subject waren, maer dat haer ter contrarie een libere ende vrye residentie soo wel hier ter plaetsen, als door gantsch India geaccordeert ende toegestaen was, weshalven den President ende raet tot maintenue van hare gerechticheyt in gemelte poinct, goet gevonden hadden t' selve by gemelte geschrifte aen schepenen (met welckers citatien ende rechts beroepingen sy ten believe van alle ende een ijder hoe vyl ende gering oock, jae tot haer eygen slaven toe, sy hun dagelycx geintriceert, ende gevexeert vonden) te notificeren, omme int aenstaende vandie moeyelycke ende impertinente vexatien ende quellagien exempt ende ontslagen te mogen blyven. Daerop d' Ed. Heer Generael repliceerde, dat sy hun met de patrocivie vant tractaet in desen te vergeefs, ende gantsch verkeerdelyck sochten te behelpen, dat het selve niet verder sprack nochte oock anders verstaen conde werden, als aengaende onsen conjunctiven handel, item de gemeene defentie, de gerequireerde correspondentie, eennicheyt ende vruntschap tusschen Comp^{e} ende Comp^{e} ende haere diennaers, maer niet in civile, crimenele ofte soodanige saecken welcke jurisdictele justitie onderworpen waren. Item dat over gemelte poinct soo byden jegenwoordigen president, gelyck mede bij desselfs predecesseurs, lange voor desen soo menichvuldighe glossen, cavillaten ende interpretatien gevallen, ende de verschillen daer over naer Europa aende respective

Comp^len gerenvoijeert waeren daer op nochtans tot den huydigen dach toe niet geantwoort, ende geen contrarie dispositie gevolght was, ende dat den president ende gecommitteerden wegen d'Engelsche Comp^le vertrouwen ende vastelyck gelooven mochten, soo lange van Europa geen contrarie ordre vernomen wierd, dat de saecke in ysdem terminis daer se door Godts genade noch in stont, wegen de souverainyteyt, ende hoochste overicheyt der Vereenichde Nederlanden, tot den uytersten toe sonde gemaintineert, gehanthaeft, ende staende gehouden werden, tegen alle ende een yegelyck die by usurpatie ofte eennige andere onwettelycke manieren van doen, deselve souden trachten te vercorten. Synne Ed^t daer voorder by voegende, alsoo nu by den President met schelden, lasteren, verwijten in geschrift en by monde, soo tegen synne Ed^t selfs, ende synne raden, item tegen den achtb. raet van justitie deses casteels, ende t'eers. collegie van schepenen deser stede, alles gedaen was dat doenlyck ende bedenckelijck was, ende dat nu niet anders verwacht conde werden, als dat sich in saecken van swaerder gewichte ende gevolgh t'avont ofte morgen, tegen d'een d'ander vergrypen ende verloopen mocht, dat denselven wilde vruntlyck vermaent ende oock gewaerschouwt hebben, sich doch niet verder vergeten wilde omme tegens hem geene personele actien te incurreren, welcke contrarie onsen vrede lievenden aert ende natuyre, hooger aminadversie souden vereijsschen. alsoo doch om lief noch om leet tot maintenue van onse gerechticheyt niet laten souden te doen wat recht ende billick was. Daermede voorsz. gecommitteerden naer eennige loopende propoosten van wedersyden, sonder eennige vorder motie te maecken vande detentie van Cartwricht, ofte eennich ander bescheyt van synne Ed^t daer op becomen te hebben, naer groetenisse gescheyden, ende henen gegaen sijn.

Item des avonts tusschen negen ende thien uuren is by eennige avonturiers van Bantam, een Engelsche boot, daer inne 17 persoonen, comende uyt de riviere omme naer boort te varen, op de droochte aangerant ende soo vyantlyck opt onversienste aengetast dat vande seventhien coppen, maer vier ontvlucht ende de rest al t' samen vermoort syn geworden, daer onder twee schippers.

15^en *d*° Sondach arryveert alhier van Tico t' jacht St Nicolaes, inhebbende 682 bh^r ende 181 catti peper.

16^en *d*° Maendach heeft den baliouw deser stede overgelevert seeckere aenspraecke aent collegie van schepenen, daer bij licentie versocht, om synne actie tegen den persoon van Mr Cartwricht, over synne gepleechde onbehoorlycke procedures den 13 deser, te mogen institueren, luydende als volght, te weten:

Achtb. Heeren

Het is UE. al t' samen niet onbewust, hoe op den 13^en deser Mr Johs Cartwricht ende André Coggins, Engelsche cooplieden, in UE. vergaderinge alhier verschenen synde om uyt name, ende by ordre van haren president (soo sy seyden) tegen UE. over te leveren seecker schriftelyck protest gedateert den

3 Augusty 1627 stylo anglia, den gemelten Cartwricht in d' overleveringe vandien, sich met soodanige vermetelheyt, vilipendie, ende trotse aenspraecke, tegen UE. in fronte, ende in het sacrosancte richthuys deser stede, soo verre vergeten ende vergrepen heeft, niettegenstaende byden president vnt name van UE. collegie, tot distincte reysen met alle modestie ende beleeftheyt, tot afstant van syn geeffreneerde licentieusheyt in woorden ende wercken versocht ende aengemaent was, dat ick ten langen lesten tot maintenue van des rechts ende magistraets achtbaerheyt genootsaect ben geweest ex offitio, tot detentie van syn persoon, voor dien tyt met UE. toestemminghe te procederen, ende alsoo d'enorme excessen by gemelten Cartwricht in juditio als vooren geseyt gepleecht, van grooten gevolge syn, ende die niet alleen perturbatie vande gemeene tranquilliteyt, ende ruste, vilipendie ende verachtinge vande justitie, ergernis gevende aende goede, ende pernitieuse voorganck aende teedere ingesetenen deser republijcque maer oock crimen laesae majestatis selve syn implicerende ende naer haer sleppende, welcke noch schier oft morgen tot een dangereuse ende onlydelycke atrociteyt in den staet souden mogen uyt barsten, ten sy men al sulcken aengenomen ende geusurpeerde licentieusheyt bij wegen van publycque authoriteyt met exemplare straffe tydtlyck trachte te refruneren ende te dempen, soo ist dat ick op insicht ende serieuse over weginge vant voor verhaelde volgens ampts plicht mij aen UE. bij desen addresserende reverentelyck versoeckende, my by UE. wyse discrete, licentie mach werden vergunt, omme volgens myn goet ende gefundeert recht in desen, actie tegen gemelte personen te mogen institueren, welck billick versoeck ick vastelyck vertrouwe, my by UE. niet sal werden ontseyt, te meer wanneer UE. niet alleen t' boven verhaelde exces, maer oock verscheyden andere voor desen gepleechde enormiteyten ende onlydelycke inpertinentien by d' Engelschen alhier, soo hoogen als leegen standts, in consideratie gelieve te nemen welcke tot noch toe om moverende insichten, sonder animadversie ofte meritable punaliteyt, geconniveert ende afgeloopen synde, d' Engelschen daer door tot soo presumptieusen vermetelheyt uyt geborsten syn, dat hun niet ontsien hebben d' een tyt voor ende d' ander naer, alst hun niet nae den sin ginck, met lasteren, schelden, verwijten, comminatoire protestatien ende rebelsuchtige invectiven, in geschrifte, by monde ende ick en weet op wat ongeoorloofde, ende onwettelycke wijse, haer tegen de justitie, ende gerechts bancke deser stede (daer onder sy doch soo wel als andere borgers ende ingesetenen gehouden syn hun in aller onderdanicheyt te submitteren) disrespectivelyck te formaliseren, ende te canten, ende dat al onder een gepretendeerde coninglycke authoriteyt, welcke sy overal als een bulleback, om d'onkundige t' abuseren, listelijck ende impudentelyck weten in te voeren ende voor te geven. In voegen achtb. Heeren, ten sij tydlijck eennige scherpe ende bytende remedie tegen den in etenden kancker, vander Engelschen aengenomen ende geusurpeerden licentieusheyt geappliceert werde, dat daer uyt niet anders als swaerder

ende beclaechlycke onheijlen int aenstaende geschapen staen te resulteren, alsoo doch haere onwettelijcke procedures nieuwers anders toe tenderen, als omme t' gesonde, opluyckende ende wel geproportioneerde lichaem (door Godts genade) van dese jonghe republyque, in een monstreus ende wanschapen schepsel te transformeren, ende dienvolgende de totale ruine van dien te vorderen.

Persisterende derhalven by 't voor verhaelde, versoecke andermael, UE. mij licentie als vooren gelieve te vergunnen ende te gedencken dat barmhertigheyt tegen de wolven, is wreetheyt tegen de schapen. Etc.

Den raet van schepenen gemelte aenspraecke gelesen ende overwogen hebbende, om d' eere vande natie meer genegen tot climentie, als rigueur van justitie, vont goet, al eer men tot d' uyterste remedie procedeerde, alvooren den gemelten Cartwricht voor haer t' ontbieden, denselven syn notoir ongelyck ende begane faulten, vermanens wyse voor to houden, ende nevens dien serieuselyck aen te manen van sich int aenstaende voor diergelycke misusen te wachten. met voorder aenradinghe dat het nedergeleyde protest weder aenvaerden, ende daermede vredelijck syns weechs soude passeren. Waerop gemelten Cartwricht ontsloten, ende t' selve hem byden president vant collegie voorgehouden synde. int eerste wat difficulteerden ende eenige obstaculen moveerde, doch nae dat sich wat bedacht hadde, eyntlyck t' selve aenvaert heeft, ende van syn detentie ontslagen is, in voegen sich gemelte saecke, sonder eennige vorder motie voor dien tyt alsoo geset heeft. t Succes leert den tijt.

17^en^ d^o^ Dingsdach niet sonders gepasseert.

18^en^ d^o^ Woonsdach arriveert alhier vande W. Cust van Sumatra t' jacht den Witten Beyr, in hebbende 868 bh^r^ 76 catti peper in Cotatenga, Vlaccan, ende aen Oudiong Carang tegen cleeden verhandelt, daer mede eén brief becomen vanden coopman Swaen, houdende de wacht voor Bantam daar bij geadviseert wert, hoe den 15^en^ deser binnen Bantam acht hoofden gebracht waren, welcke geseyt wierden blancke hoofden te wesen, apparent vande vermoorde Engelschen opden 14 d° alhier voor de riviere op de droochte.

19^en^ d° Donderdach }
20^en^ d° Vrydach } niet notabels voorgevallen.
21^en^ d° Saterdach }

22^en^ d° Sondach vertrect van hier naer t' vaerwater by suyden Malacca omtrent Linga ende Bintam, ende voorts nae d' eylanden van Bahang ende Timaon opden algemeynen vijant uyt cruyssen, 't vrylieden jacht Brotchia, gemant met 40 coppen, daer onder 25 in dienst vande Comp^ie^.

Item vertrect op dato naer Bantam t' jacht Tanasserij, met water ende provisie, voor de wacht houdende schepen aldaer ([1]).

(1) Het dagregister loopt niet verder.

ANNOTATIE vant principaelste t'gheene op Battavia t' sedert ons aenwesen aldaer in 5 maenden is voor ghevallen beginnende van primo Junij tot 4en November A° 1628 daer aen volgende, waer bij de Ed. Heeren meesters int cortte haren staedt in Indien sullen connen bespeuren etca (1).

Adij pmo Juny naedat mettedt schip Texcel op ultimo Meerdt lestleeden over Amboina op Battavia den 28en Maijo arriveerden, bevonden de Heer Generael Jan Pietersen Coen met sijn familie in redelijcke goede dispositie, werde sijn E.d. vanden standt inde Mollucques als de quartieren van Amboina goedt rappoordt gedaen. De Heer van Duijnen (2) was in April lestleeden aldaer overleeden, invoughen niedt meer als twee raden van India bij de E.d. Heer Generael waren, te weten de heeren Anthonijo van Diemen ende Jerimias de Meester. Des Compe staedt alhier verstonden in redelijcke gestaltenisse te wesen, waervan, soo veel tot onser kennisse gecommen is, int cordt t'gros aenroeren sal, te wetten als volcht:

Die van Bantam quamen dagelijcxs ontrendt Battavia soo te watter als te lande rooven, t'veldt ende de zee heel onveijl houdende etca.

Mettedt noorder mouson waren gene Chineesche joncken wtt China hier geweest, oock weijnich prauwen wtt de Mattharams landt met rijs en andre behoeften verscheenen, waerdoor slappe neeringhe en gheen afftreck in cleeden voor viel, in somma een dooden stroom, de borgherije clagende datter niet te winnen was.

Den Mattharam drieghde Battavia te beoorloghen, oversulcxs alle toevoer van rijs en anders derwaerts belettende, soo veel hem mooghelijck ware; hadde versocht de Heer Generael eenighe ambassadeurs bij hem soude senden om teghens Bantam van d'onse geassisteerdt te worden te pitsiaeren, immers soo veel wtt gaff, welcke versoucken hij door den broeder vanden Tommagon Bouraxa die admirael vander zee is, genaempt Quieij Ranghe, woonende in Tengael, dede doen; oock daer nevens een Suradts paerdt heyschen, t'welck bij d'Heer Generael affgeslaghen, geweijghert, ende niet goedt gevonden werde,

---

(1) Dit dagregister, dat eenigszins anders is ingericht dan de andere hier gepubliceerde, schijnt op last van J. Lefebvre gehouden en door hem naar Nederland medegenomen te zijn. Vgl. over hem De Jonge, *Opkomst*, V(II), bldz. 184, vv.; Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, passim.

(2) P. Van Duijnen.

iemandt derwaerts te senden, waer over den voorseijden Tommagon Bouraxa in April lestleeden par sijnne brieven tot dien eijnde aende gemeltte H^r^ Generael gesonden, schreeff, dat over sulcke weijgeringhe sich grootelijcxs verwonderde, alsoo hij den geenen was die de bandaer ofte stadt van Battavia groot gemaect hadde ende als wilde conde deselve wel weder cleijn maecken, en ruwinneeren, met meer andre diergelijcke draijghementen; ondertusschen niedt ghedooghende iemandt met eenich vaertuijch naer Battavia wtt sijn landt vertrock, als alleenlick eenighe geapposteerde om te vernemen, soomen meijndt, watter om ginck, en ofter toevoer van rijs, wtt ander plaetsen quam, Battavia seer met groote beleegheringhe drieghende, daer toe, soo t'gheruchtte liep, van alle canten in sijn landt volck bij den anderen vergaderde (1), t'ghevolch leere den tijdt.

T' schip de Cammeel was in Siam om rijs geweest, dat, in plaedts van t' selve met houdt geladen, wederom gecommen is, vermits de schaersheijdt aldaer ende den Coninck gheen meer voor dat jaer begheerde wtt sijn landt te laten, soo datter op Battavia weijnich rijs was, vermits de jachtten de Hooppe ende den Haringh oock ledich sonder rijs mede te brenghen van daer gekeert waren; dan de fluijdt Gorcum bracht 150 lasten voor particuliere mede, sonder t' welck grootten hounghersnoodt soude geleeden geworden hebben. t' Compt wel, de Mollucques noch soo wel versien sijn, waerdoor niet noodich is, eenighen rijs voor dit jaer derwaerts behoeft gesonden, oock soudt vermits de jeghenwoordighe schaersheijt van hier niet doennelijck wesen.

T' jacht den Haen was eenighe weijnighe daghe voor ons aencompste alhier, sijnde ontrendt 5 a 6 mijlen van Battavia, soo nae Teijewan vertrecken soude, door een travade, vermits de poorten achtter de mast oopen waren, daer soo veel watters increch, dat op 28 vadem gesoncken ende eenen jonghen daer mede verongeluckt, t' ander volck medt de boot geberght, dan van sijn cargasoen is niets gesalveerdt.

Verstonden oock de Chineesche roovers t eenemael meester van die zee waren, dat d' onse daer voor hadden moeten wijcken, ende den roover Yquan, wel 1000 joncken sterck, dede veel lant tochtten; 20 mijlen int lant was t' volck voor hem vluchttende. Aijmoij ende Haijton hadden ingenomen ende verdestrueerdt, blaectten, branden ende moorden dat ider een schrick voor hem hadden; Westcappel was van Firando naer Teijouhan medt 26000 R^a^ in Jappans silver t' seijl gegaen, dan naer de tidinghe soo daer van verstonden is t' selve door den roover overvallen ende met accoordt vermeesterdt, soo dattet bij Ouwerkerck wel mach ghesteldt werden.

De Heer Nuijts, die als ambassadeur aenden keijser van Jappan gesonden, was onverrichtter saecken, sonder dat audientie tot Edo bij sijnne Ma^t^ nochtte

(1) Vgl. over onze verhouding tot Mataram in deze dagen De Jonge, *Opkomst*, V(II), bldz. 127, vv.

des rijcxsraden heeft connen crijghen, wtt Jappan in Teijouhan gekeerdt, dat vrij een groot affsien en tot grootte disreputatie van d'onse in die quartieren streckende is. Naedat hij 37 daghen in Edo om audientie te becommen getraineert was, wiert hem aengeseijdt dat met haer geschencken wederom souden vertrecken ter plaetse van daer gecomen waren, dan de 4 mettale stucken die mede genomen waren, tot schenckaghie voorden Keijsser, heeft de heer van Firando, die soo schijndt d'onse een grootte partije geweest was, in Osaecke doen blijven; wat hier voorder wtt spruytten wil sal den tijdt leeren.

De vexatien ende monopolien vande Moorsche gouverneurs in Massilipatam teghens d'ondse, tot merckelijcke schaede van des Comp[e] negotie in die quartieren vermeerderden dagelijcxs, soodat qualick lijdelicken ende sonder langher wttstel daer in diende versien te werden.

Den commandeur Carel Lievense hadde met sijn cruijssende vloodt ontrendt Mallacca oock niedt sonders wtt gericht, vermits acht Portugeesche fregatten van Maccauw in Mallacca, die d'onse bij nacht passeerden, gearriveerdt waren.

Soo dat onse compste nae t' seggen van d'Heer Generael d'eerste goede tidinghe (soo over t' veroveren van des viants Spaensche geleije, haer scheepken ende andre gepasseerde saecken inde Mollucques (1)) was, die sijn E. t' sedert de compste int generael gouvernemendt van Indien (2) becommen hadde; den Almooghenden geve dat int aenstaende better end' gewenschter succes van des Comp[e] affairen wtt alle quartieren becommen mooghen.

Adij 16[en] ditto is de fluijdt Edam naer Arracan vertrocken met requisijdt cappitaell tot opsammelinghe van goede quantiteijdt rijs, soo tot desselffs, gelijck mede noch een redelijck scheeps ladinghe aldaer op te coopen, met ordre bij aldien door misluct gewas, inlantse oorloghe ofte ander onverwacht inconvenient aldaer geen rijs te becommen ware, in sulcken gevalle naer Orixia ende Gingeli te loopen, t' selve in die quartieren sien te becommen.

Op ditto is oock t' schip den Cammeel naer de cust Chormandel vertrocken met een cargasoen van / 108 166 . 10 . 8, bestaende in 16000 R[s] Jappans silver, 1687 picol copper, 35337 ℔ rompen, 30 sockels folie, als anders, met ordre aenden gouverneur Marten Isbrantsen dat hij alle des Comp[e] gereedtste middelen voor eerst vant comptoir Massilipatam sal doen intrecken t'volck van landt inde scheepen lichtten en daernae als tijdt is, t'vaerwaetter van Massilipatam te besetten, de rijcke geladen joncken, segge Moorsche scheepen, op Mocha, Pegu, Arracan, Taenasserij, Atchin, ende andere quartieren handelende, in arrest te nemen, daeraen soo veel Comp[e] wttstaende ende affgedronghen cappitael als den interest van dien sien te recouvreeren, ende door dien middel tot redres vanden handel aldaer te geraecken, alsoo ten quaetsten commende, door langh tardanse

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bladz. 135, v.
(2) Vgl. De Jonge, *Opkomst*, V (II), bladz. LXXI, v.

sonder merckelijcke interest vande Comp^e van andere plaetsen ons gerieff wel becommen connen, t'gheene in Massilipatam coopen.

20^en d° arriveerde alhier de fluijt Velsen commende van Jambij geladen hebbende 325341 cattij peper. Brachtt tidinghe de scheepen Prins Willem ende Nassouw metten commandeur Block Martense commende wttedt vaderlandt voor Bantam ten ancker laghen.

Adij 22^en ditto is den commandeur Block Martense mette voorseijde twee scheeppen hier te reede gecommen. De vlootte bestondt, soo wttet vaderlandt geseijldt waren, in 11 seijlen, te wetten: Prins Willem, Nassouw, Campen, Wieringhen, Vlielandt, Derschellingh, den Vlieghenden Draeck, Vlissinghen, Derveer, Zeeburch, ende Delffshaven, in October A° 1627 wttedt vaderlandt geseijldt, waer van de scheepen Campen ende den Vliegenden Draeck int inloopen op de naelde van Wicht vorongeluckt waren, d'almoghende versette des Comp^s schaede in een better. Nae de cust Chormandel sijn van dese scheepen vande Cabo de bonasprance gesonden Wieringhen, Vlielandt, ende Derschellinghen; twee kisten geldt waren met Campen gebleven, t'ander contandt gebercht. Den coopman ende schipper van Nassouw als andere seggen dattedt teghens de genomen resolluttie vanden breeden raedt was, dat den commandeur Block Martensz in Wicht liep, ende den noot sulcxs niet verheijschtte, hij, soo wel als sij met Nassouw en Vlielandt buijtten conde blijven ende hun reijs nae Ylie de Maijo connen vervorderen, alwaerse wel 6 weecken naer hem hadden leggen wachtten, vermits de fictualie scheepen bij hem waren. In Wichtt laghen, door d'Engelsche gearresteerdt, de 3 scheepen te weten den Gouden Leeuw, Walcheren, ende Orangien, die van Surraten quamen; opt voorjaar souden wttedt vaderlandt naer Indien vertrecken de scheepen Leijden, Toolen, t'Wapen van Rotterdam, Schiedam, ende t'Wapen van Enchuijssen.

23^en ditto sijn hier te reede gecommen de scheepen Groot Mouritius, t'Gulden Zeepaert, t'slants Mouritius ende de schaloupe de Nieuwicheijt metten commandeur Willem Jansen; t'schip Noort Hollandt was in Surratten gesletten. Brochtten mede 350 baelen Persische sijde ende 744 packen cleeden costende incoops *f* 614 059 . 18 . 13; hadden in Persie gelaetten een cargasoen soo in geldt als coopmanschappen *f* 428 750 . 19 . 14, dat ontrendt 400 baelen sijdde toecommende jaer rendeeren sal. De scheepen Bommel ende Weseph waren nae Mocha met een cargasoen van *f* 12 168 . 17 . 6, om van daer in Augusto tot Gamiron te loopen ende in te nemen soo veel sijdde als den coopman Visnich teghen dien tijdt gereedt can crijghen, welck verhoopten een goede parthije wesen soude, opdat deselve een jaer eerder mette retouren van Suratten nae t'vaderlandt soude mooghen gaen, alsoo den viandt gheen sonderlinghe machtt te watter hadde die dese scheepen behoeffden te vreesen.

D'Engelsen hadden wtt Suratten naer Engelandt gesonden 3 scheepen, de Paelsgraeff, Dolphijn, ende de Discovre meest met Mallabaerse peper gela-

den, een weijnich indigo baijanne ende sirches, 200 baelen Persische sijdde, partije salpetter, grootte partije cleeden ende breede baftas. Daernaer op 5en Martius A° 1628 met 4 scheepen 850 baelen sijde van Persia becommende, hebbense op 25en April t'schip de Willem mede naer Engelandt aff gevaerdicht, t'welck 2 maenden aent' eijlandt Maurittius, soo hij seijde, bequaem saijsoen verwachtten soude; noch door schrijven van 29en Junio verstaen dat veel goets vergaderden, om dit jaer tijdelijck wederom 2 scheepen naer Engelandt aff te laden. Voor d'Engelsche sijn van Suratten tot Bantam aengecommen de scheepen de Blessingh ende de Refugie medt parthije cleeden voor haer Compie als particuliere soo Engelsche als Mooren; haer schip de Chargie was in compie van d'onse nae Mocha gevaeren, hadden noch inde quartieren van Suratten 5 scheepen, gaven wtt dat dit jaer een grootte vlootte wtt Engelandt verwachtten, oock een tocht voornemen soude. d'Onse gisten dattet op Dieu muntten. Van Engelandt was tot Bantam gearriveert t'jacht de Duijve genaempt, wat geldt daermede bequamen connen niet seecker vernemen.

Adij 27en ditto is den commandeur Carel Lievensz mette jachtten Texel, Battavia, Arnemuijden, Diemen, Slootten ende Cleijn Arnemuijden naer Teyouhan ende de custe van China vertrocken, gemandt met 285 coppen varendt volck ende 60 soldaetten, gevictuallieerdt voor 9 maenden medt een cargasoen van *f* 334645.—9, daeronder *f* 99650,—,— aen realen van 8en en rijcxsdaelders, met 280 picol rouwe sijdde, partije roodt carmosijn laecken, groff greijnen, carsaijen, bourratten, rassen, 300 picol peper, sandelhoudt, oliphantstanden, etca voor Jappan (te vooren was in Teijouhan noch berustende *f* 400000 aen goede effecten, bedraecht samen *f* 734645,—,9, d' Almogende verleene de Compie daervoor een goet retour), met ordre aenden gouverneur Nuijts ende raedt aldaer, dat dadelijcke op d'aencompste gemeltter jachtten ten meesten dienste ende welstandt vande generaele Compie bij t'samen voughinge derselver mette macht daer sijnde, trachtten sullen de riviere van Chinchiuo, mitsgaders t'vaerwaetter tusschen de rivier ende Teyouhan te oopenen, ende met den Combon, Tutock, ofte eenighe Grootte in gespreck ende accoordt van effecttuele openinghe van handel op d'een off d'ander plausibile conditie sien te commen, ende bij aldien t'selve alsoo succedeerde, dat dan in recompensse, t'sij alleen, ofte bij combinatie van eenighe coninghs joncken, tot destructie ende vernielinghe vanden roovers naer wtterste vermooghen sullen tendeeren. Dan bij soo verde d'openinghe van handel niet dadelijck volghe, maer onder d'een off d'ander pretecxt sleppende gehouden ende aen des selffs gewenscht succes gedespereert werde, dat in sulcken gevalle, om soo costelijcke ende lastighe vlootte niedt vruchteloos te houden leggen, twee a 3 bequaeme jachtten naer Hocchiuo affvaerdighen, om te onderstaen oft aldaer eenighe handel te becommen sij, gelijck mede om de joncken die geseijdt werden, van daer naer Kelangh Tangsiu, sijnde des viandt vest plaets op de Suijdt oosthouck van Formosa, met alderhande coopmanschappen te tenderen, de vaert aff

te snijden, ende die becommen connen werden voor goede princen aentasten, ende soo daer ten dienste vande Comp^ie in d'een off d'ander niet te verrichtten sij, in sulcken gevalle als dan voorder om de Noordt nae de custe van Nancquin, daer de rouwe sijdde valdt, tot Corea toe, soot noodich sij te loopen ende bij alle gevouchelijckheijdt t'onderlegghen, wat aldaer op d'een off d'ander plaets inden handel sal connen gevordert ende te weghe gebracht werden. Item dat voorts de resterende macht aldaer op d'avantagieuste plaetsen int vaerwaetter van Maccauw tusschen Lamo ende Sanchon, ofte daer ontrendt op sviandts vaertuijgh van Jappan ende Mannilha nae Maccauw commende wtt cruijssen te senden, met ordre om tot September off October aenstaende aldaer vertoeft hebbende, naer d'expiratie van gemeltte tijdt, voorts nae Pulo Timon aff te commen, om aldaer op de Portugeesen navetten van Maccauw nae Mallacca gaende te passen.

Aanden oppercoopman Cornelis van Nieuwrooden in Jappan is ordre gegeven d'Heer van Firando opt alderhoochste condt te maecken hoe wij geneghen sijn, veel liever al ons volck, scheepen ende middelen van Jappan te houden, als om de souveraineteijdt van Teijouhan met den Keyser ende grootten van Jappan te disputeeren, ende ten reguarde van dien d'ignominie te draghen, welcke gesochtt werdt wtt den mondt ende met attestatien van d'aldergeringhste, onwettenste ende vielste persoonen, de qualiteijdt ende t'ampt vanden Gouverneur Generael aen te doen.

Wattet recht ende de souverainiteijdt in Tijouhan aengaedt, werdt d'Heer Nuijts geordonneerdt, t'selffde voor de Comp^ie in allen deelen ongecrenct maintinnere, sonder aen de Jappanders off eenighe andre natien wie t'oock sij, daer van int minste te cedeeren. Dat de Jappanders die daer commen met alle beleeftheijdt bejegenne, soo daer begeeren te handelen, dat de lasten vande besettinghe diemen teghen de roovers ende andere vianden moet doen, pro rato helpen draghen off den handel daer nae laten, mits ondertusschen voor eerst met discretie teghen haer procederende tot dat naerder vernemen hoe sich de saecken schicken.

Adij 12^en Julio is hier te reede gecommen de jachtten den Swartten Arendt ende Griffioen daer mede den gouverneur Gorcum ende de commissarisen Gregorij Cornelij ende Marten Jansen Voghel van Amboina quamen, brochtten mede 100000 ℔ geriffel nagelen. Als gesandt vanden stadthouder des conincxs van Tarnaten op Loehoe, Combello, Lessidij, ende consorten quam met haer eenen Callembatte, Tarnataen, sijnde een conincxs soldaet ofte lijffwachtt, met veel schoone praetjens ende toeseegginghe aende H^r Generael dat aen d'onse voortaen alle de nagelen leveren sullen, dan versouct teghen de schaede diese van t'omhouwen haerder boomen geleeden hebben, dat de prijs vande nagelen tot op 70 R^a mochtte verhoocht werden (1), t'welck niedt geraden sij, vermits

(1) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XLI, 142 v.

teghen de contracten strijdt, ende die vande Mollucques, soomen daerinne verhoochginghe toestaedt, sulcxs mede pretenderen ende begeeren sullen, alsoo t noch quaedt genouch is om dat in Amboina 60, ende inde Mollucques maer 50 reaellen, daer de bhaar 100 ℔ grootter is, daervoor betaeldt werdt. Oock ist apparendt dat alwaerdt schoon men sulcxs toestondt, dat evenwel, soo langhe toe gelaetten wordt de vremde handelaers met haer joncken inde quartieren van Amboina gedoocht werden, daer te commen, steels gewijs haer nagelen omden grooten prijs diese daer voor geven aen hun vercoopen ende ons deselve soo veelse connen onthouden sullen. Aengaende de jurisdictie die den Tarnataen inde quartieren van Amboina pretendeert is soo onredelijck dattet de maette passeerdt, trachtten nae de gansche souverainiteijt, schaemen haer oock niedt openbaerlijck te sustineeren dat Hittoe onder de Coninck van Tarnataen sortteerdt, ende niemandt d'onsen anders als cooplieden t'erkennen heeft. Die van Hittoe Lamma, Mamale ende andre dorpen vant' landt Hittoe schinnen tot de Tarnataenen geneghen, maer derven haer noch niet openbaren, houden haer stil ende onvoeren ons onder de handt de nagelen. t'Aenstaende gewas van nagelen op Loehoe, Hittoe, Combello, ende d'ander quartieren begonde sich wel te setten en schoon te verthoonen, de voorder particulariteijdt van die quartieren, gedraghe aent rappoordt van den gouverneur Gorcum die van daer compt.

22en ditto is nae Suratten ende Persia van hier t'seijl gegaen de scheepen Wtterdt, t'Zeepaert, Brouwershaven, ende t'jacht Negapattam, met een cargasoen van ƒ 791 000 : „ : „ , daeronder ƒ 450 000 : „ aen goudt ende silver. Waermede ghingh als commandeur Jan van Hasel, den welcken de directie van Compies affairen in Surratten wtt handen vanden dirrecteur vanden Brouck (die opontbooden werdt) overnemen ende sijn plaets aldaer becleeden sal.

Mettet Zeepaert is voor ambassadeur van weghen Hare hoochmooghende aen sijnne Mat van Persia mede gegaen Jan Smidt, voor oppercoopman mettedt schip Nassouw nu lest wttedt vaderlandt gecommen, met ordre ende instructie gelijck de heeren meesters belasten ende tot dien eijnde wttet vaderlandt gesonden hebben.

Per dese scheeppen sijn die van Surratten gelast tot naerder ordre geen scheeppen van daer directelijck nae t'vaderlandt te laten keeren oversulcxs geordonneerdt werdt dat Pr vanden Brouck toecommende jaer met de Persische sijdde, indigo, ende andere Surattse waren als commandeur met alle de scheeppen in die quartieren wesende herwaerdts comme, alsoo niedt geraeden is dat wederom een schip ofte twee nae Mocha vare, omme de Persische sijdde in September van Gammiron te lichtten, en sooveel t'eerder nae t'vaderlandt te senden, om in des viandts handen niet te vervallen, mits dat met een jacht ofte meer t'aenstaende mouson soo tidelijck goede partije Geuserattse cleeden voor dese quartieren seijnden, dat hier voor d'Engelsche versien mooghen werden. Oock dat van nu voortaen d'onse in Surratte in sonderheijdt merckelijcke somma gelijck jaerlijcxs

geschiedt, niet meer op interest a 1¼ percento ter maendt op nemen sulks waerdoor een groot deel vande proffijtte vanden handel in interest consumeeren, al soudemen te minder negotie doen alst an cargasoen ende cappitael ontbreect. t'Waer wenschelijcke Persien en Suratten jaerlijcxs naer behooren daer van versien wierden, opdat de Comp^le^ de behoorlijcke vruchtten vande plaetsen trecken mochtte.

Adij 23^en^ d° is t'Wapen van Hoorn nae de Cust Choromandel vertrocken met een cargasoen van ƒ 88 341 : 19 : 8, daer onder aen gondt ƒ 81 000 : „ : „. Nae Jambij de fluijdt Velsen, naerde Wescust de fluijdt Amsterveen ende naer Bourneo, om rijs 't jacht Purmerendt.

26^en^ ditto sijn naer Siam om rijs vertrocken de scheeppen Oudt Mourrittius ende Suijdt Hollandt, waer mede Willem Cunninghen (¹) gingh om aen sijnne Ma^t^ de brieven van sijn princelijcke excellentie, nevens de geschencken over te leveren. Verhooppe dat daer mede d'oude gunste ende faveur vanden Coninck weder becommen sal werden, want sonder dese geschencken ende brieven wast aparendt, in Siam niet aengenaem souden sijn, ende geen rijs te becommen ware; metten welcken Cunninghen oock ordre gegeven is dat vooreerst in Siam niet laten sal, dan een a 2 assistenten nevens wat middelen tot haer onderhoudt; alsoo men den noodighen provisie handel in sonderheijt den rijs met scheeppen op Siam jaerelijcxs sal connen vervolghen.

28^en^ ditto arriveerde hier te reede t'schip der Veer wttedt vaderlandt. Was in comp^le^ van Zeeburch vande Cabo debonesprance nae de baije Ste Lucia op Madagascar vertrocken vermits veelle siecken hadde om sich aldaer te ververschen, latende Vlissinghen, ende Delffshaven aende voorsz. Cabo; gedurende de reijs 50 man verlooren.

30^en^ ditto is de fluijdt Beverwijck medt 140 lasten peper van Tico ende Priaman gearriveerdt.

Adij p^mo^ Augusto sijn de scheeppen Vlissinghen ende Delffshaven wttet vaderlandt hier te reede gecommen, den vice commandeur Verlooren Arbeijdt aende Cabo bonesprance overleeden. De vlootte vanden generael Carpentier was op 19^en^ Januario lestleeden aldaer gearriveerdt ende op ul^mo^ derselver naer dat veel verversinghe tot contentemendt becommen hadde van daer nae Ste Heleene vertrocken.

2^en^ ditto is den Swartten Arendt met den coopman Croock naer Tico ende Priaman om peper te handelen t'seijl gegaen.

Op ditto des savonts creghen tidinghe de Javaenen bij Ontongh Java een van onse tinghans die met fregadt de Nichwicheijdt opt Javaens vaertuijch tot bescherminghe vande prauwen die dagelijcxs wtt visseu ginghen daerontrendt pasten, genomen hadden; daerinne waren 15 Nederlanders diese alt samen doot

(1) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XXXIII en noot 4.

gesmeetten, overrompelt, ende 11 coppen daervan tot Bantam gebrachtt, sonder dattet fregadt haer eenighe assistentie doen conde, t' welck oock groot pirijckel liep alsoo de Javaenen wel 24 tinghans sterck waren, ende soo der gheen coeltte gecommen hadde, t'selve apparendt genomen souden hebben.

4^{en} d° is hier te reede gecommen t'jacht Zeeburch dat opt Suijdt landt vervallen ende van der Veer affgeraect was.

8^{en} d° is t'jacht Groottenbrouck van de Cust Chormandel hier gearriveerdt met een cargasoen cleeden costende incoops / 152 333 : 6 : 8. Brachtt tidinghe, de Kemphaen 5 a 6 daghen naer heun vertreck volghen soude ende dat de Leeuwinne sijnne ladinghe noch niet gereedt was; geneghen sijnde, soomen wtte brieven vanden directeur Marten Isbrantsen verstondt, hem van daer nae t' vaderlandt te dispatcheeren, vermidts vreesden de vertreckende scheeppen van hier niet beseijllen soude.

Adij 9^{en} d° arriveerde t' jacht Medenblick commende van Priaman ende Ticos geladen hebbende 140 lasten peper, dewelcke jeghens cleeden verhandelt op 25 R^{s} de bhaar werdt gerekendt te staen compt, die voor 16 à 20 R^{s} met contandt te coopen soude wesen. Daer en booven noch gedronghen sijn aen d' officieren vanden Coninck van Atchijn sulcken tollen oft lasten van incommen der cleeden ende t' wttvoeren vanden peper te bettaelen, dat d' oncosten wel 21 a 22 p^{r} cento bedraghen, als ider bhaar peper 22 R^{s} gerekendt werdt ende dese lasten moetten met contandt betaeldt werden, off willen d' onse geen handel vergunnen al wilde men de cleeden gelijcxse op de Cust ende Surratten costen geven. De tiden veranderen, daer men op verscheijden plaetsen voor desen liber en vrij sonder mollestatie plach te handelen, heeft den Adtchijnder nu de gantsche Westcust van Sumattra soo besedt ende d' inwoonderen in sulcken vreese gebrocht, dat aende scheeppen niedt durven handelen. In Jambij hebben de tollen ende ongelden dus langhe bedraghen 12½ p^{r} cento, nu heeft den Coninck een nieuwen toll doen heffen op de geene die de peper van boven de riviere aldaer brenghen van 10 p^{r} cento. Dit is in plaetse vande vergeldinghe der gedaenne assistentie die men hem teghens den Pallumbammer gepresteerdt heeft, waer voor d' onse 10 a 12 jaren quijdtscheldinghe van tol toegeseijdt was, dat ons nu ront wtt ontsegghen ende wadt d' onse daerteghen segghen met redenen geallieert hebben, seght dat het ons niet en toucheert ende dat den voorsz. nieuwen tol heffen wil, geeft d' onse de schuldt dat Palumbam niedt vermeestert is, daer benevens versouct noch nieuwe hulppe soodat voor onsen danck in plaets van 12½ p cento 22½ sullen moetten betaelen want wij den peper soo veel te dierder aen d' inwoonders off diese affbreughen cooppen moetten (1).

12^{en} ditto is t' jacht Zeeburch nae Surratte vertrocken met f 215000 : „ : „

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bladz. XXVIII.

in contandt nevens een weijnich coopmanschappen soo dat Surratte ende Persia nu redelijck wel versien sullen werden; d' Almooghende geleijdedt in salvo.

Op d° is t' jacht de Nieuwicheijdt expres naer de Custe Chormandel vertrocken, medt ordre, bij aldien t' schip de Leeuwinne op sijn aencompste aldaer noch ware, t' selve dadelijck sonder vertoeven herwaerts sende met sulcxs inne heeft, om van hier in compie van deses jaers retourscheeppen in October toecommende nae t' vaderlandt te vertrecken.

14en ditto is de fluydt Beverwijck tot bevorderinghe vanden peperhandel in Jambij, derwaerts vertrocken met een requisijdt cargasoen cleeden ende 6600 reaelen in contandt.

D° quamen de Javaenen van Bantam, ontrendt Onrust, Ontongh Java, de bocht van Ancke ende dese reede, ongevaerlick soomen sien conde sterck 60 tinghans. Naer t' scheen hadden een aenslach op de scheeppen die aen Onrust overhaelden, off om eenich jacht t' overvallen. 3 van onse jachtten werden derwaerdts gesonden om te sien off eenich avantagie op haer te becommen ware ende alle moghelijck affbreuck te doen. Des anderen dachs sijn de voorsz. Javaenen sonder iets bijderhandt te nemen wederom naer Bantam vertrocken van waer d' onse advisseerde dat wel 150 tinghans soo goraps en anderen vol volcxs hadden sien wederom commen en binnen Bantam keeren, in vougheu die van Bantam dagelijcxs niet naelaetten d' onse soo te watter als te lande alle mogelijcke roverijen en affbreuck te doen (1).

21en ditto is t' jacht Medenblick tot bevorderinghe vanden peperhandel nae de Cust van Sumattra t' seijl gegaen mede nemende een goedt cargasoen cleeden ende 8000 Rs van 8en in comptant, met ordre aen d' overhoofden vant gemeltte jacht, dat de cleeden in reputatie houden, ende niet licht wtt de handt werpen, al soudemen deselve wederom brenghen, ende den peper voor contandt moetten gecocht werden, vermits de cleeden teghen t' naeste jaer wel te pas sullen comen, oock d' Engelsche daer met weijnich versien, niet meer als een cleijn jacht op de Westcust van Sumattra hadden.

22en ditto (2) arriveerde alhier teghen den avondt 59 goraps ende prauwen, commende vanden Tommagon van Tegael genaempt Bouraxa, die seijden gelaeden te hebben 150 coebeesten, 120 lasten rijs, 10 a 12000 bossen padij, 25000 oude cocques nootten, 6 a 7000 bossen suijcker, partije ajuijn, loock ende andere smuisteringhe, die voor als doen buijtten bleven ligghen, waren gemandt, namen sien conde, met wttgelesen volck, sterck ontrendt 900 mannen.

23en ditto vermits de compste der voorsz. welgemande prauwen ende ge-

(1) Vgl. De Jonge, *Opkomst*, V (II), bladz. 126.

(2) Vgl. voor wat volgt De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. 127, v.v.; P. A. Leupe in de *Bijdragen tot de taal- land- en volkenkunde van Neêrlandsch Indië*, III ('s-Gravenhage, Batavia, 1855), bldz. 299 v.v., en nieuwe volgreeks, II, bldz. 305, v.v. Onze berichtgever is uitvoeriger.

ruchtten sterck liepen hoe die vanden Mattharam ende Bantam een entre prinse soo te waetter als te lande op Battavia voor hadden, de borgherije ten meesten deele bestaende in een hoop vreesachttighe Chineesen, en andre verscheijden natien, daer men wel wat naer omsien mach, werde goet gevonden, 100 coppen vant casteels guarnisoen (t' welck jeghenwoordich sonder incommodatie, vermits buijtten ordinarij sterck is, gemist connen werden) op d' emportantste plaetsen inde stadt in twee trouppen onder goede hooffden om wacht te houden te legghen ende te verdeelen, tot haer accomodatie bequamme wachtt huijssen gemaect werden.

Voorder dat men t'versz. vaertuijch gheen langher verblijven inde stadt gedooghen sal, als tot lossinghe vant mede gebrachtte beestiael van noode is, en t'selve dadelijck buijtten de boom sal doen schieten om van daer met cleijnne prauwkens en weijnich volck heur resterende mede gebrochtte waren, aende marckt te brenghen ende te vercoopen, oock soo haest sulcxs geschiedt is, dat mense voorts altsamen naer huijs wijssen ende doen vertrecken sal.

24[en] ditto teghen den middach hadden de Javaenen 153 coebeesten aende marct gebrachtt dewelcke haer als doen aff gecocht ende teghens 13 R[a] t'stuck betaeldt souden werden, ende werde alle heun vaertuijgh belast buijtten te ligghen, daerse met groott misnoughen aen wilden, jaa soo dat schier met geweldt, eer wilden buijtten schieten, daertoe mosten gedronghen werden, doch bleven eenighe noch binnen aen d'ander candt vande riviere recht teghen over de marct legghen, haer excuseerende vermits t'leeghwatter begonde te werden, dat tot morghen wachtten mosten. Men bespeurde onder dese Javaenen een merckelijcke altteratie ende bitterheijdt tegens d'onse soo dattet wel aff temetten was, sij iets vrempts inden sin hadden en niet alleenlijck hier, om haer mede gebrachtte waren te vercoopen, gecommen waren.

Ditto des achttermiddachs arriveerde opde reede t'jacht de Haesse commende vande Sumatterse Westcust gelaeden hebbende 80 lasten rijs ende padij. Teghen den avondt quamen noch 7 prauwen vanden Tommagon Bouraxa, bleven buijtten opde reede legghen, versochtten een pas om naer Mallacca te vaeren, seijden met soudt gelaeden waren, maer presumeerde dat niet binnen wilde comen om niet gevissiteerdt ende haer gewaer affgenomen te werden off besichtichtt te sijn wat in haer prauwen hadden. Des avondts werde de rivier met een boom geslootten, 2 van onse tinghans met soldaetten wierden buijtten den boom tusschen d'eerste gecommen prauwen en de 7 die buijtten laghen op de wachtt gesonden om te beletten dat die bij d'andre des snachts niet comen soude, om haer gheen gewcer over te geven. Op de marckt aende candt vande riviere rechtt teghen over daer d'ander prauwen (die ontrendt 20 sterck waren) laghen, werdt een buijtten wachtt extraordinarij sterck geleght, ende bevoolen wel toe tesien en goede wachtt te houden. Des snachts tusschen 11 ende 12 uren poochden de 7 prauwen die buijtten waren teghen wil van d'onse die op de wacht laghen bij

d'ander te commen, soodat omt'selve aenden anderen raeckten ende d'onse daer vier opgaven. d'Ander Javaenen vande 20 prauwen die binnen laghen dit geruchtt hoorende sochten stillikens over op de marct te comen, daer de buijtten wacht lach, die soo haest sulcxs vernamen t'selve sochtten te beletten, dan vermits de Javaenen evenwel aenquamen, ende haer opt lijff vielen, namen de vlucht nae t'casteel, heun soo cordt vervolghende dat eenighe derselver met d'onse over de landt gardijn tot binnen int fort quamen, vandaer drijvende de soldaetten, die vermits den allarm op de wal tusschen de bollewercken den Diamant ende Robijn inde wapenen stonden. Eenighe Javaenen meijnden langhs de gardijn op den Robbijn te commen, dan wierden door een hamaije, daer mede de punct vande gardijn aff geslooten is beledt. Ondertusschen sijnde Javaenen wtt haer prauwen die buijtten de boom laghen gelandt ende t'casteel van alle cantten besocht te bespringhen, dan alsoo ider een sich inde wapenen tot deffentie stelde, rettireerden ende begaven haer nae de punct de Parel, alwaer t'scheen dattet princepaellijck gemundt hadden, alsoo t'fort daer op sijn swacxst was, de aerden wal maer 12 voetten hooch wesende, condender met gemaeck oplooppen; dan door de goede teghenweer en dat men meer soldaetten tot assistentie vande voorsz. punct sondt, wierden met geweltt vande musquettiers en t'schietten van groff connon daer aff geweerdt, dan niet teghenstaende dat continueerlijck op haer geschaergiert worde bleven aenden barm tot dattet dach begonde te werden, gestadich aende haere om assistentie rouppende met sulcken disperaedtheijdt vechttende, om meester vande voorsz. punct te werden, dattet ongeloovelick is voor de gheene diet niet gesien hebben, in voughen 5 uren langh doende waren, eer rittereerden. t'Heeft grootelijcxs sijn bedencken, bij aldien de bespringhers van haer mede complissen naer behooren waren gesecondeert geweest, offse niet meester dien nachtt vant gansche fordt wtt gesondert d'bollewerck den Diamandt souden geworden sijn. Desen subijtten onvoorsienden overval, bracht int eerst een grootten schrick en verbaestheijdt onder d'onse te meer om dattet casteel niet naer behooren in deffentie, de bollewercken (wttgesondert den Diamant) open laghen, t'canon sonder beddinghen daer op stonde, alles niet nae behooren, alst wel heijschte versien was, en met veel onervaeren volck in chrijchs handelinghe opgescheept waren, oft dat meer hier tot coopmanschap te drijven, als den oorlogh gewendt sijn.

Adij 25^en^ *d°* des smorghens mettedt dach was saghen noch 27 prauwen naer de reede commen, dan soo van haer affgeslaghen volck van heun wedervaren tidinghe bequamen, liepen inde riviere van Marondo ontrent 2½ a 3 mijlen bij Oosten Battavia, alwaer heun volck landeden. De Javaenen die snachts den storm deden int afftrecken begaven haer int nieuwe huijs dat nevens den ontffanghers over de rivier gemaect werdt, dan alsoo t'selve noch niet volmaecktt was, off dat gheen moedt hadden om te houden, verliettendt dadelijck. Bevonden int fordt 7 doode Javaenen, onder de Perrel, opt pleijn ende den baram 46 ditos

behalven grootte meenichtte Javaenen die in ende buijtten de riviere int waetter doot laghen en dreven; van d'onse bevonden 12 dooden, behalven wel soo veel gequetsten, alle met piecken ende critsen gewondt. 70 stucx prauwen bequamen van haer, die meest met t'gheene hier vooren verhaeldt geladen waren; de burgherije ende soldaeten maectten daer goedde buijdt van.

Op ditto werden eenighe soldaetten te peerde wtgesonden alsoo men verstont datter trouppen Javaenen indt veldt vernomen wierden, met ordre Comp^s. beestiael, mitsgaders de wachtt desselffs, als oock de soldaten die in de peerdestal, t'rijsveldt, ende andre plaetsen de wachtt buijtten hielden, altsamen binnen te commen, om niet onversiens overvallen ende in handen vanden viandt te geraecken.

Voorder wierdt geresolveerdt vermits t'casteel op verscheijden plaetsen in soodanighen deffentie ende teghen weer niet leght, als tot ressistentie van een vigoureuse macht oft harden aenloop noodich is, dat men sonder wttstel oft langher beraedt, opt spoedichste doennelijck de punctten vant casteel insonderheijdt den Saphier ende Perrel, welcke neffens de guardijnnen maer van aerde sonder metselwerck, geen borstweringhen hebbende, opgeworpen sijn, met stormpaelen ende staende pallisatten teghens een aenloop sal sien te verseeckeren ende in behoorlicke deffentie sooveel doennelick te brenghen; oock dat men alle de punctten met bequamme beddinghen tot gebruijck vant groff cannon, insgelicxs behoorlick met ammonietie van oorloghe, alderhande vierwercken, ende andre noodighe dienstighe matteriallen versien sal.

Ende opdat sulcxs des te better ende spoedigher effect sortteeren mooghe is mede goedt gevonden, dat d'Heer Willem Jansz de punct Diamandt, d'Heer gouverneur Jacques Lefebure de punct Saphier, d'Heer Jan van Gorcum de punct de Perrel ende d'Heer Anthonnij van Diemen de punct de Robbijn onder ausspitie ende toesicht nemen sullen; insgelicxs werdt aende Heeren Jeremias de Meester ende Block Martense d'oversichtt inde stadt bevolen, om aldaer int voorvallende promptte ende goede ordre te stellen.

Adij 26^{en} ditto alsoo op gisteren avondt door rappoordt vant wtt gesonden paerde en ander volck verstonden, hoe een grootte meenichtte ontelbaer Jaevaenen in diverse tuijnen ontrendt een vierendeel van een mijl buijtten de stadt geleghen sich geopenbaerdt hadden, ende op huijdden middach vernamen hoe versz. Jaevaenen haer alreede met vliegende vaendels in goede ordre int gesichtt vande stadt langhs de Heeren wegh verthoonden, alwaer heun begonden te verstercken, oock legher te slaen, ende de wijlle de sobere gestaltenisse en swackheijdt der borgherije soodanigh is, dattet qualick moogelick sij, tcirguijdt vande stadt gelick dat teghenwoordich is, behoorlick ende naer heijsch van saecken, daermede te besetten ende teghen indrangh vanden viandt te beschermen en te behouden, oock dat men daer beneffens sonder incommodatie ende beswaringhe, sooveel coppen vant casteels guarnisoen niedt souden vermoghen aff te steecken, daermede alles inde stadt naer heijsch wel bewaerdt soude connen werden, wert

brochtt grootten schrick en vreese onder d'inwoonderen, ende te meer omdat men niet conde vernemen haere geleghentheijdt ende hoe sterck datse waren, den roup van des Mattharams compste en sijnne macht groot was. Veele Chineesen en andre inbarcqueerden inde genomen prauwen vande Javaenen medt vrouwen en kinderen, ginghen daermede op de rheede bijde scheeppen legghen. De Nederlantsche vrouwen, vermits de stadt geheel oopen lach, wierden aende scheeppen gesonden om moeijelicker gevolch voor te commen. d'Apparentien waren groodt bij aldien de Javaenen die mette prauwen gecommen waren tot des anderen dachs den 25^{en} deser (als wanneer haer secours te lande gecommen was) vertoeft ende haer achout opt casteel gelicxse seer wel conden doen, soo langhe wttgesteldt, als dan t'casteel ende de stadt te gelijcke aengetast hadden, ware ooghenschijnnelick naer alle apparentie, soo sich de saecken verthoonde, t'casteel (wtt gesondert den punct Diamant) ende stadt overrompeldt ende vermeesterdt geweest, niet alleene grootten buijdt becommen, maer oock een grootte moort onder d'onse gevolchtt ende des Comp^{ies} staedt int wtterste gevaer geraeckt soude hebben. Dan den Almoghenden die een behoeder vande sijnne is heeft t'selve alsoo niet geliefft.

Ditto is ordre gegeven dat de scheeppen voor Bantam ende Onrust legghende dadelick sich herwaerts sullen vervoeghen. Wtt de scheeppen werden aen landt gelichtt 200 mattroosen tot versterckinghe vant guarnisoen vermits t'selve maer 530 coppen soo int casteel ende de stadt sterck was; d'ambachtslieden als eenighe ongewapende burgerije wierden gewapendt, ende voorts op alles ordre gesteldt.

Adij 28^{en} d^{o} werde den gouverneur Lefebure door last vande Heer Generael met 4 comp^{en} ider van 100 coppen te voette, 2 comp^{ie} soldaetten, een vrijburghers ende 1 d^{o} mardijckers gelast sich met deselve buijten de poort tot aende eerste brughe langhs de Heereweeh sich te verthoonen en te besichtighen wat den viandt dede. Buijtten commende bevondt dat de Javaenen ontrendt den tuijn van Specxs met wercken doende waren, over den wegh een borstweringh van coocques boomen daerteghen medt aerde gevuldt opgeworpen, haer legher breedt wtt leijden ende seer fortifficeerden. Hadden veel schildtwachtten wtgesteldt, die met ons aencompste rettireerden soo langhe tot dat wij stil bleven staen. t'Chineesc rijsveldt daer noch veel pijdij op stondt ende alle de tuijnnen saghen vol Javaenen die alles datter in vonden daer wtt haelden, de padij affsneeden en naer haer leegher droeghen. Nae dat den voorsz. gouverneur tot aende poordt vande Generaels tuijn gemarcheert was, alles besichtichtt hadde, ende eenighe huijsen die daar ontrendt stonden tot disaccomodatie vanden viandt deselve in den brandt steeckende, den viandt sich stil hieldt, ende gheen last hadde om iets voorders op denselven voor te nemen, is wederomme gerettireerdt ende binnen gemarcheerdt.

Ditto arriveerde alhier t'jacht Coutchin commende van Sollor, mede brenghende 80 picol sandelhoudt. De jachten Slants Hoop, ende St Nicolaes

souden tot int laeste vant mousoen opgehouden werden eer herwaerts commen. d'Onse hadden aldaer treves met de Portugheesen en die van Larentucque voor een jaer gemaecktt t'welck met verwonderinghe verstonden dat den commandeur Jan de Horneij ende den raedt, sonder ordre en advuijs vande Heer Generael sulcxs aengegaen waren (1).

Ditto des avondts raecktte d'Engelsche logie die over de riviere staedt inden brandt, t'grootte huijs brande ghans aff datter anders niet dan de mueren van bleven. Packhuijs daer touwen en ander rommelingh in lagh bleef staen, dan naer t'scheen wilden daervan niet berghen, soo dattet selve als t'gheene noch meer onbeschaedicht blijven staen was, door den brandt vant groot huijs naderhandt geheel verbrandede.

Adij 29, 30, ende 31^en d° niet sonders gepasseerdt dan datt dagelicxs de Javaenen wijdt en sijdt inde rijsvelden ende de tuijnnen sich verspreijden, den cost daer wtt haellende, alles verwoestende ende ruwinneerende daerse bij dorsten commen. Wij maeckten overal wttsicht met coocques en andere boomen affhouwende die inden wech stonden. De punctten de Saphier ende Perle waren met borstweringhen ende een pallissaedt van riedt daerop omsedt, alsoock rontom de gardijnnen boven op ende beneden den barram met een rieden pagghер besedt. Insgelicxs oock de stadt versien wierdt soo dat alles redelick wel voor een aenloop versien was ende een ider better gemoedt werde, oock de Chineesen en andre die inde prauwen op de reede gevluchtt waren wederom inde stadt begonden te commen.

Op ditto is goet gevonden Marten Jansz. Vogel, gewesene cappiteijn over t'guarnisoen in Amboina, ende nu vrijburgher, als maijoor vande stadt t'authoriseeren ende dat vermits d'officieren vande borgerije clachtich vielen hoe heun dagelicxs verscheijden oproerighe ende rebelsuchttighe geesten onder de borgherije insonderheijdt onse natie verthoonden, de welcke de beveelen van haer officieren weijgherden nae te commen ende te gehoorsaemen, sulcxs dat ider sijns weghs en met sijn hooft deur willende, eijndelicken daer door in dese presente troubeleuse constitutie, dat den viandt voor de poort en soo dicht op de neus hebben, daerwtt (bij aldien in sulcxs niet tidelick versien en behoorlick ordre gesteldt wiert) den onderganck ende ruinnie deser steeden geschaeppen stondt te resultteeren, den voorschreven maijoor vande stadt t'generael commandemendt ende t'opperste gebiedt soo over de borgerije int generael, als de soldaetten (die in de stadt tot haer meerder verseeckeringhe en versterckinghe wttedt casteel tot 100 coppen toe bij geset sijn) voere, om allen 't voorvallende ten meesten dienste ende welstandt vande stadt met advijs van raede te dirigeeren ende beleijden. Ende is tot dien eijnde gedurende dese troubellen eenen expressen crijghsraedt geordon-

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. L.

neerdt ende opgerechtt om op alles geledt en met approbatie vande Heer Generael goedt cordt rechtt justitie geadministreert ende gexecutteerdt te werden, etc.

Adij p^mo^ September sijn de scheeppen den Witten Beer, den Griffioen, neffens een Engels schip de Duijve, nu jongst van Engelandt gecommen, van Bantam hier gearriveerdt, t'welcke haer volck lichtten ende sijn alsoo met heun goederen, diese hebben willen berghen en niet laetten verbranden, naer Bantam gekeerdt, sonder datse de heer Generael eens aengesproocken hebben, wttgevende dat een grootte somma geldt aen goederen inden brandt verlooren hadden, int fijn t'schijndt met haer in troubbel waetter goedt visschen is, ende dat altijdts occasie soucken, om grootte acttien van pretentie teghens de Comp^ie^ in te brenghen, etc.

2^en^ ditto werden twee jachtten om d'Oost naerde riviere Carrowangh gesonden om te vernemen off den viandt langhs deselve eenighen toevour bequam, sulcxs bevindende de rescontreerende prauwen alle moogelijcke affbreuck te doen.

Op heeden is geresolveerdt ende geordonneerdt dat men de punct West Vrieslandt mitsgaders t'grootte huijs vant oude fordt (op dewelcke legghen 38 soldaetten, ende 40 coppen soo opper, ondercooplieden als assistenten tot bewaringhe vant selffde), demolieren en affbreecken sal, ende t'volck int casteel tot better besettinghe ghebruijcken, vermits deselve punct ende huijs alreede oudt, en bouvallich is, daerbenevens dattet op de riviere t'casteels aensiens en ontsachelijcheijdt seer verduijsterdt ende inde weegh staedt.

3^en^ ditto des smorghens bevonden dat den viandt tot aende poort vanden Generaels tuijn geapprocheerdt was, en vande versz. poordt over de Heere wegh tot op de candt van een sloodt, die daer langhs heen loopt, een borstweringhe op wierp, ende met veel volckx daeraen sterck arbeijdende waren, waerover 2 isere halve saeckers op de wal voor de reduijt Hollandt gebrochtt worden, en diverse scheutten daerop deden, dan ginghen evenwel met haer werck voordt.

4^en^ ditto bevonden den viandt verleeden nachtt bij de versz. 2 stucken (alhoewel die dicht onder de reduijt stonden ende belast was des nachts gestadich d'ooghe daerop en goede wacht te houden) geweest was, ende de laedt gaetten vol houdt gesteecken hadden, sonder datter des nachts iets van gewaer oft iemandt bijde stucken vernomen is geweest. Desen dach sijn veel schootten opt voorsz. haer nieuw werck gedaen, dan soo t'scheen condender niet deur schietten alsoot wel hecht met coocques boomen, bossen van gespouwen riedt, en aerde van binnen teghen op geworpen versien was, soodat de verschreven stucken van daer gelicht ende een daervan werde op de wal bij de reduijtt Gelderlandt gesteldt, alsoo daer better bewaerdt, vermidts rontdom de wal te wetten van daer de stadt affgesneeden is, met een rieden paggher ofte pallisaedt besedt stondt.

Des avondts quamen de jachtten die om d'Oost geloopen waren, wederom; rapporteerden datse seecker spruijdt aen dees sijdde de rivier Carrowangh ge-

vonden hadden, genaempt Marando, waer sich veele van des viants prauwen in onthielden, dan soo haest d'onse vernamen sijn de rivier hoogher opgevaeren, dat van daer veel volcxs met sacken rijs geladen saghen langhs de strandt draghen en nae heun legher brochtten. De versz. twee jachtten sijn noch met 2 dittos ende 3 tinghans wel medt soldaetten versien, wederom derwaerts ghesonden om t'wtt en invaeren vanden viant te beletten. Hebben alsoo de versz. riviere besedt ende dicht daervoor ten ancker gaen legghen, in vonghen daer niemandt wtt noch in conden.

Adij 5^{en} ditto des smorghens vernamen dat den viandt met een nieuw aproches te maecken doende was, respondeerende rechtt teghens over t'gheene voor de poordt vanden Generaels tuijn op eergisteren ghemaecktt hadden over t'veldt tot voor aent bos toe, bij Oosten de stadt onghevaerlick een groote musquets schoodt vande wal der stadt, tusschen de reduijtten Hollandt ende Gelderlandt, dat een ghedeeltte van haer leggher aenden tuijn van Specxs opghebroocken ende hier gebrochtt hadden, aen t'welck seer sterck wercktten. Diverse scheutten vande reduijtten sijn nae den viandt gedaen datter bij daghe verhinderde, dan des snachts hebben daermede voortghevaren. De Heer Generael vergaderde den raedt om te sien oft gheraeden ware een wttval op des Comp^{es}, segghe viantswerck te doen met 6 a 700 coppen om t'ondersoucken oft men haer van daer soude connen drijven, dan daer quam niet aff, vermits bij eenighe swaerhooffdighe veele swaericheeden ghemoveerdt wierden, ondertusschen maectte hem den viandt sterck, verstoutte hierop, alsoo sach men hem liedt maecken sonder verhinderinghe wat wilde, etc^{a}.

6^{en} d° brochtten de Chineesen een ghequetste Javaen binnen diese ontrent de riviere Ancke becommen hadden, was van de gheene die mette prauwen te waetter ghecommen, ende t'asschoudt opt' casteel int eerste hadde helpen doen, en van die tijdt aff int bos geweest. Conde niet gaen, waerom bij de sijnne niedt cost commen; wist gans gheen particulariteijdt van haer legher te segghen, seijde noch hier en daer int bos veel van sijn mede ghesellen die oock ghequedtst waren swerffden en doot laghen, ende datter dien nachtt, alst aschoudt opt casteel gheschiede, over de 300 Javaenen daer onder 3 a 4 grootte meesters doot ghebleven sijn. Te waetter mette prauwen waren bijde 4000 man sterck gheweest, den Tommagon Bouraxa soude inde riviere Marondo met ontrendt 4500 man landen ende overlandt commen, en alsoot een slechtten quidam was, conden anders niet sonders meer van hem verstaen. Onse soldaeten als mede eenighe vrijburghers sijn daghelicxs met pertijen wtt gheweest, dan hadden tot noch toe niemandt van des viants volck connen becommen, al hoe wijdt en sijdt seer stoutelick alle daghen lieppen mouscoppen, ende datter 100 reaelen van achtten op een levendigen Javaen, die hem brochtt, ghesteldt was, om des viandts gheleghentheijt te mooghen verstaen.

7^{en} ende 8^{en} ditto niet sonders ghepasseerdt dan dat den viandt sijn meeste

legher in sijn nieuw quartier en beschansinghe ghebrochtt hadde, ende werde gheordinneerdt alsmede int werck ghesteldt, datmen den punckt Saphier vijff voedt int viercandt vergrootten, met balcken 4 voedt vanden anderen 18 voedt hooch besetten, en medt plancken daer teghens aen spijckerende optrecken, ende van binnen met aerde opvullen sal, dit ghedaen sijnde, sal men de Parle insghelicxs bijder handt nemen, om des te better in allendt voorvallende ghedeffendeert te werden.

De Chineesche vissers begheerden niet meer wtt visschen te vaeren, vermits d'Heer Generael volghens costuijmme belaste dat de Chineesen brieffkens, daervoor ider 1½ reael tot hooftgeldt voorde neringhe diese doen maendelicxs betaelt, haelen souden; meijnden indesen troubeleusen tijdt van d'oorloghe, alsooder niet te winnen was, veele t haere verlooren hadden, daervan exempt te wesen ende gheen contribuijtie behoorden te betaellen soo datter niet veel op de marckt te coop quam en alles dier beghonde te werden.

Teghen den avondt quam hier tereede t'Enghelsschip de Reebock, commende van Maccassaer, mede brenghende een jonck van particuliere Enghelsen daer in 15 lasten rijs; hadden in Jappare aengheweest, dan de Javaenen, soo seijden, wilden haer daer aenlandt niet hebben, noch gedooghen met heun volck, die 4 aen landt inde loghie laghen, mochtten sprecken oversulcxs dadelick herwaerts quamen; invoughen ghans gheen particulariteijdt vant doen der Javaenen aldaer conden verstaen, alleenlick dat inde 20 tinghans ghereedt saghen staen.

Adij 9en ditto is t'versz. Engelsschip sonder datter iemandt aen landt quam nae Bantam t'seijl geghaen, dan de jonck met rijs, alsoo perticuliere toequam ende een goede marckt treften, is hier gebleven.

D° sijn de mueren vant verbrande Enghelshuijs aff ghebroocken om te verhoeden, den viandt binnen deselve niet soude commen logieren ende sich van die candt teghens de stadt sterck maecken.

10en ditto arriveerde een vande jachtten die om d'Oost ghesonden waren, rapporteerde dat de Javaenen de rivier Marondo toe ghepaelt hadden, de welck sij gheoopendt ende met 4 tinghans een stuck weghs op ghevaren sijn, bevonden t'Javaens vaertuijch gheheel de riviere op ghebrochtt, vernamen anders niet dan eenighe schildtwachten diese wttstelden ende vermits de droochtte derselver rivier vonden ongheraeden voorder op te vaeren, ende sijn soo weder gekeerdt.

11en d° des smorghens bevonden dat den viandt verleeden nachtt binnen scheudt van een pistool aende wall tusschen de reduijten Hollandia, Geldria ende de stadt gheapprocheerdtt, sich sterck ghemaecktt, en beghraven hadden, waerover gheresolveertt worde dat men op morghen heel vrouch met 65 Nederlantsche coppen, soo musquettiers als piecken, nevens een ghoedt getal mardijckers, Jappanders, ende Chineesen, de voorsz. viandts approche met gheweldt sal aentasten, den viandt sien daer wtt te drijven ende sijn werck slechtten. Item datter tot verseeckeringhe vande wttvalders sullen gheordonneerdt werden

langhs de wall vande stadt 150 musquettiers, soo soldaetten als burghers, om onder welcxs faveur voor des viandts wttval verseeckerdt ende ghedeffendeert te werden, ende opdat alles met goede ordre sonder confusie bijderhandt ghenomen mach werden, is mede goet ghevonden tot wttvoeringhe vant voornomde exploict te committeeren d'Heer gouverneur Jaecques Lefebure.

12^{en} *d°* naedat den verleeden nachtt meest scheudt ghevierdt met musquets op des viants nieuw aproches ghehouden was, om haer t'wercken soo veel mooghelick te beletten, heeft den voorschreven gouverneur Lefebure des smorghens voor dach, alles gereet sijnde, een brugghe van balcken gemaeckt, over de gracht ghelegt ende (inden name Godes) nae dat hij d'officieren ende soldaetten, daertoe gheordonneert, ghecouragheert hadden ende voorts behoorl. ordre ghesteldt wesende, t'voorsz. exploict bijderhandt ghenomen, doende marcheeren 3 trouppen te wetten 65 soldaetten, 60 a 70 mardijckers ende 40 Jappanders die d'avandt guarde hadden, tusschen t'legher vanden viandt van achtteren int nieuw werck ende drevender ontrendt 150 a 200 Javaenen nae een weijnich resistentie wtt, met verlies van inde 40 vande hare die ter plaetsen doot bleven. De Chineesen, die ontrendt 1500 sterck op de wal vande stadt stonden, siende den viandt de vluchtt nam ende sijn werck verliedt, viellen ghelijckelick over de wal, om t'selve te rasseeren ende te verbranden, gelick gheschieden. Den viandt hadde een loopgraeff gegraven ontrendt een mans langhte diep daerdoor hij wtt sijn legher overt' vlacke veldt tot in dit nieuw werck quam t'welck alreedts soo versien was, datse daerachtter voor den cannon scheudt naer de stadt toe, scheudt vrij laghen. Dan van achtter nae haer legher wast geheel oopen, grootte meenichtte bossen van gespouwen riedt, bennannes boomen, horden en andere gereedtschappen brochtten en sleeppten de Chineesen van daer inde stadt. Van onser sijdde werdt godtloff niet een gequetst, de soldaetten die d'avant guarde hadden wierden vande Heer Generael ider ses reaellen van achtten vereerdt.

Adij 13^{en} ditto liedt d'Heer Generael eenighe vande princepaelle Chineesen die t'gesagh ende opsicht van d'andere hebben in gijsselinghe setten om dat se de voorstellinghinghe (sic!) vande gheene die niet begeerden wtt vissen te varen en andersints haer goet vercoopen, niet verhoedt en soodanighe t'samen rottinghe voorgecommen hadden, dan sijn cordts daernae wederom gerelaxceert mits 2000 reaelen tot penne betaellende, d'onvermooghen Chineesen ende die bij den brant hunne huijssen en goederen verlooren hebben, souden voor dese maendt September van haere ordinarij contributie ghexcuseert werden, daerteghen de welgestelde Chineesen ende die gheen schaede geleeden hebben 3600 R^{s}. opbrenghen, dat ten naesten bij soo veel is als d'ordinari hooft briefckens maendelicks bedraghen, ende souden de Chineesen voorts, gelick gewendt sijn, dagelicxs wtt visschen ende andre neringhe doen; dan t'gaff vrij wat discontentemendt onder alle de Chineesen, alsoose meijnden in desen tijdt dus hardt niet behoorden gehandelt te werden.

14^{en} ditto werden 13 a 14 ruijtters gesonden om des viandts wercken beoosten de stadt geleghen te besichttighen, daerontrendt commende viellen de Javaenen wtt, d'onse rettireerde wat weder nae de staedt als wanneer t'cannon vande reduijtten ende een opgeboeijde siampan die boven de reduijt Hollandt inde rivier lagh op haer speelde dat eenighe van des viandts wttvalders onder de voedt velde, waerover int bos en haer werck rettireerden. Nae dat d'onse alles wel besichtticht hadden, sijn wederom binnen gecommen, rapporteerden des viants legheringhe aen d'een sijdde tot int bos liep ende aen d'ander sijdde op een gracht van 18 voet wijdt geslootten was, dat men om binnen haer werck te commen 2 a 3 grachtten (die bij d'onse aldaer voor desen om een cruijdt meullen te setten gegraven sijn) oft slooten, daer men met brugghen over sonde moetten commen, passeeren moost, daer benevens dat men sich tusschen haer ander werck, dat op de Heere wegh voor den tuijn vande Heer Generael staedt, begheven moedt; de wal van heun werck was wel 14 voedt hooch, van buijtten met coocquesboomen, bossen van gecloven riedt ende horden omsedt, met aerde binnen teghen aen geworpen, genouchsaem scheut vrij voordt cannon, met veel vaendelen ende volck van binnen beset, soodat naer ooghenschijn t'meeste gedeelte van haer leegher daer binnen lach.

15^{en} ditto opt voorsz. rapport van gisteren, heeft d'Heer Generael den raedt vergadert, deselven vooren gedraghen, wat men voorder teghen den viandt behoorden bij der handt te nemen, ende off geraden waere denselven in sijn werck aen te tasten om t'sclve te raseeren ende te verbranden, off dat men sulcxs, de wijlle de punct Saphier oopen leijdt, sal wttstellen tot dat hij in deffentie sal sijn gebracht, ende, bij aldien men resolveerdt den viandt aen te tasten, wat ende hoeveel volcxs daertoe noodich sij, mitsgaders met wadt ordre ende op hoedanighe manniere t'selve exploict tot verseeckeringhe vande wttvalders ende hoope van goedt succes, behoorde bijderhandt genomen te werden. Naer dat verscheijden discoursen hierop gevallen waeren, is eijntlijck goedt gevonden de saecke ten principaele noch wtt te stellen, ende intrem t'advijs vande chrijchs officieren over dese saecke te hooren, daertoe bij sijn Ed. ende den raedt gecommitteerdt werden d'Heeren Jaecques Lefebure ende Jeremias de Meester om met gemeltte officieren vande saecke te handelen, heun advijssen ende opinnien op te nemen ende daervan rappoordt te doen.

Den viant hieldt sich seer stil, alleennelijck dat dagelicxs met cleijnne en grootte troupen inde tuijnnen ende rijsvelden lieppen mouscoppen en den cost soucken, de clappes, palmijdt, bennanes ende ander vruchtboomen omhoudende, alles verwoestende ende ruijnneerende, daer dorstte bijcommen en hoewel eenighe van d'onse wtt lieppen om iemandt vanden viant t'attrapeeren ende gevanghen te crijghen, wilde t'selve niet gelucken, wat oock daer op toe geleijdt wierdt.

Adij 16^{en} ditto hebben de voorschreven gecommitteerde volghens den last van gisteren de chrijchs officieren vergadert, ende daer van aende Heer Generael

rappoordt gedaen, die naer veel overweghingen van saeken aviseerden dat men met een machtt van 6 a 700 coppen, oft soo veel als men gevoechgelijck soude connen wtt maecken, des viants werck voortshants aentasten, daer van sien meester te worden, oft inden brandt te steecken, maer dat men niet over de slootten om binnen haer werck te commen marcheeren oft sich begeven soude, om van des viants quartier dat op de Heere wegh lagh niet ter sijdden opt lijff gevallen te werden, den viandt alle moogelick affbreuck te doen ende vorder te sien hoe sich de saecken met Godes hulppe schicken willen etc^a.

Bij de Heer Generael ende den raedt op al hetwelck verscheijden discoursen gehouden sijnde, werdt goedt gevonden, t'stuck ten principaelen om verscheijden consinderattien noch wttestellen ende in bedencken te houden, maer dat men bij provisie alle noodighe preparaetten sal maecken en voorts op alles soo goeden ordre stellen, als de nootwendicheijdt van saecken verheijscht, om altijdt gereedt te wesen, wanneer men tot besluijdt vande saecke sal sijn gecommen.

17[en] ditto is t'jacht de Griffioen, dat vande Oost ontbooden was, nae Bantam gesonden, om te vernemen oft aldaer iets vandes viants geleghentheijt conde verstaen, ende om met eenen een brieff naer de Cust Chormandel aen d'Engelsche voor d'onse aldaer mede te nemen, door een van haer jachtten dat derwaerts vertrock, opdat d'onse opde Cust, Battavias gelegentheijdt verwitticht mochtten werden, ende door d'Engelsche met quaede onwarachtighe tidinghe niet geabuijsseerdt en werden.

18 ende 19[en] ditto bevonden dat de Javaenen aende Suijdt candt vande stadt over de rivier ontrendt een cleijnne gootelingh schoodt vande reduijt Hollandt een borstweringhe van coocques boomen maectten om opt veldt wachtte houden teghens ons wttloopers, ende passagie naer de rivier Ancke te vrijer te gebruijcken, van waer scheen dat eenighen toevoer vandie van Bantam bequamen, oft vande haere met prauwen langhs dien wegh gebrocht worde, vermits men dagelicxs bespeurdde, veel vande haere die iets droeghen den voorsz. wegh gebruijctten, ghestadich over ende wederghaende.

Ditto arriveerde hier te reede t'jacht S[t] Niccolaes commende van Zolor mede brenghende 20 picol was, sonder eenich sandelhoudt. Was in Jortan aengeweest, waer medt sijn schuijdt aen landt voer, werde heun vande inwoonderen aldaer geseijdt dat dadelick weder nae boordt varen soude, segghende wij willen d'Hollanders gheen quaedt doen, hier was vanden Mattharam eenen Daetto Bandaer gecommen, om volck op te presten en aen Bouraxa teghens die van Battavia te senden; bij aldien hij wist dat d'onse aen landt waren soude haer ongetwijffelt vast houden, oft leedt geschieden, daerop d'onse seijdden dat wilden aen boordt varen, maer hadden rijs gebreck, t'welck de voorschreven inwoonderen belooffden heun te beschicken, gelickse oock deden, en brochtten $\frac{1}{2}$ last rijs met een prauw aent'jacht ende soo sijn d'onse dadelick t'seijl gegaen. Dit sijn teeckenen dat de Jortaenneesen onse natie better als die vande Mattharam toegedaen sijn.

20[en] ditto des smorghens vrouch quam een vrijburghers slavinne, die verleeden 16 daghen door de Javaenen in Hendrick Lievensens tuijn gevanghen ghenomen, over. Was desen nacht int Javaens quartier los gebroocken, rapporteerde soo langhe sij daer ghevanghen geweest is, noijdt rijs genuttícht, hadde haer met palmijdt, onrijppe manghesen, eenighe worttelen diese wtt d'aerde groeven ende ander smuijsteringhe, datter vande jonghers toegesteecken werde, onderhouden. Grootten hongher werde bijde Javaenen int legher geleeden, vermits alles meest affgeteerdt ende niet veel meer inde tuijnnen te crijghen noch te soucken was, seijdde gehoordt te hebben dat den viandt inde 3 resconteeren, die t'sedert sijn compste met d'onse gehadt, wel 1000 man verlooren hadden, dat onder haer een grootte schrick ontstondt, soo haest van d'onse gewach tot wttvallen vernamen dadelick ieder een sich prepareerde om met sijn packxken de vluchtte nemen, dan soo haest sien datter nicht op volchtt dadelick weder aent wercken trecken, daermede sij dagelicx seer doende waren. Vorder dat aende Oost sijdde vande stadt in haer wercken, streckende nae de rivier Anchol, Marondo en Carrowangh, 5000 man lagh, ende over de rivier bewesten te wetten inde Heer Generaels tuijn, langhs de Heerewegh en daer ontrendt 2000 man sterck waren, datse een secours wtte Mattharam van 4 a 5000 man nevens provisien dagelicxs verwachttende sijn, tot noch toe haer meest mettet gheene dat mede gebracht ende t'gunt wtte tuijnen als t'Chineesche rijsveldt becommen hadden onderhouden. Ladders en andre instrumentten tot een aenval sach sij oock indt legher gereet maecken. Dit was t'princepaelste dat van haer weghen des viants doen conden vernemen, wist hier van oock goede reeden te gheven; de slavinne is haer meester wederom ter handt gesteldt.

Desen avondt nae tromslach, alsoo den gouverneur Lefebure volghens gewoontte bijde reduijt Hollandt gegaen was, tot besichttinghe vandes viants doen, ende oft alles op de voorsz. reduijdt tot deffentie in goede ordre stont, bevondt datter een cleijn vlotjen van bennanes boomen gemaect de rivier aff quam drijven, daerop een gespouwen riedt recht over endt stondt, aen welcke 2 brieven vast gemaectt hinghen, een op pampier int Malleijs ende d'ander op een ooele ofte bladt van een boom, int Javaens geschreven, dewelcke hij daer aff dede nemen, ende bij den Generael brocht, sijnde den inhoudt gelick bij t'nevensgaende translaedt (1) te sien staedt.

Translaedt vande twee voorsz. Javaense missiven sijnde beijde van eenen inhoudt, door den Tommagon Bouraxa wttet legher ghesonden.

Capp[n] moor, Capp[n] Timae, vertrect van uwe plaets, de wijlle ghij ceundt, want binnen 10 a 12 daghen, den 5[en] dach ofte den sevenden dach inde aenstaende nieuwe mane, soo wacht u voor de wapenen van die vanden Mattharam,

(1) Vgl. De Jonge, *Opkomst*, V (II), bldz. 140, v.

wandt die vanden Mattharam commen met 150 000 ghewapende mannen, de veldt overste vant legher sijn dese, namentlijck Kagadij Patij, Mandouxa Kagadij Patij, Oonpasanta Kagadij Patij, Too Patij, ende Tommoghong Angabaeije, dese sijn de overhooffden, die hare Ma[t] den Sonsounan aen u sendt, te wetten inde maendt Saeffer den 5 ofte den 7[en] in de nieuwe maen toecommende, versiedt ende versterct u wel, opdatt ghij fictorie over de 150 duijsent mooght bevechtten, ende doetse alsdan onder u hooghe cotte legghen. Alsdan sal op nieuws Pangoran Joumijna commen, de welcke eenen cloecken heldt is, die sal u wallen met noch andre 150 duijsendt mannen wederom beclimmen, ende is verordent om teghens u te strijden, ende uwe hooghe wallen te beclimmen. Mij en heeft hare Maj[t] den Sousounan niet meer belast als den wegh te bereijden ende schoon te maecken, hadde ick ordre om u te bevechtten, het soude al voordesen geschiedt sijn. Al ben ick weijnich volck ende maer in alles 10000 man die met mijn gecommen sijn, wat can men daermede verrechtten ten aensienne ick maer ordre en hebbe om de wegh te bereijdden ende te suijveren. Dan daer ick nae tardere sijn de 150000 mannen; hebt ghij alsdan sin om met mij te strijden soo siedt wel voor u dat ghij inde handen vant volck vanden Mattharam niet en valt wandt daer en sal alsdan voor u gheen wttvluchtt wesen, om naer uwe scheeppen te vluchtten, als de 150000 gewapende mannen sullen ghecommen wesen.

Adij 21[en] ditto den verleeden nachtt maecktte den viandt allarm, in d'affgesneeden verlaetten stadt ende verbrande de kerck, de siampan die op de riviere daer dichtt bij lach schoot op haer als oock insgelicxs de soldaetten en borgerije wtte stadt, dan namen dadelick weder de vluchtt sodat de kerck tenemael indaschen viel.

D° arriveerde hier wederom van Bantam t'jachtt den Grifoen, rapporteerden wtt d'Engelschen alsmede van eenighe Javaenen die aen d'Engelsche scheeppen quamen, alsoo niemandt door verbodt vanden Coninck van Bantam aen boordt van d'onse commen mochtte, dat den veldt overste Bouraxa, diverse maellen aldaer bij de Javaenen versochtt hadde, men hem van rijs en vaertuijch soude assisteeren, alsoock met eenich boscruijtt en roers; dan t'was geweijghert onder protecxt niet te missen hadden. Mede namen stercke toesichtt datter gheen rijs vervoerdt worde, t'welck oock opt alderhoochste verbooden was, wiert opt'selve soo goeden reguardt genomen, dat d'Engelsen claechden selffs daervan seer sober versien waren, haer niet meer vercochtten als t'gunt dagelicxs consumeerden. Diversche troupen wtt Bouraxasas legher daer geweest, dan wierden dadelick gelast, denselven wech te keeren die gecommen waren, sonder dat die van Bantam ghedooghden, iemandt van deselve inde stadt mochtten comen noch daer ontrent logieren; den viant verwachtte dagelicxs wtte Mattaram in sijn legher 4 a 5 duijsent man oft meer daer benevens van rijs geassisteert te werden, al sooder onder de hare groott gebreck en honghersnoodt geleeden werde Voor den Tommagon Bouraxa hadden die van Bantam 3 a 4 tinghans met rijs en 4

potten cruijdt en anders niet gesonden; hielden al haer volck in de stadt bijden anderen, bevreest sijnde dat die vanden Mattharam haer insgelicxs wel mochtten commen bestoocken.

22en ditto den verleeden nachtt beginnende des avonts metten donckeren tot dattet dach was, maecktte den viandt gestadich allarm rontsom de stadt ende casteel, aen alle quartieren met sulcken ghetrommel en gecrijdt hem aenstellende, gelick oft hij een gheneraellen aenval van alle cautten doen wilde. Onder welck protext hij den ganschen nacht de reduijt Hollandt heftich aentastede, aenbrenghende ondert faveur van eenighe die gestadich met roers op de verschreven reduijt flankeerden, sijn gemaecktte ladders om te beclimmen, rammen om de mueren deur te rammen, vierwercken om d'onse daerwtt te branden, vlotten inde riviere teghens de reduijt aen, daer scheudt vrij huijskens op stonden, alsoo de rivier stoppende tot aent werck datse op d'andersijde, als oock drie nieuwe wercken, alle voor groff cannon scheudt vrij, diese teghens de reduijt opde Heere wegh tot aen de grachtt gemaecktt hadden. Wtt alle welcke wercken, die des morghens bevonden meer als thien rontsom de reduijt, sij grootte weer met schietten deden, hebbende deselve vol volcxs gheleijdt, ende alsoo de reduijtt rontsom omt'singeldt en besedt. d'Onse die 25 sterck daerop waren schootten den geheelen nachtt continueelick met groff en cleijn geschudt, granaten en vierpotten werpende, in voughen den viant affkeerden, ende des smorghens al haer cruijdt verschootten was, als wanneer den sargiant met grootte perijckel sich van boven neder de reduijt liedt, vant gepasseerde aende Heer Generael rappoordt doende, versouckende de reduijt mochtte ontsedt werden, alsoot volck seer moedeloos was, van vars volck, ammoniettie van oorloghe weder versien werden ende dat hoe eer hoe liever, eer den viant sich vaster maecktte. Waerover 150 soldaetten, nevens 25 dittos voorde reduijt als insgelicxs een compie soldaetten die inde stadt lach ende eenighe borgherije tot ontsettinghe derselver (met de welcke den gouverneur Jan van Gorcum die t'selve seer op d'Heer Generael versochtt) ghesonden worde, den welcken niet verder als ten halff weghe tusschen de reduijtt Gelderlandt ende Hollandt marcheerde ende aldaer opde wal vande stadt staen bleeff. Cappn vander Plaetten marcheerde met sijn compie langhs de riviere tot aen Brassers tuijn, bij hem hebbende de opgeboeijde siampan, schiettende vande selve op des viandts werck, dat inde riviere voor de reduijt lach; middeler tijdt sondt den Gouverneur Gorcum om schoppen en spaeden om een borstweringhe inde verlaten stadt bij de poort teghens des viants nieuw gemaectt werck op te werpen, om voor t'schietten van haer roers bevrijdt te sijn, ende versochtt aende Heer Generael eenighe vande raeden van India bij hem mochtten gesonden worden, om t'saemen te beraetslaghen wat doen souden, alsoo hij swarigheijdt int aentasten vanden viant maectte, waerover gemeltte Heer Generael de Heeren Willem Jansen ende Jaecques Lefebure, raden van India, derwaerts sondt, ende naedat op alles ter bijeencompste wel geledtt

sijnde, bevondt men de saecke van soodanighen gewichtte, dattet ongeraden was den viant veel tijdts te gheven, better dadelick als langher vertoeft diende aengetast, gheen tijdt te consumeren om eenighe wercken teghen den viant op te worpen, den dach te gebruijcken, oft soude hem lichttelick den aenstaenden nacht soo hebben mooghen verstercken, dat seer beswaerlick de reduijt te ontsetten ware; oversulcxs resolveerden, des viants werck over de riviere eerst aen te tasten, tot welcken eijnde dadelick een brugghe over de riviere van schuijtten en plancken leijde, daerover 100 soldaetten, 50 borghers, alle de mardijckers, Jappanders met een pertije Chineesen marcheerden, onder de bescherminghe van 250 soldaetten ende burghers, die langs de revier nae de reduijt gereet stonden om t'assisteeren daer t'van noode ware. Nae eenighe schermutsinghe dreven den viandt wtt sijn wercken, staecken deselve inden brandt met verlies van inde dertich vande hare die bevonden int verlaetten werck doodt laghen. Dit alsoo geluckelick gheaffecttueert sijnde, rettireerden mettet volck weder over de riviere, braecken de brugghe aff, steldent volck in ordre, marcheerden over de brugghe vande poort, en tasten des viants andre wercken aen die candt gheleghen met ghoede couraghie insghelicxs aen, vande welcke nae een weijnich wederstandt oock meester wierden, deselve verlaettende namen de vluchtt in haer quartier oft legheringhe, aent bos ende d'Heer Generaels tuijn geleghen, van waer int eerste scheen oft een wttval wilden doen, dan soo haest onse musquetterije, die d'avantguarde hadden, bijde wercke quam ende t'cannon vande reduijt beghonde te speelen, rettireerde wederom in haer legher, ende nae dat al heun nieuw gemaectte approches gheruwinneert en verbrandt waren, vermits begonde laet te werden, ende t'volck moede was, marcheerden wederom binnen. Godt almachttich sij loff, prijs, en eere voort goet succes. Vonden in alle des viants affgenomen wercken inde 80 dooden, behalven de ghequetste die t'noch ontliepen ende die des snachtts vande reduijt ontwijffelick doodt geschootten sijn. Van d'onse, den Almooghenden sij gedanct, isser niet een duijtsman vanden viant gequetst, wtt gesondert een Chinees ende mardijcker bleven doodt, nevens noch 4 a 5 swartten ende Chineesen gequetst die buijtten ordre heun te verde onder den viant beghaven. Vande reduijt werde 4 soldaetten met een schoot diese meijnden onder den viant te doen, vermits t'stuck te laegh gesteldt was, gequetst, ende int incommen op de brughe van t'casteel door roeckeloosheijdt, ghaet een soldaet sijn musquet aff, en veldt een ander soldaett die voor hem ghaedt ter neder dat hij dadelick stierff. In alle mannieren bemercktte men een grootte verslaghendtheijt onder den viandt te sijn, jae soo datter een ghoede pertije met vliegende vaendels de vluchtt int veldt wttet legher namen, dan siende dat door ons gheen voorder aenval gedaen wierdt, trocken wederom in haer retrenchementten; d'apparentien verthoonden sich, bij aldien men des anderen dachs hadde connen resolveeren t'stuck ten princepaelen met soo veele machtt als hadde connen wtt maecken, bij der hant te nemen, off men soude met Godes

hulppe des viants gans legher op en inde routte geslaghen hebben, dan eenighe swaerhoofdigen conden daertoe niet resolveeren, soo dattet voor die tijdt noch wttgesteldt most werden, etc^{a}.

Adij 23 ende 24^{en} *d°* des snachts stack den viandt de poortte ende brugghe vande stadt in brandt die gheheel affbraude, t'schijndt door vreese, omdat men haer langhs dien wegh niet subbijttelick over vallen soude, alsoo nu, eer iets op haer attenteeren connen, eerst een nieuwe brugghe gheleijdt oft gemaecktt moett werden.

Ditto is t'jacht Wieringhen vande Cust Chormandel hier te reede ghecommen mede brenghende 244 packen cleeden bedraghende *f* 54543:9:7, ophebbende inde 70 coppen.

D° arriveerde de fluijt Gorcum toebehoorende de burggherije, commende van Ballimbam aende Oost sijdde van Java inde Straet Ballij ghelegen. Brachtt mede 180 lasten rijs, pertije verckens en coebeesten. Den coninck van die plaets versochtt van d'onse, teghens den Mattharam gheassisteert te werden, vermits hem dreijchde. Dese fluijdt hadde in Jappara ontrent ½ ure te reede gheleghen, alwaer een Deens schip dat van Succadaenne quam vondt, den schipper vant selve genaempt Folckert Tijssen. Den oversten Crappe was aen landt door de Javaenen vast gehouden, soot scheen door vreese omdat d'onse vant passeerende aldaer niet soude verwittighen, verstonden van haer dat de Javaenen 80 prauwen met volck en provisien daer gereet legghen hadden, tot assistentie vant legher alhier. d'Onse booden de Dennen aen, soo begheerden op Battavia te commen, dat sulcxs wel doen mochtten, haer soude niet als alle vruntschap geworden, begheerdense een man te hebben men soude haer een overgeven, daerop den schipper antwoorde, dat Godt danctte, noch luijden ghevonden hadde, die haer vruntschap aen booden, hadden weijnich volck op, ende seer verwondert, gheen van haer scheepen wtt Dennemarcken tot heun secours vernamen, waeren in meijninghe voor Jappara te blijven legghen tot dat een schip vande Cust Chormandel, t'welck daer verwachtten, arriveerde.

25^{en} ditto is den gouverneur Lefebure met een goede trouppe soldaetten, burghers, mardijckers ende Chineesen gecommitteerdt om eenighe vandes viant werck, daer wttse opden 22^{en} verleeden geslaghen waren, te slechtten soo bij Oosten als Westen vande riviere geleghen, tot welcken eijnde een brugghe over de rivier geleijdt werde en t'volck daerover doen marcheeren. Den viandt, dit siende, meijnde dattet hem wederom gelden soude, verliedt sijn voorste wercken dewelcke door de voorloopende mardijckers ende Chineesen inde brant gesteecken worden. Veele Javaenen met grootte trouppen namen met vlieghende [vaenen] de vluchtt, wtt haer legher nae t'bos, dan soo haest saeghen, onse meijninghe niet was haer aen te tasten, keerden van langher handt weder in heun wercken, door t'welck ongetwijffeldt blijcktt, bij aldiender ordre ware geweest, ghelijck den voorschreven gouverneur wel wenschtte, en daerom oock aende Heer Generael

sondt (dan werde niet toegestaen) om den viandt aen te tasten, oft men sonde meester met Godes hulppe van haer gheworden ende t'gheheele legher inde vluchtt geslaghen hebben. 4 Javaenen blevender doot ende 2 gequetst diet ontlieppen, een Chinees wierdt van haer geschootten. Nae gedaen werck daer om dat wtt ghegaen waren, nevens meenichtte coocques boomen die de Javaenen de cruijnnen wtt gesneeden hadden en ons om wttgesicht te hebben inde wegh stonden, om verde ghehouwen sijnde, quamen wederom teghens den avont alle inde stadt.

Adij 26en ditto bequamen tidinghe van onse cruijssende jachtten, om d'Oost inde rivier van Marondo een tinghan gheloopen was, dat eenigh goedt langhs de strandt saghen draghen, waerover d'onse met haer vaertuijch daer nae toe ghinghen; de Javaenen dit siende staecken de tinghan inden brandt ende vluchtten t'bos in.

27 ende 28en d° niet sonders gepasseert; den viandt hieldt hem heel stil dan dat des snachts ontrendt de schilttwachtten inde stadt cruijpers vernomen wierden die deselve met steenen wierpen.

Op ditto is t'jacht Wieringhen naer Bantam vertrocken om aldaer een brieff diet van de Cust voor d'Enghelsen medebrochtt aen haer over te leveren, ende om met eenen t'onderstaen oft eenighe tidinghe vandes viants gelegentheijt alhier vernemen can.

29en ditto arriveerde alhier t'schip den Briel wtt Banda over Amboina, daermede quam den gouverneur Pieter Vlack, als oock cappn Hittoe met sijn jongste soon, schoonsoon ende eenighe hooffden vande voorneempste dorpen onder Hittoe staende ([1]), seijden gecommen te wesen om d'Heer Generael te bewillecommen ende den eedt van getrouwicheijt te vernieuwen etc. complimentes. Dan nae van Pattacka verstaen, die in sijn comple herwaerts quam, is meest door aenraedinghe vanden gouverneur Philips Luccassen, die hem tot sulcxs beweghde, geschiet. Gelick insgelicxs mettet fregadt Suratte op de selffde manniere hieroock arriveerden van Amboina Ragie Rossenive, Ragie Soija, Castagne, hooft vande Hactiva, en t'hooft vande mardijckers Paulo Gomes, christenen, omme sijn Ed. van weghen den landt raedt van Amboina, de christen ghemeijntte ende d'ondersaetten vant casteel te begroetten. Quamen indese conjuncture van tijdt niet wel appropos, en was te wenschen t'huijs gebleven ende de moeijtte gespaert hadden. Vereerden de Heer Generael 2 swaerden met goude plaetten, 2 schilden ende 2 sacken naghelen, insgelicxs cappiteijn Hittoe oock dede. In Banda was bij provisie als president gelaetten Jan Jansen Vischer ([2]). Dit jaer waren van daer in alles mette scheeppen Purmerendt, Suijdt Hollandt ende den Briel ghecommen

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. 143, noot 1.
(2) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. L.

1252 sockels folie, weghende cattij Banda 24734, nootten muscatten 70472 cattij ende 23289 cattij rompen, costen t'samen ƒ 90765 : 19 : 9. Alles was aldaer in goeden standt, de vaert van die van Cheij en Aru nam seer toe, ende wierden t'aenstaende mousson van daer wel 25 joncken verwachtt.

30^{en} ditto is t'jachtt de Kemphaen hier vande Cust Chormandel ghearriveerdt met een cargasoen cleeden bedraghende ƒ 42 463 : 12 : 2, de scheeppen Schiedam wttet patria, den Cammel ende t'Wappen van Hoorn, die in Junij ende Julio verleeden van hier derwaerts vertrocken, waren daer noch niet op sijn vertreck, dat was 26^{en} Augusto, gearriveerdt.

Adij p^{mo} October niet sonders gepasseerdt dan dat den viant verleeden nacht een gedeeltte van d'Engelsche brugghe aen d'oversijdde vande rivier inden brandt staecken, de schildtwachtt die aen dees sijdde stont met stoenen smeetten.

Ditto arriveerde t'jachtt Wieringhen van Bantam; met hem in comp^{ie} quam een Engelsch schip de Roecoe, daerop was Mr Mouchant, jegenwoordich opperhooft van d'Engelschen. Nae t'segghen van de Bantamse Javaenen verwachtte den velt overste Bouraxa dagelicxs een goede machtt wtte Mattharam tot sijnder assistentie alsoo hij niet mocht wederkeeren, voor en alleer hij Battavia ghewonnen en ghedestrueerdt hadde, oft t'soude sijn leven costen, vermits hij den Mattharam sulcxs gelooft heeft; grooten honghers noot wierdt int legher gheleeden waerdoor sijn volck seer verliep ende hadde oock veel volcxs teghens ons geduerende t'belegh verlooren, soo dat jeghenwoordich swack van volck was.

Adij 2^{en} ditto liedt Mr Mouchandt de Heer Generael aen segghen, hier ghecommen was om weghen sijn Comp^{ies} negottie met sijn E. te sprecken, vraghende wanneerdt te pas quam, hij wilde alsdan bij hem aen landt commen. Waerover de Heer Generael de commissarissen van der Lee, Gregorije Corneleij, ende den oppercoopman van Wel aen boordt sondt om hem te willecommen, ende te verstaen waervan te handelen hadde, dat hij sulcxs haer wilde aendienen en te kennen gheven, om daerop gheledt, en daernae opt selve gedisponneert te werden, als soo sijn Ed. in desen jeghenwoordighen tijdt mett negottie sich niett bemoeijdde, dan soo hij, Mr Mouchandt, begheerde aen landt te commen om mett sijn Ed. 2 a 3 uren vrolick te wesen, soude welcom sijn. Mr Mouchandt trock hem t'senden van dese ghecommitteerde aen, segghende sij van te gheringhe qualiteijdt en niett soo goedt als hij waren, meijnde t'selve door eenighe vande raden van India hadde behooren te gheschieden met meer andre diergelicke redenen van discontentemendt moveerende, sich latende ontvallen dat quam om redenen te heijssen waerom haer huijs verbrandt, affgebroocken ende onder de voedt geworpen was, en een protest teghens t'selve te doen, met welcke de voorschreven ghecommitteerde haer affscheijdt van hem namen en wederom aen landt ghecommen sijn.

3^{en} d^{o} quam den voornomden Mr Mouchandt aen landt, wanneer de Heer Generael hem wetten liedt, t'gheene hij neghotties halven te spreecken.

daertoe de ghecommitteerde die op gisteren aen boordt waren gheweest, ghelast hadde die ten huijsse vanden oppercoopman van Wel hem verwachtten ende hooren souden, om aldaer vande saecken te handelen, waerop Mouchandt eenighe vande sijnne ten huijsse vanden verschreven van Wel sondt, alsoo selve daer niet begheerde te commen seggende t' sijn respeckt te nae ghinck, etc^a. Dewelcke aen d' onse een beslootten missive wtt sijnen name om aen d' Heer Generael te behandighen over leveren wilde, diese weijgherde t' ontfanghen, alsoo gheen brieffdraghers waren maer aldaer vande Heer Ghenerael ghecommitteerdt om van Mr Mouchandt te verstaen, gelick gheseijdt, t' ghunt bij weghen haer Comp^{ies} neghottie te verhandelen en voor te draghen hadde; soot hun gelieffde conden van sulcxs openinghe doen, ende bij aldien anders niet te segghen hadden dan simpelijck een brieff over te leveren waren gheen brieff brenghers en conden oock dien niet acseptteeren. Eijndelijck leijden d' Engelsen den brieff opde taffel neder, ghaende alsoo ten huijsse wtt, ende soo is oock denselven eenighen tijdt aldaer blijven legghen, sijnde denselven seer bitterlicken teghens den persoon vande Heer Generael inghesteldt, prettendeerende grootte somme geldt aen goederen in haer affghebrande huijssen verlooren te hebben, ghelick breeder bijt translaedt vanden selven te sien staedt.

4^{en} ditto werde een algheemeijnne vast ende biddach ghehouden, den Almoghenden ghebeeden dat hem ghelieve ons vaderlandt ghelick mede den staedt vande generale Comp^{ie} in dese quartieren van Indien ghenadelick te bewaeren, langhs soo meer te zeeghenen ende insonderheijdt dese republicke van Battavia voor den moorderschen aenslaghen haerer vianden daermede deselve jeghenwoordich aengevochtten werdt te beschermen ende verlossen.

Adij 5^{en} ende 6^{en} ditto niet sonders ghepasseerdt, dan nae veel aen porrens hebben de burghers tot haer versterckinghe beghonnen langhs d' aff ghesneeden stadt ende de riviere een borst weringhe van aerde met een paggher omsedt te maecken, t' welck seer noodigh diende int werck gesteldt, vermits de stadt langhs die candt noch meest oopen lagh.

Adij 7^{en} ditto des smorghens vrouch werde op de verlaetten wal vande stadt tusschen de reduijtt Gelderlandt ende de poort vonden staen, aen een riedt vastt ghemaectt, twee missives wttet legher vanden veltoverste ende Tommaghon Bouraxa, legghende aende Oost sijdde vande stadt, daer doen stellen, den eenen houdende aen Benckon, capp^n vande Chineesen, ende den anderen aende Heer Ghenerael, inhoudende ghelick bijde nevensghaende translaetten vande selve te sien staedt.

Missive vanden Tommagon Bouraxa aen Benckon, capp^n vande Chineesen op Jaccatra. Wat dunct u, capp^n China, wildt ghij mede met den capp^n moor ende capp^n Time vertrecken, en doet het niedt, blijft in Jaccatra, wandt daer sijn noch veel ghedonge ofte packhuijssen; wij sijn niet ghecommen omde Chineesen, de Chineesen willen wij ongemollesteerdt laetten, maer wij sijn ghe-

commen, om de Nederlanders ofte Hollanders te overwinnen ende te vermeesteren.

Dit aviseer ick u, omdat ghij van Jaccatra niet en soudt vertrecken, want alle de gedonghe ende packhuijsen die in esse blijven, sullen de uwe sijn, met de Chineesen die bij u in Jaccatra blijven. En laedt u niet verleijden van den capp^n moor ende capp^n Tima, weghen heun hoogh casteel, en denct oock niet dat sijdt behouden sullen, wij wetten wel raedt om het selve in te nemen, ende te vermeesteren, daerom denct niet dat sijtt behouden sullen, wandt het sal soo haest beschictt sijn, dat een hooch casteel om verde legghen sal, wachtt maer 4 a 5 daghen, dan sullen de wappenen, ende de grootste heeren ende vernaempste chrijchsluijden vanden Mattharam commen, door de meenichtte van volck, konnen hare namen niet noemen, alsoo sij drie hondert duijsent man sterck sijn sullen. De avantguarde sullen sterck sijn hondert duijsent mannen, ende de andre meer sullen gebruijctt werden omde riviere van Jaccatra te verleijden, ende te stoppen, omdat niemandt de riviere sullen connen gebruijcken, om aff ofte op te varen; oock sal daer niet een dronck goedt watter in blijven, alsoo ick hett selve met alleijrleij fenijn sal doen vergaen, ende opdrooghen soodat de riviere van Jaccatra ongebruijckelijck sal blijven, alsdan sal ick de rivier soo met brughen ende sterckten van alle kantten besetten, om voorts op hett casteel met groff gheschudt te schietten, te wetten met seven grootte stucken aende Oost candt, ende seven dittos aende West candt ende seven dittos aende Suijdt candt. De coeghels vande stucken sullen soo groot sijn als coocques nooten, den Coninck van Bantam sal mij aen dese grootte stukken helpen. Wat salt anders wesen medt haer als overwonnen volck, wandt gheen plaetse noch steeden, hoe grootts sij sijn geweest, ofte den Sousounan heeft se overwonnen. Wat wil Jaccatra doch beghinnen teghens soo grootte machtt, al waerdt noch eens soo groott ende machttich alst is, sal ick hedt evenwel raseeren ende verdestrueeren, daerom denctt niet off hedt sall in onse handen vallen. Derhalven soud ick u raden u vanden Hollander met de Chineesen te separeeren ende u onder hare Ma^t den Sousounan te begheven, ende naer behooren te contribueeren; soo ghij nu met mij iets te besluijtten hebtt, soo laedt dese mijnen brieff niet onbeantwoordt, maer schrijft mij sonder vreese door eenighe van u slaven. Capp^n t'China hun sal gheen quaedt rescontreeren als sij luijden maer aendienen, datse van Capp^n China aen mij gesonden werden, hebt ghij dan gheen sorghe Capp^n China, wandt ick over al belast hebbe, aen mijn volck datse degheene die van u aen mij met brieven gesonden werden sullen laetten passeeren ghij moocht hier wel vast op ghaen, wandt u ende de uwe sullen van mij niet misdaen werden etc^a.

Cap^n Moor, capp^n Tima, en verlaedt uwe woonplaetse ofte packhuijsen niet, waertoe laedt ghij alle u goederen in u scheepen brenghen, hebdij gheen hardt om in u casteel ende bolwercken te sterven.

Wachtt u, binnen vier a vijff daghen, soo ghij alsdan in u scheeppen niet en sijdt, soo hebt ghij de wapenen vanden Mattharam te verwachtten, dewelcke in alles drie hondert duijsent ghewapende mannen sterck sijn sullen. In teijcken vandien sal u bethoondt werden aen u rivieren dat ghij het waetter niet en suldt connen drincken noch niet en suldt connen aff noch opvaren.

De avant guarde, die op U aen commen sullen, sijn sterck hondert duijsent ghewapende mannen; andre gebruijcke ick om U riviere van Jaccatra te stoppen ende te verleijden, soo ghij over 4 a 5 daghen in u scheeppen niet en sijdt, soo mochtt ghij wel verseeckert wesen van u sterffdach om voordt in u gracht te varen etc[a].

Adij 8, 9 ende 10[en] ditto slooeghen de Javaenen 4 Chineesen doodt te wetten 3 aende West sijdde nae de rivier van Ancke die daer om sieri pinangh te haelen gegaen waren, ende een die aende Oost sijdde vande stadt nae de riviere van Anchol langs de strandt om crabben te soucken gingh.

Op d° is t'Engels schip met M[r] Mouchandt weder naer Bantam vertrocken; nae verstonden was hier meest om sijn particuliere affairen ghecommen, alsoo veel onder de Chineesen (waervan al eenighe verloopen) ende andre wttstaende hadde, sonder de Heer Generael eens aengesproocken te hebben.

11[en] ditto attrapeerden den viandt een Taijoles, Comp[es] slaeff, die om waetter te haelen wttghevaren, ende sich over de riviere inde tuijnen beghaff om groentte te plucken; sloegen hem doot, als oock een Chinees, des snachts door haer inden tuijn vanden predicandt Dancker, die savondts sijn tijdt versuijmpt hadde om binnen te commen hem in een coocques boom begheven hebbende te slaeppen, bij haer gesien en doot gesteecken.

12[en] *d°* begonden de burgherije bijde reduijt Gelderlandt opt affsnijsel vande stadt een bolle werckjen van 40 voet int viercandt van aerde ende houdt te maecken, waer 2 a 3 stucken groff cannon op geleijdt sal werden, mede boeijden een siampan op, om aende Oostsijdde, off daer meest van noode gheoordeelt sal werden, vande stadt inde grachtt tot bescherminghe te leghen.

Op ditto is een vande coewachtters, sijnde een Taijoles, aende Westsijdde vande stadt tusschen de reduijtt Zeelandt ende thuijs vanden ontfanghers door de Javaenen achtterhaeldt ende doot gesmetten.

13[en] ditto quam hier te reede van Cottelinghe ende Succedaene t'jachtt Purmerent met de sialoup d'Fortuijnne mede brenghende 42 lasten rijs ende 11 last padij; in Benjermassen door contrarie windt hadden niet connen commen, de geruchtten lieppen daer, dat den Mattharam Battavia al veroverdt hadde; wierden van hem seer gedreijchtt omdat ons rijs vercochtten.

Op *d°* bevonden een Taijoles, slaeff vande Comp[e] sich inden tuijn van Hendrick Lievense aen een coocques boom ghehanghen heeft, oock werde dwers vande reduijt Hollandt over de rivier een slaeff, die daer om gras te haelen geghaen was, vande Javaenen wtt haer legher doot geschootten.

14^{en} *d°* attrapeerden de Chineesen een levendighe Javaen ontrendt de riviere Ancke, diese gequetst binnen brochtten, hadde een drachtt rijs opden hals, die hij inde dorpen ontrendt Bantam voor sijn meesters was gaen beddelen ende int legher van den Mattharam te brenghen. Seijdde dat den veltoverste Bouraxa bijden tuijn vande Heer Generael aen dees sijdde vande riviere sijn quartier hieldt, dat t'gheheele leger jeghenwoordich tusschen de 3 ende 4000 man in alles niet sterck was, datter grootten hongher en armoede onder de haere geleeden wierde ende dat den roup ghingh, seer haest jae op commende wegh, van met 20 a 30 duijsent man wtt den Mattharam geassisteerdt souden werden, diese daghelicxs verwachtten en niet langh conden tardeeren. De Chineesen die hem gevanghen hadden wierden hondert reaelen van 8^{en} betaeldt gelick daerop gesteldt was.

Adij 15^{en} ditto brochtten de Chineesen noch 2 ghevangen Javaenen binnen, quamen vande riviere Marando, alwaer seijdden inde 80 prauwen lagben, ende werde daghelicxs meer verwachtt, bij welck vaertuijch weijnich volck was, alsoo den veldt overste vermits de swacktte sijns leghers t'volck bij hem ontbooden hadde. Voorts accordeerde haer segghen toucheerende t'verwachtte secours, als de swacktte vant legher mettet gheene op gisteren door d'ander ghevanghen gheaffirmeerdt is, wtt gesondert dat seijdde datter boven de 3000 mannen int gansche legher jeghenwoordich niet en waren, ende datse wel twee duijsent man en meer gheduerende t'belegh en haer compst verlooren hadden, daer benevens veele soo hier en daer door grootte armoede verliepen.

Wij conden oock daghelicxs bespeuren, t'ghewagh van haer volck int legher merckelijcken verminderden, ende hielden heun seer stille soo dattet gheloffelick was t'gheene de ghevanghenen daervan elck int besonder seijdden.

16^{en} ditto is door d'Heer Gheneraël ende den raedt den gouverneur Jaecques Lefebure andermael ghecommitteert om t'advijs vande chrijchsofficieren, soowel die vant guarnisoen als de stadt te hooren, oft geraden sij op de becommene tidinghe van des viants ghelegentheijdt, mette gheprodiectteerde machtt deselve ten princeppaelen aen te tasten, ende t'onderstaen, eerden viandt] eenich nieuw secours becompt, om hem medtte jegenwoordighe machtt die connen wtt maecken, wtt sijn wercken ende t'gheheele legher op te slaen; te meer alle preparaetten daertoe noodich vaerdich ende ghereet hebben. Nae veele discoursen op alle het welcke, advijsseerden eendrachttelick dat men met Godes hulppe sulcxs behoorde hoe eer hoe liever sonder langher wttstel bijderhandt te nemen, ende dat men eerst des viants quartier, gheleghen op de slinckerhandt vande Heerenwegh aent bos bij Oosten de stadt, sonde aentasten ende sien te vermeesteren en voorder sich nae wttval van saecken tot meesten affbreuck vanden viandt ende onser verseeckeringhe te reghuleeren, welck rappoordt en advijs vande voorschreven crijchs officieren is alsoo door den versz. gouverneur Lefebure des avondts aende Heer Generael ghedaen.

17 ende 18^{en} ditto niet sonders geppasseerdt, den viandt hieldt hem heel stille ende alles wiert tot aentastinghe vanden selven gheprepareerdt. Neghen nieuwe vaendelen Nederlanders, twee ditto mardijckers ende een vaendel Jappanders wierden gheformeerdt met behoorlicke officieren versorcht, ider vaendel 70 coppen sterck, als oock gheordonneert wat volck tot bewaringhe vant casteel ende de stadt blijven soude etc^{a}.

19^{en} ditto is bij d'Heer Generael ende raden van India gheresolveerdt opt advijs van de chrijchs officieren, die daer over ghehoort sijn, dat de wijlle men nu wtt drie differentte ghevanghen Javaenen wttet legher becommen, naerder cuntschap van des viandts ghelegbentheijdt, ende sijnne gestaltenisse heeft, hoe dat hij t'sedert sijn aencompst ontrendt Battavia seer verswacktt ende dienvolghende moedeloos is geworden, met hem van ontrendt 10 000 man die ter eerster instantie sterck waren maer ontrendt 4000 coppen soo gewapende als onghewapende overschieten, sijnde de reste volghens rappoort van gemeltte ghevanghens verlooppen ende doodt gebleven, dat men de saecke ten principaellen als nu bijderhandt nemen sal, ende onderstaen al eer den viandt eenich nieuw secours becompt, om hem met de machtt die teghenwoordich bijderhandt is, wtt sijn retrenchementten ende t'gheheele legher op te slaen, ons alsoo mett de hulpe Godes van dese beleghheringhe t'ontlasten ende t'veldt veijl te maecken, ende dat men op satterdach sijnde den 21^{en} deser inden name Godes des viants wercken gheleghen op de slinckerhandt vande Heeren wegh aent bos bij Oosten de stadt met ontrendt 700 blancke coppen, 210 mardijckers ende Jappanders ende 700 gewappende Chineesen met hun gevolch vooreerst sal aentasten ende sien te vermeesteren, daertoe d'almooghende sijnnen seghen verleene.

Tot wttvoeringhe vant voorschreven exploict werdt bij sijnne Ed. met advijs vanden raedt ghecommitteert als veldtoverste d'Heer gouverneur Jaecques Lefebure omme t'generael gebiedt geduerende d'aentocht over de naervolghende trouppen te hebben ende dien volgende dese ordre int aentrecken ende bespringhen nae geleghentheijdt van tijdt ende saecken, soo veel mooghelick werdt te doen onderhouden, omme alsoo medt goedt beleijdt victorie over onse vianden te bevechtten, te wetten:

d'Avant guarde sal bestaen in drie vendelen ider van 70 coppen namelijk:

d'Comp^{ie} van cappiteijn Didolff Spechtt den luijttenandt Arembout Jacobsen den vaendrich Isaack Strijcker d'Comp^{ie} van capp^{n} Gisberdt van Lodensteijn den luijtenandt Troijles Lovel den vaendrich Jacob Horthemel d'Comp^{ie} burgherije onder capp^{n} Sijmon Bolentijn den vaendrich Sebolt Wonderaer segge luijttenant den vaendrich Adriaen Woutersz. Draeck	Samen 210 coppen welcke troupe geleijdt sal worden bij capp^{n} Adriaen Antheunissen als commandeur over de selve.

De battaelie sal bestaen wtt drie vendelen ider van 70 coppen.

d'Compie van cappn Jochem Roeloffsen
den luijtenandt Engel Michielsen
den vaendrich Poulus Foensen
d'Compie van cappn Cornelis van Massaijck
den luijtenandt Juriaen Gardijn
den vaendrich Jan van Wel
d'Compie van cappn Hendrick Lievensz., burgherije
den luijtenandt Marten Pudjer
den vaendrich Barent Pessaerdt

Samen 210 coppen welcke troupe gheleijdt sal worden bij den maijoor vande stadt Marten Janssen Voghel.

Den hinder tocht ofte troupe van reserve sal bestaen in drie compie ider van 70 coppen.

d'Compie van cappiteijn Hans Juriaen
luijtenandt Berendt van Bentem
vaendrich Gerrit Cruijdenaer
d'Compie van cappiteijn Adriaen van Son
luijtenandt Christoffel Tombe
vaendrich Andries Willemsen
d'Compie burgherije onder cappn Gomores van Staen
luijttenandt Evert (?) Vesenveldt
vaendrich Jacob Biguel alias Violedt

Samen 210 coppen welcke troupen sal geleijdt werden bijden commandeur Adriaen Block Martensen.

Cornelis Crijnnen, cappn vande prauwen volck, met 12 bosschieters om de granaten ende vierwercken te werpen, ende prausgasten om de branders ende haecken aen te brenghen t'samen 42 coppen.

Drie vaendels sterck ontrendt 210 coppen bestaende wtt mardijckers ende Jappanders te weetten:

d'Compie van cappiteijn Diegho de Nijs
d'Compie van cappn Bartholomeus Dassevero
d'Compie van cappn Flobij, Jappander

Dese troupe sal geleijdt werden bij den commandeur Frederick Kistjens, den oppercoopman Jacob Jansz. Pattacka als tweede persoon, ende tot hun adjunct Christoffel Gomores ende sal dese trouppe geleijdt werden, segge met d'avandt guarde marcheeren, t'sij ter rechtter ofter slinckerhandt, daer den meesten dienst sullen connen doen.

De Chineesen, welcker ghetal (om wtt te vallen) gissen niet min als ontrendt 15 a 1600 man, daer onder 700 ghewapende, ende onder vaendels verdeeltt sijn, en sullen geleijdt werden bij den president van scheepenen, Hans Putmans, tot tweede persoon is gecommitteerdt Dirck Jemminghen, ende Cornelis Drendt, hun adjunct, omme d'ordre vanden Heer velttoverste nae te commen.

d'Cornette paerden bestaende van 24 ruijtteren sullen voor wtt over de brugge marcheeren ende voorts d'ordre vanden veldt overste nae commen.

Commissarisen over d'ammoniettie van oorloghe, den oppercoopman Willem van Wel, ende Jacob de Harder, burgher deser steede, wordt de last bevolen, om de trouppen behoorelijck van cruijdt en loodt te versien.

Willem Jansen, opsiender vande generaele wercken, sal onder sijn gebiedt wtt voeren 260 Comp^es lijff eyghenen, versien met een pieck, bijl, off houweel om teghen den viant ghebruijct te werden daert van noode sal sijn, ende sal tot sijn assistentie mede nemen Jan Silvernagel ende Jan Caldero.

Mr Franchois, lantmeetter, werdt de last vande brugghen bevollen ende tot sijn assistentie gaet mede Hendrick Swart, constabel, die heun aenden opsiender Willem Jansen hebben te addresseeren, omme soo veel volck te lichtten, als tot aenvoer vande brugghen vereijschtt.

Om t'legher vanden viant, aende rechtterhandt vande Heeren wegh opde riviere gheleghen, in continueele onrust ende allarm te houden, gelijck mede te verhinderen dat den anderen niet secondeeren, sullen tijdtlijck inde nachtt de twee op geboeijde siampans off vlootten met 7 boots ende schuijtten, t'samen gemandt met 150 coppen, de riviere op varen tot aent erff van Zeeman, alwaer de Javaenen de rivier affgepaggert hebben, ende sullen met eenen onderstaen de paelen wtt te winden, daer van t'beleijdt ende gesagh bijden equipagie meester Claes Pietersen sal waerghenomen worden ende tot sijn assistentie als tweede persoon ghaedt mede schipper Struijs.

Ende alsoo d'Heer Generael voorneempt selver in persoon bijde wercken en ontrendt t'exploictt te sijn, om int voorvallende des te tijddelijcker met goede ordre ende advijs den veldt oversten te connen dienen, sullen hun int gheselschap van sijn Ed. laetten vinden d'Heeren Jan van Gorcum, raedt van India, den fiscael vanden Heuvel, ende den balliouw Anthonij Caen, om aldaer soodanighen last te ontfanghen als sijn Ed. geraden sal vinden te gheven.

Den commissaris vander Lee sal sich ontrendt den veldt oversten laeten vinden.

Tot bewaringhe vant casteel gheduerende den wttval ende absenttie van sijn Ed. worden ghecommitteerdt d'Heeren Willem Jansen, Vlack ende van Diemen, neffens vier oppercooplieden die gheduerende t'exploictt opde puncten vant casteel sullen commandeeren namentlick:

Op den Dijamandt: Anthonnij del Coerdt, oppercoopman opt'schip Derveer.
Op den Robbijn: Jan van der Burch, oppercoopman indt casteel.
Op den Saphier: Pieter Reael, coopman opt'jachtt Wieringhen.
Op den Perl: Euwoudt Spieringh, coopman opt'jacht Delffshaven.

Op t'huijs vande generael en ontfangher sal sich met eenighe, segge bij provisie, als hooft vervoeghen den commissaris Gregorij Cornelij, ende tot tweede persoon den oppercoopman van Rensen, omme t'voorvallende aldaer waer te nemen.

Bartholomeus Cunst, burgher deser steede, sal sich met eenighe mus-

quettiers op de nieuwe punct vande stadt bijde reduijt Gelderlandt vervoeghen om t'schudt ende de brugghen daer ontrendt te deffendeeren.

Den oppercoopman Daniel de Bucquoij sal gheduerende den wttval op hett stadthuijs commandeeren.

Op d° is overleeden Jeremias de Meester, raedt van India, naedat ontrendt drie weecken sieck gheweest hadde.

Adij 20en ditto isser een gheneraele monsteringh ghedaen vande voorsz. compen ende trouppen, als oock een vissentatie ofte alle preparaetten tot wtvoeringhe vant voorghenomen exploict volghens d'ordre ghereet waren, als wanneer de E. Heer Generael den gouverneur Lefebure als veldt overste en t'gheneræl ghebiedt gheduerende d'aentochtt pubblijckelijck authoriseerden etca, die een ighelijck belooffde daervoor t'erkennen, t'obedieren ende te respectteeren.

21en ditto des smorghens mettet criecken vanden dach heeft ghemeltte veldt overste sijn affscheijdt ghenomen van d'Heer Generael int casteel, ende inde stadt voort stadthuijs de voorschreven 12 compien in ordre elck onder sijn troupe doen stellen, daer bij voeghende de brugh gasten als oock de gheene die de vierwercken ende granaten werpen souden. Ende nae dat alles naer eijsch tot den wttval was gheordonneert, de brugghen over de grachtt vande stadt geleijdtt waren, gaff ordre dat de twee op gheboeijde siampans onder des viants suijdelicxte werck cortten, t'selve beschietten ende met de bij ghevoechde boots t'onderstaen om de pallisaden die inde riviere stonden op te winden. Ondertusschen is alle t'volck over de grachtt gemarcheerdt, en opt pleijn voor des viants werck in ordre ghesteldt sijnde, is d'avant guarde, bestaende in 3 compen Nederlantsche, 2 mardijckers, ende een Jappanders, sijnde t'samen 6 compen, nevens t'gheordonneerde volck mette vierwercken en branders (naedat de ruijtterije teghens t'bos aenghesteldt was, om t'inval van dien candt op de sijdde van d'avant guarde te verhinderen) met een goede couragie teghens des viants werck aen ghemarcheerdt, blijvende de baettaelje ende arriere guarde in goede ordre, elck op sijn plaetse stil staende, om op den last vanden veldt overste, die hem bij d'avant guarde als doen hielt, te passen ende nae eenighe resistentie t'selve met stormenderhandt gheincorpeerdt ende vermeesterdt. Den viandt nam de vlucht int bos, t'vaendel vande Jappanders was d'eerste op des viants werck; de Chineesen waren belast d'avant guarde te volghen ende aen te trecken, dan bleven achtter en quamen niet voort. Dit quartier den viandt ontweldichtt sijnde, werde den brandt daer in gesteecken, den veldt overste dede dadelick de ghemaectte brugghen over drie slootten legghen, d'avantguarde daerover marcheeren, de battaelje ende arriereguarde tot aen des viants verlaetten werck naerderen, end'dadelick voorts van achtteren t'quartier op de Heerewegh voor de poordt vande Heer Generael's tuijn, daer t'resteerende legher metten veldt overste Bouraxa laghen, aenghetast, ende indes viant legher ghetrocken, handt teghen handt met haer vechttende. Sij luijden sulcke harde resconteren niedt gewendt sijnde, namen de wijck over

de riviere. De Chineesen, dit siende ende andermael last chrijgende dat souden aentrecken, lieppen met een grootte furie van d'ander sijdde op des viants werck, staecken t'selve inden brant, ende hielpen alsoo met goeden iver den viant inde vluchtt slaen, die alles verliedt en t'veldt ruijmde, soodat al heun wercken verdestrueerden ende verbrandeden Godt sij loff en danck voor de bewesen weldaden die ons door sijn ghenade den viant wtt sijn leghor plaetsen en oock wtt t'veldt deden wijcken, hoe wel heun dapper weerden, en al eenighen tijdt ghecousumeerdt worde, eer meester conden werden en rettireeren wilden. Den viant hadde een goede stercke brugghe van coocques boomen over de rivier aende Heer Generaels tuijn gheleijtt daer over te voet en te paerde vant een quartier int ander trocken, langhs welcke brugghe, de vluchtt nae t'bos in grootte disordre namen soo datter veele malcanderen vande selve inde riviere van boven neder ghedronghen, verdroncken ende voorts door d'avant guarde, die haer tot over de brugghe vervolchde, geschootten en doot geslaghen wierden. Heun princepael werck, daer den Tommagon Bouraxa selffs in was, lach dichtt aende brugghe, d'een sijdde op de cant vande riviere ende aen d'ander seijdde tot opt padt soo men nae den Generaels tuijn gaedt, behalven noch veel ander wercken die voort voorschreven werck laghen. t'Binnenste groot werck was over de 25 voetten hooch, wtter maetten dick van coocques boomen, ander houdt, ende riedtwerck, scheudt vrij voor groff cannon ghemaect, hebbende maer eenen in ofte wttganck nae de brugghe die over de riviere lagh. In dit werck blevense soo langhe tot datse daer wtt brandeden, ende eenige met seecker cruijdt datter in was, opspronghen. Den brandt werde in alle haer ander ghemaectte wercken voort gesteecken, soodat alles door t'vier meest consumeerde, wttghesondert d'aerde borstweringhen en wallen die vande hitte des viers ongeslechtt lietten. Marcheerden mett onse 3 troupen nevens de ghewapende Chineesen ende den ghanschen trein voorts verbij den tuijn van Specxs tot aende coestal en Dircxslandt waer ontrendt overal veel hudtjens ghemaectt stonden, die oock verbranden, den viant voor ons heen ider sijns weghs int bos vluchttende, invoughen datse gheheel wttet veldt gheslagen waren. Dit aldus mette hulpe vanden Almoghenden beschict sijnde, alsoo de soldaetten moede, en opt heetste vanden dach was, oock niet meer voor dien tijdt te verrichtten hadden, marcheerden alle ghelijck in seer goeder ordre wederom binnen de stadt, ider nae sijn plaets gaende daer bescheijden was. Den viant hadde desen dach over de hondert man, die op de plaetsen doot laghen, verlooren, daeronder den Tommaghon Bouraxa met 2 van sijn soonen waren, wttgesondert die inde riviere verdroncken, ende noch ghequetst ontcommen sijn, soodat den viant ontwijffelick veel volcxs verlooren heeft, en [wij] eenighe redelicken goeden buijtt bequamen. Van onser sijdde verlooren 5 man, daeronder den cappiteijn Didolff Specht, den vaendrich Jacob Horthemel, een adelborst, ende een Jappander die met piecken in d'avant guarde gequetst wierden, dat dadelick storven. Oock een Chinees benevens inde 40 ghequetste

onder de welcke vijff a 26 Nederlanders waren, als oock 4 bosschietters die indt werpen vande granaten haer versuijmden, datse deselve soo langhe inde handt hielden tot aenghinghen.

Op dese becommen fictorie Godt sij loff werdt dadelicken bij d'Heer Generael enden raedt gheresolveerdt dat men des viants vaertuijch legghende bij Oosten de stadt inde riviere Marondo (bestaende nae rappoordt van seecker ghevanghen Javaenen in ontrent 70 a 80 prauwen en goraps) sal aentasten en sien te vermeesteren, aff te brenghen, ofte inden brandt te steecken ende dat men tot dien eijnde desen aenstaenden nachtt, 12 tinghans, 3 boots en schuijtten t'samen gemandt met 250 a 300 coppen, namentlick 140 soldaetten ende de rest matroosen, daer bij noch ghevouchtt sijnde t'vaertuijch vande burgherije ende Chineesen wel ghemandt derwerts vertrecken sullen, ondert'beleijdt vanden equipagie meester Claes Piettersen.

Adij 22^{en} d° des smorghens vrouch 3 uren voordach ist voorschreven vaertuijch, sterck inde 50 stucxs, te wetten 30 van d'onse ende 20 Chineese prauwen, naede voorschreven riviere van Marondo vertrocken. De Chineesen keerden des achtter middachs wederom sonder datse bijdes viandts vaertuijch gheweest waren, alsoo met d'onse overt'invaeren vande riviere oft om buijt te haelen, ghelijck men ten rechtten wel segghen mach, niedt accordeeren conden, d'onse soo soldaeten, mattroosen, burgers ende mardijckers waren over de 450 coppen oft meer sterck, den almoghenden gheve haer goet succes.

Des avonts vernamen van eenighe Chineesen die buijtten int veldt gheweest waren, dat den viandt ontrendt den tuijn van Specxs, de coestal ende Dircxslandt sich noch onthieldt, ende bijeen vergaderde, nae presummeerden met wercken doende sijnde. Waerover de Heer Generael voorsloech het noodich was dat men op morghen vrouch met 3 a 4 comp^{en} soo soldaetten, burghers, mardijckers ende Jappanders, ghevolcht van pertije Chineesen, ende Comp^{s} lijffeijghenne om d'aerde wallen en trencheen, van des viants inghenomen legher te slechtten, en t'veldt veijl te maecken, tot aen Specxs tuijn toe, wtt trock, om den viant te beletten daer ontrendt niet meer nestelende noch eeniche versterckinghe dede, opdat t'eerder gedronghen soude sijn sich gheheel van Battavia te rettireeren ende te vertrecken. Hierover sijn bij den raedt diversche discoursen ghevallen, dan eijndelick wertter niet beslootten, alsoo den gouverneur Lefebure verstondt en aenraede dat men behoorde te vertoeven tot der tijdt t'volck, dat nae de riviere Marondo gesonden was, weder keerde, ende alsdan met de ganschen machtt ghelick op eergisteren geschiede weder wtt trecken, ende t'stuck bijderhandt te nemen, alsoo men niedt seeckerlick wist wath macht den viandt noch bijden anderen hadde, oft ghecreghen mocht hebben ende bleeff de saecke daerover steecken.

23^{en} d° des smorghens vrouch sondt de Heer Generael 3 companien soldaetten onder t'commandemendt van capp^{n} Adriaen Antheunissen naer buijtten

tot beschermingbe van ontrendt 4 a 5000 Chineesen, des Comp^{es} lijff eijghenne ende eenighe timmerluijden, om d'aerde vandes viant verlaetten wercken te slechtten, oock eenighe boomen die naest aende reduijtte Hollandia stonden aff te haecken. Ontrendt een ure hier naer, ontboodt d'Heer Generael den gouverneur Lefebure, seggende dattet voorschreven volck ten eijnde als verhaeldt wtt gesonden was, en nu verstondt dat den viandt hem bijden tuijn van Specxs wederom versamelde, sterck maecktt ende den wegh medt coocques boomen oft andersints toeghemaectt hadden. Daer over belaste dat ghemeltte gouverneur Lefebure noch een comp^{ie} soldaetten, soo veel borghers, mardijckers en Jappanders als bij een conde crijghen neffens eenighe Chineesen, metten maijoor vande stadt Martten Jansen Voghel nae buijtten ghaen sonde, sich bij d'ander 3 comp^{en} te voeghen, t'voorghenomen werck soo langh te laetten staen, de lijff eijghenne ende Chineesen medt te nemen en daer met nae den tuijn van Specxs te marcheeren, den viandt sien van daer te drijven, ende soo hij sich daer versterctt hadde, t'selve werck heun affhandich te maecken, ende onder de voedt te werppen, alsdan weder te keeren tot slechttinghe vandes viants verlaetten legher. Met welcke ordere ende last, nae dat den commissaris van d'ammoniettie van oorloghe belast was, cruijdt, loodt ende coeghels nae te brenghen, is den voornomden gouverneur Lefebure met den maijoor vande stadt, alsoo t'gemelde volck bijden anderen voort stadthuijs vergadert hadden, nae buijtten ghecommen, den commandeur Adriaen Antheunissen, ende d'andre cappiteijnen ende officieren, gelijck oock aen Willem Jansen, opsiender vande wercken, te kennen ghevende den last en ordre vande Heer Generael ende tot wat eijnde (als boven verhaeldt) daer quamen, waerover goedt vonden noch 30 a 40 soldaetten wtt de 2 siampannen, die aende brugghe inde riviere bij de Generaelstuijn laghen, te lichtten en onder de comp^{en} tot versterckinghe, alsoo niet compleett waren, te verdeelen. Nae dat het volck in twee trouppen gesteldt was, te wetten d'avant guarde, daer over cappiteijn Adriaen commandeerde, die bestondt in 4 comp^{ien} te wetten 3 soldaetten, 1 mardijckers en een halve comp^{ie} van 35 Jappanders, als oock 18 ruijtters die voor deselve reeden; d'arriere guarde waren 2 comp^{en} te wetten een grootte comp^{ie} burghers ende een comp^{ie} soldaetten, waeraen volchde des comp^{es} lijffeijghenne, die ider met een langhe spietse en bijlle ghewapendt waren, als oock eenighe Chineesen. Aldus in goede ordre langhs d'Heere wegh nae den viandt marcheerende, bevonden eenighe van haer musquettiers, die binnent Chinees cerckhoff lagghen en op d'onse schootten, treften een ruijtter dat hij vant paerdt affviel, dan rettireerden haest nae haer troupen. Bij den viandt commende bevonden dat sich vande poordt van Specxs tuijn over de wegh tot op de cant van een sloot met coockques boomen, waervan binnen een steenen borstweringhe van op gheleijde steen, teghen aen lach, sterck ghemaeckt ende beschanst hadde, deden hier wtt ghrootte weere, dan ten lasten nae harden wederstandt ende dat eenighe soldaetten over de sloot binnen t'werck deden

marcheeren, daer se doen gheen beschudt maer gheheel bloodt stonden, namen de wijck, verlietten t'selve ende rettireerden bij heun andere trouppen, die op de cruijswegh van Dircxslandt stonden. Wij hadden alsdoen noch gheen dooden, alleenlijck maer 5 a 6 gequetste; vanden viant lagher een goede partije int sandt doot gheschootten. Aldus met Godes hulpe den viant wtt sijn nieuwe legher plaets gedreven sijnde, deden dadelick door des Compe lijffeijghenne t'voorsz. werck slechtten ende ter neder werpen. Cappn Adriaen was in sijn been gheschootten soo hij te paerde sadt, dan hadde sonderlingh geen noodt; evenwel versocht lissentie om nae t'fordt te vertrecken die hem ghegeven wierdt, met ordre dat de gheene die belast waren de ghevulde bandeliers met cruijdt, loodt ende coeghels nae te brenghen, alsoo veele haer bandeliers meest leedich geschootten hadde, aen te presten, dat voordt quamen. Insgelicxs dat meerder assistentie van volck wtte stadt ende t'casteel mochtt toe gesonden werden om des te better en seeckerder te moghen rettireeren, alsoo bespeurden, den viandt veel volcxs en meer paerden als voor desen vernamen bijden anderen hadde, soodat ontwijffelick nieuw secours moet ghecreghen hebben. Eijndelick nae verrichtt was, daerom gesonden waren ende tidinghe quam, gheen assistentie meer conde ghedaen, oft te verwachtten was, daer benevens dat saghen, den viant langhs soo meer volcxs bij den anderen verghaederde, resolveerden met ordre al sachttjens te rettireeren ende weder te keeren, oversulcxs werde d'arriere guarde die nu d'avantguarde gheworden was, belast de sloodt aen Specxs tuijn eerst te passeeren, ende sich mettet hooft nae den viandt daer te stellen, opdat d'arriere guarde te ghevoechelicker onder heun bescherminghe bij haer rettireeren sonde. Dit werde door onervarentheijdt vande chrijchs officieren en t'volck niet nae eijsch gedaen maer trocken met een swier tromslach ghenouchsaem in disordre over de voorschreven sloot, langhs een smallen dam, alsoo de brugghe affgebroocken was. De lijffeijghenne, dit siende, liepen met harden pas voordt deur, waerop den viant hem ghesteldt hebbende in een halve maenne, naer gissinghe wel 4 a 5 duijsent man daer onder veel paerden ende cidesollen waren, sterck aentrock, ende alhoewel d'ariere guarde int eerste haer met ordre stutte tot aent passeeren vanden voorschreven dam alwaer deselve ghebroocken wierdt, drongh den viandt hardt daerop in. Ondertusschen begaff d'avant guarde, die eerst daerover ghetrocken was sonder dat den noot sulcxs verheijste, sich gheheel inde vlucht, alhoewel den gouverneur Lefebure haer seer ernstich vermaende ende badt, dat heun in ordre en omden viandt wederstandt te doen stellen souden, alsoo wij ende niet den viandt de fictorie hadden, dat nu op een bequamen pas waren sonder schaede nae ons gholieven rettireeren conden, ondert faveur van ons gheschudt, tot inde stadt. Dan t'mochtt niet helpen, maer namen alle een gheneraele vluchtt seer confuselijck, jae soo datse den voorschreven gouverneur, die haer neffens noch eenighe andre officieren met couragieuse bewegbelijcke redenen, tot betrachttinghe van heun eere, sochtt te stutten om den viandt te wederstaen, bij nae alleenne

ende onder de voedt liepen, wegh werpende haer gheweer, seer schandelick deur loopende. Eenighe spronghen inde riviere en verdroncken, andere beghaven haer op de 2 siampannen die aende brugghe bij d'Heer Generaels tuijn laghen; de ruijtterije droech haer oock seer qualick, die veel van ons eijghen volck overreeden ende onder de voedt volden, t'welck noch meer confusie onder d'onse veroorsaectte. Den viandt, dese disordre vernemende, vielen firienselijck soo te paerde als te voedt op d'onse in, tot datse vant groff geschudtt wtt de 2 siampannen ende van de reduijtten ghetroffen wierden, wanneer bleven staen, en vervolchde d'onse niet vorder als tot voor de poordt vande Heer Generaels tuijn op de Heere wegh. Wij conden bescheijdelick sien t'voorschreven cannon merckelick schaede onder heun trouppen dede, waerdoor haer de couragie benomen werde, d'onse langher te vervolghen, wandt bij aldien daer in ghecontinueerdt hadden, souden sulcxs sonder wederstandt tot inde stadt connen doen hebben ende nae apparentie weinighe ghescbappeerdt sijn geweest, dan den almogheuden heeftet haer beledt, ende niet belieft sulcx toe te laeten. Van d'onse sijn in dese disordre gheduerende dit rescontter doot gesmeetten, inde riviere verdroncken ende soo ghemist werden, 56 soldaetten en 4 burghers, daer benevens inde 20 ghequetste. 140 soldaetten en burghers keerden weder sonder wapenen, waer van den viandt t'gheweer behalven dat inde riviere gheworpen was, bequam, alsmede een vaetjen ende 100 bandeliers met cruijdt, die op weghe waren bij d'onse te brenghen. Van des viandts sijdde sijnder ten minsten over de 200 ghebleven dan t'seecker ghetal connen niet weten, t'was apparendt bij aldien wtt de stadt maer 50 man medt slaende trommelen tot secours hadden sien commen, den viandt dit asschoudt niet onderstaen hadde, d'onse waren ghecouragierdt gheweest ende alles soude wel affgeloopen hebben, alsoo de quaede resconteren die hij tot noch toe teghens d'onse ghehadt hem noch in verscher memorie waren. Den viandt rettireerde weder nae den tuijn van Specxs, hem daer wederom sterck maeckende en sijn legher op nieuws nederslaende; aende grootte troupen soo te voedt als te paerde daermede den viandt sich nu verthoonde, ende indt veldt verspreijde, sagh men claerlijcken, een sterck secours t'sedert eergisteren (dat hij gansch wttet veldt en sijn legher plaetsen geslaghen was) becommen ende de ghevluchtte wederom bijden anderen vergadert hadde. d'Experientie heeft nu tot groot nadeel geleerdt hoe qualicken dattet ghedaen is, men medt dese wtt tochtt niet vertoeffde tot dat t'volck vande riviere Marondo weder keerde, ende alsdan mette gansche machtt sulcxs behoorde geschiedt en onderstaen te sijn. Oock datter veel versuijmpt is, men den viandt over 3 weecken oft 14 daghen (ghelijck eenighe wel geeren gesien ende sterck aenraededen) niet aen taste, alsoo men van sijn swactte, en dat assistentie daghelicxs verwachtte genouch gheinformeert was, ende bij aldien sulcx doen onderleijt ende met Godes hulpe hem wttet veldtt en sijn legherplaets geslaghen hadden, ghelijck ontwijffelick wel soude geluckt hebben, Battavia ware vanden viandt langh ver-

laetten gheweest, de gevluchtte souden t'gheeommen secours, eer wtt den Mattharam vertrocken, op die tidinghe ghestudt ende de couragie om herwaerts te commen benomen gheweest sijn, nu moghelick soo haest niet wederom vertrecken sullen. Eyndelick daer wij eerst de fictorie hadden, creghen de nederlaghe t'welck meest sproodt door eenighe ongeruste flauhartighe geesten die onder t'volck bijden tuijn van Specxs quamen wtt stroijen, den viandt wel 20 a 30 duijsendt man ende over de 300 paerden sterck aenquam, dat te meer schrick ende scheuringhe onder d'onse causeerde, alhoewel het onwaerachttich was, ende dus werde van een goede een quade wttcompste gemaectt, daer de grootte onervarentheijdt van ons volck die meest inden oorlogh ongheexerceerdt waren, oock grootte schuldt in hadde; int fijn t'schijndt dattet den almooghenden voor die tijdt alsoo belieffde.

Des middachs is t'volck die op 22^{en} verleeden nae de riviere van Marondo gheweest waren, wederom ghekeertt, mede brenghende 36 tinghans; 44 dittos medt 2 goraps hadden verbrandt, soodat se den viant over de 80 stucxs prauwen in dese tochtt affhandich maectten. Soo haest d'onse vernamen, vluchtteden de gheene, die tot bewaringhe vande voorschreven prauwen gesteldt waren, de riviere opwaerdts, noch eenich meer cleijn vaertuijch bij haer hebbende, soodat niet raetsaem vonden vermits de drochtte den viant langher te vervolghen maer weder te keeren.

Adij 24^{en} ditto niedt sonders gepasseerdt dan alleenlick dat den viandt sterck met sich weder vast te maecken bijden tuijn van Specxs doende was.

25^{en} d^o is bij den crijchsraedt goedt gevonden dat door de borgherije tot meerder verseeckeringhe vandestadt noch twee bollewercken opde wal tusschen de reduijt Gelderlandt ende t'casteel benevens het derde, dat op d'affsnijtsel der stadt alreede ghemaectt was, geleijdt souden werden, alsoock een ander ten eijnde vant voorschreven affsnijtsel, op de candt vande riviere rechtt teghen over de kercke, hier mede geoordeeltt wert nevens de 2 opgheboeijde siampans die de riviere besetten, de stadt redelick wel versien te wesen. Dese bollewercken werden 15 voet hooch van buijtten met balcken en plancken opgetrocken, van binnen vol aerde gevuldt ontrendt 50 voet int viercandt groot, daer gevouchelick 3 a 4 stucken op connen legghen, met een pannen dack daerover gemaectt, ende werdt sterck daer aen door Chineesen en andre ghevrochtt soo dat seer haest voltoijt sullen wesen.

26^{en} d^o creghen de Javaenen 2 swartte vrouwen die met Nederlanders getrouwt sijn, vrije luijden de mans erghens op een voijagie wesende, ghevangen; dese vrouwen waren int veldt om warremes ofte groentte te plucken gegaen, naer men seijdt.

27^{en} ditto verleeden nachtt hadden de Javaenen allarm in haer legher, gelick oock maectten bijde siampans, die boven de reduijt Hollandt inde riviere op de wachtt laghen, waerover de Heer Generael ordonneerde, dat de voorsz.

siampannen des avonts bij d'affsnijtsel vande stadt inde riviere comen legghen souden, daer den geheele nacht te blijven ende des smorghens wederom op haer oude plaetse boven de voorschreven reduijtte te cortten.

28en d° quam hier te reede t'jacht Munnekendam wt de Mollucques, van Tarnaten vertrocken 23en Augusto ende van Macquian 30en ditto. Hadde een langhe reijsse ghehadt, verstonden, den president Gillis Seijs den 10en Augusto op Malleijen vande berebere overleeden was ende dat Pieter Pieters. Waghensveldt bij provisie door den raedt aldaer in d'overledens plaetse als president gesteldt is (1). Van Amboina arriveerde een schaloupe met brieven vanden gouverneur Philips Luccassen in dato 5en October, daer wtt verstonden hoe Chitchil Alij, cappiteijn Laoudt van Tarnaten, met 27 stucxs corracorren ende prauwen, gemandt met 1500 coppen aent casteel ghearriveert was (2), om soo wtt gaff wegh te nemen de misverstanden ende geschillen die tusschen d'ondersaten van sijnnen Coninck en d'onse indie quartieren ghereesen waren, limitscheijdinghe als anders te raemen, ende den Boutonder teghens den Maccassaer t'assisteeren, hoe den Coninck Hamsia metten eersten hem daer volghen soude, met soo veel machtt als noch inde Mollucquen bijeen schrapen can om den voorschreven Maccassaer, die hij seght sijn landen affhandich maectt, te stutten. Dan dit heeft groottelicxs sijn bedencken ende stadt bij d'onse opt doen vande Tarnataenen wel te letten, dat hij onder soodanigh protecxt inde quartieren van Amboina des Compes ondersaetten ende bontghenootten met gheweldt ofte behendicheijdtt niet ontrecke, sijn machtt daermede vergrootte, in welcke gevallen aldaer op ons selven niet souden connen bestan, en metter tijdt de saecke soo verde soude soucken te bringhen tot dat hij ons nae sijn goet gevallen berijdde. Hierop dient met grootte voorsichticheijdt gheledt ende bij tijts die doncker wolcken soo in de Mollucques als Amboina gheweerdt, ghelick seer wel can gheschieden, soo wanneer de behoorelicke middelen daertoe int werck ghestelt werden, eer dit vier dat langhe heeft legghen smoocken gheheel ontsteeck, wanneerdt qualick blusselijck sal sijn, dan t'compt in dese ghelegentheijdt metten oorlogh alhier gans ongheleghen, en sullen als nu de remedien tot selve noodich naer eijsch daertoe niet wel connen aengeleijdt werden. De Heer Generaels presentie ware opt alderhoochste in Amboina noodich om des Ternataens voornemen te better te stutten en sijn deseijn met handelinghe van limitscheijdinghe te diverteeren, alsoo hij aldaer met soodanighe machtt niet langhe blijven can; eens vertrocken wesende heeft veel tijts van doen eer sulcxs weder om te weghe brenghen, ondertusschen connen better op ons voordeel gheraecken, etca.

Wtt de Mollucques heeft Munnekendam maer 13½ bhaaren nagelen gebrocht, al hoewel t'ghewas op Macquian seer schoon stondt, maer t'plucken des

(1) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, blds. XXXVI, 140, noot 1.
(2) Zie t. a. p., blds. XLI, v., 140, 146.

selffs heeft den Coninck teghens sijn gedaen belofte nae t'vertreck vanden gouverneur Lefebure verhindert (1) alsoo hij gestaedich d'inwoonderen vant voorsz eijlandt mettet toe maecken van haer corracorren daermede Chitchil Alij opde roeij is, als oock andere onnoodighe wercken, int labbeur ghehouden heeft, waerdoor de Compie ende sij vande nagelen die op veel plaetsen schoon stonden, gelicxsse noch doen, tot die tijdt toe gheen vruchtten ghenooten hebben, apparendt niet betteren sal, alsoo 12 stucxs corracorren wel gemandt met alle de Sengagies, Kimalahas ende andere overicheijdt van dat eijlandt alleen met Kitchil Alij nae Amboina vertrocken sijn, invoughen t'selve daermede van volck en macht gheheel ontbloodt is, ende qualick machttich sijn haer dorpen te bewaren teghens den Tidorecs, die dagelicxs daer compt rooven, d'een voor en d'ander nae doot slaedt en ghevangen neempt, sonder datter bij den Coninck iets teghens ghedaen wordt, oft toestaen wil datse revengie halen; invoughen de proceduerea van desen ghespanjoliseerden Coninck seer vremdt luijen, ende te beduchtten staedt, dat sijn ghemoedt niet al te ontijdich teghens d'onse, sooder niet bij tijts in versien werdt, sal openbaren.

d'Inwoonderen vant voorsz. eijlandt werden insgelicxs door desen rennogade (2) extraordinnarij geschadt ende geschooren, daerenboven heeft hem ider dorp noch eenighe persoonen soo vrouwen als mans moetten bestellen om tot sijnnen dienst op Ternaten gebruijckt te werden, ende dat vande princepaelste haer kinderen, wttghesondert den Sengagie van Gnofficquia die gheweijgherdt heeft geen van sijn kinderen te willen laetten volghen, tot antwoordt ghevende, jeghenwoordich een van sijn dochtters op Malleijen was, waer over bij den Coninck seer in d'oogh geraectt is, dat hem wel t'avont oft morghen eens mochtt opbreecken; dan simmuleerdt nu daermede vermits de quade tidinghe die hij bequam, hoe den Maccassaer ende andere vianden, sijn eijlanden van Soula, Taljava, Gappij gheincorporeerdt hadden (3), ende heeft den voorschreven Sengagie wel teghens sijnnen danck nevens d'andere overicheijdt medt Chittchil Alij op den tochtt nae Amboina mede doen gaen. Sijnne secrette als openbare correspondentien met den Spaenschen gouverneur was hij noch dagelicxs continneerende (4), daer wtt niet goets voor des Compe staedt inde Mollucques, Amboina en Banda te verwachtten is. Godt almachttich gheve dat d'onse hare quaede deseijnnen, met voorsichttich beleijdt stutten mooghen, opdat de Compie buijtten schade blijve, ende tot soulagiemendt vande sware lasten diese daer en op andere plaetsen jarelicxs supportteert, goede pertije nagelen becommen mach.

Verstonden voorder hoe den voorschreven Coninck Hamsia 2 corcorren op

(1) T. a. p., bldz. 145.

(2) Hamdja was indertijd op Manila gekerstend (Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. VI, v., 121; vgl. dl. III, bldz. 391.)

(3) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen*, II, bldz. XXXVI, 138, v.

(4) T. a. p., bldz. 140.

Batsian ghesonden hadde, t'volck van Coubij en Gassa, inde 30 siellen sterck, onderdaenen vande Batsiander, doen halen en op Ternatten laetten brenghen, daer benevens aenden coninck van Batsian versouckende, hij sijn dochtterjen ende broeder wilde toesenden, nevens noch eenighe volck om hem te dienen, niet off sij gheallieerde, maer onderdaenen vande Tarnataenen waren, met dreyghementten, ingevalle sulcxs weijgherde, den voorsz. Coninck sijn Quittesol aff te nemen, hem ende de sijnne van Batsian te lichtten en op Mothier te doen woonen. Waerop de Batsianders beslootten hadden, des Tarnataens versouck int geheel noch deel te voldoen, alsoude daerover haer landt ende sij alle verlooren gaen, ten waere de Hollanders aen wien den Coninck van Baetsien seijde, sijn vader hem opghedraghen ende in hare bescherminghe gegeven hadde, sulcxs ordonneerde, datse vertrouwden nimmermeer te sullen geschieden, maer een ighelick in sijn gerechtticheijdt souden helpen maintteneeren. Oock dat d'overicheijdt vant eijlandt Macquian niet minder als sij luijden, over des Tarnataens procedueren (t'welck seggen niet dan Spaense pitsiaringhen sijn) groot miscontentemendt hadden ende dattet den Coninck van Tarnaten met sijn noijt ghehoorde ongerijmde suberbiteijdt wel soo verre mochtte brenghen, dat die vandt eijlandt Macquian ende Baetsian heun teghen hem aenstelde (1), t'welck lichttelick, bij aldien den Hollander haer daer toe de handt boodt, souden connen gheschieden. Kitchil Alij hadde oock gans gheen behaghen in sijn broeder den Coninck van Tarnatens pitsiaringhe; veele vande princepaelste stonden t'vertreck vanden voornomden Alij niet aen, segghende dat den pijlaer vant rijck wegh ginck, die handen en voetten vande Mollucqnes met nam en te beduchtten staedt hij nimmermeer soude wederkeeren. Hij was t'eenighe wit daer alle gheallieerde en onderdaen het oogh op hadden, en sonder sijn toedoen, souden die vant vastelandt noch oock de Macquianders heun niet onder desen Coninck gesubmitteerdt hebben, waren beduchtt dat denselven met sijn absentie noch iets vreemdts tot hun alder ruijnne soude aenrechtten, int fijn Hamsia werdt niet goedts toe vertroudt.

De ghevluchtte Labouwers waren opt pardoen haer verleendt wederom onder ons fordt aldaer te woonen gekeerdt, sterck sijnde ontrendt 130 sielen (2), met belofte hun voortaen soo danich te comporteeren, dat alle quaede suspitien van haer wegh genomen, ende de vuijle vlecke in een goeden glans soude verandert werden, daer de quaede factie vanden Tarnataen teghens den Baetsiander veel in gheholpen heeft, die nu de wederkeeringhe vande Labouwers ende dat haer onder ons submitteeren souden seer vorderde en in contrarie voor desen hardt teghen stondt, als die meijnnende gheheel onder sijn subjectie te trecken.

Op 30en Augusto verleeden is wtt de Mollucques naer Mindenao vertrocken

(1) Vgl. t. a. p., bldz. xxxv.
(2) T. a. p., bldz. 117, 139.

t'schip Orangie met een cargasoen cleeden bedraghende / 19013:18:11, om volghens de resollutie, opt vertreck vanden gouverneur Lefebure ghenomen, t'selve aldaer tot meesten proffijte vande Comp[ie] in slaven, rijs en andersints omgesedt te werden, ende voorders te verrichtten t'gunt inde voorsz. resollnijttie vervaedt staedt. Tot wtt voeringhe is daermede gegaen den fiscael Daniel Otten ([1]), den Almoghenden gheve t'selve spoedich nae verrichtter saecken in salvo wederkeeren mach. Des Comp[ns] fortten op Tarnaten, Macquian ende Baetsian waren opt fertreck vant jachtt Munnekendam noch in goeden staedt; t'lants schip den Arent was door lectte en ouderdom gesleetten ende op Malleijen aende wal gheleijdt etc[a].

Adij 29[en] d[o] Sondach niet sonders ghepasseerdt dan dat den viandt met sijn versterckinghe ontrendt den tuijn van Specxs noch sterck doende was. De siectte vanden rooden buijckloop nam dagelicxs langhs soo meer toe, soo datter nu cordts eenighe daghen achtter den anderen 9. 10. 11. 12. 13 ende meer Nederlanders soo soldaetten als bootsghesellen wttet fordt, behalven die opde scheepen ende inde stadt storven, ter aerde ghedraghen worden.

30[en] ditto alsoo de scheepen Prins Willem, Nassouw, Vlissinghen, Derveer ende Delffshaven teghenwoordich volladen ende seijlreedt legghen om in comp[ie] nae't vaderlandt te vertrecken, droegh d'Heer Generael voor oft men met de despesche van gemeltte scheeppen sal voordt varen off datter eenighe redenen sijn waeromme deselve noch behoorde opghehouwen te werden. Bij den raedt geledt sijnde hoe cerieuselijck d'Heeren Bewinthebberen recommandeeren ende belasten de tidighe affvaerdinghe der rettour scheeppen wtt India nae t'vaderlandt, ten eijnde inde maenden May, Junio ende Julio d'Azores oft de Bancke van Tereneuff mooghen beseijlen, omme alsoo, t'perijckel vant canael schuwende, achtter Engelandt om te loopen ende in een goedt saijsoen opt vaderlandt te mooghen commen, daer teghens weder gheconsidereerdt sijnde off men sich in dese jeghenwoordige conjuncture, hebbende een soo machtighen viandt teghens ons int veldt ende ontrendt de stadt ligghende ende dat daerenboven met een grootte sterfte besocht worden, van soo veel scheeppen ende volck behoordt t'ontblootten. Den raedt op den [een] en d'ander rijppelijck geledt hebbende, is van advuijs ende arresteerdt dienvolghende, te meer men dagelijcxs nieuw ontsedt soo wtt patria als van verscheijden Indische quartieren is verwachttende, dat men de gemeltte scheeppen den derden November aenstaende sal deppescheeren ende inden name Godes nae t'vaderlandt sal vertrecken laetten, ghevictualieerdt nae behooren ende ghemandt met 410 coppen namentlick 310 gesonden ende 100 siecken te wetten:

---

(1) T. a. p., blds. 141, noot.

Op Prins Willem	70 gesonden 25 siecken	95	410 gesonde als siecke coppen.
Op Nassouw	70 gesonden 25 siecken	95	
Op Vlissinghen	60 gesonden 15 siecken	75	
Op Der Veere	60 gesonden 20 siecken	80	
Op Delffshaven	50 gesonden 15 siecken	65	

Tot verlossinghe vant volck ende opdat alles met des te better ordre toe gae werdt gheordonneerdt den E. Pieter Vlack met den equipagiemeester Claes Pietersen.

Is mede goet gevonden, alsoo den tijdt begindt te ghenaecken omme beseijndenghe innewaerts aen te doen, dat men t'schip den Briel sal prepareeren omde gheeijschte coopmanschappen ende alle nootlicheeden voor Amboina ende Banda daer inne te scheeppen ende int eerste vant Wester mouson in comp^ie^ vant fregadt Zuratte daermede derwaerts sal laten vertrecken.

Adij 31^en^ d^o^ niet sonders ghepasseertt dan dat den viant sich wederom begonde soo bij Oosten als Westen vande stadt int veldt wadt meerder en breeder te verthoonen ghelick wel voor desen gheschiedt was.

Woonsdach p^mo^ November A° 1628.

Alsoo volghens resolluttie in datto 2 Augusto passatto den raedt in bedencken ghegeven is gheweest bij wat middel de saecken inde Molluccos ende de quartieren van Amboina, ten besten vande Generaele Comp^ie^ behooren ghehanthaeft, ende geredresseerdt te worden, ten eijnde de quaede coursen der Tarnataenen mitsgaders die van Loehoe, Combello en consorten, mochtten werden gestudt, d'ondercruijpinghe vande ontreckinghe van onse bontghenooten onder t'casteels ghehoorsaemheijt staende, gheprevenieert, ende t'vervoeren vande naghelen verhindert. Ende alsoo de Heer Generael naderhandt verscheijden discoursen met den raedt soo buijtten als in vergaderinghe op dit stuck heeft ghehouden; item dat t'sedert over Amboina ende wtt Tarnaten nader advijsen becommen hebben hoe Kitchil Alij in Amboina met 27 corracorren soo groodt als cleijn sterck ontrendt 1500 coppen ghearriveert was, dat den Coninck van Tarnaten Hamsia selffs in persoon met de resterende machtt voornam te volghen, omme (soo wttgheven) den Coninck van Bouton teghen den Maccassaer t'assisteeren ende de misverstaenden, in Amboina wegh te nemen, gelijck mede dat ghemeltten Coninck Hamsia, meest alle d'inwoonders van Macquian onder Kitchil Alij nae Amboina had versonden om sich soodt schijndt, van dat eijlandt te verseeckeren, ende met eenen te verhinderen, dat de naghelen (die seer schoon stonden) aldaer niet gepluctt, ende aende Generaele Comp^ie^ geleeverdt souden werden, in voughen dat oock niet meer als 13½ bhaar naghelen met Munneken-

dam becommen hebben daer nochtans niet min als 200 bhaar volghens rappoordt vande E. gouverneur Lefebure verhoopdt wierden.

Heeft d'Heer Generael de gemeltte resolutie ende alles voirder dat tot deselve materie was dienende andermael gheresummeerdt ende den raedt voorghedraghen omme als nu, te meer d'Heer gouverneur Lefebure ende Gorcum op hun vertreck staen, finale conclusie daerover ghenomen te werden.

Den raedt op des Ed. Heer Generaels voorighe propositie resumptie ende wel gefundeerde discoursen, weghen des Tarnataens quaede deseijnnen ende groote conceptten tot prejuditie vande generaele comp° streckende wel ende rijppelijck gheledt hebbende, besluijdt eenstemmich t'naer volghende te wetten:

Dat men de naghelen vande Mollucques, ende inde quartieren van Amboina welcke d'inwoonderen alle bij sollemnele contracten aende Generaele Comp° verobligheerdt sijn te leveren, bij alle middelen voor ghemeltte Comp^ie^ sal trachtten te conserveeren, ende dat men tot dien eijnde alle vreemde handelaers als Maccassaren, Malleijen, Javaenen ende andere natien, met gheweldt van daer sal weeren, hun vaertuijch aenslaen, vernielen ende verbranden, t'sij dan in zee, oft opt landt selffs ter plaetsen daer t'sonder onse expresse passedels soud' mooghen ghevonden worden. Ende inghevalle, die vande custe van Ceram onderstonden, gemeltte vaertuijch op haer custe tegens ons te deffendeeren, sal men echtter met de saecke voort varen, onaengesien men andermael met die van Loehoe, Combelle, ende consortte in openbaere oorloghe souden vervallen, sijnde dit expedient, naer des raedts opinnie, de bequaemste ende seeckerste middelen, om t'vervoeren vande naghelen voor te commen.

Dat bij aldien (ghelijck ghevreest werdt) Kitchil Alij eenighe onser bontghenooten ende onderdaenen sortteerende onder t'casteel Amboina socht t'ontrecken, van ons te vervreemden, ende t'moorsdom in te planten, t'sij dan onder wat pretext sulcxs oock mochtt wesen, dat men t'selve om ghenighe redenen sal gedooghen, maer bij sachtte middelen oft met openbaer gheweldt, des noodt sijnde, verhinderen ende voorcomen. Item dat men voorder met goede voorsichticheijdt de quaede deseijnen ende grootte conseptten, die den Tarnataen schijndt voor te hebben, sal previnieren, hun voorderen indrângh ende vergroottinghe van sijnnen staedt sal sien te stutten, de vruchtten van Macquian voor de Generaele Comp^ie^ soo veel sal verseeckeren als mooghelijck is, dat men d'authoriteijdt, die den Tarnataen over gemeltte inwoonders qualick gebruijct, sal trachtten te besnijden ende dat men in gheenderleij mannieren sal toestaen, dat sonder onse kennise, wille ende avoij merckelick getall van volck van gemeltte eijlandt lichtt, om tot vergroottinghe van sijnnen staedt op exploictten te ghebruijcken, off wellichtt, in prejuditie ende tot naedeel vande Generaele Comp^ie^ aldaer oft elders daermede iets attenteere, ende dat daer door de naghelen niet meer op de boomen vergaen, gelijck voor desen meer maelen gheschiedtt is, tot grootte naedeel vande Comp^ie^. Eijntelick dat men dese onse resolutie de

respecttive gouverneurs vande Mollucques, ende Amboina aenschrijve ende belasten sal dat de selve, als de ghelegentheijdt voor compt, met discrettie ter executie stellen, onaenghesien dat met de Tarnataenen daer over in openbare oorlooghe souden moetten vervallen.

Alsoo verscheijden raedts persoonen inden achttbaeren raedt van justitie deses casteels weghen hunne besondere occupatien ende affairen in Comp[ies] dienst niet presiselijck ter vergaderinghe connen compareeren; item dat den luijttenandt Didolff Spechtt overleeden is, ende andere sieckelick sijn, soodat gemeltte raedt in hunne besoignes soo tot gheen affhandelinge van saecken cunnen procedeeren, gelijck wel behoorlick, werdt goedt ghevonden dat men tot versterckinghe van gemeltte raedt als ordinnarij comparantten sal assumeeren, d'oppercoopman Gijsbrecht van Lodensteijn, ende Anthonij Delcourts; item dat men den oppercoopman Jan vander Burch tot noch toe als provisioneelick president inden raedt gecompareerdt, ten aensien van sijnne bedieninghe, als oppercoopman vant comptoir alhier, daermede, als t'selve behoorelick waer ghenomen sal werden, de handen vol heeft, van sijn presidents ampt sal ontlasten ende dat d'Heer Pietter Vlack, raedt van India, t'selve sal waernemen ende omme de ghemelte nieuw raedtpersoonen behoorlick inden raedt t'authoriseeren ende te beedighen, worden ghecommitteerdt d'Heeren Jaecques Lefebure ende Adriaen Block Martense.

Nae veele persuatien ende aenmaninghen bij de Heer Generael selffs en andre, op diversche tijdden, soo in als buijtten vergaderinghe vanden raedt aende Heer gouverneur Lefebure gedaen, dat ghelieffde noch langher te continueeren oft, soot sijn E. niet ghelegen quame de novo te verbinden, dan ten minsten een jaer noch soude willen vertoeven met toesegginghe van goede recompensien tot contentemendt daerover te gheschieden om redenen dat in dese conjuncture van tijdt als anders qualick gemist conde werden, heeft ghemelde gouverneur Lefebure ernstelick niedt teghenstaende bij sijn Ed. om met dese gereet legghende scheeppen nae t'vaderlandt te mooghen vertrecken aenghehouden, vermits alreets drie jaren sijnnen verplichtten tijdt was geexpireerdt ende bijde achtthien jaren gheleeden is dat lest wttet patria vertrock, daerover sijn particuliere affairen int vaderlandt gheen langher wttstel lijdden mochtten. Eijndelick heeft ten lasten alsoo tot langher continuatie niet te beweghen was, lissentie om te vertrecken becommen, ende dat sich op t'schip Nassouw transporteeren sal, om daermede nae t'vaderlant te varen.

Ende op datter gheduerende de wederom reijsse onder de nae huijs gaende scheepen namentlick Prins Willem, Nassouw, Vlissinghen, Veere, ende Delffshaven goede ordre ende eenicheijdt mach werden onderhouden, is bij d'Heer Generael ende den raedt ghoet ghevonden dat de heeren raden van Indien, met dese scheepen nae huijs varende, bij beurtte maendt om maendt de vlagghe sullen voeren, ende inden raedt presideeren, beginnende d'eerste beurtte van d'Heer Willem Jansen, soovoorts op d'Heer Lefebure tot d'Heer Gorcum.

Donderdach 2en do gaff de Heer Generael een maeltijdt alwaer alle de princepaelste officieren en burgheren gheroupen waren, tot een foeij ende affscheijt vande voorschreven raden van India.

Ditto over taffel sittende des smiddachs vernamen dat een gedeeltte van des viants legher wtt den tuijn van Specxs over de riviere nae t'Suijt Westen vande stadt marcheerde ende legherde oft sloeghen haer neder tusschen de reduijt Zeelandt over t'vlacke velt teghens t'bos aen, ontrendt een quartier van een mijlle vande voorschreven reduijt met tenten en hutten daervoor haer vaendels planteden, sonder dat men bespeuren condo eenich retrenchement tot versterckinghe maectten, alleenlijck dat haer langhs t'voorschreven veldt breedt wtt leijden.

3en do niet sonders ghepasseerdt; bevonden dat sich den viandt ter plaetsen en op mannieren gelick gisteren verhaeldt was, int Suijdt Westen vande stadt nederslaende in een open veldt, en aldaer soo bleeff legghende; t'ghevolch sal den tijdt wtt wijssen dan t'schijndt Battavia niet van meeninghe is vooreerst te verlaetten, d'ander helft van sijnnen legher bleeff aende Suijdt Oost sijdde ontrendt den tuijn van Specxs legghen.

Adij 4en ditto des smorghens vrouch voer d'E. Heer Generael metten gouverneur Lefebure ende Gorcum aenboordt vant schip Prins Willem, alwaer alle d'officieren, soldaetten en bootsgesellen vande respecttive scheeppen Prins Willem, Nassouw, Vlissinghen, Der Veer ende Delffshaven ontbooden wierden, en werde haer desen volghenden edt door de Heer Generael vooren ghehouden, diese beswooren geduerende de voijagie nae t'vaderlandt t'onderhouden ende nae te commen te wetten als volchtt:

Wij beloven ende sweeren dat wij de doorluchtighe Ho Mo Heeren Staten Generael vande Vereenichde Nederlanden als onse hooghe ende souvereijne overheijdt, sijn princelijcke Excelentie Fredrick Hendrick bijder gratie Godts Prince van Oranghien etca, Gouvr Cappn ende Admirael Generl, ende de bewinthebberen vande Oost Indische Compie in deselve landen, den Heer Gouvr Generael mitsgaders d'E. Heeren Willem Jansen, Jaecques Lefebure ende Jan van Gorcum, raden van Indien ende ghewesenne gouverneurs overde Mollucques, Amboina ende Banda, als ghecommitteerde opperhooffden van dese teghenwoordighe vlootte seijl reedt legghende om van hier naert vaderlandt te vertrecken, ghehou, ghetrou ende ghehoorsaem sullen wesen, tot wtt voeringhe vanden dienst ende voijaghie daer toe wij wtt ghesonden sijn.

Ten anderen dat wij den artijckelbrieff ons wel bekendt ende voor ghelesen ende alle andre bevelen, instructien, seijn ende ransoen brieven alsmede d'ordonnantien soo bij de heeren bewinthebberen als bijden Ed. Heer Generael mitsgaders onse respective opperhooffden deser vlootte alreede gemaectt ofte gheduerende dese voijaghie te water, op de scheeppen, ofte lande ghemaectt sullen werden, elck in sijn ampt ende officie, sooveel hun aenghaedt sullen ghehoorsamen ende naer ons vermooghen in alle poinctten ghetrouwelick naercommen,

dat wij niet rebel ofte wederspannich teghens deselffde wesen ofte haerl. den behoorlijcken dienst weijgheren sullen, tot dat de voorschreven onse reijse met Godes hulppe sal wesen volbrachtt, maer dat wij onse respecttive opperhooffden bevel, sonder eenich murmereren sullen naercommen, dat wij int aendoen van onse landen volghens de resollutie ende goedtvinden vande voorschreven raden van Indien ende scheepsraden, de Cannael van Enghelandt niet soucken maer ter contrarie onse reijsse benoorden Schodtlandt achtter om nemen ende d'ordre ende instructie ons dien aenghaende bij de E. Heeren bewinthebberen en d'Ed. Heer Generael gegeven, preciselick voldoen sullen ende ons voorts in alles te draghen als goede vrome ende ghetrouwe onderdaenen schuldich ende ghehouden sijn te doen. Dit sullen wij niet naerlaetten om lieff noch leedt, door vreese van verlies, van lijff ofte goedt nochte eenighe andre oorsaecken, soo Waerlicq helppe ons Godt Almachtich. Aldus gedaen in presentie vande Ed. Heer Gouvern[r] Gener[l] ende raden van India Actum desen 4[en] November A° 1628 int schip Prins Willem.

Dit aldus ghedaen sijnde, ende de schippers vande voorschreven scheeppen belast wesende heun gereedt te maecken om toecommende nachtt t'seijl te gaen sijn wederom nae landt ghevaeren en een ider heeft sich daertoe gheprepareerdt.

Gheduerende dese belegheringhe reghneerde den roodenloop en andre siecktte seer op Battavia ende bevonden dat vant guarnisoen inde verleeden maenden September ende October soo soldaetten als bootsghesellen ghestorven waren 230 persoonen, waer onder 72 inden oorloghe gebleven dat veel is behalven die inde stadt onder de burgherije overleeden sijn.

Item werde noch gherekendt dat sedert p[mo] November A° 1627 tot ult[mo] October 1628 in Battavia overleeden waren, over de 400 persoonen behalven veele daerenboven die op de scheeppen ter reede legghende gestorven sijn, soodat Godt almachtich dese plaetse met extrordinnarij sterfte en siecktte een wijlle tijdts besochtt heeft, die noch continueerde; alst sijnnen goddelicken wille gelieft cant' haest veranderen, die wij al t'samen daervooren te bidden hebben etc[a].

De burgherije heeft gheduerende desen oorloghe grootte schaede aen huijssen ende tuijnnen gheleeden, meer dan 15000 coocques ende andre vruchtboomen sijn door den viant onder de voet ghehouwen, daer benevens alle de tuijnen ende rijsvelden gerasseerdt, vande welcke meest hem onderhieldt, en sonder deselve soude den velt overste Bouraxa sich soo langhe niet hebben connen int veldt houden, invoughen dat alle de schoonne tuijnnen ende aenplantinghen van Battavia gheruweneerdt ende gans verwoest sijn, t'welck veele arme burghers maect, daer benevens alles seer dier, dan voor geldt was noch genouch te crijghen en te coopen.

Inde scheeppen Prins Willem, Nassouw, Vlissinghen, der Veer ende Delffshaven is voordt vaderlandt gelaeden t'naer volghende;

39797 sacken peper
194203 ℔ giroffel naghelen
347124 ℔ nooten muscaten
806 sockels folie weghende cattij Banda 15961¼
64538 ℔ salpetter meest geraffineerdt
350 ballen Persische sijde
6045 cattij rouwe witte Chineesche sijdde
793 picol 75 cattij saphan houdt
11 legghers ghepeeckelde nootten
15200 stucxs porceleijnnen
357 ¼ caraedt diamandt
19 stucxs besarsteen
154 ℔ draecken bloedt.

Op Battavia bij ghebreck van retourscheeppen bleeff inde packhuijsen legghen, 16000 sacken peper, 326 sockels folie, ende 7000 cattij rouwe Chineese sijdde. Daer beneffens werde noch dagelicxs vol peper verwachtt de scheepen Beverwijck ende Velsen van Jambij, vande Westcust van Sumatra den Swartten Arendt, Amsterveen ende Medenblick, soodat ghecalculeerdt werdt, als alles t'gheenne verwachtt wordt inghecommen sal wesen, ontrendt 1200 lasten peper dit jaer per faultte van scheeppen en volck over sal blijven legghen. t'Schip de Leeuwinne werde daghelicxs vande Cust Chormandel met sijnne volle ladinghe verwachtt, dat gheresolveerdt is, soo haest comt, dese scheeppen nae t'patria te volghen.

Des avondts ontrendt elff uren heeft d'Heer gouver[r] le Febure sijn affscheijdt vande Ed. Heer Gener[l] ende d'ander vrunden int generael ghenomen en sich aen boordt vant schip Nassouw vervoechtt, ancker doen winden ende ontrendt 3 uren voor daegh (in comp[ie] vande voornomde ghedistineerde scheeppen nae t'patria) t'seijl ghegaen. Godt almachttich wil ons alt'samen een spoedighe behouden overcompste int lieve vaderlandt verleenen.

ROLLE vande goede scheeppen ende jachtten in India sijnde Adij ultmo Octobr 1628, te wetten:

t'schip Wttrecht . . .	In Suratte ende Persia
t'schip t'Gulden Zeepaerd t	
t'schip Brouwershaven . .	
t'jacht Bommel	
t'jacht Zeeburch	
t'jacht Groottenbrouck . .	voor Battavia
t'jacht Wieringhen . . .	
t'jacht Texcel.	In Taijouhan op de cust van China
t'jacht Diemen	
t'jacht Slooten	
t'jacht Domburch . . .	
t'jacht Vlielandt	op de cust van Chormandel
t'jacht Schellinghen. . .	
t'schip Leijden	Worden vandt patria verwachtt
t'Wapen van Enchuijsen .	
t'Wapen van Rotterdam .	
Thoolen.	
Schiedam	

NOTITIE van de scheepp... aende wal sullen moeten...

t'schip slandts Mauritius .	
t'schip den Briel. . . .	De...
t'jacht Purmerendt . . .	
t'jacht de Griffioen . . .	
t'jacht de Haese. . . .	
t'jacht de Kemphaen . .	
t'jacht slants Hoope . .	voor ...
t'jacht Munneckendam. .	
t'fregadt Cleijn Heusden .	
t'fregadt Taijouhan . . .	
t'fregadt Surratte. . . .	
t'fregadt Cleijn Hoope . .	
t'schip Orangie	inde ...
t'schip de Vreede . . .	naer ...
t'schip Groot Mauritius. .	in S...
t'schip Suijdt Hollandt. .	
t'schip Beverwijck . . .	in Ja...
de fluijdt Velsen. . . .	
t'fregadt de Muijs . . .	
de fluijdt Edam	naer ...

dts welcke alle eerstdaechs mentlijck:

	t'schip de Cammeel. . .	op de cust van Chormandel
dt 2	t'schip t'Wapen van Hoorn	
	t'jacht Heusden	in Taijouhan
	t'jacht Woerden	
	t'jacht Armuijden . . .	
	t'jacht Erasmus	
	t'jacht Battavia	
	t'fregadt Cleijn Armuijden.	
	t'fregat Chincheo. . . .	
	t'jacht Medenblick . . .	op de Westcust
	de fluijdt Amsterveen . .	
	t'jacht Weseph	in Suratte
	t'fregadt Negapatnam . .	
	t'fregadt Mocha	in Amboina.

NOTITIE vande scheeppen, jachtten, fregadts, welcke t'sedert ultmo Octob. A° 1627 tot ultmo Octobr 1628 door ouderdom aende wal geleijdt als ter zee verongeluct sijn, te wetten:

Dese naervolgende aende wal geleijdt

t'schip Z zee	voor Battavia
t'schip de Hoope . . .	
t'schip Haerlem	
t'schip den Witten Beer .	
de fluijdt Maccareel. . .	
t'jacht Sto Nicolaes . . .	
t'jacht de Torteldnijff . .	
t'jacht de Haesewindt . .	
t'fregadt Cotchin. . . .	
t'fregadt Tannassarije . .	
t'fregadt Fortuijntjen . .	
t'fregadt Fictorie. . . .	
t'schip Noort Hollandt. .	In Suratte
t'schip slants Arendt . .	Inde Mollucques
t'schip Amsterdam . . .	In Banda
Een verovert Portugees jonckjen.	In Jambij.

Dese naervolghende ter zee gebleven

t'jacht den Haen . . .	voor Battavia
t'schip Groeninghen. . .	Int gaen van Siam naer Jappan.
t'jacht Ouwercerck . . .	Op de cust van China.
t'jacht Westcappel . . .	
t'jacht Queda.	

DACH REGISTER vande geschiedenissen inde stadt Batavia geduirende de belegeringe A° 1629 als volcht (1).

---

22 Junij quam Warga van Tingaelen hier met 12 prauwen onder decxel van sijn copmanschap te drijven.

24 dito is Warga wegen sommige woorden, die sijn volck hadde ontvallen laeten, geapprehendeert ende terstont geexamineert geworden, heeft alles ontdect ende bekent dat sij gecomen waeren omme de Staet ende gelegentheijt van Battavia te bespieden waer op de ander Javaenen, die bij hem waeren, gevangen met listicheijt ende stracx inde keeten gesmeten, in alles 149 personen. De principaelste daervan geexamineert sijnde beleden t'selve, t'gunt Warga bekent hadde ende dat den Matteram opde bene was omme ons te comen belegeren. Hij Warga excuseerde hem oock zeer dat hij als spie gecomen was seggende dat hij daer toe vanden Matteram op pene vanden copp te verliesen gedwongen sijnde, niemant anders hebbende onder zijn volck die soo wel inde gratie vanden E. Heer Generael stont als hij, Warga, daerom hij hem oock bequaemst tot sulcken aenslach docht te wesen.

29 quaemen noch 3 praeuwen met 25 Javaenen van Chiribon hier met gelijcke voornemen als de voorschreven, daeromme zij oock datelick gevangen wierden.

3 Julij quam wederom een Javaense praeuw met 10 Javaenen omme te vernemen hoe het met de andere stondt ende waerom sij geen rapport en brochten, maer sij sijn gelick de andere getracteert.

16 dito quam een jacht vande Oost ende brocht tijding dat d'Heer Adriaen Blocq Marssen met de ses jachten omde Oost geseijlt was om te beletten, dat geen toevoer op des Mattarams lant geschiede van eenige provisie om den oorloge daer mede tegen ons te voeren; een lanttocht gedaen hadden op Tingalen ende de stadt met . . . . . . (2) ontrent prauwen ende een grote menichte pagie, t'welcken ongestoten rijs is, verbrant hadde. Dit jacht t'welck een vande voorschreven ses was, brachte oock 27 gevangens mede.

20 dito ginck Sr Waegensvelt van hier t'seijl omde Oost met t'jacht Salm omme den commandeur Blocq Martsen te verlossen ende in sijn plaets te commandeeren.

28 ditto quam den commandeur Blocq Martsen hier op de reede, mede brengende een genomen jonck ende sommige gevangen Javaenen.

10 Augusto quam een oringkaij van Bantam seggende dat den Mattarams

---

(1) Vgl. hierbij De Jonge, *Opkomst*, V (II), bladz. 146 vv. — Zie ook de *Bijdragen tot de taal- land- en volkenkunde van Neêrlandsch Indië*, III (1855), bldz. 299, vv.

(2) Niet ingevuld.

volck in Crauwan gesien hebben ende een gequeste gesproken dien hij in een praeuw hadde vinden drijven, d'welcke tegens hem seijde dat sij 150000 man sterck waeren inde revier van Crauwan.

13 dito quam een jacht vande O. ende brocht tijding dat Sr Waegensvelt Tubaen met sommige huijsen, 2 dorpen met ontrent 900 last pagie verbrant hadde.

20 dito is bijden E. Heer Generael vuijtgesonden een parthije van 7 man om wel naulick int bos opde passagie vande revier van Crauwan te passen alsomen vastelick presumeerde dat de voortocht vanden Matteram daer ontrent moste zijn.

22 dito is de voorschreven parthije ontrent 4 mijl vande stadt gecomen bij eenige vant volck vande Matteram zijnde naer haer seggen ontrent 100 man. Soo haest als sij luijden den vijant vernamen, waren genootsaeckt te vluchten alsoo de rescontre was op eenen nauwen wech soodat den onse haere musquetten qualick conden gebruijcken, ten anderen wierden soo haestelick vervolcht ende beseth datter een vande soldaten doot gebleven is, 2 somen presumeert haer int bos versteken ende d'ander vier sijn des avonts int casteel gecomen ende van haer wedervaeren gedaen rapport aenden H[r] Generael.

22 dito des morgens ontrent 2 mijl vande stadt heeft zich weder opgedaen een troup Javaenen doch meest ruijterie welck soo feurieus aenquamen dat alle het bestijael vande Comp[e] lichtelick eenen goeden buijt voor haer geweest soude zijn ten waere dat de oppassers ende andere soldaten met haesticheijt hetselve niet en hadden beleth sulcx dat datelick alle het vee mitsgaders alle Chineseu ende andere, tot noch buijten onthouden, te samen alle binnen quamen. Van desen morgen heeft men wederom beginnen te sien eenige Javaensche vaendels.

Dito is den Heer Generael geweest aen boort van eenige scheepen, ordonnerende de vlagge van Rotterdam op Fredrick Heijndrick; tijdinge van Bantam is noch gelick voor desen. Men is dagelicx doende aldaer te maecken veele vierwercken doch niet wetende tot wat intentie. De H[r] Generael heeft over eenige daegen alle de schepen doen leggen O. ende W. om ingevalle den vijant met brantsticht ofte eenige andere schelmerije ijets opde schepen socht te attenteren dat alsoo de schepen malcander conden misdrijven, want men vreest dat die van Bantam [en] die vande O. t'samen correspondentie sijn houdende doch den tijt sal leren; desen helen dach heeft men menichte van Javanen om de stadt vernomen, houdende haer meeste residentie om ende inden thuijn vanden E. H[r] Generael. Op dato is vande O. gecomen t'jacht Teijowan; brengt brieven ende advijs van S[r] Waegensvelt, datter een grote parthije Javanen soude sijn gemarcheert over de reviere van Crauwan, soodat men voor vast hout dattet sijn de selve diemen alsnu voor de stadt is vernemende, waer vuijt men presumeert datte meest macht oock niet verre ende is; Godt almachtich geve ons altsamen een goede vuijtcomste.

Dito des nachts sijnder eenige Javanen vernomen voorde stadts poort doch alsooder vande onse een charge opgedaen wiert sijn weder naert bos gekeert.

23 dito heeft men vele Javaenen sien lopen met hout ende lanck gras meestal naer den thuijn vande E. H[r] Generael aende W.zijde dese revier. Presumeerde dat sij daer beginnen te maecken eenige huijsen ende sterckten; onse parthije, den voorleden nacht vuijt geweest om eenige levendighe Javaenen, hebben niet vuijtgerecht. Op dato isser van boort vande schepen gecomen veel volck om aen lant alles wel claer te maecken.

24 dito niet besonders gepasseert dan bevonden dat den hoop vanden vijant begon t' vermeerderen. Des nachts isser een parthije Javaenen gesien ontrent de ronduijt Utrecht op welck 2 schoten met schut ende eenige musquetten gedaen wiert ende opt gecrijt ende steenen sijn eenige soldaten vuijt gevallen; bevonden een doot te liggen die sij datelick het hooft affcapten ende brachtent inde ronduijt, cregen een vereeringe van 6 realen van achten ende des morgens hebben bevonden doer menichte vant bloet eenige meer gequest te sijn, dan alsoo sij volgens haere costume hare doden ofte gequesten wech gedragen geen sekerheijt ende conde weten.

25 dito des morgens saegen de Javaenen met menichte van vaendels haeren ganck nemen aende W.zijde vande revier ontrent een mijl buijten de stadt alwaer sij datelick hebben beginnen haer leger te maecken; hoe sterck dat sij sijn is noch onbekent alsoo alsnoch geen levende Javaenen hebben becomen, een parthije Bandeneesen vuijt geweest op hasaerdt hebben niet vuijtgerecht.

26 dito niet sonderlings gepasseert alsdat den vijant noch seer doende was met arbeijden. Van Bantam sijn aende H[r] Generael gesonden 20 personen om alhier van onse reduijten eens te sien hoe, waer, en op wat wijse de Matteram sijn leger was leggende. Sijn op dito wederom vertrocken, des nachts sijnder enige Javaense bespieders aende W.zijde vande revier onder de reduijte gecomen, dan alsoo van d'onse d'apper op geschoten wiert sijn wederom vertrocken.

27 ditto sijn aende W.zijde vande revier doot geslagen 2 oude Comp[es] slaven vuijt het sieckenhuijs.

28 dito niet bijsonders gepasseert; de groote champan wederom wel met geschut ende soldaten claer geweest ende is sijn plaets geordonneert te leggen tussen t'huijs van Brasser ende reduijt. Op dato cregen alle puncten, reduijten ende vastigheden alle ijder een bloet vlagge.

29 dito sijnder aende W.zijde vande Javaenen beseth 3 Chinesen die in haer tuijnen meenden eenige aertvruchten te halen, doch 2 sijnder noch ontvlucht, de 3[e] is bij haerluijden gevangen gebracht voor haer opperste oringkai ofte veltheer; aldaer hebben sij den armen Chinees seer wreet ende jammerlicken gemartelliceert te weten sijn 2 handen, ooren ende neus affgesneden alsmede sijn halve tonge ende soo weder naer de stadt gesonden.

30 dito sijn de Javaenen geweldich doende geweest met branden om claer vuijtsicht voor haer vasticheden te maecken; men sach op dato veel ende grote troupen marcheeren vande W.zijde naer de O.zijde. Insgeliks veel bestiael van paerden, koebeesten ende diergelicke. Elck was geladen, somen sien conde, met lanck gras, hout ende preparatie om eenige hutten te maecken, nemende gesamentlick haeren ganck deur den thuijn vande Heer Generael, soo voorts over de revier langs de O.zijde vant bos; des avonts hadden alle ontelbaere hutten gemaeckt soodat den vijant nu moest is leggende rontom de stadt behalven de zee kant.

Dito des nachts isser weder onder de ronduijten aende W.zijde vernomen eenige Javaensche bespieders, dan alsooder bijde onse op gechargeert is hebben weder een hooft becomen, t'welck is het tweede op een staeck in haer gesicht gestelt te weten van desen tocht.

Ultimo niet sonders gepasseert als de continuatie vant branden int bos.

P^mo September des nachts ontrent 10 vuijren sijnder weder een parthije bespieders vande vijant aende W.zijde vernomen maer doordiender vande onse naerstich op gepasset wiert, zijn 10 Chinesen van onse zijde de voorschreven Javaenen beseth ende doort nacht was niet meer als een levende Javaen becomen. Was zeer aengenaem alsoo door hem ten naesten bij alle gelegentheijt van des vijants leger hebben vernomen. Hij seij datse alsnu sterck waeren 130000 man daeronder 20000 soldaten op haere wijse, hij seijde datter 50000 man souden weder keeren om victualie alsoo haer victualije zeer begon te minderen ende alrede honger leeden; doch watter aff is leert den tijt.

2 dito is de borgerij weder int geweer geweest; de tijdingh van Bantam is noch naer onsen sin, Godt geeft alles ten besten mach afflopen.

3 dito niet sonders gepasseert dan dat de vijant begon rontom de stadt te approcieeren. Des nachts hebben sij tussen den thuijn vande H^r Generael ende Zeman gemaeckt een trence streckende vande voorschreven streeck te weten vande reviercant tot aende O.zijde vant bos.

4 dito zijnse zeer naerstich doende geweest met arbeijden insonderheijt met approcieren aen de O.zijde; reduijten worden bij ons genoech dagelicks versterckt ende rontom met voethangels beseth; des nachts sijnse met haere wercken op de wech buijten de poort zeer naer bij gecomen daerop met groff geschut verscheijden schoten sijn gedaen.

5 dito des nachts sijnder weder een deel Javaenen onder de punt Weesp achter t'huijs van Dirck de Boer vernomen waer aff des nacht eenige door het schieten gequest wierden.

6 ditto isser een Javaen gevonden die inde buijck geschooten lach, te weten des morgens noch een weijnich int leven sijnde, is hem t'hooft affgecapt ende mede als de voorgaende op een staeck gestelt. Des nachts sijnse met een trence dicht gecomen onder de ronduijt Madelijn waer vuijt zij beneffens noch

een ander op de wech gemaeckt zeer met musquetten ende roers flancqueerden. Op dato werdender verscheijden mijnen gemaeckt soo tot ontset vande houte wambuijsen als tot affbreuck vanden vijant.

7 dito is goet gevonden de naeste trence over aende W.zijde vande revier te entren ende aff te breecken gelick naer den middach met 2 compagnien curasieuselick is gedaen meest sonder riscontre, doch 8 off 10 hooffden vande Javaenen verlatende haere wercken als een deel blote ende verlaechde menschen. Op dato bij de Chinesen een gevangen Javaen binnen gebracht doch wat gequest.

Des nachts hebben sij op een ander plaetse een trence weder geslagen waerop des nachts bijde onse geweldich geschoten, maer door dien haer meeste werck in donckerheijt gedaen was conden niet vuijt rechten voor des morgens.

8 dito des morgens sijn noch naeder bijgecomen schietende geweldich met roers ende musketten, laetende in haere vasticheden waejen menichte van bloet vaenders daeronder sommichte met der gouwen sterren ende carracters, zoodat men presumeert daer onder sijn eenige grote oringkaijs.

9 dito is den vijant doende geweest stadich te arbeijden, approceerden vast dagelicx aende ende rontom de stadt; de tijding van Bantam is noch naer onsen zin, oock ende wert van d'onse niet geweijgert op te coopen soo van alles wat wij begeeren.

10 dito is tijdingh gecomen vande O. dat den vijant in haer leger gecregen hebben 20 stucx prauwen met victualijen alsmede dat de prauwen het jacht Heusden hadden gemeent te veroveren ende soo beseth dat qualick wisten haer te bergen.

Des nachts hebben sij op nieus seer stout ende onversaecht met haere trenceen geapproceert op 4 plaetsen, te wetten dicht onder de punt de Starre ende noch drie over aende W.zijde dicht onderde ronduijten ofte houten wambaijsen alle meest buijten schoots van een musquet.

11 dito zijn de voorschreven trencees wel naulick bijde E. Heer generael gevisiteert; ondertussen wierter geweldich op geschoten principalick op het gesicht vande ristiche vande H^r Generael. Des naermiddachs heeft goet gevonden geen vuijtval vande dage te doen maer de gelegentheijt meerder in te sien; des nachts heeft den vijant een tocht gedaen op een van de ronduijten doch niet vuijtgerecht dan eenige bij haer gequest ende dooden.

12 dito des morgens sagen datse met haere wercken dicht onder onse ronduijten waren geapprocieert ende haer wercken gemaeckt veel hoger als voorleden dach; op dato isser bij de Chinesen een levende Javaen ingebracht.

Men verstaet dat den veltoverste der Javaenen is den soon vande Matteram, genaemt Keaij Radja Coppesant, den anderen Keaij Radja Maduere, die te samen onder haer gebiet hebben 140 duijsent coppen. Men seijt 30000 geexerceerde soldaeten, 50 duijsent arbeijders mede met picken ende crissen,

20 duijsent de met het geschut ende ammunitie van orloge comen, 30000 met rijs ende victualie, de reste boeren ende jongers.

13 dito smorgens isser weder een Javaen bij de Chinesen becomen, crijgende voor ijder 100, 80, 50 realen van achten, de voijsen comen alsnoch over een; t'is seecker dat sij grote armoede van honger moeten lijdende alsoo genoech te sien was hoe graech ende met wat een honger de gevangen de rijs int lijff voechden, den desen seijde in vijff weecken geen rijs gesien te hebben.

Desen voorleden nacht isser bijde onse geweldich geschoten doch waeren doen wel soo geapprocieert dat men met canon ende musquetten vuijt onse reduijten met een cleijn pistool in haere trenceen ende vasticheden conden schieten.

Op dato cregen van een ambassadeur van Bantam tijdingh, wel op onse hoede te wesen alsoo haren gesetten tijt was den toecomenden nacht een generalen aenvang op de stadt te doen; doch daer is niet opgevolcht alsdat bij doncker eenige verspieders bijde ronduijten vernomen sijn maer niet geattenteert.

14 dito sijnder 2 Javaenen becomen, seggen datter eenich geschut bij haer gecomen soude zijn, dan is bij de onse noch niet vernomen als alleenlick gesien vande O.zijde naer de W.zijde trecken eenige carren met 2 wielen daer voor gespannen waer 12 paer buffels ende ettelicke personen, watter aff is leert den tijt, des nachts heeft den vijant geweldich gearbeijt.

15 dito lagger weder een nieu't sterck opgemaeckt werck aende W.zijde dicht onder de ronduijt Bommel daer aen wederzijden met musquetten geweldich geschoten wiert; op dato sijn de ronduijten weder op nieus versien van alle behoufften.

16 dito sijn door de Chinesen weder 2 gevangen ingebracht te weten een cleijnen jonge ende een oude, clagen alle als voor desen van groten honger; zeggen datter alrede wel 10 a 15 duijsent van haer volck sijn gevlucht daer aff eenige naer Bantam die haer, vermits d'armoede haer prangende, presenteren voor . . . . (1) aldaer te mogen blijven. Desen ouden gevangen was soo vuijt gehongert dat hij deur het haestich inslocken 2 mael in flaute viel; op dato sijn aende W.zijde alle de wegen geeffent omme op morgen een vuijtval bijde onse te doen.

17 dito des morgens vroech heeft men alle de vuirwercken, granaten ende pickcransen wel doen claermaecken; ondertussen sijn de soldaten vuijt het casteel naer de ronduijten gemarcheert bij treupkens van 3 a 4 man ende sonder eenige waepens ofte musquetten omme den vijant niet te waerschouwen. Insgelicx sijn de borgers mede gecommandeert, oock een parthije Chinesen. Alle het geweer wiert stillekens in cleijne schuijtgens ofte prauwen achter onse reduijten ingebracht, dit duerende tot ontrent de clocq een uren op den middach, doen de onse heel claer waeren. Mit dat de clock slach was den aenval in deser manieren.

(1) Niet ingevuld.

Eerst een partije van varent volck ende matrosen met granaten ende vierwercken die soo onversaecht aenvielen dat het een wonder was, daerop datelijck tot ontseth de soldaten, musquettiers ende Chinesen beginnen aen 2 parthijen. Over de eene parthije was als opperhooft d'Hr Antonij van Diemen, raet van Indijen, d'ander den Captn Majoor Adriaen Antonissen. Door het geduirich schieten ende stoudt entre van d'onse is den vijant op de vlucht geraeckt, zijnde naer ons geadviseert is ontrent 8 duijsent sterck. Datelick den brant aen alle canten in des vijants werck gesticht, doch alsoo d'onse saegen dat den vijant vast bij een vergaerde ende onse parthije maer ontrent 400 a 500 man sterck was, sijn weder nae de stadt geretireert doch een weinich te vroech, doch alsoo den brant niet voort ginck als ment gemeijnt hadden, sulcx dat vijant datelick den brant weder socht te vuijten; sijn van dien avont heel sterck weder int voorschreven werck met haere vandels gemarcheert daerin d'Hr Generael wel te vreden was. Men seijt datter bijden vijant wel 300 sijn doot gebleven ende bij onse natie niet meer als 2 ende eenige swarten ende Chinesen doot ende gequest; bequamen een metalen stuck geschut, piecken ende bassen. Des nachts heeft den vijant alles weder gerepareert dat verbrant was ende dat onder een vreesselicken slach regen die meest alle het vuijr vuijtblusten.

18 dito isser tijdinge gecomen datter vanden Matteram gearriveert waeren te Bantam 6 prauwen, versoeckende rijs ende victualijen dat haer geweijgert is.

Op dato cregen tijdinge van een borger met sijn sloupe comende van Angier dat Jacques Specx, raet van Indijen, met schip Hollandia ende drie jachten inde Straet Sonda was, hebbende onder wege geweest acht maenden ende niet meer als 10 man verloren, ophebbende 600 coppen die alhier wonder wel te passe quamen.

Men verstaet mede dat d'Hr Specx ontrent de Cabo de Bone Esprance is geweest bij 8 Portugiese schepen haere coeurs doende naer Indija.

19 dito was den vijant geapprocieert dicht onder de punt Utrecht, op dato sijn alle vuirwercken belast claer te maecken om een tocht te doen op de wercken aende O.zijde vanden vijant.

20 dito is tijding van Bantam gecomen dat den vijant 4 grote metale stucken soude becomen hebben ijder geraemt als volcht.

Den Coninck van Bantam is noch wel gemoet, doet genige assistentie als alleenlick aende onse. d'Engelsche hebben al haere principale ende goederen aen boort van haere schepen gestuert die zoo leck sijn dat qualick met pompen boven water kan houden. Op dato weder een gevangen becomen alsmede 1 hooft; claecht seer van armoede en honger. Op dato is den kaptn maijoor door sijn knie geschoten daer de Heer Generael heel om verstoort was.

Ditto des nachts is inden Heere gerust den manhaften, wijsen ende gestrengen Hr Jan Pieters Coen, Gouverneur Generael, nae dat hij een tijt lanck aende loop gegaen hadde, een weijnich sieckelick gegaen, zeer zubijt stervende

aen een hartvanck, sommige soude seggen aent spasmus. Godt almachtich wil hem ende onse altsamen genadich sijn ende een salige verrijsenisse geven. Op dato was sijn huijssvrouwe int kinderbeth van een jonge dochter out 4 daegen; wat een grote droeffheijt dattet is geweest heeft U. E. altsamen te bedencken.

21 smorgens isser een schuijt affgeprest om d'H. Specx datelick aen lant te brengen; men heeft alle noodige preparatie tot de begraeffenis gemaeckt. d'Huijssvrouw van de H[r] Coen was op dato heel sieckelick. Godt almachtich wil haer ende de haere inde grote droeffenisse verstercken ende vertroosten. Des naemiddachs sijn de 4 schepen opde rede gearriveert, omtrent den avont is de H[r] Specx aen lant gecomen ende door de raeden van Indijen gewillecomt ende ingehaelt.

Op dato niet bijsonders bijden vijant gepasseert als al soetgens zeer armelick approcieerden ende dat soo dicht dat men een steentgen in haer werck can werpen.

22 dito smorgens is de begraeffenis vande H[r] Generael geschiet in desen manieren:

Eerstelick marcheerden voor vuijt de borgerije meest in den rouw, zeer statelick met 27 geleden van 4[en], daer naer volchde een comp[ie] soldaten vande besaer 100 man sterck, daer naer een comp[e] vuijt het casteel van 27 geleden van 5 man, daernaer volchde het paert vande H[r] Generael seer statelick met swart fluweel behangen ende wiert geleijt bijden stalm[r] ende sijn camerlinck. Daer aen de commissaris vander Lee, dragende sijn wapen, daeraen volchde Job Cristiaense Grij. . . . (1) dragende sijn helmet ende een swarte pluijm. Hierop volchde den oppercoopman Nachtegael dragende sijn staffe ofte veltstock, doen den oppercoopman vander Burcht dragende sijn iseren hantschoenen, alsdoen den commandeur vanden Broeck, dragende sijn sporen; daeraen d'Heer ontfanger dragende sijn pedarm. Hierop volchde het lijck ende doode lichaem vande H[r] Generael gedragen wordende van vier oppercoopluijden, den capt[n] vande bugerije, 3 luijtenants ende schippers vande schepe. Achter het lijck ginck ende volchde de Heer Vlack, sijnen swager ende den cousijn, daeraen d'Heer Specx ende Raemburch, Blocq Martensse ende den Cambossius van Has . . . . (2). Alsdan den raet van justitie achter den raet van schepenen, doen de Heeren weesm[r], doen vervolchde het lichaem, was geleijt in een champer kiste ende wiert begraven int stadthuijs, dat alsnu wel een jaer tot een predick plaets is gebruijckt geweest, alsdan wiert geweldich rontom t'casteel ende stade geschoten.

Op heden is weder een gevangen Javaen binnengebracht; de clachten sijn al van groten honger, menen dat sij luijden niet lang sullen connen harden soo der geen ontset voor haer en comt dat qualick can geschieden, alsoo 4 a 5 jachten [van] de onse omde O. leggen ende alle revieren ende gaten hebben beseth.

---

(1) (2) Onleesbaar.

Wie datter in plaetse vande E. Heer Generael Coen bij provisie sal succederen is noch onbewust, t'welck de tijt sal leeren.

23 dito isser een nederlaege geschiet bij seecker borger die sijn huijssvrouw met een mes 2 steecken gevende.

Den vijant heeft onder onse ronduijten gebrocht 2 stucken geschuts daerse altemets eens mede schieten, hopen dat haest een vuijtval aendie cant sal geschieden ende dat de 2 voorschreven stucken haest voor ons sullen sijn.

24 dito isser weder bij provisie tot Generael gecoren d'Heer Jaques Specx ende is met al de soldaten ende borgers geauthoriseert int openbaer. Op dato is weder 2 Jaevanen ingebracht; den vijant becomt alle dagen meer ende meer geschut, daer aende O. ende W.zijde als oock aende . . . . ([1]) zijde veel geschoten mede op de stadt ende ronduijten doen; men seijt datse alsnu hebben 10 stucken van 6 ℔ iser, men is verwondert dat dese natie noch soo roij ende doel op de stadt schieten.

25 dito is de huijssvrouwe van d'H^r Specx ende haere 2 susters zeer statelick ingehaelt.

De prauwen van Bantam comen alsnoch meer ende meer met alderleij verversinge. Hebben oock van die van Bantam vernomen datter 6 goraps sijn gecomen voor de rede van Tonare om rijs in des Matterams leger te brengen, daerop datelick een schip ende 2 jachten versonnen sijnde om haer het lossen te beletten.

26 dito weder een Javaens hooft becomen; op dato heeft den vijant met schieten ende groff canon inde stadt gedaen.

Men presumeerde haest den vuijtval bijde onse sal werden gedaen alsoo apperent des vijants geschut hier lichtelick sij te becomen.

27 dito heeft den vijant verscheijde schoten smorgens vuijt haer vasticheden gedaen met canon daer bij de vande onse wel 3 a 4 tegen een wierde geantwoort.

Op dato is van Amboijna gecomen t'jacht Mocha, brengt niet remercaebels tot, geladen met 12 . . . . ([2]) nagelen, t'restant vant nagewas.

Oock arriveerde vuijt Banda t'schip den Briel geladen met een costelick gewas van folije ende nooten, 100 26 sockels folij van 22 a 24 cattij Banda, item . . . . ([3]) cattij nooten ende een parthije rompen.

Verstaen datter in Banda is geweest een overschrickelicke wonderbaere noijt gehoorde watervloet die begon tussen den 1^en ende 2 Julij (seg) Junij des nachts tussen 10 en 11 uren eerst door alle d'eijlanden met een schrickelicke aertbevinge nemende sijnen schoot vanden vlacken hoeck van t'eijlant Nera tot voorbij t'casteel aent Sonnegat aen Genoech apij ende dat met sulcke onuijtspreeckelicke parssinge ende verheffinge van overvloedich waeter dat in een halff

(1) Oningevuld.
(2) De zin is blijkbaar bedorven.
(3) Oningevuld.

vuijre tijts meest alle de huijsen op Nera dattelick als affgeruckt ende verspoelt sijn, ja dat de luijden vanden slaep ontwaeckende qualick haer lijff conden salveren soodat onder andere den fiscael vande . . . . ([1]) worde zeer zubijt van sijn vrouws sijde met een overgrote stortinge wech geruckt ende noch andere burgers alom verdroncken.

Men seijt deur de grote cracht des waeters dat het schip den Briel op de rede leggende voor het casteel soo schielick ende snellick tot 3 a 4 malen omdraijde dat het scheepsvolck als droncken ofte zeezieck geweest zijnde niet en wisten waer sij haer bergen souden.

Item het vrack van het groot schip Amsterdam met wel 200 lasten st.. ([2]) int slick ende sant wel een halff jaer bewelt gelegen is door cracht ende gewelt vant waeter vuijt den gront gelicht ende geworpen wel een musquets schoots naerder op wal, een dinge noijt in Indijen gesien off gehoort.

Hebbende mede verstaen dat op den lestleden des nachts gehoort hebben een vreesselicke slach als ooft een cartouw schoot geweest hadde daarop datelick verschoten is aende pool een manier van een groote starre gevende een licht ende glans veel claerder als de maene; wat het te beduijden heeft wilt den tijt leeren.

28^{en} sijn wederomme 2 gevangen met een hooft binnen gebracht; daer, sijn oock dese dach twe van ons volck met een canon vuijt des vijants leger getreft. Des nachts hebben sij versocht om de reduijt Bommel inden brant te steecken maer sij sijn soo met groff ende cleijn geschut van alle canten gegroet geworden dat sij sonder ijts vuijt te rechten vertrocken.

29 dito hebben de swarten ses gevangen Javaenen binnen gebracht, sijn meest alle van honger doot ende versmacht.

Desen dach sijn sommige vuijrwercken in des vijants leger geschoten worden maer sij ende hebben niet vuijt gerecht.

30 dito sijn wederomme 3 gevangens gebracht, weten niet dan van honger sterven te seggen.

1 October heeft den vijant in een champan geschoten ende 3 man met een schoot gequest waer over een doot gebleven is.

Desen dach sijn oock eenige soldaten ende matrosen ontrent 10 starck vuijtgevallen ende versocht den brant indes vijants naeste werck te crijgen maer doordien de wercken meest van binnen aerde waeren, soo en heeft den brant geen voortganck cunnen gewinnen.

2 dito is weder een gevangen binnen gebracht de welcke bekende dat sij geresolveert waeren binnen 3 dagen te vertrecken ende dat tot dien eijnde de stucken alrede opde karren lagen omme met 100 man voor heen te marcheeren.

---

(1) Oningevuld.
(2) Onleesbaar.

Des nachts heeft den vijant het vuijr meest in alle sijne wercken naest bij der stadt liggende gesteecken hem vaerdich maeckende omme te vertrecken.

3 dito heeft den vijant de naeste wercken voorlaten ende hem te rugge in sijn groot leger begeven. Des naemiddach heeft hem den Generael nae buijten begeven omme de verlatene wercken vanden vijant te besichtigen, alwaer met verwonderinge te sien was een groote menichte van hout, t'welck sij op malcander gestapelt hadden, in formo van catte omme daervan met groff geschut te schieten, oock in plaetse van borstweringen hadden sij een vaedem dick hout op malcander geleijt in plaetse van borstweringen omme daer achter voor het geschut bevrijt te wesen.

6 dito heeft men noch den achtert(cht vandes vijants armade ontrent de stadt gesien; dese daegen sijn veel siecken vanden vijant binnen gebracht de opden wege leggen bleven.

Den 7 ende 8 heeft men van des vijants macht niet meer vernomen ofte ontrent de stadt gesien maer daer sijn noch al sommige siecken opden wech gevonden worden de niet mede conde comen ende is alsoo den groten macht vanden vijant door den crachtigen hant Godts tenemael te niet geraeckt ende hebben met spot ende schandelick de stadt voorde 2 reise verlaten moeten naedat sij d'selve ses weecken min een dach belegert hebben.

Inder haest hebbe dit moeten laeten copijeeren, t'selve vrij wat slordich geschreeven is, versoeck vriendelijck UE. gelieve mij deses te excuseeren (1).

---

(1) Deze alinea is met een andere hand geschreven dan het vorige.

REGISTER

VAN

PERSONEN- EN PLAATS-NAMEN.

A.

B.

C.

Woorden met C, *welke hier niet worden aangetroffen, zoeke men onder* K.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

U.

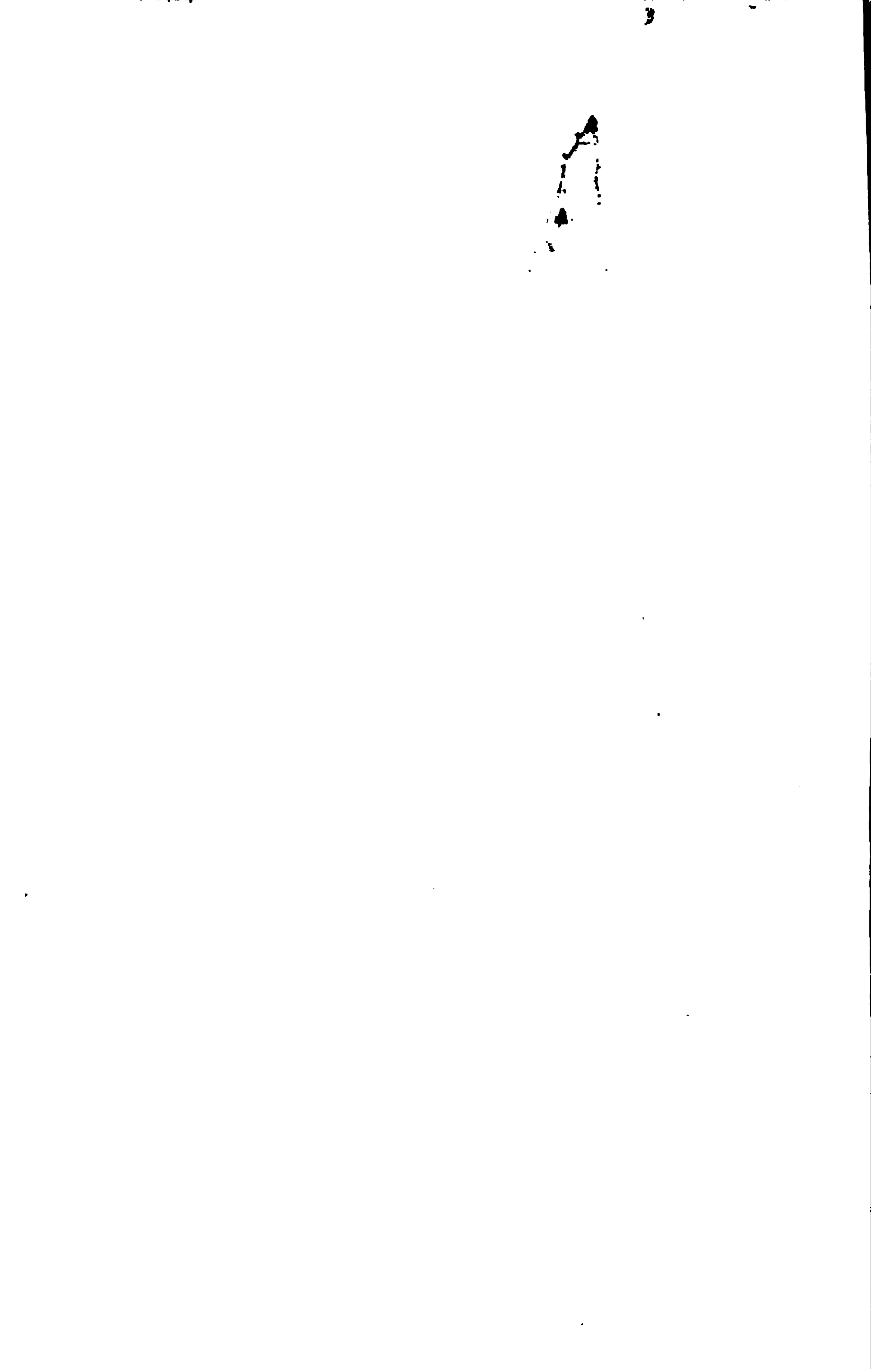
V.

W.

Y.

Z.

45.
VE.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

form 410

9 1927

